Dr. IVAN EV. ŠARIĆ

SVETO PISMO

SVEZAK III.

NOVI ZAVJET

SVETO PISMO
STAROGA I NOVOGA ZAVJETA

PREVEO I BILJEŠKE PRIREDIO
DR. IVAN EVANĐELIST ŠARIĆ
NADBISKUP VRHBOSANSKI

SVEZAK I.: STARI ZAVJET
POVIJESNE KNJIGE

SVEZAK II.: STARI ZAVJET
POUČNE KNJIGE I
PROROČKE KNJIGE

SVEZAK III.: NOVI ZAVJET

NOVI ZAVJET

IZ IZVORNOGA TEKSTA

PREVEO I BILJEŠKE PRIREDIO
DR. IVAN EVANĐELIST ŠARIĆ
NADBISKUP VRHBOSANSKI

IZDALA »AKADEMIJA REGINA APOSTOLORUM«
SARAJEVO 1942.

Nrus 4015. Imprimatur. Sarajevi, die 27. Decembris 1942.

† *Joannes,* Archiepiscopus Vrhbosnensis.

Tisak »Nove Tiskare« Vrček i dr. u Sarajevu.

PREDGOVOR.

Providnost je Božja htjela, da ja na hrvatski jezik prevedem Sveto Pismo Staroga Zavjeta. I Bogu hvala, Hrvatski je Narod sa svojim Episkopatom lijepo primio moj prijevod. Da ne spominjem drugih lijepih ocjena,ističem stručnjačku smotru u Rimu »B i b l i c a«, koja je u svome svesku 23/4 1942, str. 372.—373. najljepše ocijenila i pohvalila moj prijevod. Eto, hvala Bogu!

A da i mi Hrvati imadnemo jednolik prijevod cijeloga Svetog Pisma, dao sam se u ime Božje i po nagovoru mnogih prijatelja i na prevođenje Novoga Zavjeta. Rado sam se dao na taj posao, jer sam se puno oduševio za nj kao suradnik nadbiskupa Stadlera, kad je on prevodio i tumačio Evanđelja i Djela Apostolska, i opet kao suradnik Kaptola Vrhbosanskoga, kad je on u 55.000 hrvatskih primjeraka izdavao Evanđelja i Djela Apostolska, a napokon kad sam i sâm preko Društva sv. Jeronima u Zagrebu izdao u 4 sveska djelo pod natpisom »Evanđelist«. Nije me dakle bilo mučno nagovoriti, da se odvažim i na prijevod Novoga Zavjeta. Mislio sam, da će me u tom svetome poslu puno pomoći i veliko iskustvo, što sam ga dobio pri spomenutim radovima. A prevodio sam i Novi Zavjet po istoj osnovi, koju sam zasnovao, kad sam uzeo prevoditi Stari Zavjet. Držao sam se propisâ sv. Crkve, prevodio sam vjerno po izvornom tekstu oponašajući njegovu osebujnu melodiku i ritmiku, i obazirući se na latinski prijevod Vulgate, kako se to vidi iz bilježaka, a i pomnjivo čuvajući jaki duh čistoga i jasnoga hrvatskog jezika.

Napokon da izjavim i želju, koju sam imao prevodeći svete knjige Novoga Zavjeta, svoju toplu i glavnu želju, da svi, koji se budu služili ovim izdanjem i prijevodom svetih knjiga Novoga Zavjeta, imadnu život vječni. »A život vječni stoji u tom, da spoznaju tebe, jedino pravoga Boga, i koga si poslao, Isusa Krista.« (Iv 17, 3.)

Šaljući tako ovaj prijevod u hrvatski svijet stavljam još svakome na srce riječi našega velikog sv. Jeronima: »Ne poznavati Sv. Pisma reći će ne poznavati Krista, jer je u Sv. Pismu živa slika i prilika njegova. Po toj se slici i prilici uklanja zlo, a svi se vjernici potiču na krepostan život i pozivaju se na ljubav prema Bogu.« I da završim riječima sv. Ivana Zlatousta: »Čitajmo Sveto Pismo, uvijek, opet i opet!«

U S a r a j e v u, dne 8. prosinca 1942.

† Ivan,
nadbiskup vrhbosanski.

SADRŽAJ

NOVI ZAVJET

1. Novi Zavjet jest zbirka 27 pojedinih svetih knjiga. Premda su ove knjige po svojem sadržaju i po svojoj svrsi različne, ipak sve one imaju to zajedničko, da pod osobitim nadahnućem i vodstvom Duha Svetoga navješćuju čovječanstvu kršćansku objavu. Već u prvo doba kršćanstva ove starostavne knjige o Kristu i njegovoj objavi nazivale su se Novim Zavjetom. Njihov je sadržaj novi zavjet ili novi poredak milosti, što ga je ustanovio Bog po Isusu Kristu.

2. Novi Zavjet dijeli se u knjige povijesne: Četiri Evanđelja i Djela Apostolska, u knjige opomene i pouke: Četrnaest poslanica sv. Pavla i sedam Katoličkih (općih) poslanica; zatim dolazi jedina proročka knjiga: Otkrivenje sv. Ivana Apostola.

3. Što se tiče čitanja Novoga Zavjeta, to je živa želja sv. Crkve, da svi katolici, nesamo svećenici nego i svjetovnjaci, čitaju Novi Zavjet u izdanju odobrenu od Crkve. U glasovitoj enciklici o sv. Jeronimu »Spiritus Paraclitus« ovako piše Papa Benedikt XV.: »Opominjemo neprestano sve vjernike, da svaki dan revno čitaju sveta Evanđelja, Djela Apostolska i poslanice apostolske. Neka ne bude kršćanske obitelji bez ovih svetih knjiga!« Sveti Oci jednako ističu, da iza svete Euharistije i svetih Sakramenata nema ništa dublje, ništa snažnije, ništa vrednije, ništa spasonosnije od Sv. Pisma. Duh je Sveti doviknuo svetom Augustinu, a preko njega svakom kršćaninu: »Uzmi, čitaj!«

ČETIRI EVANĐELJA

1. Pod Evanđeljem razumijevali su u prva vremena kršćanstva samo usmeno propovijedanje o blagoj i radosnoj vijesti spasenja i otkupljenja po Isusu Kristu. To je usmeno Evanđelje kasnije bilo po redu napisano (Lk 1, 1), i tako je nastala pisana radosna vijest, koja se je također zvala Evanđelje. Evanđelje dolazi od grčkih riječi eu (dobar) i angelion (vijest). Doslovno εὐαγγέλιον znači: dobra vijest, radostan glas. Tako se je punim pravom nazvala sveta vijest o Isusu Kristu, o njegovu spasonosnom utjelovljenju, o njegovoj nauci (Mk 1, 14), o njegovu životu i smrti, o njegovu uskrsnuću i uzašašću (Mk 1, 1); sveta i radosna vijest, koju su bili proroci prorekli (Rimlj 1, 2), i koju su kasnije apostoli pronosili svijetom.

2. U apostolsko je doba bilo sastavljeno više Evanđelja. Ali je Crkva samo četiri Evanđelja priznala i ubrojila među svete nadahnute knjige.

3. Naziv Evanđelje po Mateju, Marku, Luki, Ivanu hoće nam reći, da ova četiri Evanđelja na četiri načina prikazuju jedno i isto usmeno Evanđelje. Iz toga razloga od najdavnijih vremena bila su pridavana pojedinim evanđelistima tajinstvena živa bića kao simboli (znameni), a uzeti su od proroka Ezekijela (1, 5 sl). Mateju se pridaje kao simbol čovjek, Marku lav, Luki vo, Ivanu orao. Ova razdioba oslanja se na početke Evanđeljâ.

4. Natpisi pojedinih Evanđelja nijesu od samih evanđelistâ. Ali su iz najstarijih vremena, jer za njih već znaju sv. Irenej († 202) i Klement Aleksandrijski († 217). Natpisi označuju pisca Evanđelja.

5. Prva se tri Evanđelja upravo upadno podudaraju i po samom predmetu i po obliku njihova prikazivanja. Nasuprot četvrto Evanđelje ima većinom druge izvještaje i pisano je drugim stilom (slogom). Zato se prva tri Evanđelja zovu sinoptička (pregledna) Evanđelja. četvrto Evanđelje, Evanđelje po Ivanu, zove se duhovno Evanđelje, jer više ističe božanstvo Isusovo, dok su drugi evanđelisti više istakli čovječansku stranu Isusove osobe.

EVANĐELJE PO MATEJU

1. Matej, koji se je zvao i Levi (Mk 2, 14; Lk 5, 27), sin Alfejev, jedan od dvanaestorice apostola, bio je carinik u Kafarnaumu prije svojega poziva za apostola. Gospodin ga je izabrao i pozvao, da ga slijedi, i on je odmah pošao za njim (Mt 9, 9). Njegovo je apostolsko djelovanje bilo najprije u Palestini. Gdje je djelovao, kad je otišao iz Palestine, ne zna se sigurno. Legenda kazuje, da je propovijedao evanđelje u Etiopiji. Ljubav svoju prema božanskom Spasitelju zasvjedočio je mučeničkom smrću. Njegovu svetkovinu svetkuje Crkva 21. rujna.

2. Da je Matej napisao prvo Evanđelje, svjedoče Papija (75—150), biskup u Hierapolisu u Frigiji, i sv. Irenej († 202), koji vele, da je Matej napisao Evanđelje Hebrejima u njihovu jeziku. Isto tvrde Origen, Euzebije, Jeronim i drugi. U samom Evanđelju ima tragova, koji pokazuju na Mateja kao svojega pisca. Tako on u popisu apostolâ (Mt 10, 3) stavlja sebe iza Tome, a Mk 13, 18 i Lk 6, 15 imaju obratni red. I samo kod Mt 10, 3 u popisu apostolâ nalazi se uz njegovo ime sramotan naziv »carinik«. To je čednost piščeva.

3. Kršćanska davnina sva jednodušno svjedoči, da je Evanđelje po Mateju napisano u hebrejskom jeziku. Taj hebrejski jezik nije bio onaj sveti jezik Staroga Zavjeta, nego pučki aramejski jezik, što se je govorio u vrijeme Isusovo. Ali se je ovaj aramejski original (izvornik) izgubio, i mi imamo grčki prijevod iz prvoga stoljeća.

4. Evanđelje po Mateju pisano je za židovske kršćane, i ono pretpostavlja Stari Zavjet kao dobro poznat, pa zato pobliže ne tumači židovskih mjesta i običaja (isp. na pr. Mt 4, 13 s Lk 1, 26; 2, 4; Mt 27, 57 s Lk 23, 51; Mt 15, 2 s Mk 7, 2—4).

5. Glavna svrha Evanđelju po Mateju jest dokazati, da je Isus Nazarejin obećani Mesija. Ujedno pobija evanđelist kriva mišljenja Židova o Mesiji i njegovu kraljevstvu i pokazuje, da su Židovi i njihove vođe svojom nevjerom sami sebi zakrčili put spasenja.

6. Kod svih svjedoka kršćanske davnine stoji Evanđelje po Mateju na prvom mjestu. Ali se ne može sigurno odrediti vrijeme njegova postanka. Uzima se, da je napisano oko 50. godine. Djela

Apostolska napisana su u 63. godini, a prije njih svakako su napisana Evanđelja po Mateju, Marku i Luki.

7. Evanđelist Matej, rodom iz Galileje, opisuje naširoko djelovanje Isusovo u Galileji. Onda slijedi izvještaj javnoga djelovanja Isusova u Judeji i Jeruzalemu. Završuje mukom, smrću i uskrsnućem Isusovim. Sastavak Evanđelja po Mateju pun je ljepote i umjetnosti. Najljepši njegovi biseri jesu propovijed na gori i priče.

SVETO EVANĐELJE ISUSA KRISTA PO MATEJU

GLAVA 1.

Rodoslovlje Isusovo. Njegov začetak po Duhu Svetom i rođenje od Marije Djevice.

*1. Rodoslovlje Isusa Krista, sina Davidova, sina Abrahamova.

2. Abraham rodi Izaka, Izak rodi Jakova, Jakov rodi Judu i braću njegovu,

3. Juda rodi Faresa i Zaru s Tamarom, Fares rodi Esrona, Esron rodi Arama,

4. Aram rodi Aminadaba, Aminadab rodi Naasona, Naason rodi Salmona,

5. Salmon rodi Booza s Rahabom, Booz rodi Obeda s Rutom, Obed rodi Jeseja,

*6. Jesej rodi kralja Davida. David rodi Salomona sa ženom Urijinom,

7. Salomon rodi Roboama, Roboam rodi Abiju, Abija rodi Asu,

8. Asa rodi Jozafata, Jozafat rodi Jorama, Joram rodi Oziju,

9. Ozija rodi Joatama, Joatam rodi Ahaza, Ahaz rodi Ezehiju,

10. Ezehija rodi Manasesa, Manases rodi Amona, Amon rodi Joziju,

11. Jozija rodi Jehoniju i braću njegovu u vrijeme odvođenja u Babilon.

12. Poslije odvođenja u Babilon: Jehonija rodi Salatijela, Salatijel rodi Zorobabela,

13. Zorobabel rodi Abiuda, Abiud rodi Eliakima, Eliakim rodi Azora,

14. Azor rodi Sadoka, Sadok rodi Ahima, Ahim rodi Eliuda,

15. Eliud rodi Eleazara, Eleazar rodi Matana, Matan rodi Jakova,

*16. Jakov rodi Josipa, muža Marije. Od nje se rodi Isus, koji se zove Krist.

17. Tako je od Abrahama do Davida svega četrnaest koljena, od Davida do odvođenja u Babilon četrnaest koljena, i od odvođenja u Babilon do Krista četrnaest koljena.

*18. Rođenje Isusa Krista bilo je ovako: Kad je njegova mati Marija bila zaručena s Josipom, nađe se, da je bila začela po Duhu Svetom, još prije nego se sastaše.

Gl. 1. (1) Isus (hebr. Jesua) znači Spasitelj, Otkupitelj. Krist (grčki) znači (aramejski Mesias, hebr. Mašiah) hrvatski Pomazanik. Ističe se »sin Davidov«, jer je mesijansko proročanstvo vezano za kuću Davidovu. U slijedećem rodoslovlju neki su članovi izostavljeni poradi njihove bogozaboravnosti. Isp. Lk 3, 23 sl.

(6) Iza »David« Vulgata meće »kralj« (»rex«).

(16) »Muž Marije«: tako se zove; jer je po židovskom zakonu postojala prava ženidbena veza između Josipa i B. D. Marije.

(18) Isp. Lk 1, 27.

*19. A Josip, muž njezin, bio je pravedan i nije htio da je sramoti javno, i tako je namislio da je otpusti tajno.

*20. Dok se je on bavio s tom mišlju, javi mu se u snu anđeo Gospodnji i reče: »Josipe, sine Davidov, ne boj se uzeti k sebi Mariju, ženu svoju; jer što se je začelo u njoj, od Duha je Svetoga.

21. Ona će roditi sina, kojemu ćeš nadjeti ime Isus; jer će on izbaviti narod svoj od grijeha njegovih.«

22. Ovo se sve dogodi, da se ispuni, što je kazao Gospodin preko proroka:

23. »Eto, djevica će začeti i roditi sina, i dat će mu se ime Emanuel«, to znači »Bog s nama«.

24. Josip ustade od sna i učini, kao što mu je bio zapovjedio anđeo Gospodnji. On uze k sebi ženu svoju.

*25. Ali je ne spoznade, dok ne rodi sina svojega [prvorođenca]. I dade mu ime Isus.

GLAVA 2.

Mudraci od istoka. Bijeg u Egipat. Umorstvo djece. Povratak u Nazaret.

*1. Kad se je Isus u dane kralja Heroda bio rodio u Betlehemu u Judeji, dođoše mudraci od istoka u Jeruzalem i upitaše:

2. »Gdje je novorođeni kralj židovski? Vidjesmo njegovu zvijezdu na istoku i dođosmo da mu se poklonimo.«

3. Kad je to čuo kralj Herod, uplaši se on i s njim sav Jeruzalem.

*4. On sabra sve glavare svećeničke i književnike narodne i upita ih, gdje bi se imao roditi Mesija.

5. Oni mu odgovoriše: »U Betlehemu u Judeji. Jer ovako stoji pisano kod proroka:

*6. Ti, Betleheme, u zemlji Judinoj, nipošto nijesi najmanji među kneževskim gradovima Judinim. Jer iz tebe ima izaći knez, koji će vladati narodom mojim Izraelom.«

7. Tada Herod tajno dozva k sebi mudrace i točno ih ispita za vrijeme, kad im se je pojavila zvijezda.

(19) »I tako je namislio da je otpusti tajno«, t. j. ne javnom raspusnom knjigom, nego privatnim (zasebnim) dogovorom (5 Mojs 24, 1).

(20) Marija je mogla opaziti nemir sv. Josipa. Ipak mu ona nije priopćila visoku tajnu. Ona se je nadala, da će Bog u pravi čas objasniti sv. Josipu to čudo, kako je bio učinio kod Elizabete.

(25) Ovdje se pokazuje, da je Isus uzeo tijelo djelovanjem Duha Svetoga i da nije imao čovjeka oca. Ne kazuje se vrijeme Isusova rođenja. Iz crkvene nauke znamo, da je Marija iza rođenja Isusova uvijek ostala djevica, kako je bila obećala po Lk 1, 34. — [Prvorođenca]. Riječi u zaporci uzete su iz Vulgate.

G. 2. (1) Herod I. bio je 40. godine pr. Kr. od Rimljana postavljen za kralja. — Mudraci, magi, zvali su se na Istoku učeni ljudi, koji su se bavili prirodnom znanošću, osobito zvjezdoznanstvom (astronomijom). Oni su bili veoma moćni i ugledni. Kasnija tradicija (predaja) označuje mudrace, što su došli u Betlehem, kao kraljeve. Njihova današnja imena spominju se istom u 9. stoljeću.

(4) »On sabra sve glavare svećeničke«, t. j. svrgnute glavare svećeničke i predstojnike od 24 svećenička reda (klase) ili također pripadnike svećeničkih obitelji.

(6) »Među kneževskim gradovima«, t. j. mjestima okružnih knezova. Isp. Mih 5, 2; Iv 7, 42.

8. Onda ih uputi u Betlehem i reče: »Idite tamo i raspitajte brižno za dijete. Čim ga nađete, javite mi; tada ću i ja doći i pokloniti mu se.«

9. Oni poslušaše kralja i onda zaputiše. I gle, zvijezda, koju su bili vidjeli na istoku, išla je pred njima, dok nije napokon stala nad mjestom, gdje je bilo djetešce.

10. Kad vidješe zvijezdu, obradovaše se veoma.

11. Oni stupiše u kuću i vidješe dijete s Marijom, materom njegovom. Oni padoše ničice i pokloniše mu se. Tada otvoriše blago svoje i prinesoše mu darove svoje: zlato, tamjan i smirnu.

12. U snu primiše naputak, da se ne vraćaju k Herodu. Zato se vratiše drugim putem u svoju zemlju.

13. Kad su bili otišli, javi se Josipu u snu anđeo Gospodnji i reče: »Ustani, uzmi dijete i mater njegovu i bježi u Egipat! Ostani ondje, dok ti ne kažem! Jer će Herod tražiti dijete, da ga pogubi.«

14. Tada on ustade, uze još u noći dijete i mater njegovu i ode u Egipat.

*15. Ondje ostade do smrti Herodove. Tako se je imalo ispuniti, što je bio rekao Gospodin preko proroka: »Iz Egipta dozvah sina svojega.«

16. Kad je Herod vidio, da je prevaren od mudracâ, razgnjevi se vrlo. On dade u Betlehemu i u svoj okolini njegovoj poubijati sve dječake od dvije godine i niže — prema vremenu, što ga je bio istražio od mudracâ.

17. Tada se ispuni riječ proroka Jeremije, koji govori:

*18. »U Rami se čuje tužba, mnogi plač i jauk: Rahela plače za djecom svojom i ne će da se utješi, jer ih više nema.«

19. Kad je bio umro Herod, javi se anđeo Gospodnji u snu Josipu u Egiptu

20. I reče: »Ustani, uzmi dijete i mater njegovu i idi u zemlju Izraelovu! Jer su pomrli, koji su tražili život djeteta.«

21. Tada on ustade, uze dijete i mater njegovu i ode u zemlju Izraelovu.

*22. Ali kad je čuo, da Arhelaj vlada u Judeji mjesto svojega oca Heroda, poboja se onamo ići. Po naputku, što ga primi u snu, ode u pokrajinu Galileju

*23. I nastani se u gradu, koji se zove Nazaret. Tako se je imala ispuniti rieč prorokâ: »Zvat će se Nazarejin.«

(15) Isp. Oz 11, 1. Kao što je narod izraelski, tako je i Mesija živio u Egiptu i vratio se natrag u Svetu zemlju.

(18) Prorok Jeremija (31, 15) pušta da ustane iz groba Rahela, prababa izraelskog naroda, poradi žalosti nad propašću svojega naroda, što je bio odveden u ropstvo. Ova se je majčina žalost Rahele opetovala u pravom smislu riječi kod plača i jaukanja betlehemskih matera. Riječi o plaču Rahele protežu se na Betlehem, jer su Betlehemci, kao pripadnici plemena Benjaminova, djeca Rahele, matere Benjaminove. Jeremija je uzeo riječi tužbe poradi odvođenja djece Raheline u Babilon i meće tužbu u usta Rahelina.

(22) Arhelaj, sin Heroda I., vladao je 10 godina kao etnarh nad Judejom, Idumejom i Samarijom. U Galileji vladao je Herod II. Antipa, drugi sin Heroda I. Njemu je pripadala i Pereja (bez Dekapolisa). G. 39. po Kr. bio je on svrgnut.

(23) Isp. Iz 4, 2; 11, 1.

GLAVA 3.

Ivan Krstitelj. Krštenje Isusovo.

*1. U one dane pojavi se Ivan Krstitelj, i propovijedao je u pustinji judejskoj:

*2. »Obratite se; jer je blizu kraljevstvo nebesko.«

3. Na njega naime misli prorok Izaija, kad veli: »Glas onoga, što viče u pustinji: Popravite put Gospodnji! Poravnite staze njegove!«

*4. Ivan je nosio haljinu od dlake devine i pojas kožan oko bedara svojih. Hrana je njegova bila skakavci i med divlji.

5. Tada je izlazio k njemu Jeruzalem, sva Judeja i sva okolina jordanska.

*6. Oni su se dali u Jordanu krstiti od njega i priznavali su pritom grijehe svoje.

*7. Kad je on vidio i mnoge farizeje i saduceje gdje dolaze na njegovo krštenje, reče im: »Vi leglo zmijino! Tko vas je uputio, da biste mogli umaći gnjevu što dolazi?

8. Donesite dakle rod dostojan obraćenja!

9. Jer ne mislite da smijete kazati: Mi imamo Abrahama za oca. Jer vam kažem: Bog može od kamenja ovoga podignuti djecu Abrahamu.

10. Već je sjekira stavljena na korijen drveću. Svako drvo, koje ne rađa dobra roda, siječe se i u oganj se baca.

*11. Ja vas krstim samo vodom, da se obratite. A onaj, koji dolazi za mnom, moćniji je od mene. On će vas krstiti Duhom Svetim i ognjem.

12. Vijačom u ruci on će očistiti gumno svoje; skupit će pšenicu u svoju žitnicu, a pljevu će sažeći ognjem neugasljivim.

*13. Tada dođe Isus iz Galileje na Jordan k Ivanu, da se dadne krstiti od njega.

14. Ali Ivan htjede da ga odvrati od toga i reče: »Ja bih trebao da budem kršten od tebe, a ti dolaziš k meni?«

15. Isus mu odgovori: »Samo pripusti to! Dolikuje nam, da ispunimo sve, što je pravo.« Tada ga pripusti.

Gl. 3. (1—17) Isp. Mk 1, 1—11; Lk 3, 1—18. 21. 22; Iv 1, 19—34.

(2) »Kraljevstvo nebesko« znači kraljevstvo Mesijino, koje sastoji od Crkve utemeljene od Krista na zemlji, a nalazi svoj nastavak i završetak u nebeskom životu. Drugi evanđelisti nazivaju to kraljevstvo »kraljevstvom Božjim« ili »kraljevstvom Kristovim«.

(4) Ivan se je pokazao u odjeći i hrani najsiromašnijih kao izgled pokore za pripravu na ulazak u kraljevstvo Božje.

(6) Krštenje Ivanovo nije bilo sakramenat krštenja, nego samo jedan obred (ceremonija) za pokoru i znamen (simbol) za očišćenje duše.

(7) Farizeji su bili židovska vjerska stranka; pazili su više na doslovno vršenje zakona negoli na duh zakona; imali su velik utjecaj u narodu. — Saduceji su bili sinovi Sadokovi, tako nazvani po Sadoku, poglavaru svećenstva u doba Davidovo i Salomonovo; bili su stranka slobodoumnika i materijalista, koji su živjeli samo za ovaj svijet; klanjali se zlatnomu teletu, bili prijatelji Rimljanima, progoniteljima židovskog naroda. — Onima, koji ne prime Mesiju, bit će on sudac. Zato se ovdje i u slijedećim recima prijeti Ivan Krstitelj sudom u biblijskim riječima.

(11) Isp. Iv 1, 26. Krštenje Isusovo zbiva se u moći Duha Svetoga kao sakramenat i čisti dušu unutra, kao što oganj čisti kovinu unutra od raznih smjesa.

(13) Isp. Mk 1, 9—11; Lk 3, 21—23.

*16. Kad se je bio Isus krstio, izađe odmah iz vode. Tada mu se otvoriše nebesa. On vidje Duha Božjega, gdje silazi kao golub i dolazi na njega.
17. I glas s neba povika: »Ovo je Sin moj ljubljeni, koji se dopada meni.«

GLAVA 4.

Isusa kuša sotona. Isus propovijeda u Kafarnaumu. Prvi učenici. Pogled na djelovanje Isusovo u Galileji.

*1. Tada Isusa odvede Duh u pustinju, da ga kuša đavao.
2. Postio je četrdeset dana i četrdeset noći. Tada ogladnje.
*3. Onda pristupi k njemu kušač i reče: »Ako si Sin Božji, zapovjedi, da ovo kamenje postane kruh!«
*4. On mu odgovori: »Stoji pisano: Čovjek ne živi samo o kruhu, nego o svakoj riječi, što dolazi iz usta Božjih.«
5. Tada ga uze đavao sa sobom u Sveti grad, postavi ga navrh hrama
*6. I reče mu: »Ako si Sin Božji, baci se dolje! Jer stoji pisano: Anđelima svojim naložio je za tebe. Oni će te nositi na rukama svojim, da ne zapneš za kamen nogom svojom.«
*7. Isus mu odvrati: »Stoji i pisano: Ne kušaj Gospodina, Boga svojega!«
8. Tada ga uze đavao sa sobom na goru vrlo visoku. Tamo mu pokaza sva kraljevstva svijeta s krasotom njihovom
*9. I reče mu: »Sve ovo dat ću tebi, ako padneš ničice i pokloniš mi se.«
*10. Tada mu zapovjedi Isus: »Odstupi, sotono! Stoji pisano: Gospodinu, Bogu svojemu, klanjaj se i njemu jedino služi!«
11. Tada ga ostavi đavao, i gle, anđeli pristupiše, i služili su mu.
*12. Kad je čuo Isus, da je Ivan zatvoren, skloni se u Galileju.

(16) To se dogodi u znak jedinstva Isusova s Duhom Božjim i posvećenja njegove čovječje naravi po Duhu Svetom (Iz 61, 1). I Otac nebeski tako posvjedoči za Božanstvo Isusovo. — »Kao golub«: prilika goluba znamen je mira, mudrosti, svetosti i čistoće, što sve dolazi od Duha Svetoga.

Gl. 4. (1) Isp. Mk 1, 12 sl.; Lk 4, 1—13. Po spasonosnoj osnovi Božjoj imao je biti kušan Isus prvo za utjehu vjernicima, da se ne dadnu zavesti i pomesti kušnjama u pouzdanju u ljubav Božju; onda za pouku o zadaći Spasiteljevoj, naime da on nije došao zato, da ispuni svjetovne i sjetilne nade i isprazne težnje ljudi, požudu očiju, tijela i oholost života, pa da ih Božjom moći oslobodi od poteškoća života. Takva se očekivanja postavljaju upravo kao sotonska nadahnuća; napokon je Isus i zato bio kušan, da nam se pokaže, kako treba svladati kušača u ime Isusovo i duhom svete vjere.

(3) Ovo je kušnja požudom tijela (1 Iv 2, 16). Isus je imao u ruci čudesnu moć, ali samo zato, da njom dokazuje svoje božansko poslanje. A sotona hoće da ga nagovori na čudo, da se oslobodi od svoje nevolje.

(4) Isp. 5 Mojs 8, 3. Zemaljsko uživanje bez Boga čini se da je život, ali doista vodi k vječitoj smrti, dok poslušnost riječi Božjoj vodi k vječnome životu.

(6) Ovo je kušnja preuzetnošću, ohološću i lijenošću.

(7) Isp. 5 Mojs 6, 16.

(9) Ovo je kušnja požudom očiju.

(10) Isp. 5 Mojs 6, 13.

(12—16) Po Izaiji ima Isus započeti svoje mesijansko djelovanje u Galileji, koja je bila naseljena od neznabožaca i tako ležala u duhovnoj sjeni smrti.

(12) »Ivan zatvoren«, t. j. predan u ruke Herodu Antipi, isp. Mt 14, 4 sl. Sjeverna pokrajina Galileja bila je manje cijenjena, negoli južna pokrajina s Jeruzalemom i hramom.

*13. Ostavi Nazaret i nastani se u Kafarnaumu primorskom, u području Zabulonovu i Neftalijevu.
*14. Tako se je imala ispuniti riječ proroka Izaije:
*15. »Zemlja Zabulonova i zemlja Neftalijeva, kraj prema moru, s one strane Jordana, pokrajina neznabožačka:
16. Narod, koji sjedi u tami, vidi svijetlo veliko; nad onima, koji stoje u zemlji smrtne sjene, sja svijetlo.«
17. Otada poče Isus propovijedati. Njegova je vijest bila: »Obratite se; jer je blizu kraljevstvo nebesko.«
18. Kad je išao pokraj mora Galilejskoga, vidje, kako dva brata, Simon, koji se zove Petar, i njegov brat Andrija, baciše mrežu svoju u more. Oni su bili ribari.
*19. On im reče: »Hajdete za mnom! Učinit ću vas lovcima ljudi.«
20. Smjesta ostaviše oni mreže svoje i pođoše za njim.
21. Kad je odatle otišao dalje, vidje druga dva brata, Jakova, sina Zebedejeva, i njegova brata Ivana, kako su sa svojim ocem Zebedejem popravljali u lađici mreže svoje. I pozva ih.
22. Smjesta ostaviše oni lađicu i oca svojega i pođoše za njim.
*23. Isus je prolazio po svoj Galileji. Učio je u sinagogama, navješćivao veselu vijest o kraljevstvu i liječio svaku bolest i svaku nemoć u narodu.
*24. Glas o njemu raširio se po svoj Siriji. Donosili su mu sve, koji su trpjeli od različitih bolesti i muka, i opsjednute, mjesečnjake i uzete, i on ih je izliječio.
*25. Za njim je išlo veliko mnoštvo naroda iz Galileje i Dekapolisa i iz Jeruzalema, Judeje i iz zemlje s onu stranu Jordana.

GLAVA 5.

Propovijed na gori. Osam blaženstva. Zadaća učenikâ. Stanovište Isusovo prema zakonu.

1. Kad vidje Isus mnoštvo naroda, pope se na goru i sjede. Učenici njegovi pristupiše k njemu.
*2. Tada je otvorio usta svoja i učio ih:
*3. »Blaženi siromašni u duhu! Njihovo je kraljevstvo nebesko.
4. Blaženi žalosni! Oni će se utješiti.
*5. Blaženi krotki! Oni će posjedovati zemlju.
6. Blaženi, koji gladuju i žeđaju pravde! Oni će se nasititi.
7. Blaženi milosrdni! Oni će postići milosrđe.

(13) »Ostavi Nazaret«; Vulgata ima: »Ostavi grad Nazaret« (»relicta civitate Nazareth«). — Kafarnaum je bio na sjeverozapadnoj obali jezera (mora) Genezaretskog, onda vrlo prometan grad na trgovačkoj cesti Damask-Egipat. — Zabulon i Neftali dva plemena Izraelova, naseljena na jezeru i Jordanu.
(14) Isp. Iz 9, 1.
(15) »Pokrajina neznabožačka«, t. j. u njoj su bili i neznabošci naseljeni.
(19) »Učinit ću vas lovcima ljudi«, t. j. apostolima, koji obraćajući ljude predobivaju ih za nebo (isp. Lk 6, 10; Mk 1, 16 sl.; Iv 1, 37 sl.).
(23) Isp. Lk 4, 15. 44; Mk 1, 39.
(24) Sirija je na sjeveru Palestine.
(25) Dekapolis, područje deset gradova sa svojim većinom neznabožačkim žiteljstvom, ležao je na sjeveroistoku Palestine.
Gl. 5. (2) Isp. Lk 6, 17 sl.
(3—12) Isp. Lk 6, 20—26.
(3) »Siromašni u duhu« jesu oni, koji uviđaju svoje duhovno siromaštvo i svoju nemoć, pa se u poniznosti svom dušom svojom klanjaju Bogu.
(5) »Zemlja« jest zemlja obećanja, u višem smislu zemlja blaženih.

8. Blaženi, koji su čista srca! Oni će Boga gledati.
9. Blaženi mirotvorci! Oni će se zvati sinovi Božji.
*10. Blaženi, koji trpe progonstvo radi pravde! Njihovo je kraljevstvo nebesko.
11. Blaženi ste, kad vas ljudi poradi mene grde i progone i za vama lažno sve zlo govore!
*12. Radujte se i veselite se; jer je velika plaća vaša na nebesima. Jer su isto tako progonili i proroke prije vas.
*13. Vi ste so zemlji. Ako li so obljutavi, čim će se onda osoliti? Ne valja više ni za što; baci se napolje, i ljudi je pogaze.
14. Vi ste svjetlost svijetu. Grad, koji stoji na gori, ne može se sakriti.
*15. Niti se užiže svijeća i meće pod sud, nego na svijetnjak. Tada svijetli svima u kući.
16. Tako neka se svijetli svjetlost vaša pred ljudima, da vide vaša dobra djela i slave Oca vašega na nebesima.
*17. Ne mislite, da sam došao da ukinem zakon ili proroke. Nijesam došao da ih ukinem, nego da ih ispunim.
*18. Jer zaista, kažem vam: Dok stoji nebo i zemlja, ne će nestati nijedne jote ili točke iz zakona, dok se sve ne ispuni.
19. Tko dakle ukine jednu od ovih zapovijedi, pa bilo i najmanju, i tako uči ljude, zvat će se najmanji u kraljevstvu nebeskom. A tko ih drži i uči držati, zvat će se velik u kraljevstvu nebeskom.
*20. Jer vam kažem: Ako pravednost vaša ne bude savršenija negoli književnikâ i farizejâ, ne ćete ući u kraljevstvo nebesko.
*21. Čuli ste, da je bilo kazano starima: Ne ubijaj! Tko ubije, bit će kriv sudu.
*22. A ja vam kažem: Svaki, koji se gnjevi na brata svojega, bit će kriv sudu. Tko rekne bratu svojemu: Budalo! bit će kriv visokomu vijeću. A tko mu rekne: Bezbožniče! bit će kriv ognju paklenomu.
23. Ako dakle preneseš dar svoj k žrtveniku i ondje se sjetiš, da brat tvoj ima nešto proti tebi,
24. Ostavi ondje dar svoj pred žrtvenikom, otidi prije i pomiri se s bratom svojim; onda dođi i žrtvuj dar svoj!
*25. Sporazumij se bez otezanja s protivnikom svojim, dok si još usput s njim. Inače mogao bi te protivnik predati sucu i sudac slugi sudskome, i onda bi te bacili u tamnicu.

(10) Isp. 1 Pet 3, 14.
(12) Isp. 1 Sol 2, 15.
(13—16) Isp. Mk 9, 50; 4, 21; Lk 14, 34. 35; 11, 33.
(13) So ima snagu, što uzdržava i začinja. Tako imaju i apostoli da očuvaju čovječanstvo od truhlosti i da ga začine kreposnim životom. Postanu li oni tome pozivu nevjerni, onda im se više ne može pomoći, kao što se ni soli, što je obljutavila, ne može više dati njezina prijašnja snaga.
(15) Isp. Mk 4, 21; Lk 11, 33.
(17—19) Izraz »zakon ili proroci« označuje ukratko Stari Zavjet. Isus izjavljuje, da Stari Zavjet ne gubi nipošto svoju vrijednost i važnost u Novom Zavjetu, dapače nalazi u njemu svoje ispunjenje i svoj završetak.
(18) Isp. Lk 16, 17; 21, 33.
(20) Isp. Lk 11, 39.
(21) Isp. 2 Mojs 20, 13.
(22) Isus ne će da ubojstvo i gnjev stavi u isti red, nego u pučkom govoru zorno prikazuje, da je pred božanskim Sucem težak grijeh nesamo ubojstvo, nego i gnjev i mržnja na svojega bližnjega.
(25) Isp. Lk 12, 58.

26. Zaista, kažem ti, ne ćeš izaći odanle, dok ne platiš posljednje pare.

*27. Čuli ste, da je bilo kazano: Ne čini preljube!

28. A ja vam kažem: Svaki, koji pogleda na ženu požudno, već je u srcu svojemu učinio s njom preljubu.

*29. Ako te dakle sablažnjava oko tvoje desno, iskopaj ga i baci ga od sebe! Jer je bolje za te, da propadne jedan od udova tvojih, negoli da se sve tijelo tvoje baci u pakao.

*30. I ako te sablažnjava desna tvoja ruka, odsijeci je i baci je od sebe! Jer je bolje za te, da propadne jedan od udova tvojih, negoli da se sve tijelo tvoje baci u pakao.

*31. Nadalje je bilo kazano: Tko hoće da pusti ženu svoju, neka joj dadne knjigu raspusnu!

*32. A ja vam kažem: Svaki, koji pusti ženu svoju — osim poradi preljube —, navodi je, da čini preljubu; i tko puštenicu uzme za ženu, čini preljubu.

*33. Još ste čuli, da je bilo kazano: Ne kuni se krivo, i: Drži, što si se zakleo Gospodinu!

*34. A ja vam kažem: Ne kunite se nikako, ni nebom, jer je prijesto Božji,

35. Ni zemljom, jer je podnožje nogama njegovim, ni Jeruzalemom, jer je grad velikoga kralja.

36. Ni glavom svojom ne kuni se, jer ne možeš ni dlake jedne učiniti bijele ili crne.

*37. Nego vaša riječ neka bude: Da, da — ne, ne. što je više od toga, oda zla je.

*38. Čuli ste, da je bilo kazano: Oko za oko, zub za zub!

*39. A ja vam kažem: Ne opirite se zlu, nego ako te tko udari po desnom obrazu, obrni mu i drugi!

40. Hoće li tko da se pravda s tobom i košulju tvoju da uzme, pusti mu i kabanicu!

---

(27) Isp. 2 Mojs 20, 14. »Kazano«; Vulgata dodaje »starima« (»antiquis«).

(29—30) Desno oko i desna ruka označuju najdraže i najdragocjenije, što ima čovjek. Pa se i s tim mora rastati, ako ga to uvodi u napast.

(30) Isp. Mt 18, 8; Mk 9, 46 sl.

(31—32) Isp. 5 Mojs 24, 1. Kod Židovâ bila je dopuštena ženidbena rastava, ako je bila na strani žene krivnja, t. j. kakav sramotan prekršaj. Nasuprot Krist postavlja viši zakon i zabranjuje svaku ženidbenu rastavu, također dosad dopuštenu. Kad on dopušta, da muž smije pustiti svoju krivu ženu, onda mu stim očevidno ne dopušta, da se oženi drugom. Kod dopuštene rastave ne radi se dakle o novoj ženidbi ni krive ni nedužne stranke, nego samo o ukinuću ženidbenoga zajedničkog života.

(32) Isp. Mk 10, 4; Lk 16, 18; 1 Kor 7, 10.

(33) Isp. 2 Mojs 20, 7; 3 Mojs 19, 12; 4 Mojs 30, 3. — »Da je bilo kazano«, Vulgata dodaje: »starima« (»antiquis«).

(34) »Jer je prijesto Božji« (Jak 5, 12).

(37) Isus ne zabranjuje samu zakletvu, koja je kao zaziv istinitosti Božje nešto po sebi dobro (Hebr 6, 13 sl.). Ali zabranjuje ono nepošteno mišljenje, koje traži zakletvu, i poradi kojega obično na samoj zakletvi leži ljaga nesavršenosti.

(38—42) Među kršćanima neka ne vrijedi samo čisto pravo! Ljubav neka popuni i oplemeni pravo! Ona se odriče svake plaće i nagrade, osim ako drukčije ne svjetuje kakav viši obzir ili dužnost.

(39) Isp. 2 Mojs 21, 24; 3 Mojs 24, 20; 5 Mojs 19, 21; Lk 6, 29; Rimlj 12, 17 sl. — Smisao je naputka u ovom retku ovaj: ima se zlo svladati dobrotom; ne smije se čovjek nikada pokolebati u pouzdanju u pobjedu dobra, i prije će popustiti kojemu nepravednu zahtjevu, negoli ga odbiti uz gubitak svoje dobrote.

41. Primora li te tko da ideš s njim jednu milju daleko, idi s njim dvije!

*42. Tko te moli, podaj mu; tko hoće da uzajmi od tebe, ne odbijaj ga!

*43. Čuli ste, da je bilo kazano: Ljubi bližnjega svojega i mrzi na neprijatelja svojega!

*44. A ja vam kažem: Ljubite neprijatelje svoje i molite se za one, koji vas progone!

45. Tada ćete biti djeca Oca svojega nebeskoga, koji pušta da sunce njegovo izlazi nad dobre i zle i daje da dażdi nad pravedne i grješnike.

46. Jer ako ljubite samo one, koji vas ljube, kakvu ćete plaću imati? Ne čine li to i carinici?

*47. I ako pozdravljate samo prijatelje svoje, što osobito činite? Ne čine li to i neznabošci?

48. Budite dakle savršeni, kao što je savršen Otac vaš nebeski!

GLAVA 6.

Nastavak propovijedi na gori: o milostinji; o molitvi; o postu; o zemaljskim dobrima; o tjeskobnim brigama.

1. Pazite, da pravednost svoju ne činite pred ljudima, da vas oni vide; inače nemate plaće kod Oca svojega na nebesima.

2. Kad dakle daješ milostinju, ne trubi pred sobom, kao što čine licemjeri u sinagogama i na ulicama, da ih slave ljudi. Zaista, kažem vam: Oni već imaju plaću svoju.

*3. Kad ti daješ milostinju, neka ne zna ljevica tvoja, što čini desnica tvoja,

4. Da ostane milostinja tvoja u tajnosti. Otac tvoj, koji vidi u tajnosti, platit će ti.

*5. Kad se molite, ne činite kao licemjeri! Oni se najradije mole u sinagogama i na uglovima uličnim, da upadnu ljudima u oči. Zaista, kažem vam: Oni su već primili plaću svoju.

6. Kad ti hoćeš da se moliš, uđi u sobu svoju, zatvori vrata i moli se Ocu svojemu u tajnosti! Otac tvoj, koji vidi u tajnosti, platit će ti.

7. Kad se molite, ne brbljajte kao neznabošci! Oni misle, da će biti uslišeni za mnoge riječi svoje.

8. Ne povodite se za njima! Jer zna Otac vaš, što vam treba, prije nego ga zamolite.

*9. Ovako se molite: Oče naš, koji jesi na nebesima, sveti se ime tvoje!

10. Dođi kraljevstvo tvoje! Budi volja tvoja, kako na nebu, tako i na zemlji!

11. Kruh naš svagdanji daj nam danas!

(42) Isp. Lk 6, 30.

(43) Riječ, da se ima mrziti na svojega neprijatelja, ne stoji u Starom Zavjetu, nego je bila nauka farizejâ.

(44) Iza »ljubite neprijatelje svoje« umeće Vulgata: »činite dobro onima, koji mrze na vas« (»benefacite his, qui oderunt vos«). Iza »koji vas progone« umeće Vulgata: »i kleveću vas« (»et calumniantibus vos«).

(47) Carinici su bili kod Židovâ omraženi poradi svojega nepoštenja i zakidanja u službi svojoj (isp. Lk 3, 12 sl.) i poradi svojih veza s rimskom državnom vlasti.

Gl. 6. (3) Isp. Lk 14, 14.

(5—8) Spasitelj zabacuje licemjernu vanjštinu i prazno brbljanje, a ne javnu i ustrajnu molitvu, koju on sam promiče zborom i tvorom. Nutarnjost i pobožnost: to je, što on traži. »U sobu ući i vrata zatvoriti« jesu slikoviti izrazi za skrušenost i poniznost.

(9—13) Isp. Lk 11, 2—4.

12. I otpusti nam duge naše, kako i mi otpuštamo dužnicima svojim!
*13. I ne uvedi nas u napast, nego izbavi nas od zla!
14. Ako otpuštate ljudima pogrješke njihove, otpustit će i vama Otac vaš nebeski.
15. Ako li ne otpuštate ljudima, ni Otac vaš ne će otpustiti pogrješaka vaših.
16. Kad postite, ne budite lica mrka kao licemjeri! Oni načine sebi mrk pogled, da ih vide ljudi gdje poste. Zaista, kažem vam: Oni su već primili plaću svoju.
17. Kad ti postiš, namaži glavu svoju i operi lice svoje,
18. Da te ne vide ljudi gdje postiš, nego samo Otac tvoj, koji je u tajnosti. Otac tvoj, koji vidi u tajnosti, platit će ti.
*19. Ne sabirajte sebi blaga na zemlji, gdje ga uništava moljac i rđa, gdje kradljivci obijaju i kradu!
20. Sabirajte sebi blago u nebu, gdje ga ne uništava ni moljac ni rđa, gdje kradljivci ne obijaju i ne kradu!
21. Jer gdje je blago tvoje, ondje je i srce tvoje.
*22. Oko je svjetiljka tijelu tvojemu. Ako je oko tvoje zdravo, onda sve tijelo tvoje ima svijetlo.
*23. Ako li je oko tvoje bolesno, onda je sve tijelo tvoje u tami. Ako je dakle svijetlo u tebi tama, kako velika bit će onda tama!
*24. Nitko ne može dva gospodara služiti. Ili će na jednoga mrziti i drugoga ljubiti, ili će uz jednoga prianjati i drugoga prezirati. Ne možete Bogu služiti i mamoni.
*25. Zato vam kažem: Ne budite tjeskobno zabrinuti za život svoj, što ćete jesti i što ćete piti, ni za tijelo svoje, u što ćete se obući. Nije li život više od hrane i tijelo nije li više od odijela?
26. Pogledajte na ptice nebeske! One ne siju, ne žanju, ne sabiraju u žitnice: Otac ih vaš nebeski hrani. Nijeste li vi više vrijedni od njih?
*27. Tko od vas može svojim brigama produljiti život svoj i za jedan samo pedalj?
28. I što ste tako tjeskobno zabrinuti za odijelo? Pogledajte na ljiljane u polju! Kako rastu! Ne rade i ne predu;
29. A ipak kažem vam: Ni Salomon u svemu svojemu sjaju nije bio tako odjeven kao jedan jedini od njih.
30. I kad Bog travu, što danas stoji na polju, a sutra se baca u

(13) Isp. Mt 26, 41; Lk 22, 42. — Vulgata iza »od zla« dodaje: »Amen«.
(19—34) Isp. Lk 12, 33. 34; 11, 34—36; 12, 22—31.
(22—23) Što je oko za tijelo, to je težnja srca za dušu. Svijetlo u nama jest duh u nama. Ako nam je duh potamnjen zabludom i strastima, te ode stramputicom, ode onda u propast sav kolik čovjek. I bez zdrava oka nema čovjeku nikakve koristi od svijetla. Zato se treba čuvati od zablude duha vjerom u Boga i objavom u njegovoj Crkvi.
(23) Isp. Lk 11, 34.
(24) Isp. Lk 16, 13; 1 Iv 2, 15. Čovjek ne može zajedno služiti dva gospodara, koji su jedan proti drugomu. — Mamona je bogatstvo.
(25) Isp. Lk 12, 22—32. Ovdje se misli na onu tjeskobnu brigu, koja se bez pouzdanja u Boga jednako muči za zemaljske stvari. A ne misli se na razumnu brigu za svoje potrebe, koja radi i upire oči u Boga, od kojega nam svako dobro.
(27) Vulgata ima: »A tko od vas može svojim brigama produljiti stas svoj i za jedan samo lakat?« (»Quis autem vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum?«). Ali ovdje nije govor o tijelu, nego o tjeskobnoj brizi za uzdržavanje života.

peć, tako odijeva, koliko više ne će vas, malovjerni!

31. Ne budite dakle tjeskobno zabrinuti i ne pitajte: Što ćemo jesti? što ćemo piti? čim ćemo se odjenuti?

32. Za sve to brinu se neznabošci. A zna Otac vaš nebeski, da vam treba sve ovo.

33. Tražite najprije kraljevstvo Božje i pravdu njegovu, i ovo će vam se sve dodati.

*34. Ne budite dakle tjeskobno zabrinuti za sutrašnji dan; jer će se sutrašnji dan brinuti sam za se. Svaki dan ima dosta svojega vlastitog zla.

GLAVA 7.

Svršetak propovijedi na gori: o suđenju bez ljubavi; o moći molitve i o izvršenju Božje volje.

*1. Ne sudite! I ne ćete biti suđeni.

2. Jer kakvim sudom sudite, onakvim će vam se suditi, i kakvom mjerom mjerite, onakvom će vam se mjeriti.

3. Što vidiš trun u oku brata svojega, a brvna u oku svojemu ne osjećaš?

4. Ili kako možeš reći bratu svojemu: Daj da izvadim trun iz oka tvojega, a eto brvno u oku tvojemu?

5. Licemjere, izvadi najprije brvno iz oka svojega! Tada ćeš vidjeti, kako da izvadiš trun iz oka brata svojega.

*6. Ne dajte svetinje psima i ne bacajte bisera svojega pred svinje! Inače bi ga mogle pogaziti nogama svojim, okrenuti se i rastrgati vas.

7. Molite, i dat će vam se; tražite, i naći ćete; kucajte, i otvorit će vam se.

8. Jer svaki, koji moli, prima; tko traži, nalazi; tko kuca, otvara mu se.

9. Tko će od vas sinu svojemu dati kamen, ako ga zamoli kruha?

10. Ili tko će mu dati zmiju, ako zamoli ribu?

11. Kad dakle vi, koji ste zli, znate dobre dare davati djeci svojoj, koliko će više Otac vaš nebeski dati dobra onima, koji ga za to mole!

12. Sve dakle, što hoćete da čine vama ljudi, činite i vi njima! Jer je to sadržaj zakona i prorokâ.

13. Uđite na uska vrata! Jer su široka vrata i širok put, koji vodi u propast, i vrlo mnogi njim idu.

*14. Nasuprot uska su vrata i tijesan put, što vodi u život, i malo ih ga samo nalazi.

*15. Čuvajte se od lažnih proroka! Oni dolaze k vama u odijelu ovčijem, a unutra su vuci grabljivi.

*16. Po rodovima njihovim poznat ćete ih. Bere li se s trnja grožđe ili s drače smokve?

17. Tako rađa svako dobro drvo rodove dobre, a zlo drvo rađa zle rodove.

(34) »Za sutrašnji dan«, t. j. za neizvjesnu budućnost.

Gl. 7. (1—23) Isp. Lk 6, 37—42; 11, 9—13; 6, 31; 13, 23. 24; 6, 43—46; 13, 26. 27.

(6) Učenici imaju razborito upravljati vjerske istine i sredstva milosti, što su im povjerena, a ne izručivati ih bezbožnom ruganju i oskvrnjenju.

(14) Uska vrata i tijesan put jesu ponizan život u vjernoj poslušnosti prema Bogu i u savjesnoj uzdržljivosti od grijeha; široka vrata i širok put znače život u slastima po miloj i oholoj svojoj volji.

(15) Isp. Mt 24, 4; Flp 3, 2; 2 Kor 11, 13; 2 Pet 2, 1. — »Lažni proroci« jesu učitelji, koji šire lažne nauke i hoće da ljude predobiju laskama i prijetnjama.

(16) Isp. Mt 12, 33; Lk 6, 43—46.

18. Drvo dobro ne može rađati zlih rodova, ni drvo zlo rodova dobrih.
19. Svako drvo, koje ne rađa roda dobra, siječe se i u oganj se baca.
20. Dakle po rodovima njihovim poznat ćete ih.
*21. Ne će svaki, koji mi govori: Gospodine, Gospodine! ući u kraljevstvo nebesko, nego samo tko čini volju Oca mojega, koji je na nebesima.
*22. U onaj dan mnogi će mi reći: Gospodine, Gospodine, nijesmo li u ime tvoje prorokovali? Nijesmo li u ime tvoje đavle izgonili? Nijesmo li u ime tvoje čudesa mnoga činili?
*23. Tada ću im izjaviti: Nikad vas nijesam poznavao; idite od mene, zlotvori!
*24. Tko sluša ove moje riječi i izvršuje ih, nalik je na razborita čovjeka, koji sagradi kuću svoju na stijeni.
25. I udari pljusak, dođoše vode, dunuše vjetrovi i napadoše na kuću onu; ali ona ne pade, jer je bila sagrađena na stijeni.
26. Nasuprot tko sluša ove moje riječi, ali ih ne izvršuje, nalik je na luda čovjeka, koji sagradi kuću svoju na pijesku.
27. I udari pljusak, dođoše vode, dunuše vjetrovi i napadoše na kuću onu. Ona pade, i pad je njezin bio velik.«
28. Kad je bio Isus svršio riječi ove, bilo je mnoštvo naroda zadivljeno naukom njegovom.
*29. Jer je učio kao jedan, koji ima moć, a ne kao književnici njihovi.

GLAVA 8.

Isus iscjeljuje gubavoga, slugu satnikova, punicu Petrovu, razne bolesnike i opsjednute. Nesavršeni učenici. Oluja na moru. Izgon zlih duhova kod Gerazenâ.

*1. Kad siđe s gore, išlo je za njim veliko mnoštvo naroda.
2. Tada dođe jedan gubavac, pade pred njega ničice i zamoli: »Gospodine, ako hoćeš, možeš me očistiti.«
3. On pruži ruku svoju, dotače ga se i reče: »Hoću, očisti se!« I odmah se očisti od gube svoje.
*4. I reče mu Isus: »Pazi, da ne kazuješ nikomu! Nego idi, pokaži se svećeniku i žrtvuj dar, što ga je propisao Mojsije! To neka im služi kao svjedočanstvo!«
*5. Kad onda dođe u Kafarnaum, pristupi k njemu jedan satnik
6. I zamoli: »Gospodine, sluga moj leži kod kuće uzet i muči se vrlo.«
7. On mu reče: »Ja ću doći i ozdravit ću ga.«
8. Satnik odvrati: »Gospodine, nijesam dostojan, da uđeš pod krov moj; nego samo reci riječ, i ozdravit će sluga moj.

(21) Vulgata pridodaje ovomu retku: »on će ući u kraljevstvo nebesko« (»ipse intrabit in regnum coelorum«).
(22) Isp. Lk 6, 46; 13, 25—27. — »U onaj dan«, t. j. u dan suda, na Sudnji dan.
(23) Mt 25, 41.
(24—27) Isp. Lk 6, 47—49.
(29) Vulgata pridodaje ovomu retku: »i farizeji« (»et pharisaei«).
Gl. 8. (1—13) Isp. Mk 1, 40—45; Lk 5, 12—16; 7, 1—10.
(4) Isp. Lk 17, 14. — Iscijeljeni gubavci morali su biti od svećenika proglašeni čistima i onda u hramu prinijeti žrtvu (3 Mojs 14, 2 sl.).
(5) Isp. Lk 2, 1. — Satnik je bio neznabožac u službi Heroda Antipe (v. 2, 22 s bilješkom).

*9. I ja, premda samo podložnik, reknem jednome od vojnika, koji su poda mnom: Idi! i on ide; drugome: Dođi! i on dođe; i slugi svojemu: Učini to! i on učini.«

10. Kad je to čuo Isus, začudi se i reče onima, koji su išli za njim: »Zaista, kažem vam, tolike vjere ne nađoh u Izraelu.

11. Ali vam kažem: Mnogi će doći od istoka i od zapada i sjedit će za stolom s Abrahamom, Izakom i Jakovom u kraljevstvu nebeskom.

12. A djeca kraljevstva izagnat će se napolje u tamu. Ondje će biti jauk i škrgut zubâ.«

13. A satniku reče Isus: »Idi; neka ti bude, kako si vjerovao!« U isti čas ozdravi sluga.

*14. Onda dođe Isus u kuću Petrovu. Nađe punicu njegovu gdje leži bolesna od groznice.

15. Tada je uze za ruku, i pusti je groznica. Ona ustade, i služila mu.

16. Uveče donesoše mu mnoge opsjednute. On izagna duhove svojom riječju i izliječi sve bolesnike.

*17. Tako se je imala ispuniti riječ proroka Izaije, koji veli: »On uzima naše nemoći i nosi naše bolesti.«

18. Kad vidje Isus veliko mnoštvo naroda oko sebe, dade da se odveze na drugu obalu.

19. Tada pristupi jedan književnik i reče mu: »Učitelju, hoću da idem za tobom, kudgod ti pođeš.«

*20. Isus mu odvrati: »Lisice imaju svoje jame, ptice nebeske svoja gnijezda, a Sin čovječji nema gdje da nasloni glavu svoju.«

*21. Drugi, jedan od učenika njegovih, reče mu: »Gospodine, dopusti mi, da najprije otidem i ukopam oca svojega!«

*22. Isus mu odvrati: »Hajde za mnom i ostavi, neka mrtvi ukopavaju svoje mrtvace!«

*23. Tada uđe u lađicu, i pođoše za njim učenici njegovi.

24. I gle, podiže se silna bura na moru, tako da se je lađica pokrila valovima. A on je spavao.

25. Tada pristupiše učenici njegovi k njemu, probudiše ga i povikaše: »Gospodine, izbavi nas, izgibosmo!«

26. A on im odvrati: »Što ste tako strašljivi, malovjerni?« Tada ustade, zapovjedi vjetru i moru, i postade tišina velika.

27. Puni začuđenja rekoše ljudi: »Tko je ipak ovaj? I vjetar i more slušaju ga!«

*28. Kad dođe na drugu obalu u zemlju Gerazenâ, dotrčaše mu nasusret dva opsjednuta, koji su izašli iz grobova kamenitih. Oni su

(9) Satnik predstavlja sebi Spasitelja kao jednoga od viših zapovjednika Božjih, koji treba da samo zapovjedi kojemu anđelu, da ozdravi slugu, i zapovijed se odmah izvrši.

(14—22) Isp. Mk 1, 29—34; Lk 4, 38—41; 9, 57—62.

(17) Isp. Iz 53, 4; 1 Pet 2, 24.

(20) Ime »Sin čovječji« označuje Isusa kao Mesiju po Dan 7, 13; ujedno označuje Isusov s neba silazak k nama po utjelovljenju. — Književnik je imao doznati, da ga kod Isusa ne čekaju svjetovne slasti i lasti.

(21) T. j. da ostanem kod oca, dok ne umre.

(22) Tko je pozvan od Boga na život vjere, ima to držati važnijim nego sve drugo. Za pozivom ne poći značilo bi postati duhovno mrtav. Samo duhovno mrtav zapostavit će poziv Božji drugomu čemu.

(23—34) Isp. Mk 4, 35—5, 20; Lk 8, 22—39.

(28) Pozorište ovoga čuda bila je današnja Gersa ili Kersa na istočnoj obali mora.

bili tako divlji, da nitko nije mogao ići onim putem.

*29. Oni povikaše: »Što mi imamo s tobom, Sine Božji! Jesi li došao amo, da nas mučiš prije vremena?«

30. Nedaleko od njih pasao je velik krd svinja.

31. Zli dusi zamoliše ga: »Ako nas hoćeš izagnati, daj nam da idemo u krd svinja.«

*32. On im odvrati: »Idite!« Tada izađoše i uđoše u svinje. I gle, sav krd navali niz obronak u more i izginu u vodi.

33. A pastiri otrčaše, odoše u grad i pripovjediše sve, i što se je bilo dogodilo opsjednutima.

34. Tada izađe sav grad napolje, nasusret Isusu. Kad ga vidješe, zamoliše ga, da bi se udaljio iz njihova kraja.

GLAVA 9.

Iscjeljenje uzetoga. Poziv Mateja. Pitanje o postu. Kći Jairova i žena, koja je bolovala od tečenja krvi. Isus iscijeli dva slijepca i opsjednutoga. Veliko polje rada.

*1. On uđe u lađicu, prijeđe i dođe u svoj grad.

2. Ondje mu donesoše uzeta, koji je ležao na postelji. Kad je Isus vidio vjeru njihovu, reče uzetome: »Utješi se, sinko, oprošteni su ti grijesi tvoji!«

3. Tada su neki od književnika pomislili u sebi: »Ovaj huli na Boga!«

4. Isus prozre pomisli njihove i reče: »Zašto zlo mislite u srcima svojim?

*5. Što je lakše reći: Oprošteni su ti grijesi tvoji? ili reći: Ustani i hodi?

6. Ali znajte, da Sin čovječji ima vlast na zemlji opraštati grijehe!« I tada reče uzetome: »Ustani, uzmi postelju svoju i idi kući!«

7. On ustade i ode kući.

8. A mnoštvo naroda kad to vidje, poboja se i uze slaviti Boga, koji je vlast takovu dao ljudima.

*9. Kad je Isus odatle otišao dalje, vidje čovjeka po imenu Mateja gdje sjedi na carini. Reče mu: »Hajde za mnom!« On ustade i ode za njim.

10. Kad je onda u njegovoj kući sjedio za stolom, dođoše mnogi carinici i grješnici i posadiše se za sto s Isusom i s učenicima njegovim.

11. Farizeji vidješe to i rekoše učenicima njegovim: »Zašto jede učitelj vaš s carinicima i grješnicima?«

12. Isus je to čuo i odvratio: »Ne trebaju zdravi liječnika, nego bolesni.

(29) Vulgata meće pred »Sine Božji«: Isuse!

(32) Isp. Jb 1, 12. — Isus je kao Bog prvi gospodar svih stvari. Zato je uništenje krda svinja bilo isto tako nikakva nepravda, kao kad Bog pripusti štetu burom ili tučom. U ovom se je slučaju pokazala činjenica đavolskog opsjednuća i zloba đavolâ.

Gl. 9. (1—17) Isp. Mk 2, 1—22; Lk 5, 17—39. — »U svoj grad«, t. j. u Kafarnaum.

(5) Oboje jednako je lako i jednako teško. Jednako je lako riječi samo izgovoriti; jednako je teško izgovoriti ih s uspjehom.

(9—10) U Kafarnaumu bile su podignute carine za prolaznike, možda i za ribare. Carinici, koji su u zemlji obavljali poslove Rimljana, bili su smatrani kao odmetnici. Grješnici su bili u očima farizejâ svi, koji se nijesu točno držali židovskih običaja, na pr. koji su općili s neznabošcima.

*13. Idite i naučite se što znači: ‚Milosrđe hoću, a ne žrtvu.' Jer ja nijesam došao da dozovem pravednike, nego grješnike.«

*14. Tada dođoše k njemu učenici Ivanovi i upitaše: »Zašto postimo mi i farizeji, a učenici tvoji ne poste?«

*15. Isus im odgovori: »Mogu li svatovi tugovati, dok je s njima zaručnik? Ali će doći dani, kad će se oteti od njih zaručnik. Onda će postiti.

*16. Nitko ne meće zakrpe od nova sukna na staru haljinu; inače se odadre zakrpa od haljine, i rupa bude još veća.

17. Također se ne lijeva vino novo u mjehove stare; inače se prodru mjehovi, vino se prolije, i mjehovi se pokvare. Nego se lijeva vino novo u mjehove nove. Tada se sačuva oboje.«

*18. Dok je tako govorio njima, dođe neki poglavar, baci se pred njega ničice i reče: »Kći je moja upravo sada umrla. Ali dođi i metni na nju ruku svoju! Tada će opet živjeti.«

19. Isus ustade i pođe za njim s učenicima svojim.

*20. Tada žena, koja je več dvanaest godina bolovala od tečenja krvi, pristupi otraga i dotače se skuta haljine njegove.

21. Jer je rekla u sebi: »Ako se samo dotaknem haljine njegove, ozdravit ću.«

22. Isus se obazre, ugleda je i reče: »Utješi se, kćeri, vjera te je tvoja ozdravila.« Od toga časa bila je žena zdrava.

*23. Kad je onda došao Isus u kuću poglavarevu i ugledao svirače i svijet gdje buči, reče:

24. »Odstupite! Jer djevojka nije mrtva, ona samo spava.« Tada su mu se oni podsmijevali.

25. A on istjera ljude van i uđe u sobu. Uhvati djevojku za ruku, i ustade djevojka.

26. Glas o tom raširi se po svem onom kraju.

27. Kad je Isus odatle otišao dalje, išla su za njim dva slijepca. Vikali su: »Sine Davidov, smiluj nam se!«

28. Jedva je došao kući, pristupiše k njemu slijepci. Isus ih upita: »Vjerujete li, da mogu to učiniti?« Oni mu odgovoriše: »Da, Gospodine!«

29. Tada se dotače očiju njihovih i reče: »Kako vjerujete, tako neka vam bude!«

30. Tada se otvoriše oči njihove. A Isus im dade strogi naputak: »Gledajte, da nitko ne dozna!«

31. Oni otidoše i raširiše glas o njemu po svem onom kraju.

(13) Isp. Oz 6, 6. Bog ne prima žrtve od čovjeka nemilosrdna. Riječ je upravljena onima, kojima fali milosrđe. Ne kaže se, da Bog uopće ne će žrtve (isp. 5, 24).

(14) Vulgata ima: »Zašto mi i farizeji postimo često (»frequenter«)?«

(15) Novi Zavjet jest nova duhovna vjeridba Božja s čovječanstvom. Vrijeme Kristovo jest svadba. Zato ne mogu postiti gosti, koji su na toj svadbi. — »Kad će se oteti od njih zaručnik«: to se je dogodilo, kad je bio Isus uhvaćen i na smrt odveden.

(16—17) Nova zakrpa i mlado vino znače Evanđelje; stara haljina i stari mjehovi znače stare oblike židovske pobožnosti. Novo mesijansko doba traži i novu vrstu pobožnosti.

(18) »Neki poglavar«, t. j. poglavar sinagoge. — Vulgata meće pred »Kći je moja...«: »Gospodine«.

(20) Isp. Mt 14, 36; Mk 3, 10; 5, 22; 6, 56; Lk 6, 19; 8, 41.

(23) Isp. Iv. 11, 11. — Svirači su bili došli na tužaljke za mrtvacem.

32. Kad su bili otišli, donesoše mu čovjeka nijema, koji je bio opsjednut od đavla.

33. Čim je bio izagnan đavao, mogao je nijemi govoriti. Pun začuđenja povika narod: »Još nikada nije se tako šta dogodilo u Izraelu!«

34. A farizeji rekoše: »Pomoću poglavice đavolskog izgoni đavle.«

35. Isus je prolazio po svim gradovima i selima. Učio je u sinagogama, navješćivao je veselu vijest o kraljevstvu i liječio svaku bolest i svaku nemoć.

36. A kad je vidio mnoštvo naroda, sažali mu se; jer su bili kao ovce bez pastira, bijedni i zapušteni.

37. I on reče učenicima svojim: »žetva je velika, a poslenika je malo. Molite zato gospodara žetve, da pošlje poslenike u žetvu svoju!«

GLAVA 10.

Izbor i poslanje apostolâ. Budući progoni. Srčanost u progonima. Lučenje duhova.

*1. On pozva k sebi svojih dvanaest učenika i dade im vlast da izgone duhove nečiste i da liječe svaku bolest i svaku nemoć.

*2. Imena dvanaest apostola jesu: Na prvom mjestu Simon s pridijevkom Petar i njegov brat Andrija; Jakov, sin Zebedejev, i njegov brat Ivan;

*3. Filip i Bartolomej; Toma i Matej, carinik; Jakov, sin Alfejev, i Tadej;

*4. Simon Revnitelj i Juda Iskariot, koji postade izdajnik njegov.

*5. Ovih dvanaest posla Isus i zapovjedi im: »Ne idite k neznabošcima i ne ulazite ni u koji grad samarijski!

6. Nego idite k izgubljenim ovcama kuće Izraelove!

7. Idite i navješćujte: Blizu je kraljevstvo nebesko.

8. Liječite bolesne, dižite mrtve, čistite gubave i izgonite đavle! Zabadava ste dobili, zabadava dajite!

9. Ne uzimajte sa sobom u pojasima svojim ni zlata ni srebra ni drugoga novca,

10. Ni putne torbe, ni dvoje haljine, ni obuće, ni štapa; jer je poslenik dostojan prehrane svoje.

11. Kad dođete u koji grad ili u koje selo, ispitajte, tko je u njemu dostojan! Ostanite ondje, dok ne pođete dalje!

*12. Kad uđete u koju kuću, pozdravite je!

13. Je li kuća dostojna toga, doći će na nju vaš pozdrav mira; nije li dostojna toga, vaš pozdrav mira vratit će se k vama.

Gl. 10. (1—15) Isp. Mk 3, 13—19; 6, 7—13; Lk 6, 13—16; 9, 1—6.

(2) Isp. Mk 3, 16; Lk 6, 14; Dap 1, 13. — Petar stoji na prvom mjestu kao poglavar apostolâ.

(3) Bartolomej je pridjevak Natanaela pozvanog u Iv 1, 46 sl. — Juda Tadej, brat Jakova (isp. Mt 13, 55; Jud 1).

(4) Simon Revnitelj; drugi prevodioci meću: Simon Kananejac; Kananejac znači Revnitelj. Simon je bio tako nazvan, jer je prije bio pripadao nekome društvu, što je revnovalo za zakon. — »Iskariot« jest »čovjek iz Kariota«, jednoga sela u južnoj Judeji.

(5) Ova zapovijed vrijedila je samo za ovo poslanje, što je bilo provizorno (privremeno) i više kao vježba; sad za sad apostoli će se ograničiti na Judeju. Iza uzašašća Isusova na nebo započet će apostolska svjetska misija (poslanje). Isp. Mt. 28, 18.

(12) Vulgata iza »pozdravite je« dodaje: »i recite: Mir ovoj kući!« (»dicentes: Pax huic domui!«).

*14. A gdje vas ne prime i ne poslušaju riječi vaših, ondje ostavite kuću i grad i otresite prah s nogu svojih!

*15. Zaista, kažem vam: Zemlji Sodomi i Gomori u dan suda bit će lakše negoli gradu takovu!

16. Eto, ja vas šaljem kao ovce među vukove. Budite dakle mudri kao zmije i bezazleni kao golubovi!

*17. Čuvajte se od ljudi! Oni će vas predavati sudovima i bičevat će vas u sinagogama.

18. Jest, poradi mene vodit će vas pred namjesnike i kraljeve, da svjedočanstvo dadnete pred njima i pred neznabošcima.

19. A kad vas predadu, ne brinite se, kako ili što ćete govoriti! U onaj čas dat će vam se, što ćete govoriti.

20. Jer nijeste vi, koji govorite, nego Duh Oca vašega govori preko vas.

21. Brat brata, otac sina svojega predavat će na smrt. Djeca će ustajati na roditelje svoje i dovoditi ih u smrt.

22. Poradi imena mojega bit ćete omraženi svima. Ali tko ustraje do kraja, spasit će se.

*23. Kad vas progone u jednom gradu, bježite u koji drugi! Zaista, kažem vam: Ne ćete još biti pri kraju s gradovima Izraelovim, dok ne dođe Sin čovječji.

*24. Učenik nije nad učiteljem, ni sluga nad gospodarem svojim.

*25. Učenik mora biti zadovoljan, ako mu je kao učitelju njegovu, i sluga, ako mu je kao gospodaru njegovu. Kad su domaćina grdili kao Beelzebuba, koliko će više grditi domaće njegove!

*26. Ne bojte ih se dakle! Jer nema ništa sakriveno, što se ne bi otkrilo, ništa tajno, što se ne bi doznalo.

*27. Što vam kazujem u tami, to navješćujte na svjetlosti; što vam se šapće na uho, to propovijedajte na krovovima!

28. Ne bojte se onih, koji doduše mogu ubiti tijelo, ali duše ne mogu ubiti! Nego se bojte onoga, koji može dušu i tijelo pogubiti u paklu!

29. Ne kupuju li se dva vrapca za pet para? A ipak nijedan od njih ne pada na zemlju bez Oca vašega.

30. A u vas je dapače izbrojena sva kosa na glavi vašoj.

31. Ne bojte se dakle! Vi ste više vrijedni, negoli mnogi vrapci.

32. Tkogod prizna mene pred ljudima, toga ću i ja priznati pred Ocem svojim na nebesima.

(14) Otresti prah s nogu znači ne htjeti imati s kim nikakva posla.

(15) Grijeh odbijanja Evanđelja ili otpada od njega veći je negoli grijeh Sodome i Gomore, što ga je Bog kaznio onako strahovito. Kako će jednoć biti velika njihova kazna! Isp. o tom Hebr 6, 4.

(17—22) Isp. Mk 13, 9—13; Lk 21, 12—17.

(23) Izrael će se pokazati tvrdokoran sve do svršetka vremenâ. I prema apostolima i prema njihovim nasljednicima ustrajat će veoma mnogi Izraelci u odbijanju Evanđelja. Isp. Rimlj gl. 9—11.

(24) Isp. Iv 13, 16.

(25) Isp. Mt 9, 34.

(26—39) Isp. Mk 8, 34. 35. 38; Lk 12, 2—9.

(27) Učenici neka javno navješćuju nauku Isusovu, kao što se u Palestini nešto oglašuje javno s ravnih krovova.

33. A tko zataji mene pred ljudima, toga ću i ja zatajiti pred Ocem svojim na nebesima.

*34. Ne mislite, da sam ja došao da donesem mir na zemlju! Nijesam došao da donesem mir, nego mač.

35. Jer sam došao da rastavim sina od oca njegova, kćer od matere njezine, snahu od svekrve njezine.

36. Tako neprijatelji čovjeku postaju njegovi vlastiti domaći.

37. Tko ljubi oca ili mater više nego mene, nije mene dostojan. I tko ljubi sina ili kćer više nego mene, nije mene dostojan.

38. Tko ne uzme na se križ svoj i ne pođe za mnom, nije mene dostojan.

*39. Tko gleda da dobije život svoj, izgubit će ga, a tko izgubi život svoj poradi mene, dobit će ga.

40. Tko vas prima, mene prima. Tko prima mene, prima onoga, koji me je poslao.

41. Tko prima proroka, jer je prorok, primit će plaću proročku. Tko prima pravednika, jer je pravednik, primit će plaću pravedničku.

42. Tko jednome od ovih malenih ovdje pruži samo čašu hladne vode da se napije, jer je moj učenik, zaista, kažem vam: On ne će izgubiti plaću svoju.«

GLAVA 11.

Poslanstvo Ivana Krstitelja. Svjedočanstvo Isusovo za Ivana Krstitelja. Tvrdoglava djeca. Nepokajni gradovi. Isusov hvalospjev Ocu nebeskomu. Spasiteljev poziv umornim i opterećenim.

1. Kad je Isus bio svršio ove pouke dvanaestorici učenika svojih, otide odatle dalje, da uči i propovijeda po tamošnjim gradovima.

*2. Kad je Ivan u tamnici čuo o djelovanju Kristovu, posla dvojicu učenika svojih

*3. I upita ga: »Jesi li ti onaj, koji ima doći, ili drugoga da čekamo?«

4. Isus im odgovori: »Idite i javite Ivanu, što čujete i vidite:

5. Slijepi vide, hromi hodaju, gubavi se čiste, gluhi čuju, mrtvi ustaju, siromašnima se navješćuje vesela vijest.

6. Blago onome, koji se ne sablazni o mene!«

7. Kad oni otidoše, reče Isus mnoštvu naroda o Ivanu: »Što ste izašli u pustinju? Da vidite zar trsku, koju ljulja vjetar tamo i amo?

8. Ili što ste izašli? Da vidite zar čovjeka u mekim haljinama? Ne, ljudi, koji nose meke haljine, na kraljevskim su dvorima.

9. Što ste dakle izašli? Da vidite zar proroka? Da, ja vam kažem, više nego proroka.

(34—36) Krist zacijelo donosi mir s Bogom i u vlastitom srcu. Ali se ovaj mir dobiva samo teškom borbom, koja rastavlja i obitelj u dva tabora. Ne smije se poradi zemaljskoga mira zatajiti ili ostaviti vjeru. Isus donosi mač, t. j. borbu proti zlu, i nije dopušteno pustiti poradi zemaljskoga mira, da pobijedi i zavlada zlo.

(39) Tko gleda održati svoj život odričući se Krista, taj će izgubiti vječni život. A tko izgubi svoj zemaljski život iz ljubavi prema Kristu, dobit će za to vječni život. Tko u svome radu postigne to, što traži samo zemaljski život, izgubit će to na smrti, kad će se vidjeti, da taj čovjek nije učinio ništa za vječnost. A tko vremenite probitke života žrtvuje za Isusa, spasava stim život svoj za vječnost. Isp. Iv 12, 25; Lk 17, 33.

Gl. 11. (2—19) Isp. Lk 7, 18—35.

(2—5) Poradi svojih učenika i naroda hoće Ivan da ponuka Spasitelja, neka se očito izjavi kao Mesija. Isus pokazuje na jezik svojih čudesa, koji ga dokazuju kao Mesiju, kojega je prorekao prorok Izaija (Iz 35, 5. 6; 61, 1).

(3) Isp. 5 Mojs 18, 15; 1 Mojs 49, 10; Ps 118 [117], 26; Ezek 21, 32.

*10. On je onaj, o kojem stoji pisano: ‚Eto, ja šaljem glasnika svojega pred tobom, da pripravi put tvoj pred tobom.'

*11. Zaista, kažem vam: Između onih, koji su rođeni od žene, nije ustao veći od Ivana Krstitelja. Ipak je najmanji u kraljevstvu nebeskom veći od njega.

*12. Od danâ Ivana Krstitelja dosad trpi kraljevstvo nebesko silu, i silnici gledaju da ga ugrabe.

13. Jer su svi proroci i zakon do Ivana proricali o tom.

*14. A on je, ako hoćete prihvatiti, Ilija, koji ima doći.

15. Tko ima uši, neka čuje!

*16. S kim da isporedim ovaj rod? On je kao djeca, što sjede na trgu i dovikuju drugima:

17. ‚Mi smo vam zasvirali, i vi nijeste igrali; mi smo tužaljke zapjevali, i vi nijeste plakali.'

18. Ivan je došao: on nije jeo i nije pio; i reklo se je: On je opsjednut od đavla.

*19. Sin čovječji došao je, on jede i pije, i kaže se: Gle izjelice i pijanice, prijatelja carinicima i grješnicima! Ali mudrost opravdaše djela njezina.«

*20. Tada uze koriti gradove, u kojima su se bila dogodila mnoga čudesa njegova, a koji se ipak nijesu bili obratili.

*21. »Teško tebi, Korozaine! Teško tebi, Betsaido! Jer da bi se bila dogodila u Tiru i Sidonu čudesa, što su se dogodila u vama, oni bi već davno bili činili pokoru u vreći i pepelu.

*22. Ali vam kažem: Tiru i Sidonu lakše će biti u dan suda negoli vama.

*23. I ti, Kafarnaume, zar ćeš se do nebesa podići? U podzemni svijet sići ćeš. Jer da bi se bila u Sodomi dogodila čudesa, što su se dogodila u tebi, stajala bi još do današnjega dana.

24. Ali vam kažem: Zemlji Sodomi lakše će biti u dan suda negoli tebi.«

*25. U ono vrijeme progovori Isus i reče: »Slavim te, Oče, Gospodine neba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i razumnih, a objavio malenima.

(10) Isp. Mal 3, 1; 4, 1.

(11) Prispodoba se ne odnosi na osobnu svetost Ivanovu. Spasitelj hoće samo da istakne, kako je uzvišen novozavjetni red spasenja iznad starozavjetnoga, kojemu je još pripadao Ivan kao posljednji prorok.

(12) Smisao je ovaj: Kraljevstvo se Božje napada. Silnici ljudi kao farizeji i književnici gledaju da zapriječe ulazak u kraljevstvo Božje (isp. 23, 13).

(14) »Ilija, koji ima doći«, t. j. koji će po Malahiji 4, 5 ustati u prilici Ilijinoj.

(16—19) Sličnu mušičavost kao djeca pokazuju Židovi naprema Ivanu Krstitelju i Sinu čovječjemu. Nijedan im nije po ćudi. A ipak u blagosti Kristovoj i u strogosti Krstiteljevoj stoji prava mudrost.

(19) Vulgata ima: »I opravdana je mudrost od sinova svojih« (»Et justificata est sapientia a filiis suis«).

(20—27) Isp. Lk 10, 12—15. 21. 22.

(21) Korozain i Betsaida dva židovska grada blizu Kafarnauma; Tir i Sidon dva neznabožačka grada na sjeveru Svete zemlje.

(22) Isp. Mt 10, 15.

(23) Isus hoće da kaže: Očekuješ li od Boga još više ti, koji si se tako uzoholio, da pogrđuješ i moja djela? Ne, »u podzemni svijet sići ćeš« (isp. Iz 14, 13-15), t. j. bit ćeš uništen i razrušen.

(25—26) Ljudima, koji u znanju natkriljuju druge, kao što su židovski književnici, ostala je sakrivena propovijed Isusova, a onima, koji su bili za njima u znanju, na pr. galilejskim ribarima, postala je jasna i razumljiva. U tom stoji volja nebeskoga Oca.

26. Da, Oče, tako je bilo tebi milo.
*27. Sve je meni predano od Oca mojega. Nitko ne pozna Sina, nego jedino Otac, i nitko ne pozna Oca, nego jedino Sin i onaj, kojemu to Sin hoće objaviti.
28. Dođite k meni svi, koji ste umorni i opterećeni, ja ću vas okrijepiti.
29. Uzmite jaram moj na sebe i učite se od mene; jer sam ja krotak i ponizan srcem. I naći ćete pokoj dušama svojim.
*30. Jer je jaram moj blag i breme moje lako.«

GLAVA 12.

Trganje klasja i iscjeljenje u subotu. Izgon đavla i kleveta farizejâ. Grijeh proti Duhu Svetomu. Znak Jonin. Rođaci Isusovi.

*1. U ono vrijeme išao je Isus u subotu kroz usjeve. Učenici njegovi bili su gladni, trgali su klasje i jeli.
*2. Farizeji su to vidjeli i rekli mu: »Eto, učenici tvoji čine, što je zabranjeno u subotu.«
3. On im odvrati: »Nijeste li čitali, što je učinio David, kad je ogladnio, on i družina njegova?
*4. Kako je ušao u kuću Božju i pojeo kruhove postavljene, kojih on i družina njegova nijesu smjeli jesti, nego samo svećenici?
*5. Ili nijeste li čitali u zakonu, da svećenici u hramu u subotu ruše počinak subotni, pa su bez krivnje?
6. A ja vam kažem: Ovdje je više nego hram.
*7. Kad biste ipak razumjeli riječ: ‚Milosrđe hoću, a ne žrtvu', onda ne biste osuđivali nedužnih.
*8. Jer je Sin čovječji gospodar subote.«
9. Odatle otide dalje i dođe u sinagogu njihovu.
10. Tu je bio čovjek s rukom suhom. Zapitaše ga: »Smije li se u subotu liječiti?« Tražili su naime kakav uzrok, da bi ga optužili.
11. On im odvrati: »Ako jednome od vas u subotu njegova jedina ovca upadne u jamu, ne će li je on prihvatiti i izvaditi?
12. A koliko je čovjek vredniji od ovce? Dakle se smije u subotu dobro činiti.«
13. Tada reče čovjeku: »Pruži ruku svoju!« On je pruži, i postade opet zdrava kao druga.
14. A farizeji izađoše i među se razmisliše, kako bi ga mogli uništiti.
15. Kada to saznade Isus, ukloni se odatle. Mnogi pođoše za njim, i on ih sve ozdravi.
16. Ali im zabrani, da ga ne razglašuju.

(27) Isp. Iv 1, 18; 6, 46; 7, 28; 8, 19; 10, 15. — Kad ovdje Isus pripisuje sebi jednaku moć i jednako znanje, kako to ima Otac nebeski, onda on stim posvjedočava svoju božansku narav i svoje božansko bistvo.

(30) Isp. 1 Iv 5, 3.

Gl. 12. (1—14) Isp. Mk 2, 23—3, 6; Lk 6, 1—11.

(2) Zakon je Božji to dopuštao (5 Mojs 23, 25). Zakon je ljudski to zabranjivao.

(4) Isp. 1 Kralj 21, 1—6; Mk 2, 23; Lk 6, 1. — Postavljeni kruhovi zovu se i kruhovi obličja (2 Mojs 25, 30 s bilješkom). Bilo je dvanaest ovih beskvasnih kruhova, što su stajali u svetištu hrama na pozlaćenom stolu, a znamenovali su prinos Bogu od dvanaest plemena. Oni su se mijenjali svakoga tjedna, a smjeli su ih jesti samo svećenici, što su služili u hramu (3 Mojs 24, 5; 2 Mojs 29, 32).

(5) Isp. 4 Mojs 28, 9.

(7) Isp. Oz 6, 6; Mt 9, 13 s bilješkom.

(8) »Gospodar subote«; Vulgata ima: »gospodar i subote« (»dominus etiam sabbati«).

*17. Tako se je imala ispuniti riječ proroka Izaije, koji govori:
18. »Eto, to je sluga moj, koga sam izabrao. Ljubimac moj, na kojem se veseli srce moje. Stavit ću duh svoj na njega, i on će navješćivati pravdu među narodima.
19. Ne će se prepirati i ne će bučiti, nitko ne će po ulicama čuti glasa njegova.
20. Trske stučene ne će prelomiti i stijenja što tinja ne će ugasiti, dok pravdu ne privede pobjedi.
21. U ime njegovo uzdat će se narodi.«
*22. Tada mu dovedoše opsjednuta, koji je bio slijep i nijem. On ga iscijeli, tako da je nijemi mogao govoriti i vidjeti.
*23. Sav se je narod divio i govorio: »Nije li ovo Sin Davidov?«
*24. A farizeji, koji su to čuli, rekoše: »Taj izgoni đavle samo po Beelzebubu, poglavici đavolskom.«
25. Isus prozre misli njihove i reče im: »Svako kraljevstvo, što je u sebi razdijeljeno, raspada se; nijedan grad, nijedna kuća, što je u sebi razdijeljena, ne može postojati.
26. Ako sotona izgoni sotonu, onda je razdijeljen sam u sebi: kako će tad postojati kraljevstvo njegovo?
*27. I ako ja izgonim đavle po Beelzebubu, po kome ih tada izgone sinovi vaši? Oni će vam zato biti suci vaši.
*28. Ako li ja izgonim đavle Duhom Božjim, onda je stim došlo k vama kraljevstvo Božje.
29. Ili kako može tko provaliti u kuću jakoga i ugrabiti mu imanje njegovo, ako nije najprije svezao jakoga? Istom tada može oplijeniti kuću njegovu.
30. Tko nije sa mnom, proti meni je; tko ne sabira sa mnom, rasipa.
*31. Zato vam kažem: Svaki grijeh i psovka oprostit će se ljudima. Ali psovka na Duha ne će se oprostiti.
*32. Tko rekne riječ na Sina čovječjega, oprostit će mu se. A tko rekne riječ na Duha Svetoga, ne će mu se oprostiti ni na ovom ni na onom svijetu.
*33. Priznate li, da je drvo dobro, onda morate i plod njegov držati dobrim. A priznate li, da je drvo zlo, onda morate i plod njegov držati zlim. Jer se po plodu poznaje drvo.
34. Vi zmijino leglo, kako možete dobro govoriti, kad ste zli? Jer čega je srce puno, o tome govore usta.

(17) Isp. Iz 42, 1—4.
(22—37) Isp. Mk 3, 22—30; Lk 11, 14—23.
(23) »Sin Davidov« jest svečani naslov Mesijin.
(24) Beelzebub, isprva ime jednoga neznabožačkog idola, bio je kod Židova ime poglavice đavolskoga (isp. Mt 9, 34).
(27) Farizejski je prijekor bezuman. Jer tako bi farizeji morali osumnjičiti i gonjenje svojih sinova, t. j. svojih učenika i pristaša.
(28) Uprav u čudesima Isusovim pokazuje se, da je došlo kraljevstvo Božje i da se je raspalo kraljevstvo sotonsko.
(31) Psovka proti Duhu Svetome biva zabacivanjem istine, što se spoznala njegovim nadahnućem, jer se tako prezire i u laž tjera sam Duh Sveti. Tako su radili farizeji.
(32) »Tko rekne riječ na sina čovječjega«, t. j. na Isusa u njegovoj čovječjoj pojavi, poradi koje ne shvaća božansko na njemu. Ako li se čovjek tvrdokorno protivi spoznatoj istini i milosti Božjoj, napokon i zamrzi na Boga. I to je grijeh proti Duhu Svetome.
(33) Isp. Mt 7, 16.

35. Dobar čovjek iz dobre riznice iznosi dobro, zao čovjek iz zle riznice iznosi zlo.

36. A ja vam kažem: Za svaku praznu riječ, koju reknu ljudi, moraju u dan suda dati račun.

37. Jer ćeš po riječima svojim biti proglašen pravednim, po svojim riječima bit ćeš osuđen.«

*38. Neki književnici i farizeji rekoše mu: »Učitelju, htjeli bismo vidjeti od tebe koji čudesni znak!«

*39. On im odvrati: »Zao i preljubotvoran rod traži znak. Ali mu se ne će dati drugi znak osim znaka proroka Jone.

*40. Kao što je Jona bio u utrobi morske nemani tri dana i tri noći, tako će biti i Sin čovječji u krilu zemlje tri dana i tri noći.

41. Ljudi iz Ninive pojavit će se s tim rodom pred sudom i osudit će ga. Jer se oni obratiše na propovijed Joninu. A ovdje je više nego Jona!

*42. Kraljica juga pojavit će se s tim rodom pred sudom i osudit će ga. Jer ona dođe s krajeva svijeta, da čuje mudrost Salomonovu. A ovdje je više nego Salomon!

*43. Kada nečisti duh izađe iz čovjeka, luta kroz puste goleti i traži kakvo mjesto pokoja, ali ga ne nalazi.

44. Onda pomisli: Vratit ću se u kuću svoju, iz koje sam izašao. I on dođe, nađe je praznu, lijepo pometenu i ukrašenu.

*45. Tada otide i dovede još sedam drugih duhova, koji su gori od njega. Oni uđu i nastane se u njoj. I potonje čovjeku onome bude gore od prvoga. Isto će tako biti i ovome rodu zlome.«

*46. Dok je on još govorio narodu, stajali su napolju mati njegova i braća njegova i htjeli su da govore s njime.

47. Netko mu reče: »Mati tvoja i braća tvoja stoje napolju i hoće da govore s tobom.«

48. A on odvrati onome, koji mu je to javio: »Tko je moja mati, i tko su braća moja?«

*49. Tada pruži ruku na učenike svoje i reče: »Evo mati moja i braća moja!

50. Jer tko čini volju Oca mojega na nebesima, taj mi je brat, sestra i mati.«

GLAVA 13.

Sedam priča Isusovih o kraljevstvu nebeskom. Isus u Nazaretu.

1. U onaj dan izađe Isus iz kuće i sjede kraj mora.

(38—42) Isp. Mk 8, 11. 12; Lk 11, 16. 29—32.

(39) Židovi se označuju kao preljubotvoran rod, jer su prekršili bračnu svezu s Bogom.

(40) Isp. Jon 2, 1. — Uz riječi »tri dana i tri noći« ne treba misliti na tri puna dana; jer su Židovi započete dane i noći brojili kao cijele.

(42) »Kraljica juga«, t. j. kraljica južnoga područja Sabe (3 Kralj 10, 1 sl.; 2 Dnev 9, 1).

(43—50) Isp. Mk 3, 31—35; Lk 11, 24—26; 8, 19—21.

(45) Tko se povraća u grijeh, upada sve više u vlast zlih duhova.

(46) »Braća Isusova« nijesu bila tjelesna djeca Marijina. Jer za brata Isusova Jakova veli se, da mu je otac bio Alfej (Mt 10, 3), a mati Marija Kleofina (Mt 27, 56). Radi se dakle o braći u širem smislu, o bližim rođacima. I u Starom Zavjetu (1 Mojs 13, 8; 14, 16; 1 Dnev 23, 22) često se uzima riječ brat u širem smislu.

(49—50) Isus stavlja duhovno srodstvo nad tjelesno (isp. Lk 11, 28). I u duhovnom srodstvu zauzima mati njegova prvo mjesto, jer je ona u svemu vršila volju Božju.

2. Mnogi se je narod sabrao oko njega. Zato je ušao u lađicu i sio u njoj, a narod je sav stajao na obali.
3. On im je kazivao mnogo u pričama i rekao: »Izađe sijač da sije.
*4. I kad je sijao, nekoje zrno pade na put, i dođoše ptice i pozobaše ga.
5. Drugo pade na kamenito tlo, gdje nije imalo mnogo zemlje. Ono brzo izniknu, jer nije ležalo duboko u zemlji.
6. Ali kad obasja sunce, uvenu, i jer nije imalo korijena, usahnu.
7. Opet drugo pade među trnje. Uzraste zajedno trnje i uguši ga.
8. Drugo pade na zemlju dobru, i donosilo je rod stostruk, šezdesetorostruk, tridesetorostruk.
*9. Tko ima uši, neka čuje!«
10. Tada pristupiše učenici njegovi i upitaše ga: »Zašto im govoriš u pričama?«
*11. On odgovori: »Vama je dano, da razumijete tajne kraljevstva nebeskoga. A onima nije dano.
12. Jer tko ima, još će mu se dati, i imat će izobila; a tko nema, njemu će se još oduzeti, što ima.
*13. Zato im govorim u pričama, jer otvorenim očima ne vide i otvorenim ušima ne čuju i ne razumiju.
*14. Tako se ispunja na njima proroštvo Izaije, koje glasi: ‚Slušat ćete, a ne ćete ipak razumjeti, vidjet ćete, a ne ćete ipak vidjeti.
15. Otvrdnulo je srce naroda ovoga. Uši su njegove gluhe, oči su njegove zatvorene. Očima ne će da vidi, ušima ne će da čuje, srcem ne će da razumije, niti da se obrati, da ga iscijelim.'
16. A blago očima vašim, što vide, i ušima vašim, što čuju!
17. Jer zaista, kažem vam: Mnogi proroci i pravednici željeli su vidjeti, što vi vidite, i ne vidješe, i čuti, što vi čujete, i ne čuše.
*18. Vi dakle shvatite priču o sijaču!
19. Svakome, koji sluša riječ o kraljevstvu, a ne razumije, dolazi nečastivi i grabi, što je bilo posijano u srce njegovo. Njemu je sjeme posijano na put.
20. Što je bilo posijano na kamenito tlo, to je onaj, koji sluša riječ i prima je odmah s radošću.
21. Ali ne uhvati korijena, nego je nestalan. Kad radi riječi navali nevolja ili progonstvo, odmah zaluta.
22. Što je bilo posijano među trnje, to je onaj, koji sluša riječ. Ali brige svjetske i bogatstvo varavo zaguše riječ, tako te ostane bez roda.
23. Što je bilo posijano na zemlju dobru, to je onaj, koji sluša riječ i razumije, te donosi rod: sto-

Gl. 13. (4—23) Isp. Mk 4, 1—20; Lk 8, 4—15.
(4) »Dođoše ptice«; Vulgata ima: »dođoše ptice nebeske« (»venerunt volucres coeli«).
(9) Ove riječi pozivaju, da ljudi upitaju Isusa za smisao ove priče. — Vulgata ima: »Tko ima uši da čuje, neka čuje!« (»Qui habet aures audiendi, audiat!«).
(11) Židovski narod ne mari za spasenje, i zato mu se ne daje jasna nauka o kraljevstvu nebeskom; nasuprot učenici Isusovi hoće, da ih se pouči o spasenju, i zato im se objašnjavaju priče.
(13) Isp. Iv 12, 40. Riječi Izaijine imaju se razumjeti o svojevoljnom otvrdnuću.
(14) Isp. Iz 6, 9. 10.
(18—23) Četverostruka zemlja znači različito stanje pojedinih srdaca. Jedan dio sjemena ne iznikne, ali veći dio padne na dobro tlo i donese obilat rod.

struk, šezdesetorostruk i trideseto-
rostruk.«
*24. Drugu priču iznese im:
»Kraljevstvo je nebesko kao čo-
vjek, koji posija dobro sjeme na
njivi svojoj.
25. Dok je sve spavalo, dođe ne-
prijatelj njegov, posija kukolj po
pšenici i otide.
26. Kad onda uzraste usjev i
uhvati se rod, pokaza se i kukolj.
27. Tada dođoše sluge domaći-
nove i rekoše mu: Gospodaru, ni-
jesi li ti dobro sjeme posijao na
njivu svoju? Otkuda joj dakle ku-
kolj?
28. On im odgovori: Neprijatelj
to učini. Tada sluge upitaše: Mo-
ramo li otići i sabrati ga?
29. On odgovori: Ne! Inače biste
mogli sabirajući kukolj počupati
zajedno s njim i pšenicu.
30. Ostavite samo da zajedno
oboje raste do žetve. U vrijeme
žetve reći ću tada žeteocima: Sa-
berite najprije kukolj i svežite ga
u snoplje da se sažeže. A pšenicu
nosite u žitnicu moju!«
*31. Drugu im još priču iznese:
»Kraljevstvo je nebesko kao zrno
gorušično, što ga uze čovjek i po-
sija na njivu svoju.
32. Ono je istina manje od svih
drugih sjemena. Ali kad izraste,
veće je od drugoga povrća. Ono bu-
de drvo, tako da ptice nebeske do-
laze i stanuju na njegovim gra-
nama.«
33. Još im iznese daljnu priču:
»Kraljevstvo je nebesko kao kva-
sac, što ga uze žena i pomiješa u tri
mjere brašna, dok sve ne uskisnu.«
34. Sve je ovo govorio Isus u pri-
čama mnoštvu naroda, i bez priča
nije im govorio.
*35. Tako se je imala ispuniti ri-
ječ proroka: »Otvorit ću usta svo-
ja u pričama, objavit ću, što je bilo
sakriveno od postanja svijeta.«
*36. Tada on otpusti mnoštvo na-
roda i otide kući. Onda pristupiše
k njemu učenici njegovi i rekoše:
»Objasni nam priču o kukolju na
njivi!«
37. On reče: »Koji sije dobro
sjeme, jest Sin čovječji.
38. Njiva je svijet. Dobro sjeme
jesu djeca kraljevstva; kukolj su
djeca zloga.
39. Neprijatelj, koji ga je posi-
jao, jest đavao. Žetva je svršetak
svijeta. Žeteoci su anđeli.
40. Kao što se dakle kukolj sa-
bira i u ognju sažiže, tako će biti i
na svršetku svijeta.
41. Sin čovječji izaslat će anđele
svoje, i oni će sabrati sve zavodi-
telje i zlotvore iz kraljevstva nje-
gova
42. I baciti ih u peć ognjenu.
Ondje će biti jauk i škrgut zubâ.
43. Tada će pravednici sjati kao
sunce u kraljevstvu Oca svojega.
Tko ima uši, neka čuje!
*44. Kraljevstvo je nebesko kao
blago, što leži sakriveno u polju. Čo-

(24—30) U ovoj priči objašnjava Isus apostolima početak i smisao zla u kraljevstvu Božjem.

(31—33) Isp. Mk 4, 30—32; Lk 13, 18—21. — U priči o zrnu gorušičnom predočuje Spasitelj vanjsko razvijanje kraljevstva Božjega na zemlji od neznatnih početaka do njegove dalekosežne veličine. U priči o kvascu pokazuje nutarnju snagu kraljevstva Božjega, t. j. Crkve Kristove, koja svijet preobražava.

(35) Isp. Ps 77, 2.

(36—42) Priča o kukolju uči, da Crkva na zemlji obuhvata dobre i zle, i da će se istom na svršetku svijeta izvršiti konačna rastava.

(44—46) Priče o blagu u polju i o biseru pokazuju sjajno blago i dobra kraljevstva nebeskoga, za koja nije odveć velik nikakav zalog.

vjek nađe blago i sakri ga. Tada otide pun radosti za to i prodade sve imanje svoje i kupi polje.

45. Nadalje je kraljevstvo nebesko kao trgovac, koji je tražio plemenite bisere.

46. Kad nađe jedan dragocjen biser, otide, prodade sve imanje svoje i kupi ga.

*47. Još je kraljevstvo nebesko kao mreža, što se baci u more i zahvati od svake ruke ribe.

48. Kad se napuni, izvukoše je na obalu, sjedoše i sabraše dobre u posude, a zle baciše napolje.

49. Tako će biti i na svršetku svijeta. Anđeli će izaći i odijelit će zle od pravednih

50. I bacit će ih u peć ognjenu. Ondje će biti jauk i škrgut zubâ.

51. Razumjeste li sve ovo?« Odgovoriše mu: »Da, Gospodine!«

52. Tada on nastavi: »Zato je svaki učitelj, koji je vješt u nauci kraljevstva nebeskoga, kao domaćin, koji iznosi iz blaga svojega novo i staro.«

*53. Izakako je Isus bio svršio priče ove, otide odanle.

54. Dođe u svoj zavičaj, i učio je u sinagogi njihovoj. Puni udivljenja pitali su: »Otkud ovome ta mudrost i moć čudesna?

*55. Nije li ovo sin tesarov? Ne zove li se mati njegova Marija, i braća njegova Jakov, Josip, Simon i Juda?

56. Sestre njegove nijesu li sve kod nas? Otkud dakle njemu sve to?«

57. Tako su se sablažnjavali o njega. Tada im Isus reče: »Prorok ne vrijedi nigdje manje nego u svom zavičaju i u domu svojemu.«

58. Radi nevjerstva njihova učinio je ondje samo malo čudesa.

GLAVA 14.

Smrt Ivana Krstitelja. Prvo umnoženje kruha. Isus ide po moru. U pokrajini Genezaru.

*1. U ono vrijeme začu četverovlasnik Herod glas o Isusu.

2. On reče dvoranima svojim: »To je Ivan Krstitelj. On je uskrsnuo od mrtvih; zato djeluju čudesne sile u njemu.«

*3. Herod je bio naime dao Ivana uhvatiti, svezati i u tamnicu baciti radi Herodijade, žene svojega brata Filipa.

4. Jer ga je Ivan bio prekorio: »Nije ti dopušteno da nju imaš.«

5. Rado bi ga bio dao ubiti; ali se je bojao naroda. Jer su ga držali za proroka.

6. Na dan rođenja Herodova igrala je kći Herodijadina među gostima. To se je dopalo Herodu tako,

7. Da joj je sa zakletvom obećao dati štogod zaište.

8. Ona potaknuta od matere svoje reče: »Daj mi ovdje na zdjeli glavu Ivana Krstitelja!«

(47—50) Priča o ribolovu uči, da će biti sveopća rastava između pravednikâ i grješnikâ istom na svršetku svijeta.

(53—58) Isp. Mk 6, 1—6; Lk 4, 16—30.

(55—56) O rođacima Isusovim, što se spominju ovdje, isp. 12, 46 s bilješkom. Ženska je rodbina stajala na jednakom stepenu srodstva s Gospodinom kao muška.

(55) Isp. Mt 12, 46.

Gl. 14. (1—12) Mk 6, 14—29; Lk 3, 19. 20; 9, 7—9.

(1) Herod s pridjevkom Antipa bio je sin Heroda I. i četverovlasnik Galileje i Pereje (isp. Mt 2, 22).

(3) On je bio uzeo Herodijadu za ženu, izakako je ona bila ostavila svojega muža Heroda (Filipa), polubrata Heroda Antipe.

9. To zabrinu kralja. Ali radi zakletve i radi gostiju zapovjedi, da joj se dadne.

10. I tako dade odsjeći glavu Ivanu u tamnici.

11. Donesoše glavu njegovu na zdjeli i dadoše je djevojci; ona je odnese materi svojoj.

12. Tada uzeše učenici njegovi mrtvo tijelo i ukopaše ga. Potom otidoše i javiše to Isusu.

*13. Na ovu vijest otide Isus odanle u lađici na samotno mjesto, da bude sâm. Ali to saznade mnoštvo naroda i pođe za njim pješke iz gradova.

14. Kad on izađe na kopno i vidje veliko mnoštvo, smilova im se i iscijeli bolesnike njihove.

15. Predveče pristupiše k njemu učenici njegovi i rekoše: »Mjesto je pusto, a doba je već poodmaklo. Otpusti narod, neka ide u sela da kupi sebi hrane!«

16. Isus im odvrati: »Ne treba da idu. Podajte im vi da jedu!«

17. Oni mu odvratiše: »Imamo ovdje samo pet kruhova i dvije ribe.«

18. On reče: »Donesite mi ih ovamo!«

19. I dade da narod posjeda po travi; tada uze pet kruhova i dvije ribe, pogleda na nebo i blagoslovi ih. Nato prelomi kruhove i dade ih učenicima svojim, a učenici ih dadoše narodu.

*20. Svi su jeli i nasitili se, dapače su digli od preostalih komada još dvanaest punih košarica.

21. A broj svih, koji su bili jeli, iznosio je oko pet tisuća muževa, bez žena i djece.

*22. Odmah on natjera učenike svoje da uđu u lađicu i da naprijed idu na drugu obalu, dok on otpusti narod.

23. Kad je bio otpustio narod, pope se na goru sam, da se moli. Već je bila nastala večer, a on je još bio ondje sam.

24. Lađica je već bila nasred mora i bila je od valova bacana tamo i amo; jer je bio protivan vjetar.

25. U četvrtu stražu noći dođe on k njima idući po moru.

26. Kad ga tako učenici vidješe, gdje ide po moru, povikaše uplašeni: »Sablast!« i vapili su od straha.

27. A Isus im progovori odmah: »Utješite se! Ja sam. Ne bojte se!«

*28. Petar mu odvrati: »Gospodine, ako si ti, reci mi, da dođem k tebi po vodi!«

29. On reče: »Dođi!« Petar izađe iz lađice i išao je po vodi, da dođe k Isusu.

30. A kad je vidio jaki vjetar, uplaši se. Poče se topiti i povika: »Gospodine, spasi me!«

31. Odmah pruži Isus ruku svoju, uhvati ga i reče mu: »Malovjerni, zašto si posumnjao?«

32. Tada uđoše u lađicu, i presta vjetar.

*33. Koji su bili u lađici, baciše se pred njega ničice i rekoše: »Ti si zaista Sin Božji!«

(13—33) Isp. Mk 6, 30—52; Lk 9, 10—17; Iv 6, 1—21.

(20) Po tadašnjem običaju nosili bi ljudi sa sobom na put male košarice.

(22) Isus natjera svoje učenike da bržebolje otidu, jer su još posve živjeli u mislima i nadama naroda u jednoga zemaljskog Mesiju kralja (isp. Iv 6, 14. 15).

(28) Molba ljubavi i pouzdanja.

(33) Vulgata ima: »A koji su bili u lađici, dođoše i pokloniše mu se govoreći: Zaista si Sin Božji« (»Qui autem in navicula erant, venerunt et adoraverunt eum dicentes: Vere Filius Dei es«).

*34. Tada prijeđoše i dođoše u pokrajinu Genezar.

35. Čim ga stanovnici onoga kraja prepoznaše, poslaše glasnike po svoj onoj okolini i dadoše donijeti k njemu sve bolesnike.

36. Ovi ga zamoliše, da se samo smiju dotaknuti skuta njegove haljine. I svi, koji se dotakoše, ozdraviše.

GLAVA 15.

O pranju ruku. Kananejka. Isus iscjeljuje bolesnike. Drugi put umnoži kruh.

*1. Tada pristupiše k Isusu farizeji i književnici iz Jeruzalema i zapitaše:

*2. »Zašto učenici tvoji prestupaju predaju starih? Oni ne peru ruku svojih prije objeda.«

3. On im odvrati: »Zašto vi sami prestupate zapovijed Božju radi predaje svoje?

*4. Bog je zapovjedio: Poštuj oca i mater! i: Tko pogrdi oca ili mater, neka smrću umre!

*5. A vi kažete: Tko rekne ocu ili materi: Čim bih ti ja imao pomoći, posvetni je dar,

6. Taj ne treba više štovati oca ili matere. Tako ukidate zapovijed Božju radi predaje svoje.

7. Licemjeri! Dobro je o vama prorokovao Izaija:

*8. ‚Narod ovaj štuje me samo usnama, ali srce je njegovo daleko od mene.

9. Uzalud me poštuje, nauka je njegova samo ustanova ljudska.'«

10. Tada dozva narod i reče im: »Slušajte i razumijte:

*11. što ulazi u usta, ne čini čovjeka nečistim, nego što izlazi iz usta, to čini čovjeka nečistim.«

12. Tada pristupiše učenici njegovi i rekoše mu: »Znaš li, da se farizeji sablazniše, kad čuše taj govor?«

*13. On odgovori: »Svaki nasad, što ga nije zasadio Otac moj nebeski, iskorijenit će se.

14. Ostavite ih! Oni su slijepi vođi slijepcima. A kad slijepac vodi slijepca, oba padnu u jamu.«

*15. Tada mu reče Petar: »Objasni nam priču ovu!«

16. On reče: »Jeste li i vi još nerazumni?

17. Zar ne uvidate, da sve, što ulazi u usta, ide u želudac i tada se izbacuje napolje?

18. A što dolazi iz usta, izlazi iz srca, i to čini čovjeka nečistim.

19. Jer iz srca dolaze zle misli, ubojstvo, preljuba, bludnost, krađa, lažno svjedočanstvo, hula na Boga.

(34) Genezar (Genezaret) bila je plodna ravnica na zapadnoj obali Genezaretskoga jezera.

Gl. 15. (1—20) Isp. Mk 7, 1—23.

(2) »Predaja starih« bile su usmeno predane ljudske ustanove, što su tijekom vremena dopunjale zakon Božji, ali bi ga često i krnjile i istiskivale.

(4) Isp. 2 Mojs 20, 12; 21, 17.

(5—6) Židovi su imali tada obrazac zavjeta: »Čim bih ti ja imao pomoći, posvetni je dar.« Po tom je mogao sin svojim roditeljima uskratiti prehranu, jer se je reklo, da ga zavjet strože obvezuje, nego četvrta zapovijed Božja.

(8) Isp. Iz 29, 13.

(11) Hrana ne učini čovjeka nečistim, nego neposluh, koji je u prijestupu zapovijedi i proizlazi iz srca.

(13) Iv 8 44; Mt 13, 25. — Farizeji nijesu ljudi od Oca nebeskoga, zato se ne treba bojati njihovih prigovora i njihove sablazni; oni ne mogu ništa proti istini (isp. 2 Kor 13, 8).

(15) »Objasni nam priču ovu«, t. j. one riječi u r. 11.

20. To čini čovjeka nečistim; a neopranim rukama jesti, to ne čini čovjeka nečistim.«
*21. Odatle otide Isus dalje i povuče se u kraj Tira i Sidona.
*22. Tada dođe žena Kananejka iz onoga kraja i povika: »Smiluj mi se, Gospodine, sine Davidov! Moju kćer vrlo muči đavao.«
*23. On je ne udostoji nijednom riječi. Tada pristupiše učenici njegovi i zamoliše ga: »Otpusti je! Jer viče za nama!«
*24. On odvrati: »Ja sam poslan samo k izgubljenim ovcama kuće Izraelove.«
25. Uto dođe ona, pade pred njega ničice i zamoli: »Gospodine, pomozi mi!«
26. On reče: »Nije pravo oduzeti kruh djeci i baciti ga psićima.«
*27. »Sigurno, Gospodine«, odvrati ona, »ali psići dobiju ipak od mrvica, što padnu sa stola njihovih gospodara«.
28. Tada joj reče Isus: »O ženo, velika je vjera tvoja, neka ti bude kako želiš!« Od toga časa bila je zdrava kći njezina.
29. Odatle otide Isus dalje i dođe na Galilejsko more. Pope se na goru i sjede ondje.
30. Tada se sabra oko njega veliko mnoštvo naroda. Oni donesoše sa sobom hrome, kljaste, slijepe, nijeme i druge mnoge i položiše ih k nogama njegovim. I on ih iscijeli.
31. Kad vidje narod, kako nijemi govore, kljasti ozdravljaju, hromi hodaju i slijepi gledaju, divio se je i slavio je Boga Izraelova.
32. Tada Isus dozva učenike svoje k sebi i reče: »Žao mi je naroda. Već tri dana stoje kod mene i nemaju što jesti. Gladne ne ću da ih otpustim. Inače bi mogli klonuti na putu.«
33. Učenici mu odvratiše: »Odakle da dobijemo u pustinji toliki kruh, da se nasiti tako veliko mnoštvo?«
34. Isus ih upita: »Koliko kruhova imate?« Oni odgovoriše: »Sedam i nekoliko ribica.«
35. Tada zapovjedi da narod posjeda po zemlji.
36. Onda uze onih sedam kruhova i ribe, dade hvalu, prelomi ih i dade ih učenicima svojim, a učenici ih dadoše narodu.
37. Svi su jeli i nasitili se, dapače od preostalih komada podigoše još sedam košarica punih.
38. Bilo je četiri tisuće muževa, koji su jeli, osim žena i djece.
*39. Tada otpusti narod, uđe u lađicu i ode u okolinu Magedan.

GLAVA 16.

Znak s neba. Kvasac farizejski. Prvenstvo Petrovo. Isus proriče svoju muku. Zahtjev i plaća samozataje.

*1. Farizeji i saduceji pristupiše k njemu, da ga kušaju. Zatražiše od njega, da im pokaže znak s neba.

(21—39) Isp. Mk 7, 24—8, 9.
(21) Isp. Mt 11, 21.
(22) Stanovnici, tada Feničani, zovu se Kananejci kao potomci Kanaana.
(23) »Otpusti je!« t. j. otpusti je ispunivši njezinu molbu!
(24) Isp. Mt 10, 6. Isus u vlastitoj osobi bio je samo poslan k Izraelcima. Dakako, mesijansko je spasenje bilo određeno i za neznabošce, ali su ga njima imali navješćivati apostoli.
(27) Žena hoće da kaže: Kao neznabožica nemam prava na puninu blagoslova, što pripada židovskome narodu. Ali ja molim samo za koju mrvicu te milosti.
(39) Magedan, možda Magdala.
Gl. 16. (1—12) Isp. Mk 8, 11—21; Lk 12, 54—56.

2. A on im odvrati: »Uveče govorite: Bit će lijepo vrijeme; jer je nebo crveno.
3. Ujutro: Danas će biti kišovito vrijeme; jer je nebo crveno i mutno. Lice nebesko znate protumačiti, a znake vremena ne razumijete?
*4. Rod zao i preljubotvoran traži znak. Ali ne će mu se dati drugi znak osim znaka Jone.« Stim ih ostavi i otide.
5. Učenici dođoše na drugu obalu, a bili su zaboravili uzeti sa sobom kruha.
*6. Tada im reče Isus: »Pazite i čuvajte se kvasca farizejskog i saducejskog!«
7. Oni su razmišljali u sebi i rekoše: »Nijesmo uzeli sa sobom kruha.«
8. Isus opazi to i reče: »Malovjerni, što razmišljate u sebi o tom, što nemate uza se kruha?
9. Zar još jednako ne shvaćate? Zar više ne mislite na pet kruhova za pet tisuća, i koliko košarica nakupiste?
*10. Ni na sedam kruhova za četiri tisuće, i koliko košarica nakupiste?
11. Zašto ne shvaćate, da vam ne rekoh za kruh? Čuvajte se kvasca farizejskog i saducejskog!«
12. Tada shvatiše, da nije bio mislio, da se čuvaju kvasca krušnoga, nego nauke farizejske i saducejske.
*13. Kad dođe Isus u okolinu Cezareje Filipove, upita učenike svoje: »Za koga drže ljudi Sina čovječjega?«
*14. Oni odgovoriše: »Jedni za Ivana Krstitelja, drugi za Iliju, opet drugi za Jeremiju ili za kojega od proroka.«
15. On ih upita: »A vi, za koga me vi držite?«
*16. Simon Petar odgovori: »Ti si Krist, Sin Boga živoga.«
*17. Tada mu reče Isus: »Blago tebi, Simone, sine Jonin! Jer tijelo i krv nijesu to tebi objavili, nego Otac moj, koji je na nebesima.
*18. I ja tebi kažem: Ti si Petar. Na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju, i vrata paklena ne će je nadvladati.
*19. Tebi ću dati ključeve kraljevstva nebeskoga. Štogod svežeš na zemlji, bit će svezano i na nebesima, i štogod razdriješiš na zemlji, bit će razdriješeno i na nebesima.«

(4) Isp. Mt 12, 32. — »Osim znaka Jone«; Vulgata ima: »osim znaka Jone proroka« (»nisi signum Jonae prophetae«). — Kao što znake nebeske, tako morate tumačiti i znake mojih djela po prilikama vremena, što ih prate; onda ne ćete sumnjati, da su to znaci s neba, i da je moje poslanje božansko.
(6) Isp. 1 Kor 5, 6—8.
(10) Isp. Mt 14, 17; 15, 34.
(13—28) Isp. Mk 8, 27—9, 1; Lk 9, 18—27.
(13) Cezareja Filipova leži u sjeveroistočnoj Palestini blizu jordanskih vrela.
(14) Isp. Mt 11, 14; 14, 2; Iv 1, 21.
(16) Isp. Mk 8, 27; Lk 9, 18; Iv 6, 70. — »Ti si Krist, Sin Boga živoga«, t. j. ti si od Boga nam obećani Mesija.
(17) Ti znaš to po milosti, a ne po naravnoj duševnoj moći.
(18) Petar znači stijena. Isus dakle kaže: Ti si stijena, i na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju. Isus je dao Petru ovo ime zato, jer je Petar, kao poglavar apostolâ, bio izabran da bude temelj Crkvi. Isp. Iv 1, 42. I jer je poglavar Crkve opremljen nepogrješivošću, uzalud će pakao kušati da zabludom upropasti Crkvu. A nepogrješivost ne pripada samo Petru, nego i njegovim nasljednicima.
(19) Predavanje ključeva znamenuje prenošenje vrhovne vlasti. Petar i njegovi dakle nasljednici imaju vrhovnu vlast u Crkvi (isp. Iz 22, 22; Otkr 1, 18). — Vezanje i razdrešivanje znači nekoga obvezati ili od obveze osloboditi. Znači i zakonodavnu vlast, koju je Isus predao Petru i njegovim nasljednicima u Crkvi, i sudačku vlast, osobito u sakramentu sv. pokore.

*20. Tada naloži učenicima, da nikomu ne kazuju, da je on Mesija.

*21. Otada poče Isus objašnjavati učenicima svojim, da mora ići u Jeruzalem, da će mnogo trpjeti od starješina, glavara svećeničkih i književnika i da će ubijen biti, ali treći dan da će uskrsnuti.

22. Petar ga uze nasamo, poče ga nagovarati i reče: »Bože sačuvaj, Gospodine! Daleko neka bude to od tebe!«

*23. A on se okrenu i reče Petru: »Idi od mene, sotono! Ti si mi na sablazan. Ne držiš s Bogom, nego s ljudima.«

24. Tada reče Isus učenicima svojim: »Tko hoće da ide za mnom, neka se odreče sebe, uzme na se križ svoj i tako ide za mnom!

*25. Jer tko hoće život svoj da sačuva, izgubit će ga; a tko izgubi život svoj poradi mene, naći će ga.

26. Jer što koristi čovjeku, ako dobije sav svijet, a pritom izgubi dušu svoju? Što može dati čovjek kao otkup za dušu svoju?

27. Jer će doći Sin čovječji s anđelima svojim u slavi Oca svojega i tada će vratiti svakome po djelima njegovim.

*28. Zaista, kažem vam: Od onih, što stoje ovdje, ne će neki okusiti smrti, dok ne vide Sina čovječjega, gdje dolazi u kraljevstvu svojemu.«

GLAVA 17.

Preobraženje Isusovo. Povratak Ilijin. Dječak mjesečnjak. Isus ponovno proriče svoju muku. Porez hramu.

*1. Poslije šest dana uze Isus sa sobom Petra i Jakova i njegova brata Ivana i izvede ih nasamo na goru visoku.

*2. Tada se preobrazi pred njima. Lice se njegovo zasja kao sunce, a haljine se njegove zasvijetliše kao svijetlo.

3. Ukazaše im se Mojsije i Ilija u razgovoru s njime.

4. Tada prozbori Petar i reče Isusu: »Gospodine, dobro je, da smo ovdje! Ako hoćeš, načinit ću ovdje tri sjenice, tebi jednu, Mojsiju jednu i Iliji jednu.«

*5. Dok je on još govorio, zasjeni ih sjajan oblak, i začu se glas iz oblaka: »Ovo je sin moj ljubljeni, koji mi je po volji. Njega slušajte!«

6. Kad to čuše učenici, padoše vrlo uplašeni ničice na svoje lice.

7. Isus pristupi, dotače ih se i reče: »Ustanite, ne bojte se!«

(20) Apostoli su imali navješćivati Isusa kao Mesiju istom iza njegova slavnog uskrsnuća. Sada još kod naroda ne bi imali uspjeha. Nije još bilo došlo vrijeme od Boga određeno.

(21) Ovo proroštvo Isusovo dokazuje, da je on dragovljno trpio i da nije u smrti pao nemoćan u ruke svojim neprijateljima kao žrtva.

(23) Isus govori tako, da objasni Petru, kako bi takve molbe, kao što ih je iznio Petar, samo poslužile namjerama sotone.

(25) Isp. Mt 10, 39.

(28) Isus hoće reći: Neki od nazočnih doživjet će još propast Jeruzalema i s njim »dolazak kraljevstva Božjega« (Mk; Lk).

Gl. 17. (1—13) Isp. Mk 9, 2—13; Lk 9, 28—36; 2 Pet 1, 17.

(1) Po staroj predaji bila je ta visoka gora Tabor, lijepa i dalekovidna gora, koja leži između Nazareta i Genezaretskog jezera.

(2) Vulgata ima: »A haljine njegove postadoše bijele kao snijeg« (»vestimenta autem ejus facta sunt sicut nix«).

(5) Isp. Mt 3, 17.

8. Oni podigoše oči svoje, ali ne vidješe više nikoga do Isusa sama.

9. Dok su silazili s gore, zapovjedi im Isus: »Nikomu ne kazujte što o viđenju ovom, dok Sin čovječji ne uskrsne od mrtvih!«

*10. Tada ga zapitaše učenici: »Zašto kažu književnici, da Ilija najprije mora doći?«

11. On odgovori: »Svakako će doći Ilija i sve će obnoviti.

12. Ali vam kažem: Ilija je već došao. A oni ga ne spoznaše, nego učiniše s njim, što htjedoše. Tako će i Sin čovječji imati od njih trpjeti.«

*13. Tada razumješe učenici, da je on mislio Ivana Krstitelja.

*14. Kad dođoše k narodu, pristupi k njemu čovjek, baci se pred njega ničice na koljena i zamoli:

15. »Gospodine, smiluj se sinu mojemu! On je mjesečnjak i mora strašno trpjeti. Često pada u oganj i često u vodu.

16. Donesoh ga učenicima tvojim, ali ga oni ne mogoše iscijeliti.«

17. Isus odvrati: »O nevjerni i naopaki rode! Dokle ću još ostati kod vas? Dokle ću vas još podnositi? Donesite ga ovamo k meni!«

18. Isus zapovjedi zlome duhu, i on izađe iz njega, tako da je ozdravio od toga časa.

19. Tada pristupiše učenici k Isusu i upitaše ga nasamo: »Zašto ga mi ne mogosmo izagnati?«

*20. On im odgovori: »Jer imate tako malo vjere. Jer zaista, kažem vam: Ako imate vjere kao zrno gorušično, možete reći gori ovoj: Prijeđi odavle tamo, i prijeći će tamo. Ništa vam ne će biti nemoguće.

21. A ova se vrsta izgoni samo molitvom i postom.«

22. Dok su hodili naokolo po Galileji, reče im Isus: »Sin čovječji predat će se u ruke ljudima.

23. Ubit će ga; ali će on treći dan uskrsnuti.« Tada se oni vrlo ožalostiše.

*24. Kad dođoše u Kafarnaum, pristupiše k Petru pobirači hramskoga poreza i zapitaše: »Zar vaš učitelj ne plaća hramskoga poreza?«

25. On odgovori: »Da.« Kad onda uđe u kuću, preteče ga Isus pitanjem: »Što misliš, Simone, od koga podižu kraljevi zemaljski daće ili porez? Od svojih sinova ili od podanika?«

*26. On odgovori: »Od podanikâ.« Tada mu reče Isus: »Dakle su sinovi slobodni.

27. Ali da ih ne sablaznimo, idi na more, baci udicu i uzmi prvu ribu, koju uhvatiš! Otvori joj usta i naći ćeš stater. Uzmi ga i podaj im za me i za se!«

(10—13) Isus potvrđuje mišljenje Židovâ o ponovnom dolasku Ilijinu, ali izjavljuje, da je to već uslijedilo u Ivanu Krstitelju.

(10) Isp. Mal. 4, 5 sl.

(13) Isp. Mt 11, 14.

(14—23) Isp. Mk 9, 14—32; Lk 9, 37—45.

(20) Isp. Lk 17, 6. — Ovaj redak treba razumjeti slikovito: božanska moć prave vjere, makar se i činila malena kao gorušično zrno (isp. Mt 13, 31), ipak može postići najveće stvari, što se naravnome mišljenju čine tako teške kao prenošenje gorâ.

(24) Svaki slobodni Izraelac morao je od svoje 20. godine plaćati hramu porez za uzdržavanje hrama i službe Božje. Taj je porez iznosio na godinu pola statera (= jedna dvodrahma = 1 kuna 75 banica u zlatu). Pred Vazam podizao bi se taj hramski porez.

(26) »Dakle su sinovi slobodni?« T. j. dakle je Isus slobodan od hramskoga poreza, jer je on Sin Božji.

GLAVA 18.

Raspre za prvenstvo. O sablazni. Priča o izgubljenoj ovci. Bratska opomena. Nemilosrdni sluga.

*1. U onaj čas pristupiše učenici k Isusu i zapitaše: »Tko je doista najveći u kraljevstvu nebeskom?«

2. Tada on dozva dijete, postavi ga među njih

3. I reče: »Zaista, kažem vam: Ako se ne obratite i ne budete kao djeca, ne ćete ući u kraljevstvo nebesko.

4. Tko se dakle drži malenim kao dijete ovo, taj je najveći u kraljevstvu nebeskom.

5. Tko primi takvo dijete u ime moje, taj primi mene.

*6. Tko sablazni jednoga od ovih malenih, koji vjeruju u mene, bolje bi mu bilo, da mu se o vrat objesi mlinski kamen i da potone u dubinu morsku.

*7. Teško svijetu poradi sablazni! Moraju doduše doći sablazni; ali teško onomu čovjeku, po kojem dolazi sablazan!

8. Ako te ruka tvoja ili noga tvoja sablažnjava, odsijeci je i baci je od sebe! Bolje ti je ući u život hromu ili kljastu, negoli s dvije ruke i dvije noge da budeš bačen u oganj vječni.

*9. I ako te oko tvoje sablažnjava, izvadi ga i baci ga od sebe! Bolje ti je s jednim okom ući u život, negoli s dva oka da budeš bačen u oganj pakleni.

*10. Gledajte, da ne prezrete nijednoga od ovih malenih! Jer vam kažem: Anđeli njihovi na nebesima gledaju uvijek lice Oca mojega, koji je na nebesima.

11. Jer je Sin čovječji došao da spasi, što je bilo izgubljeno.

*12. Što vam se čini? Ako ima jedan sto ovaca, i jedna od njih zaluta, ne ostavi li on devedeset i devet u gori i ne ide li da traži onu, što je zalutala?

13. I ako mu pođe za rukom da je nađe, zaista, kažem vam: On se ovoj više raduje, negoli onima devedeset i devet, što nijesu zalutale.

14. Tako ne će ni Otac vaš na nebesima, da se izgubi jedan od ovih malenih.

15. Ako je brat tvoj pogriješio proti tebi, idi i potegni ga na odgovor u četiri oka! Ako te posluša, dobio si brata svojega.

*16. Ako te ne posluša, uzmi sa sobom još jednoga ili druga dva, da se sve ustanovi izjavom dvojice ili trojice svjedoka.

*17. Ako ni njih ne posluša, kaži Crkvi! Ako li ne posluša ni Crkve, neka ti bude kao neznabožac i carinik!

Gl. 18. (1—14) Isp. Mk 9, 33—37. 42—50; Lk 9, 46—48; 17, 1. 2; 15, 3—7.

(1) Apostoli su htjeli pitati, čim bi se moglo zadobiti odličnije mjesto u Mesijinu kraljevstvu. Isus ih uči, da budu čedni kao djeca, ali i da smatraju spasenje duše, pa bilo ono i najsiromašnijega djeteta, kao najveće djelo pred Bogom i kao najvažniji nalog u kraljevstvu nebeskom.

(6) T. j. on mora u toj kazni još vidjeti milost, jer je zaista zavrijedio pakao.

(7) Sablazni moraju doći poradi zlobe i zloće ljudske.

(9) Isp. Mt 5, 29. 30.

(10) Isp. Ps 34 [33], 8; Hebr 1, 14.

(12) Isp. Lk 15, 4.

(16) Isp. 5 Mojs 19, 15.

(17) Isp. 2 Sol 3, 14.

*18. Zaista, kažem vam: štogod svežete na zemlji, bit će svezano i na nebu, i štogod razdriješite na zemlji, bit će razdriejешено i na nebu.

*19. Nadalje vam kažem: Ako dvojica od vas na zemlji jednodušno zamole što mu drago, dat će im Otac moj nebeski.

20. Jer gdje su dvojica ili trojica sabrana u ime moje, ondje sam ja među njima.«

21. Tada pristupi k njemu Petar i zapita: »Gospodine, ako brat moj pogriješi proti meni, koliko puta da mu oprostim? Do sedam puta?«

*22. Isus mu odgovori: »Velim ti, ne do sedam puta, nego do sedamdesetput sedam puta.

*23. Zato je kraljevstvo nebesko kao kralj, koji htjede da se obračuni sa svojim slugama.

*24. Kad se poče računiti, dovedoše mu jednoga, koji mu je bio dužan deset tisuća talenata.

25. A jer nije mogao platiti, zapovjedi gospodar, da ga prodadu sa ženom i djetetom i svim imanjem njegovim, i stim da se dug izravna.

26. Tada mu se sluga baci pred noge i zamoli: Gospodaru, imaj ustrpljenje sa mnom, sve ću ti platiti!

27. Gospodar se smilova slugi, pusti ga i dug mu oprosti.

*28. A kad izađe sluga, nađe jednoga od svojih drugova, koji mu je bio dužan sto denara. Njega uhvati i uze ga daviti govoreći: Plati, što si dužan!

29. Tada pade pred njega drug njegov i zamoli: Imaj ustrpljenje sa mnom, platit ću ti!

30. Ali on ne htjede, nego ode i dade ga baciti u tamnicu, dok ne plati svojega duga.

31. Kad vidješe drugovi njegovi, što se dogodi, vrlo se ožalostiše. Oni otidoše i javiše gospodaru svojemu sav slučaj.

32. Tada ga dozva k sebi gospodar njegov i reče mu: Zli slugo! Sav sam dug oprostio tebi, jer si me molio.

33. Nijesi li se i ti morao smilovati drugu svojemu, kako sam se ja smilovao tebi?

34. Pun gnjeva predade ga gospodar njegov mučiteljima, dok ne plati sav dug.

35. Tako će i Otac moj nebeski postupati s vama, ako svaki od vas ne oprosti od srca bratu svojemu.«

GLAVA 19.

Nerazrješivost ženidbe. Prednost djevičanstva. Isus prijatelj malenih. Bogati mladić. Opasnost od bogatstva. Nagrada dragovoljnom siromaštvu.

*1. Kad je Isus bio svršio ove govore, diže se iz Galileje i pođe u područje Judeje, s onu stranu Jordana.

(18) Isp. Mt 16, 19. Kao što Petar, tako dobivaju, u zajednici i u podređenosti pod njim, i apostoli zakonodavnu i sudačku vlast, kojom mogu vjernike obvezati i razdriješiti od dužnosti; osobito im se ovdje daje vlast opraštati grijehe, ali i vlast izopćiti iz Crkve, kako to pokazuju riječi: »neka ti bude kao neznabožac i carinik«, jer ovi su izvan Crkve.

(19) Isp. Mt 7, 7 sl.

(22) »Nego do sedamdesetput sedam puta«, t. j. neprestano, uvijek.

(23) Ovdje je sluga svaki službenik, svaki činovnik.

(24) »Deset tisuća talenata«, t. j. jedno 41,250.000 zlatnih kuna.

(28) Sto denara iznosi jedno 70 zlatnih kuna, neznatna svota prema onome otpuštenom dugu.

Gl. 19. (1—9) Isp. Mk 10, 1—12.

2. Veliko mnoštvo naroda pošlo je za njim, i on ih je iscjeljivao ondje.
*3. Tada pristupiše k njemu farizeji, da ga kušaju. Oni zapitaše: »Je li dopušteno čovjeku pustiti ženu svoju iz kojeg mu drago razloga?«
4. On im odgovori: »Nijeste li čitali, da je stvoritelj u početku stvorio čovjeka kao muža i ženu i rekao:
*5. Zato će muž ostaviti oca i mater i prionuti za ženu svoju, i dvoje će biti jedno tijelo?
6. Oni dakle nijesu više dvoje, nego jedno tijelo. I što je Bog svezao, ne smije čovjek rastavljati.«
*7. Oni mu odvratiše: »A zašto je Mojsije zapovjedio, da se dadne ženi knjiga raspusna, i da se tad pusti?«
8. On im odvrati: »Mojsije je dopustio vama samo radi tvrdoće srca vašega da puštate svoje žene; iz početka nije bilo tako.
*9. Ali vam ja kažem: Tko pusti svoju ženu — osim poradi preljube — i oženi se drugom, čini preljubu. I tko uzme puštenicu, čini preljubu.«
10. Tada mu rekoše učenici: »Ako je to tako između muža i žene, onda nije probitačno ženiti se.«
*11. On im reče: »Ne shvaćaju to svi, nego samo oni, kojima je dano.
12. Ima ljudi, koji su od krila materina nesposobni za ženidbu; ima takovih, koji su od ljudi učinjeni nesposobnima; i ima takovih, koji se odriču ženidbe poradi kraljevstva nebeskoga. Tko može shvatiti, neka shvati!«
*13. Tada mu donesoše djecu, da metne ruke na njih i da se pomoli. Ali su učenici odbijali ljude.
14. A Isus reče: »Pustite djecu, neka dođu k meni, i ne branite im; jer je takovih kraljevstvo nebesko.«
15. Tada metnu na njih ruke i otide dalje.
*16. I gle, tada pristupi jedan k njemu i zapita: »Učitelju, što dobra moram činiti, da postignem život vječni?«
*17. On mu odgovori: »Što me pitaš za dobro? Samo je jedan dobar. A ako hoćeš ući u život, drži zapovijedi!«
*18. Upita ga: »Koje?« Isus odgovori: »Ne ubijaj! Ne čini preljube! Ne kradi! Ne svjedoči lažno!
19. Poštuj oca i mater, i ljubi bližnjega svoga kao samog sebe!«

---

(3) Isp. Mt 5, 31 sl. i bilješku.
(5) Isp. 1 Mojs 2, 24.
(7) Isp. 5 Mojs 24, 1.
(9) Matej ima ovdje, kao kod 5, 32, dometak: »osim poradi preljube«. Sravnjivanje s Markom i Lukom pokazuje, da se kod Mateja radi o obziru na židovske čitatelje.
(11—12) Jedni se odriču ženidbe primorani prilikama; drugi se odriču ženidbe iz ljubavi k Bogu. Ovo dragovoljno odricanje osobita je milost Božja. Isp. 1 Kor 7, 8. 27.
(13—26) Isp. 10, 13—27; Lk 18, 15—27.
(16) Vulgata ima: »Učitelju dobri« (»Magister bone«).
(17) Vulgata ima: »Samo je jedan dobar, Bog« (»Unus est bonus, Deus«). — Ne smije biti pitanje: da se jedno dobro čini, a drugo da se propusti. Jer je sve dobro samo jedno, kao što i dobri, od koga dolazi dobro, Bog, samo je jedan. Sve zapovijedi na isti način držati, to je dakle dobro, koje se mora činiti, da se uđe u život.
(18) Isp. 2 Mojs 20, 13—16; 3 Mojs 19, 18.

*20. Mladić mu odvrati: »Sve sam to držao. Što mi još fali?«

*21. Isus mu odgovori: »Ako hoćeš biti savršen, idi, prodaj, što imaš, i daj utržak siromasima, i imat ćeš blago na nebu. Onda dođi i idi za mnom!«

22. Na ove riječi otide mladić žalostan; jer je posjedovao mnoga dobra.

23. Tada reče Isus učenicima svojim: »Zaista, kažem vam: Bogataš će teško ući u kraljevstvo nebesko.

*24. Još vam jedamput kažem: Lakše ide deva kroz iglene uši, negoli bogataš u kraljevstvo Božje.«

25. Kad to čuše učenici, posve se smetoše i upitaše: »Tko se onda može spasiti?«

26. A Isus ih pogleda i reče im: »Ljudima je to nemoguće, a Bogu je sve moguće.«

*27. Tada progovori Petar i reče mu: »Mi smo sve ostavili i pošli smo za tobom. što će nam za to dopasti?«

*28. Isus im odvrati: »Zaista, kažem vam: Vi, koji pođoste za mnom, kod obnove svijeta, kad Sin čovječji sjedne na prijesto slave svoje, isto ćete tako sjesti na dvanaest prijestola i suditi dvanaest plemena Izraelovih.

*29. Jest, svaki, koji ostavi kuću, brata, sestru, oca, mater, dijete i polje poradi imena mojega, primit će stostruko za to i baštinit će život vječni.

30. Mnogi, koji su prvi, bit će posljednji, i mnogi, koji su posljednji, bit će prvi.

GLAVA 20.

Poslenici u vinogradu. Isus proriče po treći put svoju muku. Sinovi Zebedejevi. Slijepci iz Jeriha.

*1. Kraljevstvo je nebesko kao domaćin, koji rano ujutro izađe, da naima poslenike za svoj vinograd.

2. On se pogodi s poslenicima po denar na dan i posla ih u svoj vinograd.

*3. Oko treće ure izađe on opet. Tada vidje druge gdje stoje na trgu besposleni,

4. I reče im: Idite i vi u moj vinograd; što bude pravo, dat ću vam.

(20) Vulgata ima: »Sve sam to držao od mladosti svoje« (»Omnia haec custodivi a juventute mea«).

(21) Isp. Mt 6, 20; 2 Kor 8, 14; 1 Tim 6, 17—19.

(24) Čisto orijentalna (istočna) slika o devi i iglenim ušima označuje za bogataša koji služi idolu mamonu, veliku teškoću, da postigne život vječni.

(27—30) Isp. Mk 10, 28—31; Lk 18, 28—30.

(28) Isus obećaje svojim apostolima, koji su ostavili sve zemaljsko, osobitu čast i vlast u svome kraljevstvu nebeskom.

(29) Vulgata ima iza »mater«: »ili ženu«. Vulgata ovaj redak prevodi ovako: »I svaki, koji bude ostavio kuću, ili braću, ili sestre, ili oca, ili mater, ili ženu, ili sinove, ili polja, poradi imena mojega, primit će stostruko, i posjedovat će život vječni« (»Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, autem matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam aeternam possidebit«).

Gl. 20. (1—16) Ova priča o poslenicima u vinogradu uči, da je nebo plaća, koju Bog od svoje slobodne dobrote bez obzira na trajanje i veličinu posla daje svima onima, koji vjerno ustraju od svojega poziva sve do svršetka.

(1) Denar (latinski: denarius) ima 0.78 banica u zlatu. Denar ne valja prevoditi sa »dinar«, koji je srpski novac. Po Vuku se je »dinar« uvukao u dosadašnje hrvatske prijevode Svetoga Pisma.

(3) »Oko treće ure«, t. j. oko 9 sati prije podne. Brojenje ura ili sati počinjalo je u 6 sati ujutro. Tako se je brojilo za turskog vremena i u Bosni i Hercegovini.

5. Oni otidoše. Oko šeste i devete ure izađe on opet i učini isto tako.
6. Kad je izašao oko jedanaeste ure, nađe opet druge gdje stoje. On ih upita: Što stojite ovdje vazdan besposleni?
7. Oni mu odgovoriše: Nitko nas ne najmi. On im odvrati: Idite i vi u moj vinograd!
8. Uveče reče gospodar vinograda upravitelju svojemu: Dozovi poslenike i isplati im plaću, od posljednjih do prvih!
9. Tada dođoše oni od jedanaeste ure, i svaki primi po denar.
10. A kad dođoše prvi, pomisliše, da će više primiti. Ali i od njih svaki primi po denar.
11. Kad ga primiše, uzeše mrmljati na domaćina
12. I rekoše: Ovi posljednji radili su samo jednu jedinu uru, i ti si ih izjednačio s nama, koji smo podnosili teret i žegu dana.
13. Prijatelju, odvrati on jednome od njih, ja tebi ne činim krivo. Nijesi li se pogodio sa mnom po denar?
14. Uzmi, što je tvoje, i idi! A ja hoću i ovome posljednjemu dati kao tebi.
15. Ili zar ja ne smijem činiti sa svojim vlasništvom što hoću? Zar je oko tvoje zavidno, što sam ja dobar?
*16. Tako će biti posljednji prvi i prvi posljednji.«
*17. Isus pođe gore u Jeruzalem. Tada uze nasamo dvanaestoricu i reče im putem:
18. »Idemo gore u Jeruzalem. Ondje će biti Sin čovječji predan glavarima svećeničkim i književnicima. Oni će ga osuditi na smrt
*19. I onda predati neznabošcima, da bude naružen, bičevan i propet. Ali će on treći dan uskrsnuti.«
*20. Tada dođe k njemu mati sinova Zebedejevih sa svojim sinovima i pade pred njega ničice, da mu prinese jednu molbu.
21. On je upita: »Što hoćeš?« Ona mu odgovori: »Daj da moja dva sina u kraljevstvu tvojemu sjede jedan s desne tvoje, a drugi s lijeve tvoje!«
22. Isus odvrati: »Ne znate, što molite. Možete li piti kalež, koji ću ja piti? Odgovoriše mu: »Možemo.«
*23. Tada im reče: »Kalež ćete moj doduše piti; ali mjesto s moje desne ili lijeve ne mogu ja dati; ono pripada onima, kojima je pripravio Otac moj.«

(16) Isp. Mt 19, 30. Ova nam priča kazuje, kako mnogi posljednji postaju prvi, a prvi posljednji. Blaženstvo nebesko, znamenovano denarom, ima se svakako zaslužiti. Ali Bog, kao gospodar i nad blaženstvom, i jer je ono njegova milost, utvrđuje sam, koju će mjeru zasluga tražiti od pojedinaca. Veliki je broj ljudi pozvan da zasluži nebo držeći zapovijedi kroz čitav svoj život. Ali, jer je Bog dobar, daje on nebo po svom izboru i nekima, koji se obrate istom kasnije, možda tek na samrti. Jer ih je samo malo tako izabranih, ne smije se nitko osloniti na to, nego ima svaki da traži nebo vjernim vršenjem zapovijedi Božjih kroz čitav svoj život.
Vulgata dodaje ovomu retku još ovu rečenicu: »Jer je mnogo zvanih, a malo izabranih« (»Multi enim sunt vocati, pauci vero electi«).
(17—28) Isp. Mk 10, 32—45; Lk 18, 31—34.
(17) »Dvanaestoricu«; Vulgata: »dvanaestoricu učenika« (»duodecim discipulos«).
(19) Isp. Mt 16, 21; 17, 22.
(20) Sinovi Zebedejevi bili su apostoli Jakov Stariji i Ivan. Njihova mati zvala se Saloma.
(23) Jer se djelovanje Isusovo vrši po vječnoj božanskoj osnovi spasenja, zato nije njegovo davati mjesta u kraljevstvu njegovu.

24. Kad čuše ostalih deset, rasrdiše se na dva brata.

*25. Isus ih zato dozva k sebi i reče: »Znate, da vladaoci zapovijedaju nad svojim narodima, i velikaši učine, da osjete njihovu moć.

26. Među vama neka ne bude tako! Nego tko među vama hoće da bude velik, taj neka bude vaš sluga,

*27. I tko među vama hoće da bude prvi, taj neka bude vaš sluga!

28. Tako ni Sin čovječji nije došao, da mu služe, nego da služi i da život svoj dadne u otkup za mnoge.

*29. Kad su oni izlazili iz Jeriha, išlo je za njim veliko mnoštvo naroda.

30. Kraj puta su sjedila dva slijepca. Kad oni čuše, da Isus prolazi, stadoše vikati: »Gospodine, sine Davidov, smiluj nam se!«

31. Narod ih ukori, neka šute. Ali su oni vikali samo još većma: »Gospodine, sine Davidov, smiluj nam se!«

32. Tada se ustavi Isus, dozva ih i upita: »Što hoćete od mene?«

33. Oni odgovoriše: »Gospodine, htjeli bismo, da se otvore oči naše.«

34. Pun sažaljenja dotače se Isus očiju njihovih. Odmah progledaše i pođoše za njim.

GLAVA 21.

Ulazak u Jeruzalem. Čišćenje hrama. Nerodna smokva. Pitanje o vlasti. Dva sina. Zli vinogradari.

*1. Kad se približiše k Jeruzalemu i dođoše u Betfagu na Maslinskoj gori, onda posla Isus dva učenika

2. I naloži im: »Idite u selo, što je pred vama! Odmah ćete naći magaricu privezanu i magare s njom. Odvežite je i dovedite je k meni!

3. Ako vam tko rekne što, kažite: Gospodin ih treba. Odmah će ih pustiti.«

4. Stim se imala ispuniti riječ proroka:

*5. »Kažite kćeri sionskoj: kralj tvoj dolazi k tebi pun krotkosti. Sjedi na magarcu, na magaretu, mladetu magaričinu.«

6. Učenici otidoše i učiniše, kako im je bio zapovjedio Isus.

7. Dovedoše magaricu i magare, metnuše na njih haljine svoje, i on sjede na njih.

8. Veoma mnogi iz naroda prostriješe haljine svoje po putu, drugi su rezali granje od drveća i prostirali po putu.

*9. Mnoštvo naroda, što je išlo pred njim i za njim, vikalo je iza glasa: »Hosana sinu Davidovu!

(25) Isp. Lk 22, 25.

(27) Isus izriče ovdje životni zakon kraljevstva Božjega. U tom kraljevstvu, veli on, ne gleda se na one, koji su silni i moćni u svijetu, nego na one, koji služe Bogu i bližnjemu. Što tko više služi, to veći postaje; tko služi svima na dobro, postaje najveći. Vlast u kršćanstvu jest služba Bogu i ljudima.

(29—34) Isp. Mk 10, 46—52; Lk 18, 35—43.

Gl. 21. (1—11) Isp. Mk 11, 1—11; Lk 19, 29—40; Iv 12, 12—19.

(1) Na putu od Jeriha u Jeruzalem. Ali se je bio Isus od petka uveče do nedjelje popodne zadržao u blizoj Betaniji. Betfaga leži jugoistočno na Maslinskoj gori blizu Betanije i Jeruzalema.

(5) Isp. Zah 9, 9; Iz 62, 11. Isus dolazi ne kao vladalac i ratnik na ponositu konju, nego kao knez mira.

(9) Isp. Ps 118 [117], 26. — Hosana znači: Gospodine, pomozi! spasi! To je povik i želja sinu Davidovu, t. j. Mesiji.

Blagosloven, koji dolazi u ime Gospodnje! Hosana na visini!«

10. Kad uđe u Jeruzalem, uzbuni se sav grad. »Tko je to?« pitali su.

*11. Mnoštvo je naroda govorilo: »To je Isus, prorok iz Nazareta u Galileji!«

*12. Potom uđe Isus u hram Božji, istjera van sve kupce i prodavce u hramu, isprevrnu stolove mjenjačima i klupe trgovcima golubova

*13. I reče im: »Stoji pisano: Kuća moja neka se zove kuća molitve! A vi načiniste od nje spilju razbojničku.«

*14. U hramu dođoše k njemu slijepi i hromi, i iscijeli ih.

15. Kad vidješe glavari svećenički i književnici čudesa, što ih učini, i djecu, što su vikala u hramu: »Hosana sinu Davidovu!«, rasrdiše se

16. I rekoše mu: »Čuješ li, što viču ovi?« Isus im odvrati: »Da. Zar nijeste nikad čitali: Iz usta djece i nejačadi navješćuješ hvalu svoju?«

17. Stim ih ostavi, izađe napolje iz grada u Betaniju i ostade ondje.

18. Kad se je rano ujutro vraćao u grad, ogladnje.

*19. Tada vidje smokvu jednu kraj puta. Dođe k njoj, ali nađe na njoj samo lišće. Tada joj reče: »Neka nikada na tebi više ne bude roda!« Odmah usahnu smokva.

20. Kad to vidješe učenici, upitaše začuđeni: »Kako je mogla smokva odmah usahnuti?«

*21. Isus im odgovori: »Zaista, kažem vam: Ako imate vjeru i ne sumnjate, onda ćete nesamo učiniti, što se je dogodilo smokvi, nego ako reknete onoj gori tamo: Digni se i baci se u more!, to će se dogoditi.

*22. Sve, što zamolite pouzdano u molitvi, dobit ćete.«

*23. Tada otide u hram i stade učiti. I pristupiše k njemu glavari svećenički i starješine narodne i upitaše: »Kojom vlasti to činiš? Tko ti je dao vlast za to?«

24. Isus im odvrati: »Ja ću vama staviti jedno pitanje. Kad mi odgovorite na to, kazat ću vam, kojom vlasti ja ovo činim.

25. Otkuda je bilo krštenje Ivanovo? S neba ili od ljudi?« Oni su razmišljali među se:

26. Ako reknemo: S neba, reći će nam: Zašto mu onda nijeste vjerovali? Ako reknemo: Od ljudi, bojimo se naroda, jer svi Ivana drže za proroka.

27. I odgovoriše Isusu: »Mi to ne znamo.« Tada im on odvrati: »Onda ni ja vama ne ću kazati, kojom vlasti ovo činim.

*28. Što vam se čini? Čovjek neki imao je dva sina. On ode k prvome i reče: Sine, idi i radi danas u vinogradu!

(11) Sada se je objavljivao sam Isus kao Mesija pred narodom, a prije samo pred apostolima (isp. Mt 16, 17. 20).
(12—22) Isp. Mk 11, 15—19. 12—14, 20—26; Lk 19, 45—48.
(13) Isp. Iz 56, 7; Jer 7, 11; Iv 2, 14. 16.
(14—16) Čišćenje hrama, čudesa Isusova i oduševljenje naroda za Isusa povećavaju samo mržnju njegovih zavidnih protivnika.
(19) Smokva tjera prije plod nego lišće. Dakle je lišće bez ploda znak neplodnosti drveta. Ova je smokva znamen Izraelaca i svih, koji ne donose ploda dobrih djela i budu odbačeni.
(21) Isp. Mt 17, 19.
(22)) Isp. Mt 7, 7.
(23—27) Isp. Mk 11, 27—33; Lk 20, 1—8.
(28) Vulgata ima: »u vinogradu mome« (»in vinea mea«).

*29. On odgovori: Da, gospodaru, ali ne otide.

30. Tada ode k drugome i reče isto tako. On odgovori: Ne ću. Ali poslije mu bi žao, i on ipak otide.

31. Tko je od ove dvojice ispunio volju očevu?« Odgovoriše: »Drugi.« Tada im reče Isus: »Zaista, kažem vam: Carinici i bludnice dolaze još prije vas u kraljevstvo Božje.

*32. Ivan dođe i pokaza vam put pravednosti, ali mu vi nijeste vjerovali. Nasuprot carinici i bludnice vjerovali su mu. Vi ste to vidjeli, ali se ipak iza toga nijeste obratili i nijeste mu vjerovali.

*33. Čujte još drugu priču: Jedan domaćin posadi vinograd. Ogradi ga plotom, iskopa u njemu tijesak i sagradi kulu. Tada ga dade u zakup vinogradarima i otide izvan zemlje.

34. Kad dođe vrijeme berbi, posla sluge svoje k vinogradarima, da prime rodovinu.

35. A vinogradari napadoše na sluge njegove: jednoga izbiše, drugoga ubiše, trećega kamenovaše.

36. Tada posla druge sluge, više nego prije. Ovima učiniše isto tako.

37. Naposljetku posla k njima sina svojega rekavši: Pred sinom mojim imat će strah.

38. Ali kad vinogradari ugledaše sina, rekoše među sobom: Ovo je baštinik! Hajde da ga ubijemo i baštinu njegovu zaposjednemo!

39. Uhvatiše ga dakle, izbaciše ga iz vinograda i ubiše ga.

40. Kad dođe dakle gospodar vinograda, što će učiniti vinogradarima onim?«

*41. Odvratiše mu: »Zločince će zlom smrti pogubiti i svoj će vinograd dati u zakup drugim vinogradarima, koji će mu davati rodovinu u pravo vrijeme.«

*42. Tada im reče Isus: »Zar nijeste nikad čitali u Pismu: ‚Kamen koji odbaciše graditelji, postade kamen ugaoni; to je djelo Gospodnje, kao čudo štoji to pred očima našim'?

43. Zato vam kažem: Kraljevstvo Božje uzet će vam se i dat će se narodu, koji donosi rodove njegove.

*44. Tko padne na ovaj kamen, razbit će se; na koga on padne, satrt će ga.«

45. Kad čuše glavari svećenički i farizeji priče njegove, opaziše, da misli na njih.

46. Zato su gledali da ga uhvate; ali su se bojali naroda, jer ga je držao za proroka.

(29—31) Vulgata ima ove retke ovako: 29. A on odgovarajući reče: Ne ću. A poslije se pokaja i otide. — 30. A pristupivši k drugome reče slično. Ali on odgovarajući reče: Idem, gospodaru, i ne otide. — 31. Tko je od ove dvojice učinio volju očevu? Kažu mu: Prvi...« (»29. Ille autem respondens ait: Nolo. Postea autem, poenitentia motus, abiit. — 30. Accedens autem ad alterum dixit similiter. At ille respondens ait: Eo, domine, et non ivit. — 31. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus...«).

(32) Isp. Mt 11, 11 sl.

(33—46) Isp. Mk 12, 1—12; Lk 20, 9—19. — Vinograd znamenuje narod Božji u Starom Zavjetu. Sluge su proroci, sin je Isus Krist.

(41) Isp. Iz 5, 1 sl; 1 Kralj 22, 24; Hebr 11, 37; 2 Dnev 24, 21.

(42) Isp. 118 [117], 22. 23; Đap 4, 11; 1 Pet 2, 7. — Riječi iz Ps 118 [117], 22 uporavlja Isus na sebe.

(44) Komu Krist nije na spasenje, tomu je na propast (isp. Lk 2, 34).

GLAVA 22.

Priča o kraljevskoj svadbi. Pitanja o porezu, o uskrsnuću, o najvećoj zapovijedi i o sinu Davidovu.

*1. Isus uze opet da im govori u pričama. On reče:

*2. »Kraljevstvo je nebesko kao kralj, koji načini svadbu sinu svojemu.

*3. On posla sluge svoje, da zovnu zvanike na svadbu. Ali oni ne htjedoše doći.

4. Opet posla druge sluge s nalogom: Kažite zvanicima: Ugotovio sam gozbu svoju, junci moji i hranjenici moji poklani su, i sve je gotovo. Dođite na svadbu!

5. Ali oni nijesu marili za to, i otidoše, jedan na imanje svoje, drugi k trgovini svojoj.

6. A ostali napadoše na sluge njegove, zlostaviše ih i pobiše ih.

7. Tada se razgnjevi kralj. Posla čete svoje, dade pogubiti ubojice i grad njihov zapaliti.

8. Tada reče slugama svojim: Svadba je doduše ugotovljena, ali zvanici nijesu bili nje dostojni.

9. Idite dakle na raskršća i pozovite na svadbu, koga samo nađete!

10. Sluge izađoše na putove i dovedoše sve, koje nađoše; dobre i zle. Tako se napuni svadbena dvorana gostiju.

11. Tada uđe kralj, da pogleda goste. Pogled njegov pade na jednoga, koji nije bio obučen u svadbeno ruho.

12. Reče mu: Prijatelju, kako si ušao amo bez svadbenoga ruha? On je šutio.

*13. Tada zapovjedi kralj slugama: Svežite mu ruke i noge i bacite ga napolje u tamu! Ondje će biti jauk i škrgut zuba.

*14. Jer su mnogi zvani, ali je malo izabranih.«

*15. Tada otidoše farizeji i posavjetovaše se među sobom, kako bi ga mogli uhvatiti u riječi.

16. Poslaše dakle k njemu učenike svoje zajedno s Herodovcima i rekoše: »Učitelju, znamo, ti si istinit, ti učiš put Božji po istini i ne mariš ni za koga; jer ne gledaš tko je tko.

*17. Kaži nam dakle, što misliš ti: Je li dopušteno plaćati caru porez ili nije?«

18. Isus prozre lukavstvo njihovo i odgovori: »Licemjeri, što me kušate?

19. Pokažite mi novac porezni!« Oni mu pružiše denar.

20. Isus ih upita: »Čija je ovo slika i natpis?«

Gl. 22. (1—14) Kao što priče o nejednakoj braći (dva sina) i o zlim vinogradarima, tako i ova priča radi o odbačenju židovskoga naroda, na koji je najprije došao poziv Mesijin. Ali jer on odbija taj poziv, prelazi spasenje od Židova na neznabošce.

(1) Isp. Lk 14, 16.

(2) Isp. Iv 3, 29; 2 Kor 11, 2; 2 Ef 5, 25; Otkr 19, 7; 21, 9.

(3) Priča znamenuje i kazuje, kako je Bog pozvao najprije Židove na svadbu svojega Sina u mesijanskom kraljevstvu. Ali se oni ne odazvaše pozivu Božjemu poradi svjetskih razloga. U svojoj velikoj dobroti zove sad Bog sav zalutali i vjerski osirotjeli neznabožački svijet. I kolikogod bila ova dobrota Božja, ne smije ipak nitko ući bez svadbenoga ruha, t. j. a da nije sve učinio, da bude dostojan ove svadbe.

(13) Isp. Mt 8, 12; 13, 50.

(14) Isp. Mt 20, 16. — Iz velikog broja Izraelaca, koji su svi pozvani u kraljevstvo Kristovo, samo će ih doista malo ući u to kraljevstvo. Rečenica u r. 14. ne odnosi se na broj onih, koji postižu vječno blaženstvo.

(15—33) Isp. Mk 12, 13—27; Lk 20, 20—40.

(17) U Judeji i Samariji podizali su Rimljani poreze u vrijeme Isusovo.

*21. Odgovoriše mu: »Carev.« Tada im reče: »Dajte dakle caru carevo i Bogu Božje!«
22. Kad su to čuli, zadiviše se; oni ga ostaviše i odoše.
*23. Isti dan dođoše k njemu saduceji, koji tvrde, da nema uskrsnuća. Oni ga zapitaše:
*24. »Učitelju, Mojsije je zapovjedio: Ako tko umre bez djece, neka uzme brat njegov ženu njegovu i neka podigne potomstvo bratu svojemu!
25. A u nas je bilo sedam braće. Prvi se oženi i umrije bez djece, i tako ostavi ženu svoju bratu svojemu.
26. Tako je bilo s drugim i trećim do sedmoga.
27. A poslije sviju umrije i žena.
28. O uskrsnuću dakle čija će od sedmorice biti žena? Jer je za svima bila.«
29. Isus im odgovori: »Varate se, ne znate ni Pisma ni moći Božje.
30. Jer o uskrsnuću niti će se ženiti ni udavati, nego će biti kao anđeli Božji na nebu.
31. A za uskrsnuće mrtvih nijeste li čitali, što vam je rekao Bog:
*32. Ja sam Bog Abrahamov, Bog Izakov i Bog Jakovljev? A Bog nije Bog mrtvih, nego živih.«
33. Kad je mnoštvo naroda to čulo, divilo se je nauci njegovoj.
*34. Kad doznaše farizeji, da je saduceje prinudio da ušute, sabraše se zajedno.
35. I jedan od njih, učitelj zakona, stavi ga na kušnju i upita:
36. »Učitelju, koja je zapovijed najveća u zakonu?«
*37. On mu odgovori: »Ljubi Gospodina, Boga svojega, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom misli svojom!
38. To je najveća i prva zapovijed.
*39. Druga je ovoj jednaka: Ljubi bližnjega svojega kao samoga sebe!
40. O ovim dvjema zapovijedima visi sav zakon i proroci.«
41. Kad su se bili sabrali farizeji, upita ih Isus:
42. »Što držite o Mesiji? Čiji je sin?« Odgovoriše mu: »Sin Davidov.«
43. Tada im reče: »Kako ga tada naziva David u duhu ‚Gospodinom', kad veli:
*44. ‚Reče Gospodin Gospodinu mojemu: sjedi ob desnu moju, dok položim neprijatelje tvoje za podnožje nogama tvojim'?
*45. Kad ga eto David naziva Gospodinom, kako onda može biti sin njegov?«

(21) Isus rješava pitanje u smislu tadašnjih pravnih odnosa, te traži dužnost i prema Bogu i prema državi.
(23) Isp. Mt 3, 7; Mk 12, 18; Lk 20, 27; Dap 23, 8.
(24—30) Ovim izmišljenim slučajem htjeli su saduceji smiješnom učiniti vjeru u tjelesno uskrsnuće. Isus im izjavljuje, da u onom životu ženidba nema više svrhe, jer su ljudi primljeni u društvo anđelâ.
(24) Isp. 5 Mojs 25, 5.
(32) Isp. 2 Mojs 3, 6. 15. — Bog, koji ne bi imao moći da izbavi od smrti ljude pobožne ili da ih poslije smrti opet oživi, ne bi bio pravi Bog.
(34—46) Isp. Mk 12, 28—37; Lk 10, 25—28; 20, 41—44.
(37) Isp. 5 Mojs 6, 5.
(39) Isp. 3 Mojs 19, 18. — Druga je zapovijed jednaka prvoj, jer prava ljubav prema Bogu ne može biti bez ljubavi prema bližnjemu svome.
(44) Isp. Ps 110 [109], 1.
(45) Isus hoće da upozori Židove na to, da će doduše Mesija biti sin Davidov, ali po nauci samoga Starog Zavjeta još više, naime Sin Božji i stoga Gospodin Davidov.

46. Na to mu nije mogao nitko odgovoriti. I od toga dana nije se više nitko usudio da ga što zapita.

GLAVA 23.

Teško farizejima! Teško Jeruzalemu!

*1. Tada upravi Isus narodu i učenicima svojim ovaj govor:

2. »Književnici i farizeji sjede na učiteljskoj stolici Mojsijevoj.

3. Činite i držite sve, što vam kažu; ali se ne ravnajte po njihovim djelima! Jer oni rade drukčije, negoli uče.

*4. Oni vežu bremena teška i nesnosna i meću ih ljudima na pleća; a sami ne će da ih prihvate prstom svojim.

*5. Sva djela svoja čine, da ih vide ljudi. Tako raširuju svoje zapise i produljuju rese na haljinama svojim.

6. Vole počasna mjesta na gozbama i prve stolice u sinagogama,

7. Hoće da budu pozdravljani na javnim trgovima, i da ih ljudi zovu učiteljima.

*8. Ali vi se ne zovite učiteljima, jer je jedan vaš učitelj, a vi ste svi braća!

9. I ocem svojim ne zovite nikoga na zemlji; jer je jedan otac vaš, koji je na nebesima!

10. I ne dajte da vas zovu učiteljima; jer je jedan učitelj vaš, Krist.

11. Tko je najveći među vama, neka bude sluga vaš!

*12. Jer tko se uzvisuje, ponizit će se; a tko se ponizuje, uzvisit će se.

13. Teško vama, književnici i farizeji, licemjeri! Vi zatvarate kraljevstvo nebesko od ljudi. Vi sami ne ulazite, niti date da ulaze, koji bi htjeli.

*[14. Teško vama, književnici i farizeji, licemjeri! Vi rasipate kuće udovičke i govorite za to duge molitve. Stoga vas čeka stroži sud.]

15. Teško vama, književnici i farizeji, licemjeri! Vi prolazite kopnom i morem, da dobijete jednoga jedinog suvjernika, i je li jedan to postao, učinite ga sinom paklenim, dvaput gorim od sebe.

16. Teško vama, vođi slijepi! Vi kažete: Ako se tko kune hramom, onda to ne vrijedi; ako li se kune zlatom hramskim, onda je vezan.

17. Luđaci i slijepci, što je više: zlato ili hram, koji zlato istom posvećuje?

*18. Nadalje: Ako se tko kune žrtvenikom, onda to ne vrijedi; ku-

Gl. 23. (1—36) Isp. Mk 12, 38—40; Lk 20, 45—47; 11, 37—52.

(4) Oni izdaju propise do u najmanje sitnice i tako tovare na ljude gotovo nesnosne terete.

(5) Zapisali bi Židovi glavnija mjesta iz Mojsijeva zakona na pergamenat, pa bi ih kod molitve vezali na lijevu ruku i na čelo. To čine još i danas. — Rese ili kite na haljinama bile su od Mojsija (4 Mojs 15, 38) propisane za spomen na zapovijedi Božje. Farizeji su pravili veoma velike rese, da tako i taj spomen i oni upravo upadaju u oči.

(8—18) Krist ne će da zabrani naslove (titule), nego častohlepnu težnju za njima.

(12) Isp. Mt 20, 25 sl.

(14) Ovaj (24.) u zaporci redak uzet je iz Vulgate.

(18) Bilo je farizeja, koji su učili, da zakletva istom onda vrijedi, ako se tko kune nečim, što je tako usko spojeno s Bogom, da se pritom upravo mora misliti na Boga, kao na pr. zlatom u svetinji nad svetinjama hrama ili darom žrtvenim, što leži na žrtveniku.

ne li se darom žrtvenim, koji je na
njemu, onda je vezan.
19. Slijepci, što je više: dar
žrtveni ili žrtvenik, koji dar žrtve-
ni istom posvećuje?
20. Tko se dakle kune žrtveni-
kom, kune se njim i svim, što je na
njemu.
21. Tko se kune hramom, kune
se njim i onim, koji stanuje u
njemu.
*22. Tko se kune nebom, kune se
prijestolom Božjim i onim, koji sje-
di na prijestolu.
*23. Teško vama, književnici i fa-
rizeji, licemjeri! Vi dajete desetinu
od metvice, kopra i kima, a zane-
marujete najvažnije zahtjeve zako-
na: pravednost, milosrđe i vjer-
nost. Ovo se ima činiti, drugo ne
propustiti.
24. Vođi slijepi! Ocjeđujete ko-
marca, a devu proždirete.
*25. Teško vama, književnici i
farizeji, licemjeri! Vi držite čašu
i zdjelu izvana čiste, a iznutra su
pune grabeža i pohlepe.
26. Farizeju slijepi, očisti najpri-
je nutrinu čaše i zdjele, onda će
biti čista i vanjština.
*27. Teško vama, književnici i
farizeji, licemjeri! Vi ste kao okre-
čeni grobovi. Izvana izgledaju do-
duše lijepi, a iznutra su puni ko-
stiju mrtvačkih i svakoga smrada.
28. Tako se i vi izvana pokazu-
jete ljudima pravedni, a iznutra
ste puni licemjerja i zloće.
29. Teško vama, književnici i fa-
rizeji, licemjeri! Vi gradite grobo-
ve prorocima i krasite spomenike
pravednicima
30. I govorite: Da smo mi živjeli
u dane otaca svojih, ne bismo se s
njima ogriješili o krv prorokâ.
31. Stim sami svjedočite, da ste
sinovi onih, koji su pobili proroke.
*32. Tako dopunjate mjeru otaca
svojih.
33. Zmije i leglo gujino, kako
ćete umaći osudi paklenoj?
*34. Zato evo, ja šaljem k vama
proroke, mudrace i književnike. Je-
dne ćete pobiti i propeti, druge u
sinagogama svojim bičevati i goniti
od grada do grada.
*35. Tako neka dođe na vas sva
krv pravedna, što je bila prolivena
na zemlji, od krvi Abela pravedno-
ga do krvi Zaharije, sina Barahi-
jina, kojega ubiste među hramom
i žrtvenikom.
36. Zaista, kažem vam: Sve će
ovo doći na rod ovaj.
*37. Jeruzaleme, Jeruzaleme! Ti
ubijaš proroke i kamenuješ, koji su
poslani k tebi. Koliko puta htjedoh
skupiti djecu tvoju, kao što kokoš
skuplja piliće svoje pod krila svo-
ja; ali vi ne htjedoste!
*38. Eto će vam se ostaviti vaša
kuća pusta.
39. Jer vam kažem: Odsada me
ne ćete više vidjeti, dok ne uskli-
knete: Blagosloven, koji dolazi u
ime Gospodnje!«

(22) Isp. Mt 5, 34.
(23) Isp. Lk 11, 42.
(25) Što napunja zdjelu i čašu, to je grabežem stekla njihova nezasitljivost.
(27) Židovi bi svake godine pred Vazam okrečili grobove. Tako su grobovi svojom vanjskom čistoćom bili zgodna slika licemjernih, naoči pobožnih farizeja.
(32) Stim, što su predali Krista na smrt križa.
(34) »Šaljem k vama proroke, mudrace i književnike«, t. j. apostole.
(35) Isp. 1 Mojs 4, 8; 2 Dnev 24, 21.
(37—39) Isp. Lk 13, 34. 35.
(38—39) Jer Židovi tvrdokorno odbijaju poziv Gospodnji, zadesit će Jeruzalem udes opustošenja. A Mesija se ukloni njihovim pogledima i pojavit će se opet istom onda, kad dođe na sud.

GLAVA 24.

Razorenje Jeruzalema. Ponovan dolazak Kristov i svršetak svijeta. Budite budni!

*1. Isus izađe iz hrama i pođe dalje. Tada mu pristupiše učenici njegovi i upozoriše ga na građevine hramske.

*2. On im reče: »Vidite li to sve? Zaista, kažem vam: Ovdje ne će ostati kamen na kamenu, koji se ne će razvaliti.«

*3. Kad je onda sjedio na Maslinskoj gori, pristupiše samo njegovi učenici k njemu i rekoše: »Kaži nam, kad će se to dogoditi, i koji je znak tvojega dolaska i svršetka svijeta?«

4. Isus im reče: »Gledajte, da vas tko ne zavede!

*5. Jer će mnogi doći u ime moje i reći: Ja sam Mesija. I mnoge će zavesti.

*6. Čut ćete za ratove i glasove o ratovima. Gledajte, da se ne uplašite! To mora tako doći; ali nije još tada svršetak.

7. Jer će se dignuti narod proti narodu, kraljevstvo proti kraljevstvu. Glad i kuga i potres bit će posvuda.

8. Ali to je sve istom početak nevoljama.

*9. Tada će vas predavati na muke i ubijat će vas; i poradi imena mojega svi će narodi zamrziti na vas.

10. Tada će mnogi zalutati u vjeri, jedan će drugoga izdati i jedan će na drugoga zamrziti.

*11. Lažni će proroci u velikom broju ustati i mnoge zavesti.

12. Jer će bezbožnost uzeti mah, ljubav će ohladnjeti kod mnogih.

13. Ali tko ustraje do kraja, spasit će se.

14. Ovo evanđelje o kraljevstvu navješćivat će se po svemu svijetu za svjedočanstvo svima narodima. Tada istom dolazi svršetak.

*15. Kad dakle vidite na mjestu svetome gnusobu opustošenja, o kojoj je govorio prorok Danijel — tko čita, neka razumije! —

16. Tada neka ljudi u Judeji bježe u gore!

17. Tko bude na krovu, neka ne silazi, da uzme sa sobom još što iz kuće!

18. Tko bude u polju, neka se ne vraća kući, da uzme haljinu svoju!

19. Teško trudnima i dojiljama u one dane!

Gl. 24. (1—14) Isp. Mk 13, 1—13; Lk 21, 5—19.

(2) Sve će biti razoreno, i sve će biti samo jedna razvalina.

(3) Maslinska gora ležala je upravo naprema hramu i bila je viša, pa se je s nje moglo lijepo pogledati na hram. Učenici Isusovi u svome pitanju hoće da od Isusa doznaju vrijeme razorenja Jeruzalema; ujedno hoće, da im se kaže znak, koji će navijestiti istodobni svršetak svijeta. Oni su tako pomiješali vrijeme razorenja Jeruzalema s vremenom svršetka svijeta.

(5) Isp. 2 Sol 2, 3; 1 Iv 2, 18. Ova opomena vrijedi i za sve kršćane. Svima prijeti zavođenje na odmetnuće.

(6) Prvi dio proroštva Isusova odnosi se poglavito na razorenje Jeruzalema i na prilike, što će biti prije toga. A ovi su progoni slike progonâ proti Crkvi u kasnija vremena.

(9) Isp. Mt 10, 17—20.

(11) Isp. Mt 7, 15.

(15—36) Isp. Mk 13, 14—32; Lk 21, 20—23.

(15) Sad počinje Isus točnije proroštvo o razorenju Jeruzalema. Danijel je prorekao (9, 27; 12, 11), da će se razoriti grad i svetište, i da će prestati žrtva zaklanica i prinos, i da će nastati na svetom mjestu gnusoba opustošenja. Na to podsjeća Isus. Pod »gnusobom opustošenja na mjestu svetome« misli se na oskvrnjenje hrama krvoprolićem kod opsjedanja grada.

20. Molite se, da ne padne bijeg vaš u zimu ili u subotu!
21. Tada će biti nevolja velika, kakova nije bila od postanja svijeta dosad, niti će biti.
*22. I kad se ne bi skratili oni dani, nijedan se čovjek ne bi spasio. Ali poradi izabranih skratit će se dani oni.
23. Ako vam tada tko rekne: Ovdje je Mesija ili ondje, ne vjerujte!
*24. Jer će ustati lažne Mesije i lažni proroci i činit će velike znake i čudesa, da zavedu, ako je moguće, iste izabranike.
25. Eto, kažem vam unaprijed.
26. Ako vam se tada rekne: On je u pustinji, ne izlazite; on je u sobama, ne vjerujte!
*27. Jer kao što se munja pomoli na istoku i zasja do zapada, tako će biti i s dolaskom Sina čovječjega.
*28. Gdje je strvina, ondje se skupljaju orlovi.
*29. Odmah će po nevolji onih dana sunce pomrčati i mjesec će izgubiti svoju svjetlost, zvijezde će s neba spasti, i sile će se nebeske uzdrmati.
*30. Tada će se pokazati znak Sina čovječjega na nebu, i svi će narodi na zemlji proplakati. Ugledat će Sina čovječjega gdje dolazi na oblacima nebeskim s velikom moći i slavom.
*31. On će poslati anđele svoje s velikim glasom trublje, i oni će sabrati izabranike njegove od četiri vjetra, od jednoga kraja neba do drugoga.
32. Od smokve naučite se priči: Kad njezine grane postanu sočne i lišće potjera, onda znate, da je blizu ljeto.
33. Tako i vi, kad vidite sve ovo, znajte, da je pred vratima.
*34. Zaista, kažem vam: Ovaj naraštaj ne će proći, dok se ovo sve ne zbude.
35. Nebo i zemlja proći će, ali riječi moje ne će proći.
36. A onoga dana i onoga časa ne zna nitko, ni anđeli na nebu, nego samo Otac.
*37. Kao u dane Noine, tako će biti kod dolaska Sina čovječjega.
*38. U dane pred potopom gostili su se i pili, ženili su se i udavali do onoga dana, kad Noa uđe u kovčeg;
39. I nijesu došli do uviđavnosti, dok nije provalio potop i sve pograbio. Upravo će tako biti i kod dolaska Sina čovječjega.
40. Tada će biti dva na polju: jedan će se uzeti, drugi će se ostaviti.

---

(22) Poradi molitve i da se spase dobri ljudi, skratit će se oni dani.

(24) S razorenjem Jeruzalema, koje je objavljenje slavodobitne moći Kristove i njegov sud nad židovskim narodom, ne će ipak odmah biti vidljivi dolazak Kristov. Zato neka se ne vjeruje lažnim prorocima, koji se grade, kao da bi oni znali za dolazak Kristov, ili kao da bi oni sami bili Krist.

(27) Bit će tako očito i tako sigurno i lako će se spoznati.

(28) Sud na grijehe ljudske dolazi tako sigurno, kao što orlovi dolaze na strvinu.

(29) Sada prelazi Isus na proročanstvo svojega dolaska na sud. »Odmah« znači: čim se ispune prorečene nevolje, što će ih pripustiti Božja odluka. (Isp. Ezek 32, 7.)

(30) »Svi će narodi na zemlji proplakati« od tjeskobe pred sudom.

(31) Isp. 1 Kor 15, 52; 1 Sol 4, 5.

(33. 36) Na prvo pitanje učenikâ (r. 3): »Kad će se to (razorenje Jeruzalema) dogoditi?« odgovara Gospodin: »Svršetak je blizu« (r. 33). »Ovaj naraštaj« znači stoga suvremenike Isusove, koji su još doživjeli razorenje Jeruzalema. Drugo pitanje učenikâ (r. 3) odnosi se na svršetak svijeta. Ovdje glasi odgovor: »Onoga dana i onoga časa ne zna nitko« (r. 36).

(37—51) Isp. Mk 13, 33—37; Lk 21, 34—46; 17, 26—34; 12, 39—46.

(38) Usprkos svim znacima i opomenama, što će biti pred ponovnim dolaskom Isusovim, mnogi će ustrajati u lakomislenosti i razuzdanosti.

41. Dvije će mljeti u mlinu: jedna će se uzeti, druga će se ostaviti.
42. Budite dakle budni; jer ne znate dana, u koji dolazi Gospodin vaš.
43. Ali ovo znajte: Kad bi znao domaćin, u koji čas noći dolazi lupež, zacijelo bi bdio i ne bi pustio da provali u kuću njegovu.
44. Zato i vi budite spremni; jer Sin čovječji dolazi u čas, u koji se ne nadate.
*45. Tko je dakle vjerni i razumni sluga, koga je postavio gospodar nad svojom družinom, da joj daje hranu u pravo vrijeme?
46. Blago slugi, kojega gospodar njegov, kad se vrati kući, nađe da čini tako.
47. Zaista, kažem vam: On će ga postaviti nad svim imanjem svojim.
48. Ako li je sluga zao i misli u sebi: Moj gospodar ne će još zadugo doći,
49. I ako on tuče svoje drugove i gosti se i pije s pijanicama,
50. Onda će gospodar toga sluge doći u dan, kad ne očekuje, u čas, kojega ne zna.
51. On će ga sasjeći u komade i odredit će mu mjesto njegovo među licemjerima. Ondje će biti jauk i škrgut zuba.

GLAVA 25.

Priče o mudrim i ludim djevicama, o povjerenim talentima. Sudnji dan.

*1. Tada će biti kraljevstvo nebesko kao deset djevica, koje uzeše svjetiljke svoje i izađoše nasusret zaručniku.
2. Pet od njih bile su lude, pet mudre.
3. Lude uzeše svjetiljke svoje, ali ne uzeše sa sobom ulja.
4. A mudre uzeše sa svjetiljkama i ulje u posudama svojim.
5. Kako se je dolazak zaručnikov otegnuo, zadrijemaše sve i pozaspaše.
6. U ponoći odjeknu poziv: Zaručnik dolazi! Izlazite mu nasusret!
7. Tada se digoše sve djevice one i prirediše svjetiljke svoje.
8. A lude rekoše mudrima: Dajte nam od ulja svojega! Svjetiljke naše hoće da se ugase.
9. Mudre odvratiše: Da ne bi možda nedostalo nama i vama, idite radije k trgovcima i kupite sebi!
10. Dok otidoše da kupe, dođe zaručnik. Koje su bile spremne, uđoše s njim na svadbu, i zatvoriše se vrata.
11. Napokon dođoše i druge djevice i povikaše: Gospodaru, gospodaru, otvori nam!
12. A on odvrati: Zaista, kažem vam, ne poznajem vas.
13. Budite dakle budni; jer ne znate ni dana ni časa!
*14. Dogodi se kao čovjeku, koji htjede da ide u tuđinu. On dozva k sebi sluge svoje i predade im imovinu svoju.
*15. Jednomu dade pet talenata, drugomu dva, trećemu jedan, sva-

(45) »Gospodar«; Vulgata ima: »gospodar njegov« (»dominus suus«).
Gl. 25. (1—30) Priče o deset djevica i o talentima isto tako opominju na budnost i na duševnu spremnost.
(1) »Tada«, t. j. priča se priključuje opomeni u Mt 24, 49 sl. i uči nas, da moramo biti uvijek spremni na dolazak Suca. — »Zaručniku«; Vulgata pridodaje: »i zaručnici« (»et sponsae«).
(14—30) Isp. Lk 19, 11—27.
(15) Ova druga priča pokazuje, čim se čovjek pripravlja za sud, naime vjernim upotrebljavanjem darova od Boga danih i vjernim radom u službi Božjoj. Jedan talenat iznosi otprilike 4125 zlatnih kuna; isp. Mt 18, 24 s bilješkom.

komu prema njegovoj vrsnoći. Tada otputova odmah.

16. Koji je bio primio pet talenata, otišao je, radio je s njima i dobio još drugih pet.

17. Isto tako dobio je onaj su dva talenta još druga dva.

18. Koji je bio primio jedan, otide, iskopa zemlju i sakri u nju novac gospodara svojega.

19. Iza dugog vremena dođe natrag gospodar onih sluga i stade se računiti s njima.

20. Koji je bio primio pet talenata pristupi, donese sa sobom još pet daljnih talenata i reče: Gospodaru, predao si mi pet talenata. Evo, dobio sam još pet daljnih talenata.

21. Tada mu reče gospodar njegov: Pravo, slugo dobri i vjerni! Nad malim si bio vjeran, zato ću te postaviti nad mnogim. Uđi u radost gospodara svojega!

22. Tada pristupi onaj su dva talenta i reče: Gospodaru, predao si mi dva talenta. Evo, dobio sam još dva daljna talenta.

23. Tada mu reče gospodar njegov: Pravo, slugo dobri i vjerni! Nad malim si bio vjeran, zato ću te postaviti nad mnogim. Uđi u radost gospodara svojega!

24. Napokon pristupi i onaj s jednim talentom i reče: Gospodaru, znam te, ti si čovjek tvrd. Žanješ, gdje nijesi sijao, i kupiš, gdje nijesi vijao.

25. Zato se pobojah, otidoh i zakopah talenat tvoj u zemlju. Ovdje imaš što je tvoje.

26. Tada mu odvrati gospodar: Zli i lijeni slugo, znao si, da ja žanjem, gdje nijesam sijao, i kupim, gdje nijesam vijao.

*27. Tada bi bio morao novac svoj uložiti kod mjenjača, i ja bih mogao pri svojemu povratku podignuti svoje s kamatama.

28. Uzmite mu zato talenat i podajte ga onome, koji ima deset talenata!

*29. Jer tko ima, njemu će se dati, i obilovat će; a tko nema, njemu će se još uzeti, što ima.

30. A nekorisnoga slugu bacite napolje u tamu! Ondje će biti jauk i škrgut zubâ.

31. Kad dođe Sin čovječji u slavi svojoj i svi anđeli s njime, onda će sjesti na prijesto slave svoje.

*32. Svi će se narodi pred njim sabrati. On će ih razlučiti jedne od drugih, kao što pastir razlučuje ovce od jaraca.

33. Postavit će ovce s desne sebi, jarce s lijeve sebi.

34. Tada će kralj reći onima s desne strane: Dođite, blagosloveni Oca mojega! Primite u posjed kraljevstvo, koje vam je pripravljeno od stvorenja svijeta!

35. Jer sam bio gladan, i dali ste mi jesti, žedan, i dali ste mi piti. Bio sam stranac, i primili ste me na konak,

36. Go, i zaodjeli ste me. Bio sam bolestan, i pohodili ste me, u tamnici, i došli ste k meni.

(27) Isp. Mt 13, 12.

(29) Isp. Mk 13, 12; Mk 4, 25; Lk 8, 18; 19, 26. — Tko vjerno upotrebi talenat, što mu ga je Bog dao, prima još više od Boga. A tko pusti, da mu leži badava i najmanji dar od Boga, izgubi još i taj dar.

(32) Sad Isus opisuje sâm sud i načela, po kojima će suditi.

37. Tada će ga upitati pravednici: Gospodine, kad smo te vidjeli gladna, i dali ti jesti, ili žedna, i dali ti piti?
38. Kad smo te vidjeli stranca, i primili te na konak? ili gola, i zaodjeli te?
39. Kad smo te vidjeli bolesna ili u tamnici, i došli k tebi?
40. Kralj će im odgovoriti: Zaista, kažem vam: Što ste učinili jednomu od ove moje najmanje braće, to ste učinili meni.
41. Tada će reći onima na lijevoj strani: Idite od mene, prokleti, u oganj vječni, što je pripravljen đavlu i anđelima njegovim!
42. Bio sam gladan, i nijeste mi dali jesti, žedan, i nijeste mi dali piti.
43. Bio sam stranac, i nijeste me primili na konak, go, i nijeste me zaodjeli. Bio sam bolestan i u tamnici, i nijeste me pohodili.
44. Tada će ga upitati i oni: Gospodine, kada smo te vidjeli gladna ili žedna ili stranca ili gola ili bolesna ili u tamnici, i nijesmo te poslužili?
45. Ali će im on odgovoriti: Zaista, kažem vam: Što nijeste učinili jednomu od ovih najmanjih, to nijeste učinili ni meni.
46. Ovi će ući u muku vječnu, a pravednici u život vječni.«

GLAVA 26.

Odluka visokog vijeća. Pomazanje u Betaniji. Izdaja. Posljednja večera. Ustanova Euharistije. Getsemani. Isusa uhvatiše. Isus pred visokim vijećem. Petrovo zatajenje.

*1. Kad je bio Isus svršio sve govore ove, reče učenicima svojim:
*2. »Znate, da je do dva dana Vazam. Tada će Sin čovječji biti predan smrti na križu.«
3. Tada se sabraše glavari svećenički i starješine narodne u palači velikoga svećenika po imenu Kaife.
4. Posavjetovaše se, kako bi mogli Isusa lukavštinom uhvatiti i ubiti.
5. Ali rekoše: »Samo ne na blagdan! Inače pobuni se narod.«
*6. Kad je Isus boravio u Betaniji u kući Simona Gubavca,
*7. Dođe k njemu žena s posudom alabastrenom, punom dragocjene pomasti. To izli ona na glavu njegovu, dok je sjedio za stolom.
*8. Kad to vidješe učenici, rasrdiše se i rekoše: »Čemu rasipnost ova?
9. Bilo bi se moglo to prodati skupo i dati siromasima.«
10. Isus to zapazi i reče im: »Zašto žalostite ženu? Ona učini dobro djelo na meni.
11. Siromahe imate svagda među sobom, a mene nemate svagda.

Gl. 26. (1—5) Isp. Mk 14, 1. 2; Lk 22, 1. 2.

(2) Vazam (Pesah, grčki Pasha) jest blagdan spomena na izlazak iz Egipta; 2 Mojs 12, 11. Blagdan se je svetkovao svake godine 14. nisana, što odgovara otprilike 1. travnja.

(6—25) Isp. Mk 14, 3—21; Lk 22, 3—18. 21—23; Iv 12, 1—8; 13, 21—30.

(6) »U kući Simona Gubavca«: jer je Simon imao prije na sebi gubu, zato mu je ostalo to ime i nakon ozdravljenja. Neki misle, da je Simon bio rođak Lazaru; a neki dapače drže, da je bio njegov otac.

(7) »Žena s posudom alabastrenom« jest Marija, sestra Lazareva; isp. Iv 12, 3. Ovo pomazanje treba razlikovati od onoga kod Lk 7, 36 sl. Domaćin se doduše obadva puta zove Simon, ali kod Luke ima pridjevak »farizej«, da se razlikuje od Simona Gubavca. O ženi s posudom alabastrenom isp. bilješku k Lk 7, 37.

(8) Isp. Iv. 12, 4.

12. Kad je ona ovu pomast izlila na tijelo moje, učinila je to za ukop moj.
13. Zaista, kažem vam: Svuda po svemu svijetu, gdje se uspropovijeda ovo evanđelje, kazat će se i za spomen njezin, što je učinila ona.«
14. Tada jedan od dvanaestorice, po imenu Juda Iskariot, otide glavarima svećeničkim
*15. I reče: »Što ćete mi dati, da vam ga predam?« Oni mu isplatiše trideset srebrnika.
16. Otada je čekao na zgodnu priliku, da ga izda.
*17. U prvi dan beskvasnih kruhova pristupiše učenici k Isusu i upitaše: »Gdje da pripravimo za te vazmeno janje?«
*18. On odgovori: »Idite u grad k stanovitom čovjeku i recite mu: Učitelj poručuje: Vrijeme je moje blizu, u tebe ću da održim vazam s učenicima svojim.«
19. Učenici učiniše, kako im je bio Isus naložio, i pripraviše vazam.
*20. Kad bi uveče, sjede za sto s dvanaestoricom.
21. Dok su jeli, reče: »Zaista, kažem vam: Jedan između vas izdat će me.«
22. To ih vrlo ožalosti, i jedan za drugim pitao ga je: »Da nijesam ja, Gospodine?«
23. On odgovori: »Koji umoči sa mnom ruku u zdjelu, taj će me izdati.
24. Sin čovječji ide, istina, kao što je pisano za njega; ali teško čovjeku, koji izda Sina čovječjega! Bolje bi bilo tome čovjeku, da se nije rodio.«
*25. Tada upita Juda, izdajnik njegov: »Jesam li ja, učitelju?« On odgovori: »Ti kaza.«
*26. Dok su blagovali, uze Isus kruh, blagoslovi ga, prelomi ga i dade ga učenicima svojim i reče: »Uzmite i jedite, ovo je tijelo moje.«
27. Tada uze kalež, zahvali i pruži ga učenicima i reče: »Pijte svi iz njega;

(15) Trideset srebrnika, cijena za roba, imalo je vrijednost od 70—80 zlatnih kuna.

(17) Od 14. nisana, predvečerja vazmenog, do 21. nisana jeli su Židovi samo beskvasan kruh.

(18) Isp. Mk 14, 12; Lk 22, 8—13. — »Stanoviti čovjek«, domaćin, bio je prijatelj Spasiteljev.

(20) Vulgata ima: »s dvanaestoricom učenika svojih« (»cum duodecim discipulis suis«).

(25) Tihi odgovor Isusov izmakao je ostalim drugovima za stolom, kako se to vidi iz Iv 13, 28.

(26—46) Isp. Mk 14, 22—42; Lk 22, 19. 20. 31—34. 39—46; Iv 13, 36—38; 1 Kor 11, 23—25.

(26) Isus je označio to, što je držao u svojim rukama, kao svoje tijelo. Nije dakle to više bio kruh; bistvo je kruha bilo svemogućom riječi Isusovom pretvoreno u bistvo njegova tijela. Samo je bila ostala vanjska, osjetna prilika kruha. Iz toga razloga nije više Isus rekao: Ovaj je kruh tijelo moje, nego, jer je bilo prestalo biti kruh, rekao je samo: Ovo. Svaki, koji riječ Boga-Čovjeka tako uzima, kako ju je on izrekao, mora vjerovati u pretvorbu bistva kruha u bistvo tijela Kristova. Svako drugo shvaćanje nije više riječ Božja, nego je riječ čovječja i misao čovječja, što se na mjesto riječi Božje uvlači u Sveto Pismo.

*28. Jer je ovo krv moja [Novoga] Zavjeta, koja se prolijeva za mnoge na oproštenje grijehâ.

*29. Ali vam kažem: Odsad ne ću više piti od ovoga roda trsova do onog dana, kad ga budem pio s vama posve novoga u kraljevstvu Oca svojega.«

*30. Tada izmoliše hvalopjev i izađoše na Maslinsku goru.

*31. Onda im reče Isus: »Svi ćete se vi sablazniti o mene ovu noć. Jer stoji pisano: Udarit ću pastira, i razbježat će se ovce stada.

32. Ali iza uskrsnuća svojega ići ću pred vama u Galileju.«

*33. Petar mu odvrati: »Ako se i svi sablazne o tebe, ja se ne ću nikad sablazniti!«

*34. Isus mu reče: »Zaista, kažem ti: Još noćas, prije nego pijetao zapjeva, tri puta ćeš me zatajiti.«

35. Petar ga je uvjeravao: »I ako bih morao poći u smrt s tobom, ne bih te ja zatajio.« Tako su tvrdili i svi drugi učenici.

*36. Tada dođe Isus s njima u zaselak, koji se zove Getsemani. On reče učenicima svojim: »Sjedite tu, dok ja idem tamo i pomolim se.«

37. Samo Petra i oba sina Zebedejeva uze sa sobom. Tada se poče žalostiti i plašiti.

38. On im reče: »žalosna je duša moja do smrti; ostanite ovdje i bdijte sa mnom!«

39. I otide malo dalje, pade ničice na svoje lice, i pomoli se: »Oče moj, ako je moguće, neka me mimoiđe kalež ovaj! Ali ne kako ja hoću, nego kako ti hoćeš.«

40. Tada dođe k učenicima svojim i nađe ih gdje spavaju. Reče Petru: »Zar nijeste mogli jednu uru probdjeti sa mnom?

*41. Bdijte i molite se, da ne padnete u napast; jer je duh voljan, ali je tijelo slabo.«

42. Udalji se po drugi put i pomoli se: »Oče moj, ako me ne može ovaj kalež mimoići, a da ga ne pijem, neka bude volja tvoja!«

43. I dođe opet natrag i nađe ih opet gdje spavaju; jer su im bile oči otežale.

44. On ih ostavi, otide opet i pomoli se po treći put onim istim riječima.

45. Tada se vrati natrag k učenicima svojim i reče im: »Jednako spavate i počivate? Evo se približi

(28) Isp. 3 Mojs 17, 11; 2 Mojs 24, 6—8; Hebr. 9, 13. — I ovdje izjavljuje Isus jasno, da je to, što je bilo u kaležu, bila njegova krv, dakle ne više vino. I ovdje je on Božjom moću učinio pretvorbu bistva i stim ustanovio Presveti Oltarski Sakramenat. Presveti Sakramenat riječima »prolijeva se« ustanovljen je ujedno kao žrtva, prva žrtva sv. Mise. Da je i pretvorba kruha u tijelo Kristovo žrtva, uči nas 1 Kor 11, 24. Da je Isus svoje tijelo i svoju krv na križu predao kao žrtvu u smrt, sasvim je jasna nauka Novoga Zavjeta, isp. Iv 10, 18; 2 Kor 5, 14; Rimlj 3, 25; 5, 9; 1 Iv 2, 2. — »Jer je ovo krv moja [Novoga] Zavjeta«; riječ u zaporci uzeta je iz Vulgate, koja ima: »Jer je ovo krv moja Novoga Zavjeta« (»Hic est enim sanguis meus Novi Testamenti«).

(29) Isus će od roda trsova, t. j. od vazmenoga vina, sa svojim učenicima opet piti istom u kraljevstvu Oca na nebesima. Ali će ondje biti nova vrsta vina, blaženstvo nebesko.

(30) »Tada izmolišе hvalopjev«; isp. Ps 116 [114—115]—119 [118] ili 134 [133].

(31) Isp. Zah 13, 7.

(33) Isp. Iv 13, 38.

(34) »Prije nego pijetao zapjeva«, t. j. prije nego dan svane.

(36) »Getsemani«, t. j. uljara (uljarska stupa), u Getsemanskom vrtu na podnožju Maslinske gore na lijevoj obali potoka Kedrona. Isp. Iv 18, 1.

(41) Napast učenikâ bila je u tom, da se ne sablazne o Isusa.

čas, i Sin čovječji predat će se u ruke grješnicima.

46. Ustanite, hajdemo! Evo, približuje se izdajnik moj.«

*47. Dok je još govorio, dođe već Juda, jedan od dvanaestorice, i s njim četa velika s mačevima i toljagama po nalogu glavara svećeničkih i starješina narodnih.

48. Izdajnik njegov bio je s njima ugovorio znak i rekao: »Koga ja cjelivam, taj je, držite ga!«

49. Odmah pristupi k Isusu i reče: »Zdravo, učitelju!« i poljubi ga.

50. Isus mu reče: »Prijatelju, zašto si došao!« Sada stupiše bliže, metnuše ruke na Isusa i uhvatiše ga.

*51. Tada jedan od pratilaca Isusovih maši se rukom za mač i trgnu ga. Udari slugu velikoga svećenika i odsiječe mu uho.

52. Isus mu reče: »Zadjeni mač svoj u korice! Svi, koji se mašaju za mač, ginu od mača.

*53. Ili zar misliš, da mi Otac moj ne bi odmah poslao u pomoć više od dvanaest legija anđela, kad bih ga zamolio za to?

54. Ali kako bi se onda ispunilo Pismo, po kojemu to mora doći tako?«

*55. A u onaj čas reče Isus četi: »Kao na razbojnika izašli ste s mačevima i toljagama, da me uhvatite. Svaki dan sam sjedio u hramu i učio, i nijeste me uhvatili.

56. Ali se sve ovo dogodi, da se ispune Pisma prorokâ.« Tada ga ostaviše svi učenici njegovi i pobjegoše.

*57. Oni, koji uhvatiše Isusa, odvedoše ga k velikomu svećeniku Kaifi, kod kojega su se bili sabrali književnici i starješine.

58. Petar je išao za njim izdaleka do dvorišta velikoga svećenika. Uđe unutra i sjede sa slugama, da čeka svršetak.

59. Glavari svećenički i sve visoko vijeće tražili su lažno svjedočanstvo proti Isusu, da ga ubiju.

*60. Ali unatoč mnogim lažnim svjedocima, koji pristupiše, ne nađoše nijedno. Najposlije dođoše još dva

*61. I rekoše: »On je tvrdio: Ja mogu razvaliti hram Božji i u tri ga dana opet sagraditi.«

62. Tada se diže veliki svećenik i reče mu: »Zar ništa nemaš da kažeš na to, što ovi iznose proti tebi.«

63. Isus je šutio. Tada mu reče veliki svećenik: »Zaklinjem te Bogom živim: Kaži nam, jesi li ti Mesija, Sin Božji?«

*64. Isus mu odgovori: »Ti kaza.« Ali vam velim: Odsad ćete vidjeti Sina čovječjega gdje sjedi s desne Svemogućega i dolazi na oblacima nebeskim.«

(47—56) Isp. Mk 14, 43—52; Lk 22, 47—53; Iv 18, 1—11.

(51) »Tada jedan od pratilaca Isusovih«, t. j. Petar (isp. Iv 18, 10).

(53) Jedna rimska legija imala je 6000 ljudi. U prijašnje vrijeme bila je legija manja i brojila je 4200 ljudi.

(55) Vulgata ima: »Svaki dan sjedio sam kod vas učeći u hramu« (»quotidie apud vos sedebam docens in templo«).

(57—75) Isp. Mk 14, 53—72; Lk 22, 63—71. 54—62; Iv 18, 15—18. 25—27. — Kaifa je bio one godine veliki svećenik (Iv 18, 13); drugi su glavari svećenički, a ne veliki svećenici. Samo je jedan bio veliki svećenik. One je godine bio Kaifa.

(60) »Još dva«; Vulgata dodaje: »lažna svjedoka« (»duo falsi testes«).

(61) Što je Isus bio onda govorio, govorio je o hramu svojega tijela (isp. Iv 2, 19).

(64) Odsad ćete gledati u veličanstvu Bogu jednakom Sina čovječjega, koji, gledan izvana, nema sad na sebi te veličine.

65. Tada veliki svećenik razdera haljinu svoju i reče: »Pohulio je na Boga! Čemu trebamo još svjedoke? Sami ste sad čuli hulu na Boga.
66. Što vam se čini?« Oni odgovoriše: »Zaslužio je smrt!«
67. Tada su mu pljuvali u lice i udarali ga šakama. Drugi su ga udarali po obrazu
68. I rugali se: »Mesija, kaži nam: Tko te je udario?«
69. Uto je Petar sjedio napolju u dvorištu. Tada pristupi k njemu jedna sluškinja i reče: »I ti si bio s Isusom Galilejcem!«
70. On to zataji pred svima i reče: »Ne znam što govoriš.«
71. Kad onda htjede da izađe k vratima, ugleda ga druga sluškinja i reče onima, što su stajali ondje: »I ovaj je bio s Isusom Nazarejinom!«
72. On opet zataji i zakle se: »Ne znam toga čovjeka.«
73. Malo poslije toga pristupiše k Petru oni, što su okolo stajali, i rekoše: »Doista, i ti si jedan od njih. I govor te tvoj izdaje.«
74. Tada se poče kleti i preklinjati: »Ne znam toga čovjeka.« Odmah zapjeva pijetao.
75. Petar se sjeti riječi, koju mu je bio rekao Isus: »Prije nego zapjeva pijetao, tri puta ćeš me zatajiti.« Izađe napolje i proplaka gorko.

GLAVA 27.

Isus pred Pilatom. Svršetak Jude izdajnika. Isus i Baraba. Isusa šibaju. Golgota. Isus umire. Pogreb Isusov.

*1. Kad je osvanuo dan, zaključiše svi glavari svećenički i starješine narodne da ubiju Isusa.
*2. Odvedoše ga svezana i predadoše ga upravitelju Pilatu.
3. Kad vidje njegov izdajnik Juda, da ga osudiše, raskaja se. Donese natrag trideset srebrnika glavarima svećeničkim i starješinama
*4. I reče: »Sagriješio sam. Izdao sam krv nedužnu!« Oni odvratiše: »Što nas je briga za to? To je tvoja stvar!«
5. Tada baci srebrnike u hram, otide i objesi se o užetu.
*6. Glavari svećenički digoše srebrnike i rekoše: »Ne smije se metnuti u hramsko blago; jer je krvarina.«
7. Zaključiše da za njih kupe lončarevu njivu za groblje strancima.
*8. Zato se zove ona njiva do današnjega dana krvna njiva.
*9. Tako se ispuni riječ proroka Jeremije: »Uzeše trideset srebrni-

Gl. 27. (1) Isp. Mk 15, 1; Lk 23, 1; Iv 18, 13.
(2) »Upravitelju Pilatu«; Vulgata ima: »Upravitelju Ponciju Pilatu« (»Pontio Pilato praesidi«). Svaka osuda na smrt, što bi pala od visokoga vijeća, morala je biti potvrđena od rimskoga upravitelja. Pilat je tada u ime rimske države upravljao pokrajinama Judejom, Samarijom i Idumejom. Upravljao je od 26. do 36. godine p. Kr. i stanovao je u Cezareji, ali je morao uz glavne blagdane biti prisutan s vojničkom silom u Jeruzalemu.
(4) Isp. 5 Mojs 27, 25. — Juda nije bio očekivao, da će Isus biti osuđen na smrt. Tko se priključi bezbožnima i ide im na ruku, neka zna, da će ga na najgore navesti. Hrvatska je riječ: »Tko s vragom tikve sadi, o glavu mu se razbijaju«.
(6) Isp. 5 Mojs 23, 18.
(8) Vulgata prevodi ovaj redak ovako: »Poradi toga prozvana je njiva ona Haceldama, to jest njiva krvi, sve do današnjega dana (»Propter hoc vocatus est ager ille Haceldama, hoc est ager sanguinis, usque in hodiernum diem«). Isp. Dap 1, 18.
(9—10) Isp. Jer 32, 6 sl.; 18, 2 sl.; 19, 2; Zah 11, 12 sl.

ka, cijenu procijenjenoga, koga procijeniše sinovi Izraelovi,
10. I dadoše ih za lončarevu njivu. Tako mi naloži Gospodin.«
*11. Isus bi predveden upravitelju. Upravitelj ga zapita: »Jesi li ti kralj židovski?« Isus odgovori: »Ti kažeš.«
12. Ali na tužbe glavara svećeničkih i starješina ne odvrati ništa.
13. Tada mu reče Pilat: »Ne čuješ li, što sve proti tebi svjedoče?«
14. Ali mu on ne odgovori ni na jedno pitanje, tako da se je upravitelj vrlo čudio.
15. O blagdanu običavao je upravitelj pustiti narodu jednoga sužnja, koga bi oni htjeli.
16. Tada su imali zloglasnoga sužnja po imenu Barabu.
17. Pilat upita sabrano mnoštvo: »Koga da vam pustim, Barabu ili Isusa, koji se zove Mesija?«
18. Znao je naime, da su ga bili predali samo iz zavisti.
19. Dok je on sjedio na sudu, poruči mu žena njegova: »Nemoj imati ništa posla s tim pravednikom! Jer sam danas u snu mnogo pretrpjela poradi njega.«
20. Ali glavari svećenički i starješine nagovoriše narod, da traže Barabu, a Isusa da dadne pogubiti.
21. Upravitelj ih dakle zapita: »Koga od ove dvojice da vam pustim?« Oni povikaše: »Barabu!«
22. Pilat im reče: »Što ću tad činiti s Isusom, koji se zove Mesija?« Svi povikaše: »Neka se propne!«
23. Upravitelj odvrati: »A što je zlo učinio?« Tada oni povikaše još jače: »Neka se propne!«
*24. Pilat vidje, da ništa ne postiže, i da je buka postajala sve veća. On dade sebi dodati vode i opra ruke svoje pred narodom govoreći: »Ja sam nedužan u krvi ovoga pravednika. Vi ćete vidjeti!«
25. Tada povika sav narod: »Krv njegova neka dođe na nas i na djecu našu!«
26. Sada im pusti Barabu. A Isusa dade bičevati i predade ga onda da se propne.
*27. Potom vojnici upraviteljevi odvedoše Isusa u sudnicu i skupiše oko njega cijelu četu.
28. Svukoše s njega haljine i ogrnuše mu skerletnu kabanicu.
29. Tada opletoše vijenac od trnja, metnuše mu ga na glavu i dadoše mu trsku u desnicu. Onda su pregibali koljeno pred njim i rugali mu se govoreći: »Zdravo, kralju židovski!«
30. Pritom bi pljuvali na nj, uzeli bi trsku i udarali ga njom po glavi.
31. Pošto su mu se bili tako narugali, svukoše s njega kabanicu i obukoše ga opet u haljine njegove. Tada ga povedoše napolje, da ga propnu.
32. Dok su išli napolje, namjeriše se na čovjeka iz Cirene po imenu Simona. Njega natjeraše, da mu ponese križ.
*33. Tako stigoše na mjesto, koje se zove Golgota, košturnica.

(11—26) Isp. Mk 15, 1—15; Lk 23, 1—25; Iv 18, 28—19, 16.

(24) Tolika je bila zloća toga naroda, koji je tražio smrt onoga, kojega je sâm poganski sudac držao nedužnim. Pilat nije htio da razdraži narod. Ali ga ta njegova namjera ne ispričava od grijeha. On nije smio predati na smrt nedužnoga Isusa.

(27—44) Isp. Mk 15, 16—32; Lk 23, 26—43; Iv 19, 2—5. 17—24.

(27) Iv 19, 1. — Za svojega boravka u Jeruzalemu stanovao bi rimski upravitelj u sudnici (»praetorium«) i tamo bi sudio.

(33) Golgota je onda bila izvan gradskih zidova.

*34. Ondje mu dadoše vino pomiješano sa žuči. On okusi to, ali ne htjede piti.

*35. Tada ga pribiše na križ i razdijeliše ždrijebom među se haljine njegove.

36. Onda su sjeli i čuvali ga.

37. Više glave njegove pričvrstiše natpis s naznakom krivnje njegove: »Ovo je Isus, kralj židovski.«

38. Zajedno s njim bila su propeta dva razbojnika, jedan s desne njegove, drugi s lijeve njegove.

*39. Koji su prolazili, hulili su na nj, mahali glavom svojom

*40. I govorili: »Ti si htio hram razvaliti i u tri ga dana opet sagraditi; spasi samoga sebe! Ako si Sin Božji, siđi s križa!«

41. Isto su se tako rugali i glavari svećenički s književnicima i starješinama i govorili:

42. »Drugima je pomogao, sebi samomu ne može pomoći. Ako je kralj Izraelov, neka siđe sad s križa, i vjerovat ćemo u njega.

43. On se je uzdao u Boga; neka ga sad izbavi, ako mu je po volji! Jer je govorio: Ja sam Sin Božji.«

44. Tako isto rugali mu se i razbojnici, koji su bili propeti s njim.

*45. Od šeste do devete ure nastade tama po svoj zemlji.

*46. Oko devete ure povika Isus iza glasa: »Eli, Eli, lama sabaktani?« to jest: »Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?«

47. Neki od onih, što su stajali ondje, čuli su to i rekli: »Zove Iliju.«

48. Odmah otrča jedan od njih, napuni spužvu octa, natače je na trsku i dade mu da pije.

49. Drugi su rekli: »Da vidimo. hoće li doći Ilija, da ga spasi.«

*50. Opet povika Isus iza glasa; tada ispusti duh svoj.

*51. Tada se zavjes hramski razdera na dvoje odozgo do dolje, zemlja se potrese, stijene se raspuknuše,

52. Grobovi se otvoriše, i mnoga tjelesa svetih, koji su bili preminuli, uskrsnuše.

(34) Riječju žuč ne misli se ovdje na pravu žuč, nego na jednu gorku tekućinu (isp. Mk 15, 23). Isus se je samo dotakao usnama toga pića, što mu je imalo oduzeti svijest i boli, ali ga je onda odbio, jer je htio trpjeti i umrijeti s potpunom svijesti.

(35) Vulgata pridodaje ovomu retku još ovo: »da bi se ispunilo, što je rečeno preko proroka, koji kaže: Razdijeliše sebi haljine moje i na odjeću moju baciše ždrijeb« (»ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Diviserunt sibi vestimenta mea et super vestem meam miserunt sortem«). Isp. Ps 22 [21], 19.

(39) Isp. Ps 22 [21], 8.

(40) Vulgata ima: »hram Božji« (»templum Dei«).

(45—61) Isp. Mk 15, 33—47; Lk 23, 44—56; Iv 19, 28—30. 38—42.

(45) Pomrčina je bila čudesna. Na Vazam, koji uvijek pada u vrijeme uštapa, nije mogla biti prirodna pomrčina sunca.

(46) To je bio čas najveće muke Isusove. Jer je Isus bio uzeo na se krivnju ljudi, morao je i osjetiti čuvstvo potpune ostavljenosti svoje čovječje naravi od Boga u svome čovječjem mišljenju i u tom pretrpjeti najveću duševnu muku, što je može imati čovjek. Riječi su iz Ps 22 [21], 2. Ta ostavljenost od Boga ima se dakle razumjeti u smislu psalma kao ostavljenost od svake vanjske pomoći i od njezine unutarnje utjehe.

(50) što »povika Isus iza glasa«, to dokazuje, da je Isus umro svojom slobodnom požrtvovnom voljom, a ne iz čovječje nemoći. Isp. Iv 19, 30; Lk 23, 46.

(51) Isp. 2 Mojs 26, 31 sl. — Sad je bilo dokinuto starozavjetno bogoštovlje, i hramu se je oduzela njegova posveta.

*53. Oni izađoše iz grobova po uskrsnuću njegovu, uđoše u Sveti grad i pokazaše se mnogima.

54. Kad satnik i ljudi njegovi, koji su stražili kod Isusa, vidješe da se zemlja trese i drugo što se dogodilo, prepadoše se vrlo i rekoše: »Ovaj je zaista bio Sin Božji.«

55. Izdaleka gledale su ondje i mnoge žene. One su već iz Galileje bile Isusa pratile i brinule se za njega.

56. Među njima nalazile se Marija Magdalena, Marija, mati Jakovljeva i Josipova, i mati sinova Zebedejevih.

57. Uveče dođe čovjek bogat iz Arimateje po imenu Josip, koji je bio učenik Isusov.

*58. On otide k Pilatu i zamoli za tijelo Isusovo. Pilat mu dade predati tijelo.

59. Josip uze tijelo, zavi ga u platno čisto

*60. I položi ga u novi svoj grob, što ga je bio dao sebi isjeći u stijeni. Pred ulaz u grob navali velik kamen i otide.

*61. A Marija Magdalena i druga Marija ostadoše ondje i sjedoše naprema grobu.

*62. Drugi dan, koji je iza priprave, sabraše se glavari svećenički i farizeji kod Pilata

63. I rekoše: »Gospodaru, sjećamo se, da je ovaj varalica kazao za života svojega: Poslije tri dana uskrsnut ću.

64. Zato daj, da se čuva grob do trećega dana. Inače bi mogli doći učenici njegovi, ukrasti ga i onda narodu reći: On je uskrsnuo od mrtvih. Tada bi posljednja prijevara bila još gora od prve.«

65. Pilat im odvrati: »Imate stražu. Idite i čuvajte grob, kako znate!«

66. Oni otidoše, osiguraše grob zapečativši kamen i postavivši stražu.

GLAVA 28.

Prikazanje anđela i objavljenje uskrsnuća. Susret Uskrsnuloga sa ženama. Prijevara glavara svećeničkih. Prikazanje Isusovo učenicima u Galileji.

*1. Po suboti, u osvit prvoga dana u sedmici, otidoše Marija Magdalena i druga Marija da pogledaju grob.

2. Tada se zemlja potrese silno. Anđeo Gospodnji siđe s neba, pristupi, odvali kamen i sjede na nj.

3. Lice je njegovo bilo kao munja, i odijelo njegovo bijelo kao snijeg.

4. Stražari uzdrhtaše od straha pred njim i postadoše kao mrtvi.

*5. Anđeo prozbori ženama: »Ne bojte se vi! Znam, vi tražite Isusa, Propetoga.

6. On nije ovdje. Uskrsnuo je, kao što je rekao. Dođite, vidite

(53) Tako je bilo uskrsnuće predstavljeno kao znamenje i početak sveopćeg uskrsnuća, i vjera u uskrsnuće Isusovo promaknuta. Odatle i vidimo, da Petar u Dap 2, 23 sl. govori o uskrsnuću Isusovu kao o činjenici opće poznatoj u Jeruzalemu.

(58) To je bio čin odvažan, jer se je Josip morao bojati osvete židovske; isp. Mk 15, 43.

(60) Grob je ležao u jednoj spilji. Pred otvor spilje bio je navaljen kamen.

(61) »Druga Marija« jest Marija, žena Kleofe, rođakinja majci Isusovoj.

(62) »Dan priprave« zvao se je kod Židova dan pred subotom, t. j. petak. Na taj su dan bile priprave za subotu, koja je dan potpunoga počinka.

Gl. 28. (1—10) Isp. Mk 16, 1—8; Lk 24, 1—11; Iv 20, 1—18.

(5) »Ne bojte se vi!« To »vi« naglašeno je i stoji u opreci prema strahu stražarâ.

ovdje mjesto, gdje je ležao Gospodin.
*7. A sad otidite brže i javite učenicima njegovim: On je uskrsnuo od mrtvih i ide pred vama u Galileju. Ondje ćete ga vidjeti. Eto, ja vam rekoh.«
8. Sa strahom i ujedno s radošću velikom otidoše brzo od groba i pohitješe da to dojave učenicima njegovim.
*9. Tada im dođe Isus nasusret i reče: »Zdravo!« One pristupiše k njemu, obujmiše noge njegove i pokloniše mu se.
*10. Nato im reče Isus: »Ne bojte se! Idite i javite braći mojoj, neka idu u Galileju! Ondje će me vidjeti.«
*11. Kad su one bile otišle, odoše neki od straže u grad i javiše glavarima svećeničkim sve, što se je bilo dogodilo.
12. Ovi se sabraše sa starješinama i održaše vijeće. Dadoše vojnicima mnogo novaca
13. I rekoše: »Izjavite: Učenici njegovi dođoše noću i ukradoše ga, dok smo mi spavali.
14. Ako to dođe upravitelju do ušiju, mi ćemo ga umiriti i za vas se zauzeti.«
*15. Oni uzeše novac i učiniše, kako im je bilo rečeno. Ovo je govorkanje rašireno kod Židova do dana današnjega.
*16. Jedanaestorica učenika otidoše u Galileju na goru, kuda ih je bio Isus uputio.
*17. Kad ga vidješe, pokloniše mu se. A neki posumnjaše.
*18. Tada pristupi Isus k njima i reče im: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji.
*19. Zato idite i učinite sebi sve narode učenicima krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga
20. I učeći ih da drže sve, što sam vam zapovjedio. Evo, ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta.«

(7) Isp. Mt 26, 32.
(9) Ovaj susret bio je po Mk 1, 9; Iv 20, 15 istom, izakako su žene javile vijest anđelovu, i nagradio je njihovu vjeru.
(10) »Javite braći mojoj«, t. j. apostolima, koji su sad po otkupljenju postali djeca Božja i braća Sina Božjega.
(11) »Neki od straže«; dakle je bio veći broj stražara kod groba, da bude grob sigurno očuvan od svakoga pokušaja.
(15) »Do dana današnjega«, t. j. do vremena, kad je Matej pisao svoje Evanđelje.
(16—20) Isp. Mk 16, 14—18.
(17) »A neki posumnjaše«, t. j. posumnjaše samo o tom, da li je to prikakazanje uistinu Isus, a ne posumnjaše o samom uskrsnuću Isusovu. — Matej prelazi preko svih drugih prikazanja i izvješćuje samo obećano u Galileji (isp. r. 10) i onda poslanje apostolâ.
(18) Isp. Mt 11, 27.
(19—20) Ovdje Isus daje apostolima nalog, da sve ljude učine učenicima, kršćanima. To će se vršiti dijeljenjem krštenja, naukom i upravom.

EVANĐELJE PO MARKU

1. Pisac drugoga Evanđelja zove se po Djelima Apostolskim Ivan ili Ivan s pridjevkom Marko; ovo je posljednje ime prevladalo. Marko se je rodio u Jeruzalemu kao sin neke Marije (Dap 12, 12). Kako se je u kući ove Marije skupljala apostolska kršćanska općina na molitvu, može se uzeti, da je njezina kuća bila i mjesto Posljednje večere i dolaska Duha Svetoga (Lk 24, 49; Dap 1, 13; 2, 1). Evanđelist Marko kao dječak vidio je svakako Isusa u Jeruzalemu, ali poradi mladosti svoje nije bio član zbora Isusovih učenika. Iza smrti Isusove krstio ga je apostolski poglavica Petar, i sad je Marko postao učenik i pomoćnik apostolâ. Apostol Petar u svojoj poslanici (1 Pet 5, 13) zove ga svojim »sinom« (u Kristu). Sveti Oci nazivaju ga učenikom, pratiocem i tumačem Petrovim. S Barnabom je sudjelovao na prvom Pavlovu misijskom putovanju u godini 45. U Pergu u Pamfiliji odvojio se od Pavla i Barnabe i vratio se u Jeruzalem (Dap 13, 5. 13). Od g. 62.—67. susrećemo ga u Rimu (Kol 4, 10; 1 Pet 5, 13; 2 Tim 4, 11). Predaja ga označuje kao prvoga biskupa u egipatskoj Aleksandriji. Crkva ga štuje kao mučenika i svetkuje njegovu svetkovinu dne 25. travnja.

2. Apostolskom učeniku Marku pripisuje predaja drugo Evanđelje. Sv. Irenej izvješćuje: »Iza njihove (Petra i Pavla) smrti predao nam je pismeno naučavanja Petrova Marko, učenik i tumač Petrov.« Klement Aleksandrijski svjedoči: »Marko, pratilac Petrov, dok je Petar javno navješćivao u Rimu evanđelje..., sastavio je Evanđelje, što se zove po Marku.« Papija veli: »Marko, koji je kao tumač služio apostolu Petru, napisao je točno, ali ne po redu, riječi i djela Isusova.« Ovi najstariji glasovi jamče, da Evanđelje po Marku stoji u vrlo uskoj vezi s propovijedima sv. Petra. To potvrđuje i nutarnja kakvoća Evanđelja. I sadržajem i opsegom i svrhom podudara se s propovijedima Petrovim (isp. Dap 10, 37—41). Predstavljanje je tako živo i zorno, da se na mnogim mjestima može upravo raspoznati apostol Petar kao motrilac i očevidac (isp. 1, 29. 33. 36 sl.; 4, 38; 5, 3; 9, 3; 11, 4). Sve u svemu, osobno se apostol Petar jako ističe u Evanđelju po Marku. Usto je izvještaj mnogo točniji, kad se radi o slabostima i pogrješkama Petrovim, recimo

o njegovu zatajenju; nasuprot susteže se evanđelist, kad su po srijedi odlike i časti Petrove. Isp. Mk 8, 32, 33. 27—29 s Mt 16, 17—19.

3. Evanđelje po Marku određeno je za pokrštene pogane, osobito za rimske kršćane. Židovska mjesta i sve ostalo, što je židovsko, tumači se, a rimske prilike i ustanove pretpostavljaju se kao poznate (isp. na pr. Mk 15, 21 s Rimlj 16, 13). Iz istoga razloga nema u Evanđelju po Marku, kao što ima u Evanđelju po Mateju, toliko pozivanja na Stari Zavjet, i jedva da se spomenu ona duga prepiranja Isusova s farizejima.

4. Svrha Evanđelju po Marku, koje bi se moglo nazvati »Evanđeljem čudesâ«, ide poglavito za tim, da odgoji i utvrdi prve kršćane u vjeri u božanstvo Isusovo i u njegovu vlast nad svim. U tu svrhu pripovijedaju se tolika čudesa Isusova, što su učinjena pred narodom, osobito pred njegovim učenicima, koji Isusa jednako prate, te su veliki svjedoci njegovih božanskih djela i njegove uzvišene nauke. Isus ih odgaja najbrižnije za njihov budući poziv. To se očevidno pokazuje u ovom Evanđelju.

5. Evanđelje po Marku svojim sastavkom mlađe je od aramejskoga Evanđelja po Mateju, a starije od Evanđelja po Luki, pa je sastavljeno otprilike u godini 62/63. Bilo je evanđelistu Marku jedno 50 godina, kad je pisao svoje Evanđelje. A starokršćanska predaja (tradicija) hoće, da je napisano u Rimu, kamo je Petar došao 55. godine.

6. Iza kratka uvoda opisuje evanđelist Marko najprije javno djelovanje Isusovo u Galileji, onda njegovo djelovanje u Judeji i Jeruzalemu. Zaključuje svoj izvještaj opisom muke i proslave Isusove.

7. Evanđelje po Marku najkraće je od svih, ali se odlikuje živim duhom Petrovim, duhom apostolskim, koji upravo odjekuje u ovom Evanđelju, pa ga zato neki i zovu »Evanđeljem Petrovim«.

SVETO EVANĐELJE ISUSA KRISTA PO MARKU

GLAVA 1.

Ivan Krstitelj. Krštenje Isusovo. Kušanje. Početak javnog djelovanja Isusova. Isus propovijeda u Kafarnaumu. Izgoni đavla. Liječi bolesnike. Iscijeli gubavca.

*1. Evanđelje o Isusu Kristu, Sinu Božjemu, započelo je,

*2. Kao što stoji pisano u proroka Izaije: »Evo, ja šaljem glasnika svojega pred tobom, koji će ti pripraviti put.

3. Glas onoga, što viče u pustinji: Pripravite put Gospodnji, poravnite staze njegove!«

4. Ivan Krstitelj pojavio se je u pustinji i propovijedao je krštenje pokore za oproštenje grijehâ.

5. Tada je izlazila k njemu sva zemlja Judeja i svi stanovnici Jeruzalema. Oni su se dali krstiti od njega u Jordanu i pritom su ispovijedali grijehe svoje.

*6. Ivan je bio obučen u devinu dlaku i imao je pojas kožnat oko svojih bokova. Hranio se skakavcima i medom divljim.

*7. I propovijedao je: »Moćniji od mene ide za mnom. Ja nijesam dostojan kleknuti i odriješiti mu remena na obući.

*8. Ja sam vas krstio vodom, on će vas krstiti Duhom Svetim.

9. U one dane dođe Isus iz Nazareta u Galileji i dade se krstiti od Ivana u Jordanu.

*10. Jedva je bio izašao iz vode, vidje, kako se otvori nebo, i Duh kao golub siđe na nj.

11. S neba povika glas: »Ti si Sin moj ljubljeni; ti si po mojoj volji.«

*12. Odmah ga Duh izvede u pustinju.

*13. Četrdeset dana ostao je u pustinji i bio je kušan od sotone. Živio je sa životinjama divljim; a služili su mu anđeli.

Gl. 1. (1—13) Isp. Mt 3, 1—4. 17; Lk 3, 1—18. 21. 22; 4, 1—13; Iv 1, 19—34.

(2) Isp. Iz 40, 3; Mal 3, 1.

(6) Isp, 3 Mojs 11, 22.

(7) To je sâm Mesija.

(8) Isp. Dap 1, 5; 2, 4; 11, 16; 19, 4. — Ivan je krstio samo vodom, da pripravlja za oproštenje grijehâ. Mesija će krstiti Duhom, koji proizvodi očišćenje od grijeha.

(10) »I Duh kao golub siđe na nj;« Vulgata dodaje: »i ostade na njemu« (»et manentem in ipso«).

(12) Isp. Mt 4, 11 sl.; Lk 4, 1.

(13) »Četrdeset dana«; Vulgata pridodaje: »i četrdeset noći« (»et quadraginta noctibus«). Isus je boravio u kraju, gdje nije bilo ljudi, gdje su bile samo zvijeri. Anđeli bi mu priskrbili, što je trebao njegov tjelesni život, i čast su mu svaku iskazivali.

*14. Izakako je Ivan bio bačen u tamnicu, otišao je Isus u Galileju i propovijedao evanđelje Božje

15. Govoreći: »Vrijeme se je ispunilo, kraljevstvo je Božje blizu. Obratite se i vjerujte u evanđelje!«

*16. Kad je išao pokraj Galilejskoga mora, vidje, kako Simon i Andrija, brat Simonov, baciše mreže svoje u more. Oni su bili ribari.

17. Isus im reče: »Hajdete za mnom! Učinit ću vas ribarima ljudi.«

18. Odmah ostaviše mreže svoje i pođoše za njim.

19. Kad je otišao malo dalje, vidje Jakova, sina Zebedejeva, i njegova brata Ivana također u lađici. Oni su popravljali mreže svoje.

20. Odmah ih pozva. Oni ostaviše svojega oca Zebedeja s nadničarima u lađici i pođoše za njim.

*21. Oni dođoše u Kafarnaum. Odmah u subotu pođe u sinagogu i stade učiti.

22. Bili su zaneseni naukom njegovom; jer je učio kao jedan, koji ima moć, a ne kao književnici.

*23. U tamošnjoj sinagogi nalazio se upravo čovjek, koji je bio opsjednut od nečista duha. On povika:

*24. »Odlazi! Što mi imamo s tobom posla, Isuse Nazarejine? Ti si došao da nas upropastiš. Znam, tko si, Svetac Božji.«

*25. A Isus mu zaprijeti i reče: »Umukni i izađi iz njega!«

26. Nečisti duh prodrma ga tamo i amo i vičući iza glasa izađe iz njega.

*27. Puni začuđenja pitali su svi jedan drugoga: »Što je ovo? Jedna nova, silna nauka! I usto zapovijeda nečistim duhovima, i oni ga slušaju!«

28. Glas o njemu raširi se brzo po svoj zemlji Galileji.

*29. Iz sinagoge pođe s Jakovom i Ivanom ravno u kuću Simonovu i Andrijinu.

30. Punica Simonova ležala je od groznice. Odmah mu kazaše za nju.

31. On pristupi k njoj, uze je za ruku i podiže je. Odmah je pusti groznica, i ona ih posluži.

32. Uveče, pošto sunce zađe, dovodili su k njemu sve bolesnike i opsjednute.

33. Sav se je grad stisnuo pred vratima.

*34. On ozdravi mnoge, što su bili mučeni od svakojakih bolesti, i istjera mnoge đavle. Ali ne dade da dođu do riječi, jer su ga poznavali.

35. U rano jutro, kad je još bilo posve tamno, ustade on, otide van

(14—45) Isp. Mt 4, 18—22; 8, 1—4. 14—17; Lk 5, 1—11; 4, 38—44; 5, 12—16.

(14) »I propovijedao evanđelje Božje«; Vulgata ima: »propovijedajući evanđelje kraljevstva Božjega« (»praedicans evangelium regni Dei«).

(16) Isp. Mt 4, 18 sl.

(21) Isp. Mt 7, 28; Lk 4, 31.

(23) Isp. Lk 4, 33 sl.

(24) Isp. Mt 8, 29.

(25) Nečisti duh naslućuje, da je Isus nešto više negoli običan čovjek. Zato ga naziva »Svecem Božjim«, t. j. na osobit način posvećenim Bogu. Ali Isus ne prima svjedočanstva od duha laži. Isus je zabranio istim svojim apostolima, da prije muke njegove ne kazuju ljudima, da je on Mesija; pa još manje hoće, da se u njega vjeruje na svjedočanstvo đavla. Na njegovu riječ i na njegova djela ljudi će vjerovati u njega.

(27) Po čudesima spoznali su slušatelji, da je nauka, premda je bila nova, ipak istinita.

(29) Isp. Mt 8, 14.

(34) Isp. r. 25.

na samotno mjesto, i ondje se je molio.

*36. Simon i drugovi njegovi pohitješe za njim.

37. Kad su ga bili našli, rekoše mu: »Svi pitaju za te.«

38. On im odvrati: »Hajdemo drugamo, u obližnja mjesta, da i tamo propovijedam; jer sam ja zato došao.«

39. I tako je prošao kroz svu Galileju, propovijedao u sinagogama i đavle izgonio.

*40. Jedan gubavac dođe k njemu, baci se pred njega na koljena i zamoli: »Ako hoćeš, možeš me očistiti.«

41. Pun milosrđa pruži Isus svoju ruku, dotače ga se i reče mu: »Hoću, budi čist!«

42. Reče, i odmah guba otide s njega, i bio je čist.

43. Tada ga odmah otpusti

*44. I strogo mu reče: »Pazi, da nikome što ne kazuješ o tom! Nego idi, pokaži se svećeniku i prinesi za očišćenje svoje žrtvu, koju je propisao Mojsije! Neka im to služi kao svjedočanstvo!«

45. A jedva je on otišao, poče glasno kazivati taj događaj i posvuda ga razglašivati. Zato nije mogao Isus više javno ući u grad. Radije se zadržavao napolju u samotnim mjestima. Ali su dolazili ljudi k njemu sa svih strana.

GLAVA 2.

Ozdravljenje uzetoga. Poziv Levija. Pitanje o postu. Trganje klasja u subotu.

*1. Poslije nekoliko dana dođe opet u Kafarnaum.

*2. Na vijest, da je kod kuće, skupiše se mnogi, tako da nijesu imali mjesta ni pred vratima. Dok im je navješćivao riječ,

3. Donesoše mu uzetoga, kojega su nosila četvorica.

*4. Ali poradi mnoštva naroda nijesu ga mogli donijeti k njemu. Zato otkriše krov nad mjestom, gdje je bio Isus, načiniše otvor i spustiše postelju s uzetim.

5. Kad vidje Isus vjeru njihovu, reče uzetomu: »Sinko, oprošteni su ti grijesi tvoji.«

6. A ondje su sjedili neki književnici. Oni pomisliše u sebi:

7. »Kako može ovaj tako govoriti? Huli na Boga. Tko može opraštati grijehe osim jedinoga Boga?

8. Isus prozre odmah u svom duhu pomisli njihove i reče im: »Što mislite to u srcima svojim?

9. Što je lakše, reći uzetomu: Oprošteni su ti grijesi tvoji? ili reći: Ustani, uzmi postelju svoju i hodi?

10. Ali znajte, da Sin čovječji ima vlast na zemlji opraštati grijehe!«

(36) »Simon i njegovi drugovi«, t. j. Petar i njegovi drugovi. I ovdje se pokazuje Petar kao glavni apostol.

(40) Isp. Mt 8, 1—4; Lk 5, 12.

(44) Svojom zapovijedi, da šuti, hoće Isus da izbjegne buci i pozornosti svijeta. Svojim čudesima ne traži Isus svoju čast i hvalu ljudsku, nego hoće da se ljudi sami zamisle i uvide, tko je Isus, i da im on donosi samo njihovo spasenje vremenito i vječito.

Gl. 2. (1—17) Isp. Mt 9, 1—13; Lk 5, 17—32.

(2) »Dok im je navješćivao riječ«, t. j. evanđelje.

(4) Na Istoku mnoge su kuće takve, da se može izvana po stepenicama uzaći na njihov ravni krov, koji je tanak od dasaka tavanjača, pa ga je lako otvoriti i opet zatvoriti.

11. I tada reče uzetomu: »Zapovijedam ti, ustani, uzmi postelju svoju i idi kući!«

12. On ustade odmah, uze postelju svoju i izađe van pred očima sviju. Svi su bili izvan sebe od čuđenja, slavili su Boga i govorili: »Tako što ne vidjesmo još nikada.«

*13. Izađe opet k moru. Sav je narod dolazio k njemu, te ih je učio.

*14. Prolazeći vidje Levija, sina Alfejeva, gdje sjedi na carini. Reče mu: »Hajde za mnom!« On ustade i otide za njim.

15. Kad je onda u kući njegovoj sjedio za stolom, bili su i mnogi carinici i grješnici s Isusom i učenicima njegovim za stolom. Jer ih je bilo mnogo, koji su pristajali uz njega.

*16. I kad su književnici među farizejima vidjeli, gdje jede s grješnicima i carinicima, rekoše učenicima njegovim: »Zašto jede i pije s carinicima i grješnicima?«

*17. Isus je to čuo i odvratio im: »Ne trebaju zdravi liječnika, nego bolesni. Nijesam došao da dozovem pravednike, nego grješnike.«

*18. Učenici Ivanovi i farizeji imali su posni dan. Tada dođoše i upitaše ga: »Zašto poste učenici Ivanovi i učenici farizejâ, a tvoji učenici ne poste?«

19. Isus im odvrati: »Mogu li svatovi postiti, dok boravi kod njih zaručnik? Dok imaju kod sebe zaručnika, ne mogu postiti.

20. Ali će doći dani, kad će im se oteti zaručnik. Tada će postiti u onaj dan.

21. Nitko ne meće zakrpu od novoga sukna na staru haljinu; inače se nova zakrpa opet odadre od stare haljine, i rupa bude samo još veća.

22. Nitko ne lijeva novo vino u stare mjehove; inače prodre vino mjehove, i vino i mjehovi propadnu. Novo vino puni se u nove mjehove.«

*23. Jedne subote išao je kroz usjeve. Učenici njegovi trgali su putem klasje.

24. Tada ga upitaše farizeji: »Zašto čine u subotu, što je zabranjeno?«

25. On im odvrati: »Nijeste li nikad čitali, što učini David, kad je bio u nevolji, on i drugovi njegovi ogladnjeli?

*26. Kako je u vrijeme velikog svećenika Abiatara ušao u kuću Božju i jeo kruhove postavljene, koje smiju jesti samo svećenici, i kako ih je dao i drugovima svojim?«

(13) »Izađe opet k moru«, t. j. k jezeru Genezaretskom, koje se zove i Galilejsko more.

(14) Levi je apostol i evanđelist Matej, kako se to vidi kod Mt 9, 9—13. Njegov je otac drugi Alfej, negoli otac Jakovljev.

(16) »Književnici među farizejima«; Vulgata ima: »književnici i farizeji« (»sribae et pharisaei«). »Zašto jede i pije s carinicima i grješnicima?« Vulgata ima: »Zašto s carinicima i grješnicima jede i pije učitelj vaš?« (»Quare cum publicanis et peccatoribus manducat et bibit magister vester?«).

(17) Isp. 1 Tim 1, 15.

(18—28) Isp. Mt 9, 14—17; 12, 1—8; Lk 5, 33—39; 6, 1—5.

(18) Židovska predaja bila je uvela više posnih dana ili posnih vremena.

(23) Isp. Mt 12, 1; Lk 6, 1.

(26) U ono vrijeme (1 Kralj 21, 1 sl.) bio je Ahimeleh, otac Abiatarev, veliki svećenik. Možda je on imao i ime Abiatar, ili je Abiatar, sin, po nalogu očevu dao kruhove, a zove se veliki svećenik, jer je to kasnije doista postao ili je već s ocem dijelio upravu. Evanđelist priključuje se židovskoj predaji. — »Koje smiju jesti samo svećenici« (isp. 3 Mojs 22, 3).

27. Tada nastavi: »Subota je tu
poradi čovjeka, a nije čovjek po-
radi subote.
*28. Tako je Sin čovječji i gospo-
dar nad subotom.«

GLAVA 3.

Čovjek sa suhom rukom. Čudesa se množe. Poziv dvanaestorice. Grijeh proti Duhu Svetomu. Isusova mati i braća.

*1. Dođe opet u sinagogu. Tu je
bio čovjek sa suhom rukom.
2. Pazili su na nj, da li će ga u
subotu iscijeliti, da ga mognu op-
tužiti.
3. Tada reče čovjeku sa suhom
rukom: »Stani na srijedu!«
4. Onda ih upita: »Treba li u su-
botu dobro činiti ili zlo? život spa-
siti ili pustiti da propadne?« Šu-
tjeli su.
5. Ožalošćen radi tvrdoće njihova
srca, pogleda srdito na njih unao-
kolo i reče čovjeku: »Pruži ruku
svoju!« On je pruži, i ruka je nje-
gova bila opet zdrava.
*6. Smjesta izađoše farizeji i po-
savjetovaše se s pristašama Hero-
dovim proti njemu, kako bi ga
mogli upropastiti.
7. Isus se povuče s učenicima
svojim k moru. Veliko mnoštvo na-
roda iz Galileje išlo je za njim. I iz
Judeje
*8. I Jeruzalema, iz Idumeje, iz
okolice s onu stranu Jordana i od
Tira i Sidona pridolazili su ljudi k
njemu u velikim četama, kad su
čuli za sva djela njegova.
9. Tada reče učenicima svojim,
neka radi mnoštva naroda bude
uvijek spremna lađica za njega, da
ne dođe u tisku.
10. On je naime iscijelio mnoge,
te su stoga navaljivali na nj svi bo-
lesni, da ga se dotaknu.
*11. Kad su ga vidjeli dusi neči-
sti, padali su pred njega ničice i
vikali: »Ti si Sin Božji.«
12. A on im je zabranjivao stro-
go, da ga ne razglašuju.
*13 Tada uziđe na goru i dozva
k sebi, koje je htio, i dođoše mu.
14. I postavi dvanaestoricu. Oni
bi imali uvijek biti s njime, i njih
je htio poslati da propovijedaju.
*15. Oni bi morali imati i moć da
izgone đavle.
16. Slijedeću dvanaestoricu po-
stavi: Simona, kojemu nadjenu ime
Petar,
*17. Jakova, sina Zebedejeva, i
Ivana, brata Jakovljeva, kojima je
dao ime Boanerges, što znači sinovi
groma;
18. Nadalje Andriju, Filipa, Bar-
tolomeja, Mateja, Tomu, Jakova,
sina Alfejeva, Tadeja, Simona Rev-
nitelja

(28) Ovom zaključnom riječi presijeca Isus svaki prigovor i pokazuje, da on sebi prisvaja božansku moć.

Gl. 3. (1—19) Isp. Mt 12, 9—21; 10, 1—4; Lk 6, 6—16.

(6) Isp. Mt 22, 16.

(8) Idumeja, stari Edom, postojbina Herodova. Tada su se bili Idumejci preselili iz južnoistočne Palestine na jug Palestine.

(11) Isp. Lk 4, 41. — »Dusi nečisti«, t. j. ljudi, koji su imali u sebi nečiste duhove, i kojih tjelesni udovi morali su raditi, kako su ih gonili dusi.

(13) Isp. Mt 10, 1.

(15) Vulgata ovaj redak prevodi ovako: »I dade im moć da iscjeljuju bolesti i da izgone đavle« (»Et dedit illis potestatem curandi infirmitates et ejiciendi daemonia«).

(17) »Kojima je dao ime Boanerges«, poradi njihove velike revnosti i žestine (isp. 9, 38; 10, 35 sl.; Lk 9, 54).

19. I Judu Iskariota, koji je postao izdajnik njegov.
*20. Tada otide kući. Opet se sabra narod, tako da nijesu mogli ni jesti.
*21. Kad su to čuli njegovi, podigoše se da ga odvedu silom. Jer se je reklo, da je izvan sebe.
*22. A književnici, koji su bili sišli iz Jeruzalema, rekoše: »On je opsjednut od Beelzebuba. Pomoću poglavice đavolskoga izgoni đavle.«
23. Tada ih je dozvao i govorio im u pričama: »Kako može sotona izgoniti sotonu?
24. Ako je kraljevstvo u sebi nesložno, onda ne može opstati takvo kraljevstvo.
25. Ako je kuća u samoj sebi nesložna, onda ne može opstati takva kuća.
26. I ako sotona ustane proti samomu sebi i nesložan je sa samim sobom, onda ne može opstati, nego će propasti.
27. Nitko ne može provaliti u kuću jakoga i oteti mu imanje njegovo, ako nije najprije svezao jakoga. Istom tada može oplijeniti kuću njegovu.
*28. Zaista, kažem vam: Svi grijesi i huljenja na Boga, što ih počine ljudi, oprostit će se njima.
*29. Ali tko pohuli na Duha Svetoga, ne nalazi na vijeke oproštenja, nego ostaje naprćen vječnim grijehom.«
30. Oni su bili naime tvrdili: »On ima nečistoga duha.«
*31. Tada dođoše mati njegova i braća njegova. Ostadoše stojeći napolju i dadoše ga pozvati.
32. Mnoštvo ljudi sjedilo je oko njega. Tada mu javiše: »Mati tvoja i braća tvoja stoje napolju i pitaju za te.«
33. On im odvrati: »Tko je mati moja, i tko su braća moja?«
34. Tada pogleda na one, koji su sjedili oko njega, i reče: »Evo mati moja i braća moja!
35. Jer tko čini volju Božju, taj mi je brat, sestra i mati.«

GLAVA 4.

Propovijed na moru. Priče o sijaču, o sjemenu, što samo raste, o zrnu gorušičnom. Bura na moru.

*1. Opet je učio na moru. Veoma veliko mnoštvo naroda skupilo se oko njega. Zato uđe u lađicu, i u nju sjede na moru, a sav je narod stajao na obali na zemlji.
2. Učio ih je mnogo u pričama i govorio im u svom predavanju:
3. »Pazite! Sijač izađe da sije.
*4. Kad je sijao, jedno pade na put, i dođoše ptice i pozobaše ga.
5. Drugo pade na kamenito tlo, gdje nije bilo mnogo zemlje. Brzo izniče, jer nije ležalo duboko u zemlji.
6. Ali kad sunce zasja, uvenu, i jer nije imalo korijena, usahnu.

(20) Isp. Mk 6, 31.
(21) Neki su proglasili neumorno djelovanje Isusovo prenapetošću. Zato htjedoše njegove pristaše da ga odvedu kući u njegovu vlastitom interesu.
(22—35) Isp. Mt 12, 22—37. 46—50; Lk 11, 14—26; 8, 19—21.
(28) Isp. Mt 12, 32; Lk 12, 10; 1 Iv 5, 16.
(29) »Vječnim grijehom«, t. j. grijehom, koji vječno traje, jer nikada oproštenjem ne prestaje.
(31) Isp. Mt 12, 46 sl.; 13. 55 sl.
Gl. 4. (1—20) Isp. Mt 13, 1—23; Lk 8, 4—15.
(1) Isp. 1, 16; 2, 13.
(4) »I dođoše ptice«; Vulgata ima: »i dođoše ptice nebeske« (»et venerunt volucres coeli«).

7. Opet drugo pade među trnje. Trnje uzraste i zaguši ga, tako da ne donese roda.
8. Drugo napokon pade na zemlju dobru, izniče, uzraste i donese rod: tridesetorostruk, šezdesetorostruk i stostruk.«
9. Zaključi riječima: »Tko ima uši, neka čuje!«
10. Kad je bio sam, zapitaše ga učenici s dvanaestoricom za smisao pričâ.
*11. Reče im: »Vama je tajna kraljevstva Božjega povjerena. Onima napolju sve se iznosi u pričama.
12. Oni će gledati, a ipak ne vidjeti, slušati, a ipak ne razumjeti, da se kako ne obrate i oproštenje ne nađu.«
13. Tada nastavi: »Ne razumijete li ove priče, kako ćete onda razumjeti sve druge?
14. Sijač riječ sije.
15. Koji su na putu, na koji je bila posijana riječ, to su oni, koji je čuju. A onda dolazi odmah sotona i oduzme riječ, koja je bila posijana u srca njihova.
16. Slični su oni, što su posijani na tlo kamenito. Oni čuju riječ i odmah je primaju s radošću.
17. Ali ne daju da uhvati korijen, nego su nepostojani. Kad poradi riječi provali nevolja ili progonstvo, onda se odmah sablazne.
18. Drugi su oni, koji su posijani među trnje. Oni slušaju riječ.
19. Ali brige svjetske, varavo bogatstvo i ostale strasti uvuku se i zaguše riječ, tako da ostane bez roda.
20. Koji su napokon bili posijani na dobru zemlju, to su oni, koji slušaju riječ, primaju je u se i donose rod tridesetorostruk, šezdesetorostruk i stostruk.«
*21. Dalje im je govorio: »Donosi li se svijetlo, da se metne pod sud ili pod postelju? A ne, da se metne na svijetnjak?
22. Jer nije ništa sakriveno, što se ne će otkriti, nije ništa tajno, što ne će doći na svijetlo.
23. Tko ima uši, neka čuje!«
24. Tada nastavi: »Pazite na to, što čujete! Mjerom, kojom mjerite, vama će se mjeriti, i još će vam se dometnuti.
25. Jer tko ima, dat će mu se. A tko nema, uzet će mu se i ono, što ima.«
*26. Dalje je govorio: »Kraljevstvo je Božje kao čovjek, koji baci sjeme u zemlju.
*27. Spavao on ili bdio, danju ili noću: sjeme niče i raste, a da on to ne zapazi.
28. Samo od sebe donosi zemlja rod, najprije biljku, onda klas, napokon puno zrno u klasu.
29. Kad se tada pokaže rod, odmah primakne srp; jer je tu žetva.«

(11—12) Poučljivi učenici upoznavaju po pričama »tajnu«, t. j. više istine o kraljevstvu Božjem, a nepoučljivima iz vlastite krivnje ostaju priče samo gole riječi, kojih ne razumiju. Isp. Mt 13, 13; Iz 6, 9.
(21—22) Apostoli imaju jedamput otkriti svijetlo vjerskih istina svemu svijetu. Isp. Mt 5, 15; 10, 26; Lk 8, 17.
(24) Isp. Mt 7, 2; Lk 6, 38.
(26—29) Kao što se jedamput posijano sjeme razvija bez čovječjeg sudjelovanja po prirodnom zakonu određenom od Stvoritelja, ali samo polako dozrijeva do žetve, tako je i s kraljevstvom Božjim na zemlji; ono se razvija pomoću božanske snage, što je u njemu, i postepeno dozrijeva do svršetka vijekova, kad će Isus doći kao sudac, da spremi sazreli rod u vječni život.
(27) Isp. Jak 5, 7.

*30. Dalje je govorio: »S čim da isporedimo kraljevstvo Božje? kojom pričom da ga prikažemo?

31. Ono je kao zrno gorušično. Kad se sije u zemlju, manje je od svih drugih sjemena na zemlji.

32. A je li posijano, uzraste i bude veće od svega povrća. Potjera tako velike grane, da mogu ptice nebeske stanovati u njegovoj sjeni.«

33. U mnogim takvim pričama navješćivao im je riječ, kako bi je uprav mogli shvatiti.

34. Bez priča nije im govorio. Je li tad bio sam s učenicima svojim, onda bi im sve protumačio.

35. Podveče onoga dana reče im: »Poći ćemo na drugu obalu.«

36. Otpustiše narod, i uzeše njega sa sobom onako kako je bio u lađici. I druge lađice išle su s njim.

37. Tada se podiže silna bura. Valovi su udarali u lađicu, i ona se je već počela puniti vodom.

38. A on je spavao ostrag u lađici na jastuku. Tada ga probudiše i povikaše: »Učitelju, zar ti ne mariš, što ginemo?«

39. On ustade, zapovjedi vjetru i reče moru: »Umukni! Mirno budi!« Utoli vjetar, i postade tišina velika.

40. Tada im reče: »Što ste tako strašljivi? Zar još uvijek nemate vjere?«

41. Oni se uplašiše vrlo i rekoše jedan drugome: »Tko je ovaj? I vjetar i more slušaju ga!«

GLAVA 5.

Opsjednuti iz Geraze. Kći Jairova. Žena, koja je bolovala od tečenja krvi.

*1. **Dođoše na drugu** obalu mora u zemlju Gerazena.

*2. Kad izađe iz lađice, poteče mu iz kamenih grobova odmah nasusret čovjek s duhom nečistim.

3. On je stanovao u grobnim spiljama, i nitko ga više nije mogao svezati ni verigama.

4. Jer su ga već često bili vezali u okove i verige, ali je bio svaki put iskidao verige i izlomio okove. Nitko ga nije mogao ukrotiti.

5. Neprestano, danju i noću, zadržavao se je u kamenim grobovima i u gorama i vikao je i udarao se kamenjem.

6. Kad vidje Isusa izdaleka, poteče, baci se pred njega ničice

7. I povika iza glasa: »Što ja imam s tobom posla, Isuse, Sine Boga, Svevišnjega? Zaklinjem te Bogom, ne muči me!«

8. Jer mu je govorio: »Duše nečisti, izađi iz čovjeka!«

*9. Upita ga: »Kako se zoveš?« »Legija mi je ime«, odvrati mu; »jer nas je mnogo.«

10. Molio ga je mnogo, da ih ipak ne protjera iz one zemlje.

11. Na brijegu je ondje pasao veliki krd svinja.

12. Tada ga zamoliše: »Daj da uđemo u svinje!«

13. On im dopusti. Izađoše dusi nečisti i uđoše u svinje. I krd, oko dvije tisuće komada, navali s brijega u more i potopi se u moru.

(30—41) Isp. Mt 13, 21. 32. 34; 8, 23—27; Lk 13, 18. 19; 8, 22—25.

Gl. 5. (1—20) Isp. Mt 8, 28—34; Lk 8, 26—39.

(2) Matej izvješćuje ovdje o dvojici ljudi, koji su bili opsjednuti i pomoć zaiskali od Spasitelja. Marko i Luka govore samo o onome, koji je kasnije zamolio Gospodina, da ga primi među svoje učenike.

(9) Čitava vojska nečistih duhova stanovala je u čovjeku, tolika, kolika je rimska legija, koja je imala do 6000 ljudi.

14. Pastiri pobjegoše odatle i javiše u gradu i po selima. Tada dođoše ljudi da vide, što se je bilo dogodilo.

*15. Kad dođoše k Isusu i vidješe, kako čovjek, koji je upravo bio opsjednut od legije, sjedi obučen i zdrave pameti, uplašiše se.

16. Očevici im pripovjediše, kako se je bilo dogodilo s opsjednutim i sa svinjama.

17. Tada ga zamoliše, da se udalji iz njihova kraja.

18. Kad onda htjede ući u lađicu, zamoli ga onaj, koji je bio prije opsjednut, da smije s njim ići.

*19. Ali mu ne dopusti, nego mu reče: »Idi kući k svojima i pripovijedaj im, kako je veliku stvar učinio Gospodin na tebi i kako se je smilovao tebi.«

*20. On otide i uze navješćivati u Dekapolisu, kako je veliku stvar bio Isus učinio na njemu. I svi su se divili.

*21. Kad je bio Isus u lađici opet prešao na drugu obalu, skupi se veliko mnoštvo naroda oko njega. On je bio još kraj mora.

*22. Tada dođe jedan predstojnik sinagoge po imenu Jair. Kad ga je vidio, baci mu se pred noge

23. I vruće ga zamoli: »Kćerka je moja na umoru. Dođi, metni na nju ruke, da ozdravi i ostane na životu!«

24. On pođe s njim. Mnogi ga je narod pratio i tiskao se oko njega.

25. Među njima je bila žena, koja je već dvanaest godina bolovala od tečenja krvi.

26. Mnogo je bila podnijela kod mnogih liječnika, potrošila je sve što je imala, a ipak nije našla pomoći; samo joj je još gore bivalo.

27. Kad je čula za Isusa, pristupi u mnoštvu naroda ostrag njemu i dotače se haljine njegove;

28. Jer je govorila u sebi: »Ako se i samo dotaknem haljine njegove, ozdravit ću.«

29. Odmah prestade njezino tečenje krvi, i osjeti u svom tijelu, da je ozdravila od svoje bolesti.

*30. Isus osjeti, da je sila izašla iz njega, okrenu se odmah u mnoštvu i upita: »Tko se je dotakao moje haljine?«

31. Učenici njegovi odgovoriše mu: »Tä vidiš, kako se narod tiska oko tebe, i još pitaš: Tko se je dotakao mene?«

32. Ali je on pogledao onu, koja je to bila učinila.

33. Tada dođe žena uplašena i dršćući; jer je znala, što se je dogodilo s njom. Pade pred njega ničice i pripovjedi mu sve kako je bilo.

---

(15) »Sjedi obučen«; prije bijesan nije trpio odijela na sebi (isp. Lk 8, 27. 35).

(19) Čovjek je tako htio iskazati Isusu svoju zahvalnost. Ali je on to mogao bolje učiniti ostavši ondje, gdje su ga ljudi vidjeli opsjednuta, i gdje je on sada mogao ljudima kazivati, kako ga je Isus oslobodio od đavolâ.

(20) Isp. Mk 7, 31; Mt 4, 25. — Dekapolis je kraj od deset gradova, a ležao je na sjeveroistoku Palestine.

(21—43) Isp. Mt 9, 18—26; Lk 8, 40—56.

(22) »Predstojnik sinagoge«; kako je već opazio čitatelj našega prijevoda Sv. Pisma, mi volimo rabiti riječ »sinagoga«, negoli kovanicu »zbornica«, koju je Vuk skovao, a preveć je općenita.

(30) Sila je izašla iz Isusa po njegovoj svijesnoj volji. Ovo mjesto dokazuje, da žena nije ozdravila jedino po svojoj vjeri. Isus svojim pitanjem hoće da izazove priznanje i od žene i od naroda oko njega, da je on svijesno svojom voljom učinio čudo ozdravljenja.

*34. A on joj reče: »Kćeri, vjera ti je tvoja pomogla. Idi u miru i budi iscijeljena od bolesti svoje!«

35. Dok je još govorio, dođoše ukućani predstojnika sinagoge i javiše: »Kći je tvoja umrla. Što još trudiš Učitelja?«

36. Isus je čuo tu riječ i rekao je predstojniku sinagoge: »Ne boj se! Samo vjeruj!«

37. I ne dade sa sobom ići nikome osim Petru, Jakovu i Ivanu, bratu Jakovljevu.

38. Dođoše u kuću predstojnika sinagoge. Tada začu vrevu, plač i jaukanje.

*39. Uđe i reče im: »Zašto vičete i plačete? Dijete nije mrtvo; ono samo spava.«

40. Tada mu se nasmijaše. A on istjera sve van i s ocem i majkom djeteta i s pratiocima svojim uđe u sobu, u kojoj je ležalo dijete.

*41. Uze dijete za ruku i reče mu: »Talita kumi«, to znači: »Djevojko, velim ti, ustani!«

42. Odmah je ustala djevojka i hodala. Bilo joj je već dvanaest godina. Tada se začudiše čudom velikim.

43. A on im strogo naloži, da nitko ne dozna za to. Onda reče, neka joj dadnu jesti.

GLAVA 6.

Isus u Nazaretu. Poslanje apostolâ. Mišljenje Herodovo o Isusu. Smrt Ivana Krstitelja. Isus nahrani pet tisuća ljudi. Hoda po moru. Iscjeljuje bolesnike.

*1. Odatle otide i zaputi u svoj rodni grad. Pratili su ga učenici njegovi.

*2. Slijedeće subote učio je u sinagogi. Mnogi slušatelji divili su se nauci njegovoj i pitali su: »Otkud njemu to? Kakva li mu je mudrost dana? Kako velika čudesa događaju se po rukama njegovim!

*3. Nije li ovo drvodjelja? sin Marijin i brat Jakovljev, Josipov, Judin i Simonov? Ne stanuju li i sestre njegove ovdje kod nas?« Tako su se sablažnjavali o njega.

4. A Isus im reče: »Prorok ne vrijedi nigdje manje negoli u svojemu rodnom gradu, kod svojih rođaka i u svojemu domu.«

5. Nije mogao ondje nijednoga čuda da učini, osim što je metnuo ruke svoje na nekoliko bolesnika i iscijelio ih.

*6. Čudio se je nevjerstvu njihovu. Nato je išao po okolnim selima i učio ih.

*7. Potom dozva dvanaestoricu k sebi, posla ih dva i dva i dade im moć nad duhovima nečistim.

---

(34) Isp. Mk 10, 52; Lk 7, 50; 8, 48.

(39) Isp. Iv 11, 11.

(41) Isp. Lk 7, 14. — »Talita kumi«, ovo je kazano aramejski.

Gl. 6. (1—13) Isp. Mt 13, 53—58; 10, 1. 5—15; Lk 4, 16—30; 9, 1—6.

(2) »Otkud njemu to?« Vulgata ima: »Otkud ovome to sve?« (»Unde huic haec omnia?«).

(3) Jer je Isus bio pomagao svojemu othranitelju, drvodjelji, u njegovu poslu, zato se on ovdje zove drvodjeljom. O »braći Isusovoj« isp. bilješku kod Mt 13, 55; 12, 46. Isp. Iv 6, 42.

(6) Isus nije mogao u Nazaretu činiti čudesa, jer nije bilo potrebnoga preduvjeta, vjere. Učinio je neka čudesna ozdravljenja, gdje mu je izašla vjera nasusret (r. 5).

(7) Isp. Mt 10, 7; Lk 9, 1; Mk 3, 14.

*8. Zapovjedi im, da ništa sa sobom ne uzimaju na put osim jednoga štapa, ni kruha, ni torbe, ni novaca u pojasu.

9. Sandale su smjeli nositi, ali ne oblačiti dvoje haljine.

10. Nadalje im reče: »Kad gdje uđete u kuću, onda ostanite ondje, dok ne pođete dalje!

*11. A gdje vas ne prime i ne poslušaju vas, odanle pođite dalje i otresite prah s nogu svojih, za svjedočanstvo proti njima!«

12. Tada su zaputili i propovijedali pokoru.

*13. Izgonili su mnoge zle duhove, mazali uljem mnoge bolesnike i iscjeljivali ih.

*14. Kralj Herod čuo je za njega; jer je ime njegovo bilo u ustima sviju. On reče: »Ivan Krstitelj ustao je od mrtvih. Zato djeluju čudesne sile u njemu.«

*15. Drugi su mislili: »To je Ilija.« Opet drugi: »To je jedan od proroka.«

16. A Herod ostade kod svojega mišljenja: »To je Ivan, komu sam dao odsjeći glavu. On je ustao od mrtvih.«

17. Herod je bio naime dao Ivana uhvatiti, svezati i u tamnicu baciti poradi Herodijade, žene svojega brata Filipa, koju je bio uzeo za ženu.

*18. Jer je bio Ivan prekorio Heroda: »Nije ti dopušteno imati ženu svojega brata.«

19. Zato je Herodijada mrzila na nj. Htjela je da ga ubije, ali nije mogla;

*20. Jer se je Herod bojao Ivana. Poznavao ga je kao čovjeka pravedna i sveta i uzimao ga u zaštitu. Kad ga je slušao, vrlo bi se zbunio, ali ga je ipak rado slušao.

21. Tada dođe zgodan dan. Herod na svoj rođendan dade gozbu knezovima svojim, časnicima i prvacima Galileje.

22. Pritom uđe kći Herodijadina, i igrala je. Herodu i gostima njegovim ugodila je. I kralj reče djevojci: »Traži od mene, što hoćeš, i dat ću ti.«

23. I zakle joj se: »Dat ću ti štogod zatražiš od mene, i da bi bilo pola kraljevstva mojega.«

24. Ona izađe i upita mater svoju: »Što da zatražim?« Ona odgovori: »Glavu Ivana Krstitelja.«

25. Odmah uđe brzo kralju i zaiska: »Hoću, da mi daš odmah na tanjuru glavu Ivana Krstitelja.«

26. To zbuni kralja. Ali radi zakletve i gostiju ne htjede je odbiti.

27. I odmah posla kralj tjelesnog stražara i zapovjedi, da donesu glavu njegovu.

28. On otide i odsiječe mu glavu u tamnici. I donese glavu njegovu na tanjuru i dade je djevojci, a djevojka dade je materi svojoj.

29. Kad to saznaše učenici njegovi, dođoše i uzeše tijelo njegovo, i metnuše ga u grob.

(8—9) Spasitelj traži od apostolâ veliku čednost. Oni imaju, već prema prilikama, izlaziti sa (Mk) ili bez (Mt) štapa i sandala.

(11) Isp. Dap 13, 51; 18, 6.

(13) Mazanje uljem bilo je u običaju u stara vremena kod njege bolesnikâ. Na ovom mjestu, po izjavi Tridentskoga sabora, predznamenuje se sakramenat svete pomasti. Isp. Jak 5, 14.

(14—29) Isp. Mt 14, 1—12; Lk 3, 19. 20; 9, 7—9.

(15) Ilija kao očekivani preteča Isusov. Prorok bez osobitoga odnosa prema Mesiji.

(18) Isp. 3 Mojs 18, 16.

(20) Vulgata ima: »i čuvao ga je, i čuvši ga mnogo je učinio, i rado ga je slušao« (»et custodiebat eum, et audito eo multa faciebat, et libenter eum audiebat«).

*30. Apostoli se opet nađoše kod Isusa i javiše mu sve, što su bili činili i učili.

31. Tada im reče: »Dođite sa mnom sami na samotno mjesto i otpočinite malo!« Jer je bilo neprestano dolaziti i odlaziti, i nijesu imali kad ni jesti.

32. Tada otidoše u lađici na samotno mjesto, da budu sami.

33. Ali su ih mnogi bili vidjeli gdje odlaze i pogodili su namjeru njihovu. Tada pohrliše pješice tamo iz sviju gradova i još ih prestigoše.

*34. Kad izađe na kopno, vidje veliko mnoštvo naroda, i sažali mu se za njih; jer su bili kao ovce bez pastira, i poče ih učiti mnogo.

35. Kad je bilo već kasno, pristupiše k njemu učenici njegovi i rekoše: »Mjesto je ovo pusto, i vrijeme je već poodmaklo.

36. Pusti zato da otidu ljudi, neka idu u okolne zaselke i sela, da kupe sebi što jesti.«

*37. On im odvrati: »Podajte im vi da jedu!« Odvratiše mu: »Da idemo i da kupimo kruha za dvjesta denara i da im damo jesti?«

38. On ih upita: »Koliko imate kruhova? Idite i vidite!« Oni vidješe i rekoše: »Pet i dvije ribe.«

39. Tada im zapovjedi, da ih posade sve na hrpe po zelenoj travi.

40. Posadiše se na hrpe po sto i po pedeset.

*41. I uze onih pet kruhova i dvije ribe, pogleda na nebo i blagoslovi ih. Tada prelomi kruhove i dade ih učenicima, da metnu pred njih. I dvije ribe dade da se razdijele svima.

42. I svi su jeli, i nasitili se,

43. I podigli su još dvanaest košarica punih komada i također nešto od riba.

44. A bilo je pet tisuća ljudi, što su bili jeli od onih kruhova.

45. Odmah primora učenike svoje, da uđu u lađicu i da idu naprijed na drugu obalu prema Betsaidi, dok on otpusti narod.

46. Kad je bio otpustio, uzađe na goru, da se pomoli.

47. Bilo je već uveče. Lađica se je nalazila nasred mora, a on sam na zemlji.

48. Tada vidje, gdje se muče veslajući; jer su imali protivan vjetar. Oko četvrte noćne straže dođe k njima idući po moru, i htio je da ih mimoiđe.

49. Kad ga oni tako vidješe gdje ide po moru, pomisliše, da je sablast, i povikaše;

50. Jer ga svi vidješe i poplašiše se. A on odmah progovori s njima, i reče: »Uzdajte se! Ja sam, ne bojte se!«

*51. I uđe k njima u lađicu, i utoli vjetar. Tada su oni bili posve izvan sebe od začuđenja.

*52. Jer još nijesu bili došli do uviđavnosti kod umnoženja kruhova, nego je srce njihovo bilo zaslijepljeno.

(30) Isp. Mt 14, 13—33; Lk 9, 10—17; Iv 6, 1—21.
(34) Isp. Mt 9, 36.
(37) Po Iv 6, 7 dvjesta denara ne bi bilo dosta, da se kupi kruha za sve. Broj se ovdje dakle kazuje zato, da se vidi, kako je bilo nemoguće s novcima, što su ga imali, kupiti dosta kruha za tolike ljude.
(41) »Pogleda na nebo«; isp. Mk 7, 34; Iv 11, 41; 17, 1.
(51) Isp. Mk 4, 39.
(52) Isp. Mk 3, 5. Učenici bi bili morali upoznati svemogućnost Kristovu iz umnoženja kruhova; tom istom svemogućnosti on je mogao ići i po vodi. Ali im je falila duhovna živost, pa nijesu mislili na to. I to se ovdje zove sljepoćom srca.

*53. Prijeđoše prijeko na zemlju i dođoše u Genezaret. Ondje pristadoše.

54. Kad izađoše iz lađice, odmah ga poznaše ljudi.

55. Oni su protrčali sav onaj kraj i donosili su na posteljama bolesnike tamo, gdje bi čuli da je on.

*56. I gdje je samo stupio u koje selo, i u koji grad, u koji zaselak, metali bi tamo bolesnike na slobodna mjesta i molili bi, da se barem skuta haljine njegove dotaknu. I ozdravljali su svi, koji bi ga se dotakli.

GLAVA 7.

Čovječje ustanove. Prava nečistoća. Kananejka. Gluhonijemi.

*1. Potom se nađoše kod njega farizeji i neki književnici, što su bili došli iz Jeruzalema.

2. Oni opaziše, kako su neki od učenika njegovih objedovali nečistim, to jest neopranim rukama.

*3. — Farizeji i uopće židovi ne jedu, a da se prije ne operu. Tako ima još mnogo drugih običaja, što su primili, te drže: peru čaše, vrčeve, kotlove. —

5. Tada ga upitaše farizeji i književnici: »Zašto se učenici tvoji ne drže predaje starih, nego jedu nečistim rukama?«

*6. On im odgovori: »Zgodno je Izaija rekao o vama licemjerima u Pismu: ,Ovaj me narod štuje samo usnama, a srce je njegovo daleko od mene.

7. Zaludu me poštuje, nauka je njegova samo čovječja ustanova.'

8. Zapovijed Božju ostavljate, čvrsto se držite čovječjih ustanova. Pranje vrčeva, čašâ i drugo tako šta činite toliko.«

*9. Tada nastavi: »Dobro razumijete ne osvrtati se na zakon Božji, da očuvate predaju svoju.

*10. Tako Mojsije reče: Poštuj oca svojega i mater svoju, i: Tko opsuje oca ili mater, smrću neka umre!

*11. A vi kažete: Ako jedan rekne ocu ili materi: Čim bih ja tebi imao pomoći, jest korban, to znači: posvetni dar,

12. Onda mu više ne date da išto učini ocu i materi.

13. Stim ukidate zapovijed Božju svojom predajom, koju vi postaviste. I tako još mnogo štošta činite.«

(53—56) Isp. Mt 14, 34—36.

(56) Kad je Isus ozdravljao ove bolesnike, pokazao je ujedno, kako mu je ugodna molitva i živa vjera ovih poniznih ljudi.

Gl. 7. (1—23) Mt 15, 1—20,

(3—4) Evanđelist Marko kazuje svojim iz neznaboštva pokrštenim čitateljima o židovskim propisima o čišćenju. Pod »predajom starih« misli se na propise uglednijih zakonoša, što su predane usmeno, a često se puta više do njih držalo negoli do zakona Božjega. — Vulgata iza »kotlove« dodaje »i postelje« (»et lectorum«).

(6) Isp. Iz 29, 13.

(9) Ove židovske predaje bile su ustanovljene od ljudi. Neke su se uprav protivile zakonu Božjemu, a druge su krivo razumjele duh zakona Božjega. Zato ih zabacuje Isus. Ali on stim ne zabacuje onih predaja, što su usko povezane s objavom Božjom. Nasuprot izabrao je on oblik usmene predaje za prvo navješćivanje svoje nauke i strogo obvezuje, da se vjeruje u nju (isp. Lk 10, 16).

(10) Isp. 2 Mojs 20, 12; 21, 17; Prič 20, 20; Ef 6, 2.

(11—12) Kojim zavjetom, žrtvenim ili posvetnim darom, mogao je sin, po farizejskoj predaji, svojim roditeljima uskratiti za život potrebnu im pomoć. I tako se je izigravala po farizejskoj predaji jasna zapovijed Božja. Tako su bili preči kojekakvi »zavjeti« negoli svoji roditelji.

14. Tada dozva opet narod i reče mu: »Poslušajte me svi i razumijte!
15. Što izvana ulazi u čovjeka, ne može ga učiniti nečistim; samo što izlazi iz čovjeka, to čini čovjeka nečistim.
16. Tko ima uši, neka čuje!«
17. Kad je bio došao od naroda u kuću, upitaše ga učenici njegovi za priču.
18. Odgovori im: »Tako ste zar i vi još nerazumni? Ne uviđate li, da sve, što izvana ulazi u čovjeka, ne može ga učiniti nečistim?
19. Jer mu to ne dolazi u srce, nego u želudac i ide svojim naravnim putem, koji izlučuje sve ostatke.
20. A što,« nastavi on, »izlazi iz čovjeka, to čini čovjeka nečistim.
*21. Jer iz nutarnjosti, iz srdaca ljudskih, dolaze zle misli, blud, krađa, umorstvo,
22. Preljuba, lakomost, pakost, lukavstvo, razuzdanost, zavist, psovka, oholost, bezumlje.
23. Sve to zlo izlazi iznutra i čini čovjeka nečistim.«
*24. Odatle se podiže i zaputi u područje Tira i Sidona. Uđe u jednu kuću i ne htjede da bude prepoznat. Ali ipak nije mogao ostati sakriven.
25. Jer čim je za njega čula žena, kojoj je kćerka bila opsjednuta od duha nečistoga, odmah dođe i baci mu se pred noge.
26. Ta je žena bila poganka i rodom iz Sirofenicije. Ona ga zamoli, da istjera đavla iz kćeri njezine.
*27. On joj odvrati: »Pusti, da se najprije djeca nasite; jer nije pravo uzimati kruh od djece i bacati ga psićima.«
28. »Da, Gospodine«, odvrati mu ona; »ali psići pod stolom dobiju ipak od mrvica dječinih.«
29. Tada joj reče: »Radi te riječi idi; zao duh izašao je iz kćeri tvoje.«
30. Ona otide kući i nađe dijete gdje leži na postelji. Zao duh bio je izašao.
31. On otide opet iz područja Tira i dođe preko Sidona na Galilejsko more posred područja Dekapolisa.
*32. Tada donesoše k njemu gluhonijema i zamoliše, da metne na nj ruku.
33. On ga uze iz naroda nasamo, stavi mu prste svoje u uši i pljuvačkom se dotače jezika njegova.
*34. Tada uzdahnuvši pogleda na nebo i reče mu: »Efeta«, to jest: »Otvori se!«
35. Odmah se otvoriše uši njegove. Sveza jezika njegova razriješi se, i mogao je lijepo govoriti.
*36. A on im zabrani, da nikome ne kazuju ništa o tom. Ali što im je on strože zabranjivao, to su oni još revnije pripovijedali.
37. Vrlo zadivljeni govorili su: »On čini sve dobro: gluhe čini da čuju i nijeme da govore.«

(21) Isp. 1 Mojs 6, 5.
(24—30) Isp. Mt 15, 21—28.
(27) Židovi su djeca kuće, ukućani, koji kao po naravi pripadaju mesijanskomu kraljevstvu, a neznabošci nemaju još prava na to.
(32) Isp. Mt 9, 32; Lk 11, 14.
(34) »Efeta« jest aramejska riječ. Crkva ju je uzela u molitve kod krštenja, gdje se po ovom primjeru Isusovu uši kršteniku dotaknu pljuvačkom i moli se, da Bog otvori kršteniku duhovne uši, te čuje i izvršuje riječi Božje u vjeri.
(36) Ljudi su iz udivljenja pripovijedali čudesa Isusova. Zadivljeni upravo nijesu mogli da šute.

GLAVA 8.

Drugo umnoženje kruhova. Znak s neba. Kvasac farizejski. Iscjeljenje slijepaca. Priznanje Petrovo. Isus proriče svoju muku. Nasljeduj Isusa!

*1. U one dane bilo je opet veliko mnoštvo naroda skupa i nije imalo što jesti. Tada dozva k sebi učenike svoje i reče im:

2. »Žao mi je naroda. Već tri dana stoje kod mene i nemaju što jesti.

3. Ako ih pustim da idu gladni kući, klonut će na putu; jer su neki od njih došli izdaleka.«

4. Učenici njegovi odvratiše mu: »Otkuda da uzme tko kruha ovdje u pustinji, da ih nasiti?«

5. On ih zapita: »Koliko imate kruhova?« Oni odgovoriše: »Sedam.«

6. Tada zapovjedi da narod posjeda po zemlji. Onda uze sedam kruhova, zahvali, prelomi ih i dade ih učenicima svojim, neka ih iznesu pred narod. I iznesoše ih.

7. Imali su i nekoliko ribica. On ih blagoslovi i dade ih iznijeti.

8. Jeli su i nasitili se. Od komadića, što su bili preostali, podigoše još sedam košarica.

*9. Bilo ih je oko četiri tisuće. I otpusti ih.

*10. Odmah uđe u lađicu s učenicima svojim i ode u okolinu Dalmanute.

*11. Tada dođoše farizeji i počeše se s njim prepirati. Tražili su od njega znak s neba, da ga kušaju.

*12. Tada on uzdahnu u svojoj nutarnjosti i reče: »Čemu rod ovaj traži znak? Zaista, kažem vam: Rodu ovomu ne će se dati znak.«

13. Stim ih ostavi, uđe opet u lađicu i otide na drugu obalu.

14. Oni su bili zaboravili uzeti kruha sa sobom. Samo jedan jedini kruh imali su sa sobom u lađici.

*15. Tada ih je opominjao i rekao: »Pazite, čuvajte se kvasca farizejskoga i kvasca Herodova!«

16. Mislili su i govorili jedan drugome: »To je što kruha nemamo.«

17. Isus to opazi i reče im: »Što mislite o tom, da kruha nemate? Zar još uvijek ne razumijete i ne shvaćate? Zar je otvrdnulo srce vaše?

18. Imate oči i zar ne vidite? Imate uši i zar ne čujete? Zar više ne mislite na ono,

19. Kako sam onda pet kruhova prelomio na pet tisuća? Koliko košarica punih komadića nakupiste tada?« Oni mu odgovoriše: »Dvanaest«.

Gl. 8. (1—9) Isp. Mt 15, 32—39; 14, 13; Lk 9, 10; Iv 6, 1.

(1) Obadva umnoženja kruhova padaju po vremenu ublizu. Evanđelist Marko razlikuje ovo umnoženje od prvoga (Mk 6, 34). Obadva su kod Marka rastavljena putovanjem Isusovim preko Tira i Sidona u Betsaidu (Mk 7, 24).

(9) Vulgata ima: »A bilo ih je, koji su bili jeli, jedno četiri tisuće« (»Erant autem, qui manducaverant, quasi quatuor millia«).

(10—21) Isp. Mt 16, 1—12; Lk 12, 1. 54—56.

(10) Dalmanuta je mjesto, koje nam nije sigurno poznato; ležala je po svoj prilici blizu današnjega Kan Minje na sjeverozapadnoj obali mora. Možda je Magedan (isp. Mt 15, 39).

(11) Isp. Mt 16, 1; 12, 38; Lk 11, 54.

(12) »Rodu ovomu ne će se dati znak«, t. j. znak, kako ga oni **traže**; ali će im se dati znak Jonin (isp. Mt 16, 4).

(15) »Čuvajte se kvasca farizejskoga i kvasca Herodova«, t. j. čuvajte se životnih načela farizejskih i Herodovih! Farizeji žive od bogomoljstva, prividne svetosti, a Herod je sav jedna lakomislenost.

20. I kad prelomih sedam kruhova na četiri tisuće, koliko košarica punih komadića nakupiste?« Oni odgovoriše: »Sedam«.
21. Tada im reče: »Zar još uvijek ne razumijete?«
*22. Dođoše u Betsaidu. Tada mu donesoše slijepca i zamoliše ga, da ga se dotakne.
23. On uze slijepca za ruku i izvede ga van pred selo. Tada pokvasi oči njegove pljuvačkom, metnu ruke na nj i zapita ga: »Vidiš li što?«
*24. On pogleda i reče: »Vidim ljude, gdje hodaju, kao da bi bili drva.«
25. Još jedamput stavi mu ruke na oči. Tada je mogao dobro vidjeti; on je bio iscijeljen i vidio je sve posve bistro.
*26. Onda ga posla kući i reče: »Ne ulazi u selo!«
*27. Isus otide s učenicima svojim dalje u mjesta kod Cezareje Filipove. Putem upita učenike svoje: »Za koga me drže ljudi?«
28. Odgovoriše mu: »Neki za Ivana Krstitelja, drugi za Iliju, opet drugi za kojega od proroka.«
*29. On ih upita dalje: »A za koga me vi držite?« Petar mu odgovori: »Ti si Mesija.«
30. Tada im naloži, da ni s kim ne govore o njemu.
*31. I poče ih učiti, da Sin čovječji mora mnogo trpjeti i da će od starješina, glavara svećeničkih i književnika biti zabačen i usmrćen, ali poslije tri dana da će uskrsnuti.
*32. Reče to posve otvoreno. Tada ga uze Petar nasamo i poče ga odvraćati.
*33. A on se okrenu, pogleda na učenike svoje i ukori Petra rekavši: »Idi od mene, sotono! Ti ne držiš s Bogom, nego s ljudima.«
*34. Tada dozva narod s učenicima i reče im: »Tko hoće da ide

(22) »Dođoše u Betsaidu«, t. j. u Betsaidu Julijevu, sjeverno od Galilejskoga mora (ili Genezaretskoga jezera), s onu stranu Jordana; a ne u Betsaidu Petrovu na zapadu mora (Iv 1, 44).

(24) Bio je to prvi stupanj vida, gdje se prikazuju predmeti još nejasno i povećani. Iscjeljenje nije još bilo potpuno, zato r. 25.

(26) Vulgata prevodi ovaj redak ovako: »I posla ga u kuću njegovu, govoreći: Idi u kuću svoju, i kad uđeš u selo, ne kazuj nikomu!« (»Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam, et si in vicum introieris, nemini dixeris!«).

(27—9, 1) Isp. Mt 16, 13—28; Lk 9, 18—27.

(29) Evanđelist Marko izostavlja Isusovo obećanje Petru (Mt 16, 17 sl.), jer kao učenik Petrov nije htio da ističe čast i vlast njegovu, koja je uostalom bila poznata čitateljima apostolskog vremena. Isp. naš uvod u Evanđelje po Marku 3, strana 68.

(31) Isp. Mk 9, 30.

(32) Proricanje muke imalo je tu svrhu, da apostole i učenike očuva u tvrdoj vjeri, kad Isus bude osuđen na smrt na križu. To proricanje i to pokazuje, da Isus dragovoljno prima na se svoju pregorku muku i smrt; jer joj je mogao umaći, kad ju je vidio unaprijed.

(33) Isus zove Petra sotonom, jer želje, što ih je očitovao, nijesu bile u skladu s Božjim odlukama, nego su odgovarale sotonskim namjerama. Isus daje ovdje primjer, da se ne smiju osujetiti Božje odluke i osnove izbjegavanjem zemaljskih žrtava.

(34) Isp. Mt 10, 38; 16, 24; Lk 14, 27; 17, 33. — Ovdje govori Isus o velikom značenju trpljenja u kršćanstvu. Kao Petar ne će ni čovjek uopće da razumije, kako se upravo mora trpjeti za Boga, i kako i pobožan i pravedan čovjek mora trpjeti. Zato izjavljuje ovdje Isus, da mi svi moramo trpjeti, da trpeći s njim postignemo vječno blaženstvo njegovo.

za mnom, neka se odreče samoga sebe, neka uzme križ svoj na sebe i neka tako ide za mnom!

*35. Jer tko hoće da spasi život svoj, izgubit će ga; a tko izgubi život svoj poradi mene i poradi evanđelja, spasit će ga.

*36. Što koristi čovjeku, ako zadobije sav svijet, a pritom izgubi dušu svoju?

37. Jer što može čovjek dati kao otkup za dušu svoju?

*38. Tko se stidi mene i mojih riječi pred ovim preljubotvornim i grješnim naraštajem, toga će se i Sin čovječji stidjeti, kad dođe u slavi Oca svojega sa svetim anđelima.«

GLAVA 9.

Isusovo preobraženje. Iscjeljenje dječaka s duhom nečistim. Ponovno proricanje muke. Prepiranje učenikâ. Čuvati se od sablazni!

*1. Nadalje im reče: »Zaista, kažem vam: Od onih, koji stoje ovdje, neki ne će okusiti smrti, dok ne vide gdje dolazi kraljevstvo Božje sa silom.«

*2. Poslije šest dana uze Isus sa sobom Petra, Jakova i Ivana i povede ih same nasamo na goru visoku. Tada se preobrazi pred njima.

3. Haljine njegove postadoše sjajnobijele, kako ih ne može nijedan bjelilac ubijeliti na zemlji.

4. Ukaza im se Ilija s Mojsijem u razgovoru s Isusom.

5. Tada progovori Petar i reče Isusu: »Učitelju, dobro je, da smo ovdje. Načinit ćemo tri sjenice: tebi jednu, Mojsiju jednu i Iliji jednu.«

*6. On nije znao, što govori, tako su bili uplašeni.

7. Tada dođe oblak i zasjeni ih. Iz oblaka povika glas: »Ovo je Sin moj ljubljeni, njega slušajte!«

8. Kad pogledaše oko sebe, najedamput ne vidješe nikoga više sa sobom osim Isusa sama.

9. Kad su onda silazili s gore, naloži im, da nikome ne pripovijedaju o tom ukazanju, dok Sin čovječji ne uskrsne od mrtvih.

10. Oni zadržaše tu stvar za sebe, ali upitaše jedan drugoga, što ima da znači uskrsnuti od mrtvih.

*11. Upitaše ga: »Zašto tvrde književnici, da Ilija treba najprije da dođe?«

*12. On im odgovori: »Svakako će doći najprije Ilija i sve će obnoviti. A kako se može u Pismu reći o Sinu čovječjem, da će mnogo trpjeti i zabačen biti?

(35) Isp. Lk 17, 33; Iv 12, 25.

(36) Dušu izgubiti znači svoje spasenje izgubiti u vječnoj propasti. Osuđeniku u njegovoj muci ne koristi više ništa, ako je bio stekao sve blago ovoga svijeta za kratki svoj život zemaljski.

(38) Isp. Mt 10, 33; Lk 12, 9; 2 Tim 2, 12. — »Toga će se i Sin čovječji stidjeti«, t. j. ne će ga pripoznati kao svojega i isključit će ga iz broja odabranikâ.

Gl. 9. (1) U Vulgati je ovaj redak posljednji (39.) prijašnje glave. I tako grčki izvornik ima u gl. 9. 50 redaka, a latinska Vulgata ima 49 redaka. — Poslije Duhova poče se kraljevstvo Božje širiti na sve strane. To su doživjeli mnogi, kojima je Isus tada govorio, naročito apostoli. Isp. Lk 9, 27; Mt 16, 28.

(2—29) Isp. Mt 17, 1—21; Lk 9, 28—43.

(6) U sjaju preobraženja Kristova osjetili su apostoli dublje nazočnost Božju, pa su se uplašili u ljudskoj slabosti i nedostojnosti.

(11) Vulgata ima: »Što dakle kažu farizeji i književnici?« (»Quid ergo dicunt pharisaei et scribae?«).

(12) Isp. Iz 53, 3. — Ilija je došao u Ivanu Krstitelju (Mt 17, 13). Ali Isus misli i na dolazak Ilijin prije njegova dolaska na svršetku svijeta. O tom dolasku vrijedi, da će se sve obnoviti. A sada u vrijeme muke Isusove Ilija je prije došao u Ivanu Krstitelju.

13. Ali vam kažem: Ilija je već došao. A učiniše s njim, što htjedoše. Tako stoji pisano o njemu.«
14. Kad dođoše k učenicima, vidješe veliko mnoštvo naroda oko njih i književnike u prepirci s njima.
*15. Čim ga ugleda sav narod, bio je posve iznenađen, pohrli k njemu i pozdravi ga.
16. On ih upita: »O čemu se prepirete s njima?«
17. Jedan iz naroda odgovori mu: »Učitelju, dovedoh k tebi sina svojega; on je opsjednut od duha nijemoga.
18. Kad ga uhvati, nateže ga tamo i amo. Onda se pjeni, škripi zubima i legne ukočen. Zamolih učenike tvoje, da ga istjeraju; ali oni ne mogoše.«
19. On im odvrati: »O rode nevjerni! Kako ću još dugo biti s vama? Kako ću još dugo podnositi vas? Dovedite ga k meni!«
20. Dovedoše ga k njemu. Čim ga ugleda duh, stade ga natezati tamo i amo. On pade na zemlju, stade se valjati i pjeniti.
*21. Tada upita oca njegova: »Kako već dugo ima on to?« On odgovori: »Od djetinjstva.
22. Često ga je već bacao u oganj i u vodu, da ga pogubi. Ako ti što možeš, smiluj nam se i pomozi nam!«
*23. Isus mu odvrati: »Što se tiče mogućnosti, sve je moguće onome, koji vjeruje.«
*24. Odmah povika otac dječakov sa suzama: »Vjerujem, pomozi mojemu nevjerju!«
25. Kad vidje Isus, da se narod sve više stječe, zaprijeti duhu nečistome i reče mu: »Duše nijemi i gluhi! Ja ti zapovijedam: Izađi iz njega i ne vraćaj se više nikada natrag u njega!«
26. Povikavši i izlomivši ga vrlo izađe. On je ležao kao mrtav, tako da su mnogi rekli: »Mrtav je.«
*27. Isus ga uhvati za ruku i uspravi ga. Tada on ustade.
28. Kad je došao u kuću, upitaše ga učenici njegovi nasamo: »Zašto ga mi ne mogosmo istjerati?«
*29. Odgovori im: »Ova se vrsta može istjerati samo molitvom!«
*30. Odatle otidoše dalje, i putovali su kroz Galileju. A nije htio, da tko dozna.
31. Učio je naime učenike svoje i govorio im: »Sin čovječji predat će se u ruke ljudima. Oni će ga ubiti, ali tri dana poslije smrti svoje on će uskrsnuti.«
*32. Oni nijesu razumjeli toga govora; ali su se bojali da ga zapitaju.
33. Dođoše u Kafarnaum. Kad su bili u kući, zapita ih: »O čemu ste putem govorili?«

(15) Isp. Mk 8, 11.
(21) Isp. Mk 3, 11.
(23) »Sve je moguće onome, koji vjeruje«, t. j. sve, što je potrebno za spasenje duše iz vlasti đavlove, i što je osnovano u vjeri. Vulgata prevodi: »Ako možeš vjerovati, sve je moguće onome, koji vjeruje« (»Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti«).
(24) Isp. Mk 11, 23; Mt 21, 21; Lk 17, 6. — Vulgata ima: »Vjerujem, Gospodine!« (»Credo, Domine!«).
(27) Isp. Mk 1, 26.
(29) Vulgata ima: »u molitvi i postu« (in oratione et jejunio«).
(30—50) Isp. Mt 17, 22—18, 9; Lk 9, 43—50; 17, 1 sl.
(30) »A nije htio, da tko dozna«: da ne bude smetan u posljednjem općenju s učenicima.
(32) Apostoli nijesu shvatili, kako se može muka Mesijina spojiti s obistinjenjem mesijanskoga kraljevstva.

34. Oni su šutjeli; jer su se bili putem prepirali među sobom o tom, tko da je među njima najveći.
35. Tada on sjede, dozva k sebi dvanaestoricu i reče im: »Tko hoće da bude prvi, taj neka bude najzadnji i svima sluga.«
36. Tada uze dijete, metnu ga u sredinu među njih, zagrli ga i reče im:
*37. »Tko jedno takovo dijete primi u ime moje, mene primi; a tko primi mene, ne primi mene, nega onoga, koji me posla.«
38. Ivan mu javi: »Učitelju, vidjesmo jednoga, gdje u ime tvoje izgoni đavle. Mi mu to zabranismo, jer ne ide za nama.«
39. Isus odvrati: »Ne branite mu! Jer tko u ime moje čini čudo, ne može me odmah iza toga grditi.
40. Tko nije proti vama, taj je za vas.
41. Tko vam dadne u ime moje čašu vode da se napijete, jer pripadate Kristu, zaista, kažem vam: On ne će izgubiti plaće svoje.
*42. Tko sablazni jednoga od ovih malenih, koji vjeruju, za njega bi bolje bilo, da mu se o vratu objesi mlinski kamen i da se baci u more.
*43. Ako te ruka tvoja sablažnjava, odsijeci je! Bolje je za tebe, da uđeš sakat u život, negoli da sa dvije ruke ideš u pakao, u oganj neugasljivi,
44. Gdje crv njihov ne umire, i oganj se ne gasi.
45. Ako te noga tvoja sablažnjava, odsijeci je! Bolje je za tebe, da uđeš hrom u život, negoli da te sa dvije noge bace u pakao, u oganj neugasljivi,
46. Gdje crv njihov ne umire, i oganj se ne gasi.
47. Ako te oko tvoje sablažnjava, iskopaj ga! Bolje je za tebe, da uđeš s jednim okom u kraljevstvo Božje, negoli da te sa dva oka bace u pakao,
48. Gdje crv njihov ne umire i oganj se ne gasi.
*49. Svaki će se ognjem posoliti, kao što se svaka žrtva začinja solju.
*50. Dobra je so. Ali ako so postane bljutava, čim ćete je onda začiniti? Imajte so u sebi i držite mir među sobom!«

(37) Neka kršćanin ne traži svoju čast u sjaju vanjskoga položaja, nego u tom, da u ime Isusovo vodi k Bogu duše, pa i one najmanjih (isp. Mt 20, 26 sl.). »Tko jedno takovo dijete primi u ime moje...« (isp. Mt 10, 40; Iv 13, 20).

(42) Isp. Mt 10, 42. Vulgata ima: »od ovih malenih, koji vjeruju u mene« (»ex his pusillis credentibus in me«).

(43) Isp. Lk 17, 2; Mt 21, 30. — »u oganj neugasljivi«; Vulgata ima: »u oganj neugasljivi, — 43. gdje crv njihov ne umire, i oganj se ne gasi« (»in ignem inextinguibilem, — 43. ubi vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur«). Mi ovaj dometak Vulgatin (r. 43) uzimamo za r. 44, kako to čine i drugi uvaženi prevodioci. Isti je slučaj i kod r. 46 s tom razlikom, da je u r. 45. »u oganj neugasljivi« također dometak Vulgatin. — Čovjek se mora prije rastaviti od najpotrebnijega, pa i od onoga, što mu je potrebno kao ruka, negoli da privoli na grijeh.

(49) »Kao što se svaka žrtva začinja solju«: i ovo je dometak Vulgatin. — Ima oganj revnosti (Ps 79 [78], 5; Ezek 36, 5; Sof 1, 18; 3, 8). Ovim ognjem revnosti treba posoliti i začiniti život kreposti, kao što bi se žrtva posolila, začinila solju. Ako se so ognjene revnosti pokvari, onda više nema ništa, što bi uzdržalo dušu u životu kreposti.

(50) »Imajte so u sebi...«: apostoli moraju posoliti i začiniti svijet naukama i milostima evanđelja i zato imaju izbjegavati prepirke za prvenstvo (r. 34).

GLAVA 10.

Nerazrješivost ženidbe. Isus i djeca. Bogati mladić. Opasnost bogatstva. Nagrada dragovoljnog siromaštva. Isus po treći put proriče svoju muku. Sinovi Zebedejevi. Slijepac iz Jeriha.

*1. Odatle se podiže i dođe u područje Judeje, s onu stranu Jordana. Opet je mnoštvo naroda hrlilo k njemu, i on ga je učio, kao što je imao običaj.

*2. Tada pristupiše farizeji k njemu i upitaše ga, da li je dopušteno čovjeku otpustiti svoju ženu? Stim ga htjedoše kušati.

3. On im reče: »Što vam je zapovjedio Mojsije?«

*4. Oni odvratiše: »Mojsije je dopustio, da se napiše raspusna knjiga, i onda da se otpusti žena.«

5. Isus im odvrati: »Mojsije vam je dao tu zapovijed radi tvrdoće vašega srca.

6. U početku stvorenja stvorio je Bog čovjeka kao muža i ženu.

7. Zato će ostaviti muž oca i mater i prionuti za ženu svoju,

8. I bit će oboje jedno tijelo. Tako nijesu više dvoje, nego jedno tijelo.

9. A što je Bog svezao, ne smije čovjek rastavljati.«

10. U kući zapitaše ga učenici još jedamput za to.

11. On im objasni: »Tko otpusti ženu svoju i uzme drugu, čini preljubu na njoj.

12. Ako žena ostavi muža svojega i uzme drugoga, čini preljubu.«

*13. Donosili su k njemu djecu, da bi ih se dotaknuo. A učenici su odbijali ljude.

14. Kad to vidje Isus, rasrdi se i reče im: »Pustite djecu, neka dolaze k meni, i ne branite im; jer je za takove kraljevstvo Božje.

*15. Zaista, kažem vam: Tko ne primi kraljevstva Božjega kao dijete, ne će doći u njega.«

16. Tada ih zagrli, metnu na njih ruke svoje i blagoslovi ih.

17. Kad pođe dalje svojim putem, pritrča mu netko, pade pred njega na koljena i upita ga: »Učitelju dobri, što moram činiti, da postignem život vječni?«

*18. Isus mu reče: »Što me zoveš dobrim? Nitko nije dobar osim jedinoga Boga.

19. Znaš zapovijedi: Ne ubijaj! Ne čini preljube! Ne kradi! Ne svjedoči lažno! Ne varaj! Poštuj oca i mater!«

20. On mu odvrati: »Učitelju, sve sam to obdržavao od mladosti svoje.«

21. Tada ga pogleda Isus ljubezno i reče mu: »Jedno ti još fali. Idi, prodaj sve, što imaš, i podaj siromasima, i imat ćeš blago na nebu. Onda dođi, uzmi križ svoj i hajde za mnom!«

22. Na ovu riječ posta on žalostan i otide tužan odatle; jer je posjedovao mnoga dobra.

Gl. 10. (1—27) Isp. Mt 19, 1—26; Lk 18, 15—27.

(2) Evanđelist Marko uzima pitanje farizejâ općenitije nego Matej (19, 3), jer njegovi rimski čitatelji nijesu ništa znali za prepirke židovskih rabina o dovoljnim razlozima za ženidbenu rastavu.

(4) Isp. 5 Mojs 24, 1.

(13) »A učenici su odbijali ljude«; Vulgata pridodaje: »što su ih donosili« (»offerentibus«).

(15) »Kao dijete«, t. j. s poniznom poučljivosti i vjerom djetinjom.

(18) »Nitko nije dobar osim jedinoga Boga«, t. j. ne čekaj, da ću ti ja nešto drugo preporučiti kao dobro, da dobiješ život vječni, osim onoga, što je zapovjedio Bog.

23. Isus pogleda naokolo i reče učenicima svojim: »Kako je teško bogatima ući u kraljevstvo Božje!«

*24. Učenici se uplašiše od riječi njegovih. A Isus im opetova: »Djeco, kako je teško onima, koji se uzdaju u imanje i dobro, ući u kraljevstvo Božje!

25. Lakše deva ide kroz iglene uši, negoli bogataš u kraljevstvo Božje.«

26. Sada se oni još više uplašiše i rekoše jedan drugome: »Tko se onda može spasiti?«

27. Isus pogleda na njih i reče: »U ljudi je nemoguće, ali ne u Boga; jer je u Boga sve moguće.«

*28. Tada mu reče Petar: »Eto, mi smo sve ostavili i pošli smo za tobom.«

29. Isus potvrdi: »Zaista, kažem vam: Nitko poradi mene i poradi evanđelja ne ostavlja kuće, brata, sestre, matere, oca, djeteta ili polja,

*30. A da ne primi sve stostruko: već sada u ovom svijetu — iako s progonima — kuću, brata, sestru, mater, dijete i polje, a u budućem svijetu život vječni.

31. Mnogi, koji su prvi, bit će posljednji, i mnogi, koji su posljednji, bit će prvi.«

*32. Bili su na putu gore u Jeruzalem. Isus je išao pred njima. Oni su se čudili tome i za njim su išli sa strahom. Tada on uze opet k sebi dvanaestoricu i reče im, što ga čeka:

*33. »Eto, mi idemo gore u Jeruzalem. Tu će se Sin čovječji predati glavarima svećeničkim i književnicima. Oni će ga osuditi na smrt i predati neznabošcima.

34. Tada će mu se narugati, popljuvati ga, bičevati i ubiti. Ali poslije tri dana on će uskrsnuti.«

*35. Tada pristupiše k njemu Jakov i Ivan, sinovi Zebedejevi, i zamoliše: »Učitelju, htjeli bismo, da nam ispuniš jednu molbu.«

36. On ih upita: »Što želite od mene?«

*37. Oni ga zamoliše: »Daj da u slavi tvojoj jedan od nas sjedne s desne tvoje, drugi s lijeve tvoje!«

*38. Isus im odvrati: »Ne znate, što molite. Možete li piti kalež, koji ja pijem, ili krstiti se krštenjem, koje ja primam?«

(24—25) Pučki, poslovični način govora o devi i iglenim ušima ima ovaj smisao: Teško je bogatašu ući u kraljevstvo nebesko. Bogataš se uzda u svoj mrtvi posjed mjesto u živoga Boga.

(28—34) Isp. Mt 19, 27—30; 20, 17—19; Lk 18, 28—34.

(30) Nagrada za žrtve, što se doprinose za Boga, počinje već u zemaljskom životu po blagoslovima Crkve i po životu u njezinoj zajednici. Završit će svakako nagrada istom u onom životu. Ipak ne smije čovjek služiti Bogu poradi zemaljskih probitaka, nego jer je on Bog, i mi činimo dobro u njegovoj službi. U ovom je duhu izrečena i pouka Isusova u Mt 6, 33.

(32) »Oni su se čudili tome«, t. j. čudili su se, da ide tako srčano nasusret naviještenoj muci i smrti.

(33) Vulgata ima: »I Sin će se čovječji predati glavarima svećeničkim i književnicima i starješinama« (»Et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis et senioribus«).

(35—52) Isp. Mt 20, 20—34; Lk 22, 25—27; 18, 35—43.

(35) Oni prinesoše molbu preko svoje matere Salome (Mt 20, 20), koja je bila s njima.

(37) Isp. Ps 110 [109], 1.

(38) Isp. Mk 14, 36; Mt 26, 39; Lk 12, 50. — »Krstiti se krštenjem, koje ja primam«: stim se misli punina mukâ, u koje će Isus biti posve uronjen kao krštenik kod uronjenja u vodu.

*39. Oni mu odgovoriše: »Možemo«. Isus im odvrati: »Kalež, koji ja pijem, vi ćete piti, i krštenje, koje ja primam, i vi ćete primiti;
40. Ali mjesto s desne moje ili s lijeve ne mogu ja dati; ono pripada onima, za koje je pripravljeno.«
41. Kad doznaše to druga desetorica, rasrdiše se na Jakova i Ivana.
*42. Isus ih zato dozva k sebi i reče im: »Znate, neznabožački vladaoci izvršuju vlast nad narodima svojim, i velikaši čine, da oni osjete moć njihovu.
*43. Među vama neka ne bude tako! Tko hoće da bude velik među vama, taj neka bude sluga vaš;
44. I tko hoće da bude prvi među vama, taj neka bude svima sluga!
45. I Sin čovječji nije došao, da mu služe, nego da služi i da dadne život svoj u otkup za mnoge.«
*46. Oni dođoše u Jeriho. Kada je izlazio iz Jeriha s učenicima svojim i s velikim mnoštvom naroda, sjedio je na putu prosjak slijepac, Bartimej, sin Timejev.
47. Čim je on čuo, da je tu Isus Nazarejin, povika iza glasa: »Isuse, sine Daivdov, smiluj mi se!«
48. Mnogi su ga korili, neka šuti. Ali on je vikao još jače: »Sine Davidov, smiluj mi se!«
49. Tada stade Isus i reče: »Zovnite ga amo!« Zovnuše slijepca i rekoše mu: »Imaj pouzdanje! Ustani, zove te.«
50. Tada on zbaci sa sebe haljinu svoju, skoči i pohrli k Isusu.
51. Isus ga upita: »Što hoćeš od mene?« »Učitelju«, zamoli slijepac, »učini, da mogu vidjeti!«
*52. Isus mu reče: »Idi, vjera te je tvoja ozdravila.« Odmah je mogao vidjeti i pošao je putem za njim.

GLAVA 11.

Ulazak u Jeruzalem. Nerodna smokva. Čišćenje hrama. Pitanje o vlasti.

*1. Kad se približiše k Jeruzalemu, kod Betfage i Betanije na Maslinskoj gori, posla dvojicu svojih učenika
2. I naloži im: »Idite u selo, što je pred vama. Odmah na ulazu naći ćete magare privezano, na koje mu još nitko nije sjedio. Odvežite ga i dovedite!
3. Ako vas tko upita: Šta to činite? odgovorite: Gospodinu treba, i odmah će ga poslati amo.«
4. Oni otidoše i nađoše magare napolju na putu privezano uz vrata i odvezaše ga.
5. Neki, što su stajali ondje, upitaše ih: »Zašto odvezujete magare?«
6. Oni odgovoriše, kao što im je bio Isus zapovjedio. Tada ih ostaviše.

(39) Isp. Dap 12, 2.
(42) Isp. Lk 22, 25.
(43) Isp. Mt 23, 11.
(46) Po Mt 20, 29 sl. bila su dva slijepca. Marko i Luka spominju samo jednoga, koji je bio govordžija i poznat prvim kršćanima.
(52) Isp. Mk 5, 34. — »Vjera te je tvoja ozdravila«, to će reći ovdje: vjera u Isusa pokazala je slijepcu put k Spasitelju i učinila ga dostojnim Spasiteljeve pomoći. Tako vjera vodi i kršćanina k spasenju, kad ga vodi na put Isusov i do sredstava milosti u Crkvi Isusovoj, tako da mu se nađu u pomoći i zasluge muke Isusove.
Gl. 11. (1—11) Isp. Mt 21, 1—11. 18. 19, Lk 19, 29—40; Iv 12, 12—19.
(1) Betfage, hrvatski smokvena kuća (isp. Mt 21, 1).

7. Oni dovedoše magare k Isusu, metnuše na nj haljine svoje, i on sjede na nj.
8. Mnogi su prostirali haljine svoje na put, drugi su sterali zelene grane, što su ih bili narezali u poljima.
*9. Koji su išli pred njim i hodili za njim, vikali su: »Hosana! Blagosloven, koji dolazi u ime Gospodnje!
10. Blagosloveno kraljevstvo oca našega Davida, što dolazi! Hosana na visini!«
11. Tako on uđe u Jeruzalem i otide u hram. Razgleda sve unaokolo i istom uveče izađe s dvanaestoricom u Betaniju.
12. Kad drugi dan ostaviše Betaniju, ogladnje.
13. Tada vidje izdaleka smokvu s lišćem. Pođe k njoj, ne bi li možda našao što na njoj. Ali kad dođe tamo, ne nađe ništa osim lišća; jer još nije bilo vrijeme smokvama.
*14. On joj doviknu: »Do vijeka neka više nitko ne jede roda od tebe!« Čuli su to učenici njegovi.
*15. Tako dođoše u Jeruzalem. On ode u hram i stade izgoniti prodavce i kupce u hramu. Ispremeta stolove mjenjačima i klupe trgovcima golubova
16. I ne dopusti, da tko pronese i samo jednu posudu kroz hram.
*17. On ih podsjeti na ono: »Ne stoji li pisano: Kuća moja ima biti kuća molitve za sve narode? A vi načiniste od nje spilju razbojničku.«
18. Kad to doznaše glavari svećenički i književnici, pomisliše na to, kako bi ga pogubili. Ali su ga se bojali, jer je sav narod bio zanesen naukom njegovom.
19. Uveče ostaviše opet grad.
20. Ujutro prođoše pokraj one smokve i vidješe, kako se je posušila do u korijen.
21. Petar se sjeti i reče mu: »Učitelju, gle, smokva, što si je prokleo, posušila se!«
22. Isus im reče: »Imajte vjeru u Boga!
*23. Zaista, kažem vam: Ako tko rekne gori ovoj: Digni se i baci se u more! i ne posumnja u srcu svojemu, nego uzvjeruje, da će se ispuniti riječ njegova, bit će mu to.
24. Zato vam kažem: U molitvi možete zaželjeti, bilo štogod. Vjerujte samo, da ćete primiti, i bit će vam.
25. I kad se spremate na molitvu, oprostite, ako što imate proti komu, da i Otac vaš na nebesima oprosti vama grijehe vaše.
*[26. Ako li vi ne oprostite, ni Otac vaš na nebesima ne će oprostiti vama grijeha vaših.]«
*27. Dođoše opet u Jeruzalem. Kad je hodao po hramu, pristupiše k njemu glavari svećenički, književnici i starješine
28. I upitaše ga: »Kojom vlasti to činiš? Tko ti je dao vlast da to činiš?«

(9) Isp. Ps 118 [117], 26. — »Blagosloven, koji dolazi u ime Gospodnje!« t. j. obećani Mesija, osnovatelj kraljevstva Božjega. Vulgata ovaj »Blagosloven« meće u r. 10.
(14) Proklinjanje smokve bilo je simbol (znamen) odbačenja Jeruzalema i židovskog naroda.
(15—33) Isp. Mt 21, 12—17, 20—27; Lk 19, 45—20, 8.
(17) Isp. Iz 56, 7.
(23) Isp. Lk 17, 6.
(26) Ovaj (26.) redak uzet je iz Vulgate. — Bog ne oprašta čovjeku nepomirljivu, jer se on protivi velikome milosrđu Božjemu.
(27) Isp. Mt 21, 23; Lk 20, 1—8.

29. Isus im odvrati: »Ja ću na vas staviti jedno pitanje. Ako mi odgovorite, i ja ću vam kazati, kojom vlasti to činim.

30. Da li je krštenje Ivanovo bilo s neba ili od ljudi? Odgovorite mi!«

31. Oni su razmišljali u sebi: Ako reknemo: S neba, on će odvratiti: Zašto mu onda nijeste vjerovali?

32. Ako reknemo: Od ljudi; bojali su se naroda; jer su svi držali Ivana pravim prorokom.

*33. Tako odgovoriše Isusu: »Ne znamo.« Isus im odvrati: »Tada ni ja vama ne ću kazati, kojom vlasti činim ovo.«

GLAVA 12.

Priča o vinogradu i vinogradarima. Pitanje o porezu, o uskrsnuću i o najvećoj zapovijedi. Pitanje Isusovo o sinu Davidovu. Čuvati se književnika! Žrtva udovičina.

*1. Govorio im je u pričama: »Čovjek posadi vinograd. Ogradi ga plotom, iskopa tijesak i načini kulu. Tada ga dade u zakup vinogradarima i otide izvan zemlje.

2. Kad je bilo vrijeme, posla k vinogradarima slugu, da primi od vinogradarâ svoj dio prihoda vinogradskoga.

3. Ali ga oni uhvatiše, izbiše ga i otjeraše ga praznih ruku.

4. Tada posla k njima drugoga slugu. Ali su i njega zlostavili i pogrdili.

5. Posla još trećega, kojega ubiše. I tako još mnoge druge, koje što izbiše, što ubiše.

6. I još je imao svojega jedinog, ljubljenog sina. Njega posla najposlije k njima. Mislio je naime: Bit će ih strah od sina mojega.

7. Ali vinogradari rekoše među se: To je baštinik. Hajde, ubijmo ga; tada će baština pripasti nama!

8. Uhvatiše ga dakle, ubiše ga i izbaciše napolje iz vinograda.

9. Što će sad učiniti gospodar vinograda? Doći će, pogubit će vinogradare i drugima dati vinograd.

*10. Nijeste li nikada čitali u Pismu ovo: Kamen, koji odbaciše graditelji, postade kamen ugaoni;

11. To se dogodi od Gospodina, to je čudo pred očima našim?«

*12. Tada su gledali da ga uhvate; ali su se pobojali naroda. Bili su naime opazili, da je on htio njih pogoditi ovom pričom.

*13. Onda poslaše k njemu neke farizeje i Herodovce, da bi ga uhvatili u jednoj izjavi.

14. Oni dođoše i rekoše mu: »Učitelju, znamo, ti si istinit i ne pitaš ni za koga; jer ne gledaš tko je tko, nego učiš put Božji po istini. Je li dopušteno caru davati porez ili nije? Moramo li ga davati ili ne moramo li ga davati?«

15. On prozre njihovo licemjerje i reče im: »Zašto me kušate? Do-

(33) Ovim lažnim izgovorom pokazali su glavari svećenički, književnici i starješine, da im fali dobra volja, da iskreno prihvate istinu. Zato ih Isus ostavi bez daljne pouke. Čovjek se mora učiniti dostojnim Božjega prosvjetljenja iskrenom, poniznom molitvom za istinu.

Gl. 12. (1—12) Isp. Mt 21, 33—46; Lk 20, 9—19.

(10—11) Isp. Ps 118 [117], 22. 23. — Graditelji, koji odbacuju upravo najvažniji kamen, jesu Židovi, koji odbacuju Sina Božjega. Ali je ipak on postao ugaonim kamenom svjetske Crkve.

(12) »Da je hotio njih pogoditi ovom pričom«, t. j. njihovo ponašanje prema Mesiji Isusu Kristu.

(13—34) Isp. Mt 22, 15—40; Lk 20, 20—40; 10, 25—28.

nesite mi denar, da ga vidim!«
16. Oni mu ga donesoše. On ih upita: »Čiji je ovo lik i natpis?« Odgovoriše mu: »Carev«.
17. Isus im odvrati: »Dajte dakle caru, što pripada caru, a Bogu, što pripada Bogu!« I oni su mu se divili.
18. I dođoše k njemu saduceji, koji tvrde, da nema uskrsnuća. I oni ga upitaše.
*19. »Učitelju«, rekoše, »Mojsije nam je propisao: Ako kome umre brat i ostavi ženu, a djece ne ostavi, onda ima brat njegov uzeti ženu njegovu i svojemu bratu podići potomka.
20. A bilo je sedam braće. Prvi uze ženu i umrije bez potomka.
21. Tada je uze drugi i umrije bez potomka, isto tako i treći,
*22. I sva sedmorica ne ostaviše potomka. Poslije sviju umrije i žena.
23. Kojemu će sad od njih pripasti ona kao žena kod uskrsnuća, kad uskrsnu? Jer su je sva sedmorica imala za ženu.«
24. Isus im odvrati: »Nijeste li zato u zabludi, jer ne razumijete niti Pisma niti moći Božje?
25. Jer kad uskrsnu od mrtvih, više se ne žene i više se ne udavaju, nego su kao anđeli na nebesima.
*26. A što se tiče uskrsnuća od mrtvih, nijeste li čitali u knjizi Mojsijevoj na mjestu o grmu, kako mu Bog reče: Ja sam Bog Abrahamov, Bog Izakov i Bog Jakovljev?
27. On ipak nije Bog mrtvih, nego živih. Vi ste dakle vrlo u zabludi.«
28. Jedan od književnika bio je slušao prepirku njihovu i opazio, kako im je odgovorio zgodno. I on pristupi i zapita ga: »Koja je prva od svih zapovijedi?«
*29. Isus odgovori: »Prva glasi: Čuj, Izraele, Gospodin, Bog naš, jest jedini Gospodin.
*30. Ljubi Gospodina, Boga svojega, svim srcem svojim, svom dušom svojom, svom pameti svojom i svom snagom svojom! [Ovo je prva zapovijed.]
*31. Druga glasi: Ljubi bližnjega svojega kao samoga sebe! Važnije zapovijedi od ovih nema.«
32. Tada mu reče književnik: »Dobro, učitelju, posve si pravo rekao: Samo je jedan Bog, i osim njega nema drugoga.
33. Njega ljubiti svim srcem, svom dušom, svom pameti kao samoga sebe: to je vrednije od svih žrtava paljenica i zaklanica.«
34. Kad vidje Isus, kako pametno odgovori, reče mu: »Nijesi daleko od kraljevstva Božjega.« Otada ne usudi se više nitko da ga što zapita.
*35. Kad je Isus učio u hramu, zapita: »Kako mogu književnici tvrditi, da je Mesija sin Davidov?

(19) Isp. 5 Mojs 25, 5.
(22) Vulgata ima: »I sedmorica je tako uzeše i ne ostaviše sjemena« (»Et acceperunt eam similiter septem et non reliquerunt semen«).
(26) Isp. 2 Mojs 3, 6.
(29—40) Ovo mjesto po početnoj riječi »šma« (»čuj«) nazvano nosi Izraelac uvijek uza se i izgovori ga ujutro i uveče.
(30) Isp. 5 Mojs 6, 4. 5. — »Ovo je prva zapovijed« (»Hoc est primum mandatum«) uzeto je iz Vulgate.
(31) Isp. 3 Mojs 19, 18.
(35—44) Isp. Mt 22, 41—46; 23; Lk 20, 41—21, 4.

*36. Ipak sam David kaže u Duhu Svetom: Reče Gospodin Gospodinu mojemu: Sjedi ob desnu moju, dok položim neprijatelje tvoje za podnožje nogama tvojim!

*37. Sam David naziva ga ‚Gospodinom', kako može dakle biti sin njegov?« Veliko mnoštvo naroda slušalo ga je rado.

38. Dalje im reče u pouci svojoj: »Čuvajte se književnikâ! Oni rado idu u dugačkim haljinama, hoće, da ih se pozdravlja na javnim mjestima

39. I da zauzimaju u sinagogama prva mjesta i na gozbama začelja.

40. Oni prosipaju kuće udovičke i zato naoči izgovaraju duge molitve. Njih čeka stroži sud.«

*41. On je sjedio prema blagajni za prinose i vidio, kako narod ubacuje novce u blagajnu. Mnogi su bogataši ubacivali mnogo.

*42. Jedna siromašna udovica dođe i metnu dvije lepte, što čini kodrant.

43. Tada dozva učenike svoje i reče im: »Zaista, kažem vam: Ova siromašna udovica metnula je više u blagajnu, nego svi drugi.

*44. Jer svi drugi ubaciše od suviška svojega, a ona metnu od siromaštva svojega sve, što je imala, svu hranu svoju.«

GLAVA 13.

Razorenje Jeruzalema. Ponovan dolazak Kristov i svršetak svijeta. Budnost je potrebna.

*1. Kad je izlazio iz hrama, reče mu jedan od učenika njegovih: »Učitelju, gle ovo silno kamenje, ove silne građevine!«

2. Isus mu odvrati: »Vidiš li te sjajne građevine? Ni kamen na kamenu ne će ovdje ostati, koji se ne će razvaliti.«

3. Kad je onda sjedio na Maslinskoj gori prema hramu, upitaše ga nasamo Petar, Jakov, Ivan i Andrija:

4. »Kaži nam, kad će se to dogoditi, i koji je znak, kad će se to sve ispuniti?«

5. Isus im odgovori: »Pazite, da vas tko ne zavede!

6. Jer će mnogi doći u moje ime i reći: Ja sam. I mnoge će zavesti.

7. Kad čujete ratove i glasove o ratovima, nemojte se smesti! To mora tako doći, ali još nije stim svršetak.

8. Jer će se podići narod proti narodu i kraljevstvo proti kraljevstvu. Bit će potresi na sve strane i glad. Ali to je istom početak jadima.

9. Čuvajte se! Predavat će vas radi mene na sudove, bičevat će vas u sinagogama i vodit će vas

(36) Isp. Ps 110 [109], 1; Dap 2, 34; Mt 22, 41.

(37) Kako se sam Isus daje označivati kao sin Davidov, pa i sami ga evanđelisti zovu tako, to on ovim pitanjem ne će da zaniječe Davidovo sinstvo u Isusa, nego hoće samo da pokaže, da je Mesija po bistvu svojemu viši od čovjeka i da je po vrhunaravnom djelovanju Božjem sin Davidov (isp. Lk 1, 32. 35).

(41) Isp. Lk 21, 1.

(42) Dvije lepte otprilike tri zlatne banice. »Kodrant« (κοδράντης) iskvareno lat. quadrans.

(44) Ona bi bila mogla zadržati jednu leptu. A jer je sve žrtvovala i uzela na se svu neimaštinu siromaštva, zato je njezina žrtva veća od bogatih darova bez slične oskudice.

Gl. 13. (1—13) Isp. Mt 24, 1—14; Lk 21, 5—19.

pred namjesnike i kraljeve, da svjedočite pred njima.
10. Svima narodima mora se najprije navijestiti evanđelje.
11. Kad vas onda povedu i stave pred sud, ne brinite se, što ćete govoriti; nego recite, što vam se da u onaj čas! Jer nijeste vi, koji govorite, nego Duh Sveti.
*12. Brat će svojega brata, otac će svojega sina predati na smrt. Djeca će ustati na svoje roditelje i usmrtit će ih.
13. Poradi imena mojega bit ćete od svih mrženi. Ali tko ustraje do kraja, spasit će se.
*14. Kad vidite mrzost opustošenja ondje, gdje ne bi smjela biti — tko čita, neka razumije! — onda neka ljudi u Judeji bježe u gore!
15. Tko je na krovu, neka ne silazi u kuću i neka ne ulazi, da uzme što sa sobom iz kuće!
16. Tko je u polju, neka se ne vraća natrag da uzme haljinu svoju!
17. Teško trudnima i dojilicama u one dane!
18. Molite se, da se to ne dogodi u zimu!
*19. U one dane bit će nevolja, kakve nije bilo od početka svijeta, što ga je Bog stvorio, dosad, niti će je ikad biti.
*20. Kad Gospodin ne bi skratio one dane, ne bi se spasio nijedan čovjek. Ali poradi izabranih, koje izabra, skratio je dane.
21. Ako vam onda tko rekne: Ovdje je Mesija? Ondje je on! ne vjerujte!
22. Jer će ustati lažne Mesije i lažni proroci i činit će znake i čudesa, da zavedu, ako je moguće, i izabrane.
23. Budite dakle na oprezu! Eto, sve vam kazah unaprijed.
24. U dane poslije te nevolje sunce će pomrčati i mjesec svoju svjetlost izgubiti,
25. Zvijezde će padati s neba i sile se nebeske pokrenuti.
26. Tada će se vidjeti gdje dolazi Sin čovječji na oblacima s velikom moći i slavom.
27. On će poslati anđele svoje i sabrat će izabrane svoje od četiri vjetra, od kraja zemlje do kraja neba.
28. Od smokve naučite priču: Kad njezine grane postanu sočne i potjeraju lišće, onda znate, da je blizu ljeto.
29. Tako i vi, kad vidite ovo da nastaje, znajte, da je to pred vratima.
*30. Zaista, kažem vam: Ovaj naraštaj ne će proći, dok se ovo sve ne zbude.
31. Nebo i zemlja proći će, ali riječi moje ne će proći.
*32. A onaj dan i onaj čas ne zna nitko, ni anđeli na nebu ni Sin, nego samo Otac.

(12) Isp. Mih 7, 6.
(14—32) Isp. Mt 24, 15—36; Lk 21, 20—33; Dan 9, 27.
(14) Pod mrzošću opustošenja na svetom mjestu misli se na krvoproliće revniteljâ za opsjedanja od Rimljana.
(19) Isp. Joel 2, 2; Dan 12, 1.
(20) Bog ne će dati, da nevolja onih dana bude opće uništenje, jer ima izabranih, koji se moraju sačuvati, a jer će i u budućem naraštaju biti izabranih. Poradi izabranih trpi Bog zlo i podnosi odmetnike. Isp. Rimlj 3, 25; 9, 22 sl.; 11, 11. 25 sl.
(30) Odgovor Isusov na pitanje učenikâ za vrijeme razorenja Jeruzalema (r. 4).
(32) Krist dakako zna vrijeme suda, ali ga po volji Oca nebeskoga ne može objaviti nikome. Samo činjenica suda pripada njegovoj objavi mesijanskoj.

*33. Pazite, bdijte i molite se; jer ne znate, kad je vrijeme.

34. Ono je kao u čovjeka, koji je pošao na put. Kad je ostavljao kuću svoju, predao je slugama svojim kućanstvo, svakomu je odredio svoj posao, vrataru je naložio, da bude budan.

35. Budite dakle budni! Jer ne znate, kad dolazi gospodar kuće, da li uveče ili u ponoći ili u pijetle ili ujutro.

36. Mogao bi doći iznenada i naći vas gdje spavate.

37. Što vama kažem, kažem svima: Budite budni!«

GLAVA 14.

Odluka visokog vijeća. Pomazanje u Betaniji. Izdaja. Posljednja večera i ustanova Euharistije. Getsemani. Isusa uhvatiše. Isus pred visokim vijećem. Petrovo zatajenje.

*1. Poslije dva dana bio je Vazam, blagdan beskvasnih kruhova. Tada su tražili glavari svećenički i književnici priliku, da ga iz prijevare uhvate i ubiju.

2. Ali rekoše: »Samo ne na blagdan! Inače se pobuni narod.«

*3. Kad je on boravio u Betaniji u kući Simona Gubavca i bio za stolom, dođe žena s posudom alabastrenom, punom dragocjenoga čistog nardova ulja. Ona razbi posudu alabastrenu i izli ulje na glavu njegovu.

4. Na to se neki rasrdiše i rekoše jedan drugome: »Čemu ovo rasipanje pomasti?

*5. Mogla se je ta pomast prodati za više od trista denara i dati ih siromasima.« I mrmljali su na nju.

6. A Isus reče: »Ostavite je! Zašto je žalostite? Ona učini dobro djelo na meni.

7. Jer siromahâ imate svagda među sobom i možete im dobro činiti, kadgod hoćete; a mene nemate svagda.

*8. Ona je učinila, što je mogla: ona pomaza unaprijed tijelo moje za ukop.

9. Zaista, kažem vam: Svuda po svemu svijetu, gdje se uspropovijeda evanđelje, kazat će se i za spomen njezin, što je učinila ona.«

*10. Tada otide Juda Iskariot, jedan od dvanaestorice, k poglavarima svećeničkim, da im ga izda.

11. Oni se obradovaše, kad to čuše, i obećaše mu dati novaca. Sad je tražio zgodu, da ga izda.

12. U prvi dan beskvasnih kruhova, kad se običavalo klati vazmeno janje, upitaše ga učenici njegovi: »Kamo da idemo, da pripravimo za te vazmeno janje?«

13. Tada posla dvojicu svojih učenika i naloži im: »Idite u grad! Tamo će vas sresti čovjek s krčagom. Idite za njim;

(33—37) Isp. Mt 24, 42—51; Lk 12, 39—46.

(33) Nesigurnost za vrijeme, kad će Krist opet doći, daje nam drugu sigurnost, koja je vrlo spasonosna, naime da ljudi čitav svoj život služe Bogu i čast mu iskazuju, i da svako doba bude ispunjeno revnošću za stvar Božju.

Gl. 14. (1—9) Isp. Mt 26, 1—13; Lk 22, 1. 2; Iv 12, 1—8.

(3) Iz cvijeta narda, indijske biljke, pravilo se je mirisno ulje, što se je čuvalo u dragocjenim posudama.

(5) »Trista denara« iznosilo bi naših oko 235 zlatnih kuna.

(8) Isus hoće da kaže svojim učenicima: Vi zacijelo ne biste karali ovu ženu, kad bi ona moje mrtvo tijelo pomazala ovim uljem. A sada uzmite, da je ovo pomazanje bilo za moj ukop, jer je vrlo blizu moja smrt.

(10—31) Isp. Mt 26, 14—35; Lk 22, 3—34; Iv 13, 21—30; 1 Kor 11, 23—25.

*14. I gdje uđe, kažite gospodaru one kuće: Učitelj pita: Gdje je soba, u kojoj mogu održati vazam s učenicima svojim?
15. On će vam pokazati veliku dvoranu opremljenu jastucima. Ondje nam zgotovite!«
16. Učenici otidoše u grad i nađoše, kao što im je bio kazao, i ugotoviše vazam.
17. Kad bi uveče, dođe s dvanaestoricom.
18. Kad su bili za stolom i jeli, reče Isus: »Zaista, kažem vam: Jedan od vas, koji jede sa mnom, izdat će me.«
19. Ožalošćeni pitali su ga jedan za drugim: »Da nijesam ja?«
*20. On im odvrati: »Jedan je od vas dvanaestorice, jedan, koji umače sa mnom u zdjelu.
21. Sin čovječji ide, istina, kao što je pisano za njega; ali teško čovjeku, koji izda Sina čovječjega! Bolje bi bilo tomu čovjeku, da se nije rodio.«
*22. Dok su blagovali, uze Isus kruh, blagoslovi ga, prelomi ga i dade im ga i reče: »Uzmite, ovo je tijelo moje.«
23. Tada uze kalež, zahvali i dade im ga, i pili su iz njega svi.
24. Pritom im reče: »Ovo je krv moja [Novoga] Zavjeta, koja se prolijeva za mnoge.
*25. Zaista, kažem vam: Više ne ću piti od ovoga roda trsova do onog dana, kad ga budem pio posve novoga u kraljevstvu Božjem.«
26. Tada izmoliše hvalopjev i izađoše na Maslinsku goru.
*27. Tada im reče Isus: »Svi ćete se vi sablazniti o mene ovu noć. Jer stoji pisano: Udarit ću pastira, onda će se razbježati ovce.
28. Ali iza uskrsnuća svojega ići ću pred vama u Galileju.«
29. Petar mu odvrati: »Ako se i svi sablazne o tebe, ja ne ću.«
*30. Isus mu odvrati: »Zaista, kažem ti: Još noćas, prije nego pijetao dva puta zapjeva, tri puta ćeš me zatajiti.«
31. A on je još revnije uvjeravao: »I ako bi morao poći u smrt s tobom, ne ću te zatajiti.« Tako su tvrdili i svi drugi.
*32. Dođoše u zaselak, koji se zvao Getsemani. On reče učenicima svojim: »Sjedite ovdje, dok se pomolim!«
33. Samo Petra, Jakova i Ivana uze sa sobom. Tada poče drhtati i plašiti se.
34. Reče im: »žalosna je duša moja do smrti. Ostanite ovdje i bdijte!«
35. Tada otide malo dalje, baci se na zemlju ničice i molio se je, da bi ga mimoišao ovaj čas, ako je moguće.
36. »Aba, Oče«, reče, »tebi je sve moguće; uzmi ovaj kalež od mene! Ali ne kako ja hoću, nego kako ti hoćeš.«
37. Tada dođe opet i nađe ih gdje spavaju. Reče Petru: »Simone, ti

(14) Isus se je bio već zdogovorio s gospodarom kuće, koji mu je bio prijatelj. Na svu priliku bila je to očinska kuća evanđelista Marka (isp. Dap 12, 12).
(20) Isp. Dap 1, 16; Iv 13, 18; Ps 41 [40], 10.
(22) Ustanova Presvetog Oltarskog Sakramenta (isp. Mt 26, 26 sl.).
(25) Piće od roda trsova, t. j. od vazmenog vina, sada se završuje. U kraljevstvu Božjem, u nebu, bit će mjesto njega piće više vrste, uživanje vječnoga blaženstva.
(27) Isp. Zah 13, 7.
(30) »Prije nego pijetao dva puta zapjeva«, t. j. prije svanuća jutra. Kad drugi put pijetao zapjeva, onda je jutro osvanulo.
(32—42) Isp. Mt 26, 36—46; Lk 22, 39—46; Iv 18, 1.

spavaš? Zar nijesi mogao bdjeti ni jednu uru?

38. Bdijte i molite se, da ne padnete u napast! Duh je, istina, voljan, ali je tijelo slabo.«

39. Udalji se po drugi put i pomoli se istim riječima.

40. Kad se je vratio, nađe ih opet gdje spavaju. Oči su im bile otežale, i nijesu znali, što bi mu odgovorili.

41. Dođe po treći put i reče im: »Jednako spavate i počivate? Dosta. Došao je čas. Evo, Sin čovječji predat će se u ruke grješnicima.

42. Ustanite, hajdemo! Evo, izdajnik se moj približuje!«

*43. Dok je još govorio, dođe već Juda, jedan od dvanaestorice, i s njim četa [velika] s mačevima i toljagama po nalogu glavara svećeničkih, književnika i starješina.

44. A izdajnik je bio s njima ugovorio znak: »Koga ja cjelivam, taj je. Uhvatite ga i odvedite ga oprezno!«

*45. Kad dođe, odmah pristupi k njemu i cjeliva ga i reče: »Učitelju!«

46. Sada metnuše ruke na njega i uhvatiše ga.

47. A jedan od onih, što su stajali ondje, potegnu mač, udari njim slugu velikoga svećenika i odsiječe mu uho.

48. Isus im reče: »Kao na razbojnika izašli ste s mačevima i toljagama, da me uhvatite.

*49. Svaki dan sam bio među vama u hramu i učio, i nijeste me uhvatili. Ali se mora ispuniti Pismo.«

*50. Tada ga ostaviše i pobjegoše svi.

*51. A jedan mladić, koji je na golu tijelu nosio samo platnenu haljinu, išao je za njim; i uhvatiše ga.

52. A on ostavi platnenu haljinu i go pobježe od njih.

53. Odvedoše Isusa k velikomu svećeniku. Tamo su se sabrali svi glavari svećenički, starješine i književnici.

54. Petar je išao za njim izdaleka do u dvorište velikoga svećenika. Ondje sjede sa slugama uz vatru, i grijao se.

55. Glavari svećenički i sve visoko vijeće tražili su svjedočanstvo proti Isusu, da ga ubiju. Ali ne nađoše nijedno.

56. Istina, iznesoše mnoge lažne izjave o njemu, ali izjave njihove nijesu bile suglasne.

57. Neki još ustadoše i lažno izjaviše o njemu:

58. »Mi smo čuli gdje on govori: Ja ću razvaliti ovaj hram, koji je sagrađen čovječjom rukom i u tri dana sagradit ću drugi, koji nije načinjen čovječjom rukom.«

59. Ali ni u tom nije se slagala izjava njihova.

60. Tada se diže veliki svećenik, stupi na sredinu i zapita Isusa: »Zar nemaš ništa da odvratiš na to, što ovi iznose proti tebi?«

(43—65) Isp. Mt 26, 47—68; Lk 22, 47—71; Iv 18, 1—11. — »Dođe već Juda«; Vulgata ima: »dođe Juda Iskariot« (»venit Judas Iscariotes«).

(45) »Učitelju!« Vulgata ima: »Zdravo, učitelju!« (»Ave, Rabbi!«).

(49) Misli se na proroštva Svetoga Pisma o muci Isusovoj.

(50) Vulgata ima: »Tada ga ostaviše učenici njegovi i svi pobjegoše« (»Tunc discipuli ejus relinquentes eum, omnes fugerunt«).

(51) Ovaj je mladić bio sam evanđelist Marko; jer inače ne bi se moglo objasniti, kako je on ovu po sebi neznatnu zgodicu uzeo u svoje Evanđelje.

*61. On je šutio i nije ništa odgovorio. Opet ga zapita veliki svećenik: »Jesi li ti Mesija, Sin Blagoslovenoga?«

*62. A Isus odgovori: — »Ja sam; i vidjet ćete Sina čovječjega gdje sjedi s desne Svemogućega i dolazi na oblacima nebeskim.«

63. Tada veliki svećenik razdera haljinu svoju i reče: »Čemu trebamo još svjedoke?

*64. Čuli ste hulu na Boga; što vam se čini?« Oni jednoglasno izjaviše, da je zaslužio smrt.

65. I neki su pljuvali na nj, pokrivali mu lice, udarali ga pesnicama i rugali se: »Proreci!« Sluge su ga udarale po obrazu.

*66. Dok je Petar bio dolje u dvorištu, dođe jedna od sluškinja velikog svećenika.

67. Kad vidje, kako se grije Petar, pogleda na nj i reče: »I ti si bio s Isusom Nazarejinom.«

68. On zataji i reče: »Ne znam i ne razumijem, što govoriš.« Tada izađe napolje u predvorje. I pijetao zapjeva.

69. I kad ga vidje ondje sluškinja, reče onima, što su tu stajali: »Ovaj je jedan od njih.«

70. On zataji opet. Malo zatim oni, što su okolo stajali, rekoše Petru: »Doista si ti jedan od njih, jer si Galilejac.«

71. Tada se poče kleti i preklinjati: »Ne znam toga čovjeka, o kojem govorite.«

72. Odmah zapjeva pijetao po drugi put. I Petar se sjeti riječi, koju mu je bio rekao Isus: »Prije nego zapjeva pijetao dva puta, zatajit ćeš me tri puta.« I on proplaka.

GLAVA 15.

Isus pred Pilatom. Isusa grde i propinju. Smrt Isusova. Pogreb Isusov.

*1. Odmah u rano jutro održaše vijećanje glavari svećenički sa starješinama i književnicima, cijelo visoko vijeće. Oni dadoše Isusa svezana odvesti i predati Pilatu.

2. Pilat ga upita: »Jesi li ti kralj židovski?« On mu odgovori: »Ti kažeš.«

3. I iznesoše glavari svećenički mnoge tužbe proti njemu.

4. Pilat ga upita dalje: »Zar ništa ne odgovoraš? Čuj ipak, što sve iznose proti tebi!«

5. Ali Isus ne odvrati više ništa, tako da se je čudio Pilat.

6. O blagdanu običavao im je pustiti jednoga sužnja, kojega su smjeli izmoliti sebi.

7. Tada je ležao u zatvoru čovjek, po imenu Baraba, s drugim

(61) Vulgata ima: »Jesi li ti Krist, Sin Boga blagoslovenoga?« (»Tu es Christus, Filius Dei benedicti?«). Mi ovdje, kao i prije, uzimamo aramejsku riječ »Mesija« mjesto grčke riječi »Krist«, jer je veliki svećenik zacijelo rabio riječ aramejsku. Isp. našu bilješku kod Mt gl. 1. (1).

(62) Pod prisegom svjedočanstvo samoga Isusa za njegovo mesijanstvo i božanstvo. Isp. Dan 7, 13.

(64) Razderati svoju haljinu bio je kod Židovâ znak velike uzbuđenosti. Veliki svećenik naziva Isusovu izjavu hulom na Boga, koja je kod Židovâ potpadala smrtnoj kazni (3 Mojs 24, 6). Ali je ova osvada bila samo jedna izlika, kako se vidi iz Iv 11, 48. Kako je nepravedna ova osvada proti Isusu, uviđa svatko, kad pomisli na tolika čudesa, kojima je Isus dokazao svoje božanstvo.

(66—72) Isp. 26, 69—75; Lk 22, 54—62; Iv 18, 15—18. 25—27.

Gl. 15. (1—15) Isp. Mt 27, 1. 2. 11—26; Lk 23, 1—5. 13—25; Iv 18, 28—19, 15.

(1) U staro doba, kad je bila rasvjeta vrlo teška i skupa, oblasti su počimali rad već u rano jutro, i sudski postupak bio je kraći negoli danas.

buntovnicima. Oni su u buni počinili umorstvo.

*8. I tako izađe mnoštvo naroda gore i zamoli ono, što bi mu davao svagda.

9. Pilat ih upita: »Hoćete li da vam pustim kralja židovskoga?«

10. On je bio dobro zapazio, da su ga glavari svećenički bili predali iz zavisti.

11. Ali glavari svećenički podgovoriše narod, da im radije pusti Barabu.

12. Pilat im odvrati: »A što da činim s ovim, što ga zovete kraljem židovskim?«

13. Oni povikaše: »Propni ga!«

14. »A što je zlo učinio?« upita ih Pilat. Oni su samo vikali još jače: »Propni ga!«

15. Pilat htjede zadovoljiti narodu i pusti mu Barabu. A Isusa dade bičevati i predade da ga propnu.

*16. I vojnici ga odvedoše u nutarnjost dvora, u sudnicu, i sazvaše cijelu četu.

17. Ogrnuše mu skerletnu kabanicu, opletoše vijenac od trnja i metnuše ga na njega.

18. Tada su ga pozdravljali: »Zdravo, kralju židovski!«

19. Pritom su ga udarali trskom po glavi, pljuvali na nj, pregibali svoje koljeno i klanjali mu se.

20. Pošto su mu se bili tako narugali, svukoše mu skerletnu kabanicu i obukoše ga u vlastite haljine njegove. Tada ga povedoše napolje, da ga propnu.

*21. Natjeraše jednoga, koji je dolazio s polja i uprav prolazio, Simona iz Cirene, oca Aleksandrova i Rufova, da mu ponese križ.

22. Tako ga dovedoše na mjesto Golgotu, što znači košturnica.

*23. Ondje mu dadoše vino sa smirnom. Ali on ne uze.

24. Tada ga propeše i razdijeliše haljine njegove među se bacivši kocke za njih, tko će šta dobiti.

*25. Bila je treća ura, kad ga propeše.

26. Natpis s naznakom njegove krivnje glasio je: »Kralj židovski.«

27. S njim propeše dva razbojnika, jednoga s desne njegove, drugoga s lijeve njegove.

*28. Tako se ispuni riječ Pisma: »Ubrojen je među zločince.«

*29. Koji su prolazili, hulili su na nj, mahali glavom i govorili: »Ha, ti ćeš hram razvaliti i u tri ga dana opet sagraditi!

30. Siđi s križa i spasi samoga sebe!«

31. Isto tako rugali mu se i glavari svećenički s književnicima i govorili jedan drugome: »Druge je

---

(8) »I tako izađe mnoštvo naroda gore«, t. j. k dvoru, gdje je stanovao Pilat.

(16—32) Isp. Mt 27—44; Lk 23, 26—43; Iv 19, 1—3. 16—24.

(21) Simon je bio po svoj prilici kao hodočasnik došao u Jeruzalem iz Cirene, gdje je inače živio, i bio je prenoćio izvan grada; ili to »iz Cirene« znači aramejski čovjeka seljaka. Sada je on došao u grad da prisustvuje vazmenoj službi Božjoj. Njegovi se sinovi Aleksandar i Rufo imenuju, jer su u vrijeme sastavljanja Evanđelja po Marku bili poznati i ugledni kršćani. Kako je Rufo (isp. Rimlj 16, 13) živio u Rimu, to se na ovom mjestu opaža trag tomu, da je Evanđelje po Marku bilo napisano u Rimu.

(23) Osuđenima na smrt davali bi opojno piće, da im bude lakše podnijeti boli kod smaknuća. Isus odbi to piće, jer je htio da podnese muku i smrt pri potpunoj svijesti.

(25) Kao što je noć imala četiri straže od po tri ure, tako se je i dan dijelio u četiri jednaka odsjeka. Drugi odsjek (9—12) zvao se je treća ura.

(28) Isp. Iz 53, 12.

(29) Isp. Ps 22 [21], 8. — »Ti ćeš hram razvaliti«; Vulgata ima: »koji razvaljuješ hram Božji« (»qui destruis templum Dei«).

spasavao, samoga sebe ne može spasiti.
32. Mesija, kralj Izraelov, neka sad siđe s križa, da vidimo i vjerujemo!« I oni, što su bili s njim propeti, rugali mu se.
*33. O šestoj uri nastade tama po svoj zemlji, što je potrajala do devete ure.
*34. O devetoj uri povika Isus iza glasa: »Eloi, Eloi, lama sabaktani«, što znači: »Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?«
35. Neki od onih, što su okolo stajali, čuše to i rekoše: »Zove Iliju.«
*36. Tada otrča jedan, napuni spužvu octa, natače je na trsku, dade mu da pije i reče: »Da vidimo, hoće li doći Ilija, da ga skine!«
37. A Isus još jedamput povika iza glasa i izdahnu.
38. Tada se zavjes hramski razdera na dvoje odozgo do dolje.
*39. Satnik, koji je stajao prema njemu i vidio, gdje izdahnu tako, reče: »Zaista, ovaj je čovjek bio Sin Božji.«
40. Izdaleka su gledale i žene, među njima Marija Magdalena, Marija, mati Jakova Mlađega i Josipa, i Saloma.
41. One su ga bile pratile već u Galileji i posluživale ga. I još mnoge druge bile su tu, koje su bile s njim uzašle u Jeruzalem.
42. Već je bila večer, usto priprava, dan uoči subote.
43. Tada dođe Josip iz Arimateje, ugledan vijećnik, koji je također očekivao kraljevstvo Božje. On odvažno pođe k Pilatu i zamoli mrtvo tijelo Isusovo.
*44. Pilat se začudi, da je već umro. Zato dozva satnika i zapita, da li je umro.
45. Kad mu satnik to potvrdi, darova Josipu mrtvo tijelo.
*46. Ovaj kupi platno, skinu ga i zavi ga u platno. Tada ga položi u grob, koji je bio isječen u stijenu. Pred ulaz u grob navali kamen.
*47. Marija Magdalena i Marija, mati Josipova, gledale su, gdje je bio položen.

GLAVA 16.

Uskrsnuće. Objavljenje anđelovo ženama. Isus se javlja Magdaleni, dvojici učenika i svima učenicima. Uzašašće.

*1. Pošto prođe subota, kupiše Marija Magdalena, Marija, mati Jakovljeva, i Saloma mirisâ, da pođu i da ga pomažu.
2. Vrlo rano u prvi dan sedmice dođoše na grob, kad je sunce uprav izašlo.
3. Govorile su među sobom: »Tko će nam odvaliti kamen s grobnoga ulaza?«
4. Kad su pogledale, vidješe, da je kamen bio već odvaljen. Bio je naime vrlo velik.

(33—47) Isp. 27, 45—61; Lk 23, 44—56; Iv 19, 25—42.
(34) Isp. Ps. 22 [21], 2.
(36) Isp. Ps 69 [68], 22. — Isus je prije rekao: »Žedan sam« (Iv 19, 28). Drugi su htjeli uskratiti okrepu; nato je rekao ovaj podrugljivo riječi po smislu: Bez okrepe umrijet će Isus, prije nego mu dođe Ilija.
(39) »Gdje izdahnu tako«; Vulgata ima: »jer tako povikavši izdahnu« (»quia sic clamans expirasset«).
(44) Propeti bi inače živjeli često po više dana u svojim mukama, ako im ne bi bio skraćen život silom (prebijanjem golijeni).
(46) Grob se je nalazio blizu mjesta propinjanja pred gradskim zidom.
(47) Evanđelist Marko imenuje svjedokinje groba i stim pokazuje, da se je u nedjelju prazni grob Isusov mogao ustanoviti sa sigurnošću.
Gl. 16. (1—8) Isp. Mt 28, 1—8; Lk 24, 1—11; Iv 20, 1—18.

5. Uniđoše u grob i vidješe mla-
dića u bijeloj haljini gdje sjedi s
desne strane, i uplašiše se vrlo.
*6. A on im reče: »Ne bojte se!
Tražite Isusa Nazarejina, Propeto-
ga. Uskrsnuo je, nije ovdje. Evo,
ovdje je mjesto, kamo su ga bili
položili.
7. Sad idite i javite učenicima
njegovim, posebno Petru: On ide
pred vama u Galileju. Tamo ćete
ga vidjeti, kao što vam reče.«
*8. One izađoše i otrčaše od gro-
ba; jer ih obuze strah i trepet. Ni-
kome ništa ne kazaše o tom, jer su
se bojale.
*9. Izakako je bio rano u prvi
dan sedmice uskrsnuo, javi se naj-
prije Mariji Magdaleni, iz koje je
bio istjerao sedam đavola.
10. Ona otide i javi onima, što
su bili s njim, a koji su tugovali i
plakali.
11. Kad su oni čuli, da je živ i da
se je objavio njoj, nijesu vjerovali.
*12. Potom se javi u stranom
obličju dvojici od njih na putu, kad
su išli u selo.
13. I oni otidoše i javiše ostali-
ma. Ali ni njima nijesu vjerovali.
*14. Najposlije se javi jedanae-
storici, kad su bili za stolom. Pre-
kori ih za njihovo nevjerje i tvr-
doću njihova srca, što nijesu bili
vjerovali onima, koji su ga bili vi-
djeli, da je uskrsnuo.
*15. Tada im reče: »Idite u sav
svijet i propovijedajte evanđelje
svima stvorenjima!
16. Tko uzvjeruje i pokrsti se,
spasit će se; a tko ne uzvjeruje,
osudit će se.
17. One, koji vjeruju, pratit će
ova čudesa: U moje ime izgonit će
đavle, govorit će novim jezicima,
18. Uzimat će zmije u ruke, i
ako otrov smrtonosan popiju, ne će
im nauditi. Na bolesnike metat će
ruke, i oni će ozdravljati.«
19. Pošto im je Gospodin Isus
bio tako izgovorio, bi uzet u nebo,
i sjede Bogu s desne strane.
*20. A oni otidoše i stadoše pro-
povijedati posvuda. Gospodin je
djelovao s njima i potvrđivao riječ
njihovu čudesima, što su slijedila.

(6—7) Anđeo izjavljuje, da je Isus uskrsnuo, kako se ne bi uplašile žene, da je tko odnio mrtvo tijelo Isusovo. »Nije ovdje« znači: nije više u grobu, nije ovdje, da primi vaš pozdrav ovdje. Ono u r. 7., da Isus ide pred učenicima u Galileju, ne isključuje susret apostolâ s Uskrsnulim u Jeruzalemu. Stim se samo ističe, da je Isusovo uskrsnuće tako istinito i sigurno, da se on dapače vraća na pozorište svojega prvog djelovanja. Tako se je učenicima kao na dlanu pokazala sigurnost Isusova uskrsnuća. — »Posebno Petru«; ovo isticanje Petra pokazuje, da mu je Isus oprostio njegovo zatajenje, i da on jest i ostaje glava apostolâ.

(8) Iz Iv 20, 2 znamo, da je Marija Magdalena najprije dojavila apostolu Petru, da je grob Isusov otvoren. Iz Lk 24, 10 vidi se nadalje, da je kasnije Marija Magdalena prisutna, kad su žene dojavile apostolima nalog anđela (Mt 28, 8). Iz toga vidimo, da su se žene isprva plašile donijeti vijest apostolima, i to su istom onda učinile, kad su bile ohrabrene od Marije Magdalene. To nam također pokazuje, da ove žene nijesu tako lako povjerovale činjenicu uskrsnuća. Istom nakon ovoga dojavljenja vidješe one samoga Isusa (isp. Mt 28, 9).

(9) Isp. Iv 20, 11—18. — Ovo objavljenje uslijedilo je istom nakon dojavljenja apostolima, ali je bilo prije susreta Isusova sa ženama (Mt 28, 9 sl.).

(12) Na putu u Emaus (isp. Lk 24, 13—35).

(14) »Najposlije se javi«, t. j. uveče uskrsnoga dana.

(15) Ove su riječi bile rečene kod jednoga kasnijeg susreta Isusova s apostolima (isp. Dap 1, 5), možda na gori u Galileji (isp. Mt 28, 16) ili kod uzašašća (Lk 24, 50; Dap 1, 4—12). — Isus govori o odraslima. Veli »svima stvorenjima«, mjesto svima ljudima, jer je čovjek kruna stvorenjima. U duhu čovjeka zrcali se sve stvorenje.

(20) U malo riječi pripovijeda nam evanđelist Marko početak velikoga djela svjetske misije, koju Spasitelj promiče i pomaže s neba.

EVANĐELJE PO LUKI

1. Sveti Luka rodom je poganin iz Antiohije u Siriji. Tu je kao jedan od prvih pogana prešao na kršćanstvo. Po svoj prilici obratio ga je i pokrstio sv. Pavao, njegov duhovni vođa. Luka je bio po narodnosti Grk. Po svojem zvanju bio je liječnik (Kol 4, 14), što se očito vidi i u njegovim spisima. Kao prijatelj i suradnik apostolâ pratio je sv. Pavla na njegovu drugom i trećem misijskom putovanju (Dap 16, 10—17; 20, 5—21, 18) i boravio je kod njega za njegova sužanjstva u Cezareji i Rimu (Dap 24, 23; 27; 28; Kol 4, 14). Čini se, da je u pokrajini Ahaji umro kao starac mučeničkom smrti. Crkva slavi njegovu svetkovinu dne 18. listopada.

2. Da je sv. Luka pisac trećega Evanđelja, svjedoči jednoglasno predaja stare Crkve. Što je evanđelistu Marku bio apostol Petar, to je evanđelistu Luki bio apostol Pavao. Irenej piše o njemu: »Luka, drug Pavlov, sastavio je u jednu knjigu evanđelje, što ga je propovijedao Pavao.«

3. Evanđelje po Luki bilo je upućeno na izvore. Ovi izvori bili su prvi. Tu je bio Pavao, tu su bili »očevici i sluge riječi«, s kojima je općio Luka (1, 2). Služio se je i prije napisanim Evanđeljima: Evanđeljem po Mateju i Evanđeljem po Marku. A vrlo je vjerojatno, da je događaje iz djetinjstva Isusova čuo iz usta same B. D. Marije, kojoj je podigao u svom Evanđelju ponajljepši spomenik, kad je iznio njezin Magnifikat, tu najljepšu pjesmu na svijetu.

4. Evanđelje po Luki posvećeno je Teofilu, uglednome kršćaninu u Rimu, a imalo je za čitatelje sve kršćanske općine, što ih je utemeljio na sve strane Apostol narodâ sv. Pavao.

5. Svrha je Evanđelju po Luki lijepo uređenim prikazanjem Isusova života utvrditi plemenitoga pokrštenika Teofila i po njemu sve druge čitatelje u osvjedočenju o pouzdanosti i istini kršćanskih nauka. On ide za tim, da dokaže, kako je Isus Krist Spasitelj svih naroda i svih vremena. A pritom izabira evanđelist Luka takove činjenice, koje pokazuju Isusa kao milosrdnog i ljubeznog Spasitelja, koji se tako milostivo zauzima za ljude siromahe, za grješnike i za sve na svijetu bijednike.

6. Ovo treće Evanđelje napisano je prije razorenja Jeruzalema (70), jer se u njemu ne spominje ništa o toj velikoj činjenici. Na svu priliku napisao je Luka svoje Evanđelje između 61. i 63. godine, kada je ono boravio u Rimu kod apostola Pavla, koji je, kao Apostol narodâ, dao Evanđelju po Luki biljeg i značaj svjetske povijesti. Velike događaje spasenja unio je evanđelist Luka u suslijed svjetske povijesti.

SVETO EVANĐELJE ISUSA KRISTA PO LUKI

GLAVA 1.

Predgovor. Navještenje rođenja Ivanova i Isusova. Marija pohađa Elizabetu. Hvalospjev Marijin. Rođenje Ivanovo. Hvalospjev Zaharijin.

*1. Već su mnogi preduzeli da napišu izvještaj o događajima, što su se zbili među nama,

2. Onako, kako nam ih predadoše prvotni očevici i sluge riječi.

*3. Tako i ja namislih da pomno ispitam sve događaje od prvih početaka njihovih i da ih po redu napišem tebi, plemeniti Teofile,

4. Da se mogneš osvjedočiti o pouzdanosti nauka, u kojima si bio poučen.

*5. U dane Heroda, kralja Judeje, živio je neki svećenik po imenu Zaharija, iz svećeničkog reda Abije. Žena je njegova vukla lozu iz roda Aronova i zvala se Elizabeta.

6. Bili su oboje pravedni pred Bogom i živjeli su besprijekorno u svim zapovijedima i uredbama Gospodnjim.

7. A bili su bez djece; jer je Elizabeta bila nerotkinja, i oboje su bili već poodmakli u godinama.

8. Kad je jedamput njegov svećenički red bio na redu i on vršio pred Bogom svetu službu,

*9. Zapade njega ždrijebom po običaju svećeničkom, da ide u hram Gospodnji i prinese kad.

10. A sav je narod u vrijeme kađenja stajao napolju i molio se.

11. Tada mu se ukaza anđeo Gospodnji s desne strane žrtvenika kadionoga.

12. Kad ga vidje Zaharija, uplaši se i strah napade na nj.

13. A anđeo mu reče: »Ne boj se, Zaharija! Molitva je tvoja uslišena: Elizabeta, žena tvoja, rodit će ti sina; nadjeni mu ime Ivan!

14. Imat ćeš radost i veselje, i mnogi će se obradovati njegovu rođenju.

*15. Jer će biti velik pred Gospodinom. Vina i jaka pića ne će piti, i već u utrobi materinoj napunit će se Duha Svetoga.

Gl. 1. (1—4) Načinom grčkih povjesničara izražava se Evanđelist u obliku predgovora o osnovi, metodi (načinu) i svrsi svojega spisa.

(3) Isp. Dap 1, 1. — Teofil je bio ugledan kršćanin, kako mu to i titulatura (naslov) pokazuje. Ali nam on nije pobliže poznat.

(5) Isp. Mt 2, 1 sl.; 1 Dnev 24, 10. — Herod Veliki, od 40. godine pr. Kr. kralj po milosti Rima, rodom je Idumejac. — »Iz svećeničkog reda Abije«: bila su naime 24 svećenička reda ili rodne kuće. Oni su obavljali službu u hramu naizmjence od sedmice do sedmice.

(9) Bio je običaj, da se svaki dan iz reda, koji je imao sedmičnu službu, ždrijebom odredi svećenik, koji će prinijeti kad ujutro i uveče u svetištu hrama na žrtveniku kadionom (isp. naše slike u II. svesku na str. 761.).

(15) Isp. 4 Mojs 6, 3; Suc 13, 4 sl.

16. Mnoge od djece Izraelove obratit će Gospodinu, Bogu njihovu.

*17. On će doći pred njim u duhu i sili Ilijinoj, da opet obrati srca otaca k djeci, nepokorne da privede k mišljenju pravednikâ i tako učini Gospodinu narod spreman.«

18. Zaharija odvrati anđelu: »Po čemu da ja to spoznam? Jer sam ja star, i žena je moja poodmakla u godinama.«

*19. Anđeo mu odvrati: »Ja sam Gabrijel, koji stojim pred Bogom, i poslan sam da govorim s tobom i da ti donesem ovu radosnu vijest.

20. A jer nijesi vjerovao mojim riječima, što će se ispuniti u svoje vrijeme, ti ćeš onijemiti i ne ćeš moći govoriti do onoga dana, dok se to ne zbude.«

21. Narod je čekao na Zahariju, i čudio se, što se je tako dugo zabavio u hramu.

22. Kad je izašao, nije im mogao riječi progovoriti. Tada upoznaše, da je morao imati u hramu kakvo prikazanje. On im je namigivao, i ostade nijem.

23. Čim se navršiše dani njegove službe, vrati se kući.

24. Poslije ovih dana zače njegova žena Elizabeta. Krila se je pet mjeseci i govorila:

*25. »Tako mi učini Gospodin: On u ove dane milostivo skide s mene sramotu moju pred ljudima.«

*26. U šestom mjesecu poslan bi anđeo Gabrijel u grad galilejski, koji se zove Nazaret,

27. K djevici zaručenoj mužu, komu je bilo ime Josip, iz kuće Davidove. Ime je djevici bilo Marija.

*28. Anđeo uniđe k njoj i reče: »Zdravo, milosti puna! Gospodin je s tobom. [Blagoslovena si ti među ženama.]«

29. Na ove riječi uplaši se ona i pomisli, što ima da znači ovaj pozdrav.

30. Anđeo joj reče: »Ne boj se, Marija; jer si našla milost u Boga!

*31. Ti ćeš začeti i roditi sina. Nadjeni mu ime Isus!

32. On će biti velik i zvat će se Sin Svevišnjega. Gospodin Bog dat će mu prijesto njegova oca Davida.

*33. On će vladati nad kućom Jakovljevom u vijeke, i kraljevstvu njegovu ne će biti kraja.

*34. Marija reče anđelu: »Kako će se to dogoditi, kad ja ne poznajem muža?«

*35. Anđeo joj odgovori: »Duh Sveti doći će na tebe, i sila Svevišnjega osjenit će te. Zato će se i Sveto, što će se roditi [od tebe], zvati Sin Božji.

(17) Isp. Mal 4, 6; Mt 11, 4. — »Da opet obrati srca otaca k djeci, nepokorne da privede k mišljenju pravednikâ«, t. j. on će sada žive i vjerski ohladnjele Židove probuditi na takovu pobožnost, da će sveti praoci imati opet srdačnu radost na narodu, koji vuče lozu od njih.

(19) Isp. Dan 8, 16; 9, 21. — Zaharija poradi svoje slabosti u vjeri dobiva znak, koji ima u sebi kaznu.

(25) Biti bez djece bila je teška kušnja i sramota kod Istočnjakâ, osobito kod Židovâ.

(26) Isp. Mt 1, 18 sl.

(28) »Milosti puna«, kao bezgrješno začeta, od svakog osobnoga grijeha prosta i posve ispunjena ljubavlju Božjom. — »[Blagoslovena si ti među ženama.]« uzeto je iz Vulgate.

(31) Isp. Mt 1, 21; Lk 2, 21; Iz 7, 14.

(33) Isp. Iz 9, 6 sl; 2 Kralj 7, 16; Dan 7, 14. 27; Mih 4, 7.

(34) Ove Marijine riječi pokazuju, da je Marija bila zavjetovala vječno djevičanstvo.

(35) »I sila Svevišnjega osjenit će te« i majkom te učiniti. — »[od tebe]« uzeto iz Vulgate.

36. I Elizabeta, rođakinja tvoja, u starosti svojoj zače sina, i ona, koju zovu nerotkinjom, broji već šesti mjesec.
*37. Jer u Boga nije nemoguća nijedna stvar.«
38. Tada reče Marija: »Evo, ja sam službenica Gospodnja; neka mi bude po riječi tvojoj!« I anđeo otide od nje.
*39. U one dane ustade Marija i otide brzo u planinu u grad u Judi.
40. Uniđe u kuću Zaharijinu i pozdravi Elizabetu.
41. Čim je Elizabeta čula pozdrav Marijin, zaigra dijete u utrobi njezinoj, i Elizabeta se napuni Duha Svetoga.
*42. Ona povika iza glasa: »Blagoslovena si ti među ženama, i blagosloven je plod utrobe tvoje!
43. Otkud meni ta milost, da mati Gospodina mojega dolazi k meni?
*44. Jer evo, čim pozdrav tvoj dođe u uši moje, zaigra dijete od radosti u utrobi mojoj.
45. Blažena, koja je vjerovala, da će se ispuniti, što joj je kazao Gospodin.«
*46. Tada reče Marija: »Veliča duša moja Gospodina,
47. I duh se moj raduje u Bogu, Spasitelju mojemu.
*48. Pogledao je on u milosti na neznatnu službenicu svoju. Gle, odsad će me zvati blaženom svi naraštaji.
49. Velike je stvari učinio na meni Moćni. Ime je njegovo sveto,
*50. Milosrđe njegovo traje od koljena do koljena onima, koji ga se boje.
51. Moćno upravlja ruka njegova. Uništi srca puna oholosti.
52. Silnike obori s prijestola, neznatne podiže gore.
*53. Gladne napuni dobara, bogate otpusti prazne.
*54. Zauzeo se je za Izraela, slugu svojega, sjećajući se milosrđa svojega
*55. S Abrahamom i potomcima njegovim do vijeka, kao što je obećao ocima našim.«
56. Marija ostade kod nje jedno mjesec dana. Tada se vrati kući.
57. Elizabeti se navršiše njezini dani, i rodi sina.
58. Njezini susjedi i rođaci čuli su, da joj je Gospodin iskazao veliku milost, i radovali su se s njom.
59. U osmi dan dođoše da obrežu dijete i htjedoše ga nazvati imenom njegova oca Zaharije.

(37) Isp. 1 Mojs 18, 14.
(39) Po predaji taj je grad Ain Karim dva sata zapadno od Jeruzalema.
(42) Po nadahnuću Duha Svetoga znala je Elizabeta, da je Marija bila postala Majka Sinu Božjemu.
(44) Kod ovoga susreta napunio se je Ivan Duha Svetoga u utrobi materinoj (isp. r. 15).
(46—55) U ovom divnom hvalospjevu (Magnifikat) slavi Marija velika Božja djela u svome vlastitom životu (46—50), u povijesti čovječanstva (51—53) i u povijesti Izraelovoj (54—55).
(46) Isp. 1 Kralj 2, 1.
(48) Što je Bog Mariju iz duboke niskoće, u koju je bila pala kuća Davidova, tako visoko podigao, to pokazuje, kako je velika bila njegova milost prema njoj. Isp. 1 Kralj 1, 11.
(50) Isp. Ps 103 [102], 17.
(53) Isp. Ps 107 [106], 9; 1 Kralj 2, 5; Iz 33, 11. — Bog je svoju moć pokazao upravo na grješnim mogućnicima u kući Davidovoj oborivši ih s prijestola.
(54) Isp. Iz 41, 8.
(55) Isp. 1 Mojs 17, 7; 22, 16 sl; 18, 18; Ps 131, 11. — Utjelovljenje Isusovo jest ispunjenje mesijanskih proroštava.

60. Ali mati njegova odvrati: »Ne, Ivan neka se zove!«
61. Rekoše joj: »Ali nitko u rodbini tvojoj nema toga imena.«
62. I namigivali su ocu njegovu, kako bi on htio da ga nazovu.
*63. On zatraži pisaću tablicu i napisa na njoj riječi: »Ivan je njegovo ime.« Svi se tomu začudiše.
64. U isti čas otvoriše mu se usta i jezik se njegov razriješi. Mogao je govoriti i slavio je Boga.
65. Tada dođe strah na sve, koji su stanovali u blizini, i po svoj planini judejskoj govorilo se o svim ovim događajima.
66. Svi, koji su čuli to, razmišljali su o tom u srcu i govorili: »Što će biti iz ovoga djeteta?« Jer je ruka Gospodnja bila s njim.
67. Zaharija, otac njegov, napuni se Duha Svetoga i reče proročke riječi:
*68. »Blagosloven neka je Gospodin, Bog Izraelov! On pohodi narod svoj, pripravi mu otkup.
*69. Rog spasenja podiže za nas u kući svojega sluge Davida:
*70. Spasenje od neprijatelja naših i iz ruke svih mrzitelja naših,
*71. Kao što je od davnine obećao na usta svetih proroka.
*72. Tako htjede smilovati se ocima našim i spomenuti se svetoga zavjeta svojega,
*73. Zakletve, kojom se zakle Abrahamu, ocu našemu: da će nam dati,
74. Da se izbavimo iz ruke neprijateljâ, da mu služimo bez straha
75. U svetosti i pravednosti sve dane života svojega.
*76. Dijete moje, ti ćeš se zvati prorok Svevišnjega. Ići ćeš naprijed pred Gospodinom, da mu pripraviš putove,
77. Da doneseš vijest spasenja narodu njegovu u oproštenju grijeha njegovih
*78. Po dubokom milosrđu Boga našega. Pohodio nas je istok s visine,
79. Da obasja one, koji sjede u noći i u sjeni smrtnoj, da uputi korake naše na put mira.«
*80. Dječak je rastao i jačao u duhu. Živio je u pustinji do onoga dana, kad se je pokazao pred Izraelom.

GLAVA 2.

*1. U one dane izađe zapovijed od cara Augusta, da se popiše sav svijet.

(63) Isp. Lk 1, 13.
(68—79) Hvalospjev Zaharijin zove se po početnoj riječi u Vulgati »Benediktus«. U njemu zahvaljuje Zaharija Bogu na poslanju Mesije (68—75) i izriče svoju radost radi uzvišene zadaće svojega sina (76—79).
(68) Isp. Ps 41 [40], 14; 72 [71], 18; 111 [110], 9.
(69) Isp. 1 Kralj 2, 10; Ps 18 [17], 3; 132 [131], 17. — Rog je slika snage, jakosti i punine; znači dakle ovdje: sigurno i bogato spasenje.
(70) Isp. Jer 23, 6; 30, 9 sl.
(71) Isp. Ps 106 [105], 10.
(72) Isp. 3 Mojs 26, 42; Jer 31, 33.
(73) Isp. 1 Mojs 17, 7; 22, 16; Mih 7, 20; Hebr 6, 13. 17.
(76) Isp. Mal 3, 1. — »Ići ćeš pred Gospodinom, t. j. pred Isusom Mesijom.
(78—79) Pun milosrđa šalje Bog ljudima, koji čame u vjersko-ćudorednoj tami, svijetlo spasenja i pokazuje im put k spasenju.
(78) Isp. Zah 3, 8; 6, 12. — »Pohodio nas je istok s visine«, t. j. Isus, koji je došao k nama s visina nebeskih.
(80) »Živio je u pustinji«, t. j. u pustinjskim krajevima blizu svoga zavičaja.
Gl. 2. (1) Rimski car bio je tada vrhovni gospodar nad Judejom, zato je zapovijed vrijedila i za njih.

*2. Ovo je bio prvi popis. Bio je pod Kvirinijem, namjesnikom Sirije.

3. Svi su išli, da se upišu, svaki u svoj rodni grad.

*4. Josip je bio iz kuće i porodice Davidove. Tako uziđe on iz grada Nazareta u Galileji u Judeju u grad Davidov, koji se zove Betlehem,

5. Da se upiše s Marijom, zaručenom svojom ženom, koja je bila trudna.

*6. Kad su bili ondje, ispuniše se njezini dani.

*7. Ona rodi svojega prvorođenog Sina, povi ga u pelenice i položi ga u jasle. U gostioni nije bilo mjesta za njih.

*8. U onom kraju imali su pastiri u polju noćnu stražu kod stada svojega.

9. Tada stupi anđeo Gospodnji k njima, i slava ih Gospodnja obasja. I uplašiše se vrlo.

10. A anđeo im reče: »Ne bojte se! Evo, javljam vam veliku radost, koja će biti svemu narodu:

11. Danas vam se u gradu Davidovu rodi Spasitelj, Mesija i Gospodin.

12. I ovo neka vam je znak: Naći ćete dijete, što je povito u pelenice i leži u jaslama.«

13. Ujedamput pridruži se anđelu velika vojska nebeska, koja je hvalila Boga i pjevala:

*14. »Slava Bogu na visini i na zemlji mir ljudima dobre volje.«

15. Tada otidoše anđeli od njih na nebo. A pastiri su govorili jedan drugome: »Poći ćemo tamo u Betlehem i vidjet ćemo, što se je dogodilo i što nam je Gospodin obznanio!«

16. Otidoše brzo tamo i nađoše Mariju i Josipa i dijete, što je ležalo u jaslama.

17. Pošto su bili to vidjeli, pripovjediše, što im je bilo kazano za ovo dijete.

18. Svi, koji su to čuli, divili su se tome, što im pripovjediše pastiri.

*19. A Marija je čuvala sve riječi ove i razmišljala o njima u srcu svojemu.

20. Pastiri se vratiše natrag, i hvalili su i slavili Boga za sve, što su bili čuli i vidjeli, kao što im je bilo kazano.

*21. Kad se navrši osam dana da bude obrezano dijete, nadjenuše mu ime Isus, kao što bi nazvano od anđela, prije nego se začе u utrobi.

(2) Osim ovdje spomenutoga popisa pozna evanđelist Luka (Dap 5, 37) još drugi, koji je bio pod istim Kvirinijem oko 6. godine p. Kr. Takovi popisi bivali su često puta.

(4) Isp. Mt 2, 6; Mih 5, 2.

(6) Isp. Mt 1, 25; 2, 1.

(7) Riječ »prvorođeni« ne označuje u biblijskom jeziku kao u nas opreku prema kasnije rođenomu. Evanđelist hoće stim samo istaknuti, da Marijin Sin potpada pod zakonsku naredbu o prvorođenima (2 Mojs 13, 2). — »U gostionici nije bilo mjesta za njih«, jer su radi popisa mnogi izvana došli u Betlehem.

(8) Za suhih dana može u Palestini i u prosincu stado pasti i noćivati na polju.

(14) Utjelovljenjem Sina Božjega vraćena je Bogu oteta čast, a čovječanstvu je opet darovana milost Božja.

(19) Marijina su usta iskazala, što nam pripovijeda evanđelist Luka.

(21) Isp. Mt 1, 21; Lk 1, 31; Iv 7, 22; 1 Mojs 17, 12; 3 Mojs 12, 3. — Isus se je dao obrezati, da se tako podvrgne zakonu i stim otkupi one, koji su živjeli pod zakonom (Gal 5, 3; Rimlj 2, 15), i jer prolićem svoje krvi htjede ispuniti ono, što je obrezanje simbolički (u znamenu) obećavalo, naime oproštenje od grijeha.

*22. Pošto se svršiše dani čišćenja, što ih je propisivao zakon Mojsijev, donesoše ga u Jeruzalem, da ga prikažu Gospodinu.
*23. Jer ovako stoji napisano u zakonu Gospodnjem: »Svako muško prvorođeno ima se posvetiti Gospodinu.«
*24. I oni htjedoše prinijeti žrtvu, kao što je propisano u zakonu Gospodnjem: dvije grlice ili dva golubića.
25. Tada je bio u Jeruzalemu čovjek po imenu Simeon. On je bio pravedan i bogobojazan i čekao je utjehu Izraelovu, i Duh Sveti bio je u njemu.
26. Njemu je bio objavio Duh Sveti, da ne će vidjeti smrti, dok ne vidi Pomazanika Gospodnjega.
27. Ponukan od Duha dođe u hram, kad upravo donesoše roditelji dijete Isusa, da izvrše na njemu propis zakona.
28. Tada ga on primi na ruke svoje, uze slaviti Boga i reče:
29. »Sada možeš, Gospodine, po riječi svojoj u miru otpustiti slugu svojega.
30. Oči moje vidješe spasenje,
*31. Koje si pripravio pred svima narodima:
*32. Svijetlo, da prosvijetli neznabošce, slavu naroda Izraelova.«
33. Otac njegov i mati njegova vrlo su se čudili tome, što se govorilo za njega.
*34. Simeon ih je blagosivao. Tada reče Mariji, materi njegovoj: »Ovaj je određen na propast i na uskrsnuće mnogima u Izraelu i za znak, kojemu će se protiviti.
*35. — I također će dušu tvoju probosti mač. — Tako će se otkriti misli mnogih srdaca.«
36. Tada je bila i proročica Ana, kći Fanuelova iz plemena Aserova. Ona je bila poodmakla u godinama. Nakon djevojaštva svojega živjela je sedam godina sa svojim mužem
37. I sad je bila udovica od osamdeset i četiri godine. Nikad nije odlazila od hrama i služila je Bogu postom i molitvom dan i noć.
*38. I ona je došla u isto vrijeme, slavila je Boga i govorila za njega svima, koji su čekali otkup Jeruzalema.
*39. Izakako su bili izvršili sve po zakonu Gospodnjem, vratiše se u Galileju u grad svoj Nazaret.
*40. Dijete je raslo i jačalo. Bilo je puno mudrosti, i milost je Božja počivala na njemu.

(22) Isp. 3 Mojs 12, 4. 6. — Dani čišćenja po zakonu Mojsijevu trajali su 40 dana. Premda je Marija bila rodila čudesnim načinom i bila prosta od levitske nečistoće, ipak se ponizna podvrgnu ceremoniji (obredu) čišćenja u hramu.

(23) Isp. 2 Mojs 13, 2. 15; 4 Mojs 8, 16.

(24) Isp. 3 Mojs 12, 8. — To je bila žrtva siromahâ. Bogati su morali prinijeti jedno janje kao žrtvu paljenicu i jednu golubicu kao žrtvu za grijeh.

(31) »Pred svima narodima«, dakle i pred neznabošcima.

(32) Isp. Iz 42, 6; 49, 6. — Svijetlo, po kojemu se je objavilo spasenje i neznabošcima, a Izraelu je u njemu slava, jer je izašlo od Izraela.

(34) Isp. Lk 20, 18; Rimlj 9, 33; 1 Pet 2, 7; Iz 8, 14. — Dobri će po Isusu doći do uskrsnuća od grijehâ, a zli će propasti, jer je od njega zlo nadvladano i zli su odbačeni.

(35) Progonstvo Sina zadat će boli i materi. Progonstvo će postati kamen kušnik za lučenje duhova.

(38) »Otkup Jeruzalema«; Vulgata ima: »otkup Izraela« (redemptionem Israel«).

(39) Isp. Mt 2, 22.

(40) Isp. Lk 1, 80.

*41. Roditelji njegovi išli bi svake godine u Jeruzalem o blagdanu Vazma.

*42. Kad mu je bilo dvanaest godina, uzašli su u Jeruzalem po običaju blagdana.

*43. Kad prođoše ovi dani, zaputiše kući. A dječak Isus zaostade u Jeruzalemu, a da ne opaziše roditelji njegovi.

44. Misleći, da je s putnom družinom, otidoše dan hoda i stadoše ga tražiti po rodbini i po znancima.

45. Ali ga ne nađoše. Zato se vratiše u Jeruzalem, i tražili su ga.

*46. Poslije tri dana nađoše ga u hramu. Sjedio je među učiteljima, slušao ih i pitao ih.

47. Svi, koji su ga slušali, divili su se njegovu razumu i njegovim odgovorima.

48. Kad ga ugledaše, začudiše se. Mati njegova reče mu: »Dijete, što nam to učini? Evo, otac tvoj i ja žalosni smo te tražili!«

*49. On im odvrati: »Zašto ste me tražili? Zar nijeste znali, da ja moram biti u kući Oca svojega?«

50. Ali oni ne razumješe, što im on stim htjede reći.

51. Tada siđe s njima i dođe u Nazaret, i bio im je poslušan. Mati je njegova čuvala sve riječi ove u srcu svojemu.

52. I Isus je napredovao u mudrosti, u dobi i u milosti kod Boga i kod ljudi.

GLAVA 3.

Ivan u pustinji. Krštenje Isusovo. Rodoslovlje.

*1 Bilo je u petnaestoj godini vladanja cara Tiberija. Poncije Pilat bio je upravitelj u Judeji, Herod četverovlasnik u Galileji, njegov brat Filip četverovlasnik u Itureji i u pokrajini Trahonitskoj, Lizanija četverovlasnik u Abileni.

*2. Veliki svećenici bili su Ana i Kaifa. Tada dođe riječ Božja Ivanu, sinu Zaharijinu u pustinji.

3. On prođe svu okolinu na Jordanu, i propovijedao je krštenje pokore za oproštenje grijehâ,

4. Kako stoji napisano u knjizi govorâ proroka Izaije: »Glas onoga, što viče u pustinji: Pripravite put Gospodnji, poravnite staze njegove!

(41) Isp. 2 Mojs 23, 14 sl.; 5 Mojs 16, 6. — Izraelski muževi bili su dužni hodočastiti u Jeruzalem triput u godini: na Vazam (blagdan beskvasnih kruhova), na blagdan tjedana (Duhovi) i u jesen na blagdan sjenica. Žene su se mogle pridružiti dragovoljno.

(42) Od pune dvanaeste godine života bio je svaki Izraelac obvezan svake godine hodočastiti u Jeruzalem, kako je rečeno u gornjoj bilješki (r. 41).

(43) Hodočasnici su išli u povorkama, gdje bi se skupili ljudi istoga kraja. U takvim povorkama mogli su pojedinci lako umaći očima.

(46) Nađoše ga dakle slijedeći dan u hramu iza povratka u Jeruzalem.

(49) Ovim riječima očituje Isus svoje božansko dostojanstvo i određenje. Njega vodi jedino volja nebeskoga Oca, pred kojom moraju uzmaći otac i mati.

Gl. 3. (1—18) Isp. Mt 3, 1—12; Mk 1, 1—8.

(1) »Bilo je u petnaestoj godini vladanja cara Tiberija«, t. j. 781. godine poslije utemeljenja grada Rima, 27. godine p. Kr. — Poncije Pilat upravljao je Judejom 26.—36. p. Kr. — Herod Antipa I. (isp. bilješku kod Mt 2, 22). — Filip, brat Antipin; njegova je zemlja ležala zapadno od gornjeg Jordana i od Genezaretskog jezera. — Abilena je Antilibanonu, sjeverozapadno od Damaska. — Sve su ovdje spomenute pokrajine ležale na sjeveroistoku Palestine.

(2) Ana je bio skinut, ali je ipak imao velik utjecaj na Kaifu (18.—36. p. Kr.), svojega zeta, koji je vladao (Iv 11, 49).

5. Svaka dolina neka se ispuni, svaka gora i brežuljak neka se slegne; što je krivo, neka bude pravo, što je neravno, neka bude ravan put!

*6. I svako će tijelo vidjeti spasenje Božje.«

*7. A ovako je on govorio narodu, što je izlazio, da ih krsti: »Leglo zmijino, tko vam je kazao, da biste mogli umaći gnjevu, što dolazi?

8. Rodite rodove obraćenja! Ne govorite u sebi: Bog može Abrahamu podići djecu iz ovoga kamenja!

9. Već je sjekira položena na korijen drveću. Svako drvo, koje ne rađa dobra roda, siječe se i u oganj se baca.«

10. Tada ga upitaše ljudi: »Što da činimo?«

*11. On im odgovori: »Tko ima dvoje haljine, neka da jednu onome, koji nema nijednu; i tko ima hrane, neka čini isto tako!«

12. I carinici dođoše, da ih krsti. Upitaše ga: »Učitelju, što da činimo?«

*13. On im odgovori: »Ne tražite više, nego što vam je naređeno!«

14. Isto tako upitaše ga vojnici: »Što da činimo?« Odgovori im: »Nikomu ne činite sile i prijevare, i budite zadovoljni svojom plaćom!«

*15. Narod je bio u napetosti. Svi su mislili u sebi, da nije Ivan možda Mesija?

*16. A Ivan izjavi svima: »Ja vas krstim samo vodom. Ali dolazi jedan, koji je moćniji od mene. Ja nijesam dostojan odriješiti remena na obući njegovoj. On će vas krstiti Duhom Svetim i ognjem.

17. Vijačom u ruci očistit će gumno svoje; pšenicu će skupiti u žitnicu svoju, a pljevu će sažeći u ognju neugasljivu.«

18. Još mnoge druge opomene dao je narodu i navješćivao mu radosnu vijest.

19. Četverovlasnik Herod, kojega je bio ukorio radi Herodijade, žene brata njegova, i radi svih drugih sramota,

*20. Dade još svrh svega baciti Ivana u tamnicu.

*21. Kad se je krstio sav narod, primi krštenje također Isus. Dok se je molio, otvori se nebo.

*22. Duh Sveti siđe na nj u tjelesnom obliku kao golub. I viknu glas s neba: »Ti si moj ljubljeni Sin, koji mi se je dopao.«

(6) Isp. Iv 1, 23; Iz 40, 3—5. — Što kaže prorok Izaija (r. 4—6), treba duhovno razumjeti: urediti svoju dušu i napuniti je krepostima; bregovi grijeha neka se slegnu pokorom; neka zavlada sveta ljubav i vjera u Boga!

(7) Mnogi su Židovi mislili, da se dopadaju Bogu već stoga, što su bili potomci Abrahamovi, pa da im zato ne treba pokore.

(11) Isp. Jak 2, 15; 1 Iv 3, 17.

(13) Carinici su imali određenu svotu dati državi, a zato su smjeli porez i carinu dizati i zadržati. Mnogi bi carinici puno više utjerivali, nego što je bilo pravo.

(15) Isp. Iv 1, 20.

(16) Isp. Dap 1, 5; 11, 16; 19, 4.

(20) Ovo se unaprijed izvješćuje, a dogodilo se je istom onda, kad je Isus započeo svoje javno djelovanje.

(21—22) Isp. Mt 3, 13—17; Mk 1, 9—11; Iv 1, 29—34.

(22) Isp. Lk 9, 35; Mt 3, 17; 17, 5.

*23. Kad je Isus započeo, imao je oko trideset godina. Držali su ga za sina Josipova. Ovaj je bio sin Helijev, ovaj Matatov.

24. Ovaj Levijev, ovaj Mehlijev, ovaj Janejev, ovaj Josipov,

25. Ovaj Matatijin, ovaj Amosov, ovaj Nahumov, ovaj Heslijev, ovaj Nagejev,

26. Ovaj Mahatov, ovaj Matatijin, ovaj Semejev, ovaj Josipov, ovaj Judin,

27. Ovaj Joanin, ovaj Rezin, ovaj Zorobabelov, ovaj Salatijelov, ovaj Nerijev,

28. Ovaj Melhijev, ovaj Adijev, ovaj Kozanov, ovaj Elmadamov, ovaj Herov,

29. Ovaj Isusov, ovaj Eliezerov, ovaj Jorimov, ovaj Matatov, ovaj Levijev,

30. Ovaj Simeonov, ovaj Judin, ovaj Josipov, ovaj Jonin, ovaj Eliakimov,

31. Ovaj Melejin, ovaj Menin, ovaj Matatin, ovaj Natanov, ovaj Davidov,

32. Ovaj Jesejev, ovaj Obedov, ovaj Boozov, ovaj Salmonov, ovaj Naasonov,

*33. Ovaj Aminadabov, ovaj Adminov, ovaj Arnijev, ovaj Ezronov, ovaj Faresov, ovaj Judin,

34. Ovaj Jakovljev, ovaj Izakov, ovaj Abrahamov, ovaj Tarin, ovaj Nahorov,

35. Ovaj Sarugov, ovaj Ragaujev, ovaj Falegov, ovaj Heberov, ovaj Salin,

36. Ovaj Kainanov, ovaj Arfaksadov, ovaj Semov, ovaj Noin, ovaj Lamehov,

37. Ovaj Matuzalin, ovaj Henohov, ovaj Jaredov, ovaj Malaleelov, ovaj Kainanov,

38. Ovaj Henosov, ovaj Setov, ovaj Adamov, ovaj Božji.

GLAVA 4.

Kušanje Isusovo. Propovijed u Nazaretu. Isus u Kafarnaumu. Iscjeljenje opsjednutoga, punice Petrove i mnogih drugih. Put u Galileju.

*1. Pun Duha Svetoga vrati se Isus od Jordana i bi od Duha odveden u pustinju.

*2. Ondje ostade četrdeset dana i bi kušan od đavla. Onih dana nije jeo ništa. Kad se oni navršiše, ogladnje.

3. Tada mu reče đavao: »Ako si Sin Božji, zapovjedi ovome kamenu, da postane kruh!«

*4. Isus mu odvrati: »Stoji pisano: »Čovjek ne živi samo o kruhu.«

5. Tada ga odvede đavao na goru visoku, pokaza mu u trenutak oka sva kraljevstva svijeta

6. I reče mu: »Svu ovu moć i slavu dat ću tebi; jer je predana meni, i dajem je, kome hoću.

(23—24) Kod Mateja zove se otac sv. Josipa Jakov, kod Luke Heli. Po sv. Augustinu Josip, naravni sin Jakovljev, bio je kasnije adoptiran (posinjen) od Helija i u tom se smislu zove sin Helijev. Luka donosi Isusove pređe iz linije Natanove, u redu uzlaznom, Matej iz linije Salomonove, u redu silaznom.

(23) »Kad je Isus započeo«, t. j. svoje javno djelovanje.

(33) »Ovaj Arnijev«; Vulgata ima: »koji je bio Aramov« (»qui fuit Aram«).

Gl. 4. (1—13) Isp. Mt 4, 1—11; Mk 1, 12—13.

(1) Isp. bilješku kod Mt 4, 1 sl.

(2) Isp. 2 Mojs 34, 28.

(4) »Čovjek ne živi samo o kruhu«; Vulgata dodaje: »nego o svakoj riječi Božjoj (»sed in omni verbo Dei«). Isp. 5 Mojs 8, 3.

7. Ako se pokloniš meni, bit će sve tvoje.«
*8. Isus mu odvrati: »Stoji pisano: Gospodinu, Bogu svojemu, klanjaj se i njemu jedino služi!«
9. Tada ga odvede u Jeruzalem, postavi ga navrh hrama i reče mu: »Ako si Sin Božji, baci se odavle dolje!
*10. Jer stoji pisano: Anđelima svojim naložio je za tebe, da te čuvaju.
11. Oni će te nositi na rukama svojim, da ne zapneš za kamen nogom svojom.«
*12. Isus mu odvrati: »Kazano je: Ne kušaj Gospodina, Boga svojega!«
13. Kad svrši đavao sve kušnje svoje, otide od njega za neko vrijeme.
14. U sili Duha vrati se Isus u Galileju. Njegov se je glas raširio po svoj okolini.
15. Učio je u tamošnjim sinagogama, i svi su ga slavili.
*16. Tako dođe i u Nazaret, gdje je bio odrastao. Po običaju svome otide u subotu u sinagogu. Ustade da čita.
*17. Pružiše mu knjigu proroka Izaije. On otvori knjigu i namjeri se na mjesto, gdje je bilo napisano:
*18. »Duh Gospodnji počiva na meni. On me pomaza, da nosim radosnu vijest siromasima. Posla me, da navješćujem zarobljenima oslobođenje, slijepima vid, da oslobodim potlačene,
19. Da proglasim milosnu godinu Gospodnju.«
20. Tada zatvori knjigu, dade je natrag slugi i sjede. Oči sviju u sinagogi bile su uprte u njega.
*21. On im poče govoriti: »Danas se ispuni ova riječ Pisma, koju ste upravo čuli.«
22. Svi su mu odobravali i divili se milosnim riječima, što su tekle iz usta njegovih. Rekoše: »Nije li ovo sin Josipov?«
23. On im odvrati: »Vi ćete meni bez sumnje reći ovu poslovicu: Liječniče, izliječi sam sebe! Učini i ovdje u svom zavičaju velika djela, što su se, kako čujemo, dogodila u Kafarnaumu!«
24. Onda nastavi: »Zaista, kažem vam: Nijedan prorok ne vrijedi što u svom zavičaju.
*25. Kažem vam u istinu: Kad se je u dane Ilijine bilo zatvorilo nebo tri godine i šest mjeseci i po svoj zemlji vladala velika glad, tad je bilo mnogo udovica u Izraelu.

(8) Isp. 5 Mojs 6, 13.
(10) Isp. Ps 91 [90], 11. 12.
(12) Isp. 5 Mojs 6, 16. — Luka navodi kušanja drugim redom nego Matej. Ali jer nigdje ne naznačuje reda, stim ne dolazi u opreku s Matejem. Luka je uredio kušanja prema njihovu prilagođenju mesijanskome obećanju.
(16—30) Isp. Mt 13, 53—58; Mk 6, 1—6; Iv 4, 45.
(16) »Tako dođe u Nazaret«: to je bilo istom iza boravka u Kafarnaumu i poslije puta u Galileju (isp. r. 23. i Mt 13, 54).
(17) Isus je dokazao u oduljem, ovdje nepriopćenom govoru, da je on od prorokâ Obećani.
(18) Isp. Iz 61, 1 sl. — Vulgata iza »Posla me« ima: »da iscjeljujem skrušene u srcu« (»sanare contritos corde«); iza »da proglasim milosnu godinu Gospodnju« ima još: »i dan vraćanja« (»et diem retributionis«).
(21) Sada je došlo milosno vrijeme otkupljenja, kojemu je znamenje bila milosna i jubilejska godina, što se vraćala svake pedesete godine (3 Mojs 25).
(25—27). Kao što nekoć Ilija i Elizej nijesu činili čudesa među svojim zemljacima, jer nijesu našli vjere kod njih, tako ni Isus ne čini čudesa u svom zavičaju. (Isp. Jak 5, 17; 3 Kralj 17, 19.)

26. Ali ni k jednoj od njih ne bi poslan Ilija do k udovici u Sareptu u području Sidona.

*27. Tako je bilo i u vrijeme proroka Elizeja mnogo gubavih u Izraelu. Ali se nijedan od njih ne očisti do Sirca Naamana.«

28. Na ove riječi svi se u sinagogi napuniše gnjeva.

29. Ustadoše, istjeraše ga napolje iz grada i odvedoše do na rub gore, na kojoj je bio sagrađen njihov grad, da ga bace dolje.

*30. Ali on prođe između njih i otide dalje.

*31. Siđe u Kafarnaum, grad u Galileji, i učio je ondje u subotu.

32. Čudili su se nauci njegovoj, jer je riječ njegova bila puna moći.

33. U sinagogi je bio čovjek, koji je bio opsjednut od nečistog duha. On povika iza glasa:

34. »Odlazi! Što mi imamo s tobom posla, Isuse Nazarejine! Jesi li došao da nas upropastiš? Znam, tko si, Svetac Božji.«

35. Isus mu zapovjedi: »Umukni i izađi iz njega!« Tada se baci zli duh na srijedu i izađe iz njega, a da mu nije naudio.

36. Svi su se začudili i govorili jedan drugome: »Kakva je to riječ! Silnom moći zapovijeda on nečistim dusima, i oni izlaze!«

37. Glas o njemu raširi se po svoj okolini.

38. Iz sinagoge pođe u kuću Simonovu. Punica Simonova ležala je od teške groznice. Zamoliše ga, da joj pomogne.

39. On se prignu k njoj, zapovjedi groznici, i ona je pusti. Odmah ustade i posluži ih.

40. Kad sunce zađe, dovodili su svi k njemu svoje bolesnike, koji su trpjeli od raznih bolesti. On je stavljao na svakoga od njih ruke i iscjeljivao ih.

41. Iz mnogih su izašli zli dusi, koji su vikali iza glasa: »Ti si Sin Božji!« A on im je prijetio i nije im dao reći, da znadu da je Mesija.

42. Kad nastade dan, izađe van na samotno mjesto. Ali ga je tražio narod, pa ga i našao. Htjeli su ga zadržati i ne dati mu da otide.

43. A on im odvrati: »I drugim gradovima moram navijestiti radosnu vijest o kraljevstvu Božjem; jer sam za to poslan.«

44. I tako je propovijedao po sinagogama galilejskim.

GLAVA 5.

Obilan ribolov. Iscjeljenje gubavaga i uzetoga. Poziv Levija. Pitanje o postu.

*1. On je stajao kod Genezaretskoga jezera. Narod se nakupio oko njega, da sluša riječ Božju.

2. Tada vidje dvije lađice, gdje stoje na obali. Ribari su bili izašli iz njih i čistili mreže svoje.

3. On uzađe u jednu od lađica, koja je pripadala Simonu, i zamoli ga, da malo otisne od kopna. Tada sjede i uze učiti narod iz lađice.

4. Kad je bio svršio svoj govor, reče Simonu: »Izvezi na pučinu, i bacite mreže svoje, te lovite!«

5. »Učitelju,« odvrati Simon, »svu noć smo se trudili, i ništa ne uhvatismo. Ali na tvoju riječ bacit ću mreže.

6. Učiniše to i uhvatiše tako veliku množinu riba, da su im se razdirale mreže.

(27) Isp. 4 Kralj 5, 14.
(30) Božja moć zapriječi njihovu namjeru.
(31—44) Isp. Mk 1, 21—39; Mt 8, 14—17.
Gl. 5. (1—11) Isp. Mt 4, 18—22; Mk 1, 16—20.

7. Zato namignuše drugovima
svojim u drugoj lađici, da dođu i da
im pomognu. I dođoše. Napuniše
obje lađice, tako da su se gotovo
potopile.
*8. Kad to vidje Simon Petar,
pade Isusu pred noge i reče: »Gospodine,
otidi od mene; jer sam čovjek
grješan!«
9. Jer je bilo obuzelo udivljenje
njega i sve drugove njegove radi
ribolova, što su ga bili učinili;
*10. Isto tako i Jakova i Ivana,
sinove Zebedejeve, koji su bili drugovi
Simonovi. Tada reče Isus Simonu:
»Ne boj se! Odsele ćeš ljude
loviti.«
*11. Tada izvukoše lađice na zemlju,
ostaviše sve i otidoše za njim.
*12. On je boravio u jednom gradu.
Ondje je bio čovjek sav u gubi.
Čim je vidio Isusa, baci se pred
njega na lice ničice i zamoli: »Gospodine,
ako hoćeš, možeš me očistiti.«
13. On pruži ruku svoju, dotaknu
ga se i reče: »Hoću; očisti se!« Odmah
guba pade s njega.
*14. A on mu zabrani da nikomu
ne kazuje, i reče: »Nego idi, pokaži
se svećeniku i prinesi žrtvu za očišćenje
svoje, kako je propisao
Mojsije; neka im to služi za svjedočanstvo!«
15. Glas o njemu širio se sve dalje.
U četama stjecali su se ljudi,
da ga slušaju i da se iscjeljuju od
svojih bolesti.
16. A on je odilazio na samotna
mjesta i molio se.
17. Jednoga je dana učio, a sjedili
su pritom farizeji i književnici,
koji su bili došli iz svih sela galilejskih
i judejskih i iz Jeruzalema.
Tada ga natjera sila Gospodnja na
jedno iscjeljenje.
18. Ljudi donesoše na nosilima
čovjeka uzeta. Kušali su da ga unesu
u kuću i postave pred njega.
19. Ali poradi mnoštva naroda
nijesu ga mogli unijeti. Zato se popeše
na krov i kroz crepove spustiše
ga s posteljom na srijedu pred
Isusa.
20. Kad vidje vjeru njihovu, reče:
»Čovječe, oprošteni su ti grijesi
tvoji.«
*21. Tada su pomislili u sebi književnici
i farizeji: »Tko je ovaj, što
huli na Boga? Tko može opraštati
grijehe osim jedinoga Boga?«
22. Isus prozre pomisli njihove i
reče im: »Što mislite u srcima svojim?
23. Što je lakše reći: Oprošteni
su ti grijesi tvoji? ili reći: Ustani
i hodi?
24. Ali znajte, da Sin čovječji
ima vlast na zemlji opraštati grijehe!«
I tada reče uzetome: »Zapovijedam
ti, ustani, uzmi postelju
svoju i idi kući!«
25. Odmah ustade on pred očima
njihovim, uze postelju, na kojoj je
bio ležao, i otide kući slaveći Boga.

(8) Petar upoznaje u tom čudu božansku moć Isusovu i spominje se svojih grijeha, koji ga čine nevrijednim, da se približi Božanstvu. Lijep primjer za pripravu na svetu pričest.

(10) Isp. Mt 4, 19 s bilješkom.

(11) Kako su već prije bili upoznali Isusa kao Mesiju (Iv 1, 37 sl.), lakše nam je razumjeti njihov odmah polazak za Isusom.

(12—32) Isp. Mt 8, 1—4; 9, 1—13; Mk 1, 40—45; 2, 1—17.

(14) Žrtvom se je imalo dokazati svećenstvu, da se Mesija vjerno drži zakona.

(21—25) Tko je mogao s uspjehom reći: »Ustani i hodi!«, taj je bez sumnje mogao također s uspjehom reći: »Oprošteni su ti grijesi tvoji.« I taj je tako dokazao, da »ne huli na Boga«, kad oprašta grijehe, nego da posjeduje vlast Božju.

26. Svi su bili obuzeti udivljenjem i hvalili su Boga. Puni straha rekoše: »Danas smo vidjeli čudo.«
27. Potom otide i vidje carinika po imenu Levija, gdje sjedi na carini. Reče mu: »Hajde za mnom!«
28. On ustade, ostavi sve i pođe za njim.
*29. I dade mu Levije u kući svojoj veliku gozbu. Veliko mnoštvo carinika i drugi ljudi bili su s njim za stolom.
30. Radi toga su mrmljali farizeji i književnici. Rekoše učenicima njegovim: »Zašto s carinicima i grješnicima jedete i pijete?«
31. Isus im odvrati: »Ne trebaju zdravi liječnika, nego bolesni.
32. Nijesam došao da zovem na pokoru pravednike nego grješnike.«
*33. Oni mu rekoše: »Učenici Ivanovi kao i farizejski poste često i mole se, a tvoji jedu i piju.«
34. Isus im odvrati: »Možete li svatove natjerati da poste, dok je zaručnik među njima?
35. Ali će doći dani, kad će im se ugrabiti zaručnik. Onda će postiti u one dane.«
36. A kaza im i priču: »Nitko ne reže krpe od nove haljine i ne prišiva je na staru haljinu; inače razdere ova novu, i staroj ne pristaje krpa od nove.
37. Nitko ne lijeva vina novoga u mjehove stare; inače prodre novo vino mjehove. Ono se prolije, i mjehovi propadnu.
*38. Nego vino novo mora se lijevati u mjehove nove.
*39. Nitko, koji je pio staro vino, ne će odmah novoga. Veli: Staro je bolje.«

GLAVA 6.

Pitanje o suboti. Poziv dvanaestorice. Propovijed na gori.

*1. Jedne subote išao je kroz usjeve. Učenici njegovi trgali su klasje, trli ga rukama te jeli.
2. Tada rekoše neki farizeji: »Zašto činite, što je zabranjeno u subotu?«
3. Isus im odvrati: »Zar nijeste čitali, što učini David, kad ogladnje on, i pratioci njegovi?
4. Kako uđe u kuću Božju, uze kruhove postavljene, što ih smiju jesti samo svećenici, i jede i dade od njih također pratiocima svojim?«
*5. Tada nastavi: »Sin je čovječji gospodar i od subote.«
*6. Jedne druge subote pošao je u sinagogu i učio. Bio je ondje čovjek, komu je desna ruka bila suha.
7. Književnici i farizeji pazili su, ne će li u subotu iscijeliti, da nađu, zašto da ga optuže.

(29) U svome vlastitom Evanđelju prešutio je čedno Matej, da je iza svojega poziva dao gozbu Isusu (isp. naš uvod »Evanđelje po Mateju« 2. strana 9.).
(33—39) Isp. Mt 9, 14—17; Mk 2, 18—22.
(38) Vulgata pridodaje ovomu retku: »i oboje će se sačuvati« (»et utraque conservabuntur«). Isp. Mt 9, 16 sl. s bilješkom.
(39) Tako se i učenici Ivanovi ne znaju odmah odučiti od staroga pića zakona i naviknuti se nauci Isusovoj.
Gl. 6. (1—5) Isp. Mt 12, 1—8; Mk 2, 23—28.
(1) »Jedne subote«; Vulgata ima: »U subotu drugu prvu« (»in sabbato secundo primo«). To je po svoj prilici bila prva subota iza drugog dana Vazma ili prva subota iza Vazma ili također druga svečana subota u vazmenom tjednu, 21. nisana.
(5) Isus izjavljuje, da, i ako bi trganje klasova potpadalo pod zakon, on ima vlast osloboditi od obdržavanja subote.
(6—26) Isp. Mt 12, 9—14; 10, 1—4; 5, 3—12; Mk 3, 1—6. 13—19.

8. A on je znao pomisli njihove, i reče čovjeku sa suhom rukom: »Ustani i na srijedu stani!« On ustade i tamo stade.
9. Tada im reče Isus: »Pitam vas: Ima li se u subotu činiti dobro ili zlo? život spasiti ili pogubiti?«
10. On ih pogleda sve unaokolo, i onda reče čovjeku: »Pruži ruku svoju!« On to učini, i ozdravi ruka njegova.
11. Tada dođoše od bijesa posve izvan sebe i posavjetovaše se među sobom, što bi mogli učiniti Isusu.
12. U one dane otide on na goru, da se pomoli. Svu noć provede s Bogom u molitvi.
13. Kad bi dan, dozva učenike svoje k sebi i izabra od njih dvanaestoricu, koje nazva apostolima:
14. Simona, koga prozva Petrom, i njegova brata Andriju; nadalje Jakova i Ivana, Filipa i Bartolomeja,
15. Mateja i Tomu, Jakova, sina Alfejeva, i Simona prozvanoga »Revnitelja«,
*16. Judu, brata Jakovljeva, i Judu Iskariota, koji postade njegov izdajnik.
*17. S njima siđe i stade na mjestu ravnu. Velika četa učenika njegovih i mnogobrojno mnoštvo naroda iz sve Judeje, Jeruzalema i primorja od Tira i Sidona
18. Dođoše da ga slušaju i da se iscijele od svojih bolesti. Koji su bili mučeni od nečistih duhova, bili su iscijeljeni.
19. Sav je narod tražio da ga se dotakne; jer je od njega izlazila sila, i sve je ozdravljao.
*20. Tada on upravi oči svoje na učenike svoje i progovori: »Blaženi vi siromašni! Vaše je kraljevstvo Božje.
21. Blaženi, koji gladujete sada! Vi ćete se nasititi. Blaženi, koji plačete sada! Vi ćete se smijati.
22. Blaženi, kad ljudi mrze na vas, kad vas odbacuju i sramote i ozloglašuju ime vaše poradi Sina čovječjega!
23. Radujte se u onaj dan i veselite se; jer gle, velika je plaća vaša na nebu. Jer su isto tako činili prorocima oci njihovi.
*24. Ali teško vama, bogati! Vi već imate utjehu svoju.
25. Teško vama, koji ste sada siti! Vi ćete gladovati. Teško vama, koji se sada smijete! Vi ćete tugovati i plakati.
26. Teško vama, kad vam laska sav svijet! Jer su isto tako činili lažnim prorocima oci njihovi.
*27. Ali kažem vama, svojim slušateljima: Ljubite neprijatelje svoje, dobro činite onima, koji mrze na vas,

(16) Kod Mateja i Marka zove se Juda, brat Jakovljev, njegovim drugim imenom Tadej. Njegov je brat Jakov Mlađi, sin Alfejev, (isp. Mt 13, 55; Jud 1).
(17—49) Propovijed na gori puno je kraća kod Luke negoli kod Mateja. Luka prelazi preko onoga, što je više za židovske slušatelje.
(17) Isus je držao propovijed na gori na jednoj oniskoj visoravni (Mt 5, 1).
(20) Siromah neka se ne osjeća nesretnim radi svojega zemaljskog položaja, nego neka se tješi, što je i on pozvan u kraljevstvo nebesko i manje ima opasnosti, da ga izgubi, negoli bogataš (isp. Mt 13, 22; 19, 23; Lk 1, 53; 6, 24; 18, 25; 1 Tim 6, 9). R. 20. temelji se na r. 21—23.
(24—25) Bogati koji u uživanju zemaljskoga bogatstva zametnu misao na nebo i na Boga (Am 6). Bogati, koji kao onaj bogati luđak (Lk 12, 16—21) nalaze svoje zadovoljstvo u zemaljskim dobrima. Oni siti, koji kao onaj bogatun (Lk 16, 19—31) traže svoje blaženstvo u zemaljskim uživanjima. Oni, koji se smiju, te im fali svaka ćudoredna ozbiljnost.
(27—38) Isp. Mt 5, 39—48; Rimlj. 12, 21; 1 Kor 6, 7.

28. Blagosivajte one, koji vas proklinju, i molite se za one, koji vas kleveću!
29. Udari li te tko po obrazu, okreni mu i drugi! Uzme li ti tko kabanicu, podaj mu i haljinu!
30. Tko te moli, daj mu! Tko ti uzme tvoje, ne išti od njega natrag!
*31. Kako hoćete da čine vama ljudi, tako činite i vi njima!
32. Ako ljubite samo one, koji vas ljube, kakvu hvalu očekujete za to? I grješnici ljube one, koji njih ljube.
*33. Ako činite dobro samo onima, koji vama čine dobro, kakvu hvalu očekujete za to? Jer isto čine i grješnici.
*34. Ako uzaimate samo onima, od kojih se nadate što dobiti, kakvu hvalu očekujete za to? I grješnici uzaimaju jedni drugima, da opet dobiju jednako za to.
*35. Nego ljubite neprijatelje svoje, činite dobro i uzaimajte, a da ne očekujete što natrag! Tada će biti vaša plaća velika, i bit ćete djeca Svevišnjega; jer je on dobrostiv prema nezahvalnima i zlima.
36. Budite dakle milosrdni, kao što je milosrdan Otac vaš!
*37. Ne sudite! Tada ne ćete biti suđeni. Ne osuđujte, i ne ćete biti osuđeni! Opraštajte, i bit će vam oprošteno.
*38. Dajite, i dat će vam se: mjeru dobru, punu, stresenu i preobilatu dat će vam u krilo. Jer će vam se odmjeriti jednakom mjerom, kojom vi mjerite.«
*39. A kaza im i priču: »Može li slijepac voditi slijepca? Ne će li obadva pasti u jamu?
*40. Učenik ne stoji nad učiteljem. Svaki, koji se izuči, jest kao učitelj njegov.
41. Što vidiš trun u oku brata svojega, a brvna u svojemu oku ne opažaš?
42. Kako možeš reći bratu svojemu: Brate, daj da izvadim trun iz oka tvojega, kad sam ne vidiš brvna u oku svojemu? Licemjere, izvadi najprije brvno iz oka svojega, onda ćeš vidjeti izvaditi trun iz oka brata svojega!
*43. Drvo dobro ne rađa zla roda, i drvo zlo ne rađa dobra roda.
44. Svako se drvo poznaje po rodu svojemu. S trnja se ne beru smokve, i grožđe se ne bere s kupine.

(31) Isp. Mt 7, 12; Tob 4, 16.
(33) Grješnici ne primaju od Boga hvale, t. j. nagrade, pa i vi je ne ćete primiti, ako činite samo ono, što čine i grješnici.
(34) Isp. 5 Mojs 15, 8; 3 Mojs 25, 35.
(35) Nije ovdje zabranjeno uzimati kamatu u poslovnom zajmu, nego je zapovjeđeno uzaimati potrebnima u slučaju nevolje, makar i ne bilo nade, da će se moći od njega dobiti kakva kamata i naknada.
(37) Gledajući na svoje vlastite grijehe i slabosti budite uzdržljivi u suđenju drugih; ne osuđujte iz kakove osvete, da budete dostojni milosrđa Božjega na sudu Božjemu! Ne zabacuje se svako suđenje, jer je Bog sâm ustanovio sudove i sudit će svakomu (isp. Mt 25, 31 sl.), nego se u r. 37. pokazuje na ono, što ima čovjeka odvraćati od grješnoga, nemilosrdnoga i tvrdoga suđenja. Isp. Mt 7, 1.
(38) Isp. Mk 4, 24.
(39) Isp. Mt 15, 14. — Ova je priča bila opomena narodu duhovno slijepomu, da se dalje ne daju voditi od duhovno slijepih farizeja.
(40) Isp. Mt 10, 24. — Tko slijedi zla učitelja, bit će sâm zao. Uza svu težnju za savršenošću on će se usavršiti samo u smjeru, u kojem se dade voditi od zla učitelja.
(43—49) Isp. Mt 7, 16—20. 24—27; 12, 33—35.

45. Dobar čovjek iz dobra blaga srca svojega iznosi dobro; a zao čovjek iz zla blaga iznosi zlo. Jer čega je srce puno, o tom govore usta.

46. Što me zovete: Gospodine, Gospodine! a ne činite, što govorim?

47. Pokazat ću vam, na koga je nalik onaj, koji dolazi k meni, sluša riječi moje i izvršuje ih.

48. On je nalik na čovjeka, koji je sagradio kuću, duboko kopao i udario temelj na stijeni. Dođe poplava, navali bujica na tu kuću. Ali je nije mogla potresti, jer je bila dobro sagrađena.

49. A tko sluša riječi moje, ali ih ne izvršuje, nalik je na čovjeka, koji sazida kuću svoju na zemlji bez temelja. Kad navali na nju bujica, odmah pade, i velika je bila ruševina kuće one.«

GLAVA 7.

Satnik u Kafarnaumu. Mladić u Naimu. Poslanstvo Ivana Krstitelja i svjedočanstvo Isusovo za njega. Gozba kod farizeja Simona. Grješnica.

*1. Pošto je bio svršio sve govore svoje pred narodom, pođe u Kafarnaum.

2. Ondje je u jednog satnika ležao na umoru sluga, koji mu je bio vrlo drag.

3. Kad je čuo za Isusa, dade ga po starješinama židovskim zamoliti, da bi došao i ozdravio slugu njegova.

4. Ovi dođoše k Isusu i zamoliše ga usrdno: »On zaslužuje, da mu to učiniš;

5. Jer ljubi narod naš i sagradio nam je sinagogu.«

6. Isus pođe s njima. Kad više nije bio daleko od kuće, poruči mu satnik po prijateljima: »Gospodine, ne trudi se; jer nijesam dostojan, da uđeš pod krov moj.

7. Zato i nijesam držao sebe dostojnim, da dođem k tebi. Reci samo riječ, i ozdravit će sluga moj.

8. I ja, iako sam podložnik, reknem jednomu od vojnika, što su poda mnom: Idi! i ide; k jednomu drugom: Dođi! i dođe; i slugi svojemu: Učini to! i učini.«

*9. Kad je to čuo Isus, začudi mu se. Okrenu se i reče narodu, koji ga je pratio: »Kažem vam: Tako velike vjere ne nađoh u Izraelu!«

10. Kad se poslani vratiše kući, nađoše zdrava slugu, koji je bio bolestan.

*11. Potom otide u grad po imenu Naim. S njim su išli učenici njegovi i mnogobrojan narod.

*12. Kad se približi k vratima gradskim, iznosili su mrtvaca, jedinca sina matere njegove, koja je

Gl. 7. (1—10) Isp. Mt 8, 5—13.

(1) Isp. Mt 7, 28. — Luka pripovijeda neke okolnosti, kojih ne spominje Matej, ali ne kazuje, da je satnik osobno pristupio k Isusu, i kako mu je Isus uslišio molbu. Obadva izvještaja treba složiti ovako: napokon, kad se je Isus približio kući, ipak se je usudio satnik pristupiti k njemu i opetovati mu molbu, koju je već bio iskazao preko svojih prijatelja. Tada se je dogodilo ozdravljenje (Mt 8, 13) i njegova potvrda preko poslanih prijatelja (Lk 7, 10). Satnik je primjer ljubavi prema bližnjemu i poniznosti i djelovanja pouzdane molitve.

(9) »Kažem vam«; Vulgata ima: »Zaista, kažem vam« (»Amen, dico vobis«).

(11) Naim, jugoistočno od Nazareta, na sjevernom obronku (malog Hermona) Džebel ed Dahi.

(12) Mrtvaci su se kod Izraelaca nosili na groblje u otvorenim ljesovima (mrtvačkim sanducima).

bila udovica. Mnogo je naroda iz grada išlo s njom.

13. Kad je vidje Gospodin, sažali mu se za njom, i reče joj: »Ne plači!«

14. Tada pristupi i dotaknu se lijesa. Nosioci stadoše. I on reče: »Mladiću, velim ti, ustani!«

15. Tada se uspravi mrtvac i stade govoriti. I dade ga materi njegovoj.

*16. Strah obuze sve. Slavili su Boga i govorili: »Velik prorok ustade među nama. Bog pohodi narod svoj.«

17. Glas o tom raširi se po svoj Judeji i po svoj okolini.

*18. Za sve ovo javiše Ivanu učenici njegovi.

19. Tada dozva Ivan k sebi dvojicu učenika svojih, posla ih Gospodinu i dade ga upitati: »Jesi li ti onaj, koji ima doći, ili drugoga da čekamo?«

20. Ljudi dođoše k njemu i rekoše: »Ivan Krstitelj šalje nas k tebi, da te upitamo: Jesi li ti onaj, koji ima doći, ili drugoga da čekamo?«

21. U onaj upravo čas iscijeli mnoge od bolestî, od muke i od zlih duhova i mnogima slijepima darova vid očinji.

*22. I odgovori im: »Idite i javite Ivanu, što ste vidjeli i čuli: Slijepi vide, hromi hode, gubavi se čiste, gluhi čuju, mrtvi ustaju, siromašnima se propovijeda radosna vijest.

23. Blago onome, koji se ne sablazni o mene!«

24. Kad su bili otišli poslanici Ivanovi, poče mnoštvu naroda govoriti za Ivana: »Što ste izašli u pustinju? Da vidite trsku, koju ljulja vjetar tamo i amo?

25. Ili što ste izašli? Da vidite čovjeka u mekim haljinama? Ne. Ljudi, koji nose sjajne haljine i žive raskošno, na dvorima su kraljeva.

26. Što ste izašli? Da vidite proroka? Da, kažem vam, još više nego proroka.

*27. On je onaj, o kojem stoji pisano: Eto, šaljem glasnika svojega pred tobom, da pripravi put pred tobom.

*28. Kažem vam: Između rođenih od žene nema većega od Ivana. Ipak najmanji u kraljevstvu Božjem veći je od njega.«

29. Sav narod, koji ga je slušao, i carinici upoznaše pravednost Božju i primiše krštenje Ivanovo.

30. A farizeji i književnici prezreše odluku Božju i ne dadoše se krstiti od njega.

*31. »S kim da isporedim ljude ovoga roda? Na koga su nalik?

32. Oni su kao djeca, što sjede na trgu i dovikuju jedni drugima: Mi smo vam zasvirali, i vi nijeste igrali; mi smo tužaljke zapjevali, i vi nijeste plakali.

(16) Isp. Lk 24, 19; Iv 4, 19.
(18—35) Isp. Mt 11, 2—19.
(22) Isp. Iz 35, 5.
(27) Isp. Mal 3, 1.
(28) Vulgata ima: »Jer vam kažem: Nitko između rođenih od žena nije veći prorok od Ivana Krstitelja« (»Dico enim vobis: Major inter natos mulierum propheta Joanne Baptista nemo est«). — Što daje Novi Zavjet, tako je veliko i uzvišeno, da i najveći »rođeni od žene« iščezne ispred toga.
(31—35) Isp. Mt 11, 16—19.
(31) Vulgata započinje ovaj redak: »A Gospodin reče« (»Ait autem Dominus«).

*33. Ivan Krstitelj došao je; on nije jeo kruha i nije pio vina. Tada ste rekli: Od đavla je opsjednut.

34. Sin čovječji došao je; on jede i pije. A vi kažete: Gle izjelice i pijanice, prijatelja carinicima i grješnicima!

35. Ali mudrost spoznadoše kao pravednu sva djeca njezina.«

*36. Jedan farizej zamoli ga, da bi objedovao u njega. Pođe u kuću farizejevu i sjede za stol.

*37. U gradu je živjela žena kao grješnica. Kad doznade, da je on za stolom u kući farizejevoj, donese posudicu od alabastra s pomasti.

*38. Ona se plačući postavi odstraga nogu njegovih i uze noge njegove kvasiti suzama svojim i otirati kosom glave svoje. Tada je cjelivala noge njegove i mazala ih pomašću.

39. Kad to vidje farizej, koji ga je bio pozvao, pomisli u sebi: »Kad bi ovaj bio prorok, znao bi, tko i kakva je to žena, koja ga se dotiče — jedna grješnica.«

40. Isus mu reče: »Simone, imam ti nešto kazati.« On odvrati: »Kaži, učitelju!«

41. Reče: »Jedan vjerovnik imao je dva dužnika. Jedan mu je bio dužan pet stotina denara, drugi pedeset.

42. Jer nijesu mogli platiti svojega duga, otpusti ga obojici. Koji će ga sad od njih većma ljubiti?«

43. Simon odgovori: »Mislim onaj, komu je više poklonio.« Isus mu reče: »Pravo si sudio.«

44. Tada okrenuvši se k ženi reče Simonu: »Vidiš li ovu ženu? Dođoh u tvoju kuću, a ti mi ne dade vode za noge moje; a ona suzama svojim okvasi noge moje i kosom svojom otr.

45. Ti mi ne dade cjelova; a ona, otkako uđe, ne prestade cjelivati nogu mojih.

46. Uljem nijesi pomazao glave moje; a ona pomašću pomaza noge moje.

*47. Zato kažem ti: Njoj su oprošteni mnogi grijesi njezini, jer je pokazala mnogu ljubav. A komu se oprašta manje, taj ima također samo malo ljubavi.«

48. Tada reče njoj: »Tvoji su ti grijesi oprošteni.«

*49. Onda oni, koji su bili za stolom, pomisliše u sebi: »Tko je ovaj, da i grijehe oprašta?«

*50. A on reče ženi: »Vjera te je tvoja spasila. Idi u miru!«

---

(33) Isp. Mt 3, 4; 11, 18.

(36) Isp. Mt 26, 6 sl.; Mk 14, 3; Iv 12, 3.

(37) Jer se je ovo pomazanje dogodilo u Galileji i dosta prije muke Isusove, to nije isto s onim, što se pripovijeda u Mt 26, 6; Mk 14, 3; Iv 12, 3. Ipak mnogi Oci i latinski crkveni brevijar i latinska liturgija poistovetuju ovu grješnicu kao Mariju Magdalenu (Lk 8, 2; Mt 27, 56; Mk 15, 40. 47; 16, 1. 9; Iv 20, 1. 11) s Marijom, sestrom Lazarevom u Betaniji.

(38) Kako su za stolom (sofrom) bili naslonjeni na jastuke, bile su im gole noge ispružene natrag. Obuća bi se skinula, kad se je ulazilo u sobu. Sve, kako je bilo za turskog vakta (vremena) u Bosni.

(47) Ljubav k Bogu proizvodi oproštenje grijehâ, a oproštenje grijehâ ima opet za posljedicu umnoženje ljubavi prema Bogu.

(49) »Tko je ovaj, da i grijehe oprašta?« Odgovor: On je Bog i stim se očituje kao Bog

(50) »Vjera te je tvoja spasila«, t. j. vjera u Isusa, božanskog Spasitelja, koji nam donosi i daje milost.

GLAVA 8.

U pratnji Isusovoj. Priča o sijaču. Rođaci Isusovi. Bura na moru. Iscjeljenje opsjednutoga iz Geraze i bolesne žene. Kći Jairova.

1. Potom je putovao od grada do grada, od sela do sela, propovijedao je i navješćivao radosnu vijest o kraljevstvu Božjemu. S njim su dvanaestorica

*2. I neke žene, koje je on bio iscijelio od zlih duhova i od bolestî: Marija po imenu Magdalena, iz koje je bilo izašlo sedam đavola,

3. I Ivana, žena Huze, upravitelja Herodova, i Suzana i još mnoge druge, koje su služile njima imanjem svojim.

*4. Kad se sabralo veliko mnoštvo naroda i ljudi dolazili k njemu iz svih gradova, kaza priču ovu:

5. »Izađe sijač da sije sjeme svoje. Kad je sijao, nekoje pade na put, pogazi se, i ptice nebeske pozobaše ga.

6. Drugo pade na kamenito tlo. Ono doduše izniknu, ali se osuši, jer nije imalo vlage.

7. Opet drugo pade među trnje. Uzraste trnje zajedno i uguši ga.

8. Drugo napokon pade na zemlju dobru, izniknu i donese rod stostruk.« Kad ovo reče, povika: »Tko ima uši, neka čuje!«

9. Tada ga upitaše učenici njegovi, što znači priča ova.

*10. On odgovori: »Vama je dano, da razumijete tajne kraljevstva Božjega. Drugima se daju u pričama, da vide, a ipak ne vide, da čuju, a ipak ne razumiju.

11. Priča znači ovo: Sjeme je riječ Božja.

12. Koji su na putu, to su oni, koji slušaju; a onda dolazi đavao i uzima riječ iz srca njihova, da ne vjeruju i da se ne spase.

13. Koji su na kamenitu tlu, to su oni, koji doduše riječ slušaju i s radošću primaju, ali ne uhvate korijena. Vjeruju za neko vrijeme, ali u vrijeme napasti otpadnu.

14. Što pade među trnje, to su oni, koji doduše riječ slušaju, ali onda zapadnu u brige, bogatstvo i uživanje života i uguše se i tako roda ne donose.

15. Što napokon pade na zemlju dobru, to su oni, koji riječ slušaju, u dobru je i poslušnu srcu čuvaju i tako rod stalno donose.

16. Nitko ne upali svjetiljke i ne poklapa je posudom, niti je meće pod postelju, nego je stavlja na svijetnjak, da vide svijetlo svi, koji ulaze.

*17. Jer ništa nije sakriveno, što se ne bi otkrilo, ništa tajno, što se ne bi saznalo i na svijetlo izašlo.

18. Pazite zato, kako slušate! Jer tko ima, dat će mu se. A tko nema, još će mu se uzeti, što misli da ima.«

*19. Mati njegova i braća njegova dođoše k njemu, ali nijesu mogli do njega od naroda.

20. Javiše mu: »Mati tvoja i braća tvoja stoje napolju i žele da te vide.«

Gl. 8. (2) Isp. Mt 27, 55; Mk 15, 40; 16, 9.

(4—8) Isp. Mt 13, 1—23; 5, 15; 10, 26; Mk 4, 1—25.

(10) Učenicima, koji hoće spasenje, dano je da prodru u samo zrno nauke Isusove; farizeji i pristaše njihove moraju se zadovoljiti ljupinom.

(17—18) Gospodin poziva učenike, da posvuda navješćuju istine spasenja, što su dosada bile obznanjivane ponajviše u užem krugu učenika. Zato imaju nastojati oko toga, da ih brižno usvoje sebi. Inače bit će im kao siromahu, koji lako izgubi i ono malo što ima. Dakle ovdje govori Spasitelj o svojoj nauci, koja se ima objaviti posvuda (isp. Lk 12, 2).

(19—39) Isp. Mt 12, 46—50; 8, 23—34; Mk 3, 31—35; 4, 35—41; 5, 1—20.

*21. On im odvrati: »Mati moja i braća moja jesu oni, koji slušaju riječ Božju i vrše je.«

22. Jednoga dana uzađe on s učenicima svojim u lađicu i reče im: »Prijeći ćemo na drugu obalu jezera.« I odrinuše od zemlje.

23. Dok su se vozili tamo, on zaspa. Tada se podiže bura na jezeru. Valovi su ih pokrivali, i bili su u pogibli.

24. Onda pristupiše k njemu, probudiše ga i povikaše: »Učitelju, učitelju, izgibosmo!« On se diže i zapovjedi vjetru i bijesnoj vodi. Oni se smiriše, i nastade tišina.

25. Tada im reče: »Gdje je vjera vaša?« Puni straha i začuđenja rekoše jedan drugome: »Tko je ovaj? Jer on zapovijeda i vjetrovima i vodi, i slušaju ga!«

26. Odvezoše se u zemlju Gerazenâ, što leži prema Galileji.

*27. Jedva je bio izašao na zemlju, dođe mu nasusret iz grada jedan čovjek, koji je bio opsjednut od zlih duhova. Već dugo vremena nije više nosio haljina i nije stanovao u kući, nego u kamenitim grobovima.

28. Čim je ugledao Isusa, baci se vičući pred njega ničice i povika iza glasa: »Što mi imamo s tobom, Isuse, Sine Boga, Svevišnjega? Molim te, ne muči me!«

29. Jer on zapovjedi nečistome duhu, da izađe iz čovjeka. Već dugo imao ga je on u svojoj vlasti. Vezali su ga u verige i okove, da ga čuvaju. Ali on iskida okove, i zao duh potjerao ga u pustinju.

30. Isus ga zapita: »Kako se zoveš?« On odgovori: »Legija«. Jer su mnogi zli dusi bili ušli u njega.

31. Ovi zamoliše, da ih ipak ne otputi u pakao.

32. A pasao je u blizini na obronku gore velik krd svinja. Zamoliše ga, da bi im dopustio da uđu u svinje. On im to dopusti.

33. I tako izađoše zli dusi iz čovjeka i uđoše u svinje. Krd navali niz obronak u jezero i utopi se.

34. Kad vidješe pastiri, što se dogodi, pobjegoše odatle i javiše to u gradu i po selima.

35. Tada izađoše ljudi da vide, što se to dogodilo. Dođoše k Isusu i nađoše čovjeka, iz kojega su bili izašli zli dusi, gdje sjedi kod nogu Isusovih obučen i pametan. Uplašiše se.

*36. Očevici pripovjediše im, kako je opsjednuti bio iscijeljen.

*37. Tada ga zamoli sve pučanstvo okoline Geraze, da otide od njih; jer ih je bio obuzeo velik strah. A on uđe u lađicu i otide natrag.

38. Čovjek, iz kojega su bili izašli zli dusi, zamoli ga, da smije s njim ići. Ali ga Isus otpusti i reče:

39. »Vrati se kući natrag i pripovijedaj, što ti učini Bog!« On otide i navješćivao je po svem gradu, što mu je bio učinio Isus.

*40. Kad se vrati Isus, radosno ga primi mnoštvo naroda; jer su ga svi očekivali.

(21) Isus postavlja duhovno, vrhunaravno srodstvo visoko nad tjelesno, naravno. Tko prima riječ Božju i donosi rod, stoji njemu duhovno bliže, negoli mati i braća po tijelu. Ali Marija, presveta mati njegova, stoji mu i u tom najbliže, jer je ona primila riječ Božju »prije dušom nego tijelom« (sv. Beda).

(27) Matej govori o dvojici opsjednutih. Marko i Luka samo o jednome, jer je ovaj htio poći za Isusom.

(36) »Kako je opsjednuti bio iscijeljen«; Vulgata ima: »kako je bio ozdravljen od legije« (»quomodo sanus factus esset a legione«).

(37) Neznabožačkom pučanstvu bilo je više do svinja nego do spasenja duše i do vječnoga života.

(40—56) Isp. 9, 18—26; Mk 5, 21—48.

41. Tada dođe čovjek po imenu Jair, predstojnik sinagoge. On pade Isusu pred noge i zamoli ga, da dođe u kuću njegovu;
42. Jer je njegova jedina kći, u dobi od kojih dvanaest godina, ležala na umoru. Na putu tamo tiskao se narod oko njega.
43. Tu je bila jedna žena, koja je već dvanaest godina trpjela od tečenja krvi. Bila je sve svoje imanje potrošila na liječnike, i nijedan je nije mogao izliječiti.
44. Ona pristupi straga i dotače se skuta haljine njegove. Odmah joj prestade tečenje krvi.
*45. Isus zapita: »Tko me se dotače?« Kad su svi to poricali, rekoše Petar i njegovi drugovi: »Učitelju, mnoštvo naroda gura te i tiska [a veliš: Tko me se dotače?]«
46. A Isus odvrati: »Netko me se dotače; jer ja opazih, kako je sila izašla iz mene.«
47. I kad vidje žena, da je otkrivena, pristupi dršćući, pade pred njega ničice i pripovjedi pred svim narodom, zašto ga se dotače i kako odmah ozdravi.
48. On joj reče: »Kćeri, vjera te tvoja ozdravi. Idi u miru!«
49. Dok je on još govorio, dođe netko iz kuće predstojnika sinagoge i javi: »Kći je tvoja umrla, ne trudi dalje učitelja!«
50. Isus je to čuo i rekao mu: »Ne boj se! Samo vjeruj! Ona će se spasiti.«
51. Kad dođe u kuću, pusti unutra samo Petra, Ivana i Jakova i oca i mater djevojke.
*52. Svi su plakali i naricali za njom. A on reče: »Ne plačite; ona nije mrtva, nego samo spava.«
*53. Tada su mu se podsmijevali; jer su znali, da je bila mrtva.
54. On je uze za ruku i povika: »Djevojko, ustani!«
55. Tada se povrati duh njezin, i ustade odmah. Onda zapovjedi, da joj dadu neka jede.
*56. Roditelji njezini bili su izvan sebe od začuđenja. A on im zapovjedi, da ni s kim ne govore o tom.

GLAVA 9.

Odašiljanje dvanaestorice. Herod nemiran. Umnoženje kruha. Priznanje Petrovo. Isus prvi put proriče svoju muku. Nasljedovanje Isusa. Preobraženje. Iscjeljenje opsjednutoga dječaka. Isus po drugi put proriče svoju muku. Najveći u kraljevstvu Božjem. Put u Jeruzalem. Slijepa revnost učenikâ. Razni nasljedovatelji.

*1. On sazva dvanaestoricu i dade im moć i vlast nad svima zlim dusima i da iscjeljuju od bolestî.
2. Tada ih posla da navješćuju kraljevstvo Božje i da iscjeljuju bolesnike.
3. Reče im: »Ne uzimajte ništa na put, ni štapa ni torbe ni kruha ni novaca; ni dvoje haljine da imate!

(45) Riječi u zaporci: »a veliš: Tko me se dotače?« (»et dicis: Quis me tetigit,«), uzete su iz Vulgate.

(52) Čovjeku neka ne bude smrt uništenje, nego san, iz kojega će se probuditi na uskrsnuće.

(53) Oni su mislili, da Isus govori o naravnom spavanju. A ljudi su takvim ponašanjem upravo bili svjedoci čuda pravoga uskrsnuća od mrtvih.

(56) Isp. Mk 1, 44.

Gl. 9. (1—6) Isp. Mt 10, 1. 5—15; 14, 1. 2; Mk 6, 7—16.

(1) »On sazva dvanaestoricu«; Vulgata ima: »A sazvavši dvanaest Apostola« (»Convocatis autem duodecim Apostolis«).

4. Kad dođete u koju kuću, onda ostanite, dok odatle ne pođete dalje.
*5. A gdje vas ne prime, ostavite taj grad i otresite prah s nogu svojih za svjedočanstvo proti njima!«
6. Oni zaputiše, i išli su od mjesta do mjesta, posvuda navješćivali evanđelje i iscjeljivali bolesnike.
7. Četverovlasnik Herod čuo je o svima ovim događajima i pao je u nemir. Jer neki rekoše: »Ivan je uskrsnuo od mrtvih.«
8. Drugi: »Ilija se pojavio.« Opet drugi: »Jedan je od starih proroka uskrsnuo.«
9. Herod reče: »Ali ja sam dao Ivanu odsjeći glavu! A tko je taj, o kome čujem takove stvari?« I želio ga je vidjeti.
*10. Apostoli se vratiše i pripovjediše mu sve, što su bili učinili. Tada se povuče s njima na samotno mjesto u području grada Betsaide.
11. A narod to opazi i pođe za njim. On ih je primio prijazno, govorio im o kraljevstvu Božjem i iscjeljivao sve, koji su trebali iscjeljivanja.
12. Već se je dan stao naginjati. Tada dođoše dvanaestorica k njemu i rekoše: »Otpusti narod! Neka idu u okolna sela i zaselke, da potraže stan i hranu; jer smo ovdje u pustom kraju.«
13. On im odvrati: »Podajte im vi neka jedu!« Oni odvratiše: »Imamo samo pet kruhova i dvije ribe; i morali bismo poći i kupiti hrane za sve ovo mnoštvo.«
14. Bilo je naime oko pet tisuća ljudi. Tada on reče učenicima svojim: »Posadite ih u hrpe po pedeset!«
15. Učiniše tako i sve ih posadiše.
16. Tada uze onih pet kruhova i dvije ribe, pogleda na nebo i blagoslovi ih. Onda ih prelomi i dade ih učenicima, da razdadu narodu.
17. Svi su jeli i nasitili se. I nakupiše još dvanaest punih košarica od komadâ, što pretekoše.
18. Kad se je jedamput sam molio, i samo učenici njegovi bili s njim, zapita ih: »Za koga me drže ljudi?«
19. Oni odgovoriše: »Jedni za Ivana Krstitelja, drugi za Iliju. Još drugi misle, da je koji uskrsnuo od starih proroka.«
*20. Tada ih upita dalje: »A za koga me vi držite?« Petar odgovori: »Za pomazanika Božjega.«
*21. A on im zabrani strogo, da nigdje nikome to ne kazuju.
22. Pridodade: »Sin čovječji mora trpjeti mnogo, bit će od starješina, glavara svećeničkih i književnikâ odbačen i ubijen, ali će treći dan uskrsnuti.«
*23. A svima reče: »Tko hoće da ide za mnom, neka se odreče samoga sebe, neka uzme na sebe križ svoj svaki dan i neka tako ide za mnom!
24. Jer tko hoće život svoj da spasi, izgubit će ga; a tko izgubi život svoj radi mene, spasit će ga.
25. Jer što koristi čovjeku, ako dobije sav svijet, a izgubi samoga sebe i propadne?
26. Jer tko se stidi mene i mojih riječi, toga će se stidjeti i Sin čo-

(5) Tako će se pokazati tome gradu, da je proigrao svoje spasenje.
(10—27) Isp. Mt 14, 13—21; 16, 13—28; Mk 6, 30—44; 8, 27—9, 1; Iv 6, 1—13.
(10) Kod Betsaide Julijine na istočnoj strani Jordana.
(20) »Za pomazanika Božjega«: isp. Mt 16, 16; Mk 8, 29.
(21) Isus zabranjuje apostolima, da javno govore narodu o njegovoj mesijanskoj časti, da tako ne probude nadu u zemaljsko Mesijino kraljevstvo.
(23) »A svima reče«, nesamo apostolima.

vječji, kad dođe u slavi svojoj, Očevoj i svetih anđela.
*27. Kažem vam zaista: Od onih, koji stoje ovdje, neki ne će okusiti smrti, dok ne vide kraljevstva Božjega.«
*28. Jedno osam dana iza ovih govora uze Petra, Ivana i Jakova sa sobom i uzađe na goru, da se pomoli.
29. Dok se je molio, promijeni se lice njegovo, i odijelo njegovo postade sjajnobijelo.
30. I dva su čovjeka govorila s njim: Mojsije i Ilija.
31. Pokazaše se u slavi i govorili su o svršetku njegovu, što ga je imao naći u Jeruzalemu.
32. Petar i drugovi njegovi bili su svladani od sna. Kad se probudiše, vidješe slavu njegovu i obadva čovjeka, koji su stajali s njime.
33. Kad su se ovi htjeli od njega rastati, reče Petar Isusu: »Učitelju, dobro je, da smo ovdje. Načinit ćemo tri sjenice: tebi jednu, Mojsiju jednu i Iliji jednu.« Nije znao što govori.
34. Dok je još govorio, dođe oblak i zakloni ih. Uplašiše se, kad oni zađoše u oblak.
35. A iz oblaka povika glas: »Ovo je Sin moj izabrani, njega slušajte!«
*36. Kad je bio glas prestao, bio je Isus opet sâm. Oni su šutjeli i u one dane nijesu nikome ništa pripovijedali o tom, što su bili vidjeli.
37. Kad su drugi dan silazili s gore, dođe mu nasusret veliko mnoštvo naroda.
38. Tada povika jedan čovjek iz naroda: »Učitelju, molim te, pogledaj na sina mojega; jedinac mi je.
39. Zao duh hvata ga, tada najedamput zaviče. On ga nateže tamo i amo, da se pjeni. Samo teško odstupi od njega i još ga izlomi svega.
40. Molio sam učenike tvoje, da ga istjeraju; ali ne mogoše.«
*41. Isus odvrati: »O nevjerni i naopaki rode! Dokle ću još ostati kod vas i podnositi vas? Donesi amo sina svojega!«
42. Dok se je još približavao, trgao ga je i natezao zao duh tamo i amo. Isus zaprijeti nečistome duhu, iscijeli dječaka i dade ga natrag ocu njegovu.
43. Sve se je divilo veličini Božjoj. Dok su se svi čudili svemu, što je on činio, reče učenicima svojim:
44. »Upamtite dobro riječi ove: Sin čovječji bit će predan u ruke čovječje.«
*45. Ali oni ne razumješe riječi ove, ostade im tamna; ne mogoše je shvatiti. Ali su se bojali da ga zapitaju za nju.

(27) »Od onih, koji stoje ovdje«, neki će još doživjeti utemeljenje i raširenje kraljevstva Božjega na zemlji. Isus veli: »neki od onih, koji stoje ovdje«, jer on vidi unaprijed, da većina Židova ne će upoznati kraljevstva Božjega u kršćanskoj Crkvi i da će ga odbiti od sebe (isp. Mt 16, 28).

(28—43) Isp. 17, 1—21; Mk 9, 2—9. 14—29. — Obadva biblijska prizora preobraženja Isusova i iscjeljenja opsjednutog dječaka majstorski su prikazana na divnoj slici Rafaelovoj: Preobraženje Kristovo.

(36) »Nijesu nikome ništa pripovijedali o tom, što su bili vidjeli«, jer im je to bio Isus zabranio (isp. Mt 17, 9).

(41) Isus veli tako, jer apostoli nijesu bili mogli iscijeliti dječaka poradi svoje još slabe vjere (isp. Mt 17, 19; Mk 9, 22).

(45) Židovi su mislili, da mesijanska proročanstva proriču slavnoga Mesiju, a ne jednoga, koji će živjeti pa umrijeti. Zato se učenici Isusovi nijesu mogli snaći s ovim proročanstvom Isusovim.

46. Dođe im misao u pamet, tko je od njih najveći.
47. Jer je Isus poznavao pomisli srdaca njihovih, uze dijete, stavi ga uza se i reče im:
*48. »Tko primi ovo dijete u ime moje, mene prima; a tko mene prima, prima onoga, koji me je poslao. Jer tko je najmanji među vama svima, on je velik.«
*49. Ivan izvijesti: »Učitelju, vidjesmo, kako jedan u ime tvoje izgoni đavle. Zabranismo mu, jer ne pripada našemu učeničkom zboru.«
*50. Isus mu odvrati: »Ne branite mu; jer tko nije proti vama, za vas je.«
51. Približavali se dani uzeća njegova. Tada on čvrsto nakani da ide u Jeruzalem.
52. I posla glasnike pred sobom. Oni otidoše i dođoše u jedno mjesto Samarijana, da mu priprave gdje će prenoćiti.
*53. Ali ga ne primiše, jer je bio na putu u Jeruzalem.
54. Kad to vidješe učenici Jakov i Ivan, rekoše: »Gospodine, hoćeš li da zazovemo oganj s neba, da ih uništi?«
*55. A on se okrenu i ukori ih [rekavši: »Ne znate, čijega ste duha.
*56. Sin čovječji nije došao da upropasti duše, nego da ih spasi«]. I tako otidoše u drugo mjesto.
*57. Kad su išli dalje putem, reče mu jedan: »Ići ću za tobom, kudgod pođeš.«
58. Isus mu odvrati: »Lisice imaju svoje jame, ptice nebeske svoja gnijezda. A Sin čovječji nema mjesta, gdje bi mogao nasloniti glavu svoju.«
59. Drugoga pozva: »Hajde za mnom!« On odvrati: »Gospodine, pusti me da najprije otidem i ukopam oca svojega.«
*60. Isus mu odvrati: »Pusti neka mrtvi ukopavaju svoje mrtvace; a ti hajde i navješćuj kraljevstvo Božje!«
61. Opet drugi reče: »Ja ću ići za tobom, Gospodine, ali me najprije pusti da se oprostim s porodicom svojom.«
*62. Isus mu odvrati: »Nijedan, koji metne ruku svoju na plug i opet se obazire natrag, nije prikladan za kraljevstvo Božje.«

GLAVA 10.

Izbor, odašiljanje i povratak sedamdesetorice. Isusova zahvalna molitva. Priča o milosrdnom Samarijaninu. Marta i Marija.

*1. Potom odredi Gospodin još drugih sedamdeset i dva, i posla ih po dva i dva pred sobom u sve gradove i mjesta, kuda je mislio sam doći.

(48) Isp. Mt 10, 40.
(49) Isp. Lk 11, 23; Mk 9, 38.
(50) Isp. Mk 9, 39.
(53) Iz vjerske i narodne mržnje ne primiše Samarijani Isusa, a ne iz kakve mržnje na Isusa. Samarijani nijesu podnosili Židova i njihova putovanja u Jeruzalem. Samarijani su imali svoje svetište na brdu Garizimu.
(55—56) Riječi u zaporci uzete su iz Vulgate.
(56) Isp. Iv 3, 17; 12, 47.
(57—62) Isp. Mt 8, 19—22.
(60) Koji su duhovno mrtvi, jer ne vjeruju, pobrinut će se već za vremenite poslove i ukopat će mrtvace.
(62) To jest, tko se cijelim srcem ne preda kršćanstvu i jedino u njemu ne traži spasenje, nego se još uvijek zaglêda i uzda u svijet, koji hoće da ostavi.
Gl. 10. (1—12) Isp. Mt 10, 7—15.

*2. On im reče: »žetva je velika, a poslenika je malo. Molite se zato gospodaru žetve, da pošalje poslenike u žetvu svoju!

*3. Idite! Eto, ja vas šaljem kao jaganjce među vukove.

*4. Ne uzimajte sa sobom kese ni torbe ni obuće i nikoga ne pozdravljajte na putu!

5. Kad dođete u koju kuću, najprije recite: Mir kući ovoj!

6. Prebiva li ondje sin mira, počinut će na njemu mir vaš; inače vratit će se k vama.

*7. Ostanite u toj kući, jedite i pijte, što imaju; jer je poslenik dostojan svoje plaće. Ne prelazite iz jedne kuće u drugu!

8. Kad dođete u koji grad, i prime vas, jedite, što se iznese pred vas!

9. Iscjeljujte bolesnike, što su ondje, i navijestite: Kraljevstvo Božje približilo se vama.

10. Ako li dođete u koji grad i ne prime vas, izađite na ulice njegove i recite:

11. I prah vašega grada, što je prionuo za noge naše, otresamo na vas. Ali ovo znajte: Kraljevstvo se je Božje približilo.

12. Kažem vam: Sodomi će biti lakše u onaj dan, negoli gradu onome.

*13. Teško tebi, Korozaine! Teško tebi, Betsaido! Jer kad bi se bila u Tiru i Sidonu dogodila čudesa, što su se dogodila u vama, davno bi već činili pokoru u vreći i pepelu.

14. Ali Tiru i Sidonu bit će lakše na sudu nego vama.

*15. I ti, Kafarnaume, zar ćeš se dići do nebesa? Do pakla ćeš biti oboren!

*16. Tko vas sluša, mene sluša; tko vas prezire, mene prezire; a tko prezire mene, prezire onoga, koji je mene poslao.«

17. Puni radosti vratiše se sedamdeset i dvojica i izvijestiše: »Gospodine, i zli dusi pokoravaju nam se u ime tvoje.«

18. On im odvrati: »Vidjeh sotonu, gdje spade s neba kao munja.

*19. Eto, dadoh vam vlast da stupate preko zmija i skorpija i preko svake neprijateljske sile; ništa vam ne će moći nauditi.

*20. Ali se ne radujte tomu, što vam se dusi pokoravaju; nego se radujte, što su vaša imena zapisana na nebesima.«

*21. U onaj čas obradova se on u Duhu Svetome i reče: »Slavim te, Oče, Gospodine neba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i razumnih, a objavio malenima. Da, Oče, tako se je dopalo tebi.

(2) Isp. Mt 9, 37.
(3) Isp. Mt 10, 16.
(4) Isp. Mt 10, 9 sl.; Mk 6, 8; 4 Kralj 4, 29. — Gospodin ovim načinom izražavanja hoće samo pokazati, kako apostole ne smije ništa odvratiti od njihove zadaće.
(7) Vjesnik Kristov, koji radi za spasenje duša, ovlašten je po ovoj riječi Isusovoj tražiti zemaljsko uzdržavanje od onih, koji su povjereni njegovoj duhovnoj skrbi (Mt 10, 10; 1 Tim 5, 18; 1 Kor 9, 14; 5 Mojs 24, 14).
(13—22) Isp. Mt 11, 20—25.
(15) Isp. Iz 14, 15. — U Kafarnaumu je Isus stanovao i mnoga čudesa učinio.
(16) Isp. Mt 10, 40.
(19) Isp. Ps 91 [90], 13.
(20) Za dušu je važnije posjedovati milost posvećujuću negoli moći čudesa činiti.
(21) Isp. Mt 11, 25. — Pod predmetom, što ga je Bog jednima sakrio, a drugima objavio, razumijevaju se otajstva kraljevstva Božjega.

*22. Sve je meni predano od Oca
mojega. Nitko ne zna, tko je Sin,
osim jedinoga Oca, i nitko, tko je
Otac, osim jedinoga Sina, i kome
Sin hoće da objavi.«
*23. Tada se okrenu napose uče-
nicima svojim i reče: »Blažene oči,
koje vide, što vi vidite!
24. Jer vam kažem: Mnogi pro-
roci i kraljevi htjedoše vidjeti, što
vi vidite, i ne vidješe, htjedoše ču-
ti, što vi čujete, i ne čuše.«
25. Tada se diže neki zakonoda-
vac, da ga kuša. On zapita: »Uči-
telju, što moram činiti, da po-
stignem život vječni?«
26. On mu reče: »Što stoji pisa-
no u zakonu? Kako čitaš?«
*27. On odgovori: »Ljubi Gospo-
dina Boga svojega svim srcem svo-
jim, svom dušom svojom, svom
snagom svojom i svom misli svo-
jom, i bližnjega svojega kao samo-
ga sebe!«
*28. Reče mu: »Pravo si odgo-
vorio. Čini to, i imat ćeš život!«
*29. A on se htjede opravdati i
zapita Isusa: »A tko je moj bliž-
nji?«
*30. Tada prozbori Isus i reče:
»Jedan je čovjek silazio iz Jeruza-
lema u Jeriho i pade među razboj-
nike. Oni ga oplijeniše, izraniše,
ostaviše ga pola mrtva i otidoše.
31. Slučajno je istim putem sila-
zio neki svećenik. On ga vidje i
prođe.
32. Isto tako dođe tamo neki le-
vit, vidje ga i prođe.
*33. I neki Samarijanin na svom
putu dođe u njegovu blizinu. Kad
ga vidje, sažali mu se.
*34. Pristupi k njemu, zali uljem
i vinom rane njegove i zavi ih. Ta-
da ga podiže na svoje kljuse, do-
vede ga u gostionicu i pobrinu se
za njega.
35. Sutradan izvadi dva denara,
dade ih krčmaru i reče mu: Brini
se za njega! Što više potrošiš, pla-
tit ću ti, kad se vratim.
36. Tko je od ove trojice bio bliž-
nji onome, koji je bio pao među
razbojnike?«
*37. On odgovori: »Onaj, koji
mu je iskazao milosrđe.« I Isus mu
reče: »Idi, i ti čini tako!«
*38. Na putu se uvrati u jedno
selo. Žena neka, po imenu Marta,
primi ga u svoju kuću.
39. I u nje je bila sestra, po ime-
nu Marija. Ova sjede do nogu Go-
spodnjih i slušala je besjedu nje-
govu.

(22) Nijedan stvoreni razum ne može spoznati Oca ili Sina u njihovu potpunom savršenstvu. Samo Otac spoznaje Sina u njegovu potpunom savršenstvu, i samo Sin spoznaje Oca u njegovu potpunom savršenstvu. Iz toga slijedi, da su Otac i Sin jednakog bistva i jednakog savršenstva.

(23—28) Isp. Mt 13, 16. 17; 22, 34—40; Mk 12, 28—33.

(27) Isp. 5 Mojs 6, 5; 3 Mojs 19, 18.

(28) Isp. 3 Mojs 18, 5.

(29) »A on se htjede opravdati«: on htjede pokazati, da ima razlog pitati, premda Pismo (Biblija) uči tu zapovijed, jer u njemu ne stoji, tko je bližnji.

(30) »Iz Jeruzalema u Jeriho«, t. j. na zapadnom kraju jordanske ravnice, 30 km sjeveroistočno od Jeruzalema. Put vodi kroz pustu, opasnu gorovitu okolicu.

(33) »Neki Samarijanin«, t. j. jedan od stanovnikâ pokrajine Samarije, koji su bili u zavadi sa Židovima. (Usput: volimo kazati »Samarijanin« (od Samarije), nego, kao Vuk i vukovci, »Samarjanin«. Tako kažemo »Galicijanin« od Galicije).

(34) Ulje i vino bili su onda obične ljekarije.

(37) »Idi, i ti čini tako!« t. j. gledaj u svakom nevoljniku, koji treba tvoje pomoći, svojega bližnjega i ispuni na njemu zapovijed!

(38) Isp. Iv 11, 1; 12, 1. — Marta je sestra Lazareva u Betaniji. Ovo mjesto pokazuje, da je Isus još prije puta muke svoje, za javnoga života svoga, došao u Jeruzalem. To opisuje potanje evanđelist Ivan na navedenom mjestu.

40. A Marta je prionula za posao, da ga podvori. Ona pristupi i reče: »Gospodine, zar ti ne mariš, što me sestra moja ostavi samu da dvorim. Reci joj dakle, da mi pomogne!«

41. Gospodin joj odgovori: »Marta, Marta, brineš se i skrbiš za mnogo.

*42. Samo je jedno potrebno. Marija je najbolji dio izabrala. On joj se ne će uzeti.«

GLAVA 11.

Molitva Gospodnja »Očenaš«. Ustrajna molitva. Kleveta farizejska. Obrana Isusova. žena slavi Majku Isusovu. Znak Jonin. Priča o svijetlu. Isus kori farizeje i književnike.

*1. Jednoć se je molio na jednom mjestu. Kad je svršio, zamoli ga jedan od učenika njegovih: »Gospodine, uči nas moliti se, kao što je i Ivan učio učenike svoje moliti se.«

2. Tada im on reče: »Kad se molite, govorite: Oče, neka se sveti ime tvoje! Neka dođe kraljevstvo tvoje!

3. Kruh naš svagdanji daj nam danas!

4. Oprosti nam grijehe naše; jer i mi opraštamo dužnicima svojim! I ne uvedi nas u napast!«

5. Tada nastavi: »Jedan od vas ima prijatelja. K njemu on ode u ponoći i rekne mu: Prijatelju, uzajmi mi tri kruha!

6. Došao mi je prijatelj moj s puta, i nemam mu što postaviti.

*7. A on mu iznutra odgovori: Ne uznemiruj me! Već su vrata zatvorena, i djeca su moja sa mnom u postelji. Ne mogu ustati da ti dam.

*8. Kažem vam: Ako i ne ustane, da mu dadne zato, što mu je prijatelj, ali poradi dosađivanja njegova ustat će i dat će mu, što treba.

*9. I ja vama kažem: Molite, i dat će vam se; tražite, i naći ćete; kucajte, i otvorit će vam se.

10. Jer svaki, koji moli, prima; tko traži, nalazi; tko kuca, otvara mu se.

11. Ako jedan od vas zamoli oca svojega za kruh, dadne li mu možda onda kamen? I ako zamoli ribu, dadne li mu mjesto ribe zmiju?

12. Ili ako zamoli jaje, dadne li mu onda skorpiju?

13. Kad dakle vi, koji ste zli, znate djeci svojoj davati dobre dare, koliko će više Otac nebeski dati Duha Svetoga onima, koji ga mole za to!«

*14. On izagna đavla, koji je bio nijem. Kad je bio đavao izašao, mogao je nijemi govoriti. Svijet se je tomu divio.

(42) Glavno je ljubav naša k Isusu. Ona je važnija od vanjskih djela.

Gl. 11. (1—13) Isp. Mt 6, 9—13; 7, 7—11. — Evanđelist Luka predaje nam Očenaš u skraćenom obliku (pet prošnja; fali treća i sedma). Isus je već u propovijedi na gori naveo Očenaš kao primjer, kako da se molimo Bogu. Ovdje uči isto kao način molitve. Bit će da učenik nije još znao za prijašnju pouku Isusovu, ili je htio pouku za toplu, pobožnu molitvu. I kad ovdje Isus uči Očenaš u nešto drukčijem obliku, pokazuje stim, da nas ove riječi uče samo pravi duh molitve, ali da nijesu jedini oblik i način, kojim da se molimo Bogu.

(7) Isp. Lk 18, 5.

(8) Vulgata započinje ovaj redak ovako: »I ako on ustraje kucajući« (»Et si ille perseveraverit pulsans«).

(9) Isp. Mt 7, 7 sl.; 21, 22; Mk 11, 24; Iv 14, 13.

(14—26) Isp. Mt 12, 22—30. 43—45; Mk 3, 22—27.

15. A neki od njih rekoše: »Izgoni đavle samo po Beelzebubu, poglavici đavolskom.«
16. Drugi su ga kušali i tražili od njega znak s neba.
17. A on je prozreo pomisli njihove i rekao im: »Svako kraljevstvo, koje je samo u sebi nesložno, raspadne se, i kuća se obori na drugu.
18. I ako je sotona nesložan sam sa sobom, kako da postoji kraljevstvo njegovo? Jer kažete, da ja po Beelzebubu izgonim đavle.
*19. Ako ja po Beelzebubu izgonim đavle, po kome ih onda izgone sinovi vaši? Zato će vam oni biti suci.
*20. A ako ja prstom Božjim izgonim đavle, onda je stim došlo k vama kraljevstvo Božje.
21. Ako jaki naoružan čuva svoj dvor, onda je imanje njegovo u sigurnosti.
22. Ako li ga jači napadne i nadvlada ga, onda mu uzme oružje, u koje se je uzdao, i razdijeli, što je zaplijenio.
*23. Tko nije sa mnom, proti meni je; tko ne sabira sa mnom, rasipa.
24. Kad nečisti duh izađe iz čovjeka, luta kroz puste goleti i traži sebi počivalište. Ne nađe li ga, rekne: Vratit ću se u kuću svoju, iz koje sam izašao.
25. I dođe i nađe je lijepo pometenu i ukrašenu.
*26. Tada otide i dovede još sedam drugih duhova, koji su gori od njega. Oni uđu i nastane se ondje. I potonje takovu čovjeku bude gore od prvoga.«
27. Dok je tako govorio, povika mu jedna žena iz naroda: »Blažena utroba, koja te je nosila, i prsa, koja su te dojila!«
*28. A on reče: »Jest, blaženi oni, koji slušaju riječ Božju i drže je!«
*29. Kad se je mnoštvo naroda sakupljalo, reče: »Rod je ovaj zao rod. Traži znak. Ali mu se ne će dati drugi znak osim znaka Jone.
30. Kao što je naime Jona postao znak Ninivljanima, tako će i Sin čovječji biti rodu ovome.
31. Kraljica juga dignut će se na sudu s ljudima roda ovoga i osudit će ih. Jer je došla s kraja svijeta, da sluša mudrost Salomonovu. A ovdje je više nego Salomon!
32. Ninivljani dignut će se na sudu s rodom ovim i osudit će ga. Jer su se obratili na propovijedanje Jonino. A ovdje je više nego Jona!
33. Nitko ne zapali svjetiljke i ne meće je u kut ili pod sud. Nego je meće na svijetnjak, da svi, koji ulaze, vide svjetlost.

(19) I među Židovima bilo je egzorcista (zaklinjača đavola), i njihova se je moć pripisivala Bogu. Zato je tim zlobniji prijekor farizeja, da Isus izgoni zle duhove pomoću Beelzebuba.

(20) »Prstom Božjim«, t. j. snagom Božjom. Ova riječ pokazuje lakoću, kojom djeluje svemoguća snaga Božja (isp. Ps 8, 4; Iz 40, 12).

(23) Isp. Lk 9, 49.

(26) Ovdje pokazuje Gospodin, da su farizeji, koji ga okriviše za savez sa sotonom, sami u pogibli, da budu plijen zlih duhova.

(28) Blažena je Marija, jer je po tijelu začela Gospodina; a blaženija je, jer ga je duhovno primila, njegovu riječ sačuvala i držala.

(29—52) Isp. Mt 12, 38—42; 5, 15; 6, 22. 23; 23, 13—36.

(29) »Osim znaka Jone«; Vulgata ima: »osim znaka Jone proroka« (»nisi signum Jonae prophetae«).

*34. Oko je tvoje svjetiljka tijelu tvojemu. Je li oko tvoje zdravo, sve tijelo tvoje ima svjetlost. A je li bolesno, tijelo je tvoje u tami.

35. Pripazi dakle, da svjetlost u tebi ne bude tama!

36. Ako je sve tijelo tvoje svijetlo i nijedan dio nije u tami, onda je sve posve svijetlo, kao kad te svjetiljka obasjava svojim sjajem.«

37. Dok je još govorio, zamoli ga neki farizej, da objeduje u njega. Ode tamo i sjede za stol.

38. Kad vidje farizej, da se on ne opra prije objeda, začudi se.

*39. Tada mu reče Gospodin: »Vi farizeji držite čašu i zdjelu izvana čistu, a iznutra ste puni grabežljivosti i nepravednosti.

40. Bezumni, nije li onaj, koji je stvorio vanjštinu, stvorio i nutrinu?

41. Dajte radije ono, što je unutra, kao milostinju, onda vam je sve čisto.

42. Ali teško vama, farizeji! Vi dajete desetinu od metvice, od rute i od svakoga povrća, a ne marite za pravdu i ljubav Božju. Jedno treba činiti, a drugo ne propustiti.

43. Teško vama, farizeji! Vi volite počasno mjesto u sinagogama i hoćete da vas pozdravljaju na javnim mjestima.

44. Teško vama, vi ste kao grobovi, što se ne raspoznaju, preko kojih se ide, a da se ne zna!«

45. Neki zakonoša odvrati mu: »Učitelju, tim riječima sramotiš i nas.«

*46. Tada on reče: »Teško i vama, zakonoše! Vi tovarite na ljude bremena preteška za nošenje, a sami se prstom ne dotaknete tih bremena.

47. Teško vama! Vi gradite nadgrobne spomenike prorocima, a vaši su ih oci poubijali.

*48. Tako svjedočite i odobravate djela otaca svojih. Oni ih poubijaše, a vi im podižete spomenike.

49. Zato i reče mudrost Božja: Poslat ću im proroke i vjesnike; od njih će jedne pobiti, druge progoniti.

50. Tako će se na ovom rodu osvetiti krv svih proroka, što je bila prolivena od postanja svijeta:

51. Od krvi Abelove počevši do krvi Zaharijine, koji je bio smaknut među žrtvenikom i hramom. Da, kažem vam: Osvetit će se na ovom rodu!

*52. Teško vama, zakonoše! Vi oduzeste ključ spoznanja. Sami ne uđoste, a zapriječiste onima, koji htjedoše ući.«

53. Kad je on odanle odlazio, navališe na njega žestoko književnici

(34—36) Kao što zdravo tjelesno oko pruža čovjeku naravnu svjetlost, tako i zdravo duhovno oko pruža čovjeku vrhunaravnu svjetlost istine.

(39) Isp. Mk 7, 1.

(46) Isp. Mt 23, 4.

(48) Vi ste istoga duha kao vaši oci i nastavljate zločine proti prorocima. Oci su vaši ubijali proroke, vi pritiskujete pravi duh prorokâ, zatvarate ga u grob, da ne može djelovati. I kad gradite nadgrobne spomenike prorocima, a pritiskujete njihov duh, onda odobravate svojim ocima, ubojicama prorokâ. Ovo značenje vidi se iz konačnoga retka 52., u kojem Isus kori farizeje, što tlače i pritiskuju pravo spoznanje božanske istine.

(52) Književnici su oduzeli narodu »ključ spoznanja«, t. j. pravo razumijevanje Staroga Zavjeta, jer su htjeli imati samo Mesiju sa sjajnom kraljevskom krunom na glavi.

i farizeji i obasuše ga svakojakim pitanjima.
54. Pritom su vrebali na njega, da uhvate koju izjavu iz usta njegovih, [pa da ga onda mognu optužiti].

GLAVA 12.

O farizejskom kvascu i o neustrašivom priznanju. Proti svjetskim brigama. Maleno stado. Blago na nebesima. Priče o budnim slugama, o vjernom i razboritom upravitelju kuće. Lučenje duhova. Znaci vremena.

*1. Uto se je bilo skupilo toliko mnoštvo naroda, da su jedan drugome stupali na noge. Tada reče, najprije učenicima svojim: »Čuvajte se kvasca farizejskoga, to jest licemjerja!
2. Jer ništa nije sakriveno, što se ne bi otkrilo, ništa tajno, što se ne bi doznalo.
3. Zato će se sve, što ste rekli u tmini, objaviti na svjetlosti; što ste šaptali na uho u sobama, oglasit će se s krovova.
*4. Kažem vam, prijatelji moji: Ne bojte se onih, koji ubijaju tijelo, a dalje ne mogu ništa.
5. Pokazat ću vam, koga da se bojite: Bojte se onoga, koji nakon smrti ima moć baciti u pakao. Da, kažem vam: Njega se bojte!
*6. Ne kupuje li se pet vrabaca za deset banica? A ipak nijedan od njih nije zaboravljen kod Boga.
7. Tako je i kosa na vašoj glavi sva izbrojena. Ne bojte se dakle, vi ste vredniji od mnogo vrabaca.
*8. Kažem vam: Tko prizna mene pred ljudima, njega će i Sin čovječji priznati pred anđelima Božjim.
9. A tko se odreče mene, njega će se odreći pred anđelima Božjim.
*10. Tko rekne riječ proti Sinu čovječjemu, oprostit će mu se; a tko pohuli na Duha Svetoga, ne će mu se oprostiti.
*11. Ako vas povuku pred sinagoge i pred poglavarstva i vladaoce, ne brinite se, kako i čim ćete se braniti ili što ćete reći.
12. Jer u onaj čas Duh Sveti stavit će vam u usta prave riječi.«
13. Jedan iz naroda reče mu: »Učitelju, reci bratu mojemu, da podijeli sa mnom baštinu!«
*14. On mu odvrati: »Čovječe, tko je mene postavio sucem ili djeliteljem baštine nad vama?«
15. Onda nastavi: »Pazite i čuvajte se od svake lakomosti! Ako tko i obiluje, njegov život nije ipak osiguran njegovim imanjem.«
16. Tada im pridometnu još jednu priču: »Jedan bogat čovjek imao je njivu, koja mu je nosila bogat prihod.
17. Tada je mislio u sebi: Što da činim? Nemam u što sabrati svoju ljetinu.
18. Ovako ću činiti, reče: Srušit ću žitnice svoje i sagradit ću veće. U njih ću sabrati sav prihod svoj i sva dobra svoja.
*19. Onda ću kazati duši svojoj: Dušo moja, imaš veliko imanje na mnogo godina. Otpočini! Jedi i pij i uživaj!

Gl. 12. (1—3) Isp. Mt 16, 6; 10, 26. 27; Mk 8, 14; Lk 8, 17.
(4—10) Isp. Mt 10; 28—33; 12, 31 sl.
(6) »Za deset banica«; u grčkom stoji: »za dva asarija« (ἀσσαρίων δύο), a to iznosi jedno deset naših banica.
(8) Isp. 8, 38; 2 Tim 2, 12.
(10) Isp. Mk 3, 28.
(11) Mk 13, 11; Lk 21, 14.
(14) Isus nije došao da se miješa u građanske parnice.
(19) Isp. Sir 11, 19.

20. Ali Bog mu reče: Luđače, još ove noći potražit će dušu tvoju od tebe! Komu će tad pripasti, što si nakupio?
21. Tako biva onome, koji sebi zgrće blago, mjesto da bude bogat u Boga.«
*22. Tada reče učenicima svojim: »Zato vam kažem: Ne brinite se tjeskobno za život, što ćete jesti, ni za tijelo, u što ćete se obući.
23. Jer je život vredniji od jela, i tijelo od odijela.
24. Pogledajte gavrane! Ne siju, ne žanju, nemaju spremnica ni žitnica: Bog ih hrani. Koliko ste vi vredniji od ptica!
25. Tko od vas brigama svojim može produljiti život svoj i za jedan samo pedalj?
26. Ako dakle ne možete ni najmanje, zašto ste tako tjeskobno zabrinuti za ostalo?
27. Pogledajte ljiljane! Kako rastu! Ne rade, ne predu, a ipak vam kažem: Ni Salomon u svemu svom sjaju nije bio tako odjeven kao jedan jedini od njih.
28. I kad Bog travu, koja danas stoji na polju, a sutra se u peć baca, tako odijeva, koliko će više vas, malovjerni!
29. I zato ne pitajte, što ćete jesti i što ćete piti, i ne uznemirujte se!
30. Za sve se to brinu neznabošci. Otac vaš zna, da vam to treba.
*31. Nego tražite kraljevstvo njegovo, i to će vam se dodati.
32. Ne boj se, malo stado; jer je bila volja Oca vašega, da vam dadne kraljevstvo.
*33. Prodajite, što imate, i dajite od toga milostinju! Pribavite sebi torbe, što ne ovetšaju, neprolazno blago u nebu, kojemu se tat ne prikučuje, niti ga moljac ne razjeda!
34. Jer gdje je vaše blago, ondje je i srce vaše.
*35. Neka budu vaša bedra pripasana i svjetiljke pripaljene u rukama vašim:
36. Tako ćete biti kao ljudi, koji čekaju gospodara svojega, dok se vrati sa svadbe, da mu odmah otvore, kad dođe i pokuca.
37. Blago onim slugama, koje gospodar nađe budne, kad dođe! Zaista, kažem vam: On će se pripasati i posadit će ih i obilazit će, da ih posluži.
38. I ako dođe u drugu ili u treću noćnu stražu, i nađe ih tako: onda blago njima!
*39. A ovo znajte: Kad bi znao domaćin, u koji će čas doći tat, ostao bi budan i ne bi dao provaliti u kuću svoju.
*40. Tako i vi budite spremni; jer u koji čas ne mislite, doći će Sin čovječji.«
41. Tada upita Petar: »Gospodine, namjenjuješ li ovu priču samo na nas ili na sve?«
42. Gospodin odgovori: »Tko je dakle taj vjerni i mudri upravitelj,

(22—48) Isp. Mt 6, 25—33. 19—21; 24, 43—51; Mk 13, 33—37; Ps 55 [54], 23; 1 Pet 5, 7.

(31) Ovaj redak ima Vulgata ovako: »Nego tražite najprije kraljevstvo Božje i pravdu njegovu, i ovo će vam se sve dodati« (»Verumtamen, quaerite primum regnum Dei et justitiam ejus, et haec omnia adjicientur vobis«).

(33) Isp. Mt 19, 21; 6, 19 sl.

(35) Pripasana bedra jesu slika spremnosti za službu; pripravljene svjetiljke jesu slika sveudiljne budnosti.

(39) Isp. Lk 17, 26.

(40) Isp. Otkr 16, 15.

kojega postavlja gospodar nad svojom družinom, da im u pravo vrijeme daje hranu?

43. Blago onome slugi, kojega gospodar, kad se vrati kući, nađe da radi tako!

44. Zaista, kažem vam: On će ga postaviti nad svim svojim dobrima.

45. Ako li onaj sluga misli u sebi: Ne će moj gospodar još zadugo doći; ako zlostavlja sluge i sluškinje, jede i pije i opija se,

*46. Doći će gospodar toga sluge u dan, kad se ne nada, u čas, koji ne zna. Tada će ga sasjeći u komade i odredit će mu mjesto njegovo kod nevjernikâ.

47. A onaj sluga, koji zna volju gospodara svojega, ali ne radi i ne upravlja po volji njegovoj, bit će vrlo bijen.

48. A koji ga ne zna i radi što zaslužuje kaznu, bit će malo bijen. Komu je mnogo dano, od njega će se mnogo tražiti; komu je mnogo povjereno, od njega će se još više iskati.

*49. Došao sam da bacim oganj na zemlju, i kako bih htio, da je već planuo!

50. Ali ja prije imam da uzmem na sebe krštenje, i kako me to muči, dok se ne svrši!

*51. Mislite li, da sam došao donijeti mir na zemlju? Ne, kažem vam, nego razdor.

52. Odsada će pet u jednoj kući biti razdijeljeni: tri na dva i dva na tri:

53. Ustat će otac na sina, i sin na oca, mati na kćer, i kći na mater, svekrva na snahu, i snaha na svekrvu.«

54. Onda je progovorio mnoštvu naroda: »Kad vidite oblak gdje se diže na zapadu, odmah kažete: Bit će dažd, i bude tako.

55. Opazite li, da puše jug, kažete: Bit će vrućina, i bude.

*56. Licemjeri! Znakove na nebu i zemlji znate tumačiti. Kako to, da ne razumijete sadanjega vremena?

57. Zašto sami od sebe ne spoznajete, što je pravo?

58. Kad ideš sa svojim protivnikom k poglavarstvu, još na putu gledaj da ga se oslobodiš! Inače mogao bi te odvući pred suca, a sudac te predati sudbenom podvorniku, i sudbeni podvornik u tamnicu te baciti.

59. Kažem ti: Ne ćeš iz nje izaći, dok ne platiš posljednje pare.«

GLAVA 13.

Poziv na pokoru. Nerodna smokva. Iscjeljenje zgrčene žene. Priče o gorušičnom zrnu i o kvascu. Uska vrata. Herodove zamke. Isus tuguje nad Jeruzalemom.

*1. U to vrijeme dođoše neki k Isusu i pripovjediše mu za Galilej-

(46) Misli se ovdje na teško bičevanje.

(49—50) Spasitelj je bacio s neba na zemlju oganj, što luči. To je evanđelje, koje uzbuđuje sve ljude za ili proti njemu, t. j. evanđelju. Isus želi i hoće ovo lučenje i čišćenje. Ali on sam mora da mu padne žrtvom (krvno krštenje muke i smrti). Isp. Mk 10, 38.

(51) Misli se ovdje na razdvajanje dobra od zla. Poradi kraljevstva nebeskoga prije se mora razdvojiti obitelj, negoli da se ne pođe za Isusom, iz straha, da se vjernošću prema njemu ne poremeti truhli mir grijeha i nehaja.

(56) Židovi su mogli lako iz propovijedi Ivanove i iz djelovanja Isusova spoznati, da je došlo vrijeme Mesijino.

Gl. 13. (1) Za vrijeme žrtve dao ih je Pilat posmicati, na svu priliku poradi kakve u hramu namjeravane pobune. Rimski namjesnici u takvim slučajevima postupali su veoma strogo.

ce, kojih je krv bio Pilat prolio, dok su upravo žrtvovali.
2. On im reče: »Mislite li, da su ti Galilejci bili veći grješnici od svih drugih Galilejaca, jer tako postradaše?
*3. Ne, kažem vam. Ali ako se ne obratite, svi ćete tako izginuti.
*4. Ili mislite li, da su onih osamnaest, na koje pade kula u Siloji i pobi ih, bili krivlji od svih ostalih stanovnika Jeruzalema?
*5. Ne, kažem vam. Ali ako se ne obratite, svi ćete tako izginuti.«
*6. Onda im kaza ovu priču: »Netko je bio zasadio smokvu u svom vinogradu. On dođe i potraži roda na njoj, ali ga ne nađe.
*7. Tada reče vinogradaru: Evo, tri već godine dolazim i tražim roda na ovoj smokvi, ali ga ne nalazim. Posijeci je! Čemu da još zaprema tlo?
8. On mu odvrati: Gospodaru, pusti je, da još stoji ovu godinu! Okopat ću oko nje i pognojiti je.
9. Možebit da onda ubuduće urodi. Inače možeš je dati posjeći.«
10. Jedne subote učio je u jednoj sinagogi.
11. Tu je bila jedna žena, koja je već osamnaest godina bila bolesna od duha. Bila je sasvim zgrčena i nije se mogla nikako ispraviti.
12. Kad je ugleda Isus, dozva je k sebi i reče joj: »ženo, izbavljena si od bolesti svoje!«
13. Pritom metnu na nju ruke. Odmah se ispravi i uze slaviti Boga.
14. Pun gnjeva radi toga, što je Isus iscijelio u subotu, reče predstojnik sinagoge narodu: »Šest je dana za rad, u te dane dolazite i dajte se iscjeljivati, a ne u subotu!«
*15. Gospodin mu odvrati: »Licjemjeri! Ne odvezuje li svaki od vas u subotu svojega vola ili magarca od jasala i ne vodi li ga, da ga napoji?
*16. A ovu kćer Abrahamovu, koju je držao sotona već punih osamnaest godina svezanu, nije li trebalo odvezati od ove veze u subotu?«
17. Na ove riječi postidjeli su se svi protivnici njegovi. A sav se je narod radovao za sva slavna djela, što su se dogodila po njemu.
*18. Tada reče: »Komu je slično kraljevstvo Božje? Su čim da ga isporedim?
19. Ono je kao zrno gorušično, koji uze čovjek i posija u svom vrtu. Ono uzraste i postade drvo veliko, i ptice nebeske ugnijezdiše se na granama njegovim.«

(3) To se je ispunilo u židovskom ratu g. 60.—70.
(4) Isp. Iv 9, 7. 11.
(5) Siloe: tako se je zvao ribnjak na jugu od Jeruzalema. Isus pokazuje na te slučajeve, da se vidi, kako može Bog sigurno i brzo pomoriti grješnike, koji ne će da se obrate i da čine pokoru. Židovi su gledali u velikim nesrećama kaznu za izvanredne grijehe (isp. Iv 9, 2). Isus nije toga mišljenja, nego vidi u tim nesrećama opomenu, da se ljudi obrate i čine pokoru.
(6—9) Ova nam priča pokazuje, kako je velika strpljivost Božja prema grješnicima, ali da i ta strpljivost ima svoj kraj.
(7) »Tri godine« podsjećaju nas na vrijeme javnoga djelovanja Isusova, što je potrajalo tri godine dana. Isp. Mt 21, 19; Mk 11, 13. 20.
(15) Isp. Lk 15, 5; Mt 12, 11.
(16) Sveta je zapovijed svetkovati dan Gospodnji; ali Bog ipak ne traži, da čovjek poradi ovoga svetkovanja nanese sebi kakovu tešku nesreću. To nije tražio ni zakon (r. 15).
(18—30) Ip. Mt 13, 31—33; 7, 13. 14. 22. 23; 25, 11. 12; 8, 11. 12; 19, 30; Mk 4, 30—32.

20. Dalje reče: »Su čim da isporedim kraljevstvo Božje?
21. Ono je kao kvasac, koji uze žena i pomiješa u tri mjere brašna, dok sve ne uskisnu.«
22. Tako je prolazio učeći po gradovima i selima, i išao je dalje u Jeruzalem.
*24. Tada ga upita netko: »Gospodine, je li samo malo onih, koji se spasavaju?« Reče im:
24. »Trudite se da uđete na uska vrata! Jer vam kažem: Mnogi će tražiti da uđu, a ne će moći.
*25. Je li se jedamput digao domaćin i zatvorio vrata, tada ćete stajati napolju, kucati na vrata i zvati: Gospodine, otvori nam! A on će vam odvratiti: Ne znam vas, otkuda ste.
26. Tada ćete odvratiti: Ali mi smo s tobom jeli i pili; po ulicama našim ti si učio.
*27. A on će reći: Kažem vam, ne znam, otkuda ste. Odstupite od mene svi, koji činite nepravdu!
28. Ondje će biti jauk i škrgut zubâ, kad vidite Abrahama, Izaka i Jakova i sve proroke u kraljevstvu Božjemu, dok ste vi napolje istjerani.
*29. Od istoka i zapada, od sjevera i juga doći će i sjest će za stol u kraljevstvu Božjemu.
*30. Tako ima posljednjih, koji će biti prvi, i ima prvih, koji će biti posljednji.«
31. U isti dan pristupiše neki farizeji i rekoše mu: »Otidi i udalji se odavle; jer Herod hoće da te ubije.«
*32. A on im odvrati: »Idite i kažite onoj lisici: Evo, izgonim đavle i iscjeljujem danas i sutra; istom sam treći dan s time gotov.
33. Ali danas, sutra i prekosutra moram putovati; jer ne ide, da prorok drugdje nađe smrt negoli u Jeruzalemu.
*34. Jeruzaleme, Jeruzaleme! Ti ubijaš proroke i kamenuješ one, koji su poslani k tebi! Koliko puta htjedoh da skupim djecu tvoju kao kvočka piliće svoje pod krila, ali ne htjedoste!
35. Eto će vam se ostaviti kuća vaša pusta! Kažem vam: Ne ćete me više vidjeti, dok ne dođe čas da uskliknete: Blagoslovljen, koji dolazi u ime Gospodnje!«

(23—24) »Uska vrata« biblijski je izraz, koji kaže, da je ulaz u nebo skopčan s teškoćom, samozatajom i poniženjem. Mjesto da Isus odgovori na znatiželjna pitanja o samom broju, izjavljuje on, da mnogi ne dolaze u nebo, jer uludo potrate vrijeme, što im je dano, da ga dobiju, i jer slabo mare za nebo. Zato opominje svoje slušatelje, neka vrijeme milosti upotrebe dobro.

(25) Mjesto: »Je li se jedamput digao domaćin«, naime od gozbe, ima Vulgata: »A je li domaćin ušao«, naime u dvoranu (»Cum autem intraverit paterfamilias«).

(27) »A on će reći«; Vulgata ima: »I reći će vam« (»Et dicet vobis«). »Ne znam, otkuda ste«; Vulgata: »Ne znam vas, otkuda ste« (»Nescio vos, unde sitis«).

(29) Isp. Iz 49, 12.

(30) Isp. Mt 20, 16; Mk 10, 31. — Ovdje se misli na neznabožački svijet, od kojega će se mnogi obratiti Bogu i doći u kraljevstvo Božje. I bit će »prvi« oni, koji su u očima Židova bili »posljednji«.

(32—33) Isus u ovim recima izjavljuje, da ga strah od smrti ne zaustavlja u njegovu djelovanju, ali da će ga sami farizejski Židovi ubiti u Jeruzalemu.

(34—35) U ovim je recima proročanstvo Isusovo o razorenju Jeruzalema (isp. Mt 23, 37—39; 24, 1 sl.; Lk 21, 5 sl.).

GLAVA 14.

Isus iscjeljuje čovjeka, koji je imao vodenu bolest. Poniznost i nesebičnost. Velika večera. Nasljeduj Krista!

*1. Kad on jedne subote dođe u kuću nekoga ugledna farizeja, da jede, promatrali su ga pozorno.

2. Tada stade pred njega neki čovjek, koji je imao vodenu bolest.

3. Isus upita zakonoše i farizeje: »Je li dopušteno u subotu iscjeljivati ili nije?«

4. Oni su šutjeli. Tada ga se dohvati, iscijeli ga i otpusti.

*5. Onda im reče: »Jednome od vas padne njegov sin ili vô u jamu. Ne izvadi li ga odmah, i u subotu?

6. Na to mu ne mogoše ništa odgovoriti.

7. Kad je opazio, kako su pozvani izbirali sebi prva mjesta, kaza im priču ovu:

8. »Kad te tko pozove na svadbu, ne sjedaj na prvo mjesto! Mogao bi koji odličniji od tebe biti među pozvanima,

9. I tvoj i njegov gostoprimac mogao bi doći i reći tebi: Podaj mjesto ovome! Tada bi postiđen morao zauzeti posljednje mjesto.

10. Nego kad te tko pozove, idi i sjedi na posljednje mjesto! Tada će doći tvoj gostoprimac i reći tebi: Prijatelju, pomakni se više! To će ti biti na čast pred svima, koji sjede s tobom za stolom.

*11. Jer svaki, koji se povisi, ponizit će se, a tko se ponizi, povisit će se.«

12. A gostoprimcu reče: »Kad daješ objed ili večeru, onda ne zovi svojih prijatelja ni svoje braće, rođaka ili bogatih susjeda; inače pozovu i oni tebe i vrate ti!

*13. Nego kad daješ gozbu, pozovi prosjake, sakate, hrome i slijepe!

14. Blago onda tebi! Jer ti ovi ne mogu vratiti, ali će ti se vratiti o uskrsnuću pravednih.«

15. Kad je to čuo jedan od onih, što su bili zajedno za stolom, reče mu: »Blago onome, koji blaguje u kraljevstvu Božjemu!«

*16. Tada mu on reče: »Jedan čovjek zgotovi veliku gozbu i pozva na nju mnoge.

17. Kad bi vrijeme gozbi, posla slugu svojega, da kaže pozvanima: Dođite, sve je već gotovo!

18. Tada se počeše izgovarati svi redom. Prvi mu reče: Kupio sam polje i moram poći da ga vidim. Molim te, ispričaj me!

19. Drugi reče: Kupio sam pet jarmova volova i idem da ih ogledam. Molim te, ispričaj me!

20. Treći reče: Oženio sam se i zato ne mogu doći.

21. Sluga dođe natrag i kaza to gospodaru svome. Tada se rasrdi

---

Gl. 14. (1—6) Kao gore 6, 6 i 13, 10 bilo je i ovo iscjeljenje u subotu. Kako se čini, bio je ovdje bolesnik od farizejâ podmetnut, da vide, hoće li ga Isus u subotu iscijeliti, to jest, hoće li, po njihovu shvaćanju, subotu prekršiti.

(5) Isp. Lk 13, 15. — »Jednome od vas padne njegov sin ili vô u jamu«; Vulgata ima: »Čiji će od vas magarac ili vô pasti u bunar« (»Cujus vestrum asinus aut bos in puteum cadet«).

(11) Isp. Lk 18, 14; Mt 23, 12.

(13) Isp. Tob 4, 7.

(16—24) Smisao je ove priče: Bogati i ugledni u Izraelu odbijaju poziv u Mesijino kraljevstvo, a najniži slojevi narodni i prezreni neznabošci odazivaju se pozivu. Znamenuje ova priča (r. 24) i odbačenje nevjernih Židova i svih onih, koji se né odazovu pozivu na gozbu kršćanskoga života. Najsiromašniji raskajani grješnik, najniži čovjek, koji sluša Isusa, dolazi prije u nebo, negoli ugledni, oholi i bogati, koji preziru poziv Isusov.

domaćin i zapovjedi slugi svome: Idi brzo van na ceste i ulice gradske i dovedi amo prosjake i sakate, slijepe i hrome!
22. Sluga javi: Gospodaru, zapovijed je tvoja izvršena, ali još ima mjesta.
23. Tada reče gospodar slugi: Izađi na seoske putove i među ograde, te natjeraj sve da dođu, da mi se napuni kuća.
24. A kažem vam: Od onih ljudi, koji su bili pozvani, ne će nijedan okusiti moje gozbe.«
25. Veliko mnoštvo naroda išlo je za njim. Tada se on obazre i reče im:
*26. »Ako tko dođe k meni, a ne mrzi na oca i na mater i na ženu i na dijete i na brata i na sestru, da, i na samoga sebe, ne može biti moj učenik.
*27. Tko ne nosi križa svojega i ne ide za mnom, ne može biti moj učenik.
*28. Kad jedan od vas hoće da gradi kulu, ne sjedne li najprije i ne proračuna li troškove, da li ima i sredstava da dovrši?
29. Kad bi naime postavio temelj, a ne bi mogao kasnije dovršiti gradnje, svi, koji gledaju, rugali bi mu se
30. I govorili: Ovaj je čovjek počeo graditi i nije mogao da dovrši.
31. Ili kad koji kralj hoće da se zarati s drugim kraljem, ne sjedne li najprije i ne promisli, da li može s deset tisuća ljudi izaći proti njemu?
32. Ako li ne može, onda pošlje poslanike, dok je onaj još daleko, i moli, da se nagode mirno.
33. Tako i nijedan od vas, koji se ne odreče svega, što ima, ne može biti moj učenik.
34. So je nešto dobro. Ali ako so obljutavi, čim da se onda osoli?
35. Niti se može upotrebiti za zemlju niti za gnoj. Baca se napolje. Tko ima uši da čuje, neka čuje!«

GLAVA 15.

Priče o izgubljenoj ovci, o izgubljenoj drahmi, o izgubljenom sinu.

*1. Svakojaki carinici i grješnici približavali su se k njemu, da ga čuju.
2. Na to su mrmljali farizeji i književnici i govorili: »Ovaj prima grješnike i jede s njima.«
*3. Tada im kaza ovu priču:
*4. »Ako jedan od vas ima sto ovaca i izgubi jednu od njih, ne

(26) Riječ »mrziti« stoji kadikad u biblijskom načinu govora i mjesto: »jedno zapostaviti drugome«, »jedno manje ljubiti negoli drugo«. Ali »mržnja«, koju traži Isus, ne odrješuje od dužnostî prema roditeljima. Isus ipak traži, da se rastrgaju i veze srca, ako bi one priječile odanost njegovoj osobi. Isus hoće junake učenike. Hoće osvjedočen duh. Bez duha samozataje učenik bi Isusov bio kao so, što je izgubila svoju jakost.
(27) Isp. Mk 8, 34.
(28—33) Pričom o gradnji kule i o kralju, koji hoće da se zarati, hoće Isus da objasni misao: Tko hoće da bude savršen njegov učenik, mora se odreći svega. Kao što su potrebne u ovoj priči spomenute opomene, tako je potrebno, da Isus za svoje djelo uzme samo takove učenike, koji su savršeno opremljeni duhom jakosti i požrtvovnosti.
Gl. 15. (1) Isp. Mt 9, 10.
(3) Tri priče u ovoj 15. glavi jesu utješne objave milosrđa Božjega prema grješnicima. One nam u slici žive čovječje radosti opisuju radost Božju, kada se obrati grješnik. Ove priče, u kojima se nalazi čitav jedan svijet krasne ljepote, moraju očuvati skrušenoga grješnika od očajanja i probuditi u njemu jakost i srčanost za obraćenje.
(4—7) Isp. Mt 18, 12—14.

ostavi li devedeset i devet u pustinji i ne ide li za izgubljenom, dok je ne nađe?

5. Je li je našao, uzme je pun radosti na ramena svoja.

6. I kad dođe kući, sazove svoje prijatelje i susjede i govori im: Radujte se sa mnom! Nađoh svoju ovcu, koja je bila izgubljena.

*7. Kažem vam: Isto tako bit će u nebu veća radost za jednoga jedinoga grješnika, koji se obrati, negoli za devedeset i devet pravednika, koji ne trebaju obraćenja.

*8. Ili kad koja žena ima deset drahma i od njih izgubi jednu, ne zapali li tad ona svjetiljku, ne pomete li kuću i ne traži li brižljivo, dok ne nađe drahmu?

9. Je li našla drahmu, sazove svoje prijateljice i susjede i govori: Radujte se sa mnom! Nađoh drahmu, koja je bila izgubljena.

10. Isto tako, kažem vam, kod anđela je Božjih radost za jednoga grješnika, koji se obrati.«

11. Tada nastavi: »Jedan je čovjek imao dva sina.

*12. Mlađi od njih reče ocu: Oče, daj mi dio od imanja, što pripada meni. On im dakle podijeli imanje.

13. Nekoliko dana kasnije pokupi mlađi sin sve i ode u daleku zemlju. Ondje prosu imanje svoje živeći raspušteno.

14. Kad je bio sve potrošio, nastade u onoj zemlji velika glad, i on stade stradati.

15. Tada otide i najmi se kod jednoga građanina one zemlje. Ovaj ga posla u polja svoja, da čuva svinje.

16. Rado bi bio utišao glad svoju mahunama, što su jele svinje; ali mu ih nitko nije davao.

17. Tada dođe k sebi i reče: Koliko najamnika u oca mojega imaju kruha izobila, a ja ovdje umirem od gladi!

*18. Ustat ću, poći ću k ocu svojemu i kazat ću mu: Oče, sagriješih nebu i tebi,

*19. Nijesam više dostojan zvati se sin tvoj; primi me kao jednoga od svojih najamnika!

20. Ustade dakle i otide k ocu svojemu. Već izdaleka ugleda ga otac njegov, i sažali mu se. Potrča mu nasusret, pade mu oko vrata i poljubi ga.

21. A sin mu reče: Oče, sagriješih nebu i tebi; nijesam više dostojan zvati se sin tvoj.

22. A otac zapovjedi slugama svojim: Donesite brzo najbolju haljinu i obucite mu je! Podajte mu prsten na ruku i obuću na noge!

23. Onda dovedite tele ugojeno i zakoljite ga! Održat ćemo radosnu gozbu i proveselit ćemo se.

(7) Kao što kod ljudi radost za nađenu stvar, što je bila izgubljena, življe se pokazuje i osjeća, negoli radost za ono, što se mirno posjeduje, tako se i u nebu osobito živo pokaže radost za obraćenje jednoga grješnika. Smisao je dakle, da Bog prima skrušenoga grješnika tako rado kao čovjek jedno dragocjeno dobro, za koje je već mislio da je izgubljeno.

(8) Deset drahma jest otprilike osam naših zlatnih kuna.

(12) Po židovskom nasljedničkom pravu njegov je nasljedni dio iznosio trećinu očinskoga imanja.

(18) »Nebo« stoji mjesto Boga. Židovi iz vjerskog straha nijesu upotrebljavali imena Božjega, nego su za to uzimali kakav opis (nebo). Isp. Jer 3, 12; Ps 51 [50], 6.

(19) Izgubljeni je sin pun skrušenosti, pun volje, da će se popraviti. Njegov se povratak ne temelji na goloj volji bez djela i popravka. Tu je odluka čvrsta.

24. Jer ovaj moj sin bio je mrtav i živi opet; bio je izgubljen i nađe se. I stadoše držati radosnu gozbu.

25. Sin njegov stariji bio je upravo u polju. Kad dođe i približi se kući, začu glazbu i igru.

26. Dozva jednoga od sluga i zapita, što je to?

27. Brat je tvoj došao, odgovori mu on. I otac je tvoj dao zaklati tele ugojeno, jer ga je opet dobio zdrava.

28. Tada se on rasrdi i ne htjede da uđe. Otac njegov izađe i stade ga nagovarati.

*29. A on odvrati ocu: Već tolike godine služim ti, i nikada još ne prestupih tvoje zapovijedi. A meni još nikada nijesi dao jareta, da bih se proveselio sa svojim prijateljima.

30. A sad, kad dođe taj tvoj sin, koji ti je imanje prosuo s bludnicama, dao si mu zaklati tele ugojeno.

31. On mu odvrati: Sine, ti si uvijek sa mnom, i sve je moje tvoje.

32. A trebalo je održati radosnu gozbu i proveseliti se; jer ovaj brat tvoj bio je mrtav i živi opet; bio je izgubljen, i nađe se.«

GLAVA 16.

Priča o nepravednom upravitelju. Proti farizejskoj pravdi. Priča o tvrdom bogatašu i o siromašnom Lazaru.

*1. Dalje rče učenicima svojim: »Bio je jedan čovjek bogat, koji je imao upravitelja. Ovaj je bio optužen kod njega, da mu prosipa imanje.

2. On ga dade dozvati i reče mu: Šta to čujem za tebe? Daj račun o svom upravljanju! Ne možeš dulje ostati moj upravitelj.

3. Tada upravitelj pomisli u sebi: Što da počnem, kad mi gospodar moj oduzima upravljanje? Kopati ne mogu, prositi stidim se.

4. Znam što ću činiti, da me prime u kuće svoje, kad me se digne s uprave.

*5. I dozva redom dužnike gospodara svojega. Prvoga zapita: Koliko si dužan gospodaru mojemu?

*6. Od odgovori: Sto bata ulja. Reče mu: Uzmi pismo svoje, sjedi i piši brzo pedeset!

*7. Drugoga zapita: Koliko si ti dužan? On odgovori: Sto korova pšenice. Reče mu: Uzmi pismo svoje i piši osamdeset!

*8. Gospodar pripoznade, da je nepravedni upravitelj radio mudro,

(29) Makar da se je podijelilo imanje (r. 12), ostao je stariji sin s ocem i služio mu, kao da ništa nije pripadalo njemu, nego sve bilo očevo.

Gl. 16. (1—9) Brzo, okretno, spretno i zato zemaljski mudro postupanje, kojim »dijete svijeta« u ovoj priči iskorišćuje dobra, što se još nalaze u njegovim rukama, da osigura svoju zemaljsku budućnost, treba da pouči »dijete svjetlosti«, te tako okretno, spretno i pametno upotrebi dobra, što su mu povjerena, da osigura svoju vječnu budućnost.

(5—7) Da dužnike svojega gospodara obveže sebi, povraća im upravitelj njihove zadužnice i stavlja im u nove zadužnice manje dugove.

(6) Bat je mjera za tekućinu. Imao je 36.44 l. (Isp. svezak II, str. 758.)

(7) Kor je mjera za suhe tvari. Jedan kor imao je 364.4 l. (Isp. svezak II, str. 758.)

(8—9) Gospodar ne hvali nepravednost i nepoštenje upravitelja, nego samo hvali njegovu mudrost. I kao što djeca ovoga svijeta mudro postupaju u pitanjima svoje zemaljske sreće, tako moraju i djeca Božja mudro raditi u stvarima svojega vječnog spasenja.

jer su djeca ovoga svijeta u svojem naraštaju mudrija od djece svjetlosti.
9. I ja vama kažem: Načinite sebi prijatelje nepravednim bogatstvom, da vas, kad jedamput dođe do kraja, prime u vječne stanove!
*10. Tko je vjeran u najmanjoj stvari, taj je vjeran i u velikoj; tko je nevjeran u najmanjoj stvari, taj je nevjeran i u velikoj.
11. Ako vjerno ne upravljate nepravedno bogatstvo, tko će vam onda povjeriti istinito dobro?
12. I ako vjerno ne upravljate tuđe dobro, tko će vam onda dati, što je vaše?
*13. Nijedan sluga ne može dva gospodara služiti: ili će na jednoga mrziti, a drugoga ljubiti, ili će uz jednoga prianjati, a drugoga zanemariti. Ne možete služiti Bogu i bogatstvu.«
14 .Sve su ovo slušali lakomi farizeji i rugali mu se.
15. Tada im reče: »Vi ste oni, koji se gradite pravedni pred ljudima, ali Bog zna srca vaša. Jer što se pred ljudima pokazuje veliko, pred Bogom je gadno.
*16. Zakon i proroci dosežu do Ivana. Otada se navješćuje radosna vijest o kraljevstvu Božjemu, i svaki prodire silom u njega.
*17. Ali prije da prođu nebo i zemlja, da propadne i jedno slovce od zakona.
*18. Tko pusti ženu svoju i oženi se drugom, preljubu čini; i tko se oženi puštenicom, isto tako preljubu čini.
*19. Bio je neki čovjek bogat; oblačio se u skerlet i u bez i gostio se sjajno svaki dan.
20. Pred njegovim vratima ležao je jedan siromah po imenu Lazar sav u čirovima.
*21. Rado bi se bio on nasitio mrvicama, što su padale sa stola bogataševa. I psi su dolazili i lizali čirove njegove.
*22. Tada umrije siromah. On bi od anđelâ odnesen u krilo Abrahamovo. I bogataš umrije i bi zakopan.
23. Kad u paklu usred muka svojih podiže oči svoje, vidje izdaleka Abrahama i u krilu njegovu Lazara.
24. Tada povika: Oče Abrahame! Smiluj mi se i pošlji Lazara, neka umoči u vodu vrh prsta svojega i rashladi moj jezik; jer trpim veliku muku u ovom plamenu.
*25. Abraham odvrati: Sjeti se, sinko, tebi je u životu tvojemu bilo dobro, a Lazaru zlo. Sad se on ovdje tješi, a ti se mučiš.

(10—12) Nadovezujući na ovu priču opominje Isus, da povjereno od Boga dobro upravljamo vjerno. Isp. Lk 19, 17.
(13) Isp. Mt 6, 24.
(16) Isp. Mt 11, 12.
(17) Isp. Mt 5, 18.
(18) Isp. Mt 5, 32; 19, 9.
(19) U ovoj priči opisuje Isus 1. sudbinu onih, koji traže svoju životnu sreću u nepravednom bogatstvu i ne mare ni za kakva djela milosrđa, 2. opakost i tvrdoglavstvo farizejâ i njihovih pristalica.
(21) »što su padale sa stola bogataševa«; iza ove rečenice pridodaje Vulgata: »i nitko mu nije dao« (»et nemo illi dabat«).
(22) »U krilo Abrahamovo«; kod Židova oznaka za mjesto blaženih. — »I bi zakopan«; Vulgata ima: »i bi zakopan u paklu. 23. A podignuvši oči svoje...« (»et sepultus est in inferno. 23. Elevans autem oculos suos...«).
(25) Bog hoće svakome čovjeku dobro dati. Ali tko na zemlji izbjegava muku i rad za Boga i krepost, tome ostaju samo zemaljska dobra. Tko je kao Lazar živio i muku mučio u službi Božjoj, dobiva u vječnosti nagradu vječne sreće (isp. Lk 9, 24). Ne smijemo dakle svoju životnu svrhu tražiti u zemaljskoj sreći.

26. Povrh svega toga zja među nama i vama širok jaz, tako da nijedan ne može odavle k vama prijeći, i nijedan odatle amo doći, i ako bi htio.

27. Onaj nastavi: Onda te molim, oče, pošlji ga u moju očinsku kuću!

28. Imam još pet braće, i neka ih opomene, da ne dođu i oni na ovo mjesto muke!

29. Abraham odvrati: Imaju Mojsija i proroke: neka njih slušaju!

30. Ne, oče Abrahame, odvrati onaj. Ali ako im dođe tko od mrtvih, onda će se obratiti.

*31. A on mu reče: Ako ne slušaju Mojsija i prorokâ, ne će vjerovati, da tko ustane i od mrtvih.«

GLAVA 17.

O sablazni. Bratska dužnost i pomirljivost. Snaga vjere. Dužnost sluge. Iscjeljenje deset gubavaca. Dolazak kraljevstva Božjega.

*1. I reče učenicima svojim: »Sablazni ne mogu izostati. Ali teško onome, s koga dolaze!

2. Bolje bi mu bilo, da mu se mlinski kamen objesi o vratu, i da ga bace u more, nego da sablazni jednoga od ovih malih.

*3. Pazite jedan na drugoga! Ako se brat tvoj ogriješi, pouči ga! Bude li mu žao, oprosti mu!

4. I ako se sedam puta na dan ogriješi o tebe i sedam puta opet dođe k tebi i rekne: Žao mi je, oprosti mu!«

*5. Apostoli zamoliše Gospodina: »Umnoži vjeru našu!«

6. Gospodin odvrati: »Ako imate vjeru kao zrno gorušično i kažete ovome dudu: Izađi s korijenom van i presadi se u more! poslušat će vas.

7. Tko od vas svojemu slugi, što ore ili čuva stoku, kad se vrati iz polja, kaže: Dođi odmah i sjedi za stol?

*8. Nego ne će li mu kazati: Pripravi mi večeru, pripaši se i posluži mi, dok jedem i pijem? onda možeš ti jesti i piti?

9. Da li će on zahvaliti slugi na tom, što je izvršio zapovijedi njegove? [Ne mislim.]

10 Tako i vi, kad učinite sve, što vam je naloženo, kažite: Sluge smo neznatne, učinismo samo dužnost svoju.«

*11. Na putu u Jeruzalem prolazio je između Samarije i Galileje.

*12. Kad htjede ući u jedno selo, dođe mu nasusret deset gubavaca. Stadoše izdaleka

(31) To se je ispunilo u tvrdoglavstvu Židova kod uskrsnuća Lazara (Iv 10, 1 sl.) i samoga Krista.

Gl. 17. (1—6) Isp. Mt 18, 6. 7. 15. 21. 22; 17, 20; 21, 21; Mk 9, 42; 11, 23 sl.

(3) »Ako brat tvoj sagriješi«; Vulgata dodaje: »o tebe« (»in te«). Isp. 3 Mojs 19, 17; Sir 19, 13.

(5—6) Takvo pouzdanje u pomoć Božju poradi teškoće, što se ima da prevlada, neznatno i sitno »kao zrno gorušično«, ali snagom i milošću Božjom djeluje tako jako, da i »drveće iskorenjuje i presađuje« (Lk 17, 6), i »gore premješta« (Mt 17, 20; Mk 11, 23), t. j. da uprav nemoguće čini mogućim i najveće zapreke i poteškoće uklanja i nadvlađuje.

(8) Priča je uzeta o pravome slugi. Ljudi su prema Bogu prave sluge, jer sve imaju od Boga. Ovaj primjer ne treba prenijeti na pravne odnose između radnikâ i poslodavaca. O tim socijalnim odnosima ne govori Isus.

(11—19) Pozorište ovoga čuda bilo je pogranično mjesto između Galileje i Samarije; misli se na Gneju (Gnaea), današnji Dženin.

(12) Gubavci nijesu smjeli općiti sa zdravima (3 Mojs 13, 46). Samo izdaleka mogli su govoriti s ljudima na prolazu.

13. I udariše vikati: »Isuse, učitelju, smiluj nam se!«
14. Kad ih vidje, reče im: »Idite i pokažite se svećenicima!« Dok su išli, očistiše se.
15. A samo jedan od njih dođe natrag, kad vidje, da je iscijeljen. Hvalio je Boga iza glasa.
16. Bacio se pred njega ničice na svoje lice i zahvalio mu. I to je bio Samarijanin.
17. Tada reče Isus: »Ne očistiše li se desetorica? A gdje su devetorica?
18. Zar se nijedan ne nađe, da se vrati i slavu dadne Bogu, nego ovaj tuđin?«
19. I reče mu: »Ustani i idi! Vjera te je tvoja ozdravila.«
*20. Farizeji ga upitaše: »Kad će doći kraljevstvo Božje?« On im odgovori: »Kraljevstvo Božje ne će doći sa sjajem vanjskim.
21. Ne će se kazati: Ovdje je ili ondje. Kraljevstvo je Božje među vama.«
*22. Dalje reče učenicima svojim: »Doći će dani, kad ćete željeti da vidite samo jedan od danâ Sina čovječjega, ali ga ne ćete vidjeti.
23. I reći će vam: Ovdje je on, ondje je on! Ne idite tamo i ne trčite za njima!
24. Jer kao što svjetlica munje sijevne od jednoga kraja neba do drugoga, tako će biti i sa Sinom čovječjim u njegov dan.
25. Ali najprije još mora on mnogo pretrpjeti i odbačen biti od roda ovoga.
26. Kako je bilo u dane Noine, tako će biti i u dane Sina čovječjega:
27. Jelo se i pilo, ženilo se i udavalo sve do dana, kad Noa uđe u kovčeg. Tada dođe potop i uništi sve.
28. Isto tako bilo je u dane Lotove: Jelo se i pilo, kupovalo se i prodavalo, sadilo se i gradilo.
29. A u dan, kad izađe Lot iz Sodome, udari oganj i sumpor iz neba i uništi sve.
30. Uprav će tako biti u onaj dan, kad se objavi Sin čovječji.
31. Tko je u onaj dan na krovu i stvari svoje ima još u kući, neka ne silazi da ih uzme! Tko je u polju, neka se također ne vraća natrag!
32. Sjetite se žene Lotove!

(20 sl.) Farizeji su upitali Spasitelja: »Kad će doći kraljevstvo Božje?« Mislili su pritom na Mesiju, kako su ga oni očekivali, naime na Mesiju u sjaju i u slavi. Oni nijesu spoznali Isusa kao Mesiju. Isus im je odgovorio: Mesijansko kraljevstvo ne dolazi istom, ono je već tu; to jest: Otkako sam ja počeo djelovati, ono je tu; jer u mojoj osobi stoji Mesija za svakoga, koji vjeruje, već među vama, dakako ne onako, kako ga vi očekujete, u sjaju i u slavi kao svjetskog vladaoca, nego najprije u siromaštvu i u niskoći kao Spasitelja svijeta. I njegovo je kraljevstvo »među vama«, ali ne u sjaju i u slavi, nego najprije kao zrno gorušično (isp. 13, 18—21) i kao kvasac. Tako je Isus odvratio na pitanje farizejâ.

(22—37) Isp. Mt 24, 23—28. 37—41; Mk 13, 15 sl. — Spasitelju je prijašnji govor povod, da opomene svoje učenike, neka se čuvaju lažnih glasina! Ovako im on otprilike govori: Doživjet ćete vremena, kad ćete zaželjeti, da bi već došao Sin čovječji kao sudac i osvetitelj; ali tako on još ne dolazi. Ne dajte se zavarati od lažnih proroka! Kad vam reknu: »ovdje je, ondje je!« ne vjerujte! Jer ste vi već spoznali u meni Mesiju kao Spasitelja. Ne trebate dakle više očekivati Mesiju kao Spasitelja. Kao takav moram samo najprije trpjeti i umrijeti, odbačen »od roda ovoga«. Ali onda ću jedamput doći kao Mesija u sjaju i u slavi, kao sudac svijeta, kao osvetitelj. Vrijeme toga dolaska, taj »dan Sina čovječjega« ne može se odrediti: kao munja, najedamput, iznenada doći će Sin čovječji.

*33. Koji gleda da uzdrži život svoj, izgubit će ga; tko ga izgubi, uzdržat će ga.

34. Kažem vam: U onu noć počivat će dva na jednoj postelji: jedan će se uzeti, drugi će se ostaviti.

35. Dvije će žene mljeti na jednom mlinu: jedna će se uzeti, druga će se ostaviti.

36. [Dva će biti u polju: jedan će se uzeti, drugi će se ostaviti.]«

*37. Upitaše ga: »Gdje, Gospodine?« Odgovori im: »Gdje je strvina, ondje se skupljaju orlovi.«

GLAVA 18.

Priče o bezbožnom sucu, o farizeju i cariniku. Isus prijatelj djece. Opasnost od bogatstva. Nagrada dragovoljnom siromaštvu. Isus po treći put proriče svoju muku. Slijepac iz Jeriha.

*1. On im pokaza u priči, da se mora svagda moliti i ne malaksati.

2. Reče im: »U jednom gradu bio je jedan sudac, koji se nije bojao Boga i nije mario za ljude.

3. A u onom gradu bila je jedna udovica. Ona je dolazila k njemu i molila: Pribavi mi pravo proti mojemu protivniku!

4. On nije htio zadugo. A najposlije reče u sebi: Ne bojim se doduše Boga i ne marim za ljude.

*5. Ali jer mi dodijava ova udovica, pomoći ću joj do njezina prava; inače doći će mi napokon i udarit će me po licu.«

6. Gospodin nastavi: »Čujte, što govori nepravedni sudac!

7. A Bog izabranima svojim, koji dan i noć vapiju k njemu, da ne pomogne do njihovih prava, da ih pusti čekati?

*8. Kažem vam, brzo će im pribaviti pravo. Ali Sin čovječji, kad dođe, hoće li naći vjeru na zemlji?«

*9. Nekima, koji su se puni pouzdanja u sebe držali pravednima i druge prezirali, kaza priču ovu:

10. »Dva čovjeka uzađoše u hram, da se pomole. Jedan je bio farizej, drugi carinik.

11. Farizej stade i poče se moliti u sebi: Bože, zahvaljujem ti, što nijesam kao ostali ljudi, kao razbojnici, varalice, preljubočinci ili kao ovaj carinik.

12. Postim dvaput u tjednu i dajem desetinu od svega, što stečem.

13. A carinik je stajao izdaleka i nije se usudio ni očiju svojih podignuti k nebu, nego se je udarao u prsa svoja i molio se: Bože, milostiv budi meni grješniku!

(33) Tko nastoji pod svaku cijenu uzdržati zemaljski život, izgubit će vremeniti i vječni; a tko svoj vremeniti život prinese za žrtvu Gospodinu, primit će za to život vječni.

(37) Kao što se ptice grabilice skupljaju oko svojega plijena, tako će se Sin čovječji kao sudac pokazati ondje, gdje ljudi dozriju za sud.

Gl. 18. (1—8) Ljude, koji ozbiljno uzimaju evanđelje, kao svu Crkvu, ispoređuje Spasitelj u ovoj priči s potlačenom udovicom, koja se nema ni na koga osloniti. Jedini, koji bi joj mogao pomoći, da dođe do svojega prava, jest sudac, a i on je bezdušan, te haje i ne haje za njezinu nevolju. Što da tu čine kršćani, što da čini Crkva? Oni se imaju bez prestanka moliti: »Dan i noć vapiti k Bogu«. I Bog će svojim izabranima sigurno pomoći do pobjede. A tko hoće da tako ustraje u molitvi, kad je u tjeskobi i nevolji, mora imati vjeru djetinju, živu, tvrdu.

(1) Isp. Rimlj 12, 12; Sir 18, 22.

(5) Isp. Lk 11, 7.

(8) »Hoće li naći vjeru na zemlji?« Isus zapita tako misleći na toliki nehaj, na toliku hladnoću kod Židova.

(9) Isp. Lk 16, 15.

*14. Kažem vam: Onaj otide opravdan kući, a ne onaj. Jer tko se povisi, ponizi se, tko se ponizi, povisi se.«

*15. Donosili su k njemu djecu, da ih se dotakne. Kad to vidješe učenici, stadoše odbijati ljude.

16. A Isus dozva k sebi djecu i reče: »Pustite djecu, neka dolaze k meni, i ne branite im; jer je takovih kraljevstvo Božje.

17. Zaista, kažem vam: Tko ne primi kraljevstva Božjega kao dijete, ne će ući u njega.«

*18. Jedan predstojnik zapita ga: »Učitelju dobri, što moram činiti, da postignem život vječni?«

*19. Isus mu odgovori: »Što me zoveš dobrim? Samo je Bog dobar.

*20. Zapovijedi znaš: Ne čini preljube! Ne ubijaj! Ne kradi! Ne svjedoči lažno! Poštuj oca i mater!«

21. On odvrati: »Sve sam to držao od mladosti svoje.«

*22. Kad je to čuo Isus, reče mu: »Još ti jedno fali: Prodaj sve, što imaš, i podaj siromasima, i imat ćeš blago u nebu. Tada dođi i pođi za mnom!«

23. Na ove riječi veoma se on ražalosti; jer je bio vrlo bogat.

*24. Kad ga vidje Isus [tako žalosna], reče: »Kako je teško imućnima ući u kraljevstvo Božje!

*25. Lakše je devi proći kroz iglene uši, nego li bogatašu ući u kraljevstvo Božje.«

26. Tada upitaše slušatelji: »Tko se onda može spasiti?«

27. On odgovori: »Što je u ljudi nemoguće, u Boga je moguće.«

28. Tada reče Petar: »Mi ostavismo svoje imanje i pođosmo za tobom.«

29. On im odvrati: »Zaista, kažem vam: Nitko ne ostavi radi kraljevstva Božjega kuću, roditelje, brata, ženu ili djecu,

30. A da ne primi za to na ovom svijetu mnogo više i na drugom svijetu život vječni.«

*31. On uze dvanaestoricu nasamo i reče im: »Evo idemo gore u Jeruzalem. Ondje će se sve ispuniti, što su proroci pisali za Sina čovječjega.

32. On će biti predan neznabošcima, ismijan, zlostavljan i popljuvan.

33. Bičevat će ga i ubiti. Ali treći će dan uskrsnuti.«

*34. A oni ništa od toga ne razumješe. Govor je ovaj bio za njih taman, i oni ne shvatiše, što je on stim mislio.

---

(14) Isp. Lk 14, 11.

(15—30) Isp. Mt 19, 13—30; Mk 10, 13—31.

(18) »Jedan predstojnik«, t. j. predstojnik sinagoge.

(19) Ukoliko je taj predstojnik držao Spasitelja samo čovjekom, odbija Isus taj pridjev »Učitelju dobri«.

(20) Isp. 5 Mojs 5, 16.

(22) Ovdje mu Isus na srce stavlja evanđeoske savjete: »prodaj sve...« (siromaštvo), »pođi za mnom« (čistoća, poslušnost).

(24) »Tako žalosna«, uzeto je to iz Vulgate (»illum tristem factum«).

(25) Vrlo tešku ili dapače nemoguću stvar običavali su rabini ispoređivati s prolazom deve kroz iglene uši.

(31—43) Isp. Mt 20, 17—19. 29—34; Mk 10, 32—34; 46—52.

(34) Učenici, pod uticajem svojih zemljaka i njihova svjetskog mišljenja o Mesiji, nijesu još mogli shvatiti, da ima trpjeti i umrijeti Isus, božanski Mesija, koga su ipak kao takova sve više upoznavali.

*35. Kad se je približio k Jerihu, jedan je slijepac sjedio kraj puta i prosio.

36. Čuo je, kako prolazi narod, i zapitao je, što je to.

37. Kazaše mu, da prolazi Isus Nazarejin.

38. Tada povika: »Isuse, sine Davidov, smiluj mi se!«

39. Oni, što su išli naprijed, korili ga, neka šuti. Ali je on samo još jače vikao: »Sine Davidov, smiluj mi se!«

40. Tada Isus stade i dade ga dovesti. Kad je bio došao,

41. Zapita ga: »Što hoćeš od mene?« On zamoli: »Gospodine, učini, da progledam!«

42. Isus mu reče: »Progledaj! Vjera te je tvoja ozdravila.«

43. Odmah progleda. Uze slaviti Boga i pođe za Isusom. I sav narod, koji je bio to vidio, hvalio je Boga.

GLAVA 19.

Zakej. Priča o minama. Ulazak u Jeruzalem. Isus plače nad Jeruzalemom i čisti hram.

1. On dođe u Jeriho i prolazio je kroz mjesto.

2. Tu je bio čovjek po imenu Zakej. Bio je starješina carinički, i bio je bogat.

3. Želio je da vidi Isusa, tko je, ali nije mogao od mnoštva naroda; jer je bio maloga rasta.

4. Zato potrča naprijed i pope se na divlju smokvu, da ga mogne vidjeti; jer je onuda morao proći.

5. Kad dođe Isus na ono mjesto, pogleda gore i reče mu: »Zakeju, siđi brzo; jer danas moram proboraviti u kući tvojoj.«

6. I siđe brzo, i primi ga s radošću.

7. Svi, koji to vidješe, mrmljali su i govorili: »Svratio se u kuću jednome grješniku.«

8. A Zakej stupi pred Gospodina i reče: »Gospodine, pola imanja svojega dajem siromasima; i ako sam koga prevario, vraćam četverostruko.«

*9. Isus mu reče: »Danas dođe spasenje kući ovoj, jer je i on sin Abrahamov.

*10. Jer je Sin čovječji došao da potraži i spasi, što je bilo izgubljeno.«

*11. Jer je bio blizu Jeruzalema, i jer su mislili ljudi, da se sad odmah mora javiti kraljevstvo Božje, kaza slušateljima svojim još jednu priču.

12. Reče: »Jedan čovjek plemenita roda otide u daleku zemlju, da primi sebi kraljevstvo, i da se vrati.

(35) Po Luki dogodilo se je iscjeljenje slijepca kod ulaska u Jeriho, t. j. u novi herodijanski Jeriho; po Mateju i Marku kod izlaska iz Jeriha, t. j. iz staroga Jeriha. Ovdje pomišljamo na staro i novo Sarajevo, i biva nam jasna ova tobožnja nesuglasica među evanđelistima.

Gl. 19. (9) Abrahamu i njegovim potomcima bilo je dano obećanje mesijanskoga spasenja, ako budu izvršivali zapovijedi Božje, ako budu pravi sinovi Abrahamovi. A skrušenost Zakejeva učinila ga je pravim sinom Abrahamovim i dostojnim spasenja.

(10) Isp. Mt 18, 11; 1 Tim 1, 15.

(11—26) Isp. Mt 25, 14; Lk 8, 18. — Ova priča objašnjava, da će Isus, prije nego se pokaže u slavi nebeskoga kralja, ostaviti zemlju i u nebu primiti svoje kraljevstvo. A blago svojih nauka i milosti, što ga je stekao, predaje svojim slugama, t. j. vjernicima, da s njim marljivo rade i nebesko blaženstvo zarade. On će onda održati o tome sud i lijene će i bezbožne kazniti. Sudbina slugâ bit će različita, već prema tome, kako su za Krista radili: mnogo ili malo ili ništa.

*13. Zato dozva k sebi deset svojih sluga, predade im deset mina i reče im: Trgujte s tim, dok se ja vratim.

14. A sugrađani njegovi mrzili su na njega; oni poslaše za njim poslanike i rekoše: Ne ćemo da on kraljuje nad nama.

15. A kad se on vrati, pošto primi kraljevstvo, dade dozvati k sebi sluge, kojima je bio dao novac, da vidi, koliko je svaki stekao.

16. Prvi dođe i reče: Gospodaru, mina tvoja donese deset mina.

*17. On mu odvrati: Dobro, dobri slugo: jer si mi u malom bio vjeran, imat ćeš vlast nad deset gradova.

18. Drugi dođe i reče: Gospodaru, mina tvoja donese pet mina.

18. Ovomu reče: Ti ćeš vladati nad pet gradova.

20. Treći dođe i reče: Gospodaru, evo tvoja mina! Zavezao sam je u ubrus.

21. Bojao sam se naime tebe, jer si čovjek strog. Uzimaš, što nijesi uložio, i žanješ, što nijesi sijao.

22. On mu odvrati: Iz tvojih ću ti usta suditi, nevrijedni slugo! Znao si, da sam strog čovjek, da uzimam, što nijesam uložio, i žanjem, što nijesam sijao.

23. Pa zašto nijesi dao mojega novca u novčaru, da bih ga ja došavši mogao primiti s dobitkom?

24. Tada reče onima, što su ondje stajali: Uzmite mu minu i podajte je onome, koji ima deset mina!

25. Odvratiše mu: Gospodaru, on već ima deset mina.

*26. Kažem vam: Svakome, koji ima, dat će se; a tko nema, njemu će se oduzeti, što ima.

*27. A one moje neprijatelje, koji ne htjedoše, da ja kraljujem nad njima, dovedite amo i pogubite ih pred očima mojim!«

28. Iza ovih riječi pođe dalje na putu gore u Jeruzalem.

29. Kad dođe u blizinu Betfage i Betanije na goru, što se zove Maslinska gora, posla dva od učenika svojih

30. I naloži im: »Idite u selo, što je pred vama! Ondje ćete na ulazu naći magare privezano, na kojemu još nitko nije sjedio. Odvežite ga i dovedite!

31. Upita li vas tko: Zašto ga odvezujete? odgovorite ovako: Gospodin ga treba.«

32. Poslani otidoše i nađoše, kako im je bio kazao.

33. Kad su odvezivali magare, upitaše ih njegovi gospodari: »Zašto odvezujete magare?«

34. Oni odgovoriše: »Gospodin ga treba.«

35. Tako dovedoše magare k Isusu, metnuše haljine svoje na nj i podigoše Isusa na njega.

36. Kad je išao tako, prostirali su haljine svoje po putu.

37. I kad se približi već da siđe s gore Maslinske, poče sve mnoštvo učenika u radosti hvaliti Boga iza glasa za sva čudesna djela, što su ih bili vidjeli:

(13) Vrijednost jedne mine iznosila je oko 2250 zl. Kn. Isp. svezak II., str. 759.

(17) Isp. Lk 16, 10.

(26) »Svakome, koji ima, dat će se«; Vulgata pridodaje: »i obilovat će« (»et abundabit«).

(27) Ovo je rečeno kao primjer za strogost, kojom će nebeski sudac kazniti svoje neprijatelje, neprijatelje kraljevstva Božjega na zemlji.

*38. Govorili su: »Blagoslovljen kralj, koji dolazi u ime Gospodnje! Mir na nebu i slava na visini!«

*39. Tada mu rekoše neki farizeji: »Učitelju, zabrani to učenicima svojim!«

40. On im odvrati: »Kažem vam, ako ovi ušute, kamenje će vikati.«

41. Kad se približi i ugleda grad, zaplaka nad njim i reče:

42. »Kad bi i ti u ovaj svoj dan upoznao, što ti je za mir! Ali je sad sakriveno od očiju tvojih.

*43. Doći će dani na tebe, kad će te neprijatelji tvoji okružiti opkopom, unaokolo te zatvoriti i sa svih te strana pritisnuti.

*44. Oni će tebe i djecu tvoju, što su u tebi, lupiti o zemlju i ne će ostati u tebi kamena na kamenu, jer nijesi upoznao vremena pohođenja svojega.«

*45. Tada pođe u hram i potjera van prodavce.

*46. Dovikivao im je: »Stoji pisano: Kuća moja kuća je molitve. A vi načiniste od nje spilju razbojničku.«

47. Svaki dan učio je u hramu. Glavari svećenički, književnici i vođe naroda gledali su da ga pogube.

48. Ali mu nijesu mogli ništa učiniti; jer je sav narod prianjao za usta njegova.

GLAVA 20.

Pitanje o vlasti. Priča o vinogradu. Pitanja o porezu, o uskrsnuću i o sinu Davidovu. Govor proti farizejima.

*1. Kad je on jednoga dana učio narod u hramu i navješćivao vijest spasenja, pristupiše k njemu glavari svećenički i književnici sa starješinama

2. I zapitaše ga: »Kaži nam: Kojom vlasti to činiš? Tko ti je dao vlast za to?«

3. On im odgovori: »I ja ću vas nešto upitati. Kažite mi:

4. Da li je krštenje Ivanovo bilo s neba ili od ljudi?«

5. Oni su razmišljali među se: Kažemo li: S neba, odvratit će nam: Zašto mu onda ne vjerovaste?

6. Kažemo li: Od ljudi, sav će nas narod kamenovati; jer je uvjeren, da je Ivan prorok.

7. Tako odgovoriše, da ne znaju, otkuda je.

8. Isus im odvrati: »Onda ni ja vama ne ću kazati, kojom vlasti činim ovo.«

*9. On kaza narodu ovu priču: »Jedan čovjek posadi vinograd, dade ga u zakup vinogradarima, pa otide izvan zemlje na dulje vrijeme.

10. Kad je bilo vrijeme, posla slugu k vinogradarima, da bi mu

(38) Isp. Lk 13, 35.
(39—40) Isp. Mt 21, 1—11; Mk 11, 1—11; Iv 12, 9—19.
(39) Iza tolikih čudesa zar je mogao biti čovjek, koji je čuo za njih, da ne iskaže Isusu hvalu i priznanje?
(43) Isp. Iz 29, 3.
(44) Isp. Mk 13, 2.
(45—48) Isp. Mt 21, 23—27. 33—46; Mk 11, 27—12, 12.
(45) Bilo je to drugoga dana. Isp. Mk 11, 11. 15. — Vulgata ima: »i stade izgoniti prodavce u njemu i kupce« (»coepit ejicere vendentes in illo et ementes«).
(46) Isp. Iz 56, 7.
Gl. 20. (1—19) Isp. Mt 21, 23—27. 33—46; Mk 11, 27—12, 12.
(9—19) U ovoj priči opisuje Isus odbačenje Izraelovo. Nije bilo dosta, da je Izrael pogrđivao od Boga poslane proroke, nego odbija i Sina Božjega i tako dovodi do toga, da prelazi kraljevstvo Božje na svijet neznabožački.

dali dio od roda vinogradskoga. Ali vinogradari izbiše ga i protjeraše ga praznih ruku.
11. Posla još drugoga slugu. I ovoga izbiše, izgrdiše i protjeraše ga praznih ruku.
12. Posla još trećega. A oni i toga izbiše do krvi i izbaciše ga van.
13. Onda reče gospodar vinograda: Što da počnem? Poslat ću svojega sina ljubljenoga; njega će se možda pobojati.
14. Ali kad ga ugledaše vinogradari, posvjetovaše se među se: To je baštinik; ubit ćemo ga, tada je baština naša.
15. Izbaciše ga dakle iz vinograda van i ubiše ga. Što će sad gospodar vinograda s njima započeti?
*16. Doći će, pogubit će te vinogradare i dat će vinograd drugima.« Kad oni to čuše, rekoše: »Da se tako što ne dogodi!«
*17. A on pogleda na njih i reče: »Pa što znači ona riječ u Pismu: Kamen, koji odbaciše graditelji, postade kamen ugaoni?
*18. Tko padne na ovaj kamen, razbit će se; a na koga on padne, satrt će ga.«
19. Još u onaj čas gledali su književnici i glavari svećenički da stave ruku na njega; ali se pobojaše naroda. Bili su naime opazili, da je on htio njih pogoditi ovom pričom.
*20. Pazili su oštro na njega, i poslaše uhode, koji su se imali napraviti kao ljudi savjesni, da ga uhvate u riječi. Oni su ga tada htjeli predati poglavarstvu, vlasti namjesnika.
21. Upitaše ga: »Učitelju, znamo, da pravo govoriš i učiš, i ne gledaš na osobu ljudi, nego zaista učiš putu Božjemu.
22. Da li nam je dopušteno plaćati caru porez ili ne?«
*23. On prozre njihovo lukavstvo i odvrati im: »[Što me kušate?]
24. Pokažite mi denar! Čiji je na njemu lik i natpis?« »Carev«, odgovoriše.
*25. Tada im reče: »Podajte dakle caru, što pripada caru, i Bogu, što pripada Bogu!«
26. Ne pođe im za rukom da ga uhvate u riječi pred narodom. Zadiviše se odgovoru njegovu i zašutješe.
*27. Tada dođoše neki saduceji, koji tvrde, da nema uskrsnuća. Oni ga upitaše
*28. I rekoše: »Učitelju, Mojsije nam propisa: Ako kome umre brat i ostavi ženu, a djece nikakve, onda ima brat oženiti ženu i podignuti potomstvo bratu svojemu.
29. A bilo je sedam braće. Prvi uze ženu i umrije bez djece.
*30. Tada je uze drugi za ženu, [a umrije bez djece],
31. Onda [je uze] treći, i tako svih sedam. Pomriješe, a da ne ostaviše potomaka.

(16) »Da se tako šta ne dogodi!« t. j. da ne bude s nama, kako se to Isus prijeti vinogradarima u priči.
(17) Isp. Ps 118 [117], 22.
(18) Isp. Lk 2, 34. — Ovaj kamen ugaoni jest Isus. Židovi, pozvani graditelji Zavjeta Božjega, odbacili su ga, ali on je tvrdi kamen ugaoni Crkve Novoga Zavjeta. Svaki, koji se okrene proti njemu ili izaziva njegovu kaznu, propast će. Odbačenje Spasitelja bit će Izraelu na vremenitu i vječitu propast. Isus izgovori ove riječi, da dokaže prijetnju, koju od sebe otklanjaju farizeji (r. 16).
(20—26) Isp. Mt 22, 15—22; Mk 12, 13—17.
(23) Riječi u zaporci uzete su iz Vulgate.
(25) Isp. Rimlj 13, 7.
(27—44) Isp. Mt 22, 23—33. 41—46; Mk 12, 18—27. 35—39.
(28) Isp. 5 Mojs 25, 5.
(30—31) Što je u zaporci, uzeto je iz Vulgate.

32. Najposlije umrije i žena.
33. Kome će sad od njih pripasti žena o uskrsnuću? Jer je ona svoj sedmorici bila žena.«
*34. Isus im odgovori: »Djeca ovoga svijeta žene se i udaju.
35. A koji se budu našli vrijednima biti dionici onoga svijeta i uskrsnuća od mrtvih, ne će se više ženiti, niti će se udavati.
36. Oni ne mogu onda više ni umrijeti; oni su kao anđeli i djeca Božja, jer su djeca uskrsnuća.
*37. A da će mrtvi uskrsnuti, i Mojsije pokaza na mjestu o grmu, gdje naziva Gospodina Bogom Abrahamovim, Bogom Izakovim i Bogom Jakovljevim.
*38. On ipak nije Bog mrtvih, nego živih. Njemu svi žive.«
39. Tada rekoše neki od književnika: »Učitelju, dobro si kazao.«
40. I nijesu se više usudili da ga što zapitaju.
41. Tada ih on zapita: »Kako se može tvrditi, da je Mesija sin Davidov?
*42. David ipak sam govori u knjizi psalama: Reče Gospodin Gospodinu mojemu: Sjedi ob desnu moju,
43. Dok položim neprijatelje tvoje za podnožje nogama tvojim.
44. David dakle njega naziva ‚Gospodinom', kako onda može biti sin njegov?«
*45. Dok je slušao sav narod, reče učenicima svojim:
46. »Čuvajte se književnikâ! Oni rado idu u dugačkim haljinama, hoće da ih se pozdravlja na javnim mjestima i da zauzimaju prva mjesta u sinagogama i začelja na gozbama.
*47. Oni jedu kuće udovicama i izgovaraju za to na oko duge molitve. Njih čeka stroži sud.«

GLAVA 21.

Žrtva siromašne udovice. Razorenje Jeruzalema i svršetak svijeta. Budite budni!

*1. Kad on pogleda gore, vidje, kako bogati bacaju darove svoje u žrtvenu blagajnu.
2. Vidje također, kako jedna siromašna udovica ubaci tamo dvije lepte.
3. Tada reče: »Zaista, kažem vam: Ova siromašna udovica metnu više nego svi drugi.
4. Jer svi baciše od suviška svojega u darove Božje, a ona metnu od sirotinje svoje sve, što je služilo za njezin živež.«
*5. Kad su neki govorili za hram, da je ukrašen sjajnim kamenjem i posvetnim darovima, reče:
6. »Doći će dani, kad od svega, što vidite ovdje, ne će ostati ni kamen na kamenu, koji se ne će razvaliti.«

(34—36) »Djeca ovoga svijeta«, t. j. ljudi, što žive na ovoj zemlji. Oni, koji su uskrsnuli, nemaju potreba kao ljudi, što žive na ovoj zemlji. Umiranje prestaje na drugom svijetu, pa zato prestaje i ženjenje. Oni, koji su uskrsnuli, jesu, kao anđeli, dionici božanske naravi, djeca Božja. A »djeca Božja« samo su uskrsnuli pravednici. I zli će uskrsnuti, ali ne na život vječni, nego na vječitu smrt.
(37) Isp. 2 Mojs 3, 6.
(38) Bilo bi nedostojno Boga zvati se po patrijarima, ako su ovi ostali kod mrtvih. Tko tako pripada Bogu, mora savršeno imati život.
(42) Isp. Ps 110 [109], 1.
(45—47) Isp. Mt 23; Mk 12, 38—40; Lk 11, 43.
(47) Oni nepošteno upropastiše imanja udovicama, koje bi se pouzdale u njih poradi njihovih molitava; ili se često puta obogatiše imanjem udovičkim.
Gl. 21. (1—4) Isp. Mk 12, 41—44.
(5—19) Isp. Mt 24, 1—14; Mk 13, 1—13; Lk 12, 11; 19, 44; 2 Dnev 15, 6.

7. Zapitaše ga: »Učitelju, kad će se to dogoditi, i koji je znak, kad će se to zbiti?«
8. On odgovori: »Pripazite, da se ne dadnete zavesti! Jer će se mnogi pojaviti u ime moje i reći: Ja sam, i: Vrijeme je došlo. Ne trčite za njima!
9. Kad čujete za ratove i bune, ne dajte se stim uplašiti! To mora najprije doći, ali još nije odmah svršetak.«
10. On nastavi: »Ustat će narod na narod, kraljevstvo na kraljevstvo.
11. Jaki potresi bit će posvuda, bit će glad i kuga. Strahote i veliki znaci pojavit će se na nebu.
12. Prije svega toga metnut će na vas ruku i progonit će vas. Predavat će vas u sinagoge i u tamnice i voditi vas pred kraljeve i namjesnike poradi imena mojega.
13. Tu će vam se dati prilika, da položite svjedočanstvo.
14. Nemajte dakle nikakve unaprijed brige, kako ćete odgovarati!
15. Jer ću vam ja dati rječitost i mudrost, kojoj se ne će moći oprijeti ni odoljeti svi vaši protivnici.
16. Dapače predavat će vas roditelji, braća, rođaci i prijatelji, i pobit će neke od vas.
17. Svi će zamrziti na vas poradi imena mojega.
18. Ali ni vlas s glave vaše ne će propasti.
19. Postojanom ustrajnošću spasit ćete dušu svoju.
*20. Kad vidite, da je Jeruzalem opkoljen od vojske, onda znajte, da je blizu razorenje njegovo.
21. Tada neka ljudi u Judeji bježe u gore! Oni u gradu neka izađu napolje; koji su na polju, neka ne ulaze u grad!
22. Jer to su dani osvete, kad će se sve ispuniti, što stoji u Pismu.
23. Teško trudnima i dojilicama u one dane! Jer će doći velika tjeskoba na zemlju i sud gnjeva na ovaj narod.
*24. Jedni će pasti od oštrice mača, drugi zarobljeni bit će odvedeni među sve narode. Jeruzalem će biti gažen od neznabožaca, dok ne prođu vremena neznabožaca.
25. Bit će znaci na suncu, mjesecu i zvjezdama. Na zemlji će među narodima vladati strašno očajanje od buke i huke mora.
26. Ljudi će ginuti od straha i čekanja onoga, što će doći na zemlju. Jer će se sile nebeske uzdrmati.
*27. Tada će ugledati, gdje Sin čovječji dolazi na oblaku s velikom moći i slavom.
*28. Kad to nastane, onda se uspravite i podignite glavu svoju! Otkupljenje se vaše približuje.«
29. Kaza im priču: »Promatrajte smokvu i sva druga drveta!
30. Kad vidite, da već tjeraju, znate, da je blizu ljeto.
31. Tako i vi, kad vidite, da se zbiva ovo, znajte, da je blizu kraljevstvo Božje!

(20—33) Mt 24, 15—20. 29—36; Mk 13, 14—18. 24—32.

(20—24) U ovim recima proriče Isus jasno propast Jeruzalema, a u recima 25—28 proriče isto tako jasno propast svijeta. Evanđelist Luka dijeli dakle ta dva proroštva. »Dan« propasti svijeta jest posve nepoznat i posve neodređen, pa zato treba da budemo budni: »Budite uvijek budni i molite se!« (r. 36).

(24) Po Josipu Flaviju palo je za opsade i razorenja Jeruzalema milijun ljudi, a 97.000 bilo je odvedeno u ropstvo. Za izvršenje ovoga kaznenog suda Bog je neznabošcima postavio određeno vrijeme.

(25) Isp. Joel 2, 10. 31; 3, 15.
(27) Isp. Dan 7, 13.
(28) Rimlj 8, 3.

32. Zaista, kažem vam: Ovaj naraštaj ne će proći, dok se sve to ne zbude.
33. Nebo i zemlja proći će, a riječi moje ne će proći.
34. Pazite, da svoja srca ne otežate raskoštvom i pijanstvom i brigama zemaljskim, i da vam onaj dan ne dođe iznenada.
35. Kao zamka doći će na sve, koji stanuju po svoj zemlji.
36. Pa zato budite uvijek budni i molite se, da mognete umaći svemu tome, što će doći, i da opstanete pred Sinom čovječjim!«
37. Preko dana učio je u hramu, a noću je izlazio van i boravio na gori, koja se zove Maslinska gora.
38. Ujutro je hrlio sav narod k njemu u hram, da ga sluša.

GLAVA 22.

Izdaja. Posljednja večera i ustanova Oltarskog Sakramenta. Najveći u kraljevstvu nebeskom. Molitva za Petra. Proricanje Petrova zatajenja. Smrtna tjeskoba. Isusa uhvatiše. Pad i pokajanje Petrovo. Isus pred visokim vijećem.

*1. Približavao se blagdan beskvasnih kruhova, koji se zove Vazam.
2. Glavari svećenički i književnici mislili su o tom, kako bi ga mogli ubiti. Jer su se bojali naroda.
3. Tada uđe sotona u Judu, koji se zvao Iskariot, i koji je bio jedan iz broja dvanaestorice.
*4. On ode i uze pregovarati s glavarima svećeničkim i nadstojnicima, kako da im ga mogne izdati.
5. Oni se obradovaše tomu i obećaše, da će mu dati novaca.
6. On obeća i stade tražiti zgodnu priliku, da im ga preda, a da ne upadne u oči narodu.
*7. Dođe dan beskvasnih kruhova, u koji se je moralo klati vazmeno janje.
8. Tada posla Isus Petra i Ivana i naloži im: »Idite i pripravite nam vazmeno janje, da ga jedemo!«
9. Oni ga upitaše: »Gdje da ga pripravimo?«
10. On im odgovori: »Kad dođete u grad, srest će vas čovjek, koji nosi vodu u krčagu. Idite za njim u kuću, u koju on uđe,
11. I kažite domaćinu: Učitelj te pita: Gdje je soba, u kojoj mogu održati vazmenu gozbu s učenicima svojim?
12. On će vam pokazati prostranu, sagovima prostrtu dvoranu. Ondje pripravite!«
13. Oni otiđoše i nađoše, kako im je bio kazao, i pripraviše vazmenu gozbu.
14. U određeni čas sjede za stol i dvanaest apostola s njim.
*15. On im reče: »Vrlo sam želio da ovu vazmenu gozbu održim s vama, prije nego muku podnesem.
*16. Jer vam kažem: Ne ću je (odsele) više jesti, dok se ne svrši u kraljevstvu Božjem.«
17. Tada uze kalež, zahvali i reče: »Uzmite ga i razdijelite ga među se!
18. Jer vam kažem: Odsele ne ću više piti od roda trsova, dok ne dođe kraljevstvo Božje.«

Gl. 22. (1—18) Isp. Mt 26, 1—19; Mk 14, 1—16; Iv 6, 71; 13, 2. 27.
(4) »S nadstojnicima«, t. j. s vođama hramske straže.
(7) »Dođe dan beskvasnih kruhova«: ova opaska pokazuje, da je Isus jeo vazmeno janje u propisane dane.
(15—18) Posljednja vazmena gozba Gospodinova jest posljednja stepenica na nebesku gozbu, na svadbenu gozbu Janjetovu. Isp. Otkr 19, 9.
(16) U zaporci »odsele« uzeto iz Vulgate.

*19. Onda uze kruh, zahvali, prelomi ga i dade im ga govoreći: »Ovo je tijelo moje, koje se daje za vas. Ovo činite na moju uspomenu!«

20. Isto tako uze poslije gozbe kalež i reče: »Ovaj je kalež Novi Zavjet s mojom krvi, koja se prolijeva za vas.

*21. Ali evo, ruka izdajnika mojega sa mnom je na stolu.

22. Sin čovječji ide doduše, kao što je određeno; ali teško čovjeku, koji ga izdaje!«

23. Tada oni stadoše jedan drugoga pitati, tko da je od njih, koji bi mogao to učiniti.

*24. Nastade također prepirka među njima, tko da je od njih najveći.

*25. On im reče: »Kraljevi neznabožačkih naroda njihovi su gospodari, i njihovi vladaoci nazivaju se dobrotvori.

26. U vas ne smije biti tako: Nego tko je najveći među vama, neka bude kao najmanji, starješina kao sluga.

27. Jer tko je veći: Koji sjedi za stolom, ili koji služi? Nije li onaj, koji sjedi za stolom? A ja sam među vama kao sluga.

28. Vi ste u mojim kušnjama ustrajali sa mnom.

29. Zato ostavljam vama kraljevstvo, kao što je Otac moj ostavio meni.

*30. Vi ćete u kraljevstvu mojemu za stolom mojim jesti i piti i na prijestolima sjediti i dvanaest plemena Izraelovih suditi.«

*31. [Reče pak Gospodin]: »Simone, Simone! Evo, sotona zatraži, da vas smije rešetati kao pšenicu.

*32. A ja sam se molio za tebe, da se vjera tvoja ne pokoleba. Zato podupri i utvrdi jednoć braću svoju!«

*33. On mu odvrati: »Gospodine, spreman sam s tobom ići u tamnicu i u smrt.«

34. A on odvrati: »Petre, kažem ti, još danas, prije nego zapjeva pijetao, triput ćeš zanijekati, da me poznaješ.«

35. Dalje im reče: »Kad vas poslah bez kese, bez torbe, bez obuće, je li vam što uzmanjkalo?« »Nije«, odgovoriše oni.

*36. »Ali sad,« nastavi on, »koji ima kesu, neka je uzme sa sobom, isto tako torbu svoju. Tko to nema, neka proda svoj plašt i kupi za to mač!

(19—20) Isp. Mt 26, 26—29; Mk 14, 22—25; 1 Kor 11, 23—25; Iv 13, 21—30. — Ova dva retka (19. i 20.) opisuju ustanovu Presvetoga Oltarskog Sakramenta. Riječima: »Ovo činite na moju uspomenu« predade Spasitelj apostolima vlast, da Presveti Oltarski Sakramenat kao žrtvu slave i dijele.

(21) Isp. Ps 41 [40], 10.

(24) Isp. Lk 9, 46.

(25) Isp. Mt 20, 25; Mk 10, 42. — Neki stari vladaoci dali su sebi naslov »dobrotvori države«.

(30) Isp. Mt 19, 28.

(31) [Reče pak Gospodin] uzeto iz Vulgate.

(32) Ovo mjesto pokazuje, da je Krist dao Petru osobitu zadaću i sposobnost, da otklanja od kršćana zablude u vjeri. On je dakle, a kao on i njegovi nasljednici u službi, tvrda stijena, koju ne može uzdrmati ili pokolebati nikakva zabluda u stvarima vjere. U njega je milost nepogrješivosti, da sigurno čuva kršćansku vjeru.

(33) Isp. Iv 13, 36.

(36) Spasitelj ne misli na prave mačeve, nego na duhovno oružje, kojim se moraju boriti apostoli.

*37. Jer vam kažem: Na meni se još mora ispuniti riječ Pisma: On je ubrojen među zločince. Tako se svršuje sve, što se tiče mene.«

*38. Tada viknuše oni: »Gospodine, evo, ovdje dva mača!« A on im odvrati: »Dosta je.«

*39. Tada izađe i otide po svom običaju na Maslinsku goru. Za njim otidoše učenici njegovi.

40. Kad dođe tamo, reče im: »Molite se, da ne padnete u napast!«

41. Udalji se od njih kako se može kamenom dobaciti, kleče na koljena i pomoli se:

42. »Oče, ako hoćeš, uzmi ovaj kalež od mene! Ali ne moja, nego neka bude volja tvoja!«

43. Tada mu se javi anđeo s neba i okrijepi ga.

44. I napade ga smrtna tjeskoba, i molio se je još usrdnije. Znoj je njegov bio kao kaplje krvi, što su tekle na zemlju.

45. Diže se od molitve i pođe k učenicima svojim, ali ih nađe gdje spavaju od žalosti.

46. Tada im reče: »Što spavate? Ustanite i molite se, da ne padnete u napast!«

*47. Dok je još govorio, pojavi se četa. Juda, jedan od dvanaestorice, išao je pred njom. On pristupi k Isusu i poljubi ga.

48. Isus mu reče: »Juda, poljupcem izdaješ Sina čovječjega?«

*49. Kad pratioci njegovi vidješe, što će biti, viknuše: »Gospodine, ne ćemo li udariti mačem?«

50. I jedan od njih udari slugu velikoga svećenika i odsiječe mu desno uho.

*51. A Isus reče: »Pustite! Ne dalje!« Tada se dotače uha i iscijeli ga.

52. A glavarima svećeničkim, nadstojnicima hramske straže i starješinama, što su bili došli na nj, reče Isus: »Kao na razbojnika izađoste s mačevima i toljagama.

53. Dan na dan bio sam kod vas u hramu, i ne staviste ruke na mene. Ali je ovo vaš čas i vlast tame.«

54. Tada ga uhvatiše i odvedoše u kuću velikoga svećenika. Petar je išao za njim izdaleka.

55. Nasred dvorišta bili su naložili oganj i posjedali okolo. I Petar sjede među njih.

56. Kako je on tako sjedio u svijetlu ognja, vidje ga jedna sluškinja, uprije oči u njega i reče: »I ovaj je bio s njim.«

57. On zanijeka i reče: »Ženo, ne poznajem ga.«

58. Malo zatim ugleda ga drugi i reče: »I ti si jedan od njih.« Petar odvrati: »Čovječe, nijesam.«

59. Oko jednu uru kasnije ustvrdi opet drugi: »Zaista, i

(37) Isp. Iz 53, 12. — »Tako se svršuje sve, što se tiče mene«, t. j. primiče se kraju zemaljsko zvanje Isusovo.

(38) Apostoli pokazuju Spasitelju dva mača, što su bila u blagovaonici. Ali Spasitelj prekida razgovor. Budućnost će im otvoriti smisao njegovih riječi. Kada iza uskrsnuća prime Duha Svetoga, bit će im sve jasno.

(39—46) Isp. Mt 26, 36—46; Mk 14, 32—42; Iv 18, 1.

(47—62) Isp. Mt 26, 47—56. 69—75; Mk 14, 43—52. 66—72; Iv 18, 2—11. 15—18. 25—27.

(49—51) Ivan 18, 10 pridodaje: »Sluga se zvao Malho«. Samo Luka izvješćuje, da je Isus iscijelio uho Malhovo. Ovo je posljednje čudo, što ga je učinio Isus u svome zemaljskom životu. Posljednje čudo dakle bilo je djelo ljubavi prema neprijatelju; čin ljubavi prema onome, koji se je usudio uhvatiti ga.

(51) »Tada se dotače uha«; Vulgata pridodaje: »njegova« (»auriculam ejus«).

ovaj je bio s njim, jer je Galilejac.«
60. Petar odvrati: »Čovječe, ne znam, što govoriš.« Odmah, dok je on još govorio, zapjeva pijetao.
*61. Tada se obazre Gospodin i pogleda na Petra. I Petar se sjeti riječi Gospodinove, koju mu je bio rekao: »Još prije nego danas zapjeva pijetao, triput ćeš me zatajiti.«
62. Izađe napolje i stade gorko plakati.
*63. Ljudi, koji su ga držali zarobljena, rugali su mu se i zlostavljali ga.
*64. Pokrili su mu oči [tukli su ga po obrazu] i govorili: »Proreci, tko je, koji te udari?«
65. Još mnoge druge psovke izgovorili su proti njemu.
*66. Kad osvanu dan, sabraše se starješine narodne, glavari svećenički i književnici i dadoše ga odvesti u svoju skupštinu. Oni rekoše: »Ako si ti Mesija, kaži nam!«
67. On im odvrati: »Ako vam kažem, ne vjerujete [mi];
68. Ako vas upitam, ne odgovarate mi [i ne puštate me na slobodu].
*69. Ali odsele će Sin čovječji sjediti s desne strane svemogućega Boga.«
70. Tada rekoše svi: »Ti si dakle Sin Božji?« On odgovori: »Da, ja sam to!«
*71. Tada povikaše: »Što trebamo još svjedočanstvo? Jer sami čusmo iz vlastitih usta njegovih.«

GLAVA 23.

Isus pred Pilatom i pred Herodom. Baraba. Smrtna osuda. Pribijanje na križ i smrt. Pogreb Isusov.

*1. Tada se diže sva skupština i dade ga odvesti k Pilatu.
*2. Ondje ga počeše tužiti: »Nađosmo, da ovaj buni narod naš, da zabranjuje plaćati porez caru, i izdaje se za Mesiju kralja.«
3. Pilat ga upita: »Jesi li ti kralj židovski?« On mu odgovori: »Ti kažeš.«
4. Pilat izjavi glavarima svećeničkim i narodu: »Ja ne nalazim nikakve krivnje na ovome čovjeku.«
5. Ali oni ostadoše pri tom: »On buni svojom naukom narod po svoj zemlji judejskoj, počevši od Galileje do ovdje.«
6. Kad je to čuo Pilat, raspita se, da li je on Galilejac.
*7. Kad doznade, da je iz područja Herodova, posla ga k Hero-

(61) Isus pripusti zatajenje Petrovo, da mu pokaže, kako je njegova buduća tvrda vjera i vjernost dar Kristov u Duhu Svetome, a ne osobna snaga apostolova. Isp. Iv 13, 38.
(63—71) Isp. Mt 26, 57—68; Mk 14, 53—65; Iv 18, 19—24.
(64) Riječi u zaporci uzete su iz Vulgate.
(66) Isp. Mk 15, 1 sl.
(67—68) Riječi u zaporci uzete su iz Vulgate.
(69) Isp. Dap 7, 55; Ps 110 [109], 1; Dan 7, 13.
(71) Isp. Mt 26, 64 sl.
Gl. 23. (1—7) Isp. Mt 27, 2. 11—14; Mk 15, 2—5; Iv 18, 28—38.
(2) Tužitelji podvaljuju Isusu svoje svjetovne mesijanske misli, što idu svakako za zemaljskim moćnim kraljevstvom Židova. Isus nije bio nikada poprimio tih židovskih ideja (isp. Iv 6, 15; Lk 20, 25).
(7—16) To je bio onaj Herod (Antipa), sin Heroda, koji je bio poubijao djecu i pogubio Ivana Krstitelja. Isp. gore Lk 3, 19—20; 9, 7—9; 13, 31—33. On je bio četverovlasnik Galileje i Pereje (južni dio istočne zemlje jordanske). Došao je u Jeruzalem na vazmeni blagdan. A u Galileji bio je Isus razvio svoje glavno djelovanje.

du, koji je onih dana također boravio u Jeruzalemu.

8. Herod se vrlo obradova, kad vidje Isusa. Jer je odavno želio da ga vidi, jer je bio mnogo čuo za njega, i nadao se da će vidjeti od njega kakvo čudo.

9. I tako ga stade pitati za mnogošta. Ali mu Isus ništa ne odgovori.

10. Glavari svećenički i književnici stajali su pritom i tužili ga jednako.

11. Tada mu se naruga Herod sa svojom pratnjom. Za porugu dade mu obući bijelu haljinu i posla ga tako natrag Pilatu.

12. U taj se dan sprijateljiše Herod i Pilat, dok su prije bili neprijatelji.

13. I Pilat sazva glavare svećeničke, članove visokoga vijeća i narod

*14. I reče im: »Dovedoste preda me ovoga čovjeka, jer da buni narod. Ja sam ga pred vama saslušao, ali nijesam dokazano našao nijedne od tužbi, što ih vi iznosite proti ovome čovjeku.

*15. Isto tako ni Herod; jer ga posla natrag k nama. Eto, on nije ništa učinio, što zaslužuje smrt.

*16. Kaznit ću ga dakle i onda pustiti.«

*17. O blagdanu morao im je pustiti jednoga uznika.

*18. Tada svi povikaše zajedno: »Uzmi ovoga! Pusti nam Barabu!«

19. Ovaj je ležao u tamnici za nekakvu bunu u gradu i za neko umorstvo.

20. A Pilat im opet prozbori, jer je htio pustiti Isusa.

21. Ali su oni vikali: »Propni ga, propni!«

22. On ih upita po treći put: »Pa što je on počinio zlo? Ja ne nalazim na njemu ništa, što bi zasluživalo smrt. Kaznit ću ga i onda pustiti.«

23. Ali su oni zahtijevali samo još žešće i glasnije, da se on propne, i vika je njihova prodrla.

24. Pilat odluči, da se udovolji njihovu zahtjevu.

25. Pusti im, koji je ležao u tamnici za bunu i za umorstvo, i koga su tražili. A Isusa žrtvova njihovoj volji.

*26. Dok su ga vodili, zaustaviše nekoga Simona iz Cirene, koji je dolazio iz polja, i metnuše na njega križ, da ga nosi za Isusom.

27. Veliko mnoštvo naroda išlo je za njim, i žene, koje su za njim plakale i naricale.

28. Isus se obazre na njih i reče: »Kćeri jeruzalemske, ne plačite za mnom, nego plačite za sobom i za djecom svojom!

29. Jer eto, doći će dani, kada će se reći: Blago nerotkinjama, ženama, koje ne rodiše i ne dojiše!

*30. Tada će se dovikivati gorama: Padnite na nas! i brežuljcima: Pokrijte nas!

(14) Isp. Iv 19, 4.

(15) Mjesto: »Jer ga posla natrag k nama« ima Vulgata: »Jer sam vas uputio k njemu« (»nam remisi vos ad illum«).

(16) Prijedlog, da se Isus dadne kazniti, proizašao je iz nepravedne i plašljive popustljivosti Pilatove i iz nadanja, da će tako primiriti razdraženu svjetinu.

(17—32) Isp. Mt 27, 15—26. 31—33; Mk 15, 6—15. 20—32; Iv 18, 39. 40; 19, 16. 17.

(18) Ovaj je povik primjer za buduću bezbožnost, koja otada dosta često baca u okove stvar Kristovu, a bunu i grijeh pušta na slobodu.

(26) Isp. Iv 19, 17.

(30) Otkr 6, 16.

*31. Jer kad je tako zelenu drvetu, što će onda biti od suha?«

32. S njim su vodili van još dva zločinca, da ih pogube.

*33. Kad dođoše na mjesto, koje se zove košturnica, propeše ga ondje. Isto tako zločince, jednoga s desne njegove, drugoga s lijeve njegove.

34. A Isus se je molio: »Oče, oprosti im; jer ne znadu, što čine!« Zatim razdijeliše haljine njegove bacivši na njih kocku.

35. Narod je tu stajao i gledao. A članovi visokoga vijeća rugali su se: »Druge je spasio; neka sad spasi samoga sebe, ako je Pomazanik Božji, Izabranik.«

36. I vojnici mu se rugali. Pristupali su k njemu i pružali mu ocat

37. I govorili: »Ako si kralj židovski, spasi samoga sebe!«

38. Nad njim je bio natpis napisan pismom grčkim, latinskim i hebrejskim: »Kralj židovski.«

39. Jedan od zločinaca, što su visjeli na križu, hulio je na njega govoreći: »Zar nijesi ti Mesija? Onda spasi samoga sebe i nas!«

40. A drugi ga je korio i govorio: »Zar se ne bojiš Boga, kad i sam trpiš jednaku kaznu?

41. Mi dakako s pravom; jer primamo pravednu kaznu za svoja djela, a ovaj nije ništa zlo počinio.«

42. Onda nastavi: »Isuse, spomeni me se, kad dođeš u kraljevstvo svoje!«

*43. On mu reče: »Zaista, kažem ti: Danas još bit ćeš sa mnom u raju!«

44. Bilo je oko šeste ure, kad na svu zemlju pade tama, koja potraja do devete ure.

45. Sunce pomrča, i zavjes hramski razdera se na dvoje.

46. Tada povika Isus iza glasa: »Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj!« Ovo reče i izdahnu.

47. Kad vidje satnik, što se dogodi, stade slaviti Boga i reče: »Zaista, ovaj je čovjek bio pravedan!«

48. Sav narod, koji je pribivao ovome prizoru i vidio, što se zbilo, udarao se u prsa i vraćao se kući.

*49. Svi znanci njegovi i žene, koje su išle za njim iz Galileje, stajali su u nekoj udaljenosti i gledali ovo.

50. I bio je vijećnik po imenu Josip, plemenit i pravedan čovjek, koji je bio rodom iz Arimateje, grada u Judeji, i očekivao kraljevstvo Božje.

51. On nije bio pristao na njihov zaključak i postupak.

52. On ode k Pilatu i zamoli za tijelo Isusovo.

53. Tada ga skide, obavi ga platnom i položi ga u grob u stijeni, u koji još nitko nije bio položen.

(31) Kako će se okrutno oboriti Rimljani na grješni narod židovski, kad tako nemilice postupaju s nedužnim Isusom? I kad Bog toliku muku obara na nedužno Janje Božje, koje se žrtvuje za grijehe svijeta, što će onda sve navaliti na grješnike, koji se ne obraćaju i ne kaju? — Zeleno drvo jest znamen (simbol) pravednika (Isusa), suho drvo znamen je nepravednika (židovskog naroda).

(33—56) Isp. Mt 27, 34—61; Mk 15, 23—47; Iv 19, 18—24. 28—30. 38—42.

(43) Raj (paradisus) označuje ovdje t. zv. pretpakao, koji se je dolaskom proslavljene duše Isusove pretvorio u mjesto nebeske radosti. U ovom su mjestu pravedne duše očekivale Spasitelja.

(49) Isp. Iv 19, 25.

*54. Bio je dan priprave, i subota je već osvitala.

55. Žene, koje su bile s njim došle iz Galileje, išle su zajedno i vidjele su grob i sahranu njegova tijela.

56. Potom se vratiše i pripraviše mirise i pomasti. A subotu provedoše u miru po zakonu.

GLAVA 24.

Žene na grobu i anđeli sa svojom radosnom vijesti. Put u Emaus. Uskrsnuli se javi apostolima u Jeruzalemu. Uzašašće.

*1. U prvi dan sedmice otidoše one vrlo rano grobu s mirisima, što su ih bile pripravile.

2. Nađoše kamen odvaljen od groba

3. I uniđoše unutra. Ali ne nađoše tijela Gospodina Isusa.

*4. Dok su one poradi toga bile posve zbunjene, gle, dva čovjeka stadoše pred njima u sjajnim haljinama.

5. Od straha oboriše pogled na tle. A oni im rekoše: »Što tražite živoga među mrtvima?

*6. On nije ovdje, on je uskrsnuo. Sjetite se, kako vam reče, kad je još bio u Galileji:

*7. Sin čovječji mora biti predan u ruke grješnikâ i propet, ali će treći dan uskrsnuti.«

8. Tada se sjetiše riječi njegovih.

9. Vratiše se od groba i javiše sve ovo jedanaestorici i svima ostalim.

10. Bile su Marija Magdalena, Ivana, Marija, mati Jakovljeva, i još druge s njima, koje ovu vijest donesoše apostolima.

11. A njihove riječi učiniše se ovima kao gatnja, i ne povjerovaše im.

*12. Ali Petar ustade i pohrli grobu. Kad se je prignuo, vidje samo plahte gdje leže. Pun čuđenja nad tim otide kući.

*13. Još isti dan putovala su dvojica od njih u selo po imenu Emaus, koje je bilo udaljeno od Jeruzalema šezdeset stadija.

14. Oni su se razgovarali među sobom o svemu, što se je bilo dogodilo.

15. Dok su se tako razgovarali i raspravljali među sobom, približi im se sam Isus, i išao je s njima.

(54) Mrtva tijela smaknutih nijesu smjela ostati na križu preko subote. Zato su ovdje bila skinuta prije nego obično (isp. Mk 15, 44). Da se objasni i kaže, da je pogreb bio hitan i bez običnih obreda, ističe se, da je bio dan priprave pred subotu.

Gl. 24. (1—12) Isp. Mt 28, 1—8; Mk 16, 1—8; Iv 20, 1—18.

(1) »U prvi dan sedmice«, t. j. rano u nedjelju. Sad su htjele žene izvršiti izostavljeno pomazanje (isp. Lk 23, 56).

(4) Kako ove žene najprije razgledaju grob, onda imaju ukazanje anđelâ, a one kod Mateja najprije od anđela ponukane razgledaju grob, treba razlikovati ovo ukazanje od onoga Mateja i Marka. Iz toga se vidi i razlika u govoru anđela.

(6) Isp. Lk 18, 32.

(7) Isp. Lk 9, 22.

(12) Opširnije govori o ovom Petrovu pohodu groba evanđelist Ivan, koji ga je pratio (isp. Iv 20, 1—10).

(13) Isp. 16, 12 sl. — »Dvojica od njih«, t. j. dvojica od sedamdeset učenika. Emaus treba tražiti kod današnjega Kubebe, 2½ sata sjeverno od Jeruzalema. Jedan stadij iznosi otprilike 200 metara.

*16. Ali oči su njihove bile držane, te ga ne poznaše.

*17. On im reče: »Kakav je to razgovor, što ga imate među sobom na putu?« Tada se žalosni zaustaviše.

18. Jedan, po imenu Kleofa, odgovori mu: »Zar si ti jedini stranac u Jeruzalemu, koji ne zna, što se je ondje dogodilo ovih dana?«

19. On ih upita: »Što?« Odvratiše mu: »To za Isusa Nazarejina. On je bio prorok, silan u djelu i u riječi pred Bogom i svim narodom.

20. Naši glavari svećenički i prvaci predadoše ga, te se osudi na smrt, i propeše ga.

21. A mi smo se bili nadali, da će on izbaviti Izraela. I nakon svega toga ovo je danas treći dan, kako se je to dogodilo.

22. I neke su nas od naših žena uzbunile. One su bile rano ujutro na grobu,

23. Ali ne nađoše tijela njegova. Dođoše govoreći, da su im se ukazali anđeli, koji da su rekli, da on živi.

*24. Neki od naših otidoše tad na grob i nađoše tako, kako su bile kazale žene; ali njega samoga ne vidješe.«

25. Tada im on reče: »O bezumni i sporoga srca za vjerovanje svega, što su navješćivali proroci!

27. Zar nije morao Mesija to trpjeti i tako unići u slavu svoju?«

27. I poče od Mojsija i svih proroka, i tumačio im, što pisano stoji o njemu u svim Pismima.

28. Tako se približiše k selu, u koje su išli. On se učinio, kao da hoće dalje ići.

29. A oni ga nukali i govorili: »Ostani s nama! Brzo će večer. Dan se je već nagnuo.« Tada se svrati s njima.

30 Dok je s njima sjedio za stolom, uze kruh, blagoslovi ga, prelomi ga i pruži im ga.

31. Tada im se otvoriše oči, i poznaše ga. A njega nestade ispred očiju njihovih.

32. I oni rekoše jedan drugome: »Nije li gorjelo naše srce u nama, kad je govorio s nama putem i tumačio nam Pismo?«

*33. Još u isti čas ustadoše, vratiše se u Jeruzalem i nađoše jedanaestoricu skupa sa svojim drugovima.

34. Oni rekoše: »Gospodin je zaista uskrsnuo i javio se Simonu.«

*35. I pripovjediše, što se je bilo dogodilo na putu, i kako su ga poznali u lomljenju kruha.

*36. Dok su oni još govorili o tom, stade Isus među njih i reče im: »Mir vam! [Ja sam, ne bojte se!]«

(16) Isus je učinio, te ga njegovi učenici ne poznaše, da tako najprije pripravi i uredi njihovo mišljenje svojom poukom. A ovim u početku neupoznanjem dana je i sigurnost, da se ovdje ne radi o kakvu samo viđenju.

(17) »Tada se žalosni zaustaviše.« Vulgata prevodi: »I što ste žalosni?« (»et estis tristes?«).

(24) Učenici su se bojali, da nije druga ruka odnijela iz groba tijelo Isusovo, i tako i njihovu nadu u uskrsnuće odnijela. Oni su otišli iz Jeruzalema, prije nego su se bile žene susrele s Isusom (Mt 28, 9 sl.). To je dokaz, da je taj susret bio istom onda, kad su žene bile izvršile nalog anđelâ zajedno s Magdalenom.

(33) »Jedanaestorica« nije ovdje zapravo broj, nego je oznaka za zbor apostolâ. Toma nije bio ovdje prisutan (isp. Iv 20, 24).

(35) Neki uzimaju izraz »lomljenje kruha« u smislu euharistijske gozbe. Drugi razumijevaju pod tim običnu gozbu, pod kojom su učenici poznali Gospodina.

(36) Isp. Mk 16, 14; Iv 20, 19 sl. — Riječi u zaporci uzete su iz Vulgate.

37. Od tjeskobe i straha oni su mislili, da vide duha.

38. On im reče: »Zašto ste se ustrašili, i zašto se sumnje porađaju u srcima vašim?

39. Vidite ruke moje i noge moje! Ja sam glavom. Opipajte me i vidite! Duh nema mesa i kostiju, kako to vidite na meni.«

*40. Iza ovih riječi pokaza im ruke i noge.

41. Ali od radosti i začuđenja nijesu oni još uvijek mogli vjerovati. Zato ih upita: »Imate li ovdje što jesti?«

42. Oni mu dadoše komad ribe pečene i meda u satu.

*43. On uze, i jeo je pred njihovim očima [što preostade, dade njima].

*44. On im reče: »Ovo je ono, što sam vam govorio, dok sam još bio s vama: Sve se mora ispuniti, što stoji napisano o meni u zakonu Mojsijevu, kod prorokâ i u psalmima.«

45. Tada im otvori um, da razumiju Pismo,

46. I nastavi: »Tako stoji pisano: Mesija mora trpjeti i treći dan uskrsnuti od mrtvih.

47. U ime njegovo ima se propovijedati pokora i oproštenje grijehâ svim narodima, počevši od Jeruzalema.

48. Vi ste svjedoci ovome.

49. Evo, ja ću poslati obećanje Oca svojega na vas. Ostanite u gradu, dok ne budete opremljeni snagom odozgo!«

*50. On ih izvede prema Betaniji, podiže ruke svoje i blagoslovi ih.

51. I blagosivajući ih rastade se od njih i uzađe na nebo.

52. Oni padoše ničice i pokloniše se.

*53. Tada se s velikom radošću vratiše u Jeruzalem. Bili su uvijek u hramu i slavili su Boga [Amen].

(40) I početne sumnje apostolâ pokazuju, da oni nijesu držali kojekakva prazna viđenja za istinita prikazanja uskrsnulog Spasitelja.

(43) Proslavljeno tijelo uskrsnulog Spasitelja ne treba hrane, ali može jesti, jer je pravo tijelo.

(44—49) Spasitelj se još jedamput obazire na svoj život zemaljski, ali i pogled baca na misijsko djelovanje svojih nasljednika, koji će uz pomoć Duha Svetoga voditi sve narode k spasenju. — Što je opisano u r. 44.—49. nije se sve dogodilo ove večeri, nego kroz četrdeset dana, što je još Isus boravio na zemlji (Dap 1, 3).

(50—53) Isp. Mk 16, 19. 20; Dap 1, 6—12. — S retkom 50. počinje pripovijedanje o posljednjem susretu, iza kojega je slijedilo uzašašće (Mk 16, 19). Uzašašće je bilo s Maslinske gore (Dak 1, 12). Put iz Jeruzalema u Betaniju vodi preko Maslinske gore.

(53) Posljednja u zaporci riječ »Amen« uzeta je iz Vulgate. Nema je u grčkom izvorniku.

EVANĐELJE PO IVANU

1. I v a n (Ἰωάννης) = Bogu mio. Bio je sin ribara Zebedeja i Salome (Mt 27, 56; Mk 15, 40), mlađi brat Jakova Starijega, rodom iz jednoga grada na Genezaretskom jezeru. U svojoj se je mladosti bavio ribarenjem. Bio je najprije učenik Ivana Krstitelja, a onda je s Andrijom pošao za Spasiteljem (Iv 1, 35—40). Pozvan u zbor apostolâ prednjačio je u njemu s Petrom i sa svojim bratom Jakovom (Lk 8, 51; Mt 17, 1; 26, 37), i bio je ljubimac učenik Gospodinov (Iv 13, 23; 19, 27), i bila mu je od njegova Učitelja na samrti povjerena briga za Majku Božju (Iv 19, 25—27).

Iza uzašašća Isusova na nebo ostao je do smrti Marijine u Jeruzalemu i djelovao je u Judeji i Samariji (Dap 3; 4; 8, 14—25). Kasnije, iza smrti sv. Pavla (g. 67.), boravio je u Efezu. Ovdje je poodgojio svoje učenike, kao biskupe Papiju iz Hierapolisa, Ignacija iz Antiohije, Polikarpa iz Smirne. Pod carem Domicijanom bio je prognan na otok Patmos; pod blagim vladaocem Nervom vratio se natrag u Efez i pod Trajanom umro u dobi od jedno 100 godina. Njegova je svetkovina 27. prosinca.

2. A p o s t o l I v a n, p o n a j s t a r i j o j p r e d a j i C r k v e, n a p i s a o j e č e t v r t o E v a n đ e l j e. Sv. Irenej, učenik sv. Polikarpa, piše: »Potom (iza tri druga Evanđelja) napisao je Evanđelje i Ivan, učenik Gospodinov, koji je počivao na njegovim grudima; napisao ga je, dok je boravio u Efezu.« K l e m e n t A l e k s a n d r i j s k i svjedoči, da je Ivan na molbu svojih prijatelja napisao duhovno Evanđelje o božanstvu Isusovu, dok su drugi evanđelisti više istakli čovječju stranu osobe Isusove. Četvrti evanđelist ne spominje doduše u Evanđelju sâm svojega imena kao u Otkrivenju 1, 9: »Ja, Ivan«; ali ga kao evanđelista raspoznajemo u »učeniku, kojega je ljubio Isus« (13, 23; 19, 26; 21, 7—20), koji je na posljednjoj večeri počivao na grudima Isusovim (13, 23; 21, 20), koji je stajao pod križem Isusovim, i kojemu je Spasitelj povjerio svoju Majku (19, 26), koji je treći dan iza smrti Isusove hrlio s Petrom na grob Isusov i uvjerio se, da tijelo Isusovo nije bilo ukradeno (20, 2), koji je na Genezaretskom jezeru prvi upoznao Spasitelja

(21, 7). Samo apostol Ivan mogao nam je to sve opisati tako potanko i tako vjerno.

3. Svrha Evanđelju po Ivanu jest utvrditi prve maloazijske kršćane u vjeri u Isusa kao u Mesiju i Sina Božjega, da u toj vjeri imadnu život vječni. Ova je svrha istaknuta u 20, 31. i utvrđena je čitavim sadržajem Evanđelja. I Evanđelje po Ivanu hoće da upotpuni izvještaje evanđelistâ sinoptikâ. Zato samo malo ima zajedničko s njima i ispušta njihove izvještaje, a spominje ono, što su oni izostavili.

4. Svoje apostolsko djelovanje okrunio je apostol Ivan sastavkom Evanđelja, koje je napisao u svojoj vrlo visokoj dobi, oko godine 90. prvoga stoljeća. Mjesto sastavka, prema staroj predaji, jest Efez.

5. Sv. Ivan Evanđelist stavlja pred svoje Evanđelje predgovor (prolog) u povijest javnoga djelovanja Isusova (1, 1—51). Onda opisuje javno djelovanje Isusovo, što je bilo većinom u Jeruzalemu (2, 1—12, 50). Zatim slijedi povijest muke, smrti i uskrsnuća Isusova (13, 1—21, 23).

I tako mi, čitajući Evanđelje po Ivanu, gledamo duhovnim očima ono, što je djevičanski apostol i evanđelist Ivan gledao kao očevidac; gledamo slavu tijelom postale »Riječi«, slavu Isusa, »kao Jedinorođenoga od Oca, puna milosti i istine«.

SVETO EVANĐELJE ISUSA KRISTA PO IVANU

GLAVA 1.

Predgovor. Prvo i drugo svjedočanstvo Ivana Krstitelja za Isusa. Prvi učenici Isusovi.

*1. U početku bijaše Riječ, i Ri-
ječ bijaše u Boga, i Bog bijaše
Riječ.
*2. Ova bijaše u početku u Boga.
*3. Sve je po njoj postalo, i bez
nje ništa nije postalo, što je po-
stalo.
*4. U njoj bijaše život, i život
bijaše svijetlo ljudima.
*5. Svijetlo svijetli u tami; ali
tama ga ne obuze.
*6. Poslan bi čovjek od Boga, ko-
mu bijaše ime Ivan.
7. Ovaj dođe za svjedočanstvo,
da svjedoči za svijetlo, da svi vje-
ruju po njemu.
*8. On ne bijaše svijetlo, nego
da svjedoči za svijetlo.
*9. Svijetlo istinito, koje pro-
svjetljuje svakoga čovjeka, dođe na
svijet.

Gl. 1. (1—18) Evanđelist Ivan naziva Isusa »Riječju« (ὁ λόγος), jer je Isus navješćivao svijetu riječ Božju i jer je nesamo u svojim riječima, nego i cijelim svojim bićem objava (»riječ«) Očeva. Isus je samostalna božanska osoba i bio je kao takova od vijeka u Oca: »Riječ bijaše u Boga«; on je svojim bistvom Bog kao Bog Otac i Bog Duh Sveti: »Bog bijaše Riječ«; kao Bogu njemu je svemoć vlastita: »sve je po njoj postalo.« I prije njezina utjelovljenja bila je vječna Riječ svijetlo svijetu, t. j. sve vrhunaravno prosvjetljenje, što ga je dobivalo čovječanstvo počevši od Adama, bilo je djelo druge božanske osobe. Ivan Krstitelj bio je prvi, koji je dao svjedočanstvo za čovjekom postalu Riječ i ljude uputio na nju. Neki su mislili, da je sam Ivan Krstitelj obećana Riječ Božja, žuđeno svijetlo; ali on je bio samo njezin navjestitelj. Čovjekom postali Sin Božji nije se pojavio među kojim stranim narodom, nego među svojima, među izabranim narodom; ali ga je taj narod odbacio. Židovi su mrzili na svijetlo, nijesu htjeli da budu prosvijetljeni. A onima, koji su ga primili, dao je snagu, da se posvete i tako da uniđu u vječnu slavu. — »Riječ je tijelom postala«, t. j. Sin Božji primio je na sebe potpunu čovječju narav, tijelo i dušu. Ali i u ovoj čovječjoj prilici upoznali su ljudi njegovu božansku slavu. — Ovaj predgovor Evanđelja po Ivanu jest divan hvalospjev vječnoj božanskoj časti Isusa Krista.

(1) Isp. 1 Iv 1, 1; Otkr 19, 13.
(2) »U početku«, t. j. prije svega svijeta, od vijeka, od vječnosti.
(3) Isp. Kol 1, 16; Hebr 1, 2; 11, 3.
(4) To jest onaj, koji je bio život od vijeka, bio je i svijetlo ljudima.
(5) »Tama ga ne obuze«, kad se je pojavio na zemlji (Iv 3, 19).
(6) Isp. Lk 3, 2.
(8) Neki su htjeli da drže Ivana Krstitelja za Mesiju. Ovu zabludu odbija ovdje Ivan Evanđelist.
(9) Isp. Iv 3, 19; 8, 12. — »Svijetlo istinito« zove se Riječ nasuprot Ivanu, na kojega je pala samo jedna zraka svijetla. Vulgata ima: »Bijaše svijetlo istinito, koje prosvjetljuje svakoga čovjeka, koji dolazi na ovaj svijet.«

*10. Na svijetu bijaše, svijet je po njemu postao; i svijet ga nije spoznao.

*11 K svojima dođe, i svoji ga ne primiše.

*12. A svima, koji ga primiše, dade vlast, da budu djeca Božja. Onima, koji vjeruju u ime njegovo,

*13. Koji nijesu rođeni od krvi, ni od volje tjelesne, ni od volje muževlje, nego od Boga.

*14. I Riječ je tijelom postala i prebivala među nama. I vidjesmo slavu njegovu, slavu kao Jedinorođenoga od Oca, puna milosti i istine.

*15. Ivan svjedoči za njega i viče: »Ovaj bijaše, za koga rekoh: Koji dolazi za mnom, preda mnom je; jer bijaše prije nego ja.«

16. Od punine njegove mi svi primismo milost za milošću.

*17. Po Mojsiju bio je dan zakon, po Isusu Kristu dođe milost i istina.

*18. Boga nitko nije vidio nikada. Jedinorođeni, koji je Bog, koji počiva na srcu Očevu, on je donio vijest.

*19. Ovako glasi svjedočanstvo Ivanovo, kad Židovi iz Jeruzalema poslaše k njemu svećenike i levite, da ga zapitaju: »Tko si ti?«

20. On priznade i ne zataji. Priznade: »Ja nijesam Mesija.«

*21. Tada ga upitaše: »Što dakle? Jesi li možda Ilija?« On odgovori: »Nijesam.« »Jesi li prorok?« On odgovori: »Nijesam.«

22. Onda mu rekoše: »Tko si dakle? Mi ipak moramo donijeti odgovor onima, koji nas poslaše. Za koga se ti izdaješ?«

*23. On odgovori: »Ja sam glas onoga, što viče u pustinji: Poravnite put Gospodnji, kao što kaza prorok Izaija.«

24. Poslanici bili su od farizejâ.

25. Zapitaše ga dalje: »Zašto dakle kršćavaš, kad ti nijesi Mesija, ni Ilija, ni prorok?«

*26. Ivan im odgovori: »Ja kršćavam samo vodom. A među vama već stoji, koga vi ne poznate.

*27. On je onaj, koji dolazi za mnom [a ipak je preda mnom]. Ja nijesam dostojan odriješiti remenâ na obući njegovoj.«

---

(10) »A svijet ga nije spoznao«, t. j. Isusa Krista nije spoznao.

(11) Ivan Evanđelist ističe ovo, da pokaže ljubav i poznatnost Isusovu, kojom se je objavio, a i da opiše pomračenje ljudskoga duha.

(12) Isp. 1 Iv 3, 1.

(13) Djeca Božja, koja nijesu više samo ono, što je na njima od tijela i krvi, nego nešto više, što im se daje od Boga vrhunaravnim preporodom.

(14) Kao orao pravi Evanđelist velike krugove, dok ne stiže do svojega cilja, do utjelovljenja vječne Riječi. To je slavlje Evanđelistovo, koji je mogao vidjeti taj od svih najveći događaj, koji je veći i od stvorenja svijeta. Isp. Lk 1, 28; Hebr 2, 14.

(15) Ivan, t. j. Ivan Krstitelj.

(17) Mojsije dao je zakon, a Isus daje snagu, da se vrši zakon.

(18) Iv 6, 36; 1 Tim 6, 16; 1 Iv 4, 12. — »On je donio vijest« o tom, što je sakriveno u Bogu.

(19) Isp. Iv 5, 33.

(21) Pod »prorokom« naviještenim od Mojsija (5 Mojs 18, 15) treba razumjeti Mesiju.

(23) Isp. Iz 40, 3; Mt 3, 3.

(26) Ivan hoće stim reći, da on kršćava uz punomoć kao od Boga poslan preteča Kristov (isp. Lk 3, 2.).

(27) Što je u zaporci, uzeto je iz Vulgate.

*28. Ovo se dogodi u Betaniji s onu stranu Jordana, gdje je Ivan kršćavao.

*29. Sutradan vidje on Isusa, gdje dolazi k njemu. Tada reče: »Evo Janje Božje, koje oduzima grijeh svijeta!

30. Ovo je onaj, za koga sam rekao: Za mnom dolazi čovjek, koji je preda mnom; jer je bio prije nego ja.

31. Ja ga nijesam poznavao. Ali da se on objavi u Izraelu, došao sam ja da kršćavam vodom.«

32. Dalje je svjedočio Ivan: »Vidio sam Duha, gdje silazi s neba kao golub i lebdi nad njim.

33. Ja ga nijesam poznavao. Ali onaj, koji me je poslao, da kršćavam vodom, reče mi: Na koga vidiš da silazi Duh i nad kim da lebdi, to je onaj, koji krsti Duhom Svetim.

34. Ja sam to vidio i postao sam svjedok za to: Ovaj je Sin Božji.«

35. Sutradan je opet stajao Ivan s dvojicom svojih učenika.

*36. Kad je vidio Isusa gdje prolazi, reče: »Evo Janje Božje!«

37. Čim su ga oba učenika čula da govori tako, pođoše za Isusom.

38. Isus se obazre i vidje ih gdje idu za njim. Tada ih upita: »Što vi tražite?« Oni mu odvratiše: »Rabi,« — to jest: Učitelju, — »gdje stojiš?«

*39. On im odgovori: »Dođite i vidite!« Otidoše s njim i vidješe, gdje je stajao, i ostadoše u njega onaj dan. Bilo je to oko desete ure.

40. Jedan od dvojice, koji na riječ Ivanovu pođoše za njim, bio je Andrija, brat Simona Petra.

*41. Ovaj se sastade najprije sa svojim bratom Simonom i reče mu: »Nađosmo Mesiju — to jest Pomazanika.«

42. I dovede ga k Isusu. Isus pogleda na nj i reče: »Ti si Simon, sin Jonin; ti ćeš se zvati Kefa — to jest Stijena.«

43. Sutradan htjede poći u Galileju. Tada sastade Filipa i reče mu: »Hajde za mnom!«

44. Filip je bio iz Betsaide, zavičaja Andrijina i Petrova.

*45. Filip nađe Natanaela i javi mu: »Nađosmo onoga, o kojem su pisali Mojsije u zakonu i proroci: Isusa, sina Josipova iz Nazareta.

46. Natanael mu odvrati: »Iz Nazareta može li doći što dobro?« Filip mu odvrati: »Dođi i vidi!«

(28) Osim Betanije na Maslinskoj gori bila je još i ova Betanija preko Jordana, gdje je kršćavao Ivan Krstitelj. Isp. Iv 10, 40.

(29—34) Ovi nam reci pružaju jasno svjedočanstvo Ivana Krstitelja o Isusovoj zadaći (r. 29), o Isusovoj osobi (r. 30) i o božanskom početku njegove spoznaje o Isusu (r. 31—33). Isp. Iv 1, 36; Mt 3, 16.

(29) Ivan Krstitelj naziva Spasitelja, koji mu se približava, »Janjetom Božjim« obzirom na proročko mjesto kod Iz 53, 3—7, gdje se Mesija u mukama opisuje pod slikom janjeta, što ga vode na zaklanje.

(36) Isp. 2 Mojs 12, 3.

(39) »Bilo je oko desete ure«: to je po našem brojenju oko četiri sata (ili 16 sati) popodne. Jedan učenik, Ivan, spominje se točno još u svojoj visokoj dobi sretnoga časa, kad se je prvi put sastao sa svojim ljubljenim Spasiteljem. Naše je srce oduševljeno za to lijepo i plemenito srce Ivanovo.

(41) Isp. Mt 4, 18.

(45—51) Natanael (= od Boga darovan) jest apostol Bartolomej = bar-Tolmai = sin Tolmajev. Isp. Mt 10, 3 s bilješkom. — Uzlaženje i silaženje anđela Božjih nad Sinom čovječjim znači neprekidno općenje između neba i zemlje u službi Sina čovječjega. Vi ćete obistinjeno vidjeti ono, što je bilo obećano u viđenju Jakovljevu o ljestvama nebeskim (1 Mojs 28, 12), naime otvorenje neba za čitave rijeke milosti u Crkvi Kristovoj i proslavu Isusa Krista službom anđela Božjih.

47. Kad Isus vidje Natanaela gdje dolazi k njemu, reče za njega: »Evo pravoga Izraelca, u kojem nema lukavstva!«
48. Natanael ga upita: »Odakle me poznaješ?« Isus mu odgovori: »Još prije nego te pozva Filip, vidio sam te pod smokvom.«
49. Natanael mu odvrati: »Učitelju, ti si Sin Božji, ti si kralj Izraelov!«
50. Isus mu odvrati: »Vjeruješ, jer ti rekoh, da sam te vidio pod smokvom. Vidjet ćeš još više od toga.«
51. Tada nastavi: »Zaista, zaista, kažem vam: Vidjet ćete nebo otvoreno i anđele Božje gdje uzlaze i silaze nad Sinom čovječjim.«

GLAVA 2.

Svadba u Kani. Čišćenje hrama. Znak o smrti i uskrsnuću.

*1. Treći dan iza toga bila je svadba u Kani Galilejskoj. Mati Isusova bila je ondje.
2. I Isus i učenici njegovi bili su pozvani na svadbu.
3. Kad je nestalo vina, reče mati Isusova njemu: »Nemaju više vina.«
*4. Isus joj odvrati: »Što ja imam s tobom, ženo? Moj čas nije još došao.«
5. Tada reče mati njegova slugama: »Učinite, što vam kaže!«
*6. A bilo je ondje šest kamenitih posuda, kako je to tražio običaj židovskoga čišćenja. Svaka je od njih obuhvatala dvije do tri mjere.
7. Isus im zapovjedi: »Napunite posude vodom!« Napuniše ih do vrha.
8. Tada im reče: »Zagrabite sad od toga i nosite ravnatelju stola!« Oni odnesoše.
9. I ravnatelj stola okusi vodu, što je bila postala vino. A nije znao, otkuda je bilo vino. Samo su to znale sluge, koje su bile zagrabile vodu. Tada zovnu ravnatelj stola mladoženju
10. I reče mu: »Svatko iznosi najprije dobro vino, a istom, kad se ponapiju gosti, rđavije. Ti si čuvao dobro vino dosada.«
*11. Tako učini Isus u Kani u Galileji početak čudesima svojim. Stim objavi slavu svoju, i učenici njegovi vjerovaše u njega.
*12. Potom siđe u Kafarnaum s materom svojom, s braćom svojom i učenicima svojim. Ondje ostadoše nekoliko dana.
13. A blizu je bio Vazam židovski, i uzađe Isus u Jeruzalem.

Gl. 2. (1) »**Treći dan iza toga**«, t. j. iza odlaska iz Judeje ili iza dolaska u Galileju.

(4) Isus govori ovdje kao Mesija i hoće kazati, da se za svojega mesijanskog poziva ne može obazirati na želje matere zemaljske, nego da je vezan za volju Oca nebeskoga. Otac, koji je sve odredio i urekao, predvidio je i čas prve objave mesijanske proslave. — Riječ »ženo;« nije nipošto uvredljiva riječ. Tu istu riječ rabi Isus i na križu: »ženo, evo ti sina;« Na Istoku, pa i u Bosni i Hercegovini, gdje se najviše živi, misli i govori po istočnu, ima dapače taj izraz »ženo!« neku iskrenu milinu. Stoput ćeš čuti u Bosni, da muž, u najmilijem razgovoru, rekne svojoj ženi: »ženo!«

(6) Židovi su običavali kod gozbe vodom čistiti ruke i posude (Mt 15, 2; Mk 7, 3 sl.; Lk 11, 38 sl.). — Istočna je mjera obuhvatala 35—40 litara.

(11) U ovom čudu možemo naći i simbolično značenje, da je Isus došao pretvoriti vrijednosti života u vrhunaravnu dobrotu; a možemo u njemu vidjeti i sliku pretvorbe u Presvetom Oltarskom Sakramentu.

(12) »Braća« Isusova jesu rođaci njegovi (isp. Mt 12, 46 s bilješkom).

*14. U hramu zateče trgovce, što su prodavali volove, ovce i golubove, i mjenjače, što su bili ondje posjedali.

15. Tada on splete od užeta bič i izagna iz hrama sve zajedno s ovcama i volovima. Mjenjačima prosu novce i isprevrnu stolove njihove.

16. Onima, što su prodavali golubove, reče: Nosite to odavle i ne činite od kuće Oca mojega kuće trgovačke!«

*17. Tada se sjetiše učenici njegovi riječi Pisma: »Revnost za kuću tvoju izjede me.«

18. A Židovi mu prigovoriše: »Kojim nam čudesnim znakom dokazuješ, da to smiješ činiti?«

*19. Isus im odvrati: »Razvalite ovaj hram, i za tri ću ga dana opet sagraditi.«

*20. Tada rekoše Židovi: »Četrdeset i šest godina gradilo se na ovom hramu, i ti da ga u tri dana sagradiš?«

21. A on je mislio na hram tijela svojega.

22. Kad je onda bio uskrsnuo od mrtvih, sjetiše se učenici njegovi ove riječi i vjerovaše Pismu i riječi, koju je bio rekao Isus.

23. Dok je Isus boravio u Jeruzalemu na blagdan Vazma, mnogi vjerovaše u ime njegovo, jer vidješe čudesa, što ih je činio.

24. Ali im se Isus nije povjeravao; jer ih je sve poznavao,

25. I nije mu trebalo, da tko svjedoči za čovjeka. On je sam znao, što je bilo u čovjeku.

GLAVA 3.

Isus i Nikodem. Isus i Ivan Krstitelj.

*1. Među farizejima bio je viječnik židovski po imenu Nikodem.

*2. Ovaj dođe noću k njemu i reče mu: »Učitelju, znamo, da si ti učitelj, koji je došao od Boga; jer nitko ne može čudesa ovih činiti,

(14) Ovi trgovci bili su se ugnijezdili u predvorju hrama i prodavali su hodočasnicima potrebne životinje za žrtve. Mjenjači su mijenjali strane novce u židovske novce, što su vrijedili u hramu. Ovaj trgovački promet na svetome mjestu smetao je pobožne ljude, ali su ga dopuštali hramski službenici, koji su znali izvući koju korist iz te trgovine. Zato oni i pitaju Isusa, tko je njemu dao vlast, da to smije činiti?

(17) Isp. Ps 69 [68], 10. — Ovo čišćenje hrama različno je od onoga kod Mt 21, 12; Mk 11, 15; Lk 19, 45. Vrlo je razumljivo, da je Isus ovo učinio, kad se je kao učitelj pojavio u hramu, a onda i na svršetku to opetovao.

(19) Isp. Mt 26, 61; 27, 40; Mk 14, 58; 15, 29. — Židovi su se prijetili Isusu, i zato im on sada pokazuje na hram svojega tijela. Uskrsnuće iza nasilne smrti dokazat će im najbolje njegovu božansku moć. Kod Mt 27, 40 vidi se, da su Židovi dobro shvatili ove riječi Isusove.

(20) Od g. 20. pr. Kr. gradio je Herod Veliki na obnovi hrama. Dakle je sad 26 godina p. Kr., vrijeme, kad je Isusu bilo 30 godina. Jer obično računanje vremena počinje pogrješno za 4 godine prekasno.

Gl. 3. (1—21) Što Ivan pripovijeda ovdje, ili je sam svojim očima vidio ili je čuo od drugih. Nikodem, član visokoga vijeća, najviše židovske oblasti, dolazi u noći k svijetlu svijeta. Čudesa Isusova, što ih je vidio, dovela su ga k Isusu, a ne kakav nutarnji doživljaj. I on pita Isusa, što se sve traži, da se dođe u kraljevstvo Božje. Isus najprije kazuje Nikodemu uvjete za ulazak u kraljevstvo Božje (1—12). Onda ga upoznaje sa svojom osobom i sa svojim poslanjem (13—21). Ovaj noćni razgovor s Isusom učinio je Nikodema učenikom Isusovim. Mi se opet susrećemo s njim, kad je ono u visokom vijeću odvažno istupio za Isusa (Iv 7, 50), i kad je bio na pogrebu Isusovu (Iv 19, 39).

(2) Mjesto »k njemu« Vulgata ima »k Isusu«.

što ih ti činiš, osim ako nije Bog s njim.«

*3. Isus mu odvrati: »Zaista, zaista, kažem ti: Ako se tko ne preporodi, ne može vidjeti kraljevstva Božjega.«

4. Nikodem ga upita: »Kako se može čovjek preporoditi, kad je već star? Može li po drugi put ući u utrobu matere svoje i opet se roditi?«

*5. Isus odgovori: »Zaista, zaista, kažem ti: Ako se tko ne preporodi vodom i Duhom [Svetim], ne može ući u kraljevstvo Božje.

6. Što je rođeno od tijela, tijelo je; a što je rođeno od Duha, duh je.

7. Ne čudi se, što ti rekoh: Morate se preporoditi.

*8. Vjetar puše, gdje hoće; čuješ šum njegov, ali ne znaš, otkuda dolazi i kuda ide. Tako je kod svakoga, koji je rođen od Duha.«

9. Nikodem upita: »Kako može to biti?«

10. Isus mu odgovori: »Ti si učitelj u Izraelu i to ne razumiješ?

*11. Zaista, zaista, kažem ti: Mi govorimo, što znamo, i mi svjedočimo, što vidjesmo; ali vi ne primate svjedočanstva našega.

*12. Ako ne vjerujete, kad vam govorim o zemaljskim stvarima, kako ćete vjerovati, kad vam govorim o nebeskim?

*13. Nitko nije uzašao na nebo osim koji siđe s neba, Sin čovječji [koji je na nebu].

*14. Kao što je Mojsije podigao zmiju u pustinji, tako se mora podići i Sin čovječji,

15. Da svaki, koji vjeruje u njega, [ne pogine, nego] ima život vječni.

16. Jer je Bog tako ljubio svijet, da je predao svojega jedinorođenog Sina, da svaki, koji vjeruje u njega, ne pogine, nego ima život vječni.

*17. Jer Bog nije poslao Sina svojega na svijet zato, da sudi svijet, nego da se svijet spasi po njemu.

*18. Tko vjeruje u njega, ne sudi se; tko ne vjeruje, taj je već su-

(3) Čovjek grijeha u svojoj pokvarenosti nije sposoban za kraljevstvo Božje. On mora istom postati drugi, preporoditi se u novoga čovjeka.

(5) Ovaj preporod biva vrhunaravnim načinom: milošću Duha Svetoga u krštenju. Tjelesnim rođenjem postaje čovjek građanin ovoga svijeta, duhovnim preporođenjem (krštenjem) ima postati građanin kraljevstva nebeskoga. Naravnim rođenjem dobiva čovjek snagu i sposobnost da postigne svoje vremenito blagostanje, vrhunaravnim preporođenjem dobiva milosti, koje su mu potrebne da postigne svoju vrhunaravnu svrhu.

(8) Mora se božanska objava i odredba primiti u poniznoj vjeri, kako dođe, makar bila i inostrana. Ne smijemo Bogu davati propise, kao što ih ne možemo davati ni vjetru. Zgodna slika.

(11) Isus se poziva na sigurnost svojega božanskog znanja, da gane Nikodema na vjerovanje.

(12) »Zemaljske stvari« jesu pouke Isusove u vježbama vjere na zemlji i predavanja u pričama. »Nebeske stvari« jesu nauke o tajnama božanskog života i njegove odluke.

(13) Isp. Iv 6, 38; Rimlj 10, 6; Ef 4, 9; Prič 30, 4. — Riječi u zaporci iz Vulgate. Tako i u drugim recima.

(14) Proriče se smrt Isusova na križu (isp. Iv 8, 28; 12, 32 sl.; 4 Mojs 21, 8). Pogled na onu mjedenu zmiju spasavao je Izraelce, koji su bili ujedeni od zmije; tako Propeti spasava od propasti grijeha one ljude, koji se uteku njemu.

(17) Isp. Iv. 12, 47. — »Da sudi svijet«, t. j. da odsudi svijet.

(18) Isp. Iv 5, 24.

đen, jer ne vjeruje u ime jedinorođenoga Sina Božjega.
*19. A sud stoji u tom: Svijetlo je došlo na svijet, ali su ljudi radije imali tamu negoli svijetlo; jer su njihova djela bila zla.
*20. Jer svaki, koji čini zlo, mrzi na svijetlo i ne dolazi k svijetlu, da ne dođu na vidjelo njegova djela.
21. A tko čini istinu, dolazi k svijetlu, da se vide djela njegova, jer su u Bogu učinjena.«
*22. Potom dođe Isus sa svojim učenicima u pokrajinu Judeju. Ondje je boravio s njima i kršćavao.
*23. I Ivan je kršćavao još u Enonu kraj Salima, jer je ondje bilo mnogo vode. Ljudi su dolazili tamo i dali su se krstiti.
24. Jer Ivan nije još bio bačen u tamnicu.
*25. Tada nastade prepirka među učenicima Ivanovim i nekim Židovom o čišćenju.
26. Oni otidoše k Ivanu i rekoše mu: »Učitelju, onaj, koji je na drugoj obali Jordana bio kod tebe i za koga si ti svjedočio, evo on kršćava, i svi idu k njemu.«
27. Ivan odgovori: »Ne može čovjek ništa primati, ako mu nije dano s neba.
28. Vi mi sami morate posvjedočiti, da sam rekao: Ja nijesam Mesija, ja sam poslan samo kao njegov preteča.
*29. Tko ima zaručnicu, zaručnik je. Prijatelj zaručnikov, koji stoji i sluša ga, radošću se raduje glasu zaručnikovu. Tako se je sada i moja radost ispunila.
30. On mora rasti, a ja se umanjiti.
*31. Tko dolazi odozgo, stoji nad svima; tko je sa zemlje, zemaljski je i govori zemaljski. Tko dolazi s neba, stoji nad svima.
32. On svjedoči, što je vidio i čuo, a nitko ne prima svjedočanstva njegova.
33. Nasuprot tko prima svjedočanstvo njegovo, stim potvrđuje, da je Bog istinit.
34. Jer od Boga poslani govori riječi Božje. Jer Bog ne daje Duha na mjeru.
35. Otac ljubi Sina i dao mu je sve u ruke njegove.
36. Tko vjeruje u Sina, ima život vječni; a tko ne vjeruje Sinu, ne će vidjeti života, nego gnjev Božji ostaje na njemu.«

---

(19) Isp. Iv 1, 9; 12, 48.
(20—21) Tko čini zlo, ne može podnositi svijetla vjere, jer vjera pokazuje njegova djela kao zla. A tko svoj život ravna po volji Božjoj, nema razloga, da se plaši od svijetla, jer su doista dobra njegova djela, što ih je izvršio s milošću Božjom.
(22) Iz Jeruzalema pošao je Isus u Judeju. — Kako se vidi iz 4, 2 nije kršćavac sam Isus, nego su kršćavali njegovi učenici.
(23) »U Eonu kraj Salima«: mjesto nije sigurno poznato; možda je s onu stranu Jordana dva dana hoda sjeverno od Mrtvoga mora.
(25) »O čišćenju«, t. j. o krštenju. Prepirka je nastala o tom, da li ima veću snagu čišćenja krštenje Ivanovo ili krštenje Isusovo.
(29—30) Sveto Pismo predstavlja često puta milu zajednicu Božju s ljudima pod slikom zaruka. Isus je zaručnik, Crkva je njegova zaručnica. Ivan Krstitelj samo je njegov prijatelj, koji privodi k njemu ljude. I on se raduje, da ljudi sada dolaze k Isusu. Isus sve više dobiva na ugledu. Ivan se povlači s pozorišta svojega djelovanja.
(31—36) U daljem govoru obrazlaže Ivan Krstitelj, zašto Isus mora rasti na ugledu: On je učitelj istine, koji je došao s neba; o tom, da li se prima ili odbija ta istina, zavisi život ili smrt.

GLAVA 4.

Isus u Samariji. Iscjeljenje jednoga činovničkog sina u Galileji.

1. Gospodin je bio doznao, da je farizejima bilo doglašeno, da on, Isus, dobiva više učenika i kršćava više nego Ivan.
2. — Uostalom Isus sam nije kršćavao, nego učenici njegovi. —
3. Zato ostavi Judeju i otide opet u Galileju.
4. A morao je proći kroz Samariju.

*5. Tako dođe u grad samarijski, koji se zove Sihar, blizu zemljišta, što ga je bio darovao Jakov svojemu sinu Josipu.

*6. Ondje je bio studenac Jakovljev. Umoran od puta sio je Isus na studencu. Bilo je oko šeste ure.

*7. Tada dođe žena iz Samarije da zahvati vode. Isus je zamoli: »Daj mi da se napijem!«

*8. — Učenici njegovi naime bili su otišli u grad da kupe jela. —

*9. žena mu Samarijanka odvrati: »Kako? Ti, Židov, možeš iskati od mene, žene Samarijanke, da se napiješ?« — židovi naime nijesu općili sa Samarijanima. —

*10. Isus joj odgovori: »Kad bi ti znala dar Božji i onoga, koji ti govori: Daj mi da se napijem! ti bi ga zamolila, i on bi ti dao vodu živu.«

*11. žena mu odvrati: »Gospodine, ni zahvatiti nemaš čim, a studenac je dubok. Odakle ćeš uzeti vodu živu?

*12. Jesi li ti veći od našega oca Jakova, koji nam dade ovaj studenac, i sam je pio iz njega, i sinovi njegovi, i stoka njegova?«

13. Isus joj odgovori: »Svaki, koji pije od ove vode, opet će ožednjeti.

*14. A koji pije od vode, koju ću mu ja dati, ne će ožednjeti do vijeka. Nego voda, što ću mu ja dati, bit će u njemu izvor vode, što teče u život vječni.«

*15. Tada ga zamoli žena: »Gospodine, daj mi te vode, da ne žednim više i da ne dolazim ovamo po vodu.«

16. Isus još reče: »Idi, zovni muža svojega i dođi onda opet ovamo!«

17. žena odvrati: »Nemam muža.« Isus joj reče: »Pravo si kazala: Nemam muža.

Gl. 4. (5) Po položaju Sihar je današnji El Askar na istočnom obronku gore Ebal. Isp. 1 Mojs 33, 19; 48, 22; Joz 24, 32.

(6) »Umoran od puta«: znak prave čovječje naravi Isusove.

(7) »žena iz Samarije«, t. j. iz zemlje Samarije, ne iz grada Samarije. žena je bila iz Sihara.

(8) Isp. Iv 12, 6.

(9) Samarijani su bili kod Židova omraženi kao strani uljezi u zemlju (4 Kralj 17, 24—41) i kao napola neznabošci: »štovali su naime pravoga Boga, a služili su ujedno i svojim idolima«. U doba Makabejaca bili su od Židova teško progonjeni, Makabejci su im oborili hram na gori Garizimu, i otada su Samarijani mrzili na Židove (Lk 17, 18; 9, 53, isp. 10, 33). žena ipak naziva Jakova ocem svojega naroda, jer su Samarijani stanovali u njegovoj zemlji i bili su se pomiješali s Izraelcima, kojima je otac bio Jakov.

(10) »On bi ti dao vodu živu«, t. j. milost za vrhunaravni život (r. 13). Spasitelj govori tako, da ponuka ženu, neka potraži spasenje; također joj pokazuje, da ga može lako izmoliti.

(11) »Studenac je dubok«: sada je dubok 23 m, a bio je prije još dublji.

(12) Isp. Iv 8, 53.

(14) Voda, koju Isus daje svojima, jest kao blagodatna rijeka, koja utječe u more vječnoga blaženstva. Isp. Iv 7, 38.

(15) žena, kao u r. 11, još jednako ne razumije duhovni smisao Isusov.

18. Jer si imala pet muževa, i sad koga imaš, nije ti muž. To si pravo kazala.«

*19. Reče mu žena: »Gospodine, vidim, da si ti prorok.

*20. Oci su se naši klanjali Bogu tamo na gori, a vi kažete, da je u Jeruzalemu mjesto, gdje se mora klanjati Bogu.«

21. Isus joj odvrati: »Vjeruj mi, ženo, dolazi čas, kad se ne ćete klanjati Ocu ni na onoj gori tamo ni u Jeruzalemu.

*22. Vi ne znate, čemu se klanjate; mi znamo, čemu se klanjamo; jer spasenje dolazi od Židova.

23. Ali dolazi čas, i već je tu, kad će se pravi klanjaoci klanjati Ocu u duhu i u istini; jer takve klanjaoce traži Otac.

*24. Bog je duh, i koji mu se klanjaju, moraju mu se klanjati u duhu i u istini.«

25. žena mu odvrati: »Znam, da dolazi Mesija — to jest Pomazanik. Kad on dođe, sve će nam kazati.«

26. Tada joj reče Isus: »Ja sam, koji govorim s tobom.«

*27. U taj čas dođoše učenici njegovi. Oni su se čudili, što je govorio sa ženom. Ali nijedan ne upita: »Što tražiš od nje?« ili: »Što govoriš s njom?«

28. žena ostavi svoj krčag, otide u grad i reče ljudima:

29. »Dođite! Vidite čovjeka, koji mi kaza sve, što sam učinila! Da nije to Mesija?«

30. Tada izađoše iz grada i dođoše k njemu.

31. Uto su ga molili učenici: »Učitelju, jedi!«

32. A on im odvrati: »Ja imam da jedem jelo, za koje vi ne znate.«

33. Tada učenici rekoše jedan drugome: »Da mu tko nije donio da jede?«

*34. Isus im reče: »Jelo je moje, da činim volju onoga, koji me je poslao, i da izvršim djelo njegovo.

*35. Ne kažete li vi: Još četiri mjeseca, i dolazi žetva? Eto, velim vam: Podignite oči svoje i promatrajte njive! One su već bijele za žetvu.

(19) Jer znaš čitav moj (grješni) život, a da me prije nijesi vidio nikada, i nitko ti nije ništa rekao za me.

(20—25) Samarijani su pripoznavali samo Mojsijev zakon, a zabacivali su proroke. Zato nijesu imali potpune spoznaje Boga i klanjali su se onome, što nijesu poznavali. Ali i bogoslužje Židova nije bilo savršeno, jer je spalo na golu, bez srca, vanjštinu. I sada Samarijanka skreće govor na to staro prijeporno pitanje. Židovi su prinosili žrtve Bogu u hramu u Jeruzalemu (5 Mojs 12, 5), a Samarijani na gori Garizimu. Samarijanka želi od Isusa, kojega pripoznaje kao proroka, čuti odgovor na to prijeporno pitanje: da li je pravo bogoslužje Židova ili Samarijana? Isus joj izjavljuje, da će se to pitanje doskora konačno riješiti: prestat će i bogoslužje Samarijana i bogoslužje Židova, a na njihovo će mjesto doći pravo bogoslužje Novoga Zavjeta. Ovo novozavjetno bogoslužje nije više vezano na određeni prostor kao starozavjetno, nego je prije svega nutarnje i duhovno, što odgovara duhovnome biću Božjem.

(22) »Jer spasenje dolazi od Židova«, t. j. židovska objava doista je priprava za spasenje.

(24) Isp. 2 Kor 3, 17; Rimlj 12, 1.

(27) Oholim židovskim učiteljima (Rabbi) bilo je ispod časti govoriti sa ženama o vjerskoj nauci. Spasitelj vidi i u siromašnoj grješnoj ženi priliku Božju, dušu, koju hoće da spasi (Mt 18, 2 sl.; Lk 15, 3 sl.; Iv 10, 11 sl.).

(34) Isp. Iv 5, 30.

(35—36) Dok žito još treba četiri mjeseca do žetve, Samarijani, željni spasenja, već su sada zreli za duhovnu žetvu, za mesijansko kraljevstvo. Doskora su apostoli poželi tu žetvu (Dap 8, 4—17).

36. I koji žanje, prima plaću i sabira plod za život vječni, da se raduju zajedno i koji sije i koji žanje.

*37. Jer ovdje pristaje poslovica: Jedan sije, drugi žanje.

38. Ja vas poslah da žanjete, gdje se vi ne trudiste; drugi se trudiše, a vi u posao njihov uđoste.«

39. Mnogi Samarijani iz onoga grada vjerovaše u njega, jer je svjedočila žena: »On mi kaza sve, što sam učinila.«

40. Samarijani izađoše dakle k njemu i zamoliše ga, da ostane kod njih. Tako osta ondje dva dana.

41. I mnogo ih više vjerova radi nauke njegove.

42. Oni rekoše ženi: »Sad ne vjerujemo više radi izjave tvoje; jer sami čusmo i znamo: Ovaj je zaista Spasitelj svijeta.«

43. Poslije dva dana otide odatle u Galileju.

*44. Jer je sam Isus posvjedočio, da prorok ne vrijedi u svojemu zavičaju.

45. A kad dođe u Galileju, primiše ga radosno Galilejci, jer su bili vidjeli sve, što je bio učinio na blagdan u Jeruzalemu. Jer su i oni bili došli na blagdan.

*46. Tako dođe opet u Kanu u Galileji, gdje je bio pretvorio vodu u vino. I bio je neki kraljevski činovnik, čiji je sin bolovao u Kafarnaumu.

47. Kad je on čuo, da je Isus došao iz Judeje u Galileju, otide k njemu i zamoli ga, neka bi sišao i sina mu iscijelio; jer je ležao na umoru.

48. Isus mu reče: »Ako ne vidite znakova i čudesa, ne vjerujete.

49. Reče mu kraljevski činovnik: »Gospodine, siđi, dok nije umrlo dijete moje!«

50. Isus mu odvrati: »Idi! Sin tvoj živi.« Vjerova čovjek riječi, koju mu reče Isus, i ode.

51. A već na putu dođoše mu nasusret sluge njegove i javiše, da njegov sin živi.

52. Upita ih za uru, u koju mu je bilo lakše. Rekoše mu: »Jučer o sedmoj uri pusti ga groznica.«

53. Tada razumje otac, da je to bila ona ura, u koju mu reče Isus: »Sin tvoj živi.« I vjerova on i sva kuća njegova.

54. To je bilo drugo čudo, koje učini Isus iza svojega povratka iz Judeje u Galileju.

GLAVA 5.

Iscjeljenje tridesetosmogodišnjega bolesnika. Isus pravi Sin Božji.

*1. Potom je bio blagdan židovski, i uzađe Isus u Jeruzalem.

*2. U Jeruzalemu je kod Ovčijih vrata ribnjak, koji se zove hebrej-

(37) Ovdje se pokazuje na smrt Isusovu, prije nego se još razvilo njegovo kraljevstvo na zemlji. Ali on se ipak kao sijač raduje žetvi apostolâ, koji su njegove sluge i njegovi radnici.

(44) Istom ovdje kazuje evanđelist pravi razlog, zašto je Isus otišao iz Jeruzalema i Judeje. Sam je Isus morao potvrditi iskustvo, da prorok u svojoj vlastitoj postojbini ne nalazi odziva i pristajanja. Isp. Mt 13, 57; Mk 6, 4.

(46) »Kraljevski činovnik« bio je viši vojni činovnik četverovlasnika Heroda Antipe, kojega je narod zvao i »kraljem«.

Gl. 5. (1) Sv. Ivan ne kazuje, koji je to bio blagdan. A jer se je Isus po Iv 4, 35 u prosincu vratio u Galileju, pomišljamo na blagdan beskvasnih kruhova, na blagdan tjedana ili na blagdan sjenica.

(2) Vulgata ima: »U Jeruzalemu je Ovčiji ribnjak, koji se zove hebrejski Betsaida.« Ovaj je ribnjak radi svoje ljekovite moći dobio ime Bethesda = kuća milosti.

ski Betsaida, i ima pet trijemova.

3. U njima je ležalo veliko mnoštvo bolesnih, slijepih, hromih i sušičavih. Oni su čekali, da se zaljulja voda.

4. Jer je anđeo Gospodnji silazio u određeno vrijeme u ribnjak i zaljuljao vodu. Tko je tad najprije sišao u zaljuljanu vodu, ozdravio bi, makar kakva bolest bila na njemu.

5. A ondje je bio jedan čovjek, koji je trideset i osam godina bio bolestan.

6. Kad ga vidje Isus gdje leži i doznade, da je već odavno bolestan, upita ga: »Hoćeš li da ozdraviš?«

7. Bolesnik mu odgovori: »Gospodine, nemam čovjeka, da me spusti u ribnjak, kad se zaljulja voda. Dok ja dođem, drugi siđe prije mene.«

8. Tada mu reče Isus: »Ustani, uzmi postelju svoju i hodi!«

9. Odmah ozdravi taj čovjek, uze postelju svoju, i hodao je naokolo. A taj je dan bila subota.

*10. Zato rekoše Židovi onome, što ozdravi: »Subota je. Ne smiješ nositi postelju svoju.«

11. On im odvrati: »Koji me iscijeli, reče mi: Uzmi postelju svoju i hodi!«

12. A oni ga zapitaše: »Tko je taj čovjek, koji ti reče: Uzmi postelju svoju i hodi?«

13. Iscijeljeni nije znao, tko je bio; jer se je Isus bio uklonio, jer je bilo ondje veliko mnoštvo ljudi.

*14. Kasnije ga zateče Isus u hramu i reče mu: »Eto si ozdravio! Ne griješi više, da ti se ne dogodi što gore!«

*15. Tada otide čovjek i javi Židovima, da je Isus, koji ga iscijeli.

16. Zato su Židovi progonili Isusa, jer je to bio činio u subotu.

*17. Isus im izjavi: »Otac moj dosada čini, i ja činim.«

18. Zato su još više gledali Židovi da ga ubiju, jer je nesamo prestupao subotu, nego je i Boga nazivao Ocem svojim i stim se gradio jednak Bogu.

*19. Isus im odvrati: »Zaista, zaista, kažem vam: Sin ne može ništa činiti sam od sebe, nego što vidi da čini Otac. Što on čini, ono i Sin čini jednako.

*20. Jer Otac ljubi Sina i sve mu pokazuje, što sam čini. I pokazat će mu veća djela od ovih, da se vi čudite.

21. Jer kao što Otac podiže mrtve i oživljuje, tako i Sin koje hoće oživljuje.

(10) Isp. 2 Mojs 20, 10; Jer 17, 24.

(14) »Ne griješi više, da ti se ne dogodi što gore!« Ove riječi Isusove pokazuju, da je taj čovjek bio grješnik, i da bolesti mogu biti i kazna za vlastite grijehe. Ono »što gore«, čim se Spasitelj prijeti tome čovjeku, ako opet bude griješio, može biti samo na onom svijetu, poslije smrti.

(15) Iscijeljeni je bio sad doznao za ime Isusovo. I javi ga Židovima u nadi, da će ih Isus opametiti i na pravi put izvesti.

(17) Isus pokazuje, da ne može biti potpuni subotni počinak po toj farizejskoj pretjeranosti. Ni samome Bogu Ocu nije moguće takvo počivanje. Isus pokazuje na svoje božansko djelovanje, da pokaže Židovima, da ga oni ne smiju suditi. Oni razumiju, da on uči svoje božanstvo, a ne će da mu vjeruju unatoč čudu, što se je dogodilo. Ova je riječ važna za nauku o božanstvu Kristovu.

(19) Kao što Sin ima božansku narav od Oca, tako ima od Oca i zajednički s Ocem i sve djelovanje.

(20) Isp. Iv 3, 35. — Još veća djela, što će ih Otac pokazati Sinu, jesu djela, što su samo Bogu vlastita: uskrišenje mrtvih i sud, kako to pokazuju slijedeći reci.

*22. I ne sudi Otac nikome; nego sav sud dade Sinu,
*23. Da svi poštuju Sina kao što poštuju Oca. Tko ne poštuje Sina, ne poštuje Oca, koji ga je poslao.
*24. Zaista, zaista, kažem vam: Tko sluša moju riječ i vjeruje onome, koji je poslao mene, ima život vječni i ne dolazi na sud, nego je prešao iz smrti u život.
25. Zaista, zaista, kažem vam: Dolazi čas, i već je tu, kad će mrtvi čuti glas Sina Božjega, i koji ga budu čuli, živjet će.
26. Jer kao što Otac ima život u sebi, tako dade i Sinu, da ima život u sebi.
27. On mu dade i vlast, da drži sud, jer je Sin čovječji.
*28. Ne čudite se tomu! Dolazi čas, kad će svi u grobovima čuti glas njegov.
*29. Tada će oni, koji su činili dobro, izaći na uskrsnuće života, a koji su činili zlo, na uskrsnuće suda.
30. Ja ne mogu ništa činiti sam od sebe. Sudim, kako čujem. Moj je sud pravedan; jer ne tražim volje svoje, nego volju onoga, koji me je poslao.
*31. Ako ja svjedočim sam za sebe, svjedočanstvo moje nije istinito.
32. Drugi je, koji svjedoči za mene, i znam, da je istinito svjedočanstvo, kojim svjedoči za mene.
33. Vi poslaste k Ivanu, i on posvjedoči za istinu.
34. Ali ja ne trebam svjedočanstva od čovjeka. Ja govorim samo o tom, da se vi spasite.
35. On je bio svjetiljka, koja gori i svijetli. A vi se htjedoste samo začas radovati u svijetlu njezinu.
36. Ja imam svjedočanstvo veće od Ivana: Djela, koja mi dade Otac da ih izvršim, ta djela, koja ja činim, svjedoče za mene, da me posla Otac.
*37. Tako Otac, koji me posla, sam posvjedoči za mene. Ali glasa njegova niti ste kad čuli, ni lica njegova nijeste vidjeli;
38. I riječi njegove nijeste spremili u sebi, jer ne vjerujete onome, koga on posla.
39. Istražujte Pisma, jer mislite, da imate u njima život vječni! Upravo su ona, koja svjedoče za mene.
40. Ipak vi ne ćete da dođete k meni, da imate život.
*41. Ja ne primam slave od ljudi.
42. Ali vas poznajem, da nemate u sebi ljubavi Božje.
43. Ja dođoh u ime Oca svojega, ali me vi ne primate. Ako li drugi dođe u ime svoje, njega primate.
44. Kako vi možete vjerovati, kad primate slavu jedan od drugoga, a

(22) Isp. Dap 17, 31. — Ipak nije poslan Isus zato, da osuđuje ljude (Iv 3, 17), nego da ih spasava (r. 24). Ali je Isus postavljen za suca, da se ljudi odvrate od zla.

(23) Opazimo, kako se ovdje Isus izjednačuje s Bogom!

(24—27) Spasitelj ovdje govori o uskrišenju duhovno mrtvih od smrti grijeha.

(24) Isp. Iv 3, 18; 8, 51.

(28—29) Ovdje je govor o tjelesnom uskrsnuću i o općenitom sudu.

(29) Isp. Mt 25, 46; Dan 12, 2.

(31—40) Isus predusreće prigovor, da je njegova riječ svjedočanstvo u vlastitoj stvari i zato bez vrijednosti. Proti tome prigovoru stavlja svjedočanstvo Oca nebeskoga, koje se očituje u njegovim čudesima (36—38) i u iskazima Svetoga Pisma (39—40).

(37) Isp. 5 Mojs 4, 12.

(41—47) Ovdje otkriva Isus razlog nevjerstvu židovskom: oholost i sebičnost.

slave, koja je od jedinoga Boga, ne tražite?
45. Ne mislite, da ću vas ja tužiti Ocu! Vaš je tužitelj Mojsije, u koga se vi uzdate.
*46. Jer kad biste vjerovali Mojsiju, i meni biste vjerovali; jer je on pisao o meni.
47. A kad njegovim Pismima ne vjerujete, kako ćete vjerovati mojim riječima?«

GLAVA 6.

Isus umnoži kruh. Ide po moru. Govor o kruhu nebeskom.

*1. Potom otide Isus preko Galilejskoga mora, naime Tiberijadskoga.
2. Veliko mnoštvo naroda išlo je za njim, jer su vidjeli čudesa, koja je činio na bolesnicima.
3. Tada uzađe Isus na goru i sjede ondje s učenicima svojim.
4. A bio je blizu Vazam, blagdan židovski.
5. I kad Isus podiže oči i vidje, da mnoštvo naroda dolazi k njemu, reče Filipu: »Odakle ćemo kupiti kruha, da ovi jedu?«
6. — A ovo reče, da ga kuša; jer je sam znao, što će činiti. —
7. Filip mu odgovori: »Dvjesta denara kruha nije dosta, da svaki od njih samo malo dobije.«
8. Jedan od učenika njegovih, Andrija, brat Simona Petra, reče mu:
9. »Ovdje je jedan dječak, koji ima pet kruhova ječmenih i dvije ribe. Ali što je to za tolike?«
10. Isus reče: »Posadite ljude!« Bilo je naime trave mnogo na onom mjestu. Posadi se dakle muževa na broj oko pet tisuća.
11. A Isus uze kruhove, dade hvalu i razdijeli onima, koji su se bili posadili; tako i od riba, koliko htjedoše.
12. Kad su se bili nasitili, reče učenicima svojim: »Skupite komade, što pretekoše, da ne propadnu!«
13. Skupiše dakle i napuniše dvanaest košarica komada od pet kruhova ječmenih, što preteče iza onih, što su jeli.
*14. Kad ljudi vidješe čudo, što ga je bio učinio Isus, rekoše: »Ovo je zaista prorok, koji ima doći na svijet.«
15. Isus doznade, da hoće da dođu, te ga silom učine kraljem. Zato otide opet u goru — posve sam.
*16. Kad bi uveče, siđoše učenici njegovi na more,
17. Uđoše u lađicu i zaploviše preko mora u Kafarnaum. Već se je bilo smrklo, a Isus još nije bio došao k njima.
18. Puhao je jak vjetar, i more se podizalo.
*19. Bili su otplovili daleko jedno dvadeset i pet ili trideset potrkališta, kad ugledaše Isusa, gdje ide po moru i približuje se k lađici. Oni se uplašiše.

(46) Isp. 1 Mojs 49, 10; 5 Mojs 18, 15.
Gl. 6. (1—21) Isp. Mt 14, 13—33; Mk 6, 32—52; Lk 9, 10—17.
(1) Tiberijada (Tiberias), grad na zapadnoj obali Genezaretskog jezera, bio je od Heroda Antipe sagrađen i prozvan po caru Tiberiju.
(14) Isp. 5 Mojs 18, 15.
(16) Ivan meće pripovijest o čudesnom umnoženju kruha pred obećanje Presvetoga Oltarskog Sakramenta, jer je to nahranjenje slika hranjenju vjernikâ kruhom nebeskim.
(19) Potrkalište = stadium (στάδιον) jest grčka mjera, duljina od 200 metara; dakle 25—30 stadija (potrkališta) iznosi jedno 5—6 kilometara, sredina Genezaretskoga mora.

20. A on im reče: »Ja sam. Ne bojte se!«
21. I htjedoše ga primiti u lađicu, ali je začas bila lađica na obali, na koju su išli.
22. Sutradan mnoštvo naroda, što je bilo ostalo preko mora, opazi, da je ondje bila samo još jedna lađica, i da Isus nije bio ušao u lađicu s učenicima svojim, nego da su učenici njegovi bili otišli sami.
23. Uto iz Tiberijade dođoše druge lađe u blizinu mjesta, gdje je bio Isus rekao zahvalnu molitvu i oni bili jeli kruh.
24. Kad dakle vidje narod, da ondje više nema Isusa ni učenika njegovih, uđoše u lađe i dođoše u Kafarnaum, da traže Isusa.
25. Nađoše ga preko mora i upitaše ga: »Učitelju, kad si došao ovamo?«
*26. Isus im odgovori: »Zaista, zaista, kažem vam: Ne tražite me, što čudesa vidjeste, nego što jedoste kruha i nasitiste se.
*27. Starajte se ne za jelo, što prolazi, nego za jelo, što ostaje za život vječni, koje će vam dati Sin čovječji; jer njega potvrdi Bog Otac.«
*28. Tada ga upitaše: »Što moramo činiti, da izvršimo djela Božja?«
*29. Isus im odgovori: »Ovo je djelo Božje, da vjerujete u onoga, koga on posla.«
*30. Oni mu odvratiše: »Koji dakle ti činiš znak, da vidimo i da ti vjerujemo? Što radiš?
31. Oci su naši jeli manu u pustinji, kao što je pisano: ,Kruh s neba dade im da jedu.«
32. Isus im reče: »Zaista, zaista, kažem vam: Ne dade vam Mojsije kruha s neba, nego vam Otac moj daje kruh istiniti s neba.
*33. Jer je kruh Božji onaj, koji silazi s neba i daje život svijetu.«
34. Tada mu rekoše: »Gospodine, daj nam svagda taj kruh!«
*35. Isus im odrati: »Ja sam kruh života. Tko dolazi k meni, ne će ogladnjeti; i tko vjeruje u mene, ne će nikad ožednjeti.
36. Ali vam rekoh: Vi me vidjeste, a ipak ne vjerujete.
37. Sve, što meni daje Otac, k meni će doći, i onoga, koji dolazi k meni, ne ću istjerati napolje.
38. Jer siđoh s neba, ne da činim volju svoju, nego volju onoga, koji me posla.
*39. A ovo je volja onoga, koji me posla, da od svega, što mi dade, ništa ne izgubim, nego da to uskrisim u posljednji dan.

(26) Isus ih kori, što ga oni traže samo radi vremenite koristi i što nijesu pravo shvatili njegova čuda.
(27) Iv 1, 32; Mt 17, 5. — Ovim riječima skreće Isus mišljenje ljudi od zemaljskih nada (r. 15) na duhovna dobra, što ih on donosi.
(28) »Djela Božja«, t. j. djela Bogu ugodna.
(29) Židovi pitaju, koja djela moraju izvršiti, da dobiju to neprolazno jelo. Isus im odgovara, da je glavno djelo vjera u njega.
(30) Ovo pitanje znak je slabe vjere njihove; nijesu imali nikakva smisla za duhovna dobra i za darove milosti.
(31) Isp. 2 Mojs 16, 13. 14; 4 Mojs 11, 7; Ps 77 [76], 24.
(33) Isp. Iv 3, 13. — Mana je bila jelo za zemaljski život, a ne za vrhunaravni život, koji ne propada smrću, nego se nastavlja u vječnom životu. Kruh Božji ima snagu da daje vrhunaravni, vječni život (r. 52).
(35—47) Isus označuje samoga sebe kao istiniti kruh života, koji utišava glad i žeđu zauvijek. A za to je potrebna vjera u njega, a upravo su Židovi u tome slabi.
(39) »A ovo je volja onoga, koji me posla«; Vulgata pridomeće: »Oca« (»Patris«).

*40. A ovo je volja Oca mojega, [koji me posla], da svaki, koji vidi Sina i vjeruje u njega, ima život vječni, i ja ću ga uskrisiti u posljednji dan.«

41. Tada su mrmljali Židovi na njega, što reče: »Ja sam kruh [živi], koji siđe s neba.«

*42. Rekoše: »Nije li ovo Isus, sin Josipov, kojemu mi znamo oca i mater? Kako dakle on veli: Ja siđoh s neba?«

43. Isus im odvrati: »Ne mrmljajte među sobom!

44. Nitko ne može doći k meni, ako ga ne povuče Otac, koji me posla. I ja ću ga uskrisiti u posljednji dan.

*45. U prorocima stoji pisano: Svi će biti naučeni od Boga. Svaki, koji čuje od Oca i nauči, dolazi k meni.

*46. Ne kao da bi tko vidio Oca. Samo koji je od Boga, vidio je Oca.

47. Zaista, zaista, kažem vam: Tko vjeruje [u mene], ima život vječni.

*48. Ja sam kruh života.

49. Oci su vaši jeli manu u pustinji, i pomriješe.

50. Ovo je kruh, koji silazi s neba, da tko jede od njega, ne umre.

*51. Ja sam kruh živi, koji siđoh s neba. Tko jede od ovoga kruha, živjet će do vijeka. Kruh, koji ću ja dati, tijelo je moje za život svijeta.«

52. Tada su se prepirali Židovi među sobom, i rekoše: »Kako nam može ovaj dati tijelo svoje da jedemo?«

53. Isus im odvrati: »Zaista zaista, kažem vam: Ako ne jedete tijela Sina čovječjega i ne pijete krvi njegove, nemate života u sebi.

*54. Tko jede tijelo moje i pije krv moju, ima život vječni, i ja ću ga uskrisiti u posljednji dan.

55. Jer je tijelo moje pravo jelo i krv moja pravo piće.

56. Tko jede moje tijelo i pije moju krv, ostaje u meni i ja u njemu.

57. Kao što mene posla živi Otac, i ja živim radi Oca, tako će i onaj, koji jede mene, živjeti radi mene.

*58. Ovo je kruh, koji siđe s neba, ne kao što vaši oci jedoše manu, i pomriješe. Tko jede ovaj kruh, živjet će do vijeka.«

59. Tako je on učio u sinagogi u Kafarnaumu.

60. Mnogi od učenika njegovih, koji su to čuli, rekoše: »Ovo je tvrd govor! Tko ga može slušati?«

---

(40) Riječi u zaporci uzete su iz Vulgate.

(42) Isp. Mt 13, 55; Mk 6, 3.

(45) Isp. Iz 54, 13; Jer 31, 33. 34.

(46) Isp. Iv 1, 18; Mt 11, 27.

(48—59) Isus daje vjernicima da blaguju euharistijski kruh života, t. j. njegovo vlastito tijelo i njegovu vlastitu krv. Blagovanje ovoga kruha donosi najuže zajedništvo života s njim. Ovaj euharistijski kruh života neizmjerno je dragocjeniji od mane Staroga Zavjeta. Mana je hranila samo tijelo, a nije ga mogla očuvati od smrti. Euharistijski kruh hrani dušu i čuva je od vječne smrti. Židovi su posve tjelesno shvatili Spasitelja, kao da on traži od svojih učenika, da jedu njegovo čovječje tijelo. Zato im veli Spasitelj, da se tu ne radi o čisto čovječjem tijelu, nego o njegovu tijelu bitno sjedinjenom s božanstvom, o tijelu, koje poradi toga najužeg sjedinjenja s božanstvom nije nešto neduhovno, nešto beživotno, nego je duh i život, te produhovljuje i oživljuje sve, koji ga blaguju.

(51) Ovaj redak u Vulgati je 51. i 52. redak, i tako u ovoj glavi Vulgata ima 72 retka, a grčki izvornik 71 redak.

(54) Isp. Mt 26, 26; 1 Kor 11, 25.

(58) Isp. Iv 6, 33.

61. Isus je znao, da učenici njegovi mrmljaju na to, i reče im: »Zar vas ovo sablažnjava?

*62. A kad vidite Sina čovječjega da uzlazi gore, gdje je prije bio?

*63. Duh je ono, što oživljava, tijelo ne koristi ništa. Riječi, koje vam ja rekoh, jesu duh i život.

*64. Ali imaju neki među vama, koji ne vjeruju.« — Jer je znao Isus od početka, tko ne vjeruje i tko će ga izdati. —

65. »Zato«, nastavi on, »rekoh vam: Nitko ne može doći k meni, ako mu nije dano od Oca [mojega].«

66. Otada mnogi od učenika njegovih odstupiše, i nijesu više išli s njim.

67. Tada upita Isus dvanaestoricu: »Hoćete li i vi otići?«

68. Simon Petar odgovori mu: »Gospodine, kome ćemo ići? Ti imaš riječi vječnoga života.

*69. I mi vjerovasmo i spoznasmo, da si ti Svetac Božji.«

70. Isus im odvrati: »Ne izabrah li ja vas dvanaestoricu? A ipak je jedan od vas đavao!«

71. A govorio je za Judu, sina Simona iz Kariota. Ovaj, jedan od dvanaestorice, imao ga je izdati.

GLAVA 7.

Isus putuje na blagdan sjenica. Govori u hramu.

*1. Potom je Isus hodao naokolo po Galileji. Jer po Judeji nije htio da hoda, jer su gledali Židovi da ga ubiju.

*2. A bio je blizu židovski blagdan sjenica.

*3. Tada mu rekoše braća njegova: »Izađi odavle i pođi u Judeju, da i učenici tvoji vide djela tvoja, što ih činiš.

*4. Jer nitko ne čini što tajno, a sam traži da je poznat. Ako to činiš, objavi sebe svijetu!«

5. — Jer ni braća njegova nijesu vjerovala u njega. —

6. Isus im odvrati: »Vrijeme moje još nije došlo, a vrijeme je vaše svagda spremno.

*7. Na vas ne može svijet mrziti; a na mene mrzi, jer ja svjedočim za nj, da su djela njegova zla.

(62) Kad u dan mojega uzašašća u nebo vidite, kako se vaš Učitelj, Sin čovječji, koji je došao s neba, vraća u nebo, gdje je prije bio, tada vas moja riječ ne će više sablažnjavati. Posljednja rečenica ispuštena je u tekstu.

(63) Što Isus daje za blagovanje, nije njegovo mrtvo tijelo otrgnuto od duha, nego je njegovo tijelo od božanskoga Duha oživljeno i od njega produhovljeno.

(64) Isp. Iv 6, 44.

(69) Isp. Iv 11, 27; Mk 1, 24; Lk 4, 34; Mt 16, 16. — Mjesto »Svetac Božji« ima Vulgata »Krist, Sin Božji«.

Gl. 7. (1) Isp. Iv 5, 8.

(2) Isp. 3 Mojs 23, 34. — Blagdan sjenica u listopadu trajao je sedam dana. Na ovaj blagdan slavili su Židovi uspomenu na svoje zakonodavstvo i na prebivanje u pustinji po sjenicama. Na ovaj su blagdan morali hodočastiti u Jeruzalem odrasli Židovi. U ovoj glavi pokazuje Ivan, kako je u mnogih živjela vjera u Isusovo božansko poslanje (mesijanstvo), i kako su se protivnici odupirali toj vjeri iz zlobe (r. 17. 19) i ništavim svojim izgovorima (r. 22—24. 27. 42. 52).

(3) »Braća« Isusova jesu njegovi rođaci (isp. Mt 12, 46; Iv 2, 12 s bilješkama).

(4—5) »Braća« Isusova nalaze za nerazborito, da Isus radi u prezrenoj Galileji. Po njihovu mišljenju morao bi se on u Jeruzalemu pokazati kao Mesija; a za to pruža najbolju priliku blagdan sjenica. »Braća«, kako se vidi, nijesu imala prave mesijanske vjere.

(7) Isp. Iv 15, 18.

*8. Vi uzađite na blagdan ovaj! Ja još ne ću uzaći na blagdan ovaj, jer se moje vrijeme još nije navršilo.«

9. Tako reče i ostade u Galileji.

10. A izakako su bila braća njegova uzašla na blagdan, tada i sam uzađe, ali ne javno, nego kao tajno.

11. Židovi su ga tražili na blagdan i pitali: »Gdje je on?«

*12. Govorilo se mnogo o njemu u narodu. Jedni su rekli: »On je dobar«, a drugi su mislili: »Ne, on zavodi narod.«

*13. Ali nitko nije govorio javno o njemu od straha pred Židovima.

*14. Već je bio blagdan prošao napola, kad Isus uzađe u hram i stade učiti.

15. Zadivljeni pitali su Židovi: »Kako ovaj razumije Pismo, a nije se učio?«

*16. Isus im odvrati: »Moja nauka nije moja, nego onoga, koji me je poslao.

17. Ako tko hoće činiti njegovu volju, poznat će, je li ova nauka od Boga, ili ja sam od sebe govorim.

18. Tko govori sam od sebe, traži slavu svoju; a tko traži slavu onoga, koji ga je poslao, on je istinit, i nema u njemu nepravde.

19. Nije li vam Mojsije dao zakon? I nitko od vas ne izvršuje zakon. Zašto tražite da me ubijete?«

*20. Narod odgovori: »Đavao je u tebi. Tko traži da te ubije?«

*21. Isus im odvrati: »Jedno djelo učinih, i svi se divite.

*22. Mojsije vam dade obrezanje — ne kao da je od Mojsija, nego od otaca —, i u subotu obrezujete čovjeka.

23. Ako se čovjek u subotu obrezuje, da se ne prekrši zakon Mojsijev: što se srdite na me, jer sam svega čovjeka ozdravio u subotu?

*24. Nemojte suditi po vanjštini, nego pravedan sud sudite!«

25. Tada su rekli neki iz Jeruzalema: »Nije li to onaj, kojega traže da ubiju?

26. A eto, javno govori, i ništa mu ne vele. Da ne upoznaše doista poglavari, da je on Mesija?

*27. Ali ovoga znamo, otkuda je. A Mesija kad dođe, nitko ne zna, otkuda je.«

*28. Tada povika Isus, dok je učio u hramu: »I poznajete me i znate, otkuda sam. Ja ne dođoh sâm od sebe, nego jest Istiniti, koji me posla, kojega vi ne znate.

(8) Isus hoće samo reći, da on ne ide javno s hodočasnicima na blagdan, a ne kaže, da ne će pohoditi Jeruzalem (isp. r. 10).

(12) »On je dobar«, t. j. nije nikakav varalica ili lažan Mesija.

(13) Isp. Iv 9, 22; 12, 42.

(14) »Stade učiti« u jednom od trijemova, što su bili okolo hrama.

(16) Isp. Iv 14, 24. — Isus kaže, da je njegova nauka od Boga, i obrazlaže to svojom nesebičnom predanošću službi Božjoj (r. 18).

(20) Isp. Iv 5, 18; 8, 48; 10, 20. — Narod taj nije bio upućen u farizejske namjere; drugi drukčije (isp. r. 25).

(21—23) Isus odbija prigovor, da je oskvrnio subotu iscjeljenjem jednoga bolesnika u subotu (5, 2 sl.). Iscjeljenje u subotu ipak manje oskvrni subotu, negoli obrezanje u subotu.

(22) Isp. 3 Mojs 12, 3; 1 Mojs 17, 10.

(24) Isp. 5 Mojs 1, 16.

(27) Po jednom mišljenju narodnom imao se Mesija iznenada pojaviti, a da mu se ne zna čovječje podrijetlo. Ovo mišljenje pomiješalo je prvi dolazak s drugim na Sudnji dan (isp. Mt 24, 27).

(28—29) Židovi poznaju njegovo čovječje podrijetlo, ali ne poznaju njegovo božansko poslanje. Uzrok je tome u njihovoj slaboj spoznaji Boga.

(28) Isp. Iv 8, 14.

29. Ja ga poznajem, jer sam od njega, i on me posla.«
*30. Tada su gledali da ga uhvate. Ali nitko ne metnu na nj ruke, jer još nije bio došao čas njegov.
31. A od naroda su mnogi vjerovali u njega. Govorili su: »Kad dođe Mesija, da li će više čudesa činiti nego ovaj što čini?«
32. Farizeji doznaše, da narod tako govori o njemu. Tada poslaše glavari svećenički i farizeji sluge, da ga uhvate.
*33. Isus reče: »Još sam malo vremena s vama, onda idem k onome, koji me posla.
*34. Tražit ćete me, i ne ćete me naći, i gdje sam ja, vi ne možete doći.«
35. Tada rekoše židovi među sobom: »Kuda će ovaj ići, da ga mi ne ćemo naći? Da ne će poći za židovima razasutim među neznabošcima i učiti neznabošce?
36. Što znači ova riječ što reče: Tražit ćete me, i ne ćete me naći, i: Gdje sam ja, vi ne možete doći?«
*37. U posljednji veliki dan blagdana stajao je Isus i vikao: »Tko je žedan, neka dođe k meni i pije!
*38. Tko vjeruje u mene, kako kaže Pismo, iz njegova će srca poteći rijeke žive vode.«
39. A ovo reče za Duha, kojega su imali primiti oni, koji vjeruju u njega. Jer Duh Sveti nije još bio došao, jer se Isus nije bio još proslavio.
40. Neki od naroda, koji su bili čuli ove riječi, rekoše: »Ovo je zaista prorok!«
41. Drugi rekoše: »Ovo je Mesija!« Opet drugi: »Zar iz Galileje dolazi Mesija?
*42. Ne kaže li Pismo: Mesija dolazi od roda Davidova i iz mjesta Betlehema, odakle je bio David?«
43. Tako nastade prepirka u narodu radi njega.
44. Neki od njih htjedoše ga uhvatiti, ali nitko ne metnu rukû na njega.
45. Dođoše dakle sluge glavarima svećeničkim i farizejima. Ovi ih upitaše: »Zašto ga ne dovedoste?«
46. Sluge odgovoriše: »Nikad čovjek nije tako govorio kao ovaj čovjek.«
47. A farizeji im odvratiše: »Zar ste i vi zavedeni?
48. Je li vjerovao tko od poglavara ili farizeja u njega?
49. Nego narod ovaj, koji ne zna zakona — proklet bio!«
*50. Tada reče jedan od njih, Nikodem, koji mu je nekoć [noću] bio došao:
*51. »Osuđuje li zakon naš čovjeka, prije nego ga je saslušao i doznao što čini?«
52. Oni mu odvratiše: »Da nijesi možebit i ti iz Galileje? Ispitaj [u Pismu] i vidjet ćeš, da prorok ne dolazi iz Galileje.«
53. I otidoše svaki svojoj kući.

(30) Isp. Iv 8, 20.
(33) Isp. Iv 12, 35; 13, 33; 14, 19; 16, 17.
(34) »Vi ne možete doći« na desnu Boga; jer će tvrdokorni Židovi biti osuđeni.
(37—39) Posljednji (sedmi) dan blagdana sjenica slavio se je osobito svečano, i zato se je zvao »veliki«. Na taj bi se dan donosila u hram u svečanom ophodu voda iz vrela Siloe, i svećenik bi tu vodu izlio na žrtvenik za žrtve paljenice. Na taj obred nadovezuje Spasitelj i proriče izlijevanje Duha Svetoga. Tko vjeruje u Isusa, primit će puninu milosti Duha Svetoga, i tako će opet sâm postati izvor spasenja za druge.
(38) Isp. Iz 58, 11.
(42) Isp. Ps 88, 4; 2 Kralj 7, 12; Mih 5, 2; Mt 2, 6; Lk 2, 4. 7
(50) Isp. Iv 19, 39.
(51) Isp. 5 Mojs 17, 8; 19, 15.

GLAVA 8.

Preljubočinica. Isus svijetlo svijeta. Raspre sa Židovima.

*1. A Isus otide na Maslinsku
goru.
2. Rano ujutro dođe opet u hram.
Sav narod pohrli k njemu. On sjede
i uze ih učiti.
3. Tada književnici i farizeji dovedoše
ženu zatečenu u preljubi,
postaviše je na srijedu
4. I rekoše mu: »Učitelju, ova je
žena sada zatečena u preljubi.
*5. Mojsije nam je zapovjedio u
zakonu, da takove kamenujemo.
A ti što veliš?«
6. Ovim pitanjem htjedoše ga
kušati, da bi ga mogli optužiti. Isus
se nagnu dolje i uze pisati prstom
po zemlji.
7. Kad su ga jednako pitali, usravi
se i reče im: »Tko je među
vama bez grijeha, neka prvi baci
kamen na nju!«
8. I opet se sagnu i pisao je po
zemlji.
9. Kad su čuli odgovor, stadoše
izlaziti jedan za drugim počevši od
starješina. I ostade Isus sam sa ženom,
koja je stajala na srijedi.
10. Isus se uspravi i upita: »Ženo,
gdje su oni [koji su te tužili]?
Nitko te ne osudi?«
*11. Ona odgovori: »Nitko, Gospodine!«
Tada reče Isus: »Ni ja
te ne ću osuditi. Idi, i odsele više
ne griješi!«
*12. Isus im dalje reče: »Ja sam
svijetlo svijeta. Tko ide za mnom,
ne hoda u tmini, nego će imati svijetlo
života.«
*13. Tada mu rekoše farizeji:
»Ti sam za sebe svjedočiš. Svjedočanstvo
tvoje nije istinito.«
14. Isus im odvrati: »Iako ja
svjedočim sam za sebe, istinito je
svjedočanstvo moje. Jer znam,
otkuda dođoh i kuda idem. A vi ne
znate, otkuda dolazim i kuda idem.
15. Vi sudite po vanjštini, ja ne
sudim nikome.
16. I ako sudim ja, sud je moj
istinit, jer nijesam sam, nego ja i
Otac, koji me posla.
*17. U zakonu vašem stoji pisano,
da je svjedočanstvo dvojice ljudi
istinito.
18. Ja sam, koji svjedočim sam
za sebe, i Otac, koji me posla, svjedoči
za mene.«
19. Tada ga upitaše: »Gdje je
Otac tvoj?« Isus odgovori: »Vi ne
poznajete ni mene ni Oca mojega.
Kad biste poznavali mene, poznavali
biste i Oca mojega.«

Gl. 8. (1—11) Pripovijest o preljubočinici fali u najstarijim grčkim rukopisima i u mnogim starim prijevodima. Ali se nalazi u Vulgati i u nekim drugim prijevodima.

(5) Isp. 3 Mojs 20, 10; 5 Mojs 22, 22.

(11) Isus je postupao tako blago s ovom ženom, 1) jer je bila puna pokanja, 2) jer on nije došao da osuđuje, nego da spasava, 3) jer je bio prozreo lukavu namjeru Židova.

(12) Isp. 1, 4; 9, 5; 12, 46; 1 Iv 1, 5. — Vanjski povod za izbor riječi »svijetlo života« bila je sjajna rasvjeta, što se upriličila na blagdan sjenica u predvorju hrama. A što Isus sam sebe naziva svijetlom, to je mesijanski (Mt 4, 16). Isus je duhovno svijetlo, jer je donio objavu o najvažnijim pitanjima duše.

(13—14) Po 5 Mojs 17, 6; 19, 15 bila su potrebna za pravovaljano svjedočanstvo dva ili tri svjedoka. Ali ovo pravno načelo ne može se protegnuti na Isusa, jer je njegovo svjedočanstvo božansko i zato posve istinito i potpuno dostatno.

(17—18) Iako je samo svjedočanstvo Isusovo potpuno dostatno, ipak ono je samo, jer i Otac svjedoči za Isusa čudesima, što ih čini po njemu. I stim je sve udovoljeno zahtjevu mozajičkoga zakona.

*20. Ove riječi reče on kod riznice, kad je učio u hramu. I nitko ga ne uhvati; jer još nije bio došao čas njegov.

21. Nadalje im on reče: »Ja idem. Tražit ćete me i umrijet ćete u svojemu grijehu. Kud ja idem, vi ne možete doći.«

22. Tada rekoše židovi: »Da se ne će sam ubiti, jer reče: Kud ja idem, vi ne možete doći?«

23. On im odvrati: »Vi ste odozdo, ja sam odozgo; vi ste od ovoga svijeta, ja nijesam od ovoga svijeta.

24. Rekoh vam: Umrijet ćete u grijesima svojim. Jer ako ne uzvjerujete, da sam ja, umrijet ćete u grijesima svojim.«

*25. Tada ga upitaše: »Tko si ti?« Isus im odgovori: »Početak, koji vam i govorim.

*26. Mnogo imam o vama govoriti i suditi, ali onaj, koji me posla, istinit je, i ja ono govorim svijetu, što sam čuo od njega.«

27. Oni ne opaziše, da im je govorio o Ocu.

*28. Isus nastavi: »Kad podignete Sina čovječjega, onda ćete upoznati, da sam ja, i da ništa sam od sebe ne činim, nego onako govorim, kako me nauči Otac moj.

*29. Onaj, koji me posla, sa mnom je. On me ne ostavi sama, jer ja svagda činim, što je njemu ugodno.«

30. Kad je ovo govorio, mnogi vjerovaše u njega.

31. Tada Isus reče onim židovima, koji vjerovaše u njega: »Ako vi ustrajete u mojoj nauci, zaista ćete biti učenici moji.

32. Tada ćete upoznati istinu, i istina će vas osloboditi.«

*33. Odgovoriše mu: »Mi smo djeca Abrahamova i nikome nijesmo robovali nikad. Kako ti veliš: Bit ćete slobodni?«

*34. Isus im odvrati: »Zaista, zaista, kažem vam: Tko čini grijeh, rob je grijehu.

35. Rob ne ostaje zauvijek u kući, sin ostaje zauvijek.

36. Ako vas dakle Sin osobodi, zaista ćete biti slobodni.

37. Znam, da ste djeca Abrahamova. Ali gledate da me ubijete; jer se moja riječ vas ne prima.

38. Ja govorim, što sam vidio u Oca svojega; i vi činite, što ste čuli od oca svojega.«

*39. Odvratiše mu: »Otac je naš Abraham.« Isus im reče: »Ako ste djeca Abrahamova, onda činite i djela Abrahamova!

40. Ali vi sad gledate da ubijete mene, čovjeka, koji sam vam govorio istinu, koju sam čuo od Boga. Tako Abraham nije činio.

(20) Vulgata mjesto »reče on« ima »reče Isus«. Tako i u r. 21.

(25) »Početak, koji vam i govorim«: Vulgata najbolje prevodi tako. To jest: ja sam početak, od kojega je sve, što je stvoreno, a koji govori i vama. Makar da ste nevrijedni, ipak se on objavljuje i vama.

(26) Isus kaže, da bi imao još mnogošta reći za osudu svojih protivnika, ali to ne čini sada, jer ga je Otac poslao kao Spasitelja, a još ne kao Suca.

(28) Kada pribijete na križ Sina čovječjega, tada ćete iz njegova uskrsnuća i uzašašća, iz poslanja Duha Svetoga i raširenja Crkve upoznati, da sam ja pravi Mesija i Sin Božji. Isp. Iv 3, 14; 12, 32.

(29) Isp. Iv 16, 32.

(33—36) Isus suprotstavlja židovskom narodnosnom ponosu slobode pravu slobodu djece Božje, to jest slobodu od grijeha i od vječne smrti.

(34) Isp. Rimlj 6, 15 sl.; 2 Pet 2, 19.

(39) Isp. Mt 3, 9.

*41. Vi činite djela oca svojega.« Tada mu rekoše: »Mi nijesmo rođeni od preljubočinstva, jednoga oca imamo, Boga.«
*42. Isus im odvrati: »Kad bi Bog bio vaš otac, vi biste ljubili mene; jer ja od Boga izađoh i dođoh. Ne dođoh sam od sebe, nego me on posla.
*43. Zašto ne razumijete govora mojega? Jer ne možete riječi moje da slušate.
*44. Vi imate đavla za oca i hoćete da činite po željama oca svojega. On je bio krvnik ljudi od početka. On nije bio utvrđen u istini, jer nema istine u njemu. Kad govori laž, svoje govore. Jer je laža i otac laži.
45. Jer ja istinu govorim, ne vjerujete mi.
46. Tko će me od vas prekoriti za kakav grijeh? Ako [vam] kažem istinu, zašto mi ne vjerujete?
*47. Tko je od Boga, riječi Božje sluša. Zato vi ne slušate, jer nijeste od Boga.«
*48. Tada mu odvratiše Židovi: »Ne velimo li mi pravo, da si Samarijanin i da imaš đavla?«
49. Isus odvrati: »Ja nemam đavla, nego poštujem Oca svojega, a vi mene sramotite.
*50. A ja ne tražim slave svoje; ima, koji traži i sudi.
*51. Zaista, zaista, kažem vam: Ako tko bude držao riječ moju, ne će vidjeti smrti do vijeka.«
52. Tada mu rekoše Židovi: »Sad znamo, da imaš đavla. Abraham umrije, i proroci, a ti kažeš: Ako tko bude držao riječ moju, ne će okusiti smrti do vijeka.
*53. Jesi li ti veći od oca našega Abrahama, koji umrije? I proroci pomriješe. Tko se ti sam gradiš?«
54. Isus odvrati: »Ako se ja sam slavim, slava je moja ništa. Otac je moj, koji me slavi, za kojega vi kažete, da je vaš Bog.
*55. Ali vi ga ne poznajete, a ja ga znam; i ako reknem, da ga ne znam, bit ću kao i vi laža. Ali ga znam i riječ njegovu držim.
*56. Abraham, otac vaš, kliktao je, da bi vidio dan moj. Vidio je i obradovao se je.«
57. Tada mu rekoše židovi: »Još ti nema pedeset godina, i Abrahama si zar vidio?«
*58. Isus im odgovori: »Zaista, zaista, kažem vam: Prije nego je postao Abraham, ja sam.«
59. Tada uzeše kamenje, da bace na nj. A Isus se sakri i izađe iz hrama.

(41) Po shvaćanju Židova neznabošci dolaze od preljubočinstva, jer služe lažnim bogovima, idolima. Idolopoklonstvo često se puta u Starom Zavjetu zove preljubočinstvo.
(42) Isv. Iv 16, 27.
(43) »Jer ne možete riječi moje da slušate«, popuni: poradi svoje opake strasti. Tu opaku strast kori Isus oštro u slijedećim recima, ali Židovi ne odstupaju od nje, nego je pokazuju još žešće (r. 48. 52).
(44) Isp. 1 Iv 3, 8.
(47) Isp. Iv 18, 37; 1 Iv 4, 6.
(48) Isp. Iv 7, 20; Mt 10, 25. — Samarijani bili su Židovima kao neznabošci, koji su potpali pod đavla.
(50) Isp. Iv 5, 44.
(51) Isp. Iv 5, 24; 11, 25.
(53) Isp. Iv 4, 12.
(55) Isp. gore r. 19.
(56) Abraham ovdje na zemlji mogao je samo izdaleka pozdravljati buduće mesijansko vrijeme; kliktao je od želje, da ga vidi. A kad je s Kristom došao taj dan, gledao ga je sav radostan iz vječnosti.
(58) »Ja sam«, t. j. ja sam od vječnosti, od vijeka. Ovdje Isus jasno pridaje sebi vlastitosti Božje kao kod Iv 5, 19. 23. 30.

GLAVA 9.

Iscjeljenje slijepca od rođenja. Farizejska sljepoća.

*1. I prolazeći vidje čovjeka slijepa od rođenja.
*2. Učenici njegovi zapitaše ga: »Učitelju, tko sagriješi, ovaj ili roditelji njegovi, te se rodi slijep?«
3. Isus odgovori: »Ni on ne sagriješi, ni roditelji njegovi, nego da se objave djela Božja na njemu.
*4. Meni valja raditi djela onoga, koji me posla, dok je dan. Dolazi noć, kada nitko ne može raditi.
*5. Dok sam na svijetu, svijetlo sam svijeta.«
6. Kad reče ovo, pljunu na zemlju, načini blato od sline, pomaza blatom oči slijepčeve
*7. I reče mu: »Idi, operi se u ribnjaku Siloi — što znači Poslan. — Otide dakle, opra se i dođe videći.
8. A susjedi i koji su ga prije bili vidjeli kao prosjaka, rekoše: »Nije li ovo onaj, što je sjedio i prosio?«
9. Jedni rekoše: »Jest, on je!« A drugi: »Nije, nego mu je sličan.« A on je govorio: »Ja sam.«
10. Tada ga upitaše: »Kako ti se otvoriše oči?«
*11. On odgovori: »Onaj čovjek, koji se zove Isus, načini blato i pomaza oči moje i reče mi: Idi na ribnjak Silou i operi se! Otidoh, oprah se, i vidim.«
12. Upitaše ga dalje: »Gdje je on?« Odgovori: »Ne znam.«
*13. Dovedoše k farizejima onoga, koji je bio prije slijep.
14. A bila je subota, kad načini Isus blato i otvori mu oči.
15. Opet ga dakle upitaše farizeji, kako je progledao. A on im reče: »Blato metnu mi na oči, i oprah se, i vidim.«
16. Tada rekoše neki od farizeja: »Nije ovaj čovjek od Boga, jer ne svetkuje subote.« A drugi rekoše: »Kako može čovjek grješnik činiti takve znakove?« I bio je razdor među njima.
*17. Rekoše dakle opet slijepcu: »Što veliš ti za njega, koji ti otvori oči?« On odgovori: »Prorok je.«
*18. I ne povjerovaše Židovi za njega, da je bio slijep i da je progledao, dok ne dozvaše roditelje onoga, što je progledao;
19. I zapitaše ih: »Je li ovo vaš sin, za koga vi kažete, da se je rodio slijep? Kako dakle sad vidi?«
20. Odgovoriše im roditelji njegovi: »Znamo, da je ovo sin naš i da se je rodio slijep.
21. A kako sad vidi, ne znamo, ili tko mu otvori oči, ne znamo. Pitajte njega! On je veliki, neka sam govori za sebe!«

Gl. 9. (1) Glava 9. iznosi na svijetlo zlobu i tvrdoglavu opakost Židova.
(2—3) Židovi su mislili, da je svako zlo kazna za koji određeni osobni grijeh ili za koji grijeh roditeljâ ili praroditeljâ. Ovo mišljenje zabacuje Isus.
(4) Uza sve navale navedene u prijašnjoj glavi ne da se Isus zaustaviti u svom djelovanju.
(5) Isp. Iv 8, 12; 12, 35 sl.
(7) Ribnjak Siloa (Siloe) na jugu od Jeruzalema (isp. Lk 13, 4; 2 Ezd 3, 15). Krist, poslanik Božji, šalje slijepca k drugome poslaniku, ribnjaku Siloi. Hebrejski »šiloah« znači poslan, poslanik. I tako ovdje imamo lijepu analogiju i simbolizam.
(11) Slijepac od rođenja mogao je to saznati od onih, koji su ga bili vodili na ribnjak Silou.
(13) Farizeji gledaju iz ovoga čuda skovati novo oružje proti Isusu.
(17) »Prorok je«; isp. Lk 7, 16.
(18) Upada uprav u oči, kako se ovi Židovi trude, da pronađu razloge proti vjerovanju u Isusa, a nimalo im nije stalo, da shvate djela i riječi Isusove. Ali tako uvijek radi zlobna okorjelost.

*22. Ovo rekoše roditelji njegovi, jer su se bojali Židova. Jer su se već bili zdogovorili Židovi, da se svaki, koji bi ga priznao za Mesiju, izopći iz sinagoge.

23. Zato rekoše roditelji njegovi: »On je veliki. Pitajte njega!«

24. Tada dozvaše opet čovjeka, koji je bio slijep, i rekoše mu: »Podaj Bogu slavu! Mi znamo, da je ovaj čovjek grješnik.«

25. A on im odvrati: »Je li grješnik, ne znam. Jedno znam, da sam bio slijep, a sad vidim.«

26. Upitaše ga: »Što ti je učinio? Kako ti je otvorio oči?«

*27. Odgovori im: »Već sam vam kazao, a nijeste slušali. Što ćete opet slušati? Ne ćete li i vi postati učenici njegovi?«

28. Tada ga prokleše i rekoše: »Ti budi učenik njegov, a mi smo učenici Mojsijevi!

29. Mi znamo, da je Mojsiju govorio Bog, a za ovoga ne znamo, otkuda je.«

30. Odvrati im onaj čovjek: »To i jest čudnovato, što vi ne znate, otkuda je, a on otvori oči moje.

*31. A znamo, da Bog ne sluša grješnikâ, nego ako tko poštuje Boga i čini volju njegovu, onoga usliši.

32. Otkako je svijeta, nije se čulo, da je tko otvorio oči rođenom slijepcu.

33. Kad on ne bi bio od Boga, ne bi mogao ništa činiti.«

34. Odvratiše mu: »U grijesima si se rodio sav, i ti da nas učiš?« I izbaciše ga napolje.

*35. Čuo je Isus, da ga izbaciše napolje, i kad ga nađe, upita ga: »Vjeruješ li ti u Sina čovječjega?«

36. On odgovori: »Tko je, Gospodine, da vjerujem u njega?«

37. Isus mu odvrati: »I vidio si ga, i koji govori s tobom, on je.«

38. A on reče: »Vjerujem, Gospodine«, i baci se pred njega ničice.

*39. Isus nastavi: »Ja dođoh na sud na ovaj svijet, da vide, koji ne vide, i koji vide, da postanu slijepi.«

40. To su čuli neki od farizeja, koji su bili s njim, i upitaše ga: »Jesmo li i mi slijepi?«

41. Isus im odgovori: »Kad biste bili slijepi, ne biste imali grijeha. A sad velite: Vidimo. Zato vaš grijeh ostaje.

(22) Isp. Iv 7, 13; 12, 42.

(27) »Već sam vam kazao, a nijeste slušali«; Vulgata ima: »Već sam vam kazao, i čuli ste« (»Dixi vobis jam, et audistis«). — Slijepac, iza iscjeljenja, dao se je izvijestiti o Isusu, koji ga je iscijelio. Tako nam samo budu jasne njegove riječi. A možda su mu kazali i za zlobu farizejâ prema Isusu.

(31) Ako je grješnik skrušen i hoće da se popravi, može se nadati, da će mu Bog uslišiti molitvu, makar još i ne dobio oproštenja svojih grijeha. Što veli u tekstu slijepac, to je njegovo mišljenje. — »Nego ako tko poštuje Boga i čini volju njegovu, onoga usliši«: isp. Prič 15, 29; 28, 9.

(35) »Vjeruješ li ti u Sina čovječjega?« Vulgata ima: »Vjeruješ li ti u Sina Božjega?« (»Tu credis in Filium Dei?«).

(39) Isusova osoba i nauka donosi lučenje između vjernih i nevjernih. Vođe naroda, koji se smatraju kao oni, što vide i znaju, uistinu su slijepi. Nasuprot siromašni i neznatni, koje bogati i učeni drže za slijepe, uistinu su prosvijetljeni, i oni nalaze put k vjeri i k Isusu.

GLAVA 10.

Dobri pastir. Isus na svetkovini posvećenja hrama.

*1. Zaista, zaista, kažem vam: Tko ne ulazi na vrata u ovčinjak, nego prelazi na drugom mjestu, on je tat i razbojnik.

2. A tko ulazi na vrata, pastir je ovcama.

3. Njemu vratar otvara, i ovce slušaju glas njegov. On zove svoje ovce po imenu i izvodi ih.

4. I kad ispusti svoje ovce, ide pred njima, i ovce idu za njim, jer poznaju glas njegov.

5. A za tuđinom ne idu, nego bježe od njega, jer ne poznaju glasa tuđega.«

6. Ovu priču kaza im Isus. Ali oni ne razumješe, što im htjede stim kazati.

*7. Tada im reče Isus opet: »Zaista, zaista, kažem vam: Ja sam vrata k ovcama.

8. Svi. koji dođoše prije mene, tati su i razbojnici, i ovce ih nijesu slušale.

9. Ja sam vrata. Tko uđe kroza me, spasit će se. On će ulaziti i izlaziti i pašu nalaziti.

10. Tat ne dolazi, nego da krade, ubija i upropašćuje. Ja dođoh, da imaju život i obilatije imaju.

*11. Ja sam pastir dobri. Pastir dobri daje život svoj za ovce.

12. A najamnik i koji nije pastir, kome nijesu ovce svoje, vidi vuka gdje dolazi, i ostavlja ovce, i bježi. I vuk grabi ih i razgoni.

13. A najamnik bježi, jer je najamnik i ne mari za ovce.

14. Ja sam pastir dobri, i poznajem svoje, i mene poznaju moje.

*15. Kao što mene poznaje Otac, i ja poznajem Oca, i život svoj polažem za ovce svoje.

*16. I druge ovce imam, koje nijesu iz ovoga ovčinjaka, i one mi valja dovesti, i čut će glas moj, i bit će jedno stado i jedan pastir.

*17. Zato me ljubi Otac, jer ja život svoj polažem, da ga opet uzmem.

18. Nitko ga ne otima od mene, nego ga ja sam od sebe polažem, i

---

Gl. 10. (1—21). Isus je vrhovni pastir i gospodar, kojemu je Otac nebeski povjerio svoje stado. Svi drugi pastiri zavisni su od njega i moraju primiti od njega nalog i punomoć, da mogu pasti njegovo stado. Zato Spasitelj slikovito označuje sebe kao vrata ovčinjaka. Tko dakle bez poziva Kristova prisvaja sebi duhovno vodstvo njegova naroda, taj je kao tat i razbojnik, koji prodire i uvlači se u njegov ovčinjak. Takvi su tati i razbojnici, veli Spasitelj, farizeji, koji su htjeli da odvedu narod od njega, pravoga pastira.

(7—10) Isus je vrata, t. j. on je jedini put k spasenju kao Spasitelj i Učitelj. Svaki je drugi samo onda pravi učitelj i vođa k spasenju, ako je poslan od Isusa i vjerno vrši to njegovo poslanje. Svi oni, koji nastupaju kao učitelji, a nijesu u zajednici s Mesijom i nemaju božanskoga poslanja, jesu kao tat, koji prelazi preko zida. Farizeji nijesu pravi pastiri, jer zavode narod i otimaju mu prava životna dobra.

(11) Isp. Iz 40, 11; Ezek 34, 23; 37, 24.

(15) Isp. Mt 11, 27; Lk 10, 22. — Priča o dobrom pastiru uči nas upoznati duh, kojim se je Isus predao smrti na križu, a nije uzmakao pred svojim progoniteljima. Ovce njegova milog stada ne bi tad bile našle spasenja.

(16) Božanski pastir oborit će stare ograde između Židova i neznabožaca i sve će ujediniti u jedno stado. A da će jedamput svi ljudi pripadati ovome jednom stadu, to nije kazano.

(17) Isp. Iz 53, 7. — Ovdje se proriče uskrsnuće i pokazuje se draga volja muke Isusove.

vlast imam položiti ga, i vlast imam uzeti ga opet. Ovu sam zapovijed primio od Oca svojega.«

*19. Opet nastade razdor među Židovima radi ovih riječi.

*20. Mnogi su od njih govorili: »Đavla ima i luduje. Što ga slušate?«

*21. Drugi su govorili: »Ove riječi nijesu opsjednutoga. Zar može đavao slijepima oči otvarati?«

*22. A bila je tada u Jeruzalemu svetkovina posvećenja hrama. I bila je zima.

23. Isus je hodao u hramu po trijemu Salomonovu.

24. Tada ga opkoliše Židovi i upitaše: »Dokle ćeš mučiti dušu našu? Ako si ti Mesija, kaži nam otvoreno!«

*25. Isus im odgovori: »Ja vam kazah, i ne vjerujete. Djela, koja činim u ime Oca svojega, ona svjedoče za me.

*26. Ali vi ne vjerujete, jer nijeste od mojih ovaca.

*27. Ovce moje slušaju glas moj, i ja poznam njih, i za mnom idu.

*28. I ja im dajem život vječni, i ne će propasti do vijeka, i nitko ih ne će oteti iz ruke moje.

*29. Otac moj, koji mi ih dade, veći je od sviju, i nitko ih ne može oteti iz ruke Oca mojega.

*30. Ja i Otac jedno smo.«

*31. A Židovi opet uzeše kamenje, da ga kamenuju.

32. Isus im odvrati: »Mnoga vam dobra djela pokazah od Oca svojega. Za koje me od ovih djela kamenujete?«

33. Židovi mu odvratiše: »Za dobro te djelo ne kamenujemo, nego za hulu na Boga, i što ti, premda si čovjek, gradiš se Bog.«

*34. Isus im odvrati: »Ne stoji li pisano u zakonu vašemu: Ja rekoh: bogovi ste?

35. Ako one nazva bogovima, na koje dođe riječ Božja, a Pismo se ne može ukinuti,

(19) Isp. Iv 7, 43.
(20) Isp. Iv 7, 20.
(21) Isp. Iv 8, 48; 9, 32.
(22) Ova svetkovina posvećenja hrama nije bila spomen na posvećenje Salomonova hrama, nego spomen na svetkovinu posvećenja žrtvenika i hrama, koju su ustanovili Makabejci, a svetkovala se svake godine u mjesecu prosincu (od 25. devetoga mjeseca, koji se zove kasleu) kroz osam dana. Isp. 1 Mkb 4, 56. 59. Vulgata, po izvorniku, zove ovu svetkovinu »Encaenia« (τὰ ἐγκαίνια). Isus je između r. 21. i 22. proveo jedno vrijeme izvan Jeruzalema.
(25) Isp. Iv 5, 36.
(26) Isp. Iv 8, 47.
(27) Isp. Iv 10, 3.
(28—29) Najveći dar, što ga može dobiti čovjek, jest život vječni. Ovaj dar dijeli Sin punovlašću, koju je primio od Oca. I tako je sâm svemogući Bog onaj, koji drži u svojoj ruci Isusove ovčice.
(29) Vulgata ima ovaj redak ovako: »Što mi dade Otac moj, veće je od svega, i nitko ne može oteti iz ruke Oca mojega« (»Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est, et nemo potest rapere de manu Patris mei«).
(30) Ovdje daje Isus traženu izjavu (r. 24). Ovdje Isus bistro i jasno izjavljuje, da je on Bog. Ovdje je jedno od glavnih evanđeoskih svjedočanstva o božanstvu Kristovu.
(31) Isp. Iv 8, 59.
(34—36) Kad zakon (Stari Zavjet) naziva suce kao zastupnike Božje »bogovima«, onda se to više smije nazivati »Sinom Božjim« onaj, koji je od Oca posvećen i poslan.
(34) Isp. Ps 82 [81], 6.

*36. Smijete li vi onda za onoga, kojega Otac posveti i posla na svijet, ustvrditi: Huliš na Boga, što rekoh: Sin sam Božji?

37. Ako ne činim djela Oca svojega, ne vjerujte mi!

38. Ako li činim, i ako meni ne ćete vjerovati, djelima vjerujte, da poznate i vjerujete, da je Otac u meni i ja u Ocu.«

*39. Tada su opet gledali da ga uhvate, ali im se izmače iz ruku.

*40. I otide opet preko Jordana na ono mjesto, gdje je Ivan prije kršćavao, i osta ondje.

*41. Mnogi dođoše k njemu i rekoše: »Ivan, istina, ne učini nijednoga čuda; ali sve, što kaza Ivan za ovoga, bilo je istinito.«

42. I mnogi ondje vjerovaše u njega.

GLAVA 11.

Uskrišenje Lazarevo. Visoko vijeće zaključuje smrt Isusovu.

*1. A bio je jedan bolesnik, Lazar iz Betanije, iz sela Marije i njezine sestre Marte.

*2. — A Marija, kojoj je brat Lazar bolovao, bila je ona, što pomaza Gospodina mirhom i otr noge njegove svojom kosom. —

3. Tada mu poručiše sestre njegove: »Gospodine, evo, koga ljubiš, bolestan je.«

4. Kad je to čuo Isus reče: »Ova bolest nije na smrt, nego na slavu Božju, da se po njoj proslavi Sin Božji.«

5. A Isus je ljubio Martu i sestru njezinu (Mariju) i Lazara.

6. Kad je dakle čuo, da je bolestan, tada ostade još dva dana na mjestu, gdje je bio.

7. Istom tada reče učenicima svojim: »Hajdemo opet u Judeju!«

*8. Učenici mu odvratiše: »Učitelju, sad su Židovi gledali da te kamenuju, pa opet hoćeš da ideš onamo?«

*9. Isus odvrati: »Nije li dvanaest sati u danu? Tko danju ide, ne spotiče se, jer vidi svjetlost ovoga svijeta.

10. A tko ide noću, spotiče se, jer mu fali svjetlost.«

(36) Isus pokazuje iz Starog Zavjeta, da Židovi ne smiju smatrati hulom na Boga njegovu izjavu, da je on Bog, i to potkrepljuje svojim božanskim djelima, kojima je Bog očevidno potvrdio njegove riječi i nauke.

(39) Isp. Iv 7, 30. — Kao kod Lk 4, 30 i kod Iv 18, 6 zaustavio je Isus čudesno svojom božanskom moći razjarene Židove, tako da mu nijesu mogli ništa učiniti.

(40) Da je Ivan Krstitelj promijenio mjesto kršćavanja, reklo se i gore kod Iv 3, 23. Bit će da je on to učinio, da objavi dolazak Mesijin i hodočasnicima, što su dolazili u Jeruzalem iz drugih krajeva i drugim putovima.

(41) Činjenica, da Evanđelja ne iznose nikakvo čudo Ivanovo, važna je za povijesnu vrijednost Evanđeljâ. Iz toga se vidi, da predaja ne bi pripovijedala ni Isusovih ni apostolskih čudesa, kad se ona ne bi bila doista dogodila. Čitatelj vidi iz ovoga mjesta, da bi narodu bilo drago vjerovati i u Ivanova čudesa. Ali evanđeoska istinitost nije dala, da se pripovijeda ono, što se nije bilo dogodilo.

Gl. 11. (1—44) U ovom odsjeku vidimo Spasitelja tako lijepa i mila kao jedva u kojem drugom odsjeku Evanđeljâ. Ovdje nam on otkriva svoju pravu božansku i svoju pravu čovječansku narav: on ljubi kao prijatelj (r. 5 i 35); on se uzruja, potrese i zaplaka kao čovjek (r. 33 i 38); ali on radi kao Bog.

(1) Isp. Lk 10, 38.

(2) Isp. Mt 26, 6; Mk 14, 3.

(8) Isp. Iv 10, 31.

(9—10) Ovim slikovitim načinom govora hoće Isus reći: Dok traje vrijeme mojega djelovanja na zemlji, što je određeno od Oca, nemaju moji neprijatelji vlasti nada mnom. Kad prođe to vrijeme, predat ću se vlasti neprijateljâ.

11. Tako reče. Onda nastavi: »Lazar, naš prijatelj, spava. Ali idem da ga probudim od sna.«
12. Učenici mu odvratiše: »Gospodine, ako spava, ozdravit će.«
13. A Isus im reče za smrt njegovu; a oni su mislili, da govori za spavanje sna.
14. Tada im Isus kaza otvoreno: »Lazar je umro,
15. I radujem se poradi vas, što nijesam bio ondje, da vjerujete. Nego hajdemo k njemu!«
*16. Onda Toma, koji se zove Didim, reče suučenicima: »Hajdemo i mi, da umremo s njim!«
*17. Kad dođe Isus, nađe ga, da je već četiri dana u grobu.
*18. Betanija je bila blizu Jeruzalema, jedno petnaest potrkališta udaljena od njega.
19. I mnogi od Židova bili su došli k Marti i Mariji da ih tješe za bratom njihovim.
20. Kad je Marta čula, da dolazi Isus, izađe mu nasusret. A Marija je sjedila kod kuće.
*21. Onda reče Marta Isusu: »Gospodine, da si ti bio ovdje, ne bi umro moj brat.
22. Ali i sad znam, da štogod zaišteš od Boga, dat će ti Bog.«
23. Isus joj reče: »Brat će tvoj uskrsnuti.«
*24. Marta mu odvrati: »Znam, da će uskrsnuti o uskrsnuću u posljednji dan.«
*25. Isus joj reče: »Ja sam uskrsnuće i život. Tko vjeruje u mene, ako i umre, živjet će.
26. I nijedan, koji živi i vjeruje u mene, ne će umrijeti do vijeka. Vjeruješ li to?«
*27. Ona mu odgovori: »Da, Gospodine, ja vjerovah, da si ti Mesija, Sin Božji, koji je imao doći na ovaj svijet.«
28. I kad to reče, otide, zovnu svoju sestru Mariju i reče joj tiho: »Učitelj je ovdje i zove te.«
29. Jedva je ona bila to čula, ustade brzo i ode k njemu.
30. Isus naime nije još bio došao u selo, nego se je još nalazio na onom mjestu, gdje ga je bila susrela Marta.
31. Kad Židovi, što su bili kod nje u kući, vidješe, gdje Marija brzo ustade i izađe, pođoše za njom; jer su mislili, da ide na grob, da plače ondje.
*32. Čim Marija dođe na mjesto, gdje je bio Isus, i kad ga vidje, pade k njegovim nogama i reče

(16) »Didim« (Δίδυμος) znači blizanac, a to je prijevod hebrejske riječi Thoma.
(17) Ovo vrijeme odgovara ostanku Isusovu na mjestu, gdje je bio, (r. 6) i vremenu, što treba da se dođe od toga mjesta u Betaniju. Lazar je dakle umro onaj dan, kad je Isus primio vijest, i bio je po židovskom običaju pokopan još istoga dana.
(18) »Jedno petnaest potrkališta od njega udaljena«: potrkalište = stadij; dakle ne puna tri kilometra, nešto više od pô sata.
(21—27) Ovaj odsjek moli Crkva u Misi za pokojnike na dan pokopa, da ovim riječima Spasiteljevim utješi vjernike, koji tuguju za svojim milim pokojnikom.
(24) Isp. Iv 5, 29; Lk 14, 14.
(25—26) Isus označuje sebe kao onoga, koji kao Sin Božji može vlastitom snagom božanskom sam uskrsnuti i sve mrtve na život opet probuditi. Tko vjeruje u njega, dobiva život, koji traje i preko tjelesne smrti i nije podvrgnut nikakvu propadanju.
(25) Isp. Iv 6, 40; 8, 51.
(27) Isp. Iv 6, 69. — Vulgata ima: »Sin Boga živoga, koji si došao na ovaj svijet« (»Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti«).
(32) Isp. Iv 11, 21.

mu: »Gospodine, da si ti bio ovdje, ne bi bio umro moj brat.«
*33. Kad Isus vidje, gdje ona plače i gdje plaču Židovi, što su bili došli s njom, u duhu se potrese i uzruja se.
*34. I upita: »Gdje ga metnuste?« Odvratiše mu: »Gospodine, dođi i vidi!«
35. Udariše suze Isusu.
36. Tada rekoše Židovi: »Vidite, kako ga je ljubio!«
*37. A neki od njih rekoše: »Zar nije mogao on, koji otvori oči slijepcu, učiniti, da ovaj ne umre?«
38. Opet duboko potresen dođe Isus na grob. Bila je pećina, i kamen ležao na njoj.
*39. Isus zapovjedi: »Odvalite kamen!« Marta, sestra pokojnoga, odvrati mu: »Gospodine, već zaudara, jer već leži četiri dana.«
40. Isus joj reče: »Ne rekoh li ti: Ako vjeruješ, vidjet ćeš slavu Božju?«
41. Tada odvališe kamen. Isus podiže oči gore i reče: »Oče, zahvaljujem ti, što si me uslišio.
42. Ja sam, istina, znao, da me vazda uslišiš. Ali rekoh radi naroda, koji ovdje stoji, da vjeruju, da si me ti poslao.«
43. Iza ovih riječi povika iza glasa: »Lazare, izađi napolje!«
44. I odmah izađe pokojni, obavit povojima po rukama i nogama, i lice mu povezano ubrusom. Isus im reče: »Razvežite ga i pustite da ide!«
45. Mnogi židovi, što su bili došli k Mariji [i Marti] i vidjeli što učini Isus, vjerovaše u njega.
46. A neki od njih otidoše k farizejima i kazaše im, što učini Isus.
47. Tada glavari svećenički i farizeji sazvaše visoko vijeće i rekoše: »Što da činimo, jer čovjek ovaj čini mnoga čudesa?
48. Ako ga ostavimo tako, svi će vjerovati u njega, i doći će Rimljani i uzet će nam zemlju i narod.«
*49. A jedan od njih, Kaifa, koji je one godine bio veliki svećenik, odvrati im: »Vi ne znate ništa,
*50. I ne mislite, da je bolje za vas, da jedan čovjek umre za narod, negoli da narod sav propadne.«
51. A ovo ne reče sam od sebe, nego kao veliki svećenik one godine proreče, da Isusu valja umrijeti za narod.
52. I nesamo za narod, nego da i razasutu djecu Božju skupi u jedno.
53. Od toga dakle dana bili su nakanili da ga ubiju.
*54. Zato se Isus nije više kretao javno među Židovima, nego odanle otiđe u kraj blizu pustinje, u grad

(33) To je bila sućut s onima, koji su tugovali, ali i osjećaj radi zatorne sile smrti, što je po grijehu došla na ljude.
(34) Ne pita Isus, kao da ne bi znao, gdje je grob, nego pita zato, da prisutne potakne, neka pođu na grob i budu svjedoci uskrsnuća.
(37) Isp. Iv 9, 6.
(39) Marta je mislila, da Isus hoće samo još jedamput vidjeti prijatelja.
(49) Od vremena Herodova davala se je čast velikog svećenika uvijek samo za jednu godinu.
(50—52) Visoko vijeće, u svojoj zlobi, bojalo se je, da poradi čudesa Isusovih ne pristane uz Isusa sav narod, i da onda narod ne podigne bunu proti Rimljanima u svrhu uspostave mesijanskoga kraljevstva. — Veliki svećenik Kaifa, a da nije ni slutio, izrekao je, kao veliki svećenik, proročku riječ o smrti Isusovoj, koja će otkupiti i u jednu Božju obitelj ujediniti čitavo čovječanstvo.
(54) Grad Efrem ('Εφραίμ) bio je otprilike u kraju današnjega Taijibe, 10 sati sjeveroistočno od Jeruzalema. — »Ondje je boravio« do blagdana Vazma.

po imenu Efrem. Ondje je boravio s učenicima [svojim].

*55. A bio je blizu Vazam židovski. Mnogi iz onoga kraja uzađoše u Jeruzalem prije Vazma, da se posvete.

56. Tada su tražili Isusa, i dok su zajedno stajali u hramu, govorili su među sobom: »Što mislite? Ne će li doći na blagdan?«

57. A glavari svećenički i farizeji bili su izdali zapovijed, ako tko dozna, gdje je, da javi, da ga uhvate.

GLAVA 12.

Pomazanje u Betaniji. Ulazak u Jeruzalem. Isus i neznabošci. Nevjerovanje Židova. Božansko poslanje Isusovo.

*1. Šest dana prije Vazma dođe Isus u Betaniju, gdje je bio Lazar [što umrije], kojega je bio Isus podigao iz mrtvih.

*2. Ondje mu zgotoviše večeru. Marta je služila, a Lazar je bio jedan od onih, što su sjedili s njim za stolom.

*3. Tada Marija uze litru prave, dragocjene nardove pomasti, pomaza noge Isusove i otr kosom svojom noge njegove. Miris pomasti napuni svu kuću.

4. Onda jedan od učenika njegovih, Juda Iskariot, koji ga je imao izdati, reče:

*5. »Zašto se ova pomast nije prodala za trista denara i dalo to siromasima?«

*6. A ovo ne reče, što bi se starao za siromahe, nego što je bio tat, i imao kesu, i nosio, što se metalo u nju.

*7. Isus odvrati: »Pustite je! Ona je sačuvala to za dan mojega ukopa!

8. Siromahe imate svagda sa sobom, a mene nemate svagda.«

*9. Mnogi narod židovski bio je doznao, da je on ondje, i dođoše nesamo poradi Isusa, nego i da vide Lazara, kojega je bio podigao iz mrtvih.

*10. A glavari svećenički naumiše da ubiju i Lazara,

11. Jer su mnogi Židovi dolazili poradi njega i vjerovali u Isusa.

*12. Sutradan je veoma veliko mnoštvo došlo na blagdan. Bili su čuli, da Isus dolazi u Jeruzalem.

*13. Tada uzeše grane od palama i izađoše mu nasusret, i vikali su: »Hosana! Blagosloven, koji dolazi u ime Gospodnje, kralj Izraelov!«

(55) »Da se posvete«, t. j. tko je bio nečist poradi prijestupa mozajičkog zakona, morao se je prije blagdana očistiti pranjem i žrtvom, da na blagdan bude sigurno čist.

Gl. 12. (1—8) Isp. Mt 26, 6—13; Mk 14, 3—9).

(1) Isp. Iv 11, 43.

(2) Lk 10, 40.

(3) Isp. Iv 11, 2. — Pomazanje se je smatralo kao visoka počast.

(5) Trista denara, oko 235 zlatnih kuna; denar = 0.78 banica u zlatu.

(6) Po tadanjem običaju davali bi Isusu kao učitelju male darove, što su služili za uzdržavanje apostolâ (Iv 4, 8) i za dobrotvornost (Mk 6, 37; Iv 6, 5. 7).

(7) Spasitelj se je kod ovoga pomazanja živo sjetio svoje blize smrti i svojega ukopa, te je ovo pomazanje uzeo za običajno balsamiranje tijela kod ukopa. Vulgata ima: »Pustite je, da to čuva za dan mojega ukopa« (»Sinite illam, ut in diem sepulturae meae servet illud«). »Ovo je čitanje vrlo tamno«, veli Crampon.

(9) Isp. Iv 11, 43.

(10) Isp. Iv 11, 53.

(12—19) Isp. Mt 21, 1—11; Mk 11, 1—11; Lk 19, 29—44.

(13) Isp. Ps 118 [117], 26.

14. Isus nađe magare i sjede na nj, kao što je pisano:
*15. »Ne boj se, kćeri sionska! Evo, kralj tvoj dolazi, sjedi na mladetu magaričinu.«
16. Ovo učenici njegovi ne razumješe prije. Ali kad je Isus bio proslavljen, tada se sjetiše, da je to bilo za njega pisano, i da mu ovo učiniše.
*17. Svjedočio je dakle narod, koji je bio s njim, kad je Lazara izazvao iz groba i podigao ga iz mrtvih.
18. Zato mu narod izađe nasusret. Bio je naime čuo, da je učinio ovo čudo.
19. A farizeji rekoše jedan drugome: »Vidite, da ništa ne postižete. Eto sav svijet ode za njim!«
*20. Među onima, što su bili uzašli da se klanjaju na blagdan, nalazili se i neki neznabošci.
21. Ovi pristupiše k Filipu, koji je bio iz Betsaide u Galileji, i zamoliše ga: »Gospodine, htjeli bismo vidjeti Isusa.«
22. Dođe Filip i kaza Andriji. Andrija i Filip opet kazaše Isusu.
23. Isus im reče: »Dođe čas, da se proslavi Sin čovječji.
*24. Zaista, zaista, kažem vam: Ako zrno pšenično ne padne u zemlju i ne umre, ostane za se samo. Ako li umre, mnogo roda rodi.
25. Tko ljubi život svoj, izgubit će ga; a tko mrzi na život svoj na ovom svijetu, sačuvat će ga za život vječni.
26. Tko mi hoće služiti, neka ide za mnom! Gdje sam ja, ondje i sluga moj neka bude! Tko služi meni, proslavit će ga Otac moj.
*27. Sad je duša moja duboko potresena. Što da kažem? Oče, sačuvaj me od ovoga časa? Ali zato dođoh u čas ovaj.
*28. Oče, proslavi ime svoje!« Tada glas dođe s neba: »I proslavio sam ga, i opet ću ga proslaviti.«
29. Narod, koji je stajao i čuo, pomisli, da je zagrmjelo. Drugi rekoše: »Anđeo mu govorio.«
30. A Isus reče: »Nije došao ovaj glas poradi mene, nego poradi vas.
31. Sad je sud ovome svijetu, sad će biti istjeran knez ovoga svijeta napolje.

(15) Isp. Zah 9, 9.
(17—18) Evanđelist iznosi ovdje naknadno razlog ovome oduševljenju naroda.
(20) Ovi »neki neznabošci« bili su na svu priliku podrijetlom neznabošci, ali su se zajedno sa Židovima klanjali pravome Bogu, makar da nijesu još bili posve prihvatili židovsku vjeru.
(24) Pod zrnom pšeničnim misli Spasitelj na samoga sebe. I on mora umrijeti, da donese mnogi plod, otkupljenje svijeta.
(27) Kod pomisli na blizu smrt duša se je Kristova potresla. Ali se ona podvrgava volji Očevoj, koji šalje na nj taj tjeskobni čas, da tako proslavi njega i spasi svijet. — »Oče, sačuvaj me od ovoga časa«, t. j. izbavi me od vremena moje muke i smrti! Ali ne, odgovara samomu sebi, zato sam uprav došao na ovaj svijet, da trpim i umrem. — Analogija (nalika) ovoga govora s agonijom (borbom duševnom) Spasiteljevom u Maslinskom vrtu, koju opisuju sinoptici (Matej, Marko, Luka), očita je. Vidi se iz ovoga, kako je bez temelja tvrdnja nekih kritika, da je Krist Ivana Evanđelista »impassibilis«, t. j. koji ne može trpjeti.
(28) »Tada glas dođe s neba«: već je dva puta Bog Otac bio dao svečano svjedočanstvo svojemu Sinu: prvi put prilikom njegova krštenja (Mt 3, 17 sl.), drugi put prilikom njegova preobraženja (Mt 17, 5 sl.), t. j. na početku i u sredini njegova javnog djelovanja. U čas njegove muke, kad se svršava njegovo javno djelovanje, proslavlja ga njegov Otac po treći put.

*32. A kad ja budem podignut od zemlje, sve ću privući k sebi.«

33. — Ovim riječima htjede nagovijestiti, kojom će smrti umrijeti. —

*34. Narod mu odgovori: »Mi smo čuli iz zakona, da Mesija ostaje dó vijeka. Kako ti možeš reći, da se Sin čovječji mora podignuti? Tko je taj Sin čovječji?«

35. Isus im odvrati: »Samo još malo vremena svijetlo je među vama. Hodite, dok imate svijetlo, da vas tama ne obuzme! Tko hodi u tami, ne zna, kuda ide.

*36. Dok imate svijetlo, vjerujte u svijetlo, da budete sinovi svijetla!« To reče Isus, i otide, i sakri se od njih.

37. Premda je bio tolika čudesa učinio pred njima, nijesu vjerovali u njega.

*38. Tako se je imala ispuniti riječ proroka Izaije: »Gospodine, tko je vjerovao vijesti našoj? Komu se je otkrila ruka Gospodnja?«

*39. Zato nijesu mogli vjerovati, jer opet reče Izaija:

*40. »Zaslijepio je oči njihove i otvrdio srce njihovo, da ne vide očima i ne razumiju srcem, i da se ne obrate, da ih ne iscijelim.«

41. Tako reče Izaija, kad je vidio slavu njegovu i govorio o njemu.

42. Ipak i mnogi od poglavica vjerovaše u njega. Ali ga nijesu javno priznavali radi farizejâ, da ne budu izagnani iz sinagoge.

*43. Čast kod ljudi vrijedila im je više, negoli čast kod Boga.

44. Isus povika iza glasa: »Tko vjeruje u mene, ne vjeruje u mene, nego u onoga, koji me posla;

*45. I tko vidi mene, vidi onoga, koji me posla.

*46. Ja kao svijetlo dođoh na svijet, da nijedan, koji vjeruje u mene, ne ostane u tami.

*47. Tko čuje moje riječi, ali ih ne drži, ja mu ne ću suditi. Jer ne dođoh da sudim, nego da spasim svijet.

*48. Tko prezire mene i ne prima riječi mojih, ima već suca svojega: Riječ, koju sam ja navješćivao, ona će mu suditi u posljednji dan.

*49. Jer ja nijesam govorio sam od sebe, nego Otac, koji me posla,

(32) Križ Isusov postao je magnet, koji svom snagom privlači k sebi srca čovječja.

(34) »Iz zakona«: i ovdje kao u 10, 34 označuje zakon čitav Stari Zavjet. (Isp. Ps 110 [109], 4; Dan 7, 13 sl.).

(36) »I sakri se od njih«; isp. Mt 21, 17.

(38) Isp. Iz 53, 1.

(39) Ako se čovjek tvrdokorno opire milosti Božjoj, onda sve to većma otvrdne, tako da više ne može vjerovati. Tako od ne htjeti vjerovati postane ne moći vjerovati.

(40) Isp. Iz 6, 9. 10; Dap 28, 26; Rimlj 11, 8. — Nikada ne čini sam Bog zla, nego ga samo pripušta. Sveto Pismo često se puta jače izražava, kao da sam Bog nanosi zlo. Čovjeku, koji tvrdokorno odbija istinu, oduzima Bog djelatnu milost i prepušta ga samomu sebi.

(43) Isp. Iv 5, 44.

(45) Isp. Iv 8, 19; 14, 9.

(46) Isp. Iv 8, 12.

(47) Isp. Iv 3, 17.

(48) Isp. Mk 16, 16.

(49—50) Nauka, koju je Isus navješćivao, nije ništa drugo nego prijenos priopćivanja Očeva njemu, Sinu svojemu.

(49) Isp. Iv 14, 10.

on mi dade zapovijed, što da kažem i što da govorim.

50. I znam, da je zapovijed njegova život vječni. Što ja dakle govorim, onako govorim, kako mi reče Otac.«

GLAVA 13.

Pranje nogu. Izdajnik. Proslava Sina čovječjega. Nova zapovijed. Isus proriče Petrovo zatajenje.

*1. Bilo je pred blagdan Vazma. Isus je znao, da mu je došao čas, da ide s ovoga svijeta k Ocu. Tada on, koji je ljubio svoje, što su bili na svijetu, zasvjedoči svoju ljubav do kraja.

*2. Bilo je za večerom. Već je bio đavao metnuo u srce Judi, sinu Simona Iskariota, da ga izda.

*3. Premda je Isus znao, da mu je Otac sve dao u ruke, i da je od Boga izišao i k Bogu da ide,

4. Ustade od večere, skide svoju gornju haljinu, uze ubrus i njim se opasa.

5. Tada uli vodu u umivaonicu i poče prati noge učenicima i otirati ubrusom, kojim je bio opasan.

6. Tako dođe k Simonu Petru. On mu reče: »Gospodine, zar ti da mi pereš noge?«

*7. Isus mu odgovori: »Što ja činim, ti ne znaš sada, ali ćeš poslije razumjeti.«

8. Petar mu odvrati: »Nikad mi ti ne ćeš oprati nogu!« Isus mu odgovori: »Ako te ne operem, ne ćeš imati dijela sa mnom.«

9. Reče mu Simon Petar: »Onda, Gospodine, nesamo noge moje, nego i ruke i glavu.«

*10. Isus mu reče: »Tko je opran, ne treba nego da samo noge opere, onda je sav čist. I vi ste čisti, ali ne svi.«

*11. Jer je znao izdajnika svojega, zato reče: »Nijeste svi čisti.«

12. A kad im je bio oprao noge, svoju gornju haljinu uzeo i opet sio za stol, reče im: »Znate li, što ja učinih vama?

13. Vi zovete mene Učiteljem i Gospodinom, i pravo velite, jer jesam.

*14. Kad dakle ja, Gospodin i Učitelj, oprah vama noge, i vi morate jedan drugome prati noge.

15. Jer vam dadoh primjer, da i vi tako činite, kao što ja učinih vama.

*16. Zaista, zaista, kažem vam: Nije sluga veći od gospodara svojega, niti je poslanik veći od onoga, koji ga je poslao.

Gl 13. (1) Isp. Mt 26, 2; Mk 14, 1; Lk 22, 1. — »Bilo je pred blagdan Vazma«, t. j. uvečer uoči blagdana Vazma. — »Zasvjedoči svoju ljubav do kraja«, t. j. dade im posljednji dokaz svoje ljubavi perući im noge (r. 2 — r. 11). Ivan Evanđelist izvijestio je u gl. 6. o obećanju Presvetog Sakramenta. Samu ustanovu Presvetog Sakramenta ne spominje ovdje, jer su o tom izvijestili sinoptici. Ali iznosi pranje nogu, o čemu ne govore drugi evanđelisti. Ivan bez osobitog razloga ne pripovijeda još jedamput ono, što su pripovjedila prva tri evanđelista. Isp. naš uvod u Evanđelje po Ivanu 3, str. 163.

(2) »Za večerom«; Vulgata ima: »iza večere« (»coena facta«). Manje je vjerojatno, da je pranje nogu bilo iza večere (Crampon). — »Judi, sinu Simona Iskariota« (isp. Iv 13, 26).

(3) Isp. Iv 3, 35.

(7) »Što ja činim«, t. j. razlog, radi kojega ja to činim.

(10) Isp. Iv 15, 3.

(11) Isp. Iv 6, 65.

(14—15) Ovim hoće Isus opomenuti svoje učenike, da ih ovaj primjer pranja nogu nauči kreposti poniznosti i ljubavi prema bližnjemu.

(16) Isp. Iv 15, 20; Mt 10, 24; Lk 6, 40; 22, 27.

*17. Kad ovo znate, bit ćete blaženi, ako to činite.

*18. Ne kažem za sve vas. Ja znam, koje izabrah. Ali se Pismo mora ispuniti: Koji sa mnom jede kruh, podiže petu svoju na me.

*19. Već sada kažem vam, prije nego se zbude, da, kad se zbude, vjerujete, da sam ja.

20. Zaista, zaista, kažem vam: Tko primi onoga, koga ja pošljem, mene primi; a tko primi mene, primi onoga, koji me posla.«

*21. Iza ovih riječi bi Isus potresen u duhu i posvjedoči: »Zaista, zaista, kažem vam: Jedan između vas izdat će me.«

22. Tada su učenici pogledali jedan drugoga, jer nijesu znali, za koga govori.

23. A jedan od učenika njegovih, kojega je Isus ljubio, počivao je na grudima Isusovim.

24. Njemu namignu Simon Petar i reče mu: »Upitaj, za koga to govori.«

25. A on naslonjen na grudi Isusove upita: »Gospodine, tko je to?«

*26. Isus odgovori: »Onaj je, kome ja umočim zalogaj i pružim.« I umoči zalogaj i dade ga Judi Simona Iskariota.

27. I po zalogaju uđe u njega sotona. Isus mu još reče: »Što činiš, čini brže!«

28. Nitko od onih, što su sjedili za stolom, nije razumio, zašto mu to reče.

29. Neki su misili, jer je u Jude bila kesa, da mu Isus reče: »Kupi, što nam treba za blagdan,« ili da dadne što siromasima.

*30. Kad je on bio uzeo zalogaj, odmah izađe. Bila je noć.

*31. Kad je bio izašao, reče Isus: »Sad je proslavljen Sin čovječji, i Bog je proslavljen u njemu.

32. Ako je Bog proslavljen u njemu, i Bog će njega proslaviti u sebi, i odmah će ga proslaviti.

*33. Dječice, još sam malo s vama. Tražit ćete me; ali kako već rekoh Židovima: Kuda ja idem, vi ne možete doći, i vama govorim sada.

(17) Uza sve punomoći i milosti, što su ih primili apostoli, moraju oni biti ponizni, da budu blaženi. To vrijedi za svakoga kršćanina.

(18) Isp. u II. svesku Ps 41 [40], 10 s bilješkom. Ovdje je psalmist David slika Mesije, a Ahitofel slika Jude.

(19) Isp. Iv 14, 29.

(21—30) Isp. Mt 26, 21—25; Mk 14, 18—21; Lk 22, 21—23.

(21—22) Isus kao Bog, koji sve zna, znao je za naum Judin. Učenici nijesu to znali, jer se je lukavi Juda znao pretvarati.

(21) »Isus bi potresen« poradi zločina Judina.

(26) Pod zalogajem imamo razumjeti ili jedan ostatak od vazmenoga janjeta ili komadić beskvasnoga kruha.

(30) Na pitanje, kako je psihološki (dušoslovno) bilo moguće, da Juda, izabrani apostol, izda svojega Gospodina, možemo, prema Evanđeljima, ovako odgovoriti: Kad je Juda bio izabran za apostola, očekivao je od Mesije i od njegova kraljevstva zemaljske probitke. U školi Isusovoj drugi su apostoli naučili drugo, ljublje, mišljenje o Mesiji. Oni su spoznali i vjerovali, da je Krist Sin Božji (Iv 6, 70). Juda nije hotio to vjerovati; ali je ipak ostao kod Isusa: pretvarao se je u svojoj lakomosti i postao tat (Iv 12, 6). Tako je posve upao u sotonske osnove. To nam više puta napominju evanđelisti (Lk 22, 3; Iv 13, 2. 27).

(31) Isus vidi već križ uzvišen i po križu i njegovim plodovima proslavljena sebe i Oca.

(33) Isp. Iv 7, 33; 8, 21.

*34. Novu zapovijed dajem vam: Ljubite jedan drugoga! Kao što sam ja ljubio vas, tako i vi ljubite jedan drugoga!
35. Po tom će svi spoznati, da ste moji učenici, ako ljubite jedan drugoga.«
*36. Tada ga upita Simon Petar: »Gospodine, kuda ideš?« Isus mu odgovori: »Kuda ja idem, ne možeš sad ići za mnom, ali ćeš poslije poći za mnom.«
37. Petar mu odvrati: »Gospodine, zašto ne mogu sad ići za tobom? Život ću svoj položiti za te.«
*38. Isus mu odvrati: »Život li ćeš svoj položiti za me? Zaista, zaista, kažem ti: Još prije nego pijetao zapjeva, triput ćeš me zatajiti.

GLAVA 14.

Govor Isusov na rastanku s učenicima. Obećanje Duha Svetoga. Mir Kristov.

*1. Neka se ne plaši srce vaše! Vjerujte u Boga, i u mene vjerujte!
2. U kući Oca mojega mnogi su stanovi. Kad ne bi bilo tako, bio bih vam kazao. Jer idem da vam pripravim mjesto.
*3. I kad otidem i pripravim mjesto, opet ću doći i uzet ću vas k sebi, da i vi budete, gdje sam ja.
*4. I kuda ja idem, [znate], i put znate.«
5. Toma mu odvrati: »Gospodine, ne znamo, kuda ideš; i kako možemo put znati?«
*6. Isus mu reče: »Ja sam put i istina i život. Nitko ne dolazi k Ocu, osim po meni.
*7. Kad biste poznavali mene, onda biste poznavali i Oca mojega. Odsada poznajete ga, i vidjeste ga.«
*8. Tada mu reče Filip: »Gospodine, pokaži nam Oca! To nam je dosta.«
*9. Isus mu odvrati: »Tako sam već dugo s vama, i nijesi me upoznao, Filipe? Tko je vidio mene, vidio je i Oca. Kako ti veliš: Pokaži nam Oca?

(34) Isp. Iv 15, 12. 17; Mt 22, 39; 3 Mojs 19, 18. — Zapovijed ljubavi bližnjega bila je već dana u Starom Zavjetu. Ipak je zapovijed Isusova zapovijed nova, jer zapovijeda, da ljubimo sve ljude, a u Starom je Zavjetu bila dužnost ljubiti samo židovske suplemenike (Mt 5, 43).

(36—38) Isp. Mt 26, 33—35; Mk 14, 29—31; Lk 22, 31—34.

(38) Isus veli Petru, da sad za sada ne će položiti život svoj za njega. Kasnije mu je prorekao mučeništvo (Iv 21, 18).

Gl. 14. (1) Govore, što ih donose slijedeće tri glave, izgovorio je Isus u dvorani Posljednje večere prije svojega odlaska na Maslinsku goru. Zaključeni su ovi govori velikosvećeničkom molitvom u glavi 17. Ovi govori pružaju utjehu učenicima za vrijeme muke Isusove, a i za vrijeme, kad su nakon uzašašća Isusova na nebo morali sami djelovati bez njegova vidljivog zajedništva. Govori nam kazuju, kako i svaki vjernik ima biti uz Isusa u svemu svome djelovanju. Oni su, rekli bismo, prvi »Nasljeduj Krista«. Kazuju nam, kako je Isus, i kad više nije vidljiv na zemlji, najuže spojen s dušama, koje ga ljube, i kako on ne zapušta svojega djela među ljudima, nego ga sigurno vodi do konačne pobjede.

(3) Isp. Iv 12, 26; 17, 21.

(4) Riječ u zaporci »znate« uzeta je iz Vulgate.

(6) Čovjek hoće u nebo. Kako će doći tamo? »Ja sam put«, veli Isus. On ne uči samo putu, on je sâm put. Jer je on istina, potpuna, božanska istina, i on je život, izvor svega pravog, vrhunaravnog života.

(7) Isp. Iv 8, 19.

(8) Filip misli na tjelesno viđenje Oca. Isus je govorio o duhovnom viđenju u spoznaji (isp. r. 9).

(9) Isp. Iv 12, 45. — Sve, što je činio Isus u moći, dobroti, svetosti i istini, dogodilo se je u zajednici s Ocem i objavilo je duh, moć, dobrotu i istinu Oca nebeskoga.

*10. Zar ne vjeruješ, da sam ja u Ocu, i da je Otac u meni? Riječi, koje vam ja govorim, ne govorim od sebe samoga, i djela čini Otac, koji ostaje u meni.
11. Vjerujte mi, da sam ja u Ocu, i da je Otac u meni. Ako li ne, vjerujte mi poradi samih djela!
*12. Zaista, zaista, kažem vam: Tko vjeruje u mene, djela, koja ja činim, i on će činiti, i veća će od ovih činiti. Jer ja idem k Ocu.
*13. Sve, što onda zamolite [Oca] u ime moje, učinit ću, da se proslavi Otac u Sinu.
14. Ako me za što zamolite u ime moje, ja ću to učiniti.
15. Ako me ljubite, držite zapovijedi moje!
*16. I ja ću moliti Oca, i dat će vam drugoga Utješitelja, da ostane s vama do vijeka,
*17. Duha istine, kojega svijet ne može primiti, jer ga ne vidi, niti ga poznaje; a vi ga poznajete, jer ostaje kod vas i u vama je.
18. Ne ću vas ostaviti sirote, doći ću k vama.
*19. Još malo, i svijet me ne će više vidjeti. A vi me vidite, jer ja živim, a i vi ćete živjeti.
20. U onaj dan spoznat ćete, da sam ja u Ocu svojemu, i vi u meni, i ja u vama.
21. Tko ima zapovijedi moje i drži ih, on je onaj, koji me ljubi. A tko ljubi mene, njega će ljubiti Otac moj, i ja ću ga ljubiti i objavit ću mu sebe samoga.«
*22. Tada ga upita Juda, ne onaj Iskariot: »Gospodine, kako to, da ćeš se objaviti nama, a ne svijetu?«
*23. Isus mu odgovori: »Tko ljubi mene, držat će riječ moju, i Otac moj ljubit će njega, i k njemu ćemo doći i u njega ćemo se nastaniti.
*24. Tko ne ljubi mene, ne drži mojih riječi. A riječ, koju ste čuli od mene, nije moja, nego Oca, koji me posla.
25. Ovo vam kazah, dok sam s vama.
*26. A Utješitelj, Duh Sveti, kojega će Otac poslati u ime moje, on će vas naučiti svemu i napomenut će vam sve, što vam rekoh.
27. Mir vam ostavljam, mir svoj dajem vam. Ne dajem vam ga, kao što svijet daje. Neka se ne plaši srce vaše i neka se ne boji!

(10) »Zar ne vjeruješ?« Vulgata ima: »Zar ne vjerujete?« (»Non creditis?«).
(12) Kristovo djelovanje ograničilo se je na Svetu zemlju, a djelovanje apostolâ proteglo se je na sav svijet. Krist je okupio oko sebe samo malen broj Židova, apostoli su uveli u Crkvu velike narode neznabožačke.
(13) Isp. Iv 16, 23; Mk 11, 24. — »U ime Isusovo« znači u vjernoj zajednici s Isusom kao božanskim Spasiteljem.
(16) Isp. Iv 15, 26; Lk 24, 49.— »Drugoga Utješitelja«; grčki Παράκλητος, u Novom Zavjetu riječ Paraklet samo ima Ivan Evandelist. Treba uočiti riječ »drugoga«: i Isus je Utješitelj, Paraklet.
(17) Duh Sveti jest »Duh istine«, jer je on sama božanska istina i uvodi učenike u nju.
(19) Isp. Iv 7, 33. — Premda ja sada idem u smrt, ipak sam onaj, koji živi vječno i daje život vječni onima, koji vjeruju u njega.
(22) Juda Tadej, brat svetoga Jakova i rođak Isusov, od kojega imamo u Novom Zavjetu i jednu poslanicu.
(23) Isp. 3 Mojs 26, 11; Ezek 37, 27. — Isus se iza uskrsnuća ne objavljuje svijetu, jer svijet nema ljubavi prema njemu. Općenje s Uskrsnulim jest milost, koja se daje samo vjernima. A Isus će se svakako objaviti svemu svijetu na sudu, što je Juda očekivao iza uskrsnuća.
(24) Isp. Iv 7, 6.
(26) Isp. Iv 15, 26; 16, 13.

*28. Čuste, da vam ja kazah: Idem, i doći ću k vama. Kad biste me ljubili, onda biste se radovali, što idem k Ocu, jer je Otac veći od mene.

*29. I sad vam kazah, prije nego se zbude, da vjerujete, kad se zbude.

*30. Već ne ću mnogo govoriti s vama; jer dolazi knez ovoga svijeta, ali na meni nema ništa.

*31. Nego da spozna svijet, da ljubim Oca, i kako mi je zapovjedio Otac, onako činim. Ustanite, hajdemo odavle!

GLAVA 15.

Isus pravi čokot, njegovi učenici loze. Zapovijed ljubavi. Mržnja svijeta. Svjedočanstvo Duha Svetoga.

*1. Ja sam pravi čokot, i Otac je moj vinogradar.

2. Svaku lozu na meni, koja ne rađa roda, on odsiječe, i svaku, koja rađa rod, očisti, da rodi više roda.

*3. Vi ste već čisti poradi riječi, koju vam rekoh.

4. Ostanite u meni, i ja u vama! Kao što loza ne može roda roditi sama od sebe, ako ne ostane na čokotu, tako i vi, ako ne ostanete u meni.

*5. Ja sam čokot, vi loze. Tko ostaje u meni, i ja u njemu, on rodi mnogi rod, jer bez mene ne možete učiniti ništa.

*6. Tko u meni ne ostane, izbacit će se napolje kao loza, i osušit će se, i skupit će je, i u oganj baciti, i gorjet će.

*7. Ako ostanete u meni, i riječi moje ostanu u vama, štogod hoćete, tražite, i bit će vam.

*8. Stim se proslavlja Otac moj, da rodite rod mnogi i budete moji učenici.

9. Kao što je Otac ljubio mene, tako sam i ja ljubio vas. Ostanite u ljubavi mojoj!

10. Ako zapovijedi moje uzdržite, ostat ćete u ljubavi mojoj, kao što sam i ja održao zapovijedi Oca svojega, i ostajem u ljubavi njegovoj.

*11. Ovo vam kazah, da bude radost moja u vama, i radost vaša da se ispuni.

---

(28) Otac u nebeskoj slavi veći je od Isusa u zemaljskom životu, t. j. ukoliko je Isus čovjek. Ali kad Isus ide k Ocu, diže se opet u nebesku slavu Očevu nakon poniženja (Flp 2, 9—11). Zato su se imali učenici radovati, kad im Isus ide u veću slavu Očevu.

(29) Isp. Iv 13, 19.

(30) Isp. Iv 12, 31.

(31) Isp. Mt 26, 46; Mk 14, 42; Dap 2, 23. — Knez svijeta nema vlasti nad Isusom; ali se Isus predaje dragovoljno. Poziv Isusov (»Ustanite, hajdemo odavle!«), kako pokazuju slijedeći govori, nije još učinio, da ostave dvoranu i da otidu na Maslinsku goru. Tim je pozivom htio Isus da trgne učenike iz malodušnosti, da ih potakne na odluku svoju da trpi, i da ih muka njegova ojači, a ne oslabi.

Gl. 15. (1—11) Priča o čokotu i lozama predočuje nam najužu vezu među Isusom i njegovim vjernima i pokazuje njezinu potrebu i sjajan učinak. Na više mjesta u Starom Zavjetu navješćuje se Mesija pod slikom vinograda (Iz 5, 1—7; Ezek 15, 2—6; Sir 24, 25).

(3) Isp. Iv 13, 10.

(5) Za vrhunaravni život potrebna je duši posvećujuća milost kojom se duhovno ujedinjujemo s Kristom kao sa svojom glavom (Ef 1, 22; Kol 1, 18).

(6) Ovdje se misli na oganj u paklu (i na otpad Judin).

(7) Isp. Iv 14, 13.

(8) Ako učenici u svom zvanju donesu obilat plod i iskažu se kao pravi učenici svojega božanskog Učitelja, onda oni stim proslavljaju Boga.

(11) Isp. Iv 17, 13.

*12. Ovo je zapovijed moja: Ljubite se među sobom, kao što sam ja ljubio vas!
13. Od ove ljubavi nitko veće nema, da tko život svoj položi za prijatelje svoje.
14. Vi ste prijatelji moji, ako činite, što vam ja zapovijedam.
15. Više vas ne nazivam slugama, jer sluga ne zna, što radi gospodar njegov; nego vas nazvah prijateljima, jer vam sve objavih, što sam čuo od Oca svojega.
*16. Ne izabraste vi mene, nego ja izabrah vas, i postavih vas, da vi idete i rod rodite, i da vaš rod ostane, da štogod zamolite u Oca u ime moje, da vam dadne.
*17. Ovo vam zapovijedam: Ljubite se među sobom!
*18. Ako svijet mrzi na vas, znajte, da je mrzio na mene prije vas!
*19. Kad biste bili od svijeta, svijet bi svoje ljubio; a kako nijeste od svijeta, nego vas ja izabrah od svijeta, zato mrzi na vas svijet.
*20. Sjetite se riječi, koju vam ja rekoh: Nije sluga veći od gospodara svojega. Ako su progonili mene, i vas će progoniti; ako su držali riječ moju, i vašu će držati.
*21. Ali sve će vam ovo činiti poradi imena mojega, jer ne poznaju onoga, koji me posla.
*22. Da nijesam bio došao i govorio im, ne bi imali grijeha; a sad nemaju izgovora za grijeh svoj.
23. Tko mrzi na mene, mrzi i na Oca mojega.
24. Da nijesam bio djela činio među njima, kojih nitko drugi nije učinio, ne bi imali grijeha; ali sad i vidješe, i zamrziše na mene i na Oca mojega.
*25. Ali se je morala ispuniti riječ, što stoji napisana u zakonu njihovu: Mrzili su na mene ni za što.
*26. A kad dođe Utješitelj, koga ću vam poslati od Oca, Duh istine, koji izlazi od Oca, on će svjedočiti za mene.
*27. A i vi ćete svjedočiti, jer ste od početka sa mnom.

GLAVA 16.

Djelovanje Duha Svetoga u svijetu i u učenicima. Žalost i radost. Svršetak govora na rastanku.

*1. Ovo vam kazah, da se ne sablaznite.
*2. Izgonit će vas iz sinagoga. A dolazi vrijeme, kad će svaki, koji vas ubije, misliti, da Bogu čini službu.
*3. I ovo će [vam] činiti, jer ne poznaju ni Oca ni mene.

(12) Isp. Iv 13, 34; Ef 5, 2.
(16) Isp. Iv 14, 13; Mt 28, 19. — Potrebno je držati se Isusa i u njega se uzdati.
(17) Isp. Iv 13, 34; 1 Iv 3, 11; 4, 7.
(18) Isp. Iv 7, 7.
(19) Utješna riječ za vjernike naprema mržnji svijeta.
(20) Isp. Iv 13, 16.
(21) Isp. Iv 16, 3.
(22) Isp. Iv 9, 41.
(25) Isp. Ps 35 [34], 19; 69 [68], 5.
(26) Isp. Iv 14, 16; 16, 7.
(27) »Od početka« znači ovdje od početka javnog djelovanja Isusova iza krštenja od Ivana Krstitelja.
Gl. 16. (1) »Ovo vam kazah« (isp. 15, 18—27).
(2) »Izgonit će vas iz sinagoga«, t. j. isključit će vas iz svega, što vas veže sa židovskim narodom.
(3) Otpad Židova od Krista jest otpad i od Boga.

4. Nego vam ovo kazah, da, kad dođe vrijeme, sjetite se ovoga, da vam ja kazah. A isprva ne kazah vam ovo, jer sam bio s vama.

5. A sad idem k onome, koji me posla, i nitko me od vas ne pita: Kuda ideš?

6. Nego, jer vam kazah ovo, žalosti napuni se srce vaše.

*7. Ali ja vam istinu govorim: Bolje je za vas, da ja idem; jer ako ne otidem, Utješitelj ne će doći k vama; ako li otidem, poslat ću ga k vama.

8. I kad on dođe, osvjedočit će svijet o grijehu, i o pravdi, i o sudu.

*9. O grijehu, jer ne vjeruju u mene;

*10. O pravdi, jer idem k Ocu svojemu, i više me ne ćete vidjeti;

*11. O sudu, jer je knez ovoga svijeta osuđen.

12. Još bih vam imao mnogo da kažem, ali sad ne možete podnijeti.

*13. Ali kad dođe on, Duh istine, uvest će vas u svu istinu, jer ne će od sebe govoriti, nego će govoriti što čuje, i javit će vam buduće stvari.

*14. On će me proslaviti, jer će od mojega uzeti, i javit će vam.

*15. Sve, štogod ima Otac, moje je. Zato rekoh: On će od mojega uzeti i javit će vam.

*16. Malo, i više me ne ćete vidjeti, i opet malo, i vidjet ćete me [jer idem k Ocu].«

17. A neki od učenika njegovih rekoše među sobom: »Što je to, što nam kaže: Malo, i ne ćete me vidjeti, i opet malo, i vidjet ćete me, i: Idem k Ocu?«

18. Rekoše dakle: »Što je to, što kaže: Malo? Ne znamo, što govori.

19. Isus opazi, da su ga htjeli upitati, i reče im: »Za to li se zapitujete među sobom, što rekoh: Malo, i ne ćete me vidjeti, i opet malo, i vidjet ćete me?

*20. Zaista, zaista, kažem vam: Vi ćete plakati i tugovati, a svijet će se radovati; vi ćete se žalostiti, ali će se vaša žalost okrenuti na radost.

21. žena kad rađa, ima žalost, jer dođe čas njezin. Ali kad rodi dijete, više se ne sjeća muke poradi radosti, jer se rodi čovjek na svijet.

22. Tako i vi sad imate žalost, ali ću vas opet vidjeti, i radovat će se srce vaše, i vaše radosti nitko ne će uzeti od vas.

---

(7) Isp. Iv 15, 26. — Isus ide k Bogu i još će ih bolje zaštititi; zato se ne trebaju žalostiti, nego se još većma ohrabriti.

(9) Iza uskrsnuća Isusova i na njegovoj proslavi u svijetu morat će čovječanstvo spoznati, da je bio grijeh nevjerno odbaciti Isusa.

(10) Proslava Isusova pokazuje, da ima viša pravda, koja nagrađuje u nebu, ali i grijeh kazni.

(11) Isp. Iv 12, 31. — Krist je slomio silu sotonsku. Ovaj sud nad »knezom ovoga svijeta« dokazuje, da će vječna pravda Božja slomiti i pristaše sotonine.

(13) Isp. Iv 14, 26. — »Uvest će vas u svu istinu«; Vulgata ima: »učit će vas svu istinu« (»docebit vos omnem veritatem«).

(14—15) Otac i Sin istoga su bistva i znanja. Zato Duh Sveti, koji izlazi od Oca i Sina, prima i od Oca i od Sina istine, što ih uči.

(15) Isp. Iv 17, 10.

(16) Isp. Iv 7, 33. — Domalo dolazi čas smrti Isusove, ali domalo dolazi i uskrsnuće. Smrt Isusova nije nikakva propast, nego je, kao polazak k Ocu, pobjeda i proslava. — Riječi u zaporci: »jer idem k Ocu«, ne nalaze se u više dobrih rukopisa.

(20) Isp. Ps 30 [29], 12.

*23. I u onaj dan ne ćete me pitati ni za što. Zaista, zaista, kažem vam: Ako što zamolite Oca, dat će vam u ime moje.

24. Dosada ne moliste ništa u ime moje. Molite i primit ćete, da radost vaša bude potpuna.

*25. Ovo sam vam govorio u pričama. Dolazi čas, kad vam više ne ću govoriti u pričama, nego ću vam otvoreno javiti za Oca.

26. U onaj ćete dan u ime moje moliti, i ne velim vam, da ću ja moliti Oca za vas.

27. Jer sam Otac ljubi vas, jer vi mene ljubiste i vjerovaste, da ja od Boga izađoh.

28. Izađoh od Oca i dođoh na svijet; opet ostavljam svijet, i idem k Ocu.«

29. Rekoše učenici njegovi: »Eto sad otvoreno govoriš i priče nikakve ne kazuješ.

*30. Sad znamo, da sve znaš, i ne treba ti, da te tko pita. Zato vjerujemo, da si izašao od Boga.«

31. Isus im odvrati: »Sad zar vjerujete?

*32. Evo dolazi čas, i već je došao, da se razbjegnete svaki na svoje mjesto i mene sama ostavite. Ali nijesam sam, jer je Otac sa mnom.

*33. Ovo vam kazah, da u meni mir imate. U svijetu imate tjeskobu; ali se uzdajte: ja nadvladah svijet.«

GLAVA 17.

Velikosvećenička molitva Isusova za sebe, za apostole i za Crkvu.

*1. Ovo kaza Isus i podiže oči svoje na nebo i reče: »Oče, dođe čas, proslavi Sina svojega, da Sin tvoj proslavi tebe!

2. Jer ti si mu dao vlast nad svakim tijelom, da svima, koje si mu dao, dadne život vječni.

3. A ovo je život vječni, da spoznaju tebe, jedino pravoga Boga, i koga si poslao, Isusa Krista.

4. Ja tebe proslavih na zemlji, djelo svrših, koje si mi dao da činim.

5. I sad proslavi ti mene, Oče, u tebe samoga slavom, koju imadoh u tebe, prije nego postade svijet.

(23) Prosvjetljenje Duha Svetoga tako će ih uvesti u sigurnu i jasnu istinu, te više ne će trebati pitati Spasitelja, nego će moći samostalno suditi i raditi. Onda će im biti posve jasne riječi Isusove, što su im sada još tamne. Isp. Iv 15, 16; Mk 11, 24; Lk 11, 9; Jak 1, 5. — Vulgata i neki rukopisi imaju: »Ako što zamolite Oca u ime moje, dat će vam«.

(25) Isp. Mt 13, 13; Mk 4, 11 sl.

(30) Isp. Iv 2, 25.

(32) To se je ispunilo, kad su se apostoli razbježali na Maslinskoj gori. — U muci na križu bio je Isus ojačen od Oca nebeskoga. Isp. Iv 8, 16. 29; Mt 26, 31. 56; Mk 14, 27.

(33) »U svijetu imate« (ἔχετε); Vulgata ima futur: »imat ćete« (»habebitis«).

Gl. 17. (1—26) Ova divna molitva Isusova zove se velikosvećenička molitva, jer je ona uvod u žrtvu, koju je Isus iza nekoliko sati na križu prinio Ocu nebeskomu. U ovoj velikosvećeničkoj molitvi moli Isus najprije Oca nebeskoga za svoje proslavljenje. Ovo proslavljenje ima da u tom stoji, te Otac nebeski dadne svima ljudima spoznaju prave vjere i stim život vječni. Donijeti čovječanstvu ovu pravu vjeru bila je zadaća Isusova i njegovo najrevnije nastojanje kroz čitavo njegovo javno djelovanje. Zato moli on sad u posljednji čas, da se ispuni ta njegova najživlja želja. Onda moli Spasitelj za svoje učenike, koji su već primili pravu vjeru, i koje sad on mora ostaviti u svijetu, koji će ih progoniti i zlostavljati. On moli za njih osobito milosti, što su im potrebne u njihovu apostolskom djelovanju. Potom se moli Isus za sve vjernike: moli za njih od Oca jedinstvo u vjeri i u ljubavi.

*6. Ja objavih ime tvoje ljudima, koje si mi dao od svijeta. Tvoji su bili. Ti si ih dao meni, i riječ su tvoju održali.
7. Sad znaju, da je sve, što si mi dao, od tebe.
8. Jer riječi, koje si dao meni, dadoh njima. Oni ih primiše i spoznaše istinito, da od tebe izađoh, i vjerovaše, da si me ti poslao.
*9. Ja za njih molim; ne molim za svijet, nego za one, koje si mi dao, jer su tvoji.
10. Sve, što je moje, jest tvoje, i što je tvoje, jest moje, i ja se proslavih u njima.
11. I više nijesam na svijetu — ali su oni na svijetu. Ja dolazim k tebi. Oče sveti, sačuvaj ih u ime svoje, koje si mi dao, da budu jedno kao mi!
*12. Dok sam bio s njima, čuvao sam ih u ime tvoje, koje si mi dao, i sačuvah ih, i nitko od njih ne pogibe, osim sina propasti, da se ispuni Pismo.
13. A sad k tebi dolazim, i ovo govorim, dok sam još na svijetu, da imaju radost moju ispunjenu u sebi.
14. Ja im dadoh riječ tvoju. A svijet zamrzi na njih, jer nijesu od svijeta, kao što ni ja nijesam od svijeta.
15. Ne molim, da ih uzmeš sa svijeta, nego da ih sačuvaš oda zla.
16. Od svijeta nijesu, kao što ni ja nijesam od svijeta.
*17. Posveti ih u istini! Riječ je tvoja istina.
18. Kao što si ti mene poslao u svijet, i ja njih poslah u svijet.
19. I za njih ja posvećujem sebe, da i oni budu posvećeni u istini.
*20. A ne molim samo za njih, nego i za one, koji na riječ njihovu vjeruju u mene,
21. Da svi budu jedno, kao što si ti, Oče, u meni i ja u tebi, da i oni u nama budu jedno, da vjeruje svijet, da si me ti poslao.
*22. I slavu, koju si mi dao, ja dadoh njima, da budu jedno, kao što smo i mi jedno:
23. Ja u njima i ti u meni; da budu sasvim u jedno, i da spozna svijet, da si me ti poslao i da si ih ljubio, kao što si mene ljubio.
24. Oče, hoću, da oni, koje si mi dao, budu sa mnom, gdje sam ja, da vide slavu moju, koju si mi dao, jer si me ljubio prije postanja svijeta.
25. Oče pravedni, svijet tebe ne spoznade, a ja te spoznadoh, i ovi spoznadoše, da si me ti poslao.
*26. I obznanih im ime tvoje, i obznanit ću, da ljubav, kojom si mene ljubio, bude u njima, i ja u njima.«

(6—19) U molitvi za apostole moli Spasitelj za njihovo održanje u jedinstvu, za zaštitu u pogiblima od strane svijeta i za posvećenje po Duhu Svetom.

(9) U ovaj čas moli Isus za apostole, a ne za svijet.

(12) »Osim sina propasti« (hebraizam), t. j. Jude Iskariota, koji je propao u vječnu propast. Isp. Iv 18, 9; Ps 109 [108], 8.

(17—19) Spasitelj moli apostolima posvetu za svećeništvo, osobito za navješćivanje istine; i onda izjavljuje, da će se on za njih posvetiti kao žrtva.

(20) »Koji na riječ njihovu vjeruju u mene«; ovdje je proročki prezent; Vulgata ima futur: »koji će na riječ njihovu vjerovati u mene« (»qui credituri sunt per verbum eorum in me«).

(22) Spasitelj je svojom mukom i smrću zaslužio i dao vjernicima milost, da budu djeca Božja. To je najveća »slava«, koja se može dati stvorenju.

(26) Isus je obznanio ime svojega Oca svojim dosadašnjim djelovanjem. Ubuduće obznanit će ga po svojim apostolima, koji su s njim u ljubavi.

GLAVA 18.

Isusa uhvatiše. Isus pred Anom i Kaifom. Pred Pilatom.

*1. Kad je Isus bio ovo izrekao, izađe s učenicima svojim preko potoka Kedrona, gdje je bio vrt, u koji uđe on, i učenici njegovi.

2. A Juda, izdajnik njegov, znao je ono mjesto, jer se je Isus često sastajao ondje s učenicima svojim.

*3. Onda Juda uze četu vojnika i sluge od glavara svećeničkih i farizeja i dođe onamo s bakljama i sa svjetiljkama i s oružjem.

4, A Isus, koji je znao sve, što će biti od njega, stupi naprijed i upita ih: »Koga tražite?«

5. Odgovoriše mu: »Isusa Nazarejina.« Isus im reče: »Ja sam.« A s njima je stajao i Juda, izdajnik njegov.

*6. A kad im reče: »Ja sam«, uzmakoše natrag i popadoše na zemlju.

7. Onda ih opet zapita: »Koga tražite?« A oni rekoše: »Isusa Nazarejina.«

8. Odgovori Isus: »Rekoh vam, da sam ja. Ako dakle mene tražite, pustite ove nek idu!«

9. Tako se je imala ispuniti riječ, koju reče: »Ne izgubih nijednoga od onih, koje si mi dao.«

*10. A Simon Petar izvadi mač, što ga je imao sa sobom, i udari slugu velikoga svećenika, i odsiječe mu desno uho. A slugi je bilo ime Malho.

*11. Onda reče Isus Petru: »Zadjeni mač svoj u korice! Kalež, što mi ga dade Otac, zar da ga ne pijem?«

12. A četa, zapovjednik i sluge židovske uhvatiše Isusa i svezaše ga;

*13. I odvedoše ga najprije k Ani, jer je bio tast Kaifi, koji je bio veliki svećenik one godine.

14. A Kaifa je bio onaj, koji je bio dao savjet Židovima: Bolje je, da umre jedan čovjek za narod.

*15. Za Isusom je išao Simon Petar i drugi učenik. Ovaj je učenik bio poznat velikomu svećeniku, i uđe s Isusom u dvorište velikoga svećenika;

16. A Petar je stajao napolju kod vrata. Onda izađe drugi učenik, koji je bio poznat velikomu svećeniku, i reče vratarici, te uvede Petra.

17. Onda reče sluškinja vratarica Petru: »Nijesi li i ti od učenika ovoga čovjeka?« On reče: »Nijesam.«

18. A sluge su i podvornici stajali kod žeravice, jer je bila zima,

---

Gl. 18. (1—14) Isp. Mt 26, 36. 47—56; Mk 14, 32. 43—52; Lk 22, 39. 47—53; 2 Kralj 15, 23.

(1) Kedron je bio zimski potok među gradom i Maslinskom gorom.

(3) »Uze četu vojnika«; Vulgata ima: »uze kohortu« (»cum accepisset cohortem«); kohorta rimska imala je do 600 ljudi; ali je Juda uzeo samo jednu čest kohorte, što je čuvala tvrđavu Antoniju; došao je tako s rimskim vojnicima (Mt 27, 27; Mk 14 16) i s momcima, poslanim od sinedrija (Mt 26, 47; Mk 14, 43; Lk 22, 47).

(6) Isus učini ovaj pad na zemlju kao znak, da im se on dragovoljno predaje na muke.

(10) Ime Petrovo navodi istom Ivan Evanđelist, jer je Petar bio već umro.

(11) Kalež je simbol (znamen) muke Isusove. Spominjemo se ovdje i kaleža agonije (smrtne borbe) u Getsemanskom vrtu (Mt 26, 42).

(13) »I odvedoše ga najprije k Ani«. Isus je bio najprije odveden k Ani, svrgnutom velikom svećeniku, jer je on bio najviše progonio Isusa i radio mu jednako o glavi. Kaifa se zove »velikim svećenikom one godine«, t. j. one znamenite i strahovite godine, kad je bio Spasitelj mučen i umro na križu.

(15—27) Isp. Mt 26, 69. 75; Mk 14, 66—72; Lk 22, 54—62.

i grijali se. A i Petar je stajao s njima i grijao se.

*19. A veliki svećenik zapita Isusa za učenike njegove i za njegovu nauku.

20. Isus mu odgovori: »Ja sam govorio javno svijetu. Ja sam svagda učio u sinagogi i u hramu, gdje se svi Židovi skupljaju, i ništa nijesam govorio u potaji.

21. Što pitaš mene? Pitaj one, koji su slušali, što sam im govorio. Evo, ovi znadu, što sam ja govorio.«

22. A kad ovo reče, jedan od sluga, koji su stajali ondje, udari Isusa po obrazu i reče: »Zar tako odgovaraš velikomu svećeniku?«

23. Isus mu odvrati: »Ako zlo rekoh, dokaži, da je zlo; ako li dobro, što me biješ?«

*24. I Ana ga posla svezana velikomu svećeniku Kaifi.

25. A Simon Petar stajao je i grijao se. Onda mu rekoše: »Nijesi li i ti od učenika njegovih?« On zataji i reče: »Nijesam.«

26. Jedan od sluga velikoga svećenika, rođak onome, kojemu je Petar bio odsjekao uho, reče [mu]: »Nijesam li te ja vidio u vrtu s njim?«

27. Onda Petar opet zataji, i odmah pijetao zapjeva.

*28. Od Kaife povedoše Isusa u sudnicu. A bilo je jutro; i oni ne uđoše u sudnicu, da se ne bi onečistili, nego da bi mogli jesti vazam.

29. Tako Pilat izađe k njima napolje i reče: »Koju tužbu izosite na ovoga čovjeka?«

30. Odgovoriše mu: »Kad on ne bi bio zločinac, ne bismo ga bili predali tebi.«

*31. A Pilat im reče: »Uzmite ga vi i po zakonu svojemu sudite mu!« A Židovi mu rekoše: »Mi ne smijemo nikoga pogubiti.«

*32. Tako se je imala ispuniti riječ Isusova, kojom je označio, kakvom će smrću umrijeti.

33. Onda uđe Pilat opet u sudnicu, i dozva Isusa, i reče mu: »Jesi li ti kralj židovski?«

34. Isus odgovori: »Govoriš li to sam od sebe, ili ti drugi kazaše za mene?«

35. Pilat odgovori: »Zar sam ja Židov? Narod tvoj i glavari svećenički predadoše te meni. Što si učinio?«

*36. Isus odgovori: »Kraljevstvo moje nije od ovoga svijeta. Kad bi bilo od ovoga svijeta kraljevstvo moje, onda bi se sluge moje borile, da ne budem predan Židovima. Ali kraljevstvo moje nije odavle.«

---

(19) Veliki svećenik Ana počeo je preslušanje s Isusom, ali ne službeno. Nije bio više pravi veliki svećenik, ali su mu ipak davali taj naslov kao bivšemu velikom svećeniku.

(24) Ovo vezanje Isusa bilo je protuzakonito, bilo je znak očite mržnje, koja je htjela Isusa samo upropastiti.

(28—19, 15) Isp. Mt 27, 2. 11—30; Mk 15, 1—19; Lk 23, 1—25.

(28) Za blagdana Vazma stanovao bi Pilat (od 26.—36. godine rimski upravitelj) u Jeruzalemu u sudnici (praetorium). Po farizejskoj naredbi postao bi Židov nečist, ako bi ušao u neznabožačku kuću. A nečisti bili su isključeni od vazmene gozbe.

(31) Rimljani su bili oduzeli Židovima pravo nad životom i smrti.

(32) »Kakvom će smrću umrijeti«. Isus je prorekao, da će umrijeti smrću na križu (Mt 20, 19; Iv 3, 14; 8, 28; 12, 32). Da umre tom smrću, morao je biti predan Rimljanima, koji su kažnjavali velike zločince smrću na križu. Židovi bi kažnjavali svoje zločince kamenovanjem (3 Mojs 24, 14).

(36) Kraljevstvo Kristovo nije kraljevstvo svjetovno, što se utvrđuje na sili oružja, nego je kraljevstvo duhovno, što se širi oružjem duhovnim.

37. Onda mu reče Pilat: »Dakle si ti kralj?« Isus odgovori: »Ti kažeš, da sam ja kralj. Ja sam zato rođen i zato dođoh na svijet, da svjedočim istinu. Svaki, koji je od istine, sluša glas moj.«
38. Reče mu Pilat: »Što je istina?« I kad to reče, izađe opet Židovima i reče im: »Ja nikakve krivnje ne nalazim na njemu.
39. A u vas je običaj, da vam jednoga pustim za Vazam. Hoćete li dakle, da vam pustim kralja židovskoga?«
*40. Onda povikaše [svi]: »Ne ovoga, nego Barabu!« A Baraba je bio razbojnik.

GLAVA 19.

Isus mučen i osuđen. Isus na križu. Smrt i pogreb.

*1. Tada dakle Pilat uze Isusa i bičeva.
2. Vojnici spletoše vijenac od trnja, metnuše mu ga na glavu i obukoše mu skerletnu haljinu.
3. I pristupali su k njemu i govorili: »Zdravo, kralju židovski!« i udarali su ga po obrazima.
4. Onda Pilat izađe opet napolje i reče im: »Evo, izvodim ga k vama napolje, da vidite, da na njemu ne nalazim nikakve krivnje.«
5. A Isus izađe pod vijencem od trnja i u skerletnoj haljini. Pilat im reče: »Evo čovjeka!«
6. A kad ga vidješe glavari svećenički i sluge, povikaše: »Propni, propni ga!« Pilat im odvrati: »Uzmite ga vi i propnite, jer ja ne nalazim na njemu krivnje.«
*7. Odgovoriše mu Židovi: »Mi imamo zakon, i po zakonu mora umrijeti, jer se je gradio Sinom Božjim.«
8. Kad je dakle čuo Pilat ovu riječ, poboja se većma.
9. I opet uđe u sudnicu i upita Isusa: »Odakle si ti?« A Isus mu ne dade odgovora.
10. Tada mu reče Pilat: »Zar meni ne govoriš? Ne znaš li, da imam vlast propeti tebe, i vlast imam pustiti tebe?«
*11. Isus odvrati: »Ne bi imao vlasti nikakve nada mnom, kad ti ne bi bilo dano odozgo. Zato onaj ima veći grijeh, koji me predade tebi.«
12. Otada je gledao Pilat da ga pusti. Ali su Židovi vikali: »Ako ovoga pustiš, nijesi prijatelj caru. Svaki, koji sebe gradi kraljem, protivi se caru.«
*13. A kad je Pilat čuo ove riječi, izvede Isusa napolje, i sjede na sudačku stolicu na mjestu, koje se zove Litostrotos, a hebrejski Gabata.
14. A bila je priprava Vazma, oko šeste ure, i reče Židovima: »Evo kralj vaš!«
15. A oni su vikali: »Uzmi, uzmi, propni ga!« Pilat im reče: »Zar kralja vašega da propnem?« Odgovoriše glavari svećenički: »Nemamo kralja osim cara.«

(40) Isus je iz ljubavi prema čovječanstvu podnio i tu sramotu, da ga zapostaviše jednome razbojniku. Tako je božanski Spasitelj dao i ovdje vjernicima primjer, da i oni poradi Isusa pouzdano podnose sva nepravedna zapostavljanja i sramote, kad to traži vjernost prema vjeri.

Gl. 19. (1) Isp. Mt 27, 27 sl.

(7) »Po zakonu«; isp. 3 Mojs 24, 15—16; 5 Mojs 18, 20.

(11) Vlast od Boga dana uključuje u sebi veću odgovornost, njezino zlorabljenje veću krivnju.

(13) Sudačka stolica stajala je pred sudnicom na maloj uzvisini popločanoj kamenim pločama. Litostrotos znači kameni tarac, kaldrma; naša bi narodna pjesma rekla: mermerli kaldrma. Gabata znači uzvisina.

*16. Tada im ga predade, da se propne. A oni uzeše Isusa [i odvedoše ga].

17. Nosio je križ svoj, i izađe na mjesto, koje se zove Košturnica, a hebrejski Golgota.

18. Ondje ga propeše, i s njim drugu dvojicu s jedne i s druge strane, a Isusa u srijedi.

19. A Pilat napisa i natpis i metnu na križ. A bilo je napisano: »Isus Nazarejin, kralj židovski.«

*20. I ovaj su natpis čitali mnogi od Židova; jer je mjesto, gdje je bio propet Isus, bilo blizu grada; i bilo je napisano hebrejski, latinski i grčki.

21. A židovski su glavari svećenički govorili Pilatu: »Ne piši: kralj židovski, nego da je on rekao: kralj sam židovski.«

22. Pilat odvrati: »Što pisah, pisah.«

23. Kad su bili vojnici propeli Isusa, uzeše njegove haljine i načiniše četiri dijela, svakome vojniku po dio, i donju haljinu; a donja haljina nije bila šivena, nego izatkana sva s vrha do dna.

*24. Onda rekoše među sobom: »Ne derimo je, nego bacimo kocke za nju, kome će dopasti!« Tako se imala ispuniti riječ Pisma: »Razdijeliše među se haljine moje i za odjeću moju baciše kocke.« I vojnici tako učiniše.

*25. A stajala je kod križa Isusova mati njegova i sestra matere njegove, Marija Kleofe, i Marija Magdalena.

26. Kad vidje Isus mater i učenika, koga je ljubio, pokraj nje, reče materi svojoj: »Ženo, evo ti sina!«

27. Potom reče učeniku: »Evo ti matere!« I od onoga časa uze je učenik k sebi.

*28. Isus je znao, da se je već sve svršilo. Zato reče, da se ispuni Pismo: »Žeđan sam.«

29. Ondje je stajala posuda puna octa. I napuniše spužvu octa, nataknuše je na stabljiku isopovu i prinesoše je k ustima njegovim.

30. A kad je bio Isus primio ocat, reče: »Svršeno je.« Tada nakloni glavu i predade duh.

*31. Bila je priprava. I Židovi zamoliše Pilata, da bi se propetima

(16—30) Isp. Mt 27, 31—50; Mk 15, 20—37; Lk 23, 26—46.

(20) »I bilo je napisano hebrejski, latinski i grčki«; Vulgata ima: »i bilo je napisano hebrejski, grčki i latinski« (»et erat scriptum hebraice, graece et latine«).

(24) Isp. Ps 22 [21], 19.

(25) Riječ »sestra« ne znači ovdje tjelesnu sestru, nego rođakinju. »Marija Kleofe«, t. j. Marija, žena Kleofe (Marija Kleofina). Po Hegesipu (2. vijek) bio je Kleofa brat sv. Josipu.

O, kako je ovo divan primjer velikodušja Majke Božje, koja se je svojom prisutnošću kod pregorke muke Isusove stavila na čelo najvećim i najčasnijim junakinjama čovječanstva! Možemo uzeti, da je ovaj primjer Marijin potaknuo druge žene i Ivana, da s njom zajedno stoje pod križem Isusovim. I mi tako s B. D. Marijom stojmo uvijek odvažno pod svetim Križem Isusovim!

(28—30) Ovdje Ivan hoće da nam opiše vrhunac drame križa Isusova: junačkim primanjem gorkoga napitka svršava se pregorka muka Isusova.

(28) Isp. Ps 69 [68], 22.

(31) Dan, u koji je umro Isus, bio je dan priprave, t. j. petak. Slijedeći dan bila je vazmena subota, veliki dan, koji se je svetkovao kao sâm Vazam. Po židovskom zakonu (5 Mojs 21, 22) moralo se je mrtvo tijelo zločinca pokopati još u dan smaknuća. A to je bilo sada još potrebnije, jer je sutradan bila vazmena subota, veliki dan, kada se nije smjelo imati pogreb. — »Da bi se propetima prebile golijeni«, jer bi iza toga brzo uslijedila smrt.

prebile golijeni, i da bi se skinuli, da ne bi tjelesa ostala na križu u subotu. Ona subota bila je naime veliki dan.

32. Dođoše dakle vojnici, i prvome prebiše golijeni i drugome propetomu s njim.

33. A kad dođoše k Isusu, vidješe, da je već umro, i ne prebiše mu golijeni;

*34. Nego jedan od vojnika probode mu bok kopljem, i odmah izađe krv i voda.

*35. I onaj, koji vidje, posvjedoči, i svjedočanstvo je njegovo istinito. I on zna, da govori istinu, da i vi vjerujete.

*36. Jer se ovo dogodi, da se ispuni Pismo: »Nijedna kost ne će mu se slomiti.«

37. I opet drugo Pismo veli: »Vidjet će, koga probodoše.«

*38. A potom Josip iz Arimateje, koji je bio učenik Isusov, ali tajni od straha pred Židovima, zamoli Pilata, da uzme tijelo Isusovo. I dopusti Pilat. Dođe dakle i uze tijelo njegovo.

*39. A dođe i Nikodem, koji je prije bio došao k Isusu po noći, i donese pomiješane smirne i aloja, oko sto litara.

40. I uzeše tijelo Isusovo i obaviše ga platnom s mirisima, kao što je običaj u Židova da ukopavaju.

*41. A bio je na mjestu, gdje je bio propet, vrt, i u vrtu grob nov, u koji još nitko nije bio položen.

42. Ondje dakle poradi priprave židovske, jer je bio blizu grob, položiše Isusa.

GLAVA 20.

Petar i Ivan na grobu. Isus se javi Mariji Magdaleni. Isus se javi učenicima. Isus se javi Tomi.

*1. A u prvi dan sedmice dođe Marija Magdalena na grob rano, dok je još bila tama, i vidje, da je kamen odvaljen od groba.

*2. Onda otrča, i dođe k Simonu Petru i k drugom učeniku, koga je ljubio Isus, i reče im: »Uzeše Gospodina iz groba, i ne znamo, gdje ga položiše.«

3. Izađe dakle Petar i drugi učenik, i pođoše na grob.

4. Trčala su obojica zajedno. Drugi učenik trčao je brže od Petra i dođe prije na grob.

(34) U vodi i krvi, što potekoše iz tijela Isusova, vide sv. Oci sliku sakramenata Krštenja i Euharistije. Vulgata ima: »Nego jedan od vojnika otvori mu kopljem bok« (»Sed unus militum lancea latus ejus aperuit«).

(35) Ivan Apostol priznaje se ovdje sâm piscem ovoga Evanđelja (isp. Iv 19, 26; Iv 13, 23; Mt 26, 20).

(36) Isp. 2 Mojs 12, 46; 4 Mojs 9, 12; Ps 34 [33], 21. — Ove se riječi odnose neposredno na vazmeno janje. Ivan Evanđelist uči nas dakle, da je vazmeno janje slika Mesije.

(38—42) Isp. Mt 27, 57—71; Mk 15, 42—47; Lk 23, 50—56.

(39) Isp. Iv 3, 1; 7, 50.

(41) Grob je pripadao Josipu iz Arimateje (Mt 27, 60). Josip iz Arimateje i Nikodem obaviše tijelo Isusovo platnom s mirisima. Ne imadoše kada pomazati mu ruke i noge. To su htjele učiniti u prvi dan sedmice pobožne žene, kako nam to pripovijedaju Mk 16, 1 i Lk 23, 56.

Gl. 20. (1—10) Isp. Mt 28, 1—10; Mk 16, 1—8; Lk 24, 1—12.

(1) Marija Magdalena išla je s drugim ženama, ali je pohitjela pred njima.

(2) »K drugom učeniku«; ovaj »drugi učenik« isti je, koji je bio u 18, 15—16, Ivan Evanđelist. — Ova vijest bila je prije vijesti drugih žena, prije vijesti u Mt 28, 8 i Lk 24, 9.

5. On se nadviri i vidje plahte gdje leže, ali ne uđe.

6. Onda dođe i Simon Petar za njim, i uđe u grob, i vidje plahte gdje leže,

7. I ubrus, koji je bio na glavi njegovoj, ali nije ležao zajedno s drugim plahtama, nego napose savit na jednom mjestu.

8. Tada uđe i drugi učenik, koji je bio prvi došao na grob, i vidje i vjerova;

*9. Jer još nijesu razumjeli Pisma, da je trebalo njemu uskrsnuti od mrtvih.

10. Onda otiđoše opet učenici kući.

11. A Marija je stajala napolju kod groba i plakala. Dok je dakle plakala, nadviri se nad grob,

12. I vidje dva anđela gdje sjede u bijelim haljinama, jedan pokraj glave, a jedan pokraj nogu, gdje je bilo položeno tijelo Isusovo.

13. Oni joj rekoše: »Ženo, što plačeš?« Reče im: »Uzeše Gospodina mojega, i ne znam, gdje ga položiše.«

*14. Kad je bila ovo rekla, obazre se natrag i vidje Isusa gdje stoji. — Ali nije znala, da je Isus. —

15. Isus joj reče: »Ženo, što plačeš? Koga tražiš?« Ona misleći, da je vrtlar, reče mu: »Gospodine, ako si ga ti odnio, kaži mi, gdje si ga položio, i ja ću ga uzeti.«

16. Reče joj Isus: »Marija!« Ona se obazre i reče mu hebrejski »Raboni«, to znači: »Učitelju«.

*17. Reče joj Isus: »Nemoj me se dodirnuti, jer još nijesam uzašao k Ocu svojemu. Nego idi k braći mojoj i kaži im: Uzlazim k Ocu svojemu i Ocu vašemu, Bogu svojemu i Bogu vašemu.«

18. Marija Magdalena otide i javi učenicima: »Vidjela sam Gospodina, i ovo mi je kazao.«

*19. A kad bi uveče onaj prvi dan sedmice, i vrata bila zatvorena, gdje se bili učenici skupili od straha pred Židovima, dođe Isus, i stade na srijedu, i reče im: »Mir vam!«

20. I kad je bio ovo rekao, pokaza im ruke i bok. Tada se obradovaše učenici, što vidješe Gospodina.

21. I reče im opet: »Mir vam! Kao što Otac posla mene, i ja šaljem vas.«

*22. Kad je bio ovo rekao, dahnu u njih i reče: »Primite Duha Svetoga!

(9) »Jer još nijesu razumjeli Pisma«, na pr. Ps 22 [21], 10. I Spasitelj je više puta govorio apostolima o svom uskrsnuću, ali su oni jednako imali drugo mišljenje o Mesiji, pa govor Spasiteljev nijesu uzimali doslovno. Istom kad im se je Uskrsnuli javio (Lk 24, 27. 46 sl.; Dap 1, 3) i kad im je poslao Duha Svetoga (Dap 2, 24—27. 31; 13, 33), shvatili su oni posve osnove Božje.

(14—23) Isp. Mk 16, 9—11. 14; Lk 24, 36—43.

(14) Ovo je prvo objavljenje Isusovo (isp. Mk 16, 9), i treba ga staviti pred Mt 28, 9.

(17) Riječima: »Nemoj me se dodirnuti« hoće Spasitelj reći: Žuđena sreća moje neprestane nazočnosti može te istom onda zapasti, kad ja uzađem na nebo.

(19) Isp. Mk 16, 14; Lk 24, 36; 1 Kor 15, 5.

(22) »Dahnu u njih«: ovo dahnuće bilo je simbol (znamen) podjeljenja, još djelomičnog, Duha Svetoga, čiju puninu primit će na Duhove.

*23. Kojima oprostite grijehe, oprostit će im se, i kojima zadržite, zadržat će se.«

24. A Toma, jedan od dvanaestorice, nije bio s njima, kad je došao Isus.

*25. I kazaše mu drugi učenici: »Vidjeli smo Gospodina,« A on im reče: »Dok ne vidim na rukama njegovim znaka od čavala, i ne metnem prsta svojega u mjesto od čavla, i ne metnem ruke svoje u bok njegov, ne ću vjerovati.«

26. I poslije osam dana bili su opet učenici njegovi unutra, i Toma s njima. Dođe Isus, kad su bila vrata zatvorena, i stade na srijedu, i reče: »Mir vam!«

27. Potom reče Tomi: »Metni prst svoj amo, i vidi ruke moje, i pruži ruku svoju, i metni u bok moj, i ne budi nevjeran, nego vjeran!«

28. Tada mu reče: »Gospodin moj i Bog moj!«

*29. Reče mu Isus: »Jer si me vidio, [Toma], vjerovao si. Blaženi, koji ne vidješe i vjerovaše!«

*30. I mnoga druga čudesa učini Isus pred učenicima svojim, koja nijesu napisana u knjizi ovoj.

*31. A ova su zapisana, da vjerujete, da Isus jest Mesija, Sin Božji, i da vjerujući imate život u ime njegovo.

GLAVA 21.

Isus se javi učenicima na Tiberijadskom moru. Isus predaje Petru vrhovnu vlast. Isus proriče o Petru i Ivanu. Kraj.

*1. Poslije toga opet se javi Isus na Tiberijadskom moru. A javi se ovako:

*2. Bili su zajedno Simon Petar i Toma, koji se zove Blizanac, i Natanael, koji je bio iz Kane Galilejske, i sinovi Zebedejevi, i druga dvojica od učenika njegovih.

3. Reče im Simon Petar: »Idem da hvatam ribe.« Rekoše mu: »Idemo i mi s tobom.« Izađoše i uđoše u lađicu; ali onu noć ne uhvatiše ništa.

4. A kad bi jutro, stajao je Isus na obali; ali učenici ne poznaše, da je Isus.

(23) Prvi čin uskrsnulog Spasitelja jest predavanje apostolima vlasti opraštati grijehe. To je znak, kako, i nakon pregorke muke na križu, još jednako traje njegova božanska dobrota prema ljudima (Rimlj 8, 34; 1 Iv 2, 1; 3, 5).

(25) Isp. Mt 28, 17; Mk 16, 14.

(29) »Blaženi, koji ne vidješe i vjerovaše«, t. j. blaženi, koji su čuli za velika i uzvišena djela Isusova i vjerovali u njega Uskrsnuloga, a da ga nijesu vidjeli! To je vjera, koja vodi u život nebeski (isp. Mk 15, 32).

(30—31) Ovi su reci zaključna riječ Evanđelista. Pridometnuo je kasnije još jedan dodatak (gl. 21.).

(31) Svrha ovoga Evanđelja: Ivan Evanđelist htio je iznijeti one činjenice i govore, što najbolje dokazuju, da je Isus Mesija, Sin Božji, i da je vjera u Isusa uvjet za spasenje.

Gl. 21. (1) Isp. Dap 1, 3. — Treba opaziti, da se ovdje spominju Toma i Natanael i dva neimenovana učenika. Stim kao i radi drugih pojedinosti razlikuje se ova pripovijest od srodnih kod Lk 5, 4—11 i pokazuje se kao izvještaj o jednom drugom događaju. Spasitelj se je mogao najbolje dati prepoznati kojim čudom, kao što je to činio i prije svoje muke.

(2) O Tomi isp. 11, 16 s bilješkom. — O Natanaelu isp. 1, 45 s bilješkom i Mt 10, 3 s bilješkom.

*5. Tada im reče Isus: »Djeco, imate li što za jelo?« Odgovoriše mu: »Nemamo.«

6. A on im reče: »Bacite mrežu na desnu stranu lađici, i naći ćete.« Onda baciše, i već je nijesu mogli vući od mnoštva riba.

7. Tada učenik onaj, koga je ljubio Isus, reče Petru: »Gospodin je!« A Simon Petar kad ču da je Gospodin, baci na se košulju — jer je bio go — i skoči u more.

8. Drugi učenici dođoše na lađici, jer nijesu bili daleko od zemlje, nego oko dvjesta lakata, a vukli su mrežu s ribama.

9. A kad izađoše na zemlju, vidješe žeravicu postavljenu, i ribu na njoj, i kruh.

10. Isus im reče: »Donesite od riba, što ih sad uhvatiste!«

11. Uđe Simon Petar i izvuče na zemlju mrežu, punu velikih riba sto i pedeset i tri; i premda ih je bilo toliko, mreža se nije prodrla.

12. Isus im reče: »Dođite, objedujte!« I nijedan se od učenika ne usudi da ga upita: »Tko si ti?« Znali su, da je Gospodin.

13. Dođe Isus i uze kruh, i dade im, tako i ribu.

*14. Ovo se već treći put javi Isus učenicima svojim, pošto je bio uskrsnuo od mrtvih.

15. Iza objeda reče Isus Simonu Petru: »Simone Ivanov, ljubiš li me većma nego ovi?« Reče mu: »Da, Gospodine, ti znaš, da te ljubim.« Reče mu: »Pasi jaganjce moje!«

*16. Reče mu opet drugi put: »Simone Ivanov, ljubiš li me?« Reče mu: »Da, Gospodine, ti znaš, da te ljubim.« Reče mu: »Pasi jaganjce moje!«

17. Reče mu treći put: »Simone Ivanov, ljubiš li me?« Ožalosti se Petar, što mu reče po treći put: »Ljubiš li me?« i reče mu: »Gospodine, ti sve znaš, ti znaš, da te ljubim.« Reče mu Isus: »Pasi ovce moje!

18. Zaista, zaista, kažem ti: Kad si bio mlađi, opasivao si se sam, i hodio si, kuda si htio; a kad ostariš, raširit ćeš ruke svoje, i drugi će te opasivati i odvesti, kuda ne ćeš.«

*19. A ovim riječima htjede označiti, kakvom će smrti proslaviti Boga. Nato mu reče: »Hajde za mnom!«

20. Petar se obazre i vidje, gdje za njim ide onaj učenik, koga je Isus ljubio, koji se je i na večeri naslonio na grudi njegove i rekao: »Gospodine, tko je taj, koji će te izdati?«

21. Kad ga ugleda Petar, reče Isusu: »Gospodine, a što će ovaj?«

22. Reče mu Isusu: »Ako hoću, da on ostane, dok ne dođem, što je tebi do toga? Ti hajde za mnom!«

(5) Kod jela su spoznali učenici, da je Uskrsnuli bio doista s njima (isp. Lk 24, 41 sl.; Dap 1, 4; 10, 41. — »Imate li što za jelo,« t. j. mislio je Spasitelj na jelo s ribom.

(14) »Treći put«: isp. 20, 19—23 i 26—29.

(16—17) Jaganjci i ovce jesu po Iv 10, 1—17 biblijska imena za vjernike Isusove.

(19) Ovim riječima označuje Isus smrt Petrovu kao nasilnu i za naravnoga čovjeka veoma gorku smrt: smrt na križu.

23. Tako izađe među braćom ova
riječ, da onaj učenik ne će umrijeti.
A Isus mu ne reče, da ne će umrijeti, nego: »Ako hoću, da on ostane, dok ne dođem, što je tebi do toga?«
*24. Ovo je onaj učenik, koji
svjedoči za ovo, i koji napisa ovo; i znamo, da je istinito svjedočanstvo njegovo.
25. A ima i drugo mnogo, što
učini Isus. I kad bi se to pojedince popisalo, mislim, da ni sâm svijet ne bi mogao obuhvatiti knjige, što bi se imale da napišu.

(24—25) Ovu je zaključnu riječ napisao jedan od učenika Ivanovih, koji, nadahnut od Boga, svjedoči, da je njegov učitelj napisao ovo Evanđelje.

*

Prije nego se je Spasitelj rastao sa svojim ljubljenim stadom, kojemu više nije mogao biti vidljivi pastir, htio je vrhovnu pastirsku službu nad svojim vjernicima povjeriti čovjeku, koji je bio u potpunoj ljubavi privržen i odan njemu i njegovu stadu. Za tu je službu bio već od početka izabrao Petra. Ali se je Petar u onoj noći Isusove muke bio pokazao slab. Isus je doduše poznavao Petrovu vjernu i iskrenu ljubav, i bio je vidio njegove pokajničke suze iza onog zatajenja, ali je ipak htio imati od njega trostruko očitovanje nepokolebljive vjernosti i ljubavi kao pokajanje za ono trostruko zatajenje, prije nego mu je predao najvišu čast i najodgovorniju službu u svojemu zemaljskom kraljevstvu. I tada je Isus prorekao natpastiru Petru, da će morati život svoj žrtvovati za svoje stado. I Petar je doista svojom smrti na križu postao sličan svojemu uzoru, božanskome dobrom Pastiru. Iz odgovora Isusova na upit Petrov o svršetku života Ivanova moglo se je zaključiti, da Ivan ne će kao Petar umrijeti nasilnom smrti, nego naravnom smrti. Krivo se je onda shvatila ta riječ Isusova, i nastalo je krivo mišljenje, da Ivan ne će umrijeti, dok opet ne dođe Spasitelj na Sudnji dan. Ovo je krivo mišljenje htio Ivan da ispravi sâm na kraju svojega Evanđelja, i poradi toga je razloga ovu glavu pridodao svojemu Evanđelju.

DJELA APOSTOLSKA

1. Natpis je ovoj knjizi u grčkom i latinskom tekstu »Djela Apostolâ«. U nas se je uobičajio natpis »Djela Apostolska«.

2. Pisac Djela Apostolskih jest sv. Luka. Kao svoje Evanđelje, tako je i svoja Djela Apostolska posvetio sv. Luka plemenitom Rimljaninu Teofilu. Tko čita u izvornom grčkom jeziku Evanđelje po Luki i Djela Apostolska, brzo će vidjeti, da im je jezik i način pisanja od istoga pisca. Pisac Djela Apostolskih vjeran je pratilac sv. Pavla. A taj je bio sv. Luka.

3. Vjerodostojnost Djela Apostolskih posve je zajamčena. Gdje Luka nije bio očevidac, ondje je mogao crpsti povijest apostolsku iz prvih izvora. Prije svega bio mu je apostol Pavao učitelj, s kojim je općio toliko i tako dugo. U Cezareji stanovao je u kući đakona Filipa; u Jeruzalemu družio se je s Jakovom Mlađim; u Rimu s Markom. A bio je poznat i s Timotejem i s ostalim pomoćnicima i drugovima sv. Pavla.

4. Svrha Djelima Apostolskim jednaka je svrsi trećega Evanđelja, Evanđelja po Luki: prikazati napredovanje Kristova djela. Sv. Luka opisuje u Djelima Apostolskim pobjedonosni pohod kršćanstva od Jeruzalema pa do u pokrajine i zemlje velikoga rimskog carstva. I tako on i Teofila i ostale obraćenike Pavlove utvrđuje u kršćanskoj istini i vjeri. I slavi i hvali Duha istine, Duha Svetoga, koji upravlja i djeluje u Crkvi Kristovoj. I knjiga Djela Apostolskih jest kao jedna divna pjesma Duhu Svetomu.

5. Svakako su prije godine 70. napisana Djela Apostolska, jer u njima još postoji Jeruzalem, i trijem Salomonov (3, 11), i tvrđava Antonija (21, 34; 22, 24). Po svoj prilici nastala su Djela Apostolska u vrijeme prvoga sužanjstva sv. Pavla u Rimu (g. 61.—63.). To se jasno vidi iz zaključka knjige (28, 30—31).

6. Mjesto, gdje su napisana Djela Apostolska, po svoj je prilici Rim, kako to hoće i sv. Jeronim.

7. Razdioba Djela Apostolskih određena je u samoj knjizi (1, 8). Ovdje Spasitelj pokazuje na trostruko djelovanje apostolsko, i knjiga opisuje vjerno i blagosloveno izvršivanje ove Spasiteljeve zapo-

vijedi. Tako imaju Djela Apostolska tri dijela: Crkva među židovima, prijelaz Crkve k neznabošcima i Crkva među neznabošcima.

Biblijska komisija izdala je dne 12. lipnja 1913. o Djelima Apostolskim ovu odluku: Pisac je Djela Apostolskih sv. Luka. Djela su Apostolska historijski vjerodostojna, a napisana su prema svršetku prvoga rimskog sužanjstva apostola Pavla.

DJELA APOSTOLSKA

GLAVA 1.

Predgovor. Isusove riječi na rastanku. Uzašašće Isusovo. Izbor apostola Matije.

*1. U mojemu prvom djelu, o Teofile, izvijestio sam o svemu, što je Isus činio i učio

2. Do dana, kad je apostolima Duhom Svetim izabranima dao naloge i onda bio uzet u nebo.

3. Poslije muke svoje dao im je mnoge dokaze za to, da je on živ. Kroz četrdeset dana on im se je javljao i govorio im o kraljevstvu Božjem.

4. Kad je bio s njima zajedno, zapovjedi im, da ne idu iz Jeruzalema, nego da čekaju obećanje Očevo, »koje« [reče] »čuste od mene.

*5. Ivan je krstio vodom, a vi ćete za malo dana krstiti Duhom Svetim.«

*6. Bili su dakle s njim zajedno. Tada ga upitaše: »Gospodine, hoćeš li u ovo vrijeme podignuti kraljevstvo Izraelovo?«

7. On im odgovori: »Nije vaše znati vremena ili časove, što ih je Otac zadržao u svojoj vlasti.

8. Nego ćete primiti jakost Duha Svetoga, kad siđe na vas, i bit ćete mi onda svjedoci u Jeruzalemu i po svoj Judeji i Samariji i sve do kraja zemlje.«

9. I kad to reče, bi podignut pred očima njihovim. Uze ga oblak iz očiju njihovih.

*10. I dok su gledali za njim gdje ide na nebo, gle, dva čovjeka stadoše kraj njih u bijelim haljinama.

11. Oni rekoše: »Ljudi Galilejci, što stojite i gledate na nebo? Ovaj Isus, koji je od vas uzet na nebo, tako će doći, kao što vidjeste da ide u nebo.«

*12. Tada se vratiše u Jeruzalem s gore, koja se zove Maslinska. Ona je blizu Jeruzalema, jedan subotni dan hoda.

*13. Kad dođoše tamo, uzađoše u gornju dvoranu, gdje su obično stajali, i to Petar i Ivan, Jakov i Andrija, Filip i Toma, Bartolomej

---

Gl. 1. (1) Luka označuje svoje Evanđelje kao »prvo«, a Djela Apostolska kao »drugo djelo«.

(5) Spasitelj naziva dijeljenje Duha Svetoga u slici krštenjem, jer duše apostolâ na Duhove bile su kao zaronjene u rijeku milostî Duha Svetoga.

(6—8) Apostoli su se i poslije uskrsnuća Gospodinova nadali uspostavi kraljevstva židovskoga. Ali Gospodin izjavljuje, da njegovo kraljevstvo obuhvata sav svijet.

(10) »Dva čovjeka«, t. j. dva anđela pod oblikom čovječjim kao iza uskrsnuća (isp. Mk 16, 5; Iv 20, 12 sl.).

(12) Isp. Iv 11, 18. — »Jedan subotni dan hoda«, to je malo više od jednoga kilometra.

(13) »Gornja dvorana« (Vulgata: »coenaculum), to je glavna soba u židovskim kućama.

i Matej, Jakov, sin Alfejev, Simon Revnitelj i Juda, brat Jakovljev.

14. Ovi su svi ustrajali jednodušno u molitvi zajedno sa ženama, s Marijom, majkom Isusovom, i s braćom njegovom.

*15. I u dane one ustade Petar između braće — bilo je ljudi zajedno oko sto i dvadeset — i reče:

*16. »Ljudi braćo, trebalo je da se ispuni Pismo, koje proreče Duh Sveti na usta Davidova za Judu, koji je bio vođa onima, što uhvatiše Isusa.

17. On se je brojio s nama, i primio je dio ove službe.

*18. Od plaće nepravedne on steče njivu, ali se objesi i puče po srijedi, i izasu se sva utroba njegova.

19. To postade poznato svima stanovnicima Jeruzalema, i prozva se ona njiva njihovim jezikom Haceldama, što znači krvna njiva.

*20. U knjizi psalama stoji naime pisano: Stan njegov neka bude pust, i neka ne bude nikoga, koji bi stanovao u njemu, i službu njegovu neka primi drugi!

21. Treba dakle od ovih ljudi, koji su bili s nama za sve vrijeme, kako među nas uđe i izađe Gospodin Isus,

*22. Počevši od krštenja Ivanova do dana, kad bi uzet od nas, da bude s nama svjedok njegova uskrsnuća jedan od njih.

23. I postaviše dvojicu: Josipa, koji se zvao Barsaba, prezimenom Just, i Matiju.

24. Tada su molili: »Ti, Gospodine, koji poznaješ srca sviju, pokaži, koga si od ove dvojice izabrao,

*25. Da primi mjesto službe ove i apostolstva, iz kojega ispade Juda, da ode na mjesto svoje.«

26. I baciše kocke za njih. I pade kocka na Matiju, i bi on pribrojen jedanaestorici apostola.

GLAVA 2.

Silazak Duha Svetoga. Petrov govor. Život prvih kršćana.

*1. I kad se navrši pedeset dana, bili su svi zajedno na istom mjestu.

2. I ujedamput postade šum s neba, kao kad dolazi silan vjetar, i napuni svu kuću, gdje su sjedili.

3. I pokazaše im se razdijeljeni jezici kao od ognja, i sjede po jedan na svakoga od njih.

*4. I napuniše se svi Duha Svetoga, i stadoše govoriti raznim jezicima, kao što im je Duh [Sveti] davao da govore.

(15) Kao u Evanđelju, tako i u Djelima Apostolskim istupa Petar kao prvi, kao glava apostolâ, kao poglavar cijele Crkve Kristove.

(16) »Trebalo je«; Vulgata ima: »Treba« (»oportet«). Duh je Sveti predvidio i prorekao slobodnu odluku Judinu. Zato se je i morala ispuniti riječ Sv. Pisma. Isp. Iv 17, 12 s bilješkom; Ps 41 [40], 10; 108, 8.

(18) Isp. Mt 27, 5.

(20) Isp. Ps 69 [68], 26; Ps 109 [108], 8. — »I službu njegovu«, t. j. službu apostolsku. Vulgata ima: »episcopatum ejus« (»biskupstvo njegovo«).

(22) Petar označuje uskrsnuće Isusovo kao glavnu točku propovijedanja i spasenja.

(25) »Da ode na mjesto svoje«, t. j. da ode poslije smrti na mjesto, koje je zaslužio svojim životom.

Gl. 2. (1) »Kad se navrši pedeset dana«, t. j. iza Uskrsa. Tada se slave Duhovi; latinski: »dies Pentecostes«, što dolazi od grčke riječi »pentecoste«, t. j. pedeseti. Isp. 5 Mojs 16, 9 sl.

(4) Isp. Mk 16, 17; 1 Kor 14, 2.

*5. A u Jeruzalemu su stanovali Židovi, ljudi pobožni iz svakoga naroda pod nebom.

6. A kad postade ovaj glas, skupi se mnoštvo i smete se, jer je svaki od njih slušao, gdje oni govore njegovim jezikom.

7. Svi su se divili i čudili, i govorili su: »Nijesu li svi ovi, što govore, Galilejci,

8. Pa kako mi čujemo svaki svoj jezik, u kojem smo se rodili?

9. Parćani, i Međani, i Elamljani, i stanovnici iz Mezopotamije, iz Judeje i Kapadocije, iz Ponta i Azije.

*10. Iz Frigije i Pamfilije, iz Egipta i krajeva Libije, što su oko Cirene, i pridošlice Rimljani i Židovi i došljaci,

11. Krećani i Arapi; čujemo ih gdje govore našim jezicima veličine Božje.«

12. Svi su se divili i čudili, i jedan su drugome govorili: »Što li će ovo biti?«

13. A drugi su se podsmijevali, i govorili su: »Napili su se slatkoga vina.«

*14. Tada Petar stade s jedanaestoricom i podiže glas svoj, i progovori im: »Ljudi Židovi i vi svi, koji stanujete u Jeruzalemu! Ovo neka vam je na znanje, i poslušajte riječi moje!

*15. Nijesu ovi pijani, kao što vi mislite, jer je istom treća ura dana;

16. Nego je ovo, što kaza prorok Joel:

*17. I bit će u posljednje dane, govori Bog: izlit ću od Duha svojega na svako tijelo, i prorokovat će sinovi vaši i kćeri vaše, i mladići vaši vidjet će viđenja, i starci vaši sanjat će sve.

18. I na sluge svoje i na sluškinje svoje u one dane izlit ću od Duha svojega, i prorokovat će.

19. I dat ću čudesa gore na nebu i znake dolje na zemlji: krv i oganj, i sukljanje dima.

*20. Sunce će se pretvoriti u tamu i mjesec u krv, prije nego dođe dan Gospodnji veliki i strašni.

*21. I bit će: svaki, koji zazove ime Gospodnje, spasit će se.

22. Ljudi Izraelci, poslušajte riječi ove! Isus Nazarejin bio je od Boga među vama potvrđen silama, i čudesima, i znacima, koje učini Bog preko njega među vama, kao što i sami znate.

*23. Njega ste određenom odlukom i promislom Božjim predali i rukama bezbožnikâ pribili na križ i ubili.

24. Ali je Bog razdriješio veze smrti, i njega je oživio. Jer je bilo nemoguće, da ona njim vlada.

*25. David naime govori za njega: Jednako imam Gospodina pred očima. On mi stoji zdesna, da se ne uskolebam.

(5) U Jeruzalemu su prebivali tada mnogi stranci Židovi, što su se bili iz pobožnosti ili trajno nastanili, ili su bili došli za neko vrijeme na »blagdan tjedana u čast Gospodu«.

(10) »Došljaci« (prozeliti) bili su oni, koji su prešli iz neznaboštva.

(14) Petar govori, jer je on poglavica apostolâ.

(15) »Treća ura dana«, t. j. devet sati prijepodne. Isp. 1 Sol 5, 7.

(17—20) »U posljednje dane«, t. j. u mesijanske dane. Prorok ih gleda s njihovim utješnim i s njihovim potresnim događajima.

(20) »Strašni«, tako u hebrejskom tekstu; u grčkom: »slavni«.

(21) Isp. Joel 2, 28—32; Iz 44, 3; Rimlj 10, 13.

(23) Isp. Mt 16, 21; 21, 40 sl.; Lk 24, 25 sl.; Iv 20, 9.

(25) Isp. Ps 16 [15], 8—11.

26. Zato se raduje srce moje, i veseli se jezik moj. I tijelo će moje počivati u sigurnosti.
*27. Jer ne ćeš ostaviti duše moje u podzemnom svijetu, niti ćeš dati, da Svetac tvoj vidi truhlost.
28. Pokazao si mi putove života, i napunit ćeš me veselja s licem svojim.
*29. Ljudi braćo, neka je slobodno kazati vam za patrijarha Davida. On je umro i pokopan, i grob je njegov među nama do današnjega dana.
30. Jer je dakle bio prorok i znao, da mu je Bog bio zakletvom potvrdio, da će jednoga od njegovih tjelesnih potomaka podignuti na prijesto njegov,
31. To je on, gledajući proročki, govorio za uskrsnuće Mesijino, da se on ne će ostaviti u podzemnom svijetu, i da tijelo njegovo ne će vidjeti truhlosti.
32. Ovoga je Isusa oživio Bog, čemu smo svi mi svjedoci.
*33. Desnicom dakle Božjom podignut primio je od Oca obećanoga Duha Svetoga, i sad ga je izlio, kako vidite i čujete.
*34. David naime nije uzašao na nebo, nego sam govori: Reče Gospodin Gospodinu mojemu: Sjedi ob desnu moju,
35. Dok položim neprijatelje tvoje za podnožje nogama tvojim.
*36. Tvrdo dakle neka zna sva kuća Izraelova: Ovoga Isusa, kojega vi pribiste na križ, učinio je Bog Gospodinom i Mesijom.«
37. Kad su to čuli, ražali im se u srcu, i rekoše Petru i ostalim apostolima: »Što da činimo, ljudi braćo?«
38. Petar im odvrati: »Obratite se, i svaki od vas neka se krsti u ime Isusa Krista za oproštenje grijeha svojih, i primit ćete dar Duha Svetoga;
*39. Jer je za vas obećanje i za djecu vašu i za sve daljne, koje će god dozvati Gospodin Bog naš.«
40. I drugim mnogim riječima svjedočio je i opominjao ih: »Spasite se od ovoga pokvarenoga roda!«
41. Koji dakle primiše riječ njegovu, krstiše se; i pristade u onaj dan oko tri tisuće duša.
*42. A bili su postojani u nauci apostolâ, u zajednici, u lomljenju kruha i u molitvama.
*43. A uđe strah u svaku dušu, jer su apostoli činili mnoga čudesa i znake [u Jeruzalemu; i veliki je strah bio u svima].
*44. I svi, koji su vjerovali, bili su zajedno, i imali su sve zajedno.

(27) »U podzemnom svijetu« ili u carstvu mrtvaca; hebr. »šeol«; u Septuaginti: »hades«.
(29—35) Riječi psalma ne mogu se odnositi na Davida; jer je David umro i pokopan. I David kao od Boga nadahnuti prorok govorio je o uskrsnuću Kristovu. Prorekao je i njegovo uzašašće na nebo, jer David nije uzašao na nebo.
(33) »Desnicom«, t. j. svemogućnošću; isp. 5, 31; Flp 2, 9.
(34) Isp. Ps 110[109], 1; 1 Kor 15, 24. 26; Hebr 1, 8.
(36) »Gospodin« je ime, što se pridaje Bogu. Ovaj su naslov prisvajali sebi carevi, jer su išli za tim, da budu obožavani.
(39) »Obećanje«, koje kaza prorok Joel, isp. r. 17—21.
(42) Vulgata ima: »u zajednici lomljenja kruha«. »Lomljenje kruha« dobilo je u Novom Zavjetu značenje: slaviti presvetu Euharistiju (isp. 1 Kor 10, 16).
(43) Što je u zaporci, uzeto je iz Vulgate. — Duhovski događaji i čudesa apostolâ izazvali su posvuda neki sveti strah.
(44) Vjernici se nijesu toliko smatrali vlasnicima, nego više upraviteljima svojega posjeda, pa su prema tome i postupali: potpomagali su izdašno svoju potrebitu braću.

45. Prodavali bi svoje imanje i dobro, i dijelili svima, kako bi koji trebao.

*46. I svaki dan bili su jednako jednodušno u hramu, i lomili su kruh po kućama, i primali hranu s radošću i priprosta srca.

47. Hvalili su Boga i imali milost u svega naroda. A Gospodin je svaki dan umnožavao broj onih, koji su bili na putu spasenja.

GLAVA 3.

Petar iscijeli hroma od poroda. Petrov govor.

*1 A Petar i Ivan išli su gore u hram na molitvu o devetoj uri.

*2. I bio je jedan čovjek hrom od rođenja svoga, kojega su nosili i svaki dan metali pred vrata hramska, koja se zovu Krasna, da prosi milostinju od onih, koji ulaze u hram.

3. Kad je on vidio Petra i Ivana gdje hoće da uđu u hram, zamoli milostinju.

4. A Petar pogleda na nj s Ivanom i reče: »Pogledaj na nas!«

5. On pogleda na njih nadajući se, da će što dobiti od njih.

*6. A Petar reče: »Srebra i zlata nema u mene; ali što imam, ovo ti dajem: U ime Isusa Krista Nazarejina [ustani, i] hodi!«

7. I uze ga za desnicu i podiže ga. Odmah se utvrdiše njegova stopala i gležnji.

8. I skoči, i mogao je stajati i hodati. I uđe s njima u hram idući i skačući i hvaleći Boga.

9. Sav je narod vidio, gdje ide i hvali Boga.

10. Upoznaše u njemu čovjeka, koji je bio radi milostinje sjedio kod krasnih vrata hramskih, i napuniše se čuda i udivljenja za ovo, što mu se dogodilo.

*11. A jer se je on držao Petra i Ivana, navali k njima sav narod u trijem, koji se zove Salomonov, i čudili su se.

*12. A kad to vidje Petar, progovori narodu: »Ljudi Izraelci, što se čudite ovome, ili što gledate na nas, kao da smo mi svojom moću ili pobožnošću učinili, da on hoda?

*13. Bog Abrahamov, Izakov i Jakovljev, Bog otaca naših, proslavi Slugu svojega Isusa, kojega vi predadoste i odrekoste ga se pred

---

(46) »Lomljenje kruha«, t. j. slavljenje svete Euharistije, bilo je spojeno sa zajedničkom gozbom, kao što je i sam Isus bio održao euharistijsku slavu pod vazmenom gozbom. Jer bi se ovaka gozba upriličila najviše za siromahe i u svrhu uzajamne kršćanske ljubavi, zato se je zvala gozbom ljubavi (agape). Ovi bi se sastanci držali u većim privatnim (zasebnim) kućama. A osim toga bi kršćani išli svaki dan i na službu Božju u hram, dok Bog propašću Jeruzalema i hrama nije zauvijek učinio kraj starozavjetnome bogoslužju.

Gl. 3. (1) Ure određene kod Židova za javnu molitvu bile su treća (9 sati ujutro), šesta (upodne) i deveta (3 sata popodne).

(2) Vrata su se zvala tako, jer su bila iz zlatom ukrašene dragocjene mjedi. To su bila istočna vrata, a zvala su se i Vrata Nikanorova. Isp. Iv 9, 8.

(6) Isp. Iv 14, 13; Dap 4, 10; 14, 9.

(11) Isp. Iv 10, 23.

(12—16) Petar govori u trijemu Salomonovu, t. j. u istočnom trijemu predvorja za neznabošce, gdje je po Iv 10, 23 jednoć i Isus na blagdan posvete hrama progovorio Židovima ozbiljne riječi.

(12) Treba opaziti, kojom sad odvažnošću govori Petar narodu, izakako je vidio Uskrsnuloga i primio Duha Svetoga, i tako primio svu tvrdoću vjere.

(13) Isp. Mt 22, 32; 27, 17. — Sv. Petar naziva ovdje Isusa »slugom Božjim« oslanjajući se na Izaiju 52, 13—53, 11, koji tako označuje Mesiju. Vulgata ima: »svojega Sina Isusa« (»Filium suum Jesum«).

licem Pilatovim, kad je on bio odlučio da ga pusti.

14. A vi se sveca i pravednika odrekoste i zaprosiste čovjeka ubojicu da vam se pokloni.

*15. Vi ubiste početnika života, kojega Bog oživi od mrtvih, čemu smo mi svjedoci.

*16. I radi vjere u ime njegovo ovoga, koga vidite i poznajete, utvrdi ime njegovo; i vjera, koja je po njemu, dade mu cijelo zdravlje pred svima vama.

*17. I sad, braćo, znam, da iz neznanja ono učiniste, kao i glavari vaši.

18. A Bog je tako dao, da se ispuni ono, što je unaprijed javio na usta sviju proroka, da će trpjeti Mesija.

*19. Činite dakle pokoru i obratite se, da se unište grijesi vaši, da dođu vremena okrepe od lica Gospodnjega,

20. I da pošlje Mesiju, kojega vam je odredio, Isusa.

*21. Njega dakle ima da nebo primi do vremena, kad se sve obnovi, kao što je Bog od početka navijestio na usta svetih proroka svojih.

*22. Tako reče Mojsija: Proroka kao mene podignut će vam Gospodin Bog vaš iz vaše braće; njega slušajte u svemu, štogod vam kaže!

*23. A bit će, da će se svaka duša, koja ne posluša onoga proroka, istrijebiti iz naroda.

*24. I svi proroci od Samuela i potom, koji su govorili, navješćivali su ove dane.

*25. Vi ste sinovi prorokâ i zavjeta, što ga učini Bog s ocima vašim, kad reče Abrahamu: Po tvojim potomcima bit će blagosloveni svi narodi na zemlji.

*26. Vama najprije Bog podiže Slugu svojega i posla ga, da vas blagosiva, da se svaki od vas obrati od pakosti svojih.«

GLAVA 4.

Petar i Ivan pred sudom. Molitva vjernikâ. Jedno srce i jedna duša.

*1. Dok su oni govorili narodu, naiđoše na njih svećenici, zapovjednik hrama i saduceji.

2. Bili su ogorčeni, što oni uče narod i navješćuju u Isusu uskrsnuće od mrtvih.

(15) »Početnika života«, osobito života **vrhunaravnoga. Isp. Iv 1, 4; 10, 10;** 14, 6.

(16) Isp. 1 Pet 1, 21. — Vjera u Isusa i zaziv njegova svetog Imena dala je hromomu tvrdoću i sposobnost njegovih uda. A k ovoj vjeri ne dođosmo mi sami po sebi, nego po Isusu Kristu.

(17) Ovo neznanje nije bilo bez krivnje, kako to sam Isus kazuje u Evanđelju po Ivanu; ali to neznanje umanjuje krivnju i daje Židovima nadu u milosrđe pred Bogom i Kristom.

(19—20) Poslije obraćenja Židova doći će ponovno Isus i stim blaženi svršetak.

(21) Isp. Mt 26, 64; 1 Kor 15, 24; 2 Pet 3, 7; Ps 110 [109], 1.

(22) Isp. 5 Mojs 18, 15. 19.

(23) Isp. Lk 2, 34; Iv 3, 19.

(24) Samuel je bio prvi veliki prorok iza Mojsija.

(25) Isp. 1 Mojs 12, 3; 22, 18.

(26) Isus je došao da spasi sve ljude; ali su Židovi bili ipak prvi pozvani. Stim ih hoće Petar da ohrabri, izakako su bili propeli Isusa. Neka se oni ipak ufaju u njega! I ovdje vidimo veličinu božanskoga milosrđa.

Gl. 4. (1—2) **Zapovjednik hrama imao je pod sobom hramsku stražu. Saduceji su bili protivnici nauci o uskrsnuću od mrtvih, pa su zato bili ogorčeni na propovijed Petrovu o uskrsnuću od mrtvih.**

3. I digoše na njih ruke i metnuše ih u zatvor do ujutro, jer je već bila večer.
*4. Mnogi od onih, koji su bili slušali propovijed, vjerovaše; i postade broj muškaraca oko pet tisuća.
5. A kad bi ujutro, skupiše se glavari njihovi, i starješine, i književnici u Jeruzalemu,
*6. I Ana, veliki svećenik, i Kaifa, i Ivan i Aleksandar, i kolikogod ih je bilo od roda svećeničkoga.
7. I metnuše ih na srijedu i upitaše ih: »Kakvom punomoći ili u čije ime učiniste vi ovo?«
8. Tada im Petar napunivši se Duha Svetoga reče: »Glavari narodni i starješine [čujte]!
9. Ako danas bivamo istraživani za dobro djelo, koje učinismo bolesnu čovjeku, te on ozdravi,
*10. To neka je na znanje svima vama i svemu narodu Izraelovu: U ime Isusa Krista Nazarejina, kojega vi propeste, kojega Bog oživi od mrtvih, po njemu stoji ovaj pred vama zdrav.
*11. Ovo je kamen, koji vi graditelji odbaciste, a koji postade kamen ugaoni.
12. I nema ni u jednom drugom spasenja; jer nema drugoga imena pod nebom danoga ljudima, u kojem treba da se spasimo.«
13. A kad vidješe slobodu Petrovu i Ivanovu i razabraše, da su ljudi neknjiževni i prosti, divili su se, a znali su ih, da su bili s Isusom.
14. Jer vidješe i iscijeljenoga čovjeka, gdje stoji s njima, nijesu mogli ništa da odvrate.
15. Onda im zapovjediše, da izađu napolje iz vijeća, i stadoše vijećati jedan s drugim,
16. Govorili su: »Što da učinimo ovim ljudima? Jer da su očito čudo učinili, poznato je svima, koji stanuju u Jeruzalemu, i ne možemo tajiti.
17. Ali da se dalje ne raširi po narodu, oštro im zaprijetimo, da više ne govore za ime ovo nikome!«
18. Dozvaše ih i zapovjediše im, da ništa ne govore niti uče u ime Isusovo.
19. Petar i Ivan odvratiše im: »Je li pravo pred Bogom, da vas većma slušamo negoli Boga, sudite!
20. Jer ne možemo ne govoriti, što vidjesmo i čusmo.«
*21. A oni im zaprijetiše i pustiše ih, ne našavši ništa, kako bi ih kaznili radi naroda, jer su svi slavili Boga za ono, što se je bilo dogodilo.
22. Jer onome čovjeku, koji je tako čudesno ozdravio, bilo je više od četrdeset godina.
23. A kad su bili otpušteni, dođoše k svojima i javiše im, što su im bili sve rekli glavari svećenički i starješine.
*24. A oni kad čuše, jednodušno podigoše glas k Bogu i rekoše: »Gospodine, Stvoritelju neba i zemlje, mora i svega, što je u njima!

(4) Iza prve propovijedi bilo je kršćana (muških i ženskih) tri tisuće; iza druge propovijedi bilo je samih muževa pet tisuća. Isp. Dap 2, 41; 5, 17; 6, 7.
(6) Službeni veliki svećenik bio je Kaifa. Prijašnji bi veliki svećenici zadržali svoj prijašnji službeni naslov. Ana, koji je bio svrgnut od Rimljana g. 15. p. Kr., spominje se ovdje na prvom mjestu, jer je bio vrlo ugledan u visokom vijeću i duša saducejske stranke.
(10) Isp. Dap 3, 6.
(11) Isp. Mt 21, 42.
(21) Ova okolnost pokazuje, kako su se smeli glavari židovski radi uskrsnuća Isusova, te nijesu mogli ništa da odvrate njegovim propovjednicima.
(24) Isp. Iz 37, 16; Jer 32, 17.

*25. Ti si Duhom Svetim na usta našega oca Davida, sluge svojega, rekao: Zašto se bune neznabošci, i narodi smišljaju prazne osnove?

26. Dižu se kraljevi zemaljski, i skupljaju se knezovi proti Gospodinu i pomazaniku njegovu.

*27. Jer se zaista ujediniše u ovome gradu Herod i Poncije Pilat s neznabošcima i s plemenima Izraelovim proti tvojemu svetome Slugi Isusu, tvojemu pomazaniku.

28. Oni učiniše, što su bile unaprijed odredile ruka tvoja i odluka tvoja.

29. I sad, Gospodine, pogledaj na njihove prijetnje, i daj slugama svojim, da govore sa svom slobodom riječ tvoju!

*30. Pružaj ruku svoju, da se po imenu tvojega svetoga Sluge Isusa događaju iscjeljenja, znaci i čudesa!«

*31. Iza ove molitve potrese se mjesto, gdje su bili sabrani. Svi se napuniše Duha Svetoga, i navješćivali su riječ Božju sa slobodom.

*32. A mnoštvo vjernika bilo je jedno srce i jedna duša. I nijedan nije govorio za imanje svoje da je njegovo, nego im je sve bilo zajedničko.

33. I apostoli su s velikom silom svjedočili za uskrsnuće Gospodina Isusa [Krista], i velika je milost bila na svima njima.

34. Jer nijedan među njima nije bio siromašan. Tko je posjedovao njive ili kuće, prodavao bi ih i donosio novce, što su uzimali za to,

35. I stavljali su pred noge apostolima. A davalo se svakome, koliko je tko trebao.

*36. Tako je levit Josip iz Cipra, koji je od apostolâ bio prozvan Barnaba, što znači »sin utjehe«,

37. Imao njivu, prodao ju i donio novce i stavio ih apostolima pred noge.

GLAVA 5.

Ananija i Safira. Ponovni progon i čudesno oslobođenje apostolâ. Obrana sv. Petra. Savjet Gamalielov.

1. A neki čovjek, po imenu Ananija, sa ženom svojom Safirom prodade njivu.

2. Ali sa znanjem žene svoje zadrži za sebe od novaca jedan dio,

(25) Isp. Ps 2, 1. 2. — »Duhom Svetim«: ove se riječi ne nalaze u više rukopisa. Izostavlja ih i sv. Ivan Zlatoust.

(27) Isp. Lk 23, 12. — Vjernici se spominju, kako se ispuniše na Isusu proroštva, koja im dokazuju božanstvo Isusovo.

(30) »Tvoj sveti Sluga« kao u r. 27; isp. 3, 13. Vulgata ima: »tvoj sveti Sin, Isus«. Grčka riječ παῖς znači »sluga« i »dječak«; i Vulgata prevodi sad »dječak«, »sin« (3, 13; 4, 30), sad »sluga« (4, 27).

(31) Isp. Mt 27, 51; 28, 2; Dap 2, 4; 16, 26. — Ovaj nam (31.) redak objašnjava brzo rastenje apostolske Crkve (isp. Dap 5, 15 sl.).

(32) Isp. Dap 2, 44. — Ovo zajedništvo dobara proizlazilo je iz kršćanske bratske ljubavi. Nije bilo zapovjeđeno, nego dragovoljno. Nitko nije smatrao, da pripada samo njemu ono, što je posjedovao. To je bio duh Kristov i učinak njegove nauke, koja je među prvim kršćanima proizvela takovu herojsku ljubav prema bližnjemu. I ova nesebičnost bogatijih puno je pomogla širenju kršćanstva (isp. r. 34 sl.). Ova vrsta kršćanske uzajamne brige dugo je potrajala, ali se je s vremenom i s rastenjem Crkve moralo pristupiti drugoj vrsti dobrotvornosti i potpomaganja siromahâ i ubogih.

(36) Isp. Dap 9, 27; 11, 22—15, 39; 1 Kor 9, 6; Gal 2, 1. 9. 13. — Istočnjački način govora naziva »sinom utjehe« čovjeka, koji ima dar da utješi i pouči. I doista, Barnaba je bio na glasu sa svoje blage rječitosti (isp. Dap 11, 24).

a drugi dio donese i stavi apostolima pred noge.

*3. Tada reče Petar: »Ananija, zašto napuni sotona srce tvoje, da slažeš Duhu Svetome i zadržiš za sebe jedan dio od novaca, što uze za njivu?

4. Zar ne bi ostala tvoja, da nije prodana? I kad je prodade, nije li bila u tvojoj vlasti? Kako si samo mogao tako šta metnuti u srce svoje? Ljudima nijesi slagao, nego Bogu.«

5. A kad ču Ananija riječi ove, pade, i izdahnu. Velik strah obuze sve, koji to čuše.

6. A mladići ustadoše, zamotaše ga, iznesoše i zakopaše.

7. Prođe oko tri ure. Tada uđe i žena njegova, ne znajući, što se dogodilo.

8. Petar joj reče: »Kaži mi, [ženo,] jeste li za toliko prodali njivu?« A ona reče: »Da, za toliko.«

9. Tada joj reče Petar: »Zašto se dogovoriste, da iskušate Duha Gospodnjega? Gle, noge onih, koji zakopaše muža tvojega, pred vratima su, i iznijet će te.«

*10. I odmah pade pred nogama njegovim, i izdahnu. A mladići ušavši nađoše je mrtvu, iznesoše je i zakopaše uz muža njezina.

*11. Velik strah dođe na svu Crkvu i na sve, koji čuše ovo.

12. A po rukama apostolâ događiše se mnogi znaci i čudesa u narodu. I bili su jednodušno svi u trijemu Salomonovu.

13. A od ostalih nitko se nije smio pridružiti njima; ali ih je narod veličao.

14. I sve se više množio broj muževa i žena, koji su vjerovali u Gospodina,

*15. Tako da su na ulice iznosili bolesnike i stavljali ih na posteljama i nosilima, da bi, kad dođe Petar, barem sjena njegova osjenila koga od njih [i oni bili iscijeljeni od svojih bolesti].

16. A dolazili su mnogi iz okolnih gradova u Jeruzalem i donosili bolesnike i mučene od nečistih duhova. I svi bi ozdravljali.

*17. Puni zavisti ustade veliki svećenik, i svi, koji su bili s njim, stranka saducejska.

18. Oni digoše ruke na apostole i baciše ih u javnu tamnicu.

19. Ali anđeo Gospodnji otvori noću vrata tamnice, izvede ih i reče:

*20. »Idite i ustanite u hramu i govorite sve riječi ovoga života!«

Gl. 5. (3) Isp. Iv 8, 44.

(10) Grijeh Ananije i njegove žene Safire nije bio u tom, što su zadržali za sebe jedan dio novaca. Na to su imali pravo, kako to izrijekom veli Petar. Grijeh je njihov u njihovoj laži i himbi, kojom su htjeli prevariti apostole, posrednike Duha Svetoga. Bog je htio teškom kaznom, kojom je udario Ananiju i Safiru, opomenuti kršćane, da ne griješe proti autoritetu (ugledu) Crkve, koji je on osnovao po Duhu Svetome.

(11) »Crkva«: ova riječ dolazi po prvi put u Djelima Apostolskim sa značenjem društva sviju vjernika.

(15) Sjena sv. Petra ozdravljala je bolesnike snagom jednoga od onih duhovnih darova, što ih nabraja sv. Pavao u 1 Kor 12, 1 sl.

(17) Veliki svećenik i svi protivnici prvih kršćana vidjeli su u rastenju vjernikâ opasnost za se. Što je dalje prodiralo osvjedočenje o istini kršćanstva, to je veća bivala opasnost za one, koji su propeli Isusa na križ.

(20) Ovo čudo pokazalo je apostolima, da nema te ljudske sile, koja bi zapriječila navješćivanje i širenje nauke Isusove.

21. Čuvši to uđoše ujutro u hram, i učili su. Tada dođe veliki svećenik, i pristaše njegove. Oni sazvaše visoko vijeće i sve starješine sinova Izraelovih, i poslaše u tamnicu, da ih dovedu.

22. Sluge otidoše [i otvoriše tamnicu], ali ih ne nađoše u tamnici. Vratiše se i javiše:

23. »Nađosmo tamnicu tvrdo zaključanu i stražu na svome mjestu pred vratima. Otvorismo, ali ne nađosmo nikoga unutra.«

24. A kad čuše ove riječi, pitali su se zapovjednik hrama i glavari svećenički, kako li se je to dogodilo.

25. Tada dođe netko i javi im: »Eno oni ljudi, što ih baciste u tamnicu, stoje u hramu i uče narod!«

26. Onda otide zapovjednik hrama sa slugama i dovede ih, ali ne na silu; jer su se bojali, da ih ne kamenuje narod.

27. Dovedoše ih dakle i staviše ih pred visoko vijeće. Veliki ih svećenik zapita:

*28. »Nijesmo li vam zapovjedili strogo, da ne učite u ovo ime? A eto, vi napuniste Jeruzalem svojom naukom i hoćete da bacite na nas krv ovoga čovjeka.«

29. A Petar i apostoli odvratiše: »Većma se treba Bogu pokoravati negoli ljudima.

30. Bog otaca naših podiže Isusa, kojega vi ubiste objesivši na drvo.

31. Ovoga Bog desnicom svojom uzvisi za vladaoca i spasitelja, da dadne Izraelu pokajanje i oproštenje grijehâ.

*32. Za to smo mi svjedoci i Duh Sveti, kojega Bog dade svima, koji se pokoravaju njemu.«

*33. Kad oni ovo čuše, vrlo se rasrdiše, i mislili su da ih ubiju.

34. Ali ustade u visokom vijeću jedan farizej, po imenu Gamaliel, učitelj zakona, poštovan od svega naroda, i zapovjedi, da ljudi malo izađu napolje.

*35. Tada im reče: »Ljudi Izraelci, promislite dobro za ove ljude, što ćete učiniti!

*36. Jer prije ovih dana ustade Teuda govoreći, da je on nešto, i za njim pristade ljudi na broj oko četiri stotine. I on bi ubijen, i svi, koji su ga slušali, raspršiše se i propadoše.

37. Poslije ovoga ustade Juda Galilejac u dane popisa i odvuče dosta ljudi za sobom. I on pogibe, i svi, koji su pristajali uz njega, razasuše se.

38. I zato vam sad kažem: Prođite se ovih ljudi i pustite ih! Jer ako je od ljudi ovaj naum ili pothvat, propast će.

39. Ako li je od Boga, ne ćete ga moći uništiti, dapače mogli biste se naći i kao protivnici Božji.«

(28) Velikom svećeniku zuji u ušima onaj pred Pilatom poklik: »Krv njegova na nas i na djecu našu! Isp. Mt 27, 25.

(32) Isp. Dap 1, 8. 22; 10, 39; Lk 24, 48.

(33) »Vrlo se rasrdiše«, jer ova izjava apostolâ iznosi najveću optužbu proti njima, koji su ubili Krista. Ta srdžba provalila je u progonu (gl. 8.).

(35) Bit će da je apostol Pavao, koji je prije svojega obraćenja bio učenik glasovitoga Gamaliela, priopćio sv. Luki ovaj govor Gamalielov (isp. Dap 22, 3).

(36—39) Kao što su odmetnici Teuda i Juda propali zajedno sa svojim pristašama, i kao što je i Isus izvana podlegao, tako će, misli Gamaliel, i njegove pristaše zadesiti isti udes, ako djelo nije od Boga.

40. I poslušaše ga. I dozvavši apostole izbiše ih i zaprijetiše im, da ne govore u ime Isusovo, i otpustiše ih.

41. A oni otidoše od visokoga vijeća radujući se, što su bili smatrani dostojni, da pretrpe sramotu za ime [Isusovo].

42. I svaki dan u hramu i po kućama nijesu prestajali učiti i propovijedati evanđelje o Kristu Isusu.

GLAVA 6.

Izbor sedmorice đakona. Stjepan pred visokim vijećem.

*1. A u one dane, kad je rastao broj učenikâ, podigoše Grci viku na Hebreje, što se njihove udovice zapostavljale, kad se dijelila hrana svaki dan.

2. Tada dvanaestorica dozvaše mnoštvo učenika i rekoše: »Nije pravo, da mi zanemarujemo riječ Božju i da služimo oko stolova.

3. Nađite dakle, braćo, među sobom sedam poštenih ljudi, punih Duha Svetoga i mudrosti! Njih ćemo postaviti nad ovim poslom.

4. A mi ćemo nastojati oko molitve i službe riječi.«

5. I dopade se ovaj prijedlog cijeloj skupštini. I izabraše Stjepana, čovjeka puna vjere i Duha Svetoga, i Filipa i Prokora, i Nikanora i Timona, i Parmenu i Nikolu, došljake iz Antiohije.

*6. Ove postaviše pred apostole, i oni moleći se položiše ruke na njih.

7. I riječ je Božja rasla, i broj se je učenika vrlo množio u Jeruzalemu, i veliko je mnoštvo svećenika poprimilo vjeru.

8. A Stjepan, pun milosti i jakosti, činio je velika čudesa i znake u narodu.

*9. Tada ustadoše neki iz sinagoge, koja se zove Libertinaca, Cirenaca i Aleksandrinaca, i onih, koji su bili iz Cilicije i Azije, i stadoše se prepirati sa Stjepanom.

10. Ali nijesu mogli odoljeti mudrosti i Duhu, kojim je govorio.

11. Tada podgovoriše ljude, koji rekoše: »Čuli smo ga, gdje huli na Mojsija i na Boga.«

12. I pobuniše narod i starješine i književnike. Tada ga napadoše, uhvatiše ga i dovedoše pred visoko vijeće.

13. I izvedoše lažne svjedoke, koji rekoše: »Ovaj čovjek ne prestaje držati govore proti svetomu mjestu i zakonu.

*14. Tako smo ga čuli gdje govori: Isus Nazarejin razorit će ovo mjesto i izmijenit će običaje, koje nam predade Mojsije.«

15. Svi, koji su sjedili u visokom vijeću, upriješe oči u njega, i vidješe lice njegovo kao lice anđela.

Gl. 6. (1) Crkva u Jeruzalemu sastojala se je iz domaćih (»Hebrejâ«) i vanjskih Židova, koji su govorili grčki (»Helenistâ«).

(6) Apostoli su dali općini da izaberu đakone; a sami apostoli primili su đakone u njihovu službu liturgijskim rukopoloženjem. Isp. 1 Tim 3, 8—9.

(9) Vanjski Židovi imali su u Jeruzalemu svoje vlastite sinagoge. Libertinci su bili potomci Židova, koje je rimski vojskovođa Pompej (g. 63.—61. pr. Kr.) bio doveo u Rim kao ratne zarobljenike; kasnije su bili pušteni na slobodu i vratili se u Palestinu. — »Iz Azije«, t. j. iz rimske pokrajine Azije.

(14) »Razorit će ovo mjesto«, t. j. hram, na koji su pokazali prstom.

GLAVA 7.

Govor sv. Stjepana. Njegovo kamenovanje.

1. A veliki svećenik reče: »Je li to tako?«

*2. A on reče: »Ljudi braćo i oci, poslušajte! Bog slave javi se ocu našemu Abrahamu, kad je bio u Mezopotamiji, prije nego se doseli u Haran.

3. I reče mu: Izađi iz zemlje svoje i od roda svojega, i dođi u zezemlju, koju ću ti pokazati!

4. Tada izađe iz zemlje Kaldejaca, i naseli se u Haranu. Odatle, po smrti oca njegova, preseli ga u ovu zemlju, u kojoj vi sad stanujete.

*5. A ne dade mu baštine u njoj ni stope, nego mu je obeća dati u posjed, i potomstvu njegovu poslije njega, dok još nije imao djeteta.

*6. A Bog [mu] reče ovako: Potomci njegovi bit će došljaci u zemlji tuđoj. Skučit će ih u ropstvo i tlačit će ih četiri stotine godina.

7. I narodu, kojemu će služiti, ja ću suditi, reče Bog, i potom će izaći, i služit će meni na ovome mjestu.

8. I dade mu zavjet obrezanja. I tako rodi Izaka, i obreza ga u osmi dan, i Izak Jakova, i Jakov dvanaest patrijarha.

9. I patrijarsi su zavidjeli Josipu, i prodadoše ga u Egipat. Ali je Bog bio s njim.

10. I izbavi ga od svih njegovih nevolja, i dade mu milost i mudrost pred Faraonom, kraljem egipatskim. On ga postavi poglavarom nad Egiptom i nad svom kućom svojom.

11. A dođe glad na sav Egipat i Kanaan i nevolja velika, i nijesu nalazili hrane oci naši.

12. A kad je čuo Jakov, da ima žita u Egiptu, posla najprije oce naše.

13. Drugi put upoznaše Josipa braća njegova, i rod Josipov otkri se Faraonu.

*14. A Josip posla i dozva oca svojega Jakova i svu rodbinu svoju, sedamdeset i pet duša.

15. I siđe Jakov u Egipat, i umrije on, i oci naši.

Gl. 7. (2—53) Tužili su Židovi Stjepana radi hule na Boga i radi preziranja mozajičkog zakona i hrama i svega Starog Zavjeta. To je bilo zlobno izvrtanje onoga, što je bio Stjepan doista govorio o Starom Zavjetu, o zakonu i o hramu. On je u svojim govorima gledao dokazati, da je sav Stari Zavjet sa svojim zakonom i hramom samo priprava za Novi Zavjet, i da je našao svoje ispunjenje i svoj zaključak u Kristu. U svome obrambenom govoru pokazuje Stjepan svojim neprijateljima već svojim tolikim znanjem Svetoga Pisma i svojim tako oduševljenim opisom božanskoga upravljanja izabranim narodom, da on nipošto ne prezire Staroga Zavjeta i njegovih ustanova. Onda im iznosi iz cijele povijesti naroda, da sam Stari Zavjet pokazuje na Novi Zavjet u Kristu, i na novi zakon, i na novo bogoštovlje, i na obnovu svega života; pokazuje im, da su i sami Židovi svojim kroz tolika stoljeća opiranjem Bogu i njegovim prorocima izazvali prestanak Staroga Zavjeta, i da su zaista oni sami hulili na Boga, i na Mojsija, i na zakon, i na hram. Napokon su, u svojoj zloći i opakosti, počinili i strahovito bogoubojstvo.

(2) Mezopotamija je zemlja među Eufratom i Tigrisom. — Haran je grad u Mezopotamiji (isp. 1 Mojs 11, 31; 12, 1; 15, 7). I prije nego je Abraham prebivao u Haranu, dakle još u Uru, primio je on objavljenje.

(5) Isp. 1 Mojs 12, 5. 7.

(6) Gal 3, 17 broji 430 godina. Isto tako 2 Mojs 12, 40. Stjepan uzima ovdje okrugao broj.

(14) »Sedamdeset i pet duša«. Po 1 Mojs 46, 27 samo sedamdeset duša.

*16. I prenesoše ih u Sihem i položiše ih u grob, koji kupi Abraham za novce od sinova Hemorovih u Sihemu.

17. A kad se približi vrijeme obećanja, što ga je bio obećao Bog Abrahamu, naraste narod i umnoži se u Egiptu.

*18. Tada ustade drugi kralj u Egiptu, koji nije znao Josipa.

19. Ovaj je lukavo postupao s narodom našim. Silio je oce naše, da izlažu djecu svoju, da ne ostanu na životu.

*20. U to se je vrijeme rodio Mojsije, i bio je mio Bogu. Odgajao se tri mjeseca u kući oca svojega.

21. A kad ga izložiše, uze ga kći Faraonova, i odgoji ga sebi za sina.

22. I poući se Mojsije u svoj mudrosti egipatskoj, i bio je silan u riječima i u djelima svojim.

23. Kad mu je bilo četrdeset godina, dođe mu na um, da obiđe braću svoju, sinove Izraelove.

24. I kad je vidio, gdje se jednome čini nepravda, obrani ga i osveti ga, što mu se je činila nepravda, i ubi Egipćanina.

25. A mislio je, da braća njegova razumiju, da im Bog daje spasenje rukom njegovom; ali oni nijesu razumjeli.

26. A sutradan dođe među one, koji su se svađali. Htjede ih pomiriti i reče: Ljudi, braća ste, zašto činite nepravdu jedan drugome?

27. A onaj, što je činio nepravdu bližnjemu, oturi ga i reče: Tko je tebe postavio glavarom i sucem nad nama?

28. Hoćeš li da ubiješ i mene, kao što si jučer ubio Egipćanina?

29. Čuvši Mojsije ovu riječ pobježe, i posta došljak u zemlji Madijanskoj, gdje rodi dva sina.

*30. I kad se navrši četrdeset godina, javi mu se u pustinji gore Sinajske anđeo u ognjenom plamenu grma.

31. A kad Mojsije vidje, divio se je viđenju. I kad pristupi da promotri, progovori mu glas Gospodnji:

32. Ja sam Bog otaca tvojih, Bog Abrahamov, Izakov i Jakovljev. A Mojsije uzdrhtao je i nije se usudio da pogleda.

33. A Gospodin mu reče: Izuj obuću sa svojih nogu, jer je mjesto, na kojem stojiš, zemlja sveta.

34. Dobro sam vidio nevolju svojega naroda, koji je u Egiptu, i čuo sam njihovo uzdisanje, i sišao sam da ih izbavim. I sad hajde, da te pošljem u Egipat!

35. Ovoga Mojsija, kojega oturiše rekavši: Tko te postavi glavarom i sucem? njega posla Bog kao glavara i izbavitelja rukom anđela, koji mu se javi u grmu.

36. On ih izvede uz čudesa i znake, što ih je činio u zemlji Egipatskoj i u Crvenom moru i u pustinji četrdeset godina.

*37. Ovo je Mojsije, koji kaza sinovima Izraelovim: Proroka će

(16) Riječi »i prenesoše ih« odnose se na dvanaest patrijarha, na sinove Jakovljeve, a ne na samoga Jakova, koji je bio pokopan u Hebronu. — »U Sihemu«, to je čitanje više starih rukopisa. Moderna kritička izdanja prihvaćaju to čitanje. Drugi rukopisi imaju: τοῦ Συχέμ. što se može prevesti »oca Sihema«, ili, kako prevodi Vulgata: »sina Sihema«.

(18) Drugi kralj bio je iz jedne nove kraljevske kuće, koji nije znao i priznavao Josipovih zasluga.

(20) Isp. Hebr 11, 23.

(30) »Anđeo«, sam Gospodin (r. 21. 33). Isp. 2 Mojs 3, 4.

(37) »Proroka«: aluzija (smjeranje) na Mesiju. Isp. 5 Mojs 18, 15; Dap 3, 22.

vam podignuti Bog iz vaše braće, kao mene [njega slušajte].

*38. Ovo je onaj, što je bio u općini u pustinji s anđelom, koji mu je govorio na gori Sinajskoj, i s ocima našim, koji je primio riječi života, da ih dadne nama.

39. Ali oci naši ne htjedoše ga poslušati, nego ga odbaciše, i okrenuše se srcem svojim u Egipat.

40. I rekoše Aronu: Načini nam bogove, koji će ići pred nama; jer ne znamo, što se dogodilo ovome Mojsiju, koji nas izvede iz zemlje Egipatske.

41. I načiniše tele u one dane, i prinesoše žrtvu idolu, i radovali su se djelima ruku svojih.

*42. A Bog se okrenu od njih, i predade ih da služe vojsci nebeskoj, kao što je pisano u knjizi prorokâ: Jeste li mi prinosili žrtve zaklanice i prinose u pustinji četrdeset godina, kućo Izraelova?

*43. Šator Molohov nosili ste sa sobom i zvijezdu boga Remfama, slike, što ih načiniste, da im se klanjate. Zato ću vas prognati dalje od Babilona.

44. U pustinji su imali oci naši šator svjedočanstva. Tako je bio naredio onaj, koji je zapovjedio Mojsiju, da ga načini po slici, koju je bio vidio.

45. Naši ga oci primiše i donesoše pod Jozuom u zemlju neznabožaca, koje odagna Bog ispred lica naših otaca. Tako je bilo do dana Davidovih.

46. Ovaj nađe milost u Boga, i izmoli, da nađe stan Bogu Jakovljevu.

*47. A Salomon mu sagradi kuću.

48. Ali Svevišnji ne stanuje u rukotvorinama, kao što govori prorok:

*49. Prijesto je moj nebo, i zemlja je podnožje nogama mojim. Kakvu ćete mi kuću graditi? govori Gospodin. Ili koje je mjesto za moje počivanje?

50. Ne načini li sve ovo ruka moja?

*51. Tvrdovrati i neobrezanih srca i ušiju! Vi se jednako protivite Duhu Svetome; kako vaši oci, tako i vi.

52. Kojega od proroka ne progoniše oci vaši? I ubiše one, koji su naprijed javljali dolazak Pravednika, kome sad vi postadoste izdajnici i ubojice,

*53. Vi, koji primiste zakon odredbom anđelâ, ali ne držaste.«

54. Kad ovo čuše, rasrdiše se vrlo u srcima svojim, i škrgutali su zubima na nj.

55. A on pun Duha Svetoga pogleda na nebo i vidje slavu Božju i Isusa gdje stoji s desne strane Bogu,

---

(38) »U pustinji«, na podnožju gore Sinajske. Isp. 2 Mojs 19, 3; Gal 4, 24 sl.

(42—43) Isp. Am 5, 25—27.

(42) »Vojska nebeska«, t. j. sunce, mjesec i zvijezde.

(43) Moloh je veliki semitski bog neba ili sunca. Remfam je Saturn. Ovim su idolima jedno vrijeme iskazivali Izraelci božansko štovanje.

(47) Isp. 3 Kralj 6, 1—38; 1 Dnev 17, 12.

(49—50) Isp. Iz 66- 1. 2.

(51) Neobrezanih srca i ušiju biti znači po židovskom načinu govora toliko, koliko misliti, govoriti i raditi proti svojoj savjesti i proti svome boljemu znanju.

(53) »Odredbom anđelâ«, t. j. anđeli su im donijeli zakon. Po jednoj predaji židovskoj (Josip, Ant. XV, 5, 3), koja, čini se, potječe od 5 Mojs 33, 2, anđeli su bili donijeli zakon Mojsiju (isp. Gal 3, 29).

*56. I reče: »Evo vidim nebesa otvorena i Sina čovječjega gdje stoji s desne strane Bogu.«
57. A oni vičući iza glasa zatisnuše uši svoje i navališe jednodušno na nj.
*58. Izbaciše ga iz grada i kamenovaše ga. Svjedoci odložiše haljine svoje kod nogu mladića, koji se je zvao Savao.
59. Tako kamenovaše Stjepana. A on se je molio i govorio: »Gospodine Isuse, primi duh moj!«
*60. Onda kleče na koljena i povika iza glasa: »Gospodine, ne uzimaj im ovo za grijeh!« I ovo rekavši usnu.

GLAVA 8.

Progonstvo Crkve. Krštenje i potvrda Samarijana. Simon čarobnik. Obraćenje i krštenje Etiopljanina.

*1. A Savao je bio pristao na ubojstvo njegovo. U onaj dan nastade veliko progonstvo Crkve u Jeruzalemu. Svi se razasuše po krajevima judejskim i samarijskim osim apostolâ.
2. A ljudi pobožni sahraniše Stjepana i učiniše nad njim velik plač.
*3. A Savao je pustošio Crkvu, i provaljivao u kuće, i vukao muževe i žene, i bacao ih u tamnicu.
4. Oni, što su se bili razasuli, prolazili su i propovijedali riječ [Božju].
*5. Tada Filip siđe u grad Samariju, i propovijedao im je Krista.
6. Narod je pazio jednodušno na ono, što je govorio Filip, slušajući i gledajući znake, što ih je činio.
7. Jer su nečisti dusi izlazili s velikom vikom iz mnogih opsjednutih, i mnogi su uzeti i hromi ozdravili.
8. I bi velika radost u gradu onome.
9. A bio je neki čovjek, po imenu Simon, koji je prije čarao u gradu i zavodio narod samarijski govoreći, da je on nešto veliko.
10. Sve, veliko i malo, pristajalo je uz njega i govorilo: »Ovo je velika sila Božja.«
11. A pristajali su uz njega, jer ih je dugo vremena zaluđivao svojim čarolijama.
12. Ali kad je Flip navješćivao veselu vijest o kraljevstvu Božjemu i o imenu Isusa Krista, primiše muževi i žene vjeru i dadoše se krstiti.
13. I Simon vjerova i pokrsti se. Priključi se Filipu, i divio se je vrlo videći znake i velika čudesa, što su se događala.
14. A kad čuše apostoli, koji su bili u Jeruzalemu, da je Samarija primila riječ Božju, poslaše k njima Petra i Ivana.

(56) U Vulgati je ovaj redak u 55. retku, i zato u njoj ova glava ima 59 redaka. — »Sin čovječji«: ime Mesijino, koje prvi put dolazi u viđenju Danijelovu (7, 13). Spasitelj ovo ime često puta upotrebljava za se. Sveti pisci Novoga Zavjeta samo triput uzimaju ovo ime, da njim označe Spasitelja, i to ovdje i u Otkrivenju 1, 13; 14, 14.

(58) Svjedoci, po zakonu Mojsijevu, imali su prvi baciti kamenje na osuđenoga. — Savao, poslije apostol Pavao (isp. Dap 8, 1 i gl. 9, 22. 26, dalje 11, 25; 12, 25—28, 31; Gal gl. 1—2; 2 Kor gl. 11—12; Rimlj 9, 1—4; Flp 1, 12—18; 2, 19 sl.; 3, 3—12; 4, 15; Kol 4, 10 sl.; 1 Tim 4, 12 sl.; 2 Tim 3, 11; 4, 9 sl.; Flm 10 sl. 22 sl.).

(60) »I ovo rekavši usnu«. Vulgata ima: »I kad ovo reče, usnu u Gospodinu« (»Et cum hoc dixisset, obdormivit in Domino«). Vulgata slijedeću rečenicu prislanja ovomu retku.

Gl. 8. (1) Isp. Dap 14, 6. — Apostoli su ostali u Jeruzalemu.

(3) Isp. Dap 7, 57; 22, 4; Hebr 6, 10; 10, 32; Gal 2, 10; Flp 3, 6; 1 Kor 15, 9.

(5) Ovaj Filip nije apostol, nego đakon Filip, o kojemu je govor u 6, 5. U 21, 8 zove se »evanđelist«; jer je bio osobito nadaren i revan vjerovjesnik.

*15. Ovi siđoše i pomoliše se za njih, da prime Duha Svetoga.
16. Jer još ni na jednoga od njih nije bio došao. Oni su bili samo kršteni u ime Gospodina Isusa.
17. Tada položiše ruke na njih, i oni primiše Duha Svetoga.
*18. A kad vidje Simon, da se polaganjem ruku apostolâ dijeli Duh [Sveti], donese im novaca
19. I reče: »Dajte i meni tu vlast, da, kad položim ruke na koga, primi Duha Svetoga.«
*20. A Petar mu reče: »Novci tvoji neka budu s tobom na propast, što si pomislio, da se dar Božji može dobiti za novce.
21. Nema tebi dijela ni zajednice u ovoj stvari, jer srce tvoje nije pravo pred Bogom.
22. Okani se pakosti svoje i moli se Gospodinu! Možda će ti on tada još oprostiti pakost srca tvojega.
23. Jer, kako vidim, ti si pun gorke žuči i uhvaćen si od zloće.«
24. Simon reče: »Molite se za mene Gospodinu, da me ne snađe ništa od toga, što rekoste!«
25. Oni su svjedočili i navješćivali riječ Gospodnju. Nato su se vratili u Jeruzalem i navješćivali su još u mnogim mjestima samarijskim veselu vijest.
26. A anđeo Gospodnji reče Filipu: »Ustani i idi prema jugu na put, koji vodi od Jeruzalema u Gazu! Put je pust.«
*27. On ustade i pođe. I gle, čovjek Etiopljanin, dvoranin i dostojanstvenik Kandake, kraljice Etiopije, koji je bio nad svim riznicama njezinim, a bio je došao u Jeruzalem, da se pokloni Bogu.
28. Sad se je on vraćao kući. Sjedio je na kolima svojim i čitao proroka Izaiju.
29. Tada reče Duh Filipu: »Idi i pristupi tim kolima!«
30. Filip pritrča i ču, gdje čita proroka Izaiju. Upita ga: »Razumiješ li, što čitaš?«
31. A on odgovori: »Kako bih mogao, ako me tko ne uputi?« I umoli Filipa, te se pope i sjede s njim.
*32. A mjesto iz Pisma, što ga je čitao, bilo je ovo: »Kao ovca, što se vodi na zaklanje, i kao janje, što je nijemo pred onim, koji ga striže, ne otvori on usta svojih.
33. U njegovu poniženju bila je ukinuta osuda njegova. Tko da opiše rod njegov? Jer se njegov život uzima sa zemlje.«
34. Dvoranin upita Filipa: »Molim te, za koga ovo govori prorok? Za sebe ili za koga drugoga?«
35. Tada uze Filip riječ i stade mu navješćivati veselu vijest o Isusu počevši od ovoga mjesta u Pismu.
36. Kad su išli tako putem, dođoše do neke vode. »Evo voda«, reče dvoranin. »Što brani, da budem kršten?«

(15) Filip kao đakon nije imao vlasti da dijeli krštenima sakramenat potvrde. To su mogli samo apostoli.
(18) Simon čarobnik mislio je, da može novcima kupiti čudesnu moć apostola, da onda s njom kao sa svojim čarolijama zarađuje sebi novce. Nutarnja posvećujuća moć i otkupiteljska milost bile su njemu stvar nuzgredna. Po Simonu dolazi ime »simonija«, a to znači kupovati ili prodavati božanske stvari.
(20) Petar ne misli na vječnu propast Simonovu; on ga samo opominje na pokoru (r. 22.).
(27) Kandaka je bio opći naslov etiopskih kraljica, kao što je Faraon egipatskih kraljeva, a Cezar ili Augustus rimskih careva. — Etiopija leži na gornjem Nilu, današnja Nubija i Abisinija.
(32—33) Isp. Iz 53, 7. 8. — Mjesto u Pismu radi o muci i smrti Mesijinoj.

*37. [Filip odvrati: »Ako vjeruješ od svega srca, može to biti.« On reče: »Vjerujem, da je Isus Krist Sin Božji.«]

38. I zapovjedi, da stanu kola. Oba, Filip i dvoranin, siđoše na vodu. I on ga pokrsti.

*39. A kad izađoše iz vode, Duh Gospodnji uze Filipa. Dvoranin ga više ne vidje i pun radosti otide putem svojim.

*40. A Filip se nađe u Azotu. I prolazeći propovijedao je evanđelje u svim gradovima, dok ne dođe u Cezareju.

GLAVA 9.

Obraćenje Savlovo. Njegov povratak u Jeruzalem. Eneja i Tabita.

1. Još je uvijek gorio Savao bijesom i krvohlepnošću proti učenicima Gospodnjim. On pristupi k velikomu svećeniku

2. I zamoli u njega poslanice na sinagoge u Damasku. Ako tamo nađe pristaše ove nauke, da bi ih, muškarce i žene, doveo svezane u Jeruzalem.

*3. I kad je na svojemu putu došao u blizinu Damaska, ujedamput obasja ga svjetlost s neba.

4. On pade na zemlju, začu glas gdje mu govori: »Savle, Savle, zašto me progoniš?«

*5. On reče: »Tko si ti, Gospodine?« A on će: »Ja sam Isus, koga ti progoniš. [Teško ti je proti ostanu praćati se.«

6. A on dršćući i strepeći reče: »Gospodine, što hoćeš, da činim?« I Gospodin mu reče:] Ustani i uđi u grad! Ondje će ti se kazati, što ti treba činiti.«

*7. A ljudi, što su putovali s njim, stajali su začuđeni, jer su doduše razabirali zvuk glasa, ali nijesu vidjeli nikoga.

8. A Savao ustade sa zemlje, i otvorenim očima svojim nije vidio ništa. Tada ga uzeše za ruke i uvedoše u Damask.

9. I bio je ondje tri dana slijep, niti je jeo, niti pio.

10. A u Damasku je bio jedan učenik, po imenu Ananija. Njemu reče Gospodin u viđenju: »Anani-

(37) Autentičnost (vjerodostojnost) ovoga retka bila je napadana, jer se ne nalazi u nekim rukopisima, na pr. u aleksandrijskom i vatikanskom. Ali se je čitao sigurno u starijim rukopisima, kojima su se služili autor (pisac) Italike, sv. Irenej, sv. Ciprijan.

(39) Ovo najedamput čudesno iščeznuće Filipovo bilo je dvoraninu potvrda primljene nauke od Filipa. Za ovaj događaj isp. 1 Mojs 5, 24; Ezek 3, 14; 8, 3; 40, 2; Dan 14, 35; Otkr 12, 5; 3 Kralj 18, 12; 4 Kralj 2, 16; Hebr 11, 5. Vijest o tom događaju primio je Luka od samoga Filipa (Dap 21, 8 sl.).

(40) Azot je grad na Sredozemnom moru između Gaze i Jafe. — Cezareja je rodno mjesto Filipovo (isp. Dap 21, 8 sl.).

Gl. 9. (3) »Ujedamput«, a bilo je upodne (26, 13).

(5) Savao je dakle vidio Spasitelja u njegovu proslavljenom liku čovječjem (isp. 1 Kor 9, 1; 15, 8).

(5—6) Riječi u zaporci ne nalaze se u nekim starijim rukopisima. — »Teško ti je proti ostanu praćati se:« ova je slika uzeta od načina, kojim se na istoku gone volovi kod oranja. Ostan je štap s oštrim gvožđem na kraju. Savao ne će naći mira duši svojoj, dok se ne podvrgne Kristovu jarmu.

(7) »Jer su doduše razabirali zvuk glasa«. Sv. Pavao u gl. 22, 9 kazuje, da njegovi pratioci nijesu čuli glas onoga, koji mu je govorio. Sv. Luka meće ovdje »glas« u genitivu (τῆς φωνῆς), da izrazi, kako se je samo malo razabirao zvuk glasa, dakle glas nerazgovijetan. Sv. Pavao u gl. 22. upotrebljava glas u akuzativu (τὴν δὲ φωνὴν), da izrazi, kako njegovi pratioci nijesu čuli glas razgovijetan.

ja!« On odvrati: »Evo me, Gospodine!«

*11. A Gospodin mu reče: »Ustani i idi u ulicu, koja se zove Prava, i potraži u kući Judinoj Taržanina po imenu Savla! On se moli.

*12. U viđenju vidje čovjeka po imenu Ananiju, gdje uđe i stavi ruke na nj, da progleda.

*13. A Ananija odgovori: »Gospodine, čuo sam od mnogih za toga čovjeka, kolika zla počini svetima tvojim u Jeruzalemu.

14. I ovdje ima vlast od glavara svećeničkih, da veže sve, koji zazivaju ime tvoje.«

15. A Gospodin mu reče: »Idi, jer mi je on posuda izabrana. On ima da nosi ime moje pred neznabošce i kraljeve i pred sinove Izraelove.

*16. A ja ću mu pokazati, koliko mu valja trpjeti za ime moje.«

17. I pođe Ananija i uđe u kuću, i metnuvši ruke na nj reče: »Savle brate, Gospodin Isus, koji ti se javi na putu, kojim si išao, posla me, da progledaš i da se napuniš Duha Svetoga.«

18. I odmah spadoše s očiju njegovih kao ljuske, i progleda, i ustavši pokrsti se.

19. Tada je jeo i okrijepio se. Onda ostade još nekoliko dana s učenicima, koji su bili u Damasku.

20. I odmah je po sinagogama propovijedao Isusa, da je on Sin Božji.

21. A svi, koji su slušali, čudili su se i govorili: »Nije li ovo onaj, koji je gonio u Jeruzalemu one, što su zazivali ime ovo, i ovamo je došao zato, da ih svezane vodi glavarima svećeničkim?«

*22. A Savao je bio sve silniji i zabunjivao je židove, koji su stanovali u Damasku, dokazujući, da je Isus Mesija.

23. A kad se navrši podosta dana, dogovoriše se Židovi, da ga ubiju.

24. Ali Savao doznade tu zasjedu njihovu; a oni su čuvali vrata dan i noć, da bi ga ubili.

*25. A učenici ga uzeše noću i spustiše ga preko zida u košari.

26. A kad dođe Savao u Jeruzalem, gledao je da se pridruži učenicima; i svi su ga se bojali, jer nijesu vjerovali, da je učenik.

*27. Tada se Barnaba zauze za njega i dovede ga k apostolima, i pripovjedi im, kako je na putu vidio Gospodina, i kako mu je govo-

(11) Taržanin: Tarz je grad u Ciliciji u južnoistočnoj Maloj Aziji.

(12) Općenito se drži, da je ovaj redak umetnut ovdje od sv. Luke kao povijesna zaporka. I Vulgata meće ovaj redak u zaporku.

(13) »Svetima tvojim«: po prvi put u Novom zavjetu nazivaju se ovdje učenici Isusovi, t. j. kršćani, »sveti«, Bogu posvećeni.

(16) Isp. 2 Kor 11, 23—29.

(22) Savao je nekoliko dana (r. 19) propovijedao u Damasku; onda je zaputio u Arabiju, gdje je proboravio tri godine dana (Gal 1, 17), da se u samoći pripravi za svoju apostolsku zadaću. Iz Arabije vratio se je opet u Damask (r. 22; Gal 1, 17).

(25) Isp. 2 Kor 11, 33. — Mnogi rukopisi imaju »učenici njegovi« (οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ). Bit će da taj αὐτοῦ stoji mjesto αὐτόν, jer sv. Pavao nije imao nikada svojih učenika u pravom smislu riječi.

(27) Isp. Dap 4, 36; 11, 25. 30; 13, 2 sl.; 14, 11 sl.; 15, 2 sl.; 36 sl.; 1 Kor 9, 6; Gal 2, 9. 13. — Bit će da je Barnaba dobio iz Damaska vijesti o Savlovu obraćenju.

rio, i kako je u Damasku slobodno propovijedao u ime Isusovo.

28. I tako je on s njima u Jeruzalemu izlazio i ulazio, i slobodno je propovijedao u ime Gospodnje.

*29. I govorio je i raspravljao s Helenistima; a oni su gledali da ga ubiju.

30. Kad to doznaše braća, odvedoše ga u Cezareju i otpustiše u Tarz.

*31. A Crkva je po svoj Judeji i Galileji i Samariji bila u miru, i napredovala je, i hodila je u strahu Gospodnjem, i umnožavala se pomoću Duha Svetoga.

*32. I dogodi se, kad je Petar obilazio sve, da dođe i k svetima, što su stanovali u Lidi.

33. I nađe tamo jednoga čovjeka po imenu Eneju, koji je već osam godina ležao na postelji, jer je bio uzet.

34. I reče mu Petar: »Eneja, iscjeljuje te [Gospodin] Isus Krist. Ustani, i prostri sam sebi!« I odmah ustade.

*35. I vidješe ga svi, koji su stanovali u Lidi i Saroni, i obratiše se Gospodinu.

*36. A u Jopi je bila jedna učenica po imenu Tabita, što znači Srna. I ona je bila puna dobrih djela i milostinja, što ih je činila.

37. I dogodi se u one dane, da ona oboli i umrije. Onda je okupaše i metnuše u gornju sobu.

38. A jer je Lida blizu Jope, učenici čuvši, da je Petar u njoj, poslaše dva čovjeka k njemu moleći: »Ne oklijevaj da dođeš k nama!«

39. I ustade Petar i pođe s njima. I kad dođe, odvedoše ga u gornju sobu, i skupiše se oko njega sve udovice plačući i pokazujući mu suknje i haljine, što ih je bila izradila Srna, dok je bila s njima.

40. A Petar izagnavši sve napolje kleče na koljena, pomoli se i okrenuvši se k tijelu reče: »Tabito, ustani!« A ona otvori oči svoje, pogleda Petra i sjede.

41. On joj pruži ruku i podiže je. Tada dozva svete i udovice i pokaza je živu.

42. I ovo se razglasi po svoj Jopi, i mnogi vjerovaše u Gospodina.

43. I dogodi se, da on ostade mnogo dana u Jopi u nekoga Simona kožara.

GLAVA 10.

Obraćenje i krštenje satnika Kornelija.

*1. A u Cezareji bio je jedan čovjek po imenu Kornelije, satnik čete, što se je zvala Italska.

2. On je bio s cijelom kućom svojom pobožan i bogobojazan, davao

---

(29) Helenisti su bili Židovi, koji su govorili grčki.

(31) »Pomoću Duha Svetoga«, doslovno »poticanjem« nutarnjim Duha Svetoga, koji je navodio duše, da prigrle kršćansku vjeru. Vulgata ima: »i punila se je utjehom Duha Svetoga« (»et consolatione sancti Spiritus replebatur«).

(32) »Sveti« se u Novom Zavjetu zovu kršćani, jer su svetim krštenjem odvojeni od grješnoga svijeta i posvećeni Bogu. — Lida je mjesto, koje leži sjeverozapadno od Jeruzalema, blizu Jope.

(35) Sarona je primorska ravnica (Saronska ravnica) između Jope i Cezareje.

(36) Jopa je na moru i dan hoda daleko od Jeruzalema na sjeverozapad. »Tabita« je aramejska riječ, koju grčki izvornik prevodi »Dorkas«, što na hrvatskom znači srna, gazela.

Gl. 10. (1) Četa, u kojoj je Kornelije bio satnik, imala je mnogo vojnika iz Italije i zato se je zvala Italska. Isp. Mt 8, 5.

je mnoge milostinje narodu i molio se Bogu bez prestanka.

*3. On vidje jasno u viđenju oko devete ure dana anđela Božjega gdje uđe k njemu i reče mu: »Kornelije!«

4. A on pogledavši na nj uplaši se i reče: »Što je, Gospodine?« I on mu odgovori: »Molitve tvoje i milostinje tvoje uzišle su k Bogu kao žrtveni dar.

5. I sad pošlji u Jopu ljude i dozovi nekoga Simona, koji se zove Petar!

*6. On je gost jednoga kožara Simona, čija je kuća kod mora. [On će ti kazati, što ti je činiti.]«

7. I kad otide anđeo, koji mu je bio govorio, dozva dvojicu sluga svojih i jednoga bogobojazna vojnika od onih, koji su mu služili.

8. Njima sve iskaza i posla ih u Jopu.

*9. Sutradan, kad su oni putovali i približili se gradu, uziđe Petar na krov, da se pomoli oko šeste ure.

10. I ogladnje, i htjede da jede. I dok su mu pripravljali, zanese se,

*11. I vidje nebo otvoreno i posudu nekakvu gdje silazi kao veliko platno, što se na četiri ugla spušta na zemlju.

12. I u njoj su bile svakovrsne četveronožne životinje i gmazovi zemaljski i ptice nebeske.

13. I dođe glas k njemu: »Ustani, Petre, pokolji i jedi!«

14. A Petar reče: »Nipošto, Gospodine, jer nikada ne jedoh što pogano i nečisto.«

15. I glas opet k njemu po drugi put: »Što je Bog očistio, ti ne zovi poganim!«

*16. I ovo bi triput, i odmah se posuda opet uze na nebo.

17. I dok je Petar razmišljao u sebi, što znači to viđenje, koje vidje, eto ljudi, što ih posla Kornelije, napitavši kuću Simonovu, stadoše pred vratima.

18. Pitali su glasno, da li ovdje stoji Simon, koji se zove Petar.

19. A dok je Petar još jednako razmišljao o viđenju, reče mu Duh: »Evo tri čovjeka traže te.

20. Ustani dakle, siđi i idi s njima ne sumnjajući ništa, jer ih ja poslah.«

21. A Petar sišavši k ljudima reče: »Evo, ja sam, koga tražite; što ste došli?«

22. A oni rekoše: »Satnik Kornelije, čovjek pravedan i bogobojazan, za koga svjedoči sav narod židovski, primio je zapovijed od anđela svetoga, da dozove tebe u svoju kuću i da čuje riječi od tebe.«

23. Onda ih pozva unutra i pogosti. A sutradan ustade i pođe s njima. Neka braća iz Jope pratila su ga.

24. I sutradan stiže u Cezareju. A Kornelije ih čekao i bio je sazvao rodbinu svoju i vjerne prijatelje.

25. A kad je Petar htio da uđe, izađe mu Kornelije nasusret, pade k nogama njegovim i pokloni mu se.

(3) »Oko devete ure dana«, t. j. oko naše treće ure popodne.

(6) Isp. Dap 9, 6. 43.

(9) »Oko šeste ure«, t. j. oko naše dvanaeste ure, opodne. Istočnjaci su se rado molili samotno na ravnom krovu kuće.

(11) Isp. Dap 11, 5—10.

(16) Ovim viđenjem htio je Bog poučiti Petra, da više nema razlike između čistih i nečistih jela, da odsada prestaje židovsko razlikovanje čistih i nečistih ljudi, t. j. Židova i neznabožaca. Sada su i neznabošci pozvani na put vječnoga spasenja.

26. A Petar ga podiže i reče: »Ustani, i ja sam samo čovjek.«

27. I s njim govoreći uđe i nađe mnoge, koji su se bili sabrali.

28. Tada im reče: »Kako znate, čovjeku Židovu nije dopušteno družiti se ili dolaziti k tuđinu. Ali Bog meni pokaza, da nijednoga čovjeka ne zovem poganim ili nečistim.

29. Zato bez oklijevanja dođoh pozvan. Pitam vas dakle, zašto poslaste po mene?«

*30. I Kornelije reče: »Upravo prije četiri dana molio sam se o devetoj uri u svojoj kući. I eto, čovjek stade preda mnom u haljini sjajnoj

31. I reče: Kornelije, uslišena je molitva tvoja, i milostinje tvoje spomenule se pred Bogom.

32. Pošlji dakle u Jopu i dozovi Simona, koji se zove Petar; on je gost u kući Simona kožara kod mora.

33. Onda ja odmah poslah k tebi, i ti si dobro učinio, što si došao. Sad dakle mi svi stojimo pred tobom, da čujemo sve, što je tebi od Gospodina zapovjeđeno.«

*34. A Petar otvorivši usta svoja reče: »Sad zaista razumijem, da Bog ne gleda, tko je tko,

35. Nego u svakom narodu onaj, koji se boji njega i čini pravdu, mio je njemu.

36. Riječ posla Bog sinovima Izraelovim, navješćujući mir po Isusu Kristu, ovaj je Gospodin svima.

*37. Vi znate, što se je dogodilo u cijeloj Judeji, počevši od Galileje poslije krštenja, koje je propovijedao Ivan;

38. Kako je Bog pomazao Isusa iz Nazareta Duhom Svetim i silom, da je prolazio čineći dobro i iscjeljujući sve, koje je bio nadvladao đavao, jer je Bog bio s njim.

39. I mi smo svjedoci svemu, što je učinio u zemlji Judejskoj i u Jeruzalemu. Ali njega ubiše objesivši ga na drvo.

40. Njega je Bog oživio treći dan, i dao mu je, da se pokaže,

41. Ne svemu narodu, nego nama, naprijed određenim svjedocima od Boga, koji smo s njim jeli i pili po uskrsnuću njegovu od mrtvih.

42. I zapovjedio nam je, da propovijedamo narodu i da svjedočimo, da je on određen od Boga za suca živima i mrtvima.

43. Za ovoga svjedoče svi proroci, da imenom njegovim primaju oproštenje grijehâ svi, koji vjeruju u njega.«

44. Dok je još govorio Petar ove riječi, siđe Duh Sveti na sve, koji su slušali riječ.

45. Vjernici iz obrezanja, što su bili došli s Petrom, divili su se, što se i na neznabošce izli dar Duha Svetoga.

46. Jer su ih slušali gdje govore jezike i veličaju Boga. Tada progovori Petar:

47. »Može li tko vodu zabraniti, da se ne krste ovi, koji primiše Duha Svetoga kao i mi?«

48. I dade ih krstiti u ime Isusa Krista. Tada ga zamoliše, da ostane kod njih nekoliko dana.

(30) »Čovjek stade preda mnom«: bio je to anđeo u liku čovječjem (r. 3.).

(34) »Bog ne gleda, tko je tko«: pred Bogom su svi narodi jednaki; Bog ne gleda na rasu (pasminu) i na pleme; Bog ima svagdje svoje odabranike (isp. Rimlj 2, 11; Gal 2, 6; Ef 6, 9; Kol 3, 25; 1 Pet 1, 17).

(37) Petar pretpostavlja, da njegovi slušatelji znaju glavne stvari iz života Isusova.

GLAVA 11.

Petrov govor u Jeruzalemu. Obraćenje u Antiohiji.

1. A čuli su apostoli i braća, što su bili u Judeji, da su i neznabošci primili riječ Božju.
2. I kad uzađe Petar u Jeruzalem, prigovoriše mu oni iz obrezanja
*3. I rekoše: »Zašto si ušao k ljudima neobrezanim i jeo s njima?«
4. A Petar počevši kazivao im redom govoreći:
5. »Ja sam bio u gradu Jopi i molio se. I u zanosu vidio sam viđenje, gdje silazi posuda nekakva kao veliko platno, što se na četiri ugla spušta s neba, i dođe do preda me.
6. Kad sam to dobro pogledao, vidjeh unutra četveronožne životinje zemaljske i zvijeri i gmazove i ptice nebeske.
7. A čuo sam i glas, što mi govorio: Ustani, Petre, pokolji i jedi!
8. A ja rekoh: Nipošto, Gospodine, jer ništa pogano i nečisto nikada ne uđe u usta moja.
9. Ali glas s neba prozbori po drugi put: Ne zovi nečistim, što je Bog očistio!
10. A ovo bi triput; i uze se opet sve na nebo.
11. I gle, odmah tri čovjeka stadoše pred kućom, u kojoj sam bio ja, poslani k meni iz Cezareje.
*12. A Duh mi reče, da idem s njima ne oklijevajući ništa. A dođoše sa mnom i ovo šest braće, i uđosmo u kuću čovjeka.
13. I on nam pripovjedi, kako je vidio anđela u kući svojoj, koji je stao i rekao mu: Pošlji u Jopu i dozovi Simona, koji se zove Petar!
14. On će ti kazati riječi, kojima ćeš se spasiti ti i sva kuća tvoja.
15. A kada ja počeh govoriti, siđe Duh Sveti na njih, kao i na nas u početku.
16. Onda se sjetih riječi Gospodinove, kako je govorio: Ivan je krstio vodom, a vi ćete se krstiti Duhom Svetim.
17. Kad im dakle Bog dade isti dar kao i nama, koji vjerovasmo u Gospodina Isusa Krista: ja tko sam, da bih mogao zabraniti Bogu?«
18. A kad čuše ovo, umiriše se, i slavili su Boga i govorili: »Dakle i neznabošcima dade Bog pokoru za život.«
*19. A oni, što se razasuše poradi progonstva, koje nastade za Stjepana, prođoše do Fenicije, Cipra i Antiohije, nikomu ne propovijedajući riječi [Božje] do samim Židovima.
*20. A neki od njih bili su Ciprani i Cirenci, koji su došavši u Antiohiju propovijedali i Helenistima navješćujući Gospodina Isusa.

Gl. 11. (3) Kao svi Židovi, bili su tada i apostoli mišljenja, da neznabošci, ako hoće postati kršćani, moraju najprije pristupiti k židovstvu i obdržavati propise mozajičkog zakona. Zato je bilo potrebno jedno posebno božansko objavljenje, da se neznabošcima ne otešćava pristup kršćanstvu obdržavanjem židovskog zakona. Štim je bio kršćanstvu otvoren put k narodima neznabožačkim.

(12) »I ovo šest braće«, t. j. oni, koji su bili pošli s Petrom u Cezareju, a onda u Jeruzalem (10, 19. i 23.).

(19) Jeruzalem je bio središte kršćanskoj Crkvi, što je postala od Židova. Antiohija, glavni grad Sirije, bila je središte kršćanskoj Crkvi, što je postala od neznabožaca.

(20) »Helenistima« stoji u grčkom izvorniku, a u Vulgati »Grcima«. Kontekst (sveza riječi) kazuje, da su ovdje ovi helenisti bili neznabošci.

21. I bila je ruka Božja s njima, i velik ih je broj vjerovao i obratio se Gospodinu.
22. Vijest o tome dođe do ušiju Crkvi u Jeruzalemu. I poslaše Barnabu u Antiohiju.
23. Kad on dođe tamo i vidje milost Božju, obradova se i opomenu sve, da svim srcem ostanu vjerni Gospodinu.
24. A bio je on vrli čovjek, pun Duha Svetoga i vjere. Tako se mnogi narod pridruži Gospodinu.
25. Tada on zaputi u Tarz, da potraži Savla. Nađe ga i uze ga sa sobom u Antiohiju.
*26. I oni se cijelu godinu zadržaše u općini, i učili su mnogi narod. U Antiohiji se najprije učenici nazvaše kršćani.
*27. A u one dane siđoše iz Jeruzalema proroci u Antiohiju.
*28. Jedan od njih po imenu Agab ustade i ponukan Duhom prореče glad veliki, što će biti po vasionom svijetu. I bio je za Klaudija.
29. Tada zaključiše učenici, da svaki prema mogućnosti pošlje nešto u pomoć braći u Judeji.
*30. To i učiniše poslavši prinose starješinama po Barnabi i Savlu.

GLAVA 12.

Petar u tamnici i čudesno njegovo oslobođenje. Svršetak Heroda.

*1. A u ono vrijeme podiže Herod kralj ruke, da muči neke od Crkve.
*2. I pogubi Jakova, brata Ivanova, mačem.
*3. I vidjevši, da je to po volji Židovima, uhvati još i Petra. — A bili su dani beskvasnih kruhova. —
4. Njega dakle uhvati, baci u tamnicu i predade ga četvorim stražama, svaka od četiri vojnika, da ga čuvaju. Po Vazmu htio ga je onda izvesti pred narod.
5. I tako su Petra čuvali u tamnici. A Crkva se je molila za njega Bogu bez prestanka.
6. U noći, prije nego ga je htio Herod izvesti, spavao je Petar među dvojicom vojnika, okovan u dvoje verige, a stražali su pred vratima čuvali tamnicu.
7. I gle, anđeo Gospodnji pristupi, i svjetlost obasja po sobi, i kucnuvši Petra u bok probudi ga i reče: »Ustani brže!« I spadoše mu verige s ruku.
8. A anđeo mu reče: »Opaši se i obuj svoju obuću!« I učini tako. I

(26) Ime »kršćani« poteklo je dakle od neznabožaca. Kralj Agripa II. upotrebljava već to ime (isp. Dap 26, 28). Kršćani su se među se zvali učenici, braća, sveti.

(27) »Proroci«, t. j. vjernici, koji su bili primili dar proroštva (isp. 1 Kor 12, 10. 28—29; 13, 2. 8).

(28) »Po vasionom svijetu, t. j. u rimskom carstvu (isp. Lk 2, 1). Za cara Klaudija (41.—54.) glad je opustošio čitave pokrajine. Vidi Tacit, Annal. 12, 43; Josip Flavije, Ant. 20, 2—5.

(30) »I Savlu«: ovo je bilo drugo putovanje sv. Pavla u Jeruzalem. Spominje se ovo putovanje u gl. 2. poslanice Galaćanima. — »Starješinama«, t. j. ljudima, koji su pod vodstvom apostola Jakova upravljali Crkvom u Jeruzalemu (isp. Dap 14, 22; 15, 2. 22 sl.; 1 Tim 5, 17; Tit 1, 5).

Gl. 12. (1) Herod Agripa I., unuk Heroda Velikoga, dobio je g. 37. naslov kralja, a g. 40/41. zavladao je cijelom Palestinom (isp. Dap 25, 13; 26, 1).

(2) Jakov, brat Ivanov, sin Zebedeja i Salome (isp. Mt 4, 21; 27, 56; Mk 15, 41; 16, 1).

(3) »Dani beskvasnih kruhova«: tako su zvali osam dana blagdana Vazma; u te dane jeli su se samo beskvasni kruhovi (isp. Dap 1, 13; Mt 16, 16).

reče mu: »Obuci haljinu svoju i hajde za mnom!«

9. I izišavši išao je za njim i nije znao, da je to istina, što je učinio anđeo, nego je mislio, da vidi viđenje.

*10. A kad prođoše prvu i drugu stražu, dođoše k vratima gvozdenim, što vode u grad; ona im se sama otvoriše. I izišavši prođoše jednu ulicu, i anđeo odmah odstupi od njega.

11. I kad dođe Petar k sebi, reče: »Sad zaista znam, da Gospodin posla anđela svojega, te me izbavi iz ruke Herodove i od svega čekanja naroda židovskoga.«

*12. I to razabravši dođe kući Marije, matere Ivana, koji se je zvao Marko, gdje su bili mnogi sabrani, te se molili.

13. A kad on pokuca na vrata od dvora, pristupi djevojka po imenu Roda, da čuje.

14. I poznavši glas Petrov od radosti ne otvori vrata, nego utrča i kaza, da Petar stoji pred vratima.

15. A oni joj rekoše: »Ti si luda!« Ali je ona odlučno tvrdila, da je tako. A oni su govorili: »Anđeo je njegov.«

16. A Petar je jednako kucao. A kad otvoriše, vidješe ga i začudiše se.

*17. A on mahnuvši na njih rukom, da šute, ispripovjedi im, kako ga Gospodin izvede iz tamnice, i reče: »Javite ovo Jakovu i braći!« I izišavši otide na drugo mjesto.

18. A kad bi dan, bila je ne mala zabuna među vojnicima, šta to bi od Petra.

19. Herod ga dade tražiti. Ali ga ne nađoše. Tada ispita stražare i zapovjedi, da ih odvedu. Nato zaputi iz Judeje u Cezareju, i ondje je boravio.

20. A veoma se je ljutio na Tirce i Sidonce. Ali oni jednodušno dođoše k njemu i predobivši Blasta, komornika kraljeva, zamoliše za mir, jer je njihovu zemlju hranila kraljeva.

*21. A u određeni dan obuče se Herod u kraljevsko odijelo, sjede na prijesto i progovori im:

22. A narod je vikao: »Ovo je glas Božji, a ne čovječji!«

*23. Ali ga odmah udari anđeo Gospodnji, jer ne dade slave Bogu. Izjeden od crvi izdahnu.

*24. A riječ je Gospodnja rasla i množila se.

25. A Barnaba i Savao, izvršivši svoju zadaću, vratiše se iz Jeruzalema i uzeše sa sobom Ivana, koji se zvao Marko.

GLAVA 13.

Poslanje Pavla i Barnabe. Prvo putovanje Pavlovo. Na Cipru. U Antiohiji.

*1. A u Crkvi, koja je bila u Antiohiji, bili su proroci i učitelji: Barnaba i Simeon, koji se zvao Niger, i Lucije Cirenac i Manahen,

(10) »Dođoše k vratima gvozdenim«, t. j. izađoše iz tamnice.

(12) »Koji se zvao Marko«, t. j. evanđelist Marko (isp. naš uvod u Evanđelje po Marku 1, str. 65.

(17) »Otide na drugo mjesto«. Možda je otišao u Rim (Euzebije; sv. Jeronim).

(21) »I govorio im«, t. j. Tircima i Sidoncima.

(23) »Jer ne dade slave Bogu« odbivši od sebe to obožavanje.

(24) To jest: navješćivanje riječi Gospodnje raslo je i množilo se.

Gl. 13. (1) »Proroci«, t. j. ljudi nadahnuti, da govore u ime Božje. »Učitelji«, t. j. oni, koji su znali i učili istine vjerske, ali nijesu bili nadahnuti (isp. Rimlj 12, 6; 1 Kor 12, 28; Ef 4, 11).

koji je bio zajedno odgojen s Herodom četverovlasnikom, i Savao.

*2. A kad su oni služili Gospodinu i postili, reče Duh Sveti: »Odvojite mi Barnabu i Savla na djelo, na koje ih pozvah.«

*3. Tada postivši i pomolivši se položiše ruke na njih i otpustiše ih.

*4. Oni dakle poslani od Duha Svetoga otidoše u Seleuciju, i odanle otploviše u Cipar.

*5. I došavši u Salaminu propovijedali su riječ Božju u sinagogama židovskim. A imali su i Ivana u službi.

6. Oni prođoše sav otok do Pafa. Tamo nađoše nekog čovjeka vračara, lažna proroka, Židova, kome je bilo ime Barjezus.

7. On je bio s namjesnikom Sergijem Pavlom, čovjekom razumnim. Ovaj dozva Barnabu i Savla i zaiska, da čuje riječ Božju.

*8. Ali Elimas vračar — jer to znači ime njegovo — protivio im se i gledao je da odvrati namjesnika od vjere.

*9. A Savao, koji se zove i Pavao, pun Duha Svetoga, pogledavši na nj

*10. Reče: »O puni svakoga lukavstva i svake pakosti, sine đavolji, neprijatelju svake pravde, zar ne prestaješ kvariti pravih putova Gospodnjih?

11. I sad eto ruke Gospodnje na te: Bit ćeš slijep i ne ćeš vidjeti sunca za neko vrijeme. I ujedamput pade na njega mrak i tama. Stade pipati naokolo i tražiti, tko da ga povede.

12. Tada namjesnik, kad vidje šta bi, vjerova diveći se nauci Gospodnjoj.

13. A kad se Pavao i drugovi njegovi odvezoše iz Pafa, dođoše u Pergu u Pamfiliji. A Ivan se odvoji od njih, i vrati se u Jeruzalem.

14. A oni otišavši iz Perge dođoše u Antiohiju u Pisidiji. Tu u dan subotni uđoše u sinagogu i sjedoše.

15. A po čitanju zakona i prorokâ poslaše glavari sinagoge k njima i rekoše: »Ljudi braćo, ako je u vama riječ utjehe za narod, govorite!«

*16. Tada ustade Pavao i mahnuvši rukom reče: »Ljudi Izraelci i koji se bojite Boga, čujte!

(2) »Na koje ih pozvah« (isp. Dap 9, 15; 11, 24).

(3) Rukopoloženjem i molitvom ne podjeljuje općina Pavlu i Barnabi nikakvu crkvenu čast, nego samo pristaje na izbor Duha Svetoga i pripoznaje im biskupsku vlast. — »Otkupiše ih«, t. j. riješiše ih predstojničke i dušobrižničke službe u Antiohiji, da se mogu posvetiti zvanju kao vjerovjesnici.

(4) Prvo vjerovjesničko (misijsko) putovanje sv. Pavla (45.—48.) išlo je u južnu Malu Aziju: Glavne postaje bile su Cipar, Antiohija, Ikonij, Listra i Derbe. — Seleucija je lučki grad za Antiohiju na ušću Orontesa. — Salamina (Salamis) je lučki grad na istočnoj obali Cipra.

(5) Isp. Dap 12, 25; 13, 14; 14, 1; 16, 13; 17, 2. 10; 18, 4; 28, 17.

(6) Paf (Pafos) na zapadnoj obali Cipra.

(8) Elimas, kao arapski alim (u višebroju ulema), znači mudrac ili vračar. Bez sumnje nadio je Barjezus sam sebi to tuđe ime, da ga drže mudracem, i da mu ljudi uzvjeruju.

(9) »A Savao, koji se zove i Pavao«: Savao (hebrejski Šaul, žuđeni) po prvi put se ovdje javlja rimskim imenom Pavao, i odsele se zove samo tim imenom, koje pristaje bolje za vjerovjesnika kod neznabožaca i u rimskom carstvu.

(10) »Sine đavolji«: u aramejskom: Barsatan, a ne Barjezus, sin Isusov.

(16—41) U ovom je odsjeku prva propovijed Pavlova, što nam je pismeno predana.

(16) »Koji se bojite Boga« (ili prozeliti); to je ime za one pogane, koji su pripoznali pravoga Boga, držali subotu i obdržavali židovske zakone upogled jela.

17. Bog naroda ovoga izabra oce naše i podiže narod, kad su bili u tuđini, u zemlji egipatskoj, i rukom ih jakom izvede iz nje.
18. I do četrdeset godina hranio ih je u pustinji.
19. I uništivši sedam naroda u zemlji kanaanskoj dade im u posjed zemlju njihovu,
20. Za četiri stotine i pedeset godina. Potom im dade suce do proroka Samuela.
21. I otada su tražili kralja, i dade im Bog Saula, sina Kisova, čovjeka od plemena Benjaminova, za četrdeset godina.
*22. I uklonivši njega podiže im Davida za kralja. Njemu dade svjedočanstvo: Nađoh Davida, sina Jesejeva, čovjeka po srcu mojemu, koji će ispuniti u svemu volju moju.
23. Od njegova roda podiže Bog po obećanju Izraelu Spasitelja Isusa,
24. Kad je Ivan pred njegovim dolaskom propovijedao krštenje pokore svemu narodu Izraelovu.
25. I kad je Ivan svršavao trku svoju, govorio je: Ja nijesam onaj, za koga me držite. Ali on dolazi za mnom, kome ja nijesam dostojan odvezati obuću na nogama.
*26. Ljudi braćo, sinovi roda Abrahamova, i koji se među vama boje Boga! Nama je poslana riječ ovoga spasenja.
27. Jer oni, što stanuju u Jeruzalemu, i glavari njihovi nijesu poznali ovoga, i osudivši ga ispunili su riječi prorokâ, koje se čitaju svake subote.
28. I premda nijesu našli nijedne krivnje na njemu, što bi zaslužila smrt, zahtijevali su od Pilata, da ga pogubi.
29. I kad svršiše sve, što je pisano za njega, skinuše ga s drveta i položiše u grob.
30. Ali Bog ga uskrisi od mrtvih [treći dan].
31. I pokazivao se je mnogo dana onima, što su bili uzašli s njim iz Galileje u Jeruzalem, koji su sada svjedoci njegovi pred narodom.
32. I mi vam navješćujemo radosnu vijest, da je Bog obećanje, što ga je dao ocima našim, ispunio djeci našoj uskrisivši Isusa;
*33. Kao što je i u drugom psalmu napisano: Ti si sin moj, ja sam te danas rodio.
*34. A da ga je uskrisio od mrtvih, i da se on nije imao više vratiti u truhlost, izreče ovako: Što sam svečano obećao Davidu, udijelit ću vama.
*35. Zato i na drugom mjestu govori: Ne ćeš dati, da tvoj Svetac vidi truhlost.
*36. Ali je David usnuo, izakako je bio u naraštaju svome služio volji Božjoj. On se je pridružio ocima svojim i vidio je truhlost.
37. A kojega je Bog uskrisio, nije vidio truhlosti.
38. Neka vam je dakle na znanje, ljudi braćo, da se po njemu

(22) Isp. Ps 89 [88], 21; 1 Kralj 13, 14.
(26) »Nama je poslana...«; Vulgata ima: »Vama je poslana...« (»Vobis... missum est«).
(33) Isp. Ps 2, 7. — Sv. Pavao misli ovdje na uskrsnuće Isusovo. Uskrsnućem je svojim Isus doista dokazao, da je on Sin Božji (isp. Rimlj 1, 4).
(34) Isp. Iz 55, 3. — Bog je bio obećao Davidu, da će vječno stajati vlast i prijesto jednoga od njegovih potomaka, naime Mesije.
(35) Isp. Ps 16 [15], 10; Dap 2, 27.
(36—37) Da se u psalmu ne misli na Davida, vidi se (Dap 2, 29) iz toga, što je David umro i tako vidio truhlost. Tako se mjesto u psalmu može odnositi samo na Krista.

vama propovijeda oproštenje grijehâ.

*39. I od svega, oda šta se ne mogoste opravdati u zakonu Mojsijevu, opravdava se u njemu svaki, koji vjeruje.

40. Gledajte dakle, da ne dođe na vas ono, što proroci kažu:

*41. Vidite, prezliratelji, i čudite se, i nestanite! Jer ja činim djelo u dane vaše, djelo, koje ne ćete vjerovati, ako vam tko uskazuje.«

*42. A kad su izlazili oni, molili su ih, da im se ove riječi govore u drugu subotu.

43. Kad se je skupština razišla, pođoše za Pavlom i Barnabom mnogi od Židova i pobožnih došljaka. A oni su ih u razgovoru svjetovali, da ustraju u milosti Božjoj.

44. A slijedeće subote sabra se gotovo sav grad, da čuje riječ Božju.

45. A kad vidješe Židovi narod, napuniše se zavisti, i govorili su proti riječima Pavlovim i psovali su.

46. A Pavao i Barnaba rekoše posve otvoreno: »Vama je najprije trebalo da se propovijeda riječ Božja. Ali kad je odbacujete i sebe držite da nijeste vrijedni vječnoga života, evo se obraćamo k neznabošcima.

*47. Jer nam tako zapovjedi Gospodin: Postavljam te za svijetlo neznabošcima, da budeš na spasenje do kraja zemlje.«

48. A kad čuše neznabošci, radovali su se i slavili riječ Božju, i vjerovaše, koliko ih je bilo određeno za život vječni.

49. I riječ se je Božja raznosila po svoj okolini.

50. Ali Židovi podgovoriše pobožne i poštene žene i prvake gradske, te podigoše progonstvo na Pavla i Barnabu, i istjeraše ih iz svoje zemlje.

*51. A oni otresoše na njih prah sa svojih nogu i dođoše u Ikonij.

52. A učenici su bili puni radosti i Duha Svetoga.

GLAVA 14.

Pavao i Barnaba u Ikoniju. U Listri i Derbi. Povratak u Antiohiju u Siriji.

*1. A u Ikoniju se dogodi, da isto tako oni uđoše u sinagogu židovsku, i govorili su tako, da je vjerovalo veliko mnoštvo Židova i Grka.

2. Ali Židovi, koji nijesu vjerovali, podbuniše i razdražiše duše neznabožaca na braću.

(39) Isp. Rimlj 3, 20; Gal 3, 10.

(41) Slobodno navedene riječi iz Habakuka (1, 5).

(42—52) Kao ovdje, tako je odsada bivalo gotovo svagdje. Apostol bi najprije propovijedao Židovima kao izabranome narodu u sinagogi nakon pročitanog odsjeka iz Sv. Pisma. A redovito bili bi prisutni bogobojazni neznabošci, prozeliti, da slušaju njegovu propovijed. Neki bi Židovi postali vjernici, ali su u većem broju prozeliti postajali vjernici. Zadrti Židovi gledali su to prijekim okom. Apostol je napokon morao ostaviti grad, ali je u njemu ostala isprva makar malena kršćanska općina, sjeme apostolske akcije Pavlove.

(47) Isp. Iz 49, 6. — Pavao u riječi Božjoj upravljenoj Božjemu slugi, t. j. Mesiji, vidi zapovijed i za apostole, da navješćuju evanđelje neznabošcima.

(51) Isp. Mt 10, 14; Mk 6, 11; Lk 9, 5; 10, 10. — Ikonij je bio glavni grad Likaonije, koja je u južnoistočnoj Maloj Aziji.

Gl. 14. (1) »Isto tako« (κατὰ τὸ αὐτὸ). Vulgata ima: »zajedno« (»simul«). Isto tako, t. j. kako je bilo u Salamini i u Antiohiji u Pisidiji. Isp. našu bilješku kod 13, 42—52. — Pod »Grcima« misli pisac Djela Apostolskih sve nežidovske stanovnike onoga doba, jer je njihov javni jezik bio grčki.

*3. Oni ipak ostadoše dulje vremena propovijedajući odvažno u Gospodinu, koji je svjedočio riječ milosti svoje i davao, da su se činili znaci i čudesa po rukama njihovim.

4. A mnoštvo gradsko razdijeli se, i jedni su bili sa Židovima, a drugi s apostolima.

5. A kad navališe neznabošci i židovi sa svojim glavarima, da ih pogrde i kamenuju,

*6. Oni doznavši pobjegoše u gradove u Likaoniji, u Listru i u Derbu i u okolinu.

*7. I ondje su propovijedali evanđelje.

8. U Listri je sjedio jedan čovjek nemoćan u nogama, hrom od utrobe matere svoje, koji nije nikada hodao.

9. Ovaj je slušao Pavla gdje govori. A on pogledavši na nj i vidjevši, da vjeruje, da će ozdraviti,

10. Reče velikim glasom: »Ustani na svoje noge uspravo!« I skoči, i hodao je.

*11. A kad vidje narod, što učini Pavao, podigoše glas svoj govoreći likaonski: »Bogovi siđoše k nama u čovječjoj prilici!«

*12. I nazivali su Barnabu Zeusom, a Pavla Hermesom, jer je on vodio riječ.

13. I svećenik Zeusa, koji je bio pred gradom, dovede junce i donese vijence pred vrata, i htjede s narodom da im prinese žrtvu.

14. A kad to čuše apostoli Barnaba i Pavao, razdriješe haljine svoje i skočiše među narod vičući

*15. I govoreći: »Ljudi, šta to činite? I mi smo kao i vi smrtni ljudi, koji vam propovijedamo, da se od ovih ništavih stvari obratite k Bogu živome, koji je stvorio nebo i zemlju i more i sve, što je u njima.

16. On je u prošlim naraštajima pustio sve narode, da idu svojim putovima.

*17. Ali opet nije ostavio sebe neposvjedočena čineći dobro, dajući vam s neba kišu i godine rodne i puneći srca vaša jelom i veseljem.«

18. I ovo govoreći jedva zaustaviše narod, da im ne prinesu žrtve.

*19. Ali dođoše Židovi iz Antiohije i Ikonija i nagovoriše narod,

(3) Isp. Dap 2, 19. 43; 4, 31; 5, 15; 19, 11 sl.

(6) Listra i Derba gradovi južnoistočno od Ikonija.

(7) Vulgata ovim retkom završuje prijašnji (6.) redak, i tako gl. 14. u Vulgati ima 27 redaka, a ne 28 kao u grčkom izvorniku.

(11) »Govoreći likaonski«, t. j. jezikom onoga kraja. Danas je taj jezik gotovo nepoznat. — Povik Likaonaca: »Bogovi siđoše k nama u čovječjoj prilici« podsjeća na priču predanu od Ovidija, po kojoj su Jupiter i Hermes na svome putu kroz Frigiju bili gostoljubivo primljeni od pobožnih supruga Filemona i Baucide.

(12) Hermes je bio glasnik bogova i govornik njihov pred ljudima.

(15—21) Riječi Apostolove ovoj djeci prirode tako lijepo pristaju njihovim prilikama i upravo su majstorski pučke.

(17) Vulgata ima: »A ipak nije ostavio bez svjedočanstva samoga sebe čineći dobro s neba, dajući kiše i vremena rodna, puneći jelom i veseljem srca naša« (»Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit benefaciens de caelo, dans pluvias et tempora fructifera, implens cibo et laetitia corda nostra«).

(19) Isp. Dap 17, 13; 2 Kor 11, 25; 2 Tim 3, 11.

te kamenovaše Pavla i izvukoše ga iz grada misleći, da je mrtav,

20. A kad ga opkoliše učenici, ustade i uđe u grad, i sutradan otide s Barnabom u Derbu.

21. Propovijedali su u ovome gradu evanđelje i predobili mnoge učenike. Onda se vratiše u Listru, Ikonij i Antiohiju.

22. Utvrđivali su učenike i opominjali ih, da ustraju u vjeri, jer nam valja kroz mnoge nevolje ući u kraljevstvo Božje.

*23. U svakoj općini postaviše im pomolivši se s postom starješine i preporučiše ih Gospodinu, u koga vjerovaše.

24. I prošavši Pisidiju dođoše u Pamfiliju.

*25. I pošto su rekli riječ Gospodnju u Pergi, siđoše u Ataliju,

26. I odanle otploviše u Antiohiju, odakle su bili predani milosti Božjoj na djelo, koje svršiše.

27. A kad dođoše i sabraše općinu, izvijestiše o svemu, što je bio učinio Bog s njima, i da je otvorio neznabošcima vrata vjere.

28. A ostadoše ne malo vremena s učenicima.

GLAVA 15.

Raspra u Antiohiji o pitanju, da li su obraćeni neznabošci dužni držati se zakona Mojsijeva. Sabor apostolski u Jeruzalemu. Odluka. Drugo misijsko putovanje Pavlovo.

*1. I došli su neki iz Judeje i učili braću: »Ako se ne obrežete po običaju Mojsijevu, ne možete se spasiti.«

*2. A kad su Pavao i Barnaba živo raspravljali i prepirali se s njima, odrediše, da Pavao i Barnaba i drugi neki od njih uzađu k apostolima i starješinama u Jeruzalem za ovo pitanje.

3. Oni dakle otpraćeni od općine prolazili su kroz Feniciju i Samariju izvješćujući o obraćenju neznabožaca i vrlo su obradovali svu braću.

4. A kad dođoše u Jeruzalem, bili su primljeni od općine, i od apostolâ i starješina, i sve su pripovijedali, što je Bog učinio s njima.

5. Onda ustadoše neki od sljedbe farizejske, koji su bili vjerovali, i rekoše: »Valja ih obrezati i zapovjediti, da drže zakon Mojsijev.«

*6. I sabraše se apostoli i starješine, da izvide ovu stvar.

*7. Po mnogom raspravljanju ustade Petar i reče im: »Ljudi bra-

(23) Postavljajući starješine, t. j. crkvene poglavare, brinuli su se apostoli za daljni opstanak općinâ. — »Postavljajući«, grčki χειροτονήσαντες; ova grčka riječ χειροτονεῖν (izabrati, označiti dignutim rukama) znači kod starih Otaca obred sakramentalnoga ređenja. — »Starješine«, grčki πρεσβυτέρους, t. j. poglavare, svećenike ili biskupe, koji upravljaju crkvama. Isp. 11, 30.

(25) Atalija je primorski grad blizu Perge, danas Adalja.

Gl. 15. (1) U Antiohiji je nastala općina od pokrštenih neznabožaca. Ovi su živjeli bez obrezanja i bez obdržavanja mozajičkog zakona. Tada su ustali učitelji od pokrštenih Židova iz Jeruzalema i tražili od njih naknadno obrezanje i obdržavanje mozajičkog zakona kao uvjet za vječno spasenje.

(2) Ovo je treće putovanje sv. Pavla u Jeruzalem (isp. 9, 26; 11, 29—30).

(6) Apostolski sabor u Jeruzalemu oko g. 50. p. Kr.

(7) »Između vas«; Vulgata ima: »između nas« (»in nobis«).

(7—11) Petar pokazuje na slučaj Kornelijev (10, 9 sl.) i izjavljuje: Sam je Bog odlučio, da se primaju neznabošci bez jarma Mojsijeva zakona. Spasenje stoji samo na milosti Isusa Krista.

ćo, vi znate, da je Bog od prvih dana izabrao između vas, da iz mojih usta čuju neznabošci riječ evanđelja i da vjeruju.

*8. I Bog, koji poznaje srca, posvjedočio je za njih, kad im dade Duha Svetoga kao i nama,

9. I ne postavi nikakve razlike među nama i njima, očistivši vjerom srca njihova.

10. Sad dakle što kušate Boga, i hoćete da metnete učenicima na vrat jaram, kojega ni oci naši ni mi ne mogosmo nositi?

11. Nego vjerujemo, da ćemo se spasiti milošću Gospodina Isusa [Krista], kao i oni.«

12. Onda umuče sve mnoštvo, i slušali su Barnabu i Pavla, koji su pripovijedali, kolike je znake i čudesa učinio Bog preko njih među neznabošcima.

13. A kad oni umukoše, prozbori Jakov: »Ljudi braćo, poslušajte mene!

*14. Simon kaza, kako je Bog učinio prvi korak, da iz neznabožaca primi narod k imenu svojemu.

15. I s ovim se podudaraju riječi prorokâ, kao što je napisano:

*16. Potom ću se vratiti i opet ću sagraditi dom Davidov, što je pao, i njegovu ću razvaline popraviti, i podignut ću ga,

17. Da potraže Gospodina ostali ljudi i svi narodi, nad kojima se je prizvalo ime Gospodnje, govori Gospodin, koji čini ovo.

18. Gospodinu je poznato od vijeka djelo njegovo.

19. I zato ja mislim, da se ne dira u one, koji se od neznabožaca obraćaju k Bogu,

*20. Nego da im se piše, neka paze, da se ne okaljaju idolima, i da se uzdržavaju od bluda, od udavljenoga i od krvi.

21. Jer Mojsije ima od starih vremena u svakom gradu svoje propovjednike u sinagogama, gdje se čita svake subote.«

*22. Tada nađoše za dobro apostoli i starješine sa svom općinom, da izaberu ljude između sebe, i da ih pošlju u Antiohiju s Pavlom i Barnabom: Judu, koji se je zvao Barsaba, i Silu, ljude veoma ugledne među braćom.

23. I napisaše rukom svojom: »Apostoli i starješine braća pozdravljaju braću od neznabožaca, što su u Antiohiji, Siriji i Ciliciji.

24. Čuli smo, da su neki, od nas izišavši, smeli vas svojim govorima i uznemirili duše vaše, a mi im ne zapovjedismo.

25. Zato nađosmo za dobro mi jednodušno sabrani izabrane ljude poslati k vama s dragim našima Barnabom i Pavlom,

26. S ljudima, koji su predali duše svoje za ime Gospodina našega Isusa Krista.

(8) Isp. 10, 44; 11, 15.

(14) »Simon« oblik grčki od hebrejskog imena (Š meon) sv. Petra.

(16—17) Isp. Am 9, 11. 12. — Pod ponovnim građenjem propalog doma Davidova misli apostol Jakov na podizanje mesijanskoga kraljevstva, koje će obuhvatati i neznabožačke narode.

(20) Jakov je mudro imao obzira na kršćane, što su došli od židovstva. Uživanje krvi i mesa od životinja, iz kojih nije bila krv posve iscijeđena, bilo je zabranjeno Židovima (3 Mojs 17, 12). Ova je pozitivna (postavljena) zabrana izašla sama od sebe iz običaja, kada je bilo posve postignuto jedinstvo među kršćanima.

(22) »I Silu«: o Sili (ili Silvanu) isp. Dap 15, 40; 16, 19; 17, 10. 15; 1 Sol 1, 1; 2 Kor 1, 19; 1 Pet 5, 12.

27. Poslasmo dakle Judu i Silu, koji će vam i sami to riječima kazati.

28. Jer nađe za dobro Duh Sveti i mi, da ne mećemo više nikakva tereta na vas osim ovoga potrebnoga:

29. Da se čuvate od žrtava idolskih i od krvi i od udavljenoga i od bluda. Ako se budete čuvali od toga, bit će vam dobro. Budite zdravi!«

30. Oni dakle odaslani siđoše u Antiohiju, i sabravši narod predadoše poslanicu.

31. I kad pročitaše, obradovaše se poradi utjehe.

32. A Juda i Sila, koji su i sami bili proroci, mnogim riječima utješiše braću i utvrdiše.

33. I pošto proboraviše ondje neko vrijeme, otputiše ih braća s mirom k onima, koji su ih bili poslali.

*[34. Ali Sila nađe za dobro da ostane ondje.]

35. A Pavao i Barnaba boravili su u Antiohiji i učili i propovijedali riječ Gospodnju s mnogima drugim.

*36. A poslije nekoliko dana reče Pavao Barnabi: »Vratimo se i obiđimo braću, da vidimo, kako im je po svim gradovima, u kojima smo propovijedali riječ Gospodnju!«

37. A Barnaba je htio da uzme sa sobom i Ivana, koji se zvao Marko.

38. Ali je Pavao držao, da ne treba uzimati sa sobom onoga, koji se je od njih odijelio u Pamfiliji i nije išao s njima na djelo.

39. Tako dođe do raspre, te se jedan s drugim rastadoše. I Barnaba uze Marka i otplovi u Cipar.

*40. A Pavao izabravši Silu pođe na put predan milosti Gospodnjoj od braće.

*41. I prolazio je kroz Siriju i Ciliciju i utvrđivao općine.

GLAVA 16.

Pavao uzima sebi Timoteja i prenosi evanđelje iz Azije u Europu. Njegovi doživljaji u Filipima. Lidija i tamničar vjeruju u Gospodina.

*1. Tada dođe u Derbu i Listru, i gle, ondje je bio neki učenik, po imenu Timotej, sin žene Židovke, koja je vjerovala, i oca neznabošca.

2. Za njega su dobro svjedočila braća, što su bila u Listri i Ikoniju.

*3. Ovoga htjede Pavao da uzme sa sobom na put; i uze ga i obreza poradi Židovâ, koji su bili u onim mjestima; jer su svi znali, da je otac njegov bio neznabožac.

4. A kad su prolazili po gradovima, predavaše im, da drže odluke, koje ustanoviše apostoli i starješine u Jeruzalemu.

5. Tako su se općine utvrđivale u vjeri, i svaki dan bivalo ih je više.

---

(34) Ovomu retku pridomeće Vulgata: »A Juda otide sam u Jeruzalem« (»Judas autem solus abiit Jerusalem«).

(36) Drugo misijsko putovanje sv. Pavla (49.—52.) išlo je kroz Siriju i Galaciju u velika središta na Egejskom moru: Filipi, Solun, Atenu i Korint.

(40) Sila je bio vješt u rimskom građanskom pravu (16, 37), i bio je pouzdana osoba Crkvi (15, 22), i imao je dar proročki (15, 32), pa je bio dragocjen drug Pavlov na njegovu misijskom putovanju.

(41) Vulgata pridodaje ovomu retku ovo: »i zapovijedao da drže zapovijedi Apostolâ i starješina« (»praecipiens custodire praecepta Apostolorum et seniorum«).

Gl. 16. (1) Timotej se je rodio u Listri i postao je kršćanin sa svojom materom Eunikom (2 Tim 1, 5).

(3) Pavao je dao obrezati Timoteja, da lakše steče povjerenje kod Židovâ.

*6. A kad prođoše Frigiju i Galaciju, zabrani im Duh Sveti propovijedati riječ u Aziji.

7. Kad dođoše u Miziju, kušali su da idu u Bitiniju, ali im ne dopusti Duh Isusov.

8. A kad prođoše Miziju, siđoše u Troadu.

9. I Pavlu se javi viđenje noću: Jedan čovjek Macedonac stajao, i molio ga, i rekao: »Prijeđi u Macedoniju i pomozi nam!«

*10. A kad vidje viđenje, odmah gledasmo da otputujemo u Macedoniju uvjereni, da nas je pozvao Bog, da im propovijedamo evanđelje.

*11. A kad otplovismo iz Troade, dođosmo ravno u Samotraku, a sutradan u Neapol.

*12. A odanle u Filipe, u prvi grad onoga dijela Macedonije, naseobinu. I u ovom gradu ostadosmo nekoliko dana.

13. A u dan subotni izađosmo izvan gradskih vrata k rijeci, gdje smo mislili da je bogomolja. Sjedosmo i govorismo ženama, koje su se bile sabrale.

*14. A slušala je jedna bogobojazna žena, po imenu Lidija, skerletarica iz grada Tiatire. I Gospodin otvori srce njezino, da pazi na riječi Pavlove.

15. A kad se pokrsti ona i kuća njezina, zamoli govoreći: »Ako mislite, da sam vjerna Gospodinu, uđite u moju kuću i ostanite! I natjera nas.

16. I dogodi se, kad smo išli u bogomolju, da nas srete jedna ropkinja, koja je imala duha vračarskoga, i vračajući donosila velik dobitak svojim gospodarima.

*17. Ona pođe za Pavlom i za nama, i vikala je: »Ovi su ljudi sluge Boga svevišnjega, koji vam javljaju put spasenja.«

18. I to je činila mnogo dana. A Pavlu to dodija, okrenu se i reče duhu: »Zapovijedam ti u ime Isusa Krista, da izađeš iz nje.« I izađe u taj čas.

19. A kad vidješe njezini gospodari, da izađe nada njihova dobitka, uhvatiše Pavla i Silu i odvukoše ih na trg pred poglavarstvo.

---

(6) Pavao je zaputio najprije prema sjeveru u Frigiju, onda u Galaciju, i htio je odavle prema zapadu u **Aziju**, t. j. u zapadne primorske krajeve Male Azije s glavnim gradom Efezom. Ali po Gal 4, 13 morade Pavao »poradi slabosti tijela« zaustaviti se u **Galaciji**; on je u tom vidio mig Božji i propovijedao je Galaćanima o Spasitelju i njegovu djelu (Gal 3, 1—13); oni su ga primili »kao anđela Božjega, kao Krista Isusa« (Gal 4, 14).

(10) Odsada je i Luka, pisac Djela Apostolskih, u pratnji sv. Pavla. To se vidi iz prve osobe višebroja, što se ovdje javlja po prvi put: »odmah gledasmo da otputujemo u Macedoniju...«, a dosad je bila rabljena treća osoba višebroja.

(11) Samotraka (Samotrake) jest otok u Egejskom moru s glavnim mjestom istoga imena. — Neapol (Neapolis — Novigrad) u okolici današnje Kavale.

(12) Filipi, danas samo malo seoce, onda ugledan i bogat grad. »Naseobina« (kolonija) u smislu Rimljana, vojna utvrđena postaja.

Općina u Filipima ostala je apostolu Pavlu uvijek osobito vjerna, i zato mu je bila osobito mila. On je zove svojom »radošću i krunom« (Flp 4, 1), i poslanica Pavlova Filipljanima sjajan je dokaz čiste dušobrižničke ljubavi Apostolove prema Filipljanima, a i svjedočanstvo vjerne i požrtvovne ljubavi njihove prema Pavlu, njihovu duhovnom ocu. Po Dap 20, 1 i 20, 6 došao je Apostol još dvaput u Filipe.

(14) Tiatira je grad u Lidiji u zapadnoj Maloj Aziji. — »Bogobojazna žena«, prozelitka.

(17—18) Krist je odbio svjedočanstvo duha laži. Tako i Pavao nije htio, da ga zao duh slavi i njegovoj nauci iskazuje čast i štovanje.

20. I dovedoše ih gradskim poglavarima i rekoše: »Ovi ljudi, koji su Židovi, bune naš grad

*21. I propovijedaju običaje, kojih mi ne smijemo ni poprimiti ni vršiti, jer smo Rimljani.«

22. I sleže se narod na njih, i glavari im strgaše haljine i zapovjediše, da ih išibaju.

23. I pošto ih živo izbiše, baciše ih u tamnicu i zapovjediše tamničaru, da ih dobro čuva.

24. Primivši takovu zapovijed on ih baci u najdonju tamnicu i noge im metnu u klade.

25. A u ponoći Pavao i Sila molili su se i slavili pjesmom Boga; a sužnji su ih slušali.

*26. A najedamput tako se vrlo potrese zemlja, da se uzdrmaše temelji tamnice. I odmah se otvoriše sva vrata, i svima spadoše okovi.

27. A kad se probudi tamničar i vidje otvorena vrata tamnice, izvadi mač i htjede da se ubije, misleći, da su pobjegli sužnji.

28. A Pavao povika iza glasa: »Ne čini sebi zla nikakva, jer smo mi svi ovdje!«

29. A on zaiska luč, i uletje, i dršćući pripade k nogama Pavla i Sile.

*30. Izvede ih napolje i reče: »Gospodo, što mi treba činiti, da se spasim?«

31. A oni rekoše: »Vjeruj u Gospodina Isusa, i spasit ćeš se ti i kuća tvoja.«

32. I propovijedali su riječ Gospodnju njemu i svima, koji su bili u kući njegovoj.

*33. I on ih uze k sebi u onaj čas noći, i opra im rane; i pokrsti se odmah on i sva kuća njegova.

34. Tada ih uvede u kuću svoju, postavi im stol, i radovao se je sa svom kućom svojom, što vjerova u Boga.

35. A kad bi dan, poslaše glavari sluge govoreći: »Pusti one ljude!«

36. Tamničar kaza to Pavlu: »Poslaše glavari, da budete pušteni; sad dakle izađite, i idite s mirom!«

*37. Ali im Pavao reče: »Pošto su nas, ljude Rimljane, izbili javno bez istrage, i u tamnicu nas bacili, sada hoće tajno da nas protjeraju? Ne tako, nego sami neka dođu i neka nas izvedu!«

38. Kad sluge javiše ove riječi glavarima, uplašiše se čuvši, da su Rimljani.

39. I dođoše, i umoliše ih, i izvedoše ih moleći, da izađu iz grada.

*40. A kad izađoše iz tamnice, dođoše k Lidiji, i vidjevši braću utješiše ih, i otidoše.

(21) Tužitelji postaviše svoju tužbu na političko tlo, da tako uspiju. I uspjeli su.

(26) Ovaj je potres bio pravo čudo Božje. Bog je htio stim pokazati, da je s Pavlom i da mu je u pomoći.

(30 On je već bio čuo, za čim ide Pavao (isp. r. 21.), ali dosad nije vjerovao. Čudo ga sad privede k vjeri, dobrota Apostolova probudi nadu u njemu.

(33) Tamničar je lijep primjer odvažne muževne vjere. Vjera mu je živa i djelotvorna.

(37) Da ne padne sramota na ime kršćansko, kao da se ono propovijeda od zločinaca, traži muževno Pavao svoje pravo i zahtijeva javnu zadovoljštinu od gradskoga poglavarstva.

(40) »I otidoše«: ovdje sv. Luka, pisac Djela Apostolskih i pratilac sv. Pavla, opet rabi treću osobu. Bit će da je on ostao u Filipima, da bude u pomoći malenoj kršćanskoj općini.

GLAVA 17.

Pavao u Solunu, Bereji i Ateni. Njegov govor na Areopagu.

*1. Preko Amfipola i Apolonije stigoše u Solun, gdje je bila sinagoga židovska.

2. I Pavao po običaju uđe k njima, i tri im je subote govorio o Pismima

*3. Pokazujući i dokazujući, da je trebalo da Mesija trpi i uskrsne od mrtvih, i da ovaj Isus, kojega ja propovijedam vama, jest Mesija.

*4. I neki od njih vjerovaše i pridružiše se Pavlu i Sili, i od bogobojaznih neznabožaca mnoštvo veliko, i od žena plemenitih ne malo.

*5. A Židovi zavidni uzeše neke zle ljude od prostoga svijeta i sabravši četu uzbuniše grad i napadoše na kuću Jasonovu i stadoše tražiti, da ih izvedu pred narod.

*6. A kad njih ne nađoše, povukoše Jasona i neku braću pred gradske poglavare vičući: »Ovi, što zamutiše sav svijet, dođoše i amo.

*7. Jason ih primio, i ovi svi rade proti carskim odredbama govoreći, da ima drugi kralj, Isus.«

8. I uznemiriše narod i gradske poglavare, kad ovo čuše.

9. Ali ih pustiše, kad ih Jason i ostali zadovoljiše odgovorom.

*10. A braća odmah noću otpraviše Pavla i Silu u Bereju. Došavši onamo uđoše u sinagogu židovsku.

*11. A ovi su bili plemenitiji od onih u Solunu, jer primiše riječ sa svim srcem, i svaki su dan ispitivali Pisma, da li je to tako.

12. I vjerovaše mnogi od njih, i od poštenih neznabožačkih žena, i od muževa ne malo.

13. A kad doznaše Židovi u Solunu, da je Pavao i u Bereji propovijedao riječ Božju, dođoše i onamo, te podigoše i pobuniše mnoštvo.

*14. A braća onda odmah otpraviše Pavla, da ide k moru, a Sila i Timotej ostadoše ondje.

15. A pratioci dovedoše Pavla do Atene, i primivši zapovijed [od njega] na Silu i Timoteja, da dođu k njemu što brže, odoše.

Gl. 17. (1) Amfipol (Amphipolis) jedan dan hoda zapadno od Filipâ. Apolonija (Apollonia) jedan dan hoda južnozapadno od Amfipola. — Solun (Thessalonike), danas Saloniki.

(3) Pavao je to dokazao ispunjenim starozavjetnim proroštvima o Mesiji. Isp. Dap 9, 22; Lk 24, 44.

(4) Isp. Dap 13, 43. 48; 17, 12.

(5) »Napadoše na kuću Jasonovu, u kojoj je stanovao Pavao. Isp. Rimlj 16, 21.

(6) »Ovi, što zamutiše sav svijet« (οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες). Vulgata prevodi: »ovi, koji bune grad« (»hi, qui urbem concitant«). Možda je sv. Jeronim mislio na pobunu, koju su Židovi, kako pripovijeda Svetonije, podigli u Rimu (u Gradu) pod carem Klaudijem, radi čega su bili protjerani iz Rima.

(7) Židovi su kraljevstvo Kristovo izvraćali naopako na stranu političku (isp. Mt 26, 64; 21, 9 sl.; Lk 23, 2; Iv 6, 15; 11, 48). Kao što je Krist poradi toga naopakog izvraćanja bio progonjen, tako progone danas i kršćanstvo njegovo.

(10) Bereja jedan dan hoda zapadno od Soluna.

(11) Ispitivali su Sveto Pismo Staroga Zavjeta, da se uvjere, da li je doista na Isusu sve ispunjeno, što su proroci o njemu proricali. Tako su činili ono, što i mi danas činimo čitajući Sveto Pismo Staroga Zavjeta, u kojemu je doista živa slika našega božanskog Spasitelja.

(14) »Da ide k moru«: bit će da je sv. Pavao pošao morem u Atenu.

*16. A kad ih je Pavao čekao u Ateni, uzruja se duh njegov u njemu gledajući grad pun idolâ.

17. I raspravljao je u sinagogi sa židovima i s bogobojaznima, i na trgu svaki dan s onima, što su bili ondje.

*18. A neki od epikurejskih i stojičkih mudraca prepirali su se s njim; i jedni su govorili: »Šta hoće ovaj brbljavac da kaže?« A drugi: »Čini se, da propovijeda tuđe bogove.« Jer je propovijedao Isusa i uskrsnuće.

19. Pa ga uzeše i odvedoše na Areopag govoreći: »Možemo li znati, kakva je ta nova nauka, što je ti kazuješ?

20. Jer nešto novo mećeš u naše uši; hoćemo dakle da znamo, šta to znači.«

21. Svi naime Atenjani i tuđinci došljaci nemaju ni za što drugo vremena, nego da što novo kazuju ili slušaju.

*22. A Pavao stavši nasred Areopaga reče: »Ljudi Atenjani! Po svemu vas vidim, da ste vrlo pobožni.

23. Jer prolazeći i motreći vaše svetinje nađoh i žrtvenik, na kojem je bilo napisano: Bogu nepoznatomu. što dakle ne znajući štujete, to vam ja propovijedam.

24. Bog, koji je stvorio svijet i sve, što je u njemu, on, jer gospodar neba i zemlje, ne stanuje u rukotvorenim hramovima,

25. Niti prima službe od ruku čovječjih, kao da bi što trebao, kad on sam daje svima život i dihanje i sve.

26. I učinio je da od jednoga sav rod ljudski stanuje po svemu licu zemaljskom, i postavio je određena vremena i međe stanovanja njihova,

27. Da traže Boga, ne bi li ga kako napipali i našli, premda nije daleko ni od jednoga od nas.

*28. Jer u njemu živimo, i mičemo se, i jesmo, kao što i neki od vaših pjesnika rekoše: ‚Njegov smo i rod.'

29. Kad smo dakle rod Božji, ne treba da mislimo, da je Božanstvo kao zlato ili srebro ili kamen, kao tvorina umjetnosti i mišljenja ljudskoga.

30. Ne gledajući dakle Bog na vremena neznanja, sad navješćuje ljudima, da svi svuda čine pokoru,

31. Jer je postavio dan, u koji će suditi vasionome svijetu po pravdi preko čovjeka, koga je odredio i pred svima potvrdio uskrisivši ga od mrtvih.«

32. A kad čuše za uskrsnuće od mrtvih, jedni se narugaše, a drugi rekoše: »O tom ćemo te slušati drugi put.«

33. Tako Pavao otide između njih.

(16—34) 350 km južno od Bereje leži najslavniji grad Grčke: Atena. Izvještaj evanđelista Luke o boravku apostola Pavla u Ateni obuhvata samo 18 redaka; ali je u to malo redaka tolika povijesna građa, i sve je tako živo i značajno obrađeno, da čovjek ostaje uprav očaran tim uzvišenim istinama i činjenicama.

(18) Siti epikurejci i naduti stojici nijesu imali smisla za istine evanđelja.

(22—31) U ovom govoru iznosi Pavao nauku o Bogu (24. 25), nauku o čovjeku (26—29) i nauku o Kristu i njegovu spasenju, nauku spasenja (30. 31).

(22) Areopag je brdašce u Ateni; na tom bi brdašcu držalo svoje sjednice vrhovno sudište u Ateni. Odatle areopagit, član areopaga.

(28) Ove riječi imaju grčki pjesnici Aratus iz Cilicije i Kleantes iz Atene. Riječi su izvrsne, ukoliko mi zahvaljujemo Bogu svoj početak i stvoreni smo na sliku i priliku njegovu.

34. A neki ljudi pristadoše uza nj i vjerovaše, među kojima je i Dionizije Areopagit, i žena po imenu Damara, i drugi s njima.

GLAVA 18.

Pavao u Korintu. Galion i Pavao. Povratak preko Efeza u Jeruzalem i Antiohiju. Treći misijski put iz Antiohije kroz Galaciju i Frigiju. Apolo u Efezu.

*1. Potom ode iz Atene i dođe u Korint.

2. I nađe jednoga židova, po imenu Akvilu, rodom iz Ponta, koji je bio skoro došao iz Italije, i njegovu ženu Priscilu, jer je bio zapovjedio Klaudije, da svi židovi sele iz Rima. On dođe k njima.

*3. I jer su se bavili istim zanatom, ostade kod njih, i radio je. A bili su šatorskog zanata.

*4. I svake je subote raspravljao u sinagogi i uvjeravao židove i neznabošce.

5. A kad dođoše iz Macedonije Sila i Timotej, predade se Pavao sasvim propovijedanju svjedočeći židovima, da je Isus Mesija.

*6. Ali kad su se oni protivili i hulili, otrese haljine svoje i reče: »Krv vaša na vašu glavu, ja sam čist, odsad idem k neznabošcima.«

7. I otide odanle i dođe u kuću nekoga Ticija Justa, koji se je bojao Boga, i čija je kuća bila uz sinagogu.

8. A Krispo, predstojnik sinagoge, vjerova u Gospodina sa svom kućom svojom, i od Korinćana mnogi, koji su slušali, vjerovaše i krstiše se.

9. A Gospodin reče Pavlu noću u viđenju: »Ne boj se, nego govori, i da ne ušutiš!

10. Jer sam ja s tobom, i nitko ti se ne će primaći, da ti naudi, jer ja imam mnogi narod u ovome gradu.«

11. Tako proboravi ondje godinu i šest mjeseci učeći kod njih riječ Božju.

*12. A kad je bio Galion namjesnik u Ahaji, ustadoše židovi jednodušno na Pavla i dovedoše ga na sud

13. Govoreći: »Ovaj proti zakonu nagovara ljude, da poštuju Boga.«

14. A kad je Pavao htio da otvori usta, reče Galion židovima: »Kad bi se radilo o kakvoj nepravdi ili zločinu, o židovi, po dužnosti poslušao bih vas.

15. Ali kad su prepiranja o nauci i o imenima i o zakonu vašem, gledajte sami, jer ja ne ću da budem sudac o tome.«

16. I otjera ih iz sudnice.

17. Onda svi neznabošci uhvatiše Sostena, predstojnika sinagoge, i izbiše ga pred sudnicom. I Galion nije za to ništa mario.

Gl. 18. (1) Korint je veliki trgovački grad, sjedište rimskog namjesnika, glavni grad Grčke.

(3) Isp. Dap 20, 34; 1 Kor 9, 14 sl.; 2 Kor 6, 5; 11, 23; Flp 4, 15 sl.; 1 Sol 2, 9; 2 Sol 3, 8.

(4) U ovom retku ima Vulgata iza »raspravljao u sinagogi« još ove riječi: »uplećući ime Gospodina Isusa« (»interponens nomen Domini Jesu«). Ali čini se, da ove riječi nisu autentične. (Crampon.)

(6) Isp. Mt 10, 14; Dap 13, 46; 20, 26.

(12) Junije Anej Galion (Gallio), brat filozofa Seneke, bio je (51.—52.) namjesnik (prokonzul) u Ahaji, kako se vidi iz jednog natpisa nađena u gradu Delfima.

*18. A Pavao ostade još pozadugo, i oprostivši se s braćom otplovi u Siriju, i s njime Priscila i Akvila. U Kenhreji ostriže glavu, jer se je bio zavjetovao.

*19. I dođe u Efez; i njih ostavi ondje, a on uđe u sinagogu, i raspravljao je sa židovima.

20. A kad su ga oni molili, da ostane dulje vremena, ne htjede,

21. Nego se oprosti s njima i reče: »Opet ću se vratiti k vama, ako Bog da;« i otide iz Efeza.

*22. I sišavši u Cezareju, uziđe i pozdravi općinu, i siđe u Antiohiju.

*23. I provedavši ondje nekoliko vremena zaputi i prođe redom Galaciju i Frigiju, utvrđujući sve učenike.

24. A dođe u Efez jedan židov, po imenu Apolo, rodom Aleksandrinac, čovjek rječit, silan u Pismu.

25. Ovaj je bio upućen na put Gospodnji, i goreći duhom govorio je i učio je marljivo o Isusu, a znao je samo krštenje Ivanovo.

26. Ovaj dakle poče odvažno propovijedati u sinagogi. I kad ga čuše Priscila i Akvila, primiše ga k sebi i izložiše mu točnije put Gospodnji.

*27. A kad je htio poći u Ahaju, ohrabriše ga braća i pisaše učenicima, da bi ga primili. I kad dođe, pomože mnogo onima, koji su bili vjerovali milošću.

28. Jer je silno pobijao židove javno, dokazujući iz Pisma, da je Isus Mesija.

GLAVA 19.

Pavao u Efezu. Ivanovi učenici. Čudesno djelovanje Apostolovo. Buna proti njemu.

*1. A dogodi se, kad je bio Apolo u Korintu, da je Pavao, prošavši gornje krajeve, došao u Efez i našao neke učenike;

2. I reče im: »Jeste li primili Duha Svetoga, kad ste postali vjernici?« A oni mu rekoše: »Nijesmo ni čuli, da ima Duh Sveti.«

3. A on reče: »Koje krštenje primiste?« I oni rekoše: »Krštenje Ivanovo.«

4. A Pavao reče: »Ivan je krstio krštenjem pokore govoreći narodu, da vjeruju u onoga, koji će za njim doći, to jest u Isusa.«

5. Čuvši to krstiše se u ime Gospodina Isusa.

*6. I kad Pavao položi ruke na njih, dođe Duh Sveti na njih, i govorili su jezicima i proricali.

7. A bilo je ljudi svega oko dvanaest.

8. I ušavši u sinagogu govorio je odvažno tri mjeseca, raspravlja-

(18) Kenhreja je istočni lučki grad Korinta. Korint je imao dvije luke, Kenhreja je bila sa strane Azije.

(19) Efez je glavni grad pokrajine Azije, t. j. zapadne Male Azije.

(22) »Uziđe«, t. j. uziđe u Jeruzalem; i pozdravi općinu, t. j. Crkvu jeruzalemsku.

(23) Treće misijsko putovanje sv. Pavla (53.—58.) išlo je u Efez i onda opet u Macedoniju i Grčku. Glavne su postaje bile: Efez i Korint.

(27) »A kad je htio poći u Ahaju«, t. j. u Grčku, odnosno u Korint. — »Koji su bili vjerovali milošću.« Ova riječ »milošću« ne nalazi se u Vulgati.

Gl. 19. (1) »Prošavši gornje krajeve«, t. j. krajeve srednje Male Azije, što su djelomice nad morem visoki 1000 m. — »I našao neke učenike«; ovi su učenici bili slabo poučeni; to se je očito vidjelo na njihovu ponašanju; i zato ih je (r. 2.) zapitao Pavao: »Jeste li primili Duha Svetoga... ?«

(6) Dijeljenje Duha Svetoga rukopoloženjem, t. j. potvrda, razlikuje se od krštenja.

jući i uvjeravajući za kraljevstvo Božje.
9. Kad su neki bili otvrdnuli, i nijesu vjerovali, i proklinjali put Gospodnji pred narodom, odstupi od njih i odijeli učenike, pa je raspravljao svaki dan u školi nekoga Tirana.
10. I ovo je bivalo dvije godine, tako da su svi, koji su stanovali u Aziji, židovi i neznabošci, čuli riječ Gospodnju.
11. I Bog je činio ne mala čudesa po rukama Pavlovim,
12. Tako da bi i rupce za znoj i pojase od tijela njegova nosili na bolesnike, i ostavljale su ih bolesti, i zli su dusi izlazili iz njih.
13. Kušali su i neki od židova, koji su naokolo obilazili i zaklinjali đavle, zazivati nad opsjednutima ime Gospodina Isusa govoreći: »Zaklinjem vas Isusom, koga propovijeda Pavao.«
14. A bilo je sedam sinova Sceve židova, poglavara svećeničkoga, koji su to činili.
15. A zao im duh odvrati: »Isusa poznajem, i Pavla znam, ali vi tko ste?«
*16. I skočivši na njih čovjek, u kojemu je bio zao duh, nadvlada njih dvojicu, i pritište ih tako, da su goli i izranjeni utekli iz one kuće.
17. I ovo doznadoše svi židovi i neznabošci, koji su stanovali u Efezu, i uđe strah u sve njih, i veličalo se je ime Gospodina Isusa.
*18. I mnogi od onih, što vjerovaše, dolazili su ispovijedajući i kazujući djela svoja.
*19. A mnogi od onih, koji su čarali, sabraše knjige i spališe ih pred svima; i proračunaše, i nađoše, da su vrijedile pedeset tisuća srebrnika.
20. Tako je silno rasla riječ Gospodnja, i utvrđivala se.
*21. I kad se ovo svršilo, namisli Pavao u Duhu da prođe preko Macedonije i Ahaje, i da ide u Jeruzalem govoreći: »Pošto budem tamo, valja mi i Rim vidjeti.«
22. I posla u Macedoniju dvojicu svojih pomoćnika, Timoteja i Erasta, a sam ostade neko vrijeme u Aziji.
*23. A u ono vrijeme podiže se ne mala buna poradi puta [Gospodnjega].
*24. Neki naime srebrnar, po imenu Demetrije, koji je pravio srebrne hramiće Dijanine, pribavljao je zanatlijama ne malu zaradu.
25. On skupi ove i drugih ovakovih stvari majstore, i reče: »Ljudi, vi znate, da od ovoga posla imamo mi zaradu.
26. A vidite i čujete, da nesamo u Efezu, nego gotovo po svoj Aziji taj Pavao nagovara i odvraća narod mnogi, govoreći: To nijesu bogovi, što se prave rukama.

(16) »Nadvlada njih dvojicu«: bila su dakle samo dva sina Scevina u toj kući.
(18) Ovdje je svjedočanstvo iz apostolskoga doba za ispovijedanje grijehâ.
(19) 50.000 srebrnika u našem novcu iznosi jedno 36.000 zlatnih kuna. Ta visoka svota kazuje nam, da je bio velik broj obraćenika.
(21) Bog ga nadahnu, da ide u Rim. Isp. 1 Kor 16, 5; Rimlj 15, 23; Dap 18, 21; 20, 2. 22.
(23—40) Ovo pripovijedanje bune u Efezu jest upravo sjajna »govornička slika«. — Veletržac Demetrije lukavo igra svoju ulogu i raspaljuje u Efežanima narodni i vjerski fanatizam.
(23) »Poradi puta«: tako u grčkom; Vulgata dodaje: »Gospodnjega« (»de via Domini«), t. j. poradi kršćanske vjere.
(24) »Hramići Dijanini« bili su kipići po uzoru Dijanina hrama u Efezu sa slikom te božice, a prodavali su se naveliko kao uspomene ili amajlije.

*27. I nesamo što će ta nesreća doći na naš zanat da ne prolazi, nego se ne će mariti ni za hram velike božice Dijane, i propadat će veličanstvo one, koju poštuje sva Azija i vasioni svijet.«

28. Kad oni ovo čuše, napuniše se gnjeva i stadoše vikati: »Velika je Dijana Efeška!«

29. I sav se grad napuni pobune, i navalivši jednodušno na kazalište uhvatiše Gaja i Aristarha Macedonce, drugove Pavlove.

30. A kad je Pavao htio da ide među narod, ne dadoše mu učenici.

*31. A neki i od azijskih poglavara, koji su mu bili prijatelji, poslaše k njemu moleći ga, da ne ide u kazalište.

32. A jedni su vikali jedno, a drugi drugo; jer je bila skupština smetena, i najviše ih nije znalo, zašto su se skupili.

*33. A jedni iz mnoštva izvukoše Aleksandra, kad su ga Židovi gurali naprijed. A Aleksandar, mahnuvši rukom, htjede da progovori narodu radi obrane.

34. Ali kad ga upoznaše, da je Židov, povikaše svi u glas, i vikali su oko dva sata: »Velika je Dijana Efeška!«

*35. A gradski tajnik, utišavši narod, reče: »Ljudi Efežani! Tko je taj čovjek, koji ne zna, da grad Efez ne časti veliku Dijanu i njezin kip, što je pao s neba?

36. Kad dakle to ne može nitko poreći, valja da budete mirni, i da ništa ne činite nepromišljeno.

37. Jer dovedoste ove ljude, koji niti su hram pokrali, niti hule na vašu božicu.

38. A Demetrije i umjetnici, koji su s njim, ako imaju kakvu tužbu proti kome, imaju sudovi, i imaju namjesnici, pa neka tuže jedan drugoga!

39. Ako li što drugo tražite, neka se riješi na zakonitoj skupštini!

*40. Jer prijeti opasnost, da budemo tuženi za današnju bunu, a nema nikakva razloga, kojim bismo se mogli opravdati za ovu pobunu.« I kad reče ovo, raspusti skupštinu.

GLAVA 20.

Put u Macedoniju i Grčku. Povratak preko Troade. Jedno uskrišenje od mrtvih. Rastanak sa starješinama u Efezu.

1. A pošto se stišala buna, dozva Pavao učenike i opomenuvši ih oprosti se, i zaputi, da ide u Macedoniju.

2. I kad je prošao one krajeve i opominjao ih mnogim riječima, dođe u Grčku.

*3. Proboravio je tamo tri mjeseca. Kad je htio da otplovi u Siriju, stadoše mu Židovi raditi o glavi, te namisli da se vrati preko Macedonije.

*4. A pratio ga je Sopater Pirov iz Bereje, Aristarh, i Sekund iz

(27) Vjerski interesi imali su poslužiti materijalnim interesima.

(31) »Azijski poglavari«, t. j. upravitelji u rimskoj pokrajini Aziji.

(33) Židov Aleksandar htio je izjaviti, da Židovi nemaju ništa s Pavlom. Ali mu narod ne dade progovoriti, jer Židovi nijesu štovali Dijane.

(35) »I njezin kip, što je pao s neba«. Vulgata prevodi: »i kćer Jupiterovu« (»Jovisque prolis«). Riječ grčka διοπετοῦς znači doslovno: koja dolazi od Jupitera.

(40) Isp. Dap 17, 6; 24, 5; Lk 23, 2. 14.

Gl. 20. (3) »Stadoše mu Židovi raditi o glavi«, jer je Pavao učio, da kršćani nijesu dužni držati se židovskog zakona, a i jer je bio ostavio židovstvo (isp. Dap 9, 23. 29; 21, 20 sl.; Rimlj i Gal).

(4) Isp. Dap 16, 1; 19, 29; 21, 29; Rimlj 16, 21. 23; Ef 6, 21; Kol 4, 7; 2 Tim 4, 12. 20; Tit 3, 12.

Soluna, i Gajo iz Derbe, i Timotej, i Tihik, i Trofim iz Azije.

*5. Ovi otidoše naprijed i čekali su nas u Troadi.

6. A mi otplovismo poslije dana beskvasnih kruhova iz Filipâ, i dođosmo k njima u Troadu za pet dana, i ondje ostadosmo sedam dana.

*7. A u prvi dan sedmice, kad se sabrasmo da lomimo kruh, govorio im je Pavao, jer je htio sutradan da otputuje, i produljio je govor do ponoći.

8. I bile su mnoge svjetiljke u gornjoj sobi, gdje smo se bili sabrali.

9. A sjedio je na prozoru jedan mladić po imenu Eutih, nadvladan od tvrdoga sna; i kad je Pavao govorio dugo, nagnu se u snu i pade dolje s trećega kata, i digoše ga mrtva.

*10. A Pavao sišavši pade na nj, i zagrlivši ga reče: »Ne uznemirujte se, jer je duša njegova u njemu!«

11. Onda uzađe, i prelomivši kruh okusi, i govorio je još dugo sve do zore, i onda je otputovao.

12. A mladića dovedoše živa, i utješiše se ne malo.

*13. A mi ušavši u lađu otplovismo u Asos, da odanle uzmemo Pavla, jer je bio tako odredio, hoteći sam da ide kopnom.

*14. I kad se sastade s nama u Asosu, uzesmo ga i dođosmo u Mitilenu.

*15. I odanle otplovivši dođosmo sutradan prema Hiosu, a drugi dan pristadosmo u Samosu i sutradan dođosmo u Milet,

16. Jer je bio Pavao odlučio, da prođemo mimo Efez, da se ne bi zadržao u Aziji; jer je hitio, ako mu bude moguće, da bude na Duhove u Jeruzalemu.

*17. A iz Mileta posla u Efez i dozva starješine općine.

*18. I kad dođoše k njemu, [i kad su bili skupa], reče im: »Vi znate, od prvoga dana, kad dođoh u Aziju, kako sam bio s vama jednako,

19. Služeći Gospodinu sa svom poniznosti i sa suzama i kušnjama, koje me snađoše od zasjeda židovskih;

20. Kako nijesam ništa propustio kazati, što je korisno, nego sam javno i po kućama učio,

21. Zaklinjući Židove i neznabošce, da se obrate k Bogu i vjeruju u Gospodina našeg Isusa Krista.

*22. I sada evo sili me duh, da idem u Jeruzalem, ne znajući što će mi se u njemu dogoditi,

(5) »I čekali su nas u Troadi«: ovdje se opet javlja Luka, pisac Djela Apostolskih, kao pratilac Apostolov, jer nam opet pripovijeda u prvoj osobi višebroja, i to sve do kraja knjige.

(7) Ovo je svjedočanstvo za apostolsko svetkovanje nedjelje s bogoslužjem i svetom pričešću vjernikâ, što je bilo uveče.

(10) »Jer je duša njegova u njemu«, t. j. čudesnim uskrišenjem po Pavlu (isp. Dap 9, 40).

(13) Asos južno od Troade naprema Lesbosu.

(14) Mitilena, glavni grad Lesbosa na istočnoj obali.

(15) Hios i Samos jesu otoci pred zapadnom obalom srednje Male Azije. — Milet, primorski i trgovački grad Jonije, južno od Efeza.

(17) Isp. Dap 11, 30; Tit 1, 5; 1 Pet 5, 1; Jak 5, 14.

(18—35) Ovaj tako srdačan govor Pavlov sadrži osvrt na prošlost (18—21) i pogled u tamnu budućnost (22—35).

(22) »Sili me duh«, t. j. goni me moj vlastiti duh.

*23. Osim da mi Duh Sveti po svim gradovima svjedoči, da me u Jeruzalemu čekaju okovi i nevolje.

*24. Ali ja [svega se toga ne bojim i] ne marim za svoj život, samo da svršim trku svoju i službu, koju primih od Gospodina Isusa, da posvjedočim evanđelje milosti Božje.

*25. I evo sad znam, da više ne ćete vidjeti mojega lica vi svi, kroz koje sam prolazio propovijedajući kraljevstvo [Božje].

*26. Zato vam svjedočim na današnji dan, da sam čist od krvi sviju;

27. Jer nijesam propustio da vam javim svu odluku Božju.

*28. Pazite na sebe i na sve stado, u kojem vas Duh Sveti postavi predstojnicima, da upravljate Crkvom Božjom, koju je stekao krvlju svojom.

29. Ja znam, da će poslije odlaska mojega ući među vas vuci grabežljivi, koji ne će štedjeti stada.

*30. I između vas samih ustat će ljudi, koji će govoriti izvrnutu nauku, da povuku učenike za sobom.

31. Zato bdijte sjećajući se, da tri godine noć i dan nijesam prestajao sa suzama opominjati svakoga od vas.

32. I sad vas preporučujem Gospodinu i riječi milosti njegove, koji može nazidati i dati baštinu među svima posvećenima.

33. Srebra i zlata ili ruha nijesam poželio ni od koga.

34. Sami znate, što je trebalo meni i onima, koji su bili sa mnom, da su priskrbile ove ruke.

*35. Sve vam pokazah, da se tako valja truditi i zauzimati za nemoćne i sjećati se riječi Gospodina Isusa, jer on reče: »Mnogo je blaženije davati, negoli primati.«

36. I kad je ovo rekao, kleče na koljena svoja i pomoli se sa svima njima.

37. A sviju stade velik plač; i pali su oko vrata Pavlova i cjelivali ga,

38. žalosni najviše za riječ, koju reče, da više ne će vidjeti lica njegova. I otpratiše ga do na lađu.

---

(23) Isp. Dap 9, 16; 21, 5. 11. 12. »Osim da mi Duh Sveti po svim gradovima svjedoči« preko proročki nadarenih kršćana.

(24) Vulgata: »Ali ja se svega toga ne bojim, niti držim život svoj dragocjenijim od sebe, samo da...« Mjesto da prevede τιμίαν ἐμαυτῷ pretiosam mihi, Vulgata prevodi ove riječi pretiosiorem quam me, čitanje, kojemu je vrlo teško odrediti smisao (Crampon).

(25) Ovo je samo bila tamna, čisto ljudska, slutnja, što se nije ispunila. Jer je Pavao došao kasnije još jedamput u ovaj kraj i također još jedamput u Milet, kako to kazuju njegove pastirske poslanice. Isp. 2 Tim 4, 13. 20.

(26) »Da sam čist od krvi sviju«, t. j. da ja nijesam kriv, ako se tko od vas izgubi. Isp. Dap 18, 6.

(28) »Da upravljate Crkvom Božjom, koju je stekao krvlju svojom«: ovo je sjajno mjesto za Božanstvo Isusovo. — Pavao naziva ovdje starješine općine u Efezu (r. 17.) predstojnicima ili nadzornicima, da označi njihovu zadaću. Istom je kasnije postala riječ ἐπίσκοπος (biskup) osebna oznaka za najviši stepen posvete i časti u Crkvi.

(30) Ovdje se misli na lažne učitelje. Oni su vukovi, koji strovaljuju u propast ovce Kristova stada (isp. Kol 2, 8 sl.; 1 Tim 1, 4. 20; 4, 7; 6, 20; 2 Tim 2, 16).

(35) »Mnogo je blaženije davati, negoli primati«. Ove riječi Kristove ne stoje u našim Evanđeljima. Apostol ih je znao iz usmene predaje. A velika je istina u ovim riječima, jer davati znak je samostalnosti i nezavisnosti, a morati primati znak je siromaštva i zavisnosti.

GLAVA 21.

Povratak u Jeruzalem. Kod Jakova u Jeruzalemu. Pavao u hramu uhvaćen i u rimsku vojarnu odveden.

*1. I kad bi, te otplovismo otrgnuvši se od njih, idući pravo dođosmo u Kos, i drugi dan u Rodos, i odanle u Pataru.

2. I našavši lađu, što polazi u Feniciju, uđosmo i otplovismo.

3. A kad nam se ukaza Cipar, ostavismo ga nalijevo, i plovili smo u Siriju, i dođosmo u Tir, jer je ondje valjalo da se istovari lađa.

4. I našavši učenike ostadosmo ondje sedam dana; a oni su Pavlu govorili Duhom, da ne ide gore u Jeruzalem.

5. I kad se navršiše dani, izađosmo i krenusmo na put, a pratili su nas svi sa ženama i djecom do iza grada; i kleknuvši na obali pomolismo se.

6. I oprostivši se jedni s drugima uđosmo u lađu, a oni se vratiše svojim kućama.

7. I mi svršismo plovljenje i dođosmo od Tira u Ptolomaidu, i pozdravivši se s braćom ostadosmo kod njih jedan dan.

*8. A sutradan otputovasmo i dođosmo u Cezareju. I ušavši u kuću Filipa evanđelista, koji je bio jedan od sedmorice, ostadosmo u njega.

*9. On je imao četiri kćeri djevice, koje su proricale.

10. Kad smo boravili ondje nekoliko dana, dođe iz Judeje jedan prorok, po imenu Agab.

*11. I došavši k nama uze pojas Pavlov, sveza sebi noge i ruke i reče: »Ovo govori Duh Sveti: Čovjeka, čiji je ovo pojas, ovako će svezati Židovi u Jeruzalemu i predat će ga u ruke neznabošcima.«

12. I kad čusmo ovo, zamolismo ga mi i oni, koji su bili iz onoga mjesta, da ne ide gore u Jeruzalem.

13. A Pavao odgovori: »Što činite, te plačete i cijepate srce moje? Jer ja sam pripravan za ime Gospodina Isusa nesamo svezan biti, nego i umrijeti u Jeruzalemu.«

14. A kad ga ne mogosmo nagovoriti, primirismo se rekavši: »Volja Gospodnja neka bude!«

15. A poslije tih dana spremismo se i pođosmo gore u Jeruzalem.

*16. A pođoše s nama i neki učenici iz Cezareje vodeći nas nekomu Mnasonu iz Cipra, starome učeniku, da budemo njegovi gosti.

*17. I kad dođosmo u Jeruzalem, primiše nas braća radosno.

18. A sutradan otide Pavao s nama k Jakovu, i sabraše se sve starješine.

Gl. 21. (1) Kos, otok na južnozapadnoj obali Male Azije. — Rodos, otok na južnozapadnom rtu Male Azije. — Patara je lučki grad Licije na južnoj obali Male Azije.

(8) Filip (6, 5; 8, 5 sl.) evanđelist, to jest propovjednik evanđelja, vjerovjesnik, misionar, pomoćnik Apostolâ; on je bio jedan od sedam đakona.

(9) Ovdje imamo prvi primjer zajedničkog života Bogu posvećenih djevica, kako se je osnovao u Crkvi Kristovoj.

(11) »Sveza sebi noge i ruke«: ovim simboličkim (znamenim) činom oponašao je Agab proroke Staroga Zavjeta (isp. Iz 20, 3; Jer 13, 5).

(16) Vulgata ima ovako: »A dođoše s nama i neki učenici iz Cezareje vodeći sa sobom nekog Mnasona iz Cipra, staroga učenika, u kojega bismo stajali« (»Venerunt autem et ex discipulis a Caesarea nobiscum, adducentes secum, apud quem hospitaremur Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum«).

(17) Ovo je peto putovanje sv. Pavla u Jeruzalem. Isp. 9, 26; 11, 27. 30; 15, 4. 24. 27. 30; 18, 22.

19. I kad ih pozdravi, stade im redom kazivati, što učini Bog među neznabošcima po službi njegovoj.
20. A oni čuvši slavili su Boga, i rekoše: »Vidiš, brate, koliko je tisuća Židova, koji vjerovaše, i svi revnuju za zakon.
*21. A doznali su za tebe, da ti Židove, koji su među neznabošcima, učiš odmetnuću od Mojsija kazujući, da im ne treba obrezivati djece svoje, niti držati običaje.
22. Što ćemo dakle sada? Svakako [će se narod sabrati, jer] će čuti, da si došao.
*23. Učini dakle ovo, što ti kažemo: U nas imaju četiri čovjeka, koji su se zavjetovali.
24. Ove uzmi i očisti se s njima, i potroši na njih, neka ostrigu glavu, i svi će doznati, da ono, što su čuli za tebe, ništa nije, nego da i sam živiš po zakonu i da ga držiš.
*25. A za neznabošce, koji vjerovaše, mi poslasmo presudivši, da se čuvaju od žrtava idolskih, i od krvi, i od udavljenoga, i od bluda.«
26. Tada Pavao uze ljude, i sutradan očistivši se s njima uđe u hram, i najavi, kako izvršuje dane očišćenja, dok se ne prinese žrtva za svakoga od njih.
27. Kad je bilo sedam dana pri kraju, vidješe ga u hramu oni Židovi, što su bili iz Azije, i pobuniše sav narod, i metnuše ruke na nj
*28. Vičući: »Ljudi Izraelci, pomagajte! Ovo je čovjek, koji proti narodu i zakonu i ovomu mjestu uči sve svuda; pa još i neznabošce uvede u hram, i opogani sveto mjesto ovo.«
29. Jer su bili vidjeli s njim u gradu Trofima iz Efeza, i mislili su, da ga je Pavao uveo u hram.
30. I uzbuni se sav grad, i strča se narod. I uhvatiše Pavla i stadoše ga vući napolje iz hrama. I odmah se zatvoriše vrata.
*31. A kad su htjeli da ga ubiju, dođe glas k zapovjedniku čete, da je pobunjen sav Jeruzalem.
32. A on odmah uze vojnike i satnike i dotrča dolje k njima. A oni vidjevši zapovjednika i vojnike prestadoše tući Pavla.
33. Tada zapovjednik pristupi, uze ga i zapovjedi, da ga okuju u dvoje okove; zatim je ispitivao, tko je i što je učinio.
34. A jedni su vikali u narodu jedno, a drugi drugo. I kad nije mogao od buke ništa sigurno da sazna, zapovjedi, da ga odvedu u vojarnu.
35. I kad dođe do stuba, moradoše ga vojnici nositi radi sile naroda.

---

(21) Pavao je učio samo, da obdržavanje mozajičkog zakona nije potrebno za spasenje; drugo je sve laž.

(23) Jakov u ime svih starješina kršćanske općine u Jeruzalemu daje savjet Pavlu, da se podvrgne pobožnoj židovskoj vježbi nazirejstva, da se tako umire židovski kršćani. Nazirejski zavjet iziskivao je uzdržavanje od opojnih pića za neko vrijeme (obično trideset dana); u to vrijeme narasla bi kosa na glavi, što se je morala ostrići. (Isp. 4 Mojs 6). Ovaj je savjet mogao Pavao poslušati, jer se nije protivio njegovim načelima: on je sam bio Židov i živio je po zakonu; on je samo tražio za pokrštene neznabošce slobodu od zakona. I tako se je podvrgao Pavao toj nazirejskoj vježbi, da se umire židovski kršćani. Htio je biti »svima sve«, da spasi sve (1 Kor 9, 22).

(25) »Mi poslasmo presudivši«; drugi rukopisi imaju: »mi pisasmo«.

(28) Neznabošcima bio je zabranjen pristup u nutarnja predvorja hrama.

(31) Dođe glas k zapovjedniku čete, koji je bio gore u tvrđavi Antoniji, gdje se je uvijek nalazila rimska posada. Na dva mjesta bile su stube iz Antonije na trg hramski dolje. Ovaj zapovjednik (tribun) bio je Lizija (23, 26).

36. Jer je za njim išlo mnoštvo naroda vičući: »Dolje s njim!«
37. I kad je Pavao bio uveden u vojarnu, reče zapovjedniku: »Smijem li ti ja jednu reći?« A on reče: »Zar umiješ grčki?
*38. Nijesi li ti Egipćanin, koji si prije ovih dana podigao bunu i izveo u pustinju četiri tisuće hajduka?«
39. A Pavao reče: »Ja sam čovjek Židov iz Tarza, građanin znamenitoga grada u Ciliciji. Molim te, dopusti mi, da progovorim narodu!«
40. A kad mu dopusti, stade Pavao na stubama, mahnu rukom na narod, i kad nastade velika tišina, progovori hebrejskim jezikom i reče:

GLAVA 22.

Govor sv. Pavla. Njegove bližnje posljedice.

*1. »Ljudi, braćo i oci, čujte, što ću vam sad reći u svoju obranu!«
2. A kad čuše, da im govori hebrejskim jezikom, nastade još veća tišina. I on reče:
*3. »Ja sam čovjek Židov, rođen u Tarzu u Ciliciji, a odgojen u ovome gradu, kod nogu Gamalijelovih strogo poučen u zakonu naših otaca, revnitelj Božji, kao što ste vi svi danas.
*4. Ja sam ovaj put gonio do smrti, vežući i predajući u tamnice i muževe i žene;
5. Kao što mi svjedoči i veliki svećenik, i sve starješine, od kojih sam primio i poslanice na braću, kad sam pošao u Damask, da dovedem odanle svezane u Jeruzalem, da se kazne.
6. A kad sam išao i približio se Damasku, dogodi mi se oko podne, da me ujedamput obasja velika svjetlost s neba.
7. I padoh na zemlju i začuh glas, koji mi je govorio: Savle, Savle, zašto me progoniš?
8. A ja odgovorih: Tko si, Gospodine? I reče mi: Ja sam Isus Nazarejin, koga ti progoniš.
*9. I koji su bili sa mnom, vidješe doduše svjetlost, ali ne čuše glas onoga, koji mi je govorio.
10. I rekoh: Što da činim, Gospodine? A Gospodin mi reče: Ustani i idi u Damask, i ondje će ti se kazati za sve, što ti valja činiti.
11. I kad obnevidjeh od sjaja svjetlosti one, povedoše me za ruku pratioci, i dođoh u Damask.
12. A neki Ananija, čovjek, koji se vjerno držao zakona, za koga su svjedočili svi Židovi, što ondje stanuju,
13. Dođe k meni i stade i reče mi: Savle brate, progledaj! I ja u taj čas pogledah na nj.
*14. A on reče: Bog otaca naših izabra te, da upoznaš volju njego-

(38) O tom Egipćaninu i njegovoj buni pripovijeda nam Josip Flavije u Ant. 20, 8, 6; »Židovski rat«, (2, 13, 5). Taj je Egipćanin bio lažan prorok, koji je pred kratko vrijeme bio podigao bunu i umakao.

Gl. 22. (1—21) Pavlova obrana proti optužbama u 21, 28: da on svuda sve uči proti narodu, zakonu i hramu, i da je opoganio svetište uzevši sa sobom neznabošca u hram. Ovaj je govor Pavlov pun psihološke (dušoslovne) vještine.

(3) Tarz u Ciliciji bio je tada znamenit trgovački grad i sjedište glasovitih škola.

(4) Isp. Dap 8, 3; 9, 2. 13; 26, 9; 1 Kor 15, 9.

(9) »Ne čuše glas«, t. j. ne čuše glas razgovijetan, ne čuše tako, da bi mogli razabirati pojedine riječi. Isp. bilješku kod 9, 7.

(14) »Da vidiš Pravednika«: Pravednik je Isus (isp. 3, 14; 7, 52; 1 Pet 3, 18; Iz 53, 11).

vu, i da vidiš Pravednika, i da čuješ glas iz usta njegovih:

15. Da mu budeš svjedok pred svim ljudima za ono, što si vidio i čuo.

16. I sad što oklijevaš? Ustani i krsti se, i operi se od grijeha svojih prizvavši ime njegovo!

17. A dogodi se, kad sam se vratio u Jeruzalem i molio se u hramu, da se zanesoh,

18. I vidjeh ga, gdje mi govori: Pohiti i izađi brzo iz Jeruzalema, jer ne će primiti svjedočanstva tvojega za mene!

19. I ja rekoh: Gospodine, sami znadu, da sam ja zatvarao u tamnicu i tukao po sinagogama one, koji vjeruju u tebe.

20. I kad se je prolijevala krv Stjepana, svjedoka tvojega, bio sam i ja ondje, i pristajao sam, i čuvao sam haljine onih, koji su ga ubijali.

*21. I reče mi: Idi, jer ću ja daleko da te pošljem među neznabošce.«

22. A oni su ga slušali do ove riječi, ali sad podigoše glas svoj govoreći: »Uzmi sa zemlje takova, jer ne smije da živi!«

*23. I kad su oni vikali i zbacivali haljine svoje i bacali prah u zrak,

24. Naloži zapovjednik, da ga uvedu u vojarnu i da ga bičevanjem ispitaju, da dozna, zašto su tako vikali na nj.

25. I kad ga pritegoše uzicama, reče Pavao satniku, koji je stajao uz njega: »Smijete li bičevati čovjeka Rimljanina, a da nije osuđen?«

26. Čuvši to satnik pristupi k zapovjedniku i javi mu: »Što hoćeš da činiš? Ovaj je čovjek rimski građanin!«

27. A zapovjednik pristupivši reče mu: »Kaži mi, jesi li ti Rimljanin?« A on reče: »Da«.

28. I zapovjednik odvrati: »Ja sam za veliku svotu stekao to građanstvo.« A Pavao reče: »Ja ga imam već od rođenja.«

29. Onda odstupiše odmah od njega oni, koji su ga imali mučiti. A zapovjednik se uplašio, kad je doznao, da je Rimljanin, i što ga je bio svezao.

30. A sutradan hoteći doznati istinu, zašto ga tuže Židovi, pusti ga iz okova, i zapovjedi, da dođu glavari svećenički i sve visoko vijeće. Tada dovede Pavla i postavi ga pred njih.

GLAVA 23.

Pavao pred visokim vijećem. Urota proti njegovu životu. Pavao odveden u Cezareju.

1. A Pavao pogledavši na visoko vijeće reče: »Ljudi braćo, ja sam sa svom dobrom savjesti živio pred Bogom sve do današnjega dana.«

*2. A veliki svećenik Ananija zapovjedi onima, što su sta-

(21) Isp. Gal 1, 16. — Ovim je govorom dokazao Pavao, da on nije zlobno ostavio židovstvo, nego ponukan svetim uvjerenjem i božanskim naputkom, i da su se protivili odlukama Božjim oni Židovi, koji su ga progonili.

(23) To je bio znak njihove pobune i srdžbe na Pavla (isp. Job 2, 12; Ezek 23, 30).

Gl. 23. (2—3) Josip Flavije opisuje nam toga Ananiju, koji je bio veliki svećenik od g. 47.—59. p. Kr. Bio je to čovjek do u mozak pokvaren i okrutan, »zid obijeljen«, kako mu u oči veli Pavao. Isp. Ant 20, 5, 2; 20, 6, 2; »Židovski rat«, 2, 12, 6. — »Udarit će tebe Bog«: i doista, malo vremena iza ovih riječi Pavlovih bio je Ananija ubijen od svojih neprijatelja. Isp. Josip Flavije, »Židovski rat«, 17, 4; Sv. Gregorije, Moral. 7, 15. — »Zid obijeljen«, t. j. licemjer (Mt 23, 27).

jali kod njega, da ga udare po ustima.

3. Tada mu reče Pavao: »Udarit će tebe Bog, zide obijeljeni! I ti sjediš, te mi sudiš po zakonu, a proti zakonu zapovijedaš, da me biju?«

*4. A oni, što su stajali ondje, rekoše: »Što, ti grdiš velikog svećenika Božjega?«

*5. A Pavao reče: »Nijesam znao, braćo, da je veliki svećenik. Jer je pisano: Ne grdi poglavara naroda svojega!«

*6. A znajući Pavao, da je jedan dio saduceja, a drugi farizeja, povika u visokom vijeću: »Ljudi braćo, ja sam farizej, sin farizejâ; poradi nade i uskrsnuća od mrtvih doveden sam na sud.«

7. I kad on ovo reče, nastade raspra među farizejima i saducejima, i razdijeli se mnoštvo.

8. Jer saduceji govore, da nema uskrsnuća, ni anđela, ni duha, a farizeji priznaju oboje.

9. I nastade velika vika. I ustadoše neki književnici od strane farizejske, te su se prepirali govoreći: »Ništa zlo ne nalazimo na ovome čovjeku. Što, ako mu je govorio duh ili anđeo?«

10. I kad nastade raspra velika, poboja se zapovjednik, da Pavla ne rastrgaju, i zapovjedi, da siđu vojnici i da ga otmu između njih, i da ga odvedu u vojarnu.

*11. Slijedeće noći stade Gospodin pred njega i reče: »Budi hrabar! Kao što si svjedočio za mene u Jeruzalemu, tako ti valja i u Rimu svjedočiti.«

12. A kad bi dan, sabraše se neki od Židova i zakleše se govoreći, da ne će ni jesti ni piti, dok ne ubiju Pavla.

13. A bilo ih je više od četrdeset, koji se ovako zakleše.

14. I oni pristupiše glavarima svećeničkim i starješinama i rekoše: »Sveto se zaklesmo, da ne ćemo ništa okusiti, dok ne ubijemo Pavla.

15. Sad dakle vi s visokim vijećem javite zapovjedniku, da ga dovede k vama, kao da biste htjeli doznati bolje za njega, a mi smo spremni da ga ubijemo, prije nego se on približi.«

*16. A sin sestre Pavlove čuvši za zasjedu dođe i uđe u vojarnu i javi Pavlu.

17. A Pavao dozva k sebi jednoga od satnika i reče: »Ovoga mladića odvedi k zapovjedniku, jer ima nešto da mu javi!«

18. I on ga uze i dovede k zapovjedniku i reče: »Sužanj Pavao dozva me i zamoli, da dovedem k tebi ovoga mladića, koji ima nešto da ti kaže.«

(4) Sv. Pavao nije bio odavno u Jeruzalemu, pa nije poznavao velikog svećenika. I bio je Apostol slabih očiju, pa nije raspoznao vanjskih znakova, što ih je po svoj prilici imao veliki svećenik, da se razlikuje od drugih članova visokog vijeća (Sanhedrina).

(5) Isp. 2 Mojs 22, 28.

(6) Pavao se je mogao nazvati farizejem za razliku od saduceja, koji su nijekali uskrsnuće, a farizeji su ga branili. U tom je on držao s farizejima (Dap 26, 5) i priznavao je zakon i proroke (Dap 24, 14). — »Poradi nade i uskrsnuća«: čini se, da je ovdje ovaj *i* (καὶ) eksplikativan, t. j. objašnjava nadu (nadu u uskrsnuće); drugi hoće: poradi nade u Mesiju, koji je bio obećan našim ocima.

(11) Isp. Dap 16, 9; 18, 9; 19, 21; 27, 24.

(16) Ovdje je jedino mjesto, gdje sveti pisac spominje sestru Apostolovu i njegova nećaka. Da li je njegova sestra stalno stanovala u Jeruzalemu, ili je samo došla sa sinom u Jeruzalem da proslavi blagdan, ne zna se.

19. A zapovjednik uzevši ga za ruku i otišavši nasamo upita ga: »Što imaš da mi javiš?«
20. A on reče: »Židovi se dogovoriše, da te zamole, da sutra dovedeš Pavla u visoko vijeće, kao da bi htjeli bolje ispitati za njega;
21. Ali ih ti nemoj poslušati, jer ga čeka u zasjedi više od četrdeset ljudi njihovih, koji su se zakleli, da ne će ni jesti ni piti, dok ga ne ubiju. I sad su spremni, i čekaju tvoje obećanje.«
22. Tada zapovjednik otpusti mladića zapovjedivši: »Ne kazuj nikomu, da si mi ovo javio!«
*23. I dozvavši dvojicu od satnika reče: »Pripravite dvjesta vojnika, da idu do Cezareje, i sedamdeset konjanika i dvjesta strijelaca, po trećoj uri noći;
*24. I priredite konje, da posade Pavla i da ga zdrava doprate do namjesnika Feliksa.«
*25. I napisa poslanicu ovog sadržaja:
26. »Klaudije Lizija pozdravlja čestitog namjesnika Feliksa.
*27. Čovjeka ovoga uhvatiše židovi i htjedoše da ga ubiju; a ja dođoh s vojnicima i oteh ga doznavši, da je Rimljanin.
28. I želeći doznati uzrok, za koji ga krive, dovedoh ga u njihovo visoko vijeće.
29. I nađoh, da ga tuže za pitanja zakona njihova, a da nema nikakve krivnje, koja zaslužuje smrt ili okove.
30. A kad mi dojaviše, da se sprema zasjeda proti njemu, poslah ga k tebi zapovjedivši i tužiteljima, da pred tobom kažu što imaju proti njemu. Zdravstvuj!«
*31. A vojnici onda, kao što im se zapovjedilo, uzeše Pavla i odvedoše ga noću u Antipatridu.
32. I sutradan ostavivši konjanike, da idu dalje s njim, vratiše se u vojarnu.
*33. I oni došavši u Cezareju, predadoše poslanicu namjesniku i izvedoše Pavla pred njega.
34. A kad je pročitao, zapita, iz koje je pokrajine, i doznavši, da je iz Cilicije,
35. Reče: »Saslušat ću te, kad dođu tvoji tužitelji.« I zapovjedi, da ga čuvaju u dvoru Herodovu.

GLAVA 24.

Pavao pred Feliksom. Dvogodišnje sužanjstvo u Cezareji.

*1. A poslije pet dana siđe veliki svećenik Ananija s nekoliko starje-

(23) Cezareja je bila redovito sjedište rimskoga namjesnika. — »Treća ura noći«, t. j. po našem deveta ura uveče.
(24) Svojim je ponašanjem zapovjednik Lizija bio pošteniji od Poncija Pilata i od Feliksa (Dap 24, 26).
(25—26) Vulgata ima dva dva retka ovako: [25. Bojao se je naime, da ga ne bi možda Židovi ugrabili i ubili, a on sam poslije pao u sumnju, da je htio primiti novac.] — 26. I napisa poslanicu ovog sadržaja: Klaudije Lizija pozdravlja čestitog namjesnika Feliksa. [25. Timuit enim, ne forte raperent eum Judaei, et occiderent, et ipse postea calumniam sustineret, tamquam accepturus pecunim.] — 26. Scribens epistolam continentem haec: Claudius Lysias optimo praesidi Felici salutem.]
(27) Lizija ovdje ne govori čiste istine, jer je on doznao za Pavlovo rimsko građansko pravo onda, kad je Pavlu zaprijetilo bičevanje (isp. 22, 24—29).
(31) Antipatrida (Antipatris) osam milja sjeverno od Jeruzalema.
(33) Namjesnik je bio Klaudije Antonije Feliks od 52.—60. godine. Tacit i Svetonije opisuju ga kao okrutna i nećudoredna čovjeka. (Tacit, Hist 5, 9; Annal. 12, 54.)
Gl. 24. (1) »S nekim govornikom Tertulom«, t. j. s nekim odvjetnikom Tertulom, koji je, po svom imenu, bio iz Rima ili iz Italije.

šina i s nekim govornikom Tertulom,, koji izađoše pred namjesnika proti Pavlu.

2. I kad njega dozvaše, poče Tertul tužiti ga govoreći: »Što živimo pod tobom u velikom miru, i što se je tvojom brižljivosti mnogo toga popravilo u ovom narodu,

*3. Uvijek i svuda, čestiti Felikse, primamo sa svakom zahvalnosti.

4. Ali da ti dulje ne dosađujem, molim, da nas ukratko poslušaš sa svojom blagosti.

*5. Nađosmo ovoga čovjeka da je kuga, i podiže bune proti svim Židovima po svemu svijetu, i da je kolovođa sljedbi nazarejskoj.

6. On je pokušao i hram oskvrniti, a mi ga uhvatismo, [i htjedosmo da mu sudimo po zakonu svojemu.

7. Ali dođe zapovjednik Lizija i ote ga iz naših ruku na veliku silu,

8. I zapovjedi, da tužitelji njegovi dođu k tebi], a od njega možeš sam ispitavši doznati za sve ovo, za što ga mi tužimo.«

9. A i Židovi se složiše govoreći, da je ovo tako.

*10. A Pavao odgovori, kad mu namignu namjesnik da govori: »Znam, da si već od mnogo godina sudac ovome narodu. Zato ću se mirne duše braniti.

*11. Ti možeš doznati, da nema više od dvanaest dana, kako uzađoh u Jeruzalem, da se poklonim Bogu.

12. I niti me u hramu nađoše da s kim raspravljam, ili bunu da činim u narodu, ni u sinagogama, ni u gradu,

13. Niti mogu tebi dokazati, za što me sad tuže.

*14. A ovo ti priznajem: Ja služim Bogu otaca svojih po nauci, koju oni nazivaju sljedbom. Ja vjerujem sve, što je pisano u zakonu i u prorocima.

15. Ja imam nadu u Boga, koju i oni sami očekuju, da će biti uskrsnuće pravednih i nepravednih.

16. Zato se ja trudim, da imam čistu savjest svagda pred Bogom i pred ljudima.

*17. Poslije više godina dođoh, da donesem milostinju narodu svome i prinose i zavjete.

18. U tome me nađoše, gdje sam vršio zavjet u hramu, bez strke naroda i bez buke.

---

(3) Bilo je to samo laskanje, jer Feliks nije bio doista ni obljubljen ni pravedan (isp. r. 26.).

(5) Tertul, po primjeru Židova, naziva učenike Isusove Nazarejima.

(10—21) Općenitu optužbu, da je pogibeljan kao kuga i da posvuda podiže bunu među Židovima (r. 5.), Pavao jednostavno odbija, jer tužitelji ne iznose nikakvih slučajeva ni dokaza. Nasuprot osvrće se pobliže na dva posebna prigovora: pristajanje uz nazareje (r. 14.—16.) i oskvrnjenje hrama (r. 17.—21.).

(11) Isp. Dap 21, 17 sl. 26 sl.; 23, 31; 24, 1.

(14) »Po nauci« (doslovno: »po putu«) kršćanskoj, koju moji protivnici zovu sljedbom (r. 5.).

(17) Pavao je iz Azije, Macedonije i Grčke donio mnogu milostinju u Palestinu za kršćane, što su bili postradali od gladi (Dap 11, 28 sl.) i od progonstva (Hebr 10, 32 sl.). Isp. 1 Kor 16, 1; 2 Kor 8, 1 sl.; 9, 2; Gal 2, 10; Rimlj 15, 26.

*19. A bili su ondje neki Židovi iz Azije, koji bi trebali da dođu preda te i da tuže, ako imaju što proti meni.
20. Ili ovi sami neka kažu, kakvu su krivnju našli na meni, kad sam stajao pred visokim vijećem,
21. Osim jednoga ovoga glasa, kojim povikah stojeći među njima: Poradi uskrsnuća mrtvih sudite vi meni danas.«
*22. A Feliks odgodi njihovu parnicu, jer je znao vrlo dobro za ovu nauku, i reče: »Kad dođe zapovjednik Lizija, izvidjet ću vašu stvar.«
23. A satniku zapovjedi, da ga čuva u lakom zatvoru i da nikome od njegovih ne brani da ga poslužuju.
24. A poslije nekoliko dana dođe Feliks s Druzilom ženom svojom, koja je bila Židovka, i dozva Pavla, i slušao ga je o vjeri u Krista Isusa.
25. A kad je raspravljao o pravdi i o čistoći i o budućem sudu, uplaši se Feliks i odgovori: »Idi za sad, kad imadnem vremena, dozvat ću te.«
*26. A usto se je i nadao, da će mu Pavao dati novaca, zato ga je češće dozivao i s njim se razgovarao.
*27. A kad se navršiše dvije godine, izmijeni Feliksa Porcije Festo. A Feliks hoteći ugoditi Židovima, ostavi Pavla u sužanjstvu.

GLAVA 25.

Pavao priziva na cara. Kralj Agripa u Cezareji.

1. Kad dakle dođe Festo u pokrajinu, poslije tri dana uzađe iz Cezareje u Jeruzalem.
2. Onda glavari svećenički i prvaci židovski pristupiše k njemu, i podigoše tužbu proti Pavlu, i zamoliše ga,
*3. Da im učini uslugu, te da ga pošlje u Jeruzalem, A na putu htjeli su ga tada napasti i ubiti.
4. Festo odvrati, da Pavao ostaje u tamnici u Cezareji, a on da će naskoro otići.
5. »Onda mogu«, reče, »ovlašteni od vas poći sa mnom i tužiti ga, ako je taj čovjek što kriv.«
6. Pošto je proboravio među njima ne više od osam ili deset dana, siđe u Cezareju. Sutradan sjede na sudačku stolicu i zapovjedi, da dovedu Pavla.
7. A kad ga dovedoše, stadoše oko njega Židovi, koji su bili došli iz Jeruzalema, i mnoge i teške tužbe iznosili su, kojih nijesu mogli dokazati.
8. Pavao se je branio: »Niti sam što skrivio proti zakonu židovskomu, ni proti hramu, ni proti caru.«

---

(19) Samo su ovi Židovi vidjeli Pavla u hramu, a ne ovi ovdje prisutni članovi visokoga vijeća. Ovi ne mogu biti svjedoci. I zato na njihovu riječ Pavao ne može biti osuđen ili izručen Židovima.

(22) Kršćanstvo je već odavno došlo u Cezareju preko đakona Filipa.

(26) »Da će mu Pavao dati novaca«, da mitom dođe do slobode. Ali Pavao nije to činio, jer se je uzdao u svoje dobro pravo (isp. Dap 25, 11. 18; Flp 1, 12; Flm 18, 22).

(27) Premda sužanj, Pavao je ipak nastavio u Cezareji svoj apostolat. Imao je uza se učenike: Timoteja, Luku, Aristarha, Tihika, Trofima.

Gl. 25. (3) Oni su tražili postupak proti Pavlu kao dokaz milosti novoga namjesnika za njih u ovoj stvari.

*9. A Festo, hoteći ugoditi Židovima, upita Pavla: »Hoćeš li da ideš gore u Jeruzalem, i ondje da ti preda mnom sude za to?«

10. A Pavao reče: »Ja stojim na sudu carevu. Ovdje treba da mi se sudi. Židovima ništa nijesam skrivio, kao što ti najbolje znaš.

11. Ako li sam skrivio, ili učinio što, što zaslužuje smrt, ne marim umrijeti. Ako li ništa nema na meni, za što me ovi tuže, nitko me ne može njima predati. Prizivam na cara.«

12. Tada Festo, posavjetovavši se sa savjetnicima, odgovori: »Na cara si prizvao, k caru ćeš poći.«

*13. A pošto prođe nekoliko dana, kralj Agripa i Bernika dođoše u Cezareju, da pozdrave Festa.

14. I kad su ondje boravili više dana, kaza Festo kralju za Pavla govoreći: »Feliks je ostavio u tamnici jednoga čovjeka.

15. Kad sam bio u Jeruzalemu, izađoše preda me glavari svećenički i starješine židovske tražeći, da ga osudim.

16. Ja im odgovorih, da nije običaj u Rimljana, da se tko osudi, prije nego se optuženi ne suoči s tužiteljima i ne primi mjesto, da se brani od onoga, za što je okrivljen.

17. Kad se dakle oni ovdje sastadoše, bez ikakva odgađanja sutradan sjedoh na sudačku stolicu i zapovjedih, da dovedu čovjeka.

18. Ali tužitelji, koji su stajali oko njega, ne iznesoše nijedne krivnje za zla djela, koja sam ja naslućivao;

19. Nego su se prepirali s njim o nekim pitanjima svoje vjere i o nekakvu Isusu, koji je umro, a Pavao je tvrdio, da živi.

20. Kako ja nijesam ništa razumio od te prepirke, rekoh, bi li htio ići u Jeruzalem, i ondje da mu se sudi za ovo.

21. A kad Pavao prizva, da ga se čuva do suda Augustova, zapovjedio sam, da ga čuvaju, dok ga ne pošljem k caru.«

22. A Agripa reče Festu: »I ja bih rad čuti toga čovjeka.« A on reče: »Sutra ćeš ga čuti.«

23. I kad sutradan Agripa i Bernika dođoše s velikim sjajem i uđoše u sudionicu sa zapovjednicima i najuglednijim ljudima gradskim, dovedoše Pavla na zapovijed Festovu.

24. I reče Festo: »Kralju Agripa i vi svi prisutni! Vidite ovoga, poradi kojega je navaljivalo na mene sve mnoštvo Židova u Jeruzalemu i ovdje vičući, da ne smije dulje da živi.

(9—11) Novi rimski namjesnik u Judeji, Porcije Festo, htio je ući u volju Židovima, koji nijesu bili zadovoljni službenim uredovanjem njegova prethodnika. Zato predlaže Pavlu, neka mu sudi židovski sud u Jeruzalemu. Ali Pavao, koji je kao rimski građanin imao dati svoju privolu na to, odbija tu ponudu, jer je znao, da ga pred sudom visokoga vijeća čeka samo smrtna osuda. A da se ukloni i sudu namjesnikovu, koji bi možda ipak popustio pritisku Židovâ i osudio Pavla, priziva sad Apostol kao rimski građanin neposredno na carski sud u Rimu. Možda se je nadao Pavao od ovoga okreta stvarî, da će mu se tako ispuniti njegova odavno živa želja, da mogne u Rimu propovijedati evanđelje Kristovo. Iza kratka savjetovanja s rimskim pravnim prisjednicima sudbenog stola izjavi Festo, da je priziv Pavlov na cara pravovaljan, i da će prema tomu biti on poslan u Rim.

(13) Agripa II., sin Agripe I., i njegova sestra Bernika, koja nije bila na dobru glasu. Agripa II. dobio je od cara Klaudija prijašnje kraljevstvo Filipa i Lizanije (Lk 3, 1) uz kraljevski naslov. On je bio posve odan Rimljanima, i posjećuje novoga rimskog namjesnika Festa.

25. A ja razabravši, da nije ništa učinio, što zaslužuje smrt, a i on sam prizva na Augusta, namislih da ga pošljem.

*26. Samo ne znam, što da sigurno za njega pišem gospodinu. Zato ga i dovedoh pred vas, a osobito preda te, kralju Agripa, da bih, pošto bude ispitan, imao što pisati.

27. Jer mi se čini bezrazložito sužnja poslati, a krivnje njegove ne naznačiti.«

GLAVA 26.

Pavlov govor pred namjesnikom Festom i kraljem Agripom. Obojica uviđaju njegovu nevinost.

*1. A Agripa reče Pavlu: »Dopušta ti se, da govoriš za sebe.« Onda Pavao pruživši ruku stade se braniti:

*2. »Sretnim se smatram, kralju Agripa, što se danas mogu pred tobom braniti za sve, za što me tuže Židovi,

3. A najviše što znam, da ti poznaješ sve židovske običaje i prepiranja. Zato te molim, da me poslušaš strpljivo.

4. Moje dakle življenje od mladosti, što je isprva bilo među narodom mojim u Jeruzalemu, znadu svi Židovi.

*5. Kako me znadu otprije, mogu, ako hoće, posvjedočiti, da sam živio kao farizej po najstrožoj sljedbi naše vjere.

*6. I sad stojim pred sudom poradi nade u obećanje, koje Bog obeća ocima našim.

7. Nadajući se, da će ono doći, služi dvanaest plemena naših jednako Bogu noć i dan. Za ovu nadu, kralju, optužen sam od Židova.

8. Što? Zar vi držite za nevjerojatno, da Bog oživljava mrtve?

9. I ja sam nekoć mislio, da mi valja mnoga zla činiti proti imenu Isusa Nazarejina.

*10. To sam i činio u Jeruzalemu. I mnoge sam od svetih pozatvarao u tamnice dobivši vlast od glavara svećeničkih, i odobravao sam, kad bi ih ubijali.

11. I kaznio sam ih često po svim sinagogama, i nagonio sam ih, da hule, i bjesneći preko svake mjere progonio sam ih sve do izvanjih gradova.

*12. Kad sam u tom poslu išao u Damask s vlašću i dopuštenjem glavara svećeničkih,

13. Vidjeh, kralju, na putu, opodne svjetlost s neba veću od sjaja sunčanoga, koja obasja mene i one, što su bili zajedno sa mnom.

*14. I kad mi svi popadosmo na zemlju, čuo sam glas, gdje mi govori hebrejskim jezikom: Savle,

(26) »Gospodin« je naslov rimskoga cara.
Gl. 26. (1) Isp. Dap 21, 40.
(2—23) U svome obrambenom govoru iznosi Pavao svoje stanovište prema židovstvu (2—8) i prema kršćanstvu (9—18) i opravdava svoj prijelaz i svoje djelovanje, kojemu je jedina svrha spasenje svijeta (19—23).
(5) Isp. Dap 23, 6; Flp 3, 5.
(6) »Poradi nade u obećanje«, t. j. u obećanje Mesije.
(10) Isp. Dap 7, 59; 22, 20.
(12) Isp. Dap 9, 3—19; 22, 6—16.
(14) »Teško ti je proti ostanu praćati se«: kao što govedima ništa ne koristi, nego im dapače škodi praćati se proti oštrome ostanu, tako je i tebi zaludu i na golemu ti je muku opirati se mojemu jarmu.

Savle, zašto me progoniš? Teško ti je proti ostanu praćati se.

15. A ja rekoh: Tko si ti, Gospodine? A Gospodin reče: Ja sam Isus, kojega ti progoniš.

16. Nego ustani i stani na noge svoje; jer ti se zato javih, da te postavim slugom i svjedokom ovome, što si vidio, i onome, što ću ti objaviti.

17. Izbavljat ću te od naroda i od neznabožaca, kojima te sada šaljem,

18. Da im otvoriš oči, da se obrate od tame k svjetlosti i od vlasti sotonine k Bogu, da prime oproštenje grijehâ i baštinu među svetima po vjeri u mene.

19. Zato, kralju Agripa, nijesam bio nepokoran nebeskome viđenju,

20. Nego sam propovijedao najprije onima, koji su u Damasku i u Jeruzalemu, potom i po svoj zemlji židovskoj, i neznabošcima, da čine pokoru i da se obrate k Bogu čineći djela dostojna pokore.

21. Zato me Židovi uhvatiše u hramu i htjedoše da me ubiju.

22. Ali uz pomoć Božju stojim do dana današnjega i svjedočim i malom i velikom, ništa drugo ne kazujući, osim što su govorili proroci, da će biti, i Mojsije:

23. Da će Mesija trpjeti, da će prvi od mrtvih uskrsnuti, da će navijestiti svjetlost narodu i neznabošcima.«

*24. Kad je on ovako govorio i obrazložio, reče Festo velikim glasom: »Luduješ, Pavle! Mnoge te knjige dovele do ludosti.«

25. A Pavao reče: »Ne ludujem, čestiti Feste, nego kazujem riječi istine i razboritosti.

*26. Jer za ovo zna kralj, kojemu i govorim otvoreno; jer ne vjerujem, da mu je što od ovoga sakriveno; jer se ništa od ovoga nije događalo u kutu.

27. Vjeruješ li, kralju Agripa, prorocima? Znam, da vjeruješ.«

*28. A Agripa će Pavlu: »Za malo, pa me nagovori, da budem kršćanin.«

*29. A Pavao reče: »želim od Boga, i za malo i za mnogo, da bi nesamo ti, nego i svi, koji slušaju, postali danas takovi, kao i ja što sam, osim ovih okova.«

30. I ustade kralj, i namjesnik, i Bernika, i koji su sjedili s njima.

31. I otišavši razgovarali su se među sobom govoreći: »Ovaj čovjek nije učinio ništa, što zaslužuje smrt ili okove.«

32. A Agripa reče Festu: »Ovaj bi čovjek mogao biti pušten, da nije prizvao na cara.«

(24—28) Što se je neznabošcu namjesniku činilo tako bezumno i ludo, smrt na križu i uskrsnuće od mrtvih, to nije moglo ostati sakriveno židovskomu kralju. Ako on vjeruje prorocima i ako priznaje, da su se sva njihova proroštva ispunila na Isusu Nazarejinu, onda, dosljedno, mora pripoznati kršćansku vjeru kao istinitu, pa je i prihvatiti. Ali jer mu se to nije htjelo, on prekida razgovor napola ozbiljnom, napola šaljivom riječi.

(26) »U kutu«, t. j. u tajnosti, tajno.

(28) Agripa je bio Pavlovim riječima potresen i priznaje, da se osjeća gotovo primoran, da ih odobri. Ali Agripa nije bio čovjek tvrde dosljednosti. Bio je slabić politički i vjerski. S njim je bilo onako, kako stoji kod Mt 19, 23 sl.

(29) Ove riječi Pavlove kazuju nam, kako se je on osjećao sretnim u kršćanskoj vjeri uza sve muke i progone, što ih je podnosio za nju (isp. Flp 1, 18 sl.; 3, 7. sl.).

GLAVA 27.

Put u Rim. Na pučini morskoj. Brodolom.

*1. I kao što bi određeno, da otplovimo u Italiju, predadoše i Pavla i druge neke sužnje satniku, po imenu Juliju, od čete careve.

*2. I kad uđosmo u lađu Adramitijsku, koja je imala da plovi u azijska mjesta, otiskosmo se; a s nama je bio Aristarh, Macedonac iz Soluna.

*3. I drugi dan dođosmo u Sidon. A Julije postupao je blago s Pavlom i dopustio, da ide k prijateljima, i da se brinu za njega.

4. I kad se odvezosmo odanle, plovismo ispod Cipra, jer su vjetrovi bili protivni.

*5. I preplovivši pučinu Cilicijsku i Pamfilijsku dođosmo u Miru Licijsku.

6. I ondje našavši satnik lađu Aleksandrijsku, što plovi u Italiju, premjesti nas u nju.

*7. I plovivši mnogo dana sporo, i jedva došavši prema Knidu, jer nas je priječio vjetar, doplovismo pod Kretu kod Salmone.

*8. I mučno ploveći uz obalu dođosmo na jedno mjesto, koje se zove Dobra pristaništa, kod kojega blizu bio je grad Laseja.

*9. A pošto prođe mnogo vremena, i kad već plovidba nije bila bez straha, jer je i post već bio prošao, opominjao ih je Pavao

10. Govoreći im: »Ljudi, vidim, da će plovidba biti s mukom i mnogom štetom nesamo tovara i lađe, nego i duša naših.«

11. Ali satnik povjerova većma krmilaru i gospodaru lađe, negoli riječima Pavlovim.

*12. A kako luka nije bila zgodna za zimovanje, većina ih je svjetovala, da otplove odanle, ne bi li kako mogli doći do Fenike, luke Kretske, što gleda k jugoistoku i k sjeverozapadu, i ondje prezimiti.

*13. I kad dunu jug, mislili su, da mogu sigurno izvesti svoju namjeru, i dignuvši sidra plovili su duž Krete.

14. Ali ne zadugo po tom udari na nju buran vjetar, što se zove sjeveroistočnjak.

15. Kad zahvati lađu, koja se nije mogla opirati vjetru, predadosmo je valovima, i oni nas ponesoše.

Gl. 27. (27, 1—28, 16) U ovom je odsjeku opis puta po moru i brodoloma apostola Pavla tako zorno prikazan, da ga je morao opisati samo jedan očevidac. A išao je ovaj put sužnja Pavla preko Krete, Malte, Puteola u Rim. — U Vulgati je mizijski lučki grad Adramyttium zamijenjen s afričkim pomorskim trgovištem Adrametum.

(2) Isp. Dap 19, 29; 20, 4; Kol 4, 10; Flm 23.

(3) Možda je Pavao trpio od morske bolesti (isp. Dap 20, 13).

(5) Vulgata ima mjesto Mira pogrješno Listra. Isp. Dap 2, 10; 6, 9; 13, 13; 14, 24; 15, 23.

(7) Knidos, južnozapadni rt Male Azije. — Salmona, istočni rt Krete.

(8) Laseja (Lasea ili Alassa); Vulgata: Thalassa.

(9) Veliki post jest post na dan Pomirbe koncem rujna ili početkom listopada. U to doba godine poradi zimskih bura na moru zatvarala bi se plovidba, da se opet otvori u mjesecu ožujku. Isp. 2 Kor 11, 25; 3 Mojs 16, 29; 23, 27.

(12) Nadali su se, da će u luci Feniki biti zaštićeni od zimskih bura.

(13) Vulgata uzima grčku riječ ἆσσον za vlastito ime grada i prevodi: »i odjedrivši od Asona« (»cum sustulissent de Asson«).

16. Prolazeći pokraj jednoga otoka, što se zove Kauda, jedva mogosmo uhvatiti čamac.

*17. I izvukavši ga upotrebiše pomagala i privezaše ga za lađu; a bojeći se, da ne udare na Sirtu, spustiše jedra, i tako se je plovilo dalje.

*18. A jer nas je bacala silna bura, sutradan stadoše izbacivati tovare.

19. I treći dan svojim rukama izbaciše lađarsku opremu.

*20. A kad se ni sunce ni zvijezde za mnogo dana ne pokazaše, i bura svejednako navaljivala, bila nam je propala sva nada, da ćemo se spasiti.

21. I kad se zadugo nije jelo, onda Pavao stade među njih i reče: »Ljudi, trebalo je poslušati mene i ne otiskivati se od Krete; tada ne biste imali ove muke i štete.

22. A sad vas opominjem: budite dobre volje, jer nijedna duša od vas ne će propasti osim lađe.

23. Jer ove noći stade preda me anđeo Boga, čiji jesam i kome služim,

24. Govoreći: Ne boj se, Pavle! Valja ti doći pred cara. I evo ti darova Bog sve, koji plove s tobom.

25. Zato, ljudi, budite dobre volje, jer vjerujem Bogu, da će tako biti, kao što mi je rečeno.

26. Ali nam valja udariti na jedan otok.«

*27. A kad bi četrnaesta noć, i mi o ponoći plovismo po Adriji, pomisliše mornari, da se primiču nekakvoj zemlji.

*28. I bacivši olovnicu nađoše dvadeset hvati dubine; i prošavši malo nađoše petnaest hvati.

29. I bojeći se, da ne udarimo na grebene, baciše s krme četiri sidra, pa su željeli, da svane.

30. Ali kad su mornari gledali da pobjegnu iz lađe, i kad spustiše čamac u more izgovarajući se, kao da hoće s prove spustiti sidra,

31. Reče Pavao satniku i vojnicima: »Ako ovi ne ostanu u lađi, vi se ne možete spasiti.«

32. Tada vojnici presjekoše uža na čamcu i spustiše ga, te pade u more.

33. I kad stade svitati, molio je Pavao sve da jedu, govoreći: »Četrnaesti je dan danas, kako čekate i bez jela provodite ništa ne okusivši.

34. Zato vas molim, da jedete, jer je to za vaše zdravlje. A nijednome od vas dlaka s glave ne će pasti.«

35. I rekavši ovo uze kruh, i dade hvalu Bogu pred svima, i prelomivši stade jesti.

36. Onda se svi ohrabriše i stadoše jesti.

37. A bilo nas je u lađi duša svega dvjesta i sedamdeset i šest.

38. I nasitivši se jela, oblakšaše lađu izbacivši pšenicu u more.

39. A kad bi dan, nijesu poznavali zemlje, ali ugledaše nekakav zaliv s obalom, u koji odlučiše, ako bude moguće, da zatjeraju lađu.

---

(17) Sirta (Σύρτις), prud na moru, na sjevernoj obali Afrike. Radi svoje pličine i svojih grebena bila je Sirta vrlo opasna, osobito u vrijeme bure.

(18) »Stadoše izbacivati tovare«, da oblakšaju lađu.

(20) »A kad se ni sunce ni zvijezde za mnogo dana ne pokazaše«, po kojima bi mogli hvatati pravac i smjer lađi.

(27) »Plovismo po Adriji«: tako se je u staro doba zvalo more između Grčke i Sicilije.

(28) 20 hvati = 37 metara; 15 hvati = 27.75 metara.

40. I podigavši sidra plovili su morem, i odriješivši uža na krmama, i raširivši prednje jedro prema vjetru, plovili su prema obali.
41. A kad dođosmo kao na jedan jezik, gdje se more kao razdjeljuje, nasuka se lađa; i prednji kraj, što se nasuka, ostade tvrd i nepomičan, a krma se razbijala od sile mora.
*42. A vojnici su namjeravali da poubijaju sužnje, da koji ne ispliva i ne uteče.
43. Ali satnik hoteći da spasi Pavla zabrani njihovu namjeru i zapovjedi onima, koji znadu plivati, da poskaču najprije u vodu i da izađu na zemlju;
*44. A ostali jedni na daskama, a jedni na čemu od lađe. I tako izađoše svi živi na zemlju.

GLAVA 28.

Čudo na Malti. Pavao u Rimu.

*1. Kad se izbavismo, tada doznasmo, da se otok zove Melita.
*2. A barbari su se ponijeli prema nama vanredno čovječno. Jer naložiše oganj i primiše nas sve poradi dažda, što se je oborio, i poradi zime.
3. A kad Pavao skupi svežanj granja i naloži na oganj, izađe zmija od vrućine i ujede ga za ruku.
4. I kad vidješe barbari zmiju, gdje visi o ruci njegovoj, počeše govoriti jedan drugome: »Jamačno je ovaj čovjek krvnik, kojega izbavljena od mora pravda ne ostavi da živi.«
*5. A on otrese zmiju u oganj, i ne bi mu ništa zlo.
*6. A oni su čekali, da on oteče, ili ujedamput da padne mrtav. A kad su zadugo čekali i vidjeli, da mu ništa zlo ne bi, promijeniše se i rekoše, da je on bog.
*7. A u onoj okolini bilo je imanje poglavara otoka po imenu Publija, koji nas primi i pogosti ljubezno tri dana.
*8. A dogodi se, da je otac Publijev ležao od groznice i od srdobolje. K njemu uđe Pavao, pomoli se, stavi ruke na njega i ozdravi ga.
*9. A kad to bi, dolazili su i drugi, koji su bili bolesni na otoku, i iscjeljivali se.
10. I počastili su nas mnogim častima, i kad smo odlazili, spremiše nam, što nam je trebalo.
*11. A poslije tri mjeseca otplovismo na lađi Aleksandrijskoj, koja je bila prezimila na otoku, a imala je kao znak Dioskure.

(42) Vojnici su jamčili svojim životom za sužnje.
(44) Tako se je obistinilo proroštvo Apostolovo (r. 22 sl. 34), što je dokaz, da je on bio pod osobitom zaštitom Božjom. Kako je bilo stanje (isp. r. 30. i 42.), nije se moglo očekivati, da bi se svi spasili; pa se to nije moglo predvidjeti naravnim načinom.
Gl. 28. (1) Melita, t. j. Malta.
(2) Barbari, stanovnici Malte bili su podrijetlom Punjani; nijesu govorili ni latinski ni grčki, nego feničanski.
(5) »I ne bi mu ništa zlo« po čudotvorstvu Apostolovu. Isp. Mk 16, 18; Lk 10, 19.
(6) Isp. Dap 14, 10 sl.
(7) Publije bio je rimski namjesnik na Malti.
(8) Isp. Jak 5, 14.
(9) »I iscjeljivali se« po čudotvorstvu Apostolovu.
(11) »A poslije tri mjeseca«, t. j. kad je prošla zima, u mjesecu veljači. Lađa je imala sprijeda znak (grb) Dioskorâ, t. j. braće blizanaca Kastora i Poluksa, koji su, po priči poganskoj, bili sinovi Jupiterovi, a iza svoje smrti premješteni su kao blizanci (zviježđe) na nebo, da služe kao provodiči i zaštitnici mornarima.

*12. I doplovivši u Sirakuzu ostadosmo ondje tri dana.

*13. A odanle otplovivši dođosmo u Regij; i poslije jednoga dana, kad dunu jug, dođosmo drugi dan u Puteole.

*14. Ondje nađosmo braću, i oni nas zamoliše, da ostanemo kod njih sedam dana; i tako dođosmo u Rim.

*15. I odanle čuvši braća za nas izađoše nam nasusret do Apijeva trga i Tri krčme. I kad ih vidje Pavao, dade hvalu Bogu i ohrabri se.

*16. A kad dođosmo u Rim, Pavlu bi dopušteno da živi napose u svom stanu s vojnikom, koji ga je čuvao.

17. A poslije tri dana sazva prvake židovske. I kad se skupiše, uze im govoriti: »Ljudi braćo, ja nijesam ništa učinio proti narodu ili proti običajima otaca naših, a Jeruzalem predade me kao sužnja u ruke Rimljanima.

18. I kad su oni izvidjeli za mene, htjeli su da me puste, jer nije bilo na meni nikakve smrtne krivnje.

19. A kad se židovi usprotiviše, bio sam prisiljen da prizovem na cara, a ne kao da bih svoj narod imao što tužiti.

*20. Radi toga uzroka zamolio sam vas, da vas vidim i da progovorim s vama; jer radi nade Izraelove okovan sam ovim lancem.«

21. A oni mu rekoše: »Mi niti smo primili pisma za te iz Judeje, niti je došao tko od braće, da javi ili da govori što zlo za tebe.

22. Nego molimo da čujemo od tebe što misliš; jer nam je poznato za ovu sljedbu, da joj se protive svuda.«

23. U određeni dan dođe k njemu još ih više u stan. On im je razlagao svjedočeći kraljevstvo Božje i uvjeravajući ih za Isusa iz zakona Mojsijeva i prorokâ od jutra do mraka.

24. I jedni su vjerovali njegovim riječima, a drugi nijesu vjerovali.

*25. I kako su bili nesložni među sobom, stadoše se razilaziti, kad reče Pavao jednu riječ: »Dobro je kazao Duh Sveti preko proroka Izaije ocima vašim

*26. Govoreći: Idi k narodu tome i reci: Slušat ćete, a ne ćete razumjeti; i gledat ćete, a ne ćete vidjeti.

27. Jer je otvrdnulo srce naroda ovoga, i ušima teško čuju, i oči svoje zatisnuše, da kako ne vide očima, i ušima ne čuju, i srcem ne razumiju, i da se ne obrate, da ih ne ozdravim.

(12) Sirakuza, onda glavni grad Sicilije.

(13) Regij (Reggio), grad na cesti od Mesine. — Puteoli (Pozzuoli), grad kod Napulja.

(14) »Ondje nađosmo braću«: znak brzog raširenja kršćanstva.

(15) Apijev trg (forum), Tri krčme (tabernae), u daljnoj jugozapadnoj okolici Rima.

(16) »Da živi napose u svom stanu«, u jednoj kršćanskoj kući (r. 23), možda u Akvilinoj.

(20) »Radi nade Izraelove«, t. j. radi mesijanske nade, što se je ispunila u Isusu Kristu.

(25) »Ocima vašim«; Vulgata ima: »ocima našim« (»ad patres nostros«).

(26—27) Isp. Iz 6, 9 sl.; Mt 13, 14; Mk 4, 12; Lk 8, 10; Iv 12, 40. — Kao Izaija, tako i Spasitelj sâm opisuje svojevoljnu sljepoću, gluhoću i tvrdoću srca židovskog naroda u Palestini. Što je vrijedilo za njih, vrijedilo je i za one u Rimu.

28. Neka vam je dakle na znanje, da je ovo spasenje Božje poslano neznabošcima, i oni će čuti.«

*[29. I kad on reče ovo, otidoše Židovi žestoko se prepirući među sobom.]

*30. A on ostade pune dvije godine u svom najmljenom stanu, i primao je sve, koji su mu dolazili,

31. Propovijedajući kraljevstvo Božje, i učeći o Gospodinu Isusu Kristu sa svom slobodom, bez zabrane.

(29) Ovaj se redak ne nalazi u više starih grčkih rukopisa, kao u sinajskom, aleksandrijskom i vatikanskom. A nema ga ni u više rukopisa Vulgatinih.

(30—31) Za istrage u Rimu mogao je Pavao stanovati u posebnom stanu s vojnikom, koji ga je čuvao. Ovaj način sužanjstva omogućio mu je plodonosno djelovanje u službi evanđelja. Što je bilo s Pavlom iza ovih dviju godina, ne kazuje nam se više u Djelima Apostolskim. Crkvena predaja kazuje nam, da je Pavao iza ovih dviju godina pušten na slobodu. Njegov je daljni apostolski rad opisan u poslanicama Timoteju, Titu i Hebrejima.

POSLANICE SV. PAVLA APOSTOLA

I. ŽIVOT APOSTOLOV

1. Sv. Pavao rodio se je u Tarzu u Ciliciji od židovskih roditelja iz plemena Benjaminova. Njegovi su roditelji imali rimsko građansko pravo (Dap 9, 11; 21, 39; 22, 3; Rimlj 11, 1). U Djelima Apostolskim zove se Pavao isprva »Savao«, a onda »Pavao«, kako se i sam naziva u svojim poslanicama. Ovo ime »Pavao« isprva je, po tadanjem običaju, uzimao uz židovsko ime »Savao«. Kad je započeo svoje djelovanje kod neznabožaca, uzimao je samo ime »Pavao«, da tako imadne k njima lakši pristup. Kako je kod kamenovanja sv. Stjepana bio još mlad (Dap 7, 58), a u poslanici Filomenu (63. p. Kr.) naziva se star, to se je rodio oko g. 3. p. Kr.

2. Odgoj Pavlov bio je u očinskoj kući strogo farizejski (Dap 23, 6). Ali je Pavao živo prionuo i uz grčku izobrazbu, što je onda cvala u helenističkom gradu Tarzu. I tako je bio vješt u grčkom jeziku. Premda je bio, kako se čini, određen za učitelja zakona, ipak je izučio, po židovskom običaju, zanat šatorski, da u potrebi mogne sebi zaraditi kruh svagdanji (Dap 18, 3; 20, 34 sl.; 1 Sol 2, 9; 2 Sol 3, 8; 1 Kor 4, 12). Da se još dalje izobrazi, pošao je u Jeruzalem, gdje je imao udanu sestru (Dap 22, 3; 23, 16). U školi najslavnijeg onda učitelja zakona Gamaliela postigao je veliko znanje u zakonu.

3. Od naravi je bio jaka značaja, a po odgoju vatren revnitelj zakona, i tako je postao fanatičan (pomaman) progonitelj mlade kršćanske Crkve. Bio je učesnik kamenovanja prvoga kršćanskog mučenika, sv. Stjepana, kao i proganjanja kršćana, što je doskora nastalo (Dap 7, 58; 8, 3; 26, 9—11; Gal 1, 13). Opunomoćen od visokoga vijeća zaputi u Damask, da hvata kršćane i da ih dovodi u Jeruzalem kao sužnje. Na tom je putu bio od samoga proslavljenog Spasitelja pozvan za učenika i apostola (Dap 9, 3—19; 22, 6—16; 26, 12—18). U Damasku je bio kršten od učenika Ananije, i onda je propovijedao o Isusu Kristu.

4. Malo zatim povukao se je u Arabiju (Gal 1, 17), da se u samoći pustinje posveti molitvi i razmatranju. Za toga vremena imao

je osobita Božja objavljenja, o kojima govori u svojim poslanicama. Tada se je opet vratio u Damask, ali je morao židovskim zasjedama umaći bijegom po noći (Dap 9, 23—25; 2 Kor 11, 32 sl.), i pošao je u Jeruzalem, gdje je općio s Petrom i Jakovom (Gal 1, 18) i dva tjedna propovijedao. Ali su mu i ovdje radili židovi o glavi. Onda se je vratio u svoj zavičaj Tarz, i tu je ostao, dok ga nije Barnaba pozvao u Antiohiju (Dap 9, 30; 11, 25 sl.). Povodom gladi pošla su obojica u Jeruzalem, da tamošnjim kršćanima donesu sabranu milostinju (Dap 11, 27—30). Onda su se opet vratili u Antiohiju.

5. Izatoga je Pavao poduzeo s Barnabom prvo apostolsko putovanje (45—48) preko Cipra, Pamfilije, Pisidije i Likaonije, i utemeljio je kršćanske općine u Antiohiji, u Pisidiji, u Ikoniju, Listri i Derbi.

6. Poslije apostolskog sabora u Jeruzalemu zaputio je sa Silom na drugo apostolsko putovanje (49—52) kroz Siriju, Ciliciju, Likaoniju, Frigiju i Galaciju. Ponukan objavom Božjom prešao je i u Europu, i na tom je putu došao u Filipe, Solun, Bereju, Atenu i Korint. Odatle se je preko Efeza i Jeruzalema vratio u Antiohiju (Dap 15, 36—18, 22).

7. Na trećem apostolskom putovanju (53—58) pošao je najprije kroz Galaciju i Frigiju u Efez, gdje je proboravio blizu tri godine. Odatle je pohitio preko Macedonije u Ahaju i Korint, gdje je ostao samo kratko vrijeme. Njegova je sad namisao bila upravljena prema Rimu. Zasnovao je novo misijsko putovanje iz Jeruzalema preko Rima u Španjolsku. Ali su ga u tom zapriječili židovski progoni. Istom nakon dvogodišnjeg sužanjstva u Cezareji stigao je (u proljeće g. 61.) u Rim, gdje je bio sužanj dalje dvije godine (Dap 18, 23—28, 31).

8. Ovdje prestaju vijesti Djela Apostolskih o sv. Pavlu. Ali nam kršćanska predaja kazuje, da je on nakon dviju godina sužanjstva u Rimu bio riješen i oslobođen, i onda poduzeo put u Španjolsku (Rimlj 15, 24. 28) i još jednoć put na Istok; potom je opet došao u Rim, gdje je pao u novo sužanjstvo, i napokon pod Neronom g. 67. podnio kao rimski građanin smrt od mača.

II. POSLANICE APOSTOLOVE UOPĆE

1. Očinskoj ljubavi i apostolskoj brizi sv. Pavla za kršćanske, od njega utemeljene, općine zahvaljujemo četrnaest poslanica, tako divnih, tako uzvišenih poslanica. Sigurno je Apostol napisao i druge još poslanice. Tako 1 Kor 5, 9 spominje jednu prijašnju poslanicu Korinćanima; i Kol 4, 16 spominje pismo Laodicejanima; i po Flp 3, 1, čini se, Apostol je već prije pisao Filipljanima.

2. Poslanice Pavlove upravljene su ili određenim kršćanskim općinama ili stanovitim pojedinim osobama. Za red poslanica u crkvenom kanonu nije odlučivalo vrijeme, nego su poslanice poredane po svojem opsegu i po svojoj važnosti. Iznimku čini jedino poslanica Hebrejima.

3. Poslanice Pavlove pune su sadržine i pouke. Sv. Ivan Zlatoust veli, »da su one kao rudnici, što sadrže u sebi neiscrpljivu puninu najplemenitijih kovina; kao vrela su, što ne presuše nikada, dapače teku još obilnije, ako se crpe iz njih.« Sv. Toma Akvinski nalazi u njima »gotovo svu teologiju.« A što je glavno, kroz njih se provlači kao zlatna nit temeljna misao o općenitosti kršćanstva, koje sa svojim neizmjernim blagoslovima obuhvata sve ljude, sve narode na vasionom svijetu. To je otajstvo otkupljenja svega čovječanstva žrtvom i smrću Kristovom na križu. Sve poslanice Pavlove, kao i on sâm, jesu kristocentrične, sve vode Kristu, Sinu Božjemu, čiji je on »sluga« (Rimlj 1, 1; Flp 1, 1).

4. Sve Pavlove poslanice pisane su u grčkom jeziku. On ih je diktirao, t. j. u pero kazivao svojemu pisaru. To je bio običaj onoga vremena. Samo na kraju poslanice napisao bi on nekoliko riječi ili rečenica kao znak istinitosti poslanice. Odatle dolaze oni Pavlovi anakoluti, t. j. stavci, u kojima je poremećen pravilni gramatički savez, tako da se svršetak gramatički ne podudara s početkom; odatle mnoga za čitatelja, a još više za prevodioca pogdjekoja poteškoća i nejasnost u obliku i slogu (isp. 2 Pet 3, 16). Pavlu je bila poglavito na umu stvar, na slog nije puno pazio. Ali nitko ne može čitati Pavlovih poslanica, a da se ne divi njegovoj silnoj rječitosti. Tu su slike i alegorije, upiti i poklici, visina, širina i dubina, energija, punina i sila (1 Kor 9, 1—13; 13, 1—3; 2 Kor 4, 8—12; 6, 4—10). »Kadgod čitam Pavla apostola«, veli sv. Jeronim, »čini mi se, da ne slušam riječi, nego gromove.« Oštrina njegova duha i punina njegova srca i osjećaja podaju njegovu jeziku polet visok, snagu zanosnu, ljepotu prekrasnu.

5. U riječ: poslanice su Pavlove jedan do neba jak zamah njegova apostolskog života i djelovanja. One su živo svjedočanstvo njegova pastirskog i misijskog rada u mladim kršćanskim općinama, što ih je on utemeljio i pohađao, opominjao i poučavao, pazio i kao otac tješio. U svojoj vanjskoj sagradnji imaju Pavlove poslanice gotovo sve jedan i isti literarni oblik: pozdrav općini, zahvala Bogu na milostima, što ih daje njegovim vjernicima, pouka u važnijim vjerskim istinama, pobuda na sveto kršćansko življenje i opomena, da se čuvaju poganskih zala i nevaljalština, napokon osobna saopćenja, srdačni pozdravi, blagoslovi i u duhu zagrljaji.

POSLANICA RIMLJANIMA

1. U Rim je došlo evanđelje iz Jeruzalema. Prva je vijest evanđeoska stigla u Rim iza prvih kršćanskih Duhova (Dap 2, 10) u Jeruzalemu. Progonima u Jeruzalemu umakli su mnogi kršćani bijegom u Rim, gdje su osnovali kršćansku općinu. Po jednoglasnom svedočanstvu kršćanske davnine utemeljena je rimska kršćanska općina od apostola Petra oko godine 42. p. Kr. I po sv. Petru procvala je u Rimu kršćanska vjera, za koju veli sv. Pavao, »da se slavi po svemu svijetu« (Rimlj 1, 8; 15, 14).

2. Što je potaklo Apostola, da pošalje poslanicu Rimljanima? On je na Istoku završio svoje veliko misijsko djelo (Rimlj 15, 19) i stajao je na visini svojega uspjeha. I tako ga je sad povukla apostolska želja i revnost u daleki Zapad. »Imam želju od mnogo već godina da dođem k vama« (Rimlj 15, 23). Da pripravi svoj dolazak u Rim, piše rimskoj kršćanskoj općini poslanicu, u kojoj uzvišeno govori o Isusu Kristu, u kojemu je jedinom naše opravdanje i spasenje. Isus Krist je sadržaj svega evanđelja. Isus Krist je izabrao Pavla, da propovijeda evanđelje svima narodima, pa i Rimljanima. I piše Pavao Rimljanima kao »Apostol narodâ (15, 15).

3. Kada je napisao Apostol narodâ ovu poslanicu? Svakako u proljeću g. 58. p. Kr. Zimu 57/58 proveo je u Korintu, gdje je stanovao u kući jednoga kršćanina, po imenu Gaja (Rimlj 16, 23). U Korintu je napisana poslanica Rimljanima.

4. Istinitost poslanice Rimljanima posve je utvrđena. Već ju je upotrebljavao sv. Klement Rimski; i onda Justin, Irenej, Klement Aleksandrijski, Tertulijan i drugi navode je kao poslanicu sv. Pavla Rimljanima.

POSLANICA SV. PAVLA APOSTOLA RIMLJANIMA

GLAVA 1.

Pozdrav i uvod. Ćudoredno stanje neznabožaca.

*1. Pavao, sluga Isusa Krista, pozvan apostol, izabran za evanđelje Božje,

2. Koje je [Bog] unaprijed obećao preko proroka svojih u Svetim Pismima,

*3. O Sinu svojemu, koji je po tijelu od roda Davidova,

4. A određen, da bude silan Sin Božji duhom svetosti po uskrsnuću od mrtvih, o Isusu Kristu, Gospodinu našemu,

5. Preko kojega primismo milost i apostolstvo, da pokorimo vjeri sve narode na čast imena njegova;

6. Među kojima ste i vi, pozvanici Isusa Krista,

7. Svima, koji su u Rimu, ljubimcima Božjim, pozvanima svetima. Milost vama i mir od Boga, Oca našega, i Gospodina Isusa Krista.

8. Najprije dakle zahvaljujem Bogu svojemu po Isusu Kristu za sve vas, što se vjera vaša glasi po svemu svijetu.

9. Jer mi je svjedok Bog, kojemu služim duhom svojim u evanđelju Sina njegova, da vas spominjem bez prestanka,

10. Moleći se svagda u molitvama svojim, da bi mi napokon jednom pošlo za rukom, da dođem k vama, ako je volja Božja.

11. Jer želim vidjeti vas, da vam udijelim nešto duhovne milosti za vaše utvrđenje,

12. To jest, da se zajedno s vama utješim zajedničkom vjerom vašom i mojom.

13. Ali vam ne ću zatajiti, braćo, da sam mnogo puta namislio da dođem k vama, no bio sam zapriječen dosada, da i među vama imadnem kakav plod, kao i među ostalim neznabošcima.

14. Dužnik sam Grcima i barbarima, mudrima i nerazumnima.

Gl. 1. (1—7) Po običaju vremena kazuje pošiljač poslanice najprije svoje ime i zvanje, i pozdravlja onda primaoce poslanice. Pavao se naziva slugom Isusa Krista u osobitom smislu, jer je sav njegov život posvećen propovijedanju evanđelja Kristova. To zvanje nije on sâm sebi izabrao, niti su mu ga ljudi odredili. Njega je Krist pozvao na putu u Damask, kad je ono išao da progoni kršćane. Krist ga je obratio i pozvao, da propovijeda svima narodima, pa i Rimljanima, kojima šalje ovu poslanicu. — Pavao naziva sve vjernike svetima, jer su pozvani na svetost, i jer su posvećeni od Duha Svetoga, i jer su onda kršćani bili većinom zaslužili taj časni naziv svojim svetim životom.

(3—4) Isus Krist je po svojoj čovječanskoj naravi potomak Davidov; po svojoj božanskoj naravi Isus Krist je Sin Božji. Najjači dokaz za njegovo božanstvo pružilo je njegovo uskrsnuće od mrtvih.

15. Zato, što je do mene, gotov sam i vama, koji ste u Rimu, propovijedati evanđelje.
*16. Jer se ne stidim evanđelja. Jer je sila Božja na spasenje svakome, koji vjeruje, najprije Židovu, pa Grku.
*17. Jer se u njemu otkriva pravda Božja iz vjere u vjeru, kao što je pisano: »Pravednik živi od vjere.«
*18. Jer se otkriva gnjev Božji s neba na svaku bezbožnost i nepravdu ljudi, koji drže istinu u nepravdi.
*19. Jer što se može doznati o Bogu, očito je u njima; jer im je Bog objavio.
20. Jer što se na njemu ne može vidjeti, od postanja svijeta moglo se je spoznati i vidjeti na stvorenjima, i njegova vječna sila i božanstvo, te nemaju izgovora.
21. Jer kad spoznaše Boga, ne proslaviše ga kao Boga, niti mu zahvališe, nego zaludješe u svojim mislima, i potamnje nerazumno srce njihovo.
22. Kad su govorili da su mudri, postadoše ludi.
23. I pretvoriše slavu besmrtnoga Boga u obličje smrtnoga čovjeka i ptica i četveronožaca i gmazova.
24. I zato ih predade Bog u željama njihovih srdaca u nečistoću, da sramote sami tjelesa svoja,
*25. Koji pretvoriše istinu Božju u laž, i većma iskazivaše čast i služiše stvorenju nego Stvoritelju, koji je blagosloven u vijeke. Amen.
26. Zato ih predade Bog sramotnim strastima, jer žene njihove pretvoriše naravno općenje u ono, što je proti naravi.
27. A tako se i muškarci, ostavivši naravno općenje sa ženom, raspališe željama svojim jedan na drugoga, i muškarci su s muškarcima činili sram, i sami su na sebi primali zasluženu plaću za svoju zabludu.
28. I kako nijesu marili da spoznaju Boga, zato ih Bog predade pokvarenom mišljenju, da čine, što ne valja,
29. Da budu napunjeni svake nepravde, zloće, bludnosti, lakomstva, pakosti, puni zavisti, ubojstva, svađe, lukavstva, podmuklosti, doušnici,
30. Klevetnici, bogomrsci, uvredljivci, oholice, naduti, izmišljači zala, nepokorni roditeljima,

(16—17) U evanđelju Kristovu jest Božja sila, koja može dati opravdanje i vječno spasenje svima ljudima, Židovima i neznabošcima. Uvjet je za to vjera: nasljedovanje Isusa Krista u mišljenju, htijenju i djelovanju. To je Pavlova vjera: praktična vjera, stupati u stope Kristove.

(17) Isp. Hab 2, 4.

(18—32) Čitavo čovječanstvo podvrgnuto je kaznenom sudu Božjem (18). Najprije svijet neznabožački. Neznabošci su vlastitom krivnjom otpali od spoznaje Boga i pali u neznaboštvo (19—23) i u svaki zločin, što izaziva pravednu kaznu Božju (24—32).

(19) »Očito je u njima«: i neznabošci znadu, što je dobro i zlo, jer im je Bog upisao u srce naravni ćudoredni zakon. I kad se oni protive glasu savjesti, griješe. Zato će na sudu Božjemu biti suđeni po glasu svoje savjesti.

(19—20) U velikoj knjizi vidljivoga stvorenja može čovjek čitati bistvo Božje. Ovu nauku Apostolovu proglasio je dogmom (člankom vjere) Vatikanski sabor (g. 1870.).

(25) »Nego Stvoritelju, koji je blagosloven u vijeke. Amen.« Doksologija (slavljenje) Boga, što je običajna u Istočnjakâ, kad se izgovori ime Božje, osobito ako se što uvredljivo reklo o Bogu. Spominjem se ovdje svoje pokojne majke: kad bi ona izgovorila ime Božje, uzdahnula bi: »Milostiv nam bio!«

31. Nerazumni, nevjere, bez srca, neprimirljivi, nemilostivi.

*32. Oni, istina, znadu odredbu Božju, da oni, koji to čine, zaslužuju smrt; ipak oni to čine, dapače i odobravaju onima, koji to čine.

GLAVA 2.

Ćudoredno stanje Židovâ.

*1. Zato se ne možeš izgovoriti, o čovječe, kojigod sudiš; jer u čem sudiš drugome, samoga sebe osuđuješ; jer to činiš, što osuđuješ.

2. A znamo, da je sud Božji istinit nad onima, koji tako čine.

*3. Misliš li, o čovječe, koji sudiš onima, koji to čine, i sam činiš to, da ćeš izbjeći sudu Božjemu?

4. Ili prezireš li bogatstvo njegove dobrote, i strpljivosti i dugotrpnosti? Ne znaš li, da ta dobrota Božja dovodi k pokori?

5. Ali svojom tvrdokornošću i neskrušenim srcem sabiraš sebi gnjev za dan gnjeva i objavljenja pravednog suda Božjega.

6. On će dati svakome po djelima njegovim:

7. Vječni život onima, koji ustraju u dobrim djelima i teže za slavom i čašću i neraspadljivošću;

8. A gnjev i nemilost onima, koji prkose i protive se istini i pokoravaju se nepravdi.

9. Nevolja i tjeskoba na svaku dušu čovjeka, koji čini zlo, najprije na Židova, onda i na Grka;

10. A slava i čast i mir svakome, koji čini dobro, najprije Židovu, onda i Grku.

11. Jer Bog ne gleda, tko je tko.

*12. Kojigod bez zakona sagriješiše, bez zakona će i propasti, i kojigod sagriješiše pod zakonom, po zakonu će se suditi.

13. Jer pred Bogom nijesu pravedni oni, koji slušaju zakon, nego će se oni proglasiti pravedni, koji vrše zakon.

*14. Jer kad neznabošci, koji nemaju zakona, po naravi čine ono, što je po zakonu, onda su oni, koji nemaju zakona, sami sebi zakon.

15. Oni dokazuju, da je ono, što zakon zapovijeda, napisano u srcima njihovim. Savjest njihova svjedoči im, i misli, koje se među sobom tuže ili i brane,

*16. Na dan, kad Bog bude sudio tajne ljudske prema evanđelju mojemu po Isusu Kristu.

*17. Ti se zoveš Židov, oslanjaš se na zakon, hvališ se Bogom,

(32) Vulgata ima: »I premda su oni bili upoznali pravdu Božju, ipak ne uvidješe, da oni, koji tako šta čine, zaslužuju smrt; a nesamo, koji to čine, nego i koji odobravaju onima, koji to čine« (»Qui cum justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniam, qui talia agunt, digni sunt morte, et non solum, qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus«).

Gl. 2 (1—11) Židovi su se zapleli u iste grijehe i opačine, i poradi toga potpadaju pod isti sud kazneni kao i neznabošci. Ali Bog oprašta svakome po njegovim djelima i ne gleda, tko je tko.

(1) »O čovječje«, misli Pavao na Židove.

(3) Židovi su u posljednje doba govorili, da se nemaju ničega bojati, jer su djeca Abrahamova, »sinovi kraljevstva« (isp. Mt 8, 12).

(12—16) Ne pomaže Židovima oslanjati se na mozajički zakon.

(14) »Po naravi«, po nutarnjem svijetlu savjesti (natura duce), bez pisanog zakona.

(16) »Prema evanđelju mojemu«, t. j. prema propovijedanju mojemu.

(17—24) Premda su Židovi izučeni u zakonu i time se ponose (17—20), ipak neka ne misle, da su pravedni, jer se njihov život očito kosi sa zakonom, pa tako svojim grješnim životom obeščašćuju ime Božje pred neznabošcima (21—24).

18. I poznaješ njegovu volju. U zakonu poučen znaš, što je dobro i zlo;
19. I misliš, da si vođa slijepima, svijetlo onima, koji su u tami,
20. Odgojitelj nerazumnima, učitelj djeci, koji u zakonu ima pravilo spoznaje i istine;
21. Drugoga učiš, a samoga sebe ne učiš;
22. Propovijedaš, da se ne smije krasti, a kradeš. Veliš, da se ne čini preljuba, a činiš preljubu. Oduravaš idole, a kradeš iz hrama;
23. Hvališ se zakonom, a sramotiš Boga prijestupom zakona.
*24. Jer se krivnjom vašom grdi ime Božje među neznabošcima, kako je pisano.
*25. Obrezanje koristi, ako zakon držiš. Ako li si prestupnik zakona, obrezanje je tvoje postalo neobrezanje.
26. Ako dakle neobrezanik vrši propise zakona, ne će li mu se onda neobrezanje smatrati za obrezanje?
27. I onaj, koji je od roda neobrezan i vrši zakon, osudit će tebe, koji si sa slovima i obrezanjem prestupnik zakona.
28. Jer nije onaj židov, koji je to samo izvana, i nije ono obrezanje, koje biva samo izvana, na tijelu;
29. Nego je ono židov, koji je to iznutra, i obrezanje je obrezanje srca, duhom, a ne slovom. Tu je priznanje, ne od ljudi, nego od Boga.

GLAVA 3.

Prednost židova pred neznabošcima. Židovi i neznabošci su grješnici. Opravdanje vjerom u Isusa Krista.

*1. U čemu je dakle prednost židova? Ili što koristi obrezanje?
2. Mnogo na svaki način. Prvo, što su im povjerena obećanja Božja.
3. A što neki [od njih] ne vjerovaše, što je za to? Zar će njihovo nevjerstvo vjernost Božju ukinuti? Bože sačuvaj!
*4. Nego je Bog istinit, a čovjek svaki laža, kao što je pisano: »Da se opravdaš u svojim riječima, i da pobijediš, kad ti stanu suditi.«
*5. Ako li nepravda naša Božju pravdu rasvjetljuje, što ćemo reći? Da li je Bog nepravedan, kad u srdžbi kazni? kao čovjek govorim.
6. Bože sačuvaj! Kako bi inače mogao Bog suditi svijetu?
7. Jer ako je istina Božja po mojoj laži još većma zasjala na slavu njegovu, zašto još i ja kao grješnik da budem osuđen?
8. I zašto da ne činimo zla, da dođe dobro, kao što nas neki kleveću, da mi to činimo? Njih čeka pravedna kazna.

(24) Isp. Iz 52, 5.
(25—29) Židovi ne će umaći kaznenom sudu Božjemu zato, što imaju obrezanje. Jer obrezanje ima pred Bogom samo onda vrijednost, kad je s njim spojeno izvršivanje zakona.
Gl. 3. (1—4) Da se ukloni nesporazum, kao da on ne pripoznaje prednosti Židovâ pred neznabošcima, ističe Apostol narodâ, da Židovi, kao nosioci božanskih obećanjâ i objava, imaju velike prednosti pred svima drugim narodima (1. 2). Ove odlike čuva im Božja vjernost i istinitost još i onda, kad je velik dio od njih odbacio vjeru u Krista (3. 4).
(4) Isp. Ps 51 [50], 6.
(5—8) Apostol odstranjuje i drugi još nesporazum. Ako grijesi Židova po Ps 51 [50] 6 služe na slavu Božju, onda iz toga ne slijedi, da grijeh prolazi bez kazne. Jer inače ne bi mogao Bog na Sudnjem danu kazniti grješnika (5—7), dapače smio bi čovjek činiti zlo, da iz toga izađe dobro (8).

*9. Što dakle? Da li ih nadvisujemo? Nipošto. Jer prije iskazasmo, da su Židovi i Grci svi pod grijehom,

*10. Kao što je pisano: »Nema pravedna, nema nijednoga;

11. Nema razumna, nema ga, koji traži Boga.

12. Svi zastraniše, svi se pokvariše; nema ga, koji čini dobro, nema nijednoga.

13. Njihovo je grlo grob otvoren, jezicima svojim varaju; otrov je zmijski pod usnama njihovim.

14. Njihova su usta puna kletve i gorčine.

15. Njihove su noge brze da prolijevaju krv.

16. Na putovima je njihovim zator i nevolja;

17. I puta mira ne poznaše.

18. Nema straha Božjega pred očima njihovim.«

19. A znamo, da štogod zakon govori, govori onima, koji su pod zakonom, da se svaka usta zatisnu, i sav svijet da bude podvrgnut Bogu;

20. Jer se djelima zakona ne će opravdati nijedan čovjek pred njim, jer po zakonu dolazi poznanje grijeha.

*21. A sad se bez zakona očitova pravda Božja, posvjedočena od zakona i od prorokâ;

22. A pravda Božja po vjeri u Isusa Krista za sve [i na sve], koji vjeruju, jer nema razlike;

*23. Jer svi sagriješiše i nemaju slave Božje.

24. I opravdavaju se zabadava milošću njegovom po otkupu, koji je u Kristu Isusu.

25. Njega Bog izloži kao pomirnu žrtvu po vjeri u krvi njegovoj, da pokaže pravdu svoju.

26. U svojoj dugotrpnosti bio je naime Bog propustio prije počinjene grijehe, da pokaže pravdu svoju u sadanje vrijeme. Tako htjede sam biti pravedan i učiniti pravednim onoga, koji vjeruje u Isusa [Krista].

27. Gdje je dakle hvalisanje? Isključeno je. Kojim zakonom? Je li onim djelâ? Ne, nego zakonom vjere.

*28. Jer sudimo, da se čovjek opravdava vjerom bez djelâ zakona.

(9—20) Uza sve vanjske prednosti nijesu Židovi ništa bolji od neznabožaca upogled nutarnje pravednosti. Božja je riječ, da su svi ljudi, Židovi i neznabošci, puni krivnje. Od te krivnje ne može ih oslobodìti zakon.

(10) Isp. Ps 14 [13], 1—3; 5, 10; 140 [139], 4; 10, 7; Iz 59, 7. 8; Ps 36 [35], 2.

(21—26) Put k opravdanju jest vjera u Isusa Krista. On se je svojom smrti na križu predao kao otkup za sve čovječanstvo i tako potpuno zadovoljio božanskoj pravdi i sve izbavio od grijeha i vječne propasti.

(23) »I nemaju slave Božje«, t. j. nemaju posvećujuće milosti.

(28) Kad Pavao svuda, gdje se radi o opravdanju, ističe najprije potrebu vjere, to on čini stoga, jer je »vjera početak spasenja, temelj i korijen svemu opravdanju. Bez vjere nije moguće dopasti se Bogu i doći do njegova posinjenja« (Tridentski sabor, sjednica 6, gl. 7). Starozavjetna djela zakona ne mogu ništa učiniti, da se postigne opravdanje. I kad Pavao veli, da se čovjek opravdava »vjerom bez djelâ zakona«, onda on stim ustaje proti krivome shvaćanju Židova, koji su vjerovali, da se čovjek spasava savjesnim vršenjem mozajičkog zakona, i zato da bi i kršćani, ako se hoće spasiti, morali izvršivati mozajički zakon. Nasuprot izjavljuje Apostol, da se kršćani ne opravdavaju izvršivanjem starozavjetnih zakonskih propisa, nego svojom vjerom u Isusa Krista, po kome su svi ljudi otkupljeni. Da Pavao ne zabacuje dobrih djela u smislu kršćanstva, dokazuju u svim njegovim poslanicama njegove mnogobrojne opomene na ljubav k bližnjemu i na savjesno vršenje kršćanskih dužnosti.

29. Ili je Bog samo za Židove? Nije li i za neznabošce? Da, i za neznabošce.
30. Jer je samo jedan Bog, koji opravdava obrezane iz vjere i neobrezane po vjeri.
31. Obaramo li dakle zakon vjerom? Bože sačuvaj! Nego zakon utvrđujemo?

GLAVA 4.

Opravdanje vjerom potvrđuje primjer Abrahamov i svjedočanstvo Davidovo.

*1. Što ćemo dakle reći za Abrahama, oca svojega, da je postigao po tijelu?
2. Jer ako se je Abraham opravdao djelima, može se hvaliti, ali ne pred Bogom.
*3. Jer što kaže Pismo? »Vjerova Abraham Bogu, i uračuna mu se u pravdu.«
4. Ali onome, koji radi, ne računa se plaća po milosti, nego po dugu.
5. A onome, koji ne radi, a vjeruje u onoga, koji opravdava bezbožnika, računa se vjera njegova u pravdu.
6. Kao što i David veli da je blažen čovjek, kome Bog računa pravdu bez djelâ:
*7. »Blaženi, kojima se oprostiše bezakonja, i kojima se grijesi pokriše!
8. Blažen čovjek, kojemu Gospodin ne računa grijeha!«
*9. Ovo dakle blaženstvo da li je za obrezane ili za neobrezane? Jer kažemo, da se Abrahamu vjera uračuna u pravdu.
10. Kako se dakle uračuna? Ili kad je bio obrezan ili neobrezan? Ne, kad je bio obrezan, nego kad je bio neobrezan.
11. I primi znak obrezanja kao pečat pravde, koju je bio postigao vjerom, kad je još bio neobrezan, da bude otac sviju, koji vjeruju, iako nijesu obrezani, da se i njima uračuna u pravdu,
12. I da bude otac obrezanih, koji nesamo imaju obrezanje, nego i stupaju stazom vjere, koju je imao otac naš Abraham još prije obrezanja.
13. Jer obećanje, da bude baštinik svijeta, nije dano Abrahamu ili potomstvu njegovu zakonom, nego pravdom iz vjere.
14. Jer ako bi bili baštinici samo oni, koji su od zakona, to bi bila vjera bez vrijednosti i obećanje ništavo.

Gl. 4. (1—25) Apostol dokazuje svoju nauku o opravdanju iz vjere primjerom Abrahamovim. Radi njegove ponizne i pouzdane vjere oprostio je Bog Abrahamu njegove prijašnje grijehe, ne radi njegovih djela ili radi obrezanja. Njegovo dakle opravdanje nije plaća za njegova djela, nego je slobodan dar milosti Božje. Apostol ne će stim reći, da su dobra djela Abrahamova bila bez vrijednosti, nego je htio samo to kazati, da opravdanje nema svojega uzroka u njegovim djelima zakona, nego u ljubavi i milosti Božjoj. Dobra su djela Abrahamova služila samo kao priprava za opravdanje.

(1—8) Abraham je postigao opravdanje vjerom, a ne vanjskim djelima. Kad bi on dobio vanjskim djelima opravdanje kao zasluženu plaću, onda bi se mogao hvaliti svojom zaslugom. Ali po Sv. Pismu udijelio mu je Bog opravdanje po njegovoj vjeri iz milosti, a ne po njegovim djelima (1—5). I David uči, da čovjek može doći do opravdanja samo vjerom i milošću, a ne svojim vlastitim djelovanjem (6—8).

(3) Isp. 1 Mojs 15, 6.

(7) Isp. Ps 32 [31], 1. 2.

(9—12) Opravdanje ne stoji u obrezanju. Jer je Abraham dobio opravdanje još prije obrezanja.

15. Jer zakon dovodi samo gnjev: gdje nema zakona, nema ni prijestupa.

16. Dakle od vjere i stim po milosti. Tako je obećanje tvrdo za sve potomke, nesamo za one, koji imaju zakon, nego i za one, koji imaju vjeru Abrahamovu.

*17. On je svima narodima otac pred Bogom po riječi Pisma: »Postavio sam te ocem mnogim narodima.« U njega, koji oživljuje mrtve i zove ono, što nije, kao ono, što jest, on je vjerovao.

*18. On je proti nadi vjerovao u nadu, da će biti otac mnogim narodima, kao što mu je bilo rečeno: »Tako će biti potomstvo tvoje.«

19. On nije oslabio u vjeri, makar je razabirao, da mu je bilo tijelo već obumrlo — bilo mu je blizu sto godina — i da je bilo obumrlo i krilo Sarino.

20. U obećanje Božje ne posumnja nevjerovanjem, nego ojača u vjeri i dade slavu Bogu,

21. I bio je tvrdo osvjedočen, da Bog može i učiniti, što je obećao.

22. Zato se i uračuna njemu u pravdu.

*23. A nije pisano samo radi njega, da mu se uračuna u pravdu,

24. Nego i radi nas, kojima će se uračunati, ako vjerujemo u onoga, koji je uskrisio od mrtvih Isusa [Krista], Gospodina našega,

*25. Koji je predan radi grijeha naših i uskrsnuo radi opravdanja našega.

GLAVA 5.

Plodovi opravdanja. Adam i Isus.

*1. Opravdani dakle vjerom imamo mir s Bogom po Gospodinu našemu Isusu Kristu.

*2. Po njemu smo i pristup imali vjerom k ovoj milosti, u kojoj stojimo, i hvalimo se nadom slave Božje.

*3. A nesamo to, nego se hvalimo i nevoljama znajući, da nevolja vodi k strpljivosti;

4. A strpljivost k iskustvu, a iskustvo k nadi;

5. A nada se ne sramoti, jer se ljubav Božja izli u srca naša Duhom Svetim, koji je dat nama.

*6. Jer Krist, kad smo još bili slabi, umrije u pravo vrijeme za bezbožnike.

7. Jer jedva tko umre za pravednika; za dobroga možebit da bi se tko usudio umrijeti.

8. A Bog pokazuje svoju ljubav k nama, što Krist, kad smo bili još grješnici, umrije za nas.

9. Mnogo ćemo dakle većma biti po njemu spašeni od gnjeva, kad smo sad opravdani krvlju njegovom.

10. Jer kad smo se pomirili s Bogom smrću Sina njegova, dok smo još bili neprijatelji, mnogo ćemo se

(17) Isp. 1 Mojs 17, 5.
(18) Isp. 1 Mojs 15, 5.
(23) Isp. 1 Mojs 15, 6.
(25) Naše se opravdanje i spasenje osniva na uskrsnuću Isusovu.
Gl. 5. (1) »Imamo mir«; Vulgata: »imajmo mir« (»pacem habeamus«).
(2) »Po njemu smo i pristup imali...«; Vulgata: »Po njemu i pristup imamo« (»per quem et habemus accessum«): aluzija (smjeranje) na službu velikoga svećenika izvršenu od našega Gospodina Isusa Krista (Hebr 10, 29).
(3—5) Dok nevolje običnim ljudima otimaju svaku nadu i gone ga u nestrpljivost, one vode pravoga kršćanina k strpljivosti i iskustvu. To je učinak Duha Svetoga, koji čini čovjeka zadovoljnim u svakoj muci.
(6—7) Ljubav Božja k nama pokazuje se najbolje u smrti Isusovoj za nas. Nije valjda Isus pošao u smrt za pravednike, nego za bezbožnike.

većma kao pomireni spasiti u životu njegovu.

11. A nesamo to, nego se hvalimo u Bogu po Gospodinu svojemu Isusu Kristu, po kojemu sad primismo pomirenje.

*12. Zato kao što po jednome čovjeku uđe u svijet grijeh, i po grijehu smrt, i tako smrt prijeđe na sve ljude, jer svi sagriješiše.

*13. Jer je grijeh bio u svijetu do zakona; ali se grijeh ne računa, kad nema zakona.

14. Nego je vladala smrt od Adama sve do Mojsija i nad onima, koji ne sagriješiše prijestupom sličnim kao Adam, koji je prilika onoga, koji je imao doći.

*15. Ali dar nije tako kao prijestup; jer ako prijestupom jednoga pomriješe mnogi, mnogo se veća milost Božja i dar izli izobilno na mnoge milošću jednoga čovjeka Isusa Krista.

16. I dar nije kao grijeh jednoga: jer je za grijeh jednoga bio sud na osuđenje, a dar od mnogih prijestupa vodi k opravdanju.

17. Jer ako je poradi prijestupa jednoga vladala smrt po jednome, mnogo će više oni, koji primaju izobilje milosti i dar pravde, u životu vladati po jednome Isusu Kristu.

18. Zato dakle kao što po grijehu jednoga dođe osuđenje na sve ljude, tako i po pravdi jednoga dođe na sve ljude opravdanje života.

19. Jer kao što nepokornošću jednoga čovjeka mnogi postadoše grješnici, tako će i pokornošću jednoga mnogi postati pravednici.

20. A zakon dođe uz to, da se umnoži prijestup; jer gdje se je umnožio grijeh, ondje se je još većma umnožila milost,

21. Da kao što je vladao grijeh za smrt, tako i milost da vlada pravdom za život vječni, po Isusu Kristu, Gospodinu našemu.

GLAVA 6.

Sloboda od grijeha. Novi život u Bogu i za Boga.

*1. Što ćemo dakle reći? Zar da ostanemo u grijehu, da se milost umnoži? Bože sačuvaj!

*2. Jer koji umrijesmo grijehu, kako ćemo još živjeti u njemu?

(12) Rečenica je nepotpuna, i treba je nadopuniti ovako: tako je i po jednome čovjeku (Kristu) došlo u svijet opravdanje i po opravdanju život.

(13—14) Smrt je po sv. Pavlu kazna za prijestup pozitivnog zakona. A pozitivnog zakona nije bilo od Adama do Mojsija, i smrt je ipak vladala. Ona je dakle bila učinak prvoga grijeha.

(15—21) Općenitost otkupljenja, što je proizašlo od Krista, predočuje nam Apostol općenitošću grijeha, što je prešao od Adama na sve ljude. Zakon Mojsijev nije uklonio iz svijeta grijeha, nego ga je dapače još umnožio, ukoliko su zabrane još podraživale pohotu, koju je uzbudio istočni grijeh. Samo milost, koja je bila još veća negoli grijeh, mogla je ljude osloboditi od njihove krivnje i nepravde.

Gl. 6. (1—14) Apostol je u prijašnjim glavama istaknuo, da se naše opravdanje i spasenje ne osniva na našim djelima zakona, nego na čistoj ljubavi Božjoj. Sad on pokazuje, da ipak pojedini čovjek mora sudjelovati s milošću, ako hoće da bude dionik otkupljenja. Kao što je Krist umro, da uništi grijeh i krivnju svega čovječanstva, tako mora svaki vjernik u Kristu duhovno umrijeti, to jest odreći se svojega prijašnjega grješnog života i s Kristom uskrsnuti na novi, proslavljeni, od svake zemaljske grješnosti oslobođeni život.

(2) Umrijeti komu ili čemu jesu običajni izražaji Pavlovi, a znače prekinuti odnose s kim ili s kojom stvari. Isp. 1 Pet 2, 24.

*3. Ili zar ne znate, da smo svi mi, koji smo kršteni u Krista Isusa, u smrt njegovu kršteni?

4. S njim smo dakle ukopani krštenjem u smrt, da kao što uskrsnu Krist od mrtvih slavom Očevom, tako i mi u novom životu da hodimo.

5. Jer kad smo s njim najuže združeni sličnošću smrti njegove, bit ćemo i uskrsnućem;

*6. Znajući ovo, da je stari naš čovjek propet s njime, da se uništi grješno tijelo, te mi ne robujemo grijehu.

7. Jer koji umrije, oslobodi se od grijeha.'

8. A ako umrijesmo s Kristom, vjerujemo, da ćemo i živjeti s njim,

9. Znajući, da Krist uskrsnuvši od mrtvih više ne umire, smrt više ne vlada njime.

10. Jer što umrije, grijehu umrije jedamput, a što živi, Bogu živi.

11. Tako i vi držite sebe, da ste mrtvi grijehu, a živi Bogu, u Kristu Isusu [Gospodinu našemu].

12. Neka ne vlada dakle grijeh u vašemu smrtnom tijelu, da slušate požude njegove.

13. Niti dajite udova svojih grijehu za oružje nepravde, nego dajite sebe Bogu, kao koji ste uskrsnuli na život od mrtvih, i ude svoje Bogu za oružje pravde.

14. Jer grijeh ne će vama obladati, jer nijeste pod zakonom, nego pod milošću.

*15. Što dakle? Zar ćemo griješiti, kad nijesmo pod zakonom, nego pod milošću? Bože sačuvaj!

16. Ne znate li, da komu dajete sebe za sluge u pokornost, sluge ste onoga, komu se pokoravate, ili grijeha za smrt, ili pokornosti za pravdu?

17. A hvala Bogu, što ste bili robovi grijehu, ali poslušaste od srca ono pravilo nauke, kojemu ste predani.

18. A oslobodivši se od grijeha postadoste sluge pravdi.

19. Kao čovjek govorim, poradi vašega tijela. Jer kao što dadoste ude svoje u službu nečistoći i bezakonju na bezakonje, tako sad dajite ude svoje u službu pravdi na posvećenje!

20. Jer kad ste bili sluge grijehu, bili ste slobodni od pravde.

21. Kakav dakle onda imadoste plod od onoga, za što se sad stidite? Jer je onome kraj smrt.

22. A sad oslobođeni od grijeha i postavši sluge Božje, imate plod svoj na posvećenje, a kraj život vječni.

23. Jer je plaća za grijeh smrt; a milost Božja: život vječni u Kristu Isusu Gospodinu našemu.

(3) »U Krista Isusa« (in Christum Jesum), a ne »in Christo Jesu« (u Kristu Isusu), kako prevodi Vulgata. Dakle: učlanjeni u Krista Isusa, biti njegovi članovi i živjeti njegovim životom. Isp. Iv 15, 1 sl.

(6) »Stari čovjek« označuje kod sv. Pavla čovjeka naravnoga, čovjeka, prije nego je preporođen u Isusu Kristu (isp. Tit 3, 5). — »Grješno tijelo«, t. j. tijelo sa strastima i požudama (isp. Gal 5, 24).

(15—23) Tko stupi u službu jednome gospodaru, mora njemu služiti i pokoran biti. Kršćani su milošću opravdanja oslobođeni od službe grijehu i stupili su u službu pravdi (svetosti). Zato moraju i služiti pravdi, a ne grijehu (15—19). Kakva ih plaća čeka? Na ovom svijetu plod svetosti, a na drugom dar milosti Božje: život vječni (20—23). I tako je služiti Kristu zaista kraljevati: »Christo servire regnare est«, »Kristov sluga biti« jest »kralj biti«.

GLAVA 7.

Sloboda od mozajičkog zakona. Zakon i grijeh. Zakon i čovjek.

*1. Ili ne znate, braćo, — jer govorim onima, koji znadu zakon —, da zakon vlada nad čovjekom, dok je živ?

2. Jer je udata žena privezana zakonom za muža, dok on živi; a ako li je umro muž njezin, razdriješena je od zakona muževljega.

3. Zato, dok joj je muž živ, zvat će se preljubočinica, ako pođe za drugoga muža; a ako joj umre muž, prosta je od zakona, da ne bude preljubočinica, ako pođe za drugoga muža.

4. Dakle, braćo moja, i vi umrijeste zakonu tijelom Kristovim, da budete drugoga, onoga, što uskrsnu od mrtvih, da plod donesemo Bogu.

5. Jer kad smo bili u tijelu, strasti grješne, što ih je upaljivao zakon, djelovale su u udima našim, da se donosi plod smrti.

6. A sad se oslobodismo od zakona, koji nas je držao, da služimo u novome duhu, a ne u starini slova.

7. Što ćemo dakle reći? Je li zakon grijeh? Bože sačuvaj! Nego ja grijeha nijesam poznao osim po zakonu; jer nijesam znao za požudu, da zakon nije kazao: »Ne želi!«

8. A grijeh uze prigodu po zapovijedi i načini u meni svaku želju; jer je grijeh bez zakona mrtav.

9. A ja sam živio nekad bez zakona; a kad dođe zapovijed, grijeh oživje.

10. A ja umrijeh; i nađe se, da mi je zapovijed bila za smrt, a trebala me je voditi k životu.

11. Jer grijeh uzevši prigodu po zapovijedi prevari me, i ubi me njome.

12. Tako je dakle zakon svet, i zapovijed sveta i pravedna i dobra.

13. Što je dakle dobro, meni zar postade smrt? Bože sačuvaj! Nego grijeh, da se pokaže grijeh, dobrom učini mi smrt, da bude grijeh odviše grješan zapoviješću.

*14. Jer znamo, da je zakon duhovan; a ja sam tjelesan, prodan pod grijeh.

15. Jer ne znam, što činim, jer ne činim ono, što hoću, nego na što mrzim, ono činim.

16. Ako li ono činim, što ne ću, hvalim zakon, da je dobar.

17. A to ja sad više ne činim, nego grijeh, koji stanuje u meni.

18. Jer znam, da dobro ne živi u meni, to jest u tijelu mojemu. Jer

---

Gl. 7. (1—13) Kao što tjelesno umrli, tako i duhovno u Kristu umrli grijehu nijesu više obvezani na vršenje mozajičkog zakona. Kao što se ženidbeni odnos dokida smrću muža, tako prestaje i obveza na zakon smrću u Kristu. Dok je čovjek bio pod zakonom istočnoga grijeha, bio mu je zakon sa svojim zabranama upravo pobuda na grijeh, jer pokvarena narav čovječja potiče na zlo. Tako je bio zakon upravo zakon smrti, što je čovjeka zavodio na grijeh, umjesto da ga oslobodi od grijeha. Ali zato ipak nije bio sam zakon grješan ili zao, nego je zla želja u čovjeku našla na zakonu povod grijehu. To nam predočuje Apostol svojim vlastitim životom: on osjeća u svojoj vlastitoj nutrini razdor među osjetnim željama i boljom voljom, koju prosvjetljuje razum i učvršćuje milost.

(14—23) Zakon je duhovan, dolazi od Duha Božjega i zapovijeda samo dobro. Ali je naravni čovjek tjelesan i osjeća moć grijeha u zloj želji i u svom je djelovanju kao jedna zagonetka; jer on osjeća u sebi dva načela: jedno niže sa sklonostima neuređene želje i jedno više s razumom i slobodnom voljom (»unutrašnji čovjek r. 22). Po nižem načelu (principu) ne čini ono, što zakon zapovijeda, što je dobro, i što bi on sam htio činiti, nego čini protivno. Po višem načelu raduje se dobru i odobrava, što zakon zapovijeda.

htjeti imam u sebi, ali učiniti dobro, ne nalazim.

19. Jer dobro, što hoću, ne činim, nego zlo, što ne ću, ono činim.

20. A kad činim ono, što ne ću, već ja to ne činim, nego grijeh, koji stanuje u meni.

21. Nalazim dakle zakon, kad hoću dobro da činim, da me na zlo nagoni.

*22. Jer imam radost u zakonu Božjemu po unutrašnjem čovjeku,

23. Ali vidim drugi zakon u udima svojim, koji se protivi zakonu uma mojega i zarobljava me zakonom grijeha, koji je u udima mojim.

*24. Ja nesretni čovjek! Tko će me izbaviti od tijela smrti ove?

25. Hvala Bogu po Isusu Kristu, Gospodinu našemu! Tako dakle ja sâm umom služim zakonu Božjemu, a tijelom zakonu grijeha.

GLAVA 8.

Život u milosti. Posinjenje Božje. Slava nebeska. Hvalospjev ljubavi Božjoj.

*1. Nikakve dakle sad nema osude onima, koji su u Kristu Isusu [i ne hode po tijelu].

2. Jer zakon Duha, koji daje život u Kristu Isusu, oslobodio me je od zakona grijeha i smrti.

3. Jer što je bilo zakonu nemoguće, jer je bio oslabljen poradi tijela, posla Bog Sina svojega u obličju tijela grješnoga, i radi grijeha osudi grijeh u tijelu,

4. Da se pravda zakona ispuni u nama, koji ne živimo po tijelu, nego po Duhu.

5. Jer koji su po tijelu, tjelesno misle, a koji su po Duhu, duhovno misle.

6. Jer mudrost tijela smrt je, a mudrost Duha život je i mir.

7. Jer mudrost tijela neprijateljstvo je Bogu, jer se ne pokorava zakonu Božjemu, a niti može.

8. A koji su u tijelu, ne mogu ugoditi Bogu.

*9. A vi nijeste u tijelu, nego u Duhu, ako doista Duh Božji stanuje u vama. A ako tko nema Duha Kristova, on nije njegov.

*10. A ako je Krist u vama, tijelo je mrtvo radi grijeha, a duh živi radi pravde.

11. A ako li stanuje u vama Duh onoga, koji je uskrisio Isusa, onaj, koji je uskrisio [Isusa] Krista od mrtvih, oživjet će i vaša smrtna tjelesa Duhom svojim, koji stanuje u vama.

(22) Ovdje »unutrašnji čovjek« nije preporođeni čovjek, kojega Pavao zove »novim čovjekom« (Ef 2, 10; 4, 24), niti je »duhovni čovjek« (Rimlj 8, 9 sl.), nego je samo čovjek plemenit, uman (r. 23), nasuprot čovjeku tjelesnom.

(24—25) Tko će izbaviti neizbavljeno čovječanstvo iz dubine njegove bijede grješne? Isus Krist. Mjesto »Hvala Bogu« ima Vulgata: »Milost Božja« (»Gratia Dei«).

Gl. 8. (1—8) U onima, koji su milošću opravdanja stupili u najužu životnu zajednicu s Isusom Kristom, nema više ništa grješno i kazne vrijedno. Oni su slobodni od moći grijeha i smrti. A to je mogla proizvesti samo smrt Sina Božjega na križu (1—3). Dakako da oni moraju sudjelovati s milošću otkupljenja, odupirati se požudama tijela i biti prodahnuti duhom od Duha Svetoga prosvijetljenim i ojačanim.

(9) Duh Božji i Duh Kristov jesu različne oznake za Duha Svetoga.

(10) Poradi istočnoga grijeha tijelo je podvrgnuto smrti, ali duh nosi u sebi vrhunaravni život milosti i stim klicu za život vječne slave, i to poradi opravdanja, što ga je postigao Krist.

*12. Tako dakle, braćo, nijesmo dužnici tijelu, da po tijelu živimo.

13. Jer ako živite po tijelu, umrijet ćete; ako li Duhom djela tjelesna umrtvite, živjet ćete.

14. Jer koji se god vladaju po Duhu Božjemu, oni su sinovi Božji.

15. Jer ne primiste duha ropstva, opet da se bojite, nego primiste Duha posinjenja. u kojem vapijemo: »Aba, Oče!«

16. Ovaj Duh svjedoči našemu duhu, da smo djeca Božja.

17. A kad smo djeca, i baštinici smo: baštinici, a subaštinici Kristovi, jer ako s njim trpimo, da se s njim i proslavimo.

*18. Jer mislim, da trpljenja sadašnjega vremena nijesu ništa prema slavi, koja će se objaviti na nama.

19. Jer čekanje stvorenja jedva čeka na objavljenje sinova Božjih.

20. Jer je stvorenje podvrgnuto prolaznosti, ne od svoje volje, nego poradi onoga, koji ga podvrgnu nadi,

21. Da će se i samo stvorenje osloboditi od ropstva raspadljivosti na slobodu slave djece Božje.

22. Jer znamo, da sve stvorenje uzdiše i tuži s nama do sada.

23. A nesamo ono, nego i mi sami, koji imamo prvine Duha, i mi sami u sebi uzdišemo čekajući posinjenje, otkupljenje tijela svojega.

24. Jer se nadom spasismo. A nada, koja se vidi, nije nada; jer što tko vidi, kako će se tome nadati?

25. Ako li se nadamo onome, što ne vidimo, čekamo sa strpljivošću.

26. A tako i Duh pomaže nam u našoj slabosti; jer ne znamo, za što ćemo se moliti, kao što treba, nego sam Duh moli se za nas uzdisanjem neiskazanim.

27. A onaj, koji ispituje srca, zna, što je želja Duha, jer po volji Božjoj moli se za svete.

*28. A znamo, da onima, koji ljube Boga, sve okreće Bog na dobro, onima, koji su pozvani po odluci.

29. Jer koje naprijed poznade, one i preodredi, da budu jednaki obličju Sina njegova, da on bude prvorođeni među mnogom braćom.

30. A koje preodredi, one i pozva; a koje pozva, one i opravda; a koje opravda, one i proslavi.

(12—17) Jer su vjernici milošću Duha Svetoga oslobođeni od grijeha i prokletstva, dužnost je na njima, da se daju voditi od Duha Božjega i tako se pokažu kao djeca Božja, što služe Bogu ne u ropskom strahu, nego u djetinjoj ljubavi (12—16). Onda kao djeca Božja imaju i pravo na božansku baštinu, t. j. na vječno blaženstvo (17).

(18—30) Kako će biti velika slava nebeska, i kako će ona sigurno i zacijelo doći, pokazuje se u tom, da isto nerazumno stvorenje jedva čeka, da se oslobodi od prokletstva grijeha i da učestvuje na slavi djece Božje (18—22). Ali nesamo nerazumno stvorenje, nego i djeca Božja čeznu za izbavljenjem od posljedica grijeha i za preobraženjem tijela čovječjega. Osim toga sâm Duh Sveti probuđuje u njima neiskazanu čežnju za nebom i za nebeskim dobrima (26—27). A najsigurnije jamstvo za naše vječno spasenje jest odluka Božja. Bog će dovršiti svoje započeto djelo spasenja (28—30).

(28) »Sve okreće Bog na dobro«; Vulgata: »Sve ide na dobro« (»omnia cooperantur in bonum«). Izvornik jače izriče volju i odluku Božju. — »Koji su pozvani po odluci«, t. j. pozvani k svetima na nebu po odluci Božjoj.

*31. Što ćemo dakle reći na ovo? Ako je Bog za nas, tko će na nas?
32. Koji dakle svojega vlastitog Sina nije poštedio, nego ga je predao za sve nas, kako dakle da nam s njim sve ne daruje?
*33. Tko će optužiti izabrane Božje? Bog je, koji ih opravdava.
34. Tko će osuditi? Krist Isus, koji je umro, pa još i uskrsnuo, koji je s desne strane Bogu, koji nas i zagovara.
*35. Tko će nas rastaviti od ljubavi Božje u Kristu Isusu? Nevolja? ili tjeskoba? ili progonstvo? ili glad? ili golotinja? ili pogibao? ili mač?
*36. Kao što je pisano: »Radi tebe nas ubijaju povazdan; drže nas kao ovce, koje su za klanje.«
37. Ali u svemu ovome pobjeđujemo poradi onoga, koji nas je ljubio.
38. Jer sam uvjeren, da ni smrt, ni život, ni anđeli, ni poglavarstva, ni sadašnjost, ni budućnost, ni sila,
39. Ni visina, ni dubina, ni drugo kakvo stvorenje ne može nas rastaviti od ljubavi Božje, koja je u Kristu Isusu, Gospodinu našemu.

GLAVA 9.

Odbačenje Izraela.

*1. Istinu govorim u Kristu, ne lažem, savjest moja to mi svjedoči u Duhu Svetom:
2. Da mi je vrlo žao, i srce me boli bez prestanka.
3. Jer bih želio da ja sam budem odlučen od Krista za braću svoju, što su mi rod po tijelu.
*4. Oni su Izraelci, imaju posinjenje i slavu, i zavjete i zakonodavstvo, i bogoštovlje i obećanja;

(31—39) Apostol završuje svoju nauku o otkupljenju i opravdanju u Kristu hvalospjevom ljubavi Božjoj. Ako Bog nije uzalud žrtvovao svojega Sina, onda nam mora i sve dati, što nam služi za spasenje (31—32). Ako je Isus Krist naš zagovornik kod Boga, nitko nas onda ne će osuditi (33—34). A kad su Bog Otac i Isus Krist na našoj strani, onda nam nitko i ništa ne može oteti tu ljubav, koju Bog poradi svojega Sina ima prema nama (35—39).

(31) »Što ćemo dakle reći na ovo,« ili nakon ovoga, što se je reklo? Kršćanin se više ne treba ništa bojati, nego se samo nadati, jer je njegovo vječno spasenje utemeljeno na najtvrđem temelju ljubavi Božje i Kristove.

(33—34) Ova dva retka mogla bi se istaknuti ovako: »Tko će optužiti izabrane Božje? Zar Bog, koji ih opravdava? Tko će ih osuditi? Zar Krist, koji je umro i uskrsnuo za njih, i koji ih zagovara kod Boga?«

(35) Vulgata: »Tko će nas dakle rastaviti od ljubavi Kristove,« (»Quis ergo nos separabit a caritate Christi?«). Tolika ljubav Kristova prema kršćaninu iziskuje od kršćanina ljubav recipročnu (uzajamnu). I ništa ga od te božanske ljubavi Kristove ne će otrgnuti.

(36) Isp. Ps 44 [43], 23.

Gl. 9. (1—33) Apostol je prije pokazao, da se je u Kristu objavilo spasenje za sve ljude, za Židove i neznabošce. I zato ga vrlo žalosti pomisao, da se svojom krivnjom isključuju iz toga spasenja upravo Židovi, kojima se je najprije objavilo to spasenje. Apostol bi se odrekao, kad bi to bilo moguće, nebeskoga blaženstva, kad bi tako mogao spasiti svoje židovske suplemenike. Ova velika ljubav Apostolova dokazuje, kako su mu krivo činili njegovi protivnici, kad su ga nazivali neprijateljem svojega naroda. Ali ako se obećanja spasenja ne ispunjavaju na tjelesnim potomcima Abrahamovim, to ova obećanja ipak nijesu uništena, nego se ispunjavaju na duhovnim potomcima Abrahamovim, koji doduše nemaju isto tijelo i istu krv, ali imaju istu vjeru kao Abraham.

(4) »Oni su Izraelci«: ime časno Židovima (isp. 1 Mojs 32, 28). — »Posinjenje«: Izrael je prvorođeni sin moj, reče Bog Mojsiju (isp. 2 Mojs 4, 22).

*5. Njihovi su oci, i od njih je Krist po tijelu, koji je nada sve Bog blagosloven u vijeke. Amen.
6. A ne kao da bi bila propala riječ Božja. Jer nijesu svi Izraelci, koji su od Izraela.
*7. Niti su svi djeca, koji su potomci Abrahamovi, nego: »U Izaku zvat će se potomstvo tvoje.«
8. To jest, nijesu ono djeca Božja, što su po tijelu djeca, nego djeca obećanja računaju se u potomstvo.
*9. Jer je ovo riječ obećanja: »U ovo vrijeme doći ću, i Sara imat će sina.«
10. A nesamo [ona], nego i Rebeka, koja je začela od jednoga, Izaka oca našega.
11. Jer dok se još nijesu bili rodili, ni učinili ni dobra ni zla, da ostane Božja odluka po izboru,
*12. Koja nije poradi djelâ, nego radi onoga, koji poziva, bilo joj se reklo: »Veći će služiti manjemu.«
*13. Kao što je pisano: »Jakova sam ljubio, a na Ezava zamrzio.«
14. Što ćemo dakle reći: Zar je nepravda u Boga? Bože sačuvaj!
*15. Jer Mojsiju govori: »Koga ću pomilovati, pomilovat ću, i komu ću se smilovati, smilovat ću se.«
16. Tako dakle niti stoji do onoga, koji hoće, niti do onoga, koji trči, nego do Boga, koji se smiluje.
*17. Jer Pismo govori Faraonu: »Zato sam te uprav podigao, da na tebi pokažem silu svoju, da se razglasi ime moje po svoj zemlji.«
18. Tako dakle komu hoće, smiluje se, a koga hoće, učini otvrdnulim.
19. Reći ćeš mi dakle: »Što onda još kori? Jer tko se može protiviti volji njegovoj?
20. O čovječe, tko si ti, da prigovaraš Bogu? Zar da rukotvorina govori majstoru svome: »Što si me tako načinio?«
21. Ili zar lončar nema vlasti nad glinom, da od iste tvari načini jednu posudu za čast, a drugu za sramotu?
22. Što dakle ako je Bog posude gnjeva, što su pripravljene za propast, podnio s mnogom strpljivošću, da pokaže na njima gnjev svoj i objavi silu svoju?
23. I ako na posudama milosrđa, što ih je preodredio za slavu, hoće da pokaže bogatstvo milosti svoje?
24. K ovima on nas zove, nesamo od Židova, nego i od neznabožaca.
*25. Kod Ozeja govori: »Nazvat ću narodom svojim koji nije narod moj; i neljubljenu ljubljenom, [i nepomilovanu pomilovanom].
*26. Mjesto da im se kaže: Vi nijeste narod moj, tamo će se nazvati sinovi Boga živoga.«
*27. A Izaija viče za Izraela: »Ako bi bio broj sinova Izraelovih poput pijeska morskoga, samo će se ostatak spasiti.

(5) »Koji je nada sve Bog blagosloven u vijeke. Amen«: doksologija, isp. Rimlj 1, 25 s bilješkom.
(7) Isp. 1 Mojs 21, 12.
(9) Isp. 1 Mojs 18, 10.
(12) Isp. 1 Mojs 25, 23. — »Jakova sam ljubio«, t. j. pretpostavio; »a na Ezava zamrzio«, t. j. manje ljubio (hebraizam).
(13) Isp. Mal 1, 3.
(15) Isp. 2 Mojs 33, 19.
(17) Isp. 2 Mojs 9, 16.
(25) Isp. Oz 2, 23. 24; 1, 10. — Što je u zaporci, uzeto je iz Vulgate.
(26) Isp. Oz 1, 10.
(27) Isp. Iz 10, 22. 23.

28. Jer će potpuno i brzo riječ [svoju] ispuniti Gospodin [u pravdi; jest, brzo će je izvršiti] na zemlji.«

*29. Isto je tako prorekao Izaija: »Da nam nije Gospodin nad vojskama ostavio ostatka, bili bismo kao Sodoma i slični Gomori.«

30. Što ćemo dakle reći? Da su neznabošci, koji nijesu išli za pravdom, postigli pravdu, i to pravdu od vjere.

31. A Izrael, koji je išao za zakonom pravde, nije dostigao zakona.

32. Zašto? Jer nije (tražio pravde) iz vjere, nego iz djelâ. Zato se spotakoše na kamen spoticanja,

*33. Kao što je pisano: »Evo mećem u Sionu kamen spoticanja i stijenu sablazni; ali tko vjeruje u njega, ne će se postidjeti.«

GLAVA 10.

Izrael je sam skrivio svoju nevjeru.

*1. Braćo, želja je mojega srca i molitva k Bogu za spasenje njihovo.

2. Jer im svjedočim, da imaju revnost za Boga, ali ne po pravom razumijevanju.

3. Jer ne poznajući pravde Božje i gledajući da svoju pravdu utvrde, ne pokoriše se pravdi Božjoj.

4. Jer je Krist svršetak zakona za opravdanje svakomu, koji vjeruje.

*5. Jer Mojsije piše za pravdu, koja je od zakona: »Tko je čini, živjet će u njoj.«

*6. A pravda, koja je od vjere, ovako govori: »Nemoj reći u srcu svojemu: Tko će uzići na nebo?« to jest, da svede Krista;

7. Ili: »Tko će sići u bezdan?« to jest, da izvede Krista iz mrtvih.

*8. Ali što govori? »Blizu ti je riječ, u ustima tvojim i u srcu tvojemu,« t. j. riječ vjere, koju propovijedamo.

9. Jer ako priznaješ ustima svojim, da je Isus Gospodin, i vjeruješ u srcu svojemu, da ga je Bog uskrisio od mrtvih, bit će spašen.

10. Jer se srcem vjeruje za opravdanje, a ustima se priznaje za spasenje.

*11. Jer kaže Pismo: »Svaki, koji vjeruje u njega, ne će se postidjeti.«

12. Jer nema razlike među Židovom i Grkom; jer je isti Gospodin sviju, bogat za sve, koji ga zazivaju.

*13. Jer »kojigod bude zazivao ime Gospodnje, spasit će se.«

---

(29) Isp. Iz 1, 9.

(33) Isp. Iz 8, 14; 28, 26.

Gl. 10. (1—4) U svojoj slijepoj revnosti nijesu htjeli Židovi shvatiti, da se pojavom Kristovom dokida mozajički zakon.

(5) Isp. 3 Mojs 18, 5.

(5—10) Već je Mojsije uz opravdanje, što ga je donio zakon, pokazao na opravdanje, što dolazi od vjere. Ova se postiže bez mnoge muke. Ne treba istom Krista dovoditi s neba dolje — jer je on već sišao u utjelovljenju — ili ga izvoditi iz groba — jer je on već uskrsnuo. Mora čovjek samo vjerovati činjenicu našega otkupljenja, utjelovljenje i uskrsnuće Kristovo i ovu vjeru priznati.

(6) Isp. 5 Mojs 30, 12. 13.

(8) »Ali što govori?« t. j. pravda; Vulgata ima: »Ali što veli Pismo?« (»Sed quid dicit Scriptura?«). Isp. 5 Mojs 30, 14.

(11) Isp. Iz 28, 16; 1 Pet 2, 6.

(13) Isp. Joel 2, 32; Dap 2, 21.

*14. Kako će dakle zazivati onoga, u koga ne vjeruju? Ili kako će vjerovati u onoga, koga nijesu čuli. A kako će čuti bez propovjednika?
*15. A kako će propovijedati, ako ne budu poslani? Kao što je pisano: »Kako su krasne noge onih, [koji navješćuju mir], koji navješćuju dobro!«
*16. Ali svi ne poslušaše evanđelja; jer Izaija govori: »Gospodine, tko vjerova našemu propovijedanju?«
17. Dakle vjera je od propovijedanja, a propovijedanje riječju Kristovom.
*18. Nego velim: Zar nijesu čuli? Dapače »po svoj zemlji otide glas njihov, i do granica vasionoga svijeta riječi njihove.«
*19. Nego velim: Zar nije razumio Izrael? Prvi Mojsije govori: »Ja ću izazvati vaš ljubomor proti narodu, koji nije narod, nerazumnim narodom razdražit ću vas.«
*20. A Izaija govori slobodno: »Nađoše me oni, koji me nijesu tražili, i javih se onima, koji za me nijesu pitali.«
*21. A Izraelu govori: »Vazdan sam pružao ruke svoje k narodu, koji je tvrdokoran i uporan.«

GLAVA 11.

Obraćenje Izraelovo. Hvalospjev mudrosti Božjoj.

*1. Velim dakle: Zar je Bog odbacio narod svoj? Bože sačuvaj! Jer sam i ja Izraelac, potomak Abrahamov, od koljena Benjaminova.
*2. Nije odbacio Bog naroda svojega, što ga je naprijed izabrao. Ili ne znate, što veli Pismo u Iliji, kako se tuži Bogu na Izraela?
*3. »Gospodine, proroke tvoje pobiše, žrtvenike tvoje razvališe, i ja ostadoh sam, i traže dušu moju.«
*4. A što mu veli Božji odgovor? »Ostavio sam sebi sedam tisuća ljudi, koji ne prignuše koljena pred Balom.«
5. Tako se je dakle i u sadašnje vrijeme ostatak spasio po izboru milosti.

(14—21) Bog je sve učinio, da Židove privede k vjeri i k spasenju. Bog je dao, da se propovijeda evanđelje svemu svijetu, a najprije Izraelu. I ako Izrael ne vjeruje, sam je kriv. Neznabošci, koji nijesu pitali za Mesiju, nađoše svojom vjerom mesijansko spasenje (14—20). Nasuprot Židovi, prema kojima je Bog uvijek pružao svoje ruke, da ih uvede u kršćanstvo, odbiše od sebe mesijansko spasenje svojom nevjerom i svojim oholim tvrdoglavstvom (21).

(15) Isp. Iz 52, 7.

(16) Vulgata: »Ali svi ne slušaju evanđelja« (»Sed non omnes obediunt evangelio«). Isp. Iz 53, 1; Iv 12, 38.

(18) Isp. Ps 19 [18], 5.

(19) Isp. 5 Mojs 32, 21.

(20) Isp. Iz 65, 1.

(21) Isp. Iz 65, 2.

Gl. 11. (1—36) Izrael ipak ne će sasvim propasti. Jedan je dio naroda već prihvatio pravu vjeru: njima pripada sâm Pavao, i drugi apostoli, i mnogobrojni židovski kršćani. Tvrdoglavstvo ostalih Židova puno je doprinijelo, da se je evanđelje brže raširilo među neznabošcima (isp. Dap 13, 46; 28, 28). Dobar primjer neznabožaca, koji su prigrlili kršćanstvo, potaknut će napokon nevjerne Židove na obraćenje. Izraelski narod ne će zauvijek ostati odbačen. Jedamput će osvanuti dan spasenja svemu Izraelu. Kad naime neznabošci, u svojoj cjelini, uniđu u Crkvu Kristovu, tada će i Izrael prigrliti Crkvu vasionoga svijeta (25—32).

(2) »U Iliji«, t. j. u izvještaju o Iliji.

(3) Isp. 3 Kralj 19, 10. 14. — »I traže dušu moju«, t. j. rade mi o glavi.

(4) Isp. 3 Kralj 19, 18.

6. A ako je po milosti, onda nije više od djelâ, inače milost ne bi više bila milost.
7. Što dakle? Što je tražio Izrael, ono nije dobio, a izabrani su dobili; a ostali su zaslijepili,
*8. Kao što je pisano: »Dade im Bog duha nesvjestice, oči, da ne vide, uši, da ne čuju, sve do današnjega dana.«
*9. I David veli: »Neka bude stol njihov zamka i mreža, i sablazan i odmazda njima.
10. Neka potamne oči njihove, da ne vide, i leđa njihova jednako neka su pognuta!«
11. Velim dakle: Da li se spotakoše, da padnu? Bože sačuvaj! Nego njihovim padom postade spasenje neznabošcima, da ih potaknu na natjecanje.
12. A ako je pad njihov postao bogatstvo svijetu, i gubitak njihov bogatstvo neznabošcima, koliko onda više njihov puni broj!
13. A vama velim neznabošcima: Dok sam ja apostol neznabožaca, hoću da slavim svoju službu;
14. Ne bih li kako izazvao na natjecanje svoje suplemenike i spasio nekoje od njih.
*15. Jer ako je odbačenje njihovo izmirenje svijeta, što će istom biti [njihovo] primanje, negoli život od mrtvih?
16. Ako je kvasac svet, to je i tijesto; i ako je korijen svet, to su i grane.
17. Ako li se neke od grana odlomiše, i ti, koji si divlja maslina, pricijepio si se na njih, i postao si zajedničar u korijenu i u masti masline;
18. Ne hvali se proti granama; a ako li se hvališ, ne nosiš ti korijena, nego korijen tebe.
19. Reći ćeš dakle: Odlomiše se grane, da se ja pricijepim.
20. Dobro. Poradi nevjerstva odlomiše se, a ti stojiš poradi vjere. Ne ponosi se, nego se boj!
21. Jer kad Bog nije rođenih grana poštedio, da i tebe kako ne poštedi.
*22. Gledaj dakle dobrotu i strogost Božju: strogost proti onima, koji padoše, a prema sebi dobrotu Božju, ako ostaneš u dobroti; inače i ti ćeš biti odsječen.
23. A i oni, ako ne ostanu u nevjerstvu, pricijepit će se, jer ih Bog može opet pricijepiti.
24. Jer ako si ti odsječen od rođene divlje masline i pricijepio se na nerođenu pitomu maslinu, a kamoli oni, koji će se pricijepiti na rođenu svoju maslinu!
25. Jer vam, braćo, ne ću zatajiti tajne ove, da sami sebe smatrate mudrima, jer sljepoća pade na jedan dio Izraela, dok ne uđu neznabošci u punom broju.
*26. I tako će se spasiti sav Izrael, kao što je pisano: »Doći će od Siona Spasitelj i odvratit će bezbožnost od Jakova.

(8) Isp. 5 Mojs 29, 3; Iz 29, 10.
(9) Isp. Ps 69 [68], 23 sl.
(9—10) Što je nedužno progonjeni David ono jedamput izrekao proti svojim neprijateljima, to se ispunjuje na neprijateljima Kristovim, na nevjernim Židovima. Njihov raskošni život, kojemu su se podali ne brinući se za budućnost, bit će propast njihova, kao mamac divljoj lovini.
(15) »Odbačenje njihovo« (ἡ ἀποβολή); Vulgata: »gubitak njihov (»amissio eorum«).
(22) »Ako ostaneš u dobroti« sudjelujući s milošću. Vjera od Boga udijeljena bez zasluge samo se onda očuva, ako čovjek sudjeluje s vjerom; vjera dobivena bez prijašnjih zasluga propada samo krivnjom čovjeka.
(26—27) »Sav Izrael«, t. j. moralna cjelina, a ne svaki pojedinac. Iz 59, 20 sl.; 27, 9.

27. I ovo im je od mene zavjet, kad oduzmem njihove grijehe.«
28. Po evanđelju dakle neprijatelji su radi vas; a po izboru ljubimci radi otaca.
29. Jer se Bog ne kaje za svoje darove i poziv.
30. Jer kao što ste i vi nekada bili nepokorni Bogu, a sad ste postigli milosrđe radi njihove nepokornosti,
31. Tako se i ovi sad ne pokoriše radi vašega pomilovanja, da i oni postignu milosrđe.
32. Jer je Bog zatvorio sve u nepokornost, da se smiluje svima.
*33. O dubino bogatstva i mudrosti i znanja Božjega! Kako su nedokučljivi njegovi sudovi i neistražljivi njegovi putovi!
*34. Jer tko upoznade misao Gospodnju? Ili tko mu bi savjetnik?
35. Ili tko mu unaprijed što dade, da mu se vrati?
*36. Jer je od njega i po njemu i u njemu sve. Njemu slava u vijeke! Amen.

GLAVA 12.

Kršćanska pravila za život.

*1. Zaklinjem vas dakle, braćo, milosrđem Božjim, da prikažete tjelesa svoja za žrtvu živu, svetu, ugodnu Bogu; tako da vaša služba Božja bude duhovna.
*2. Ne izjednačujte se s ovim svijetom, nego se promijenite obnovljenjem mišljenja svojega, da kušate, što je volja Božja, što je dobro, ugodno i savršeno.
*3. Jer po milosti, koja je meni dana, kažem svakome, koji je među vama, da ne misli o sebi više, nego što valja misliti, nego da misli o sebi čedno, svaki po onoj mjeri vjere, koju mu je Bog udijelio.
4. Jer kao što u jednom tijelu imamo mnoge ude, a udi svi nemaju isti posao,
5. Tako smo mnogi jedno tijelo u Kristu, a pojedini udi jedan drugome.
*6. A imamo različite darove po milosti, koja nam je dana: ako proroštvo, neka bude po mjeri vjere;
7. Ako li službu, neka služi; ako je učitelj, neka uči;
8. Ako opominje, neka opominje; koji daje, neka daje pošteno; koji upravlja, neka se brine; koji čini milosrđe, neka čini radosno!
9. Ljubav neka je bez pretvaranja; mrzeći na zlo prianjajte uz dobro;
10. Bratskom ljubavi ljubite jedan drugoga; poštovanjem jedan drugoga pretječite;

(33—36) Zagledao se Apostol u to čudesno i tajinstveno upravljanje, kako se ono pokazuje u svoj povijesti kraljevstva Božjega na zemlji od početka do svršetka svijeta, i duša se njegova zanese u sjajan hvalospjev svemoći, mudrosti, pravednosti i milosrđu velikoga Boga.

(34) Isp. Iz 40, 13 sl.

(36) »Sve«, t. j. sve, što ima bistvo istinito, dakle ne grijeh.

Gl. 12. (1) Što je tijelu oko, to je duši vjera. Ali kao što oko treba ruke, noge i druge ude, tako i vjera treba djelatnih kreposti.

(2) Tri pridjeva »dobro, ugodno i savršeno« tumače prije kazanu »volju Božju«. Vulgata ima: »da kušate (t. j. ispitate), koja je volja Božja dobra, i ugodna i savršena« (»ut probetis, quae sit voluntas Dei bona, et beneplacens et perfecta«).

(3—8) Nitko neka ne prelazi preko granice svoje nadarenosti i svojega zvanja (3—5). Svaki neka misli na svoj posebni zadatak, i neka gleda, da kako valja odgovori mjestu, što ga zauzima u crkvenom životu (6—8).

(6) »Ako proroštvo«, t. j. ako tko ima dar nadahnutih riječi i propovijedi (1 Kor 12, 10. 28).

11. U revnosti ne budite lijeni; u duhu budite ognjeni; Gospodinu služite;

12. Nadom se veselite; u nevolji budite strpljivi; u molitvi budite postojani;

13. Potrebe sa svetima dijelite; gostoljubivost revno njegujte!

14. Blagosivajte one, koji vas progone: blagosivajte, a ne kunite!

15. Radujte se s onima, koji se raduju, plačite s onima, koji plaču;

16. Budite jedne misli među sobom; ne mislite o visokim stvarima, nego se držite niskih! Ne držite sami sebe mudrima!

17. Nikome ne vraćajte zla za zlo; nastojte oko dobra [nesamo pred Bogom, nego i] pred svim ljudima;

*18. Ako je moguće, koliko je do vas, imajte mir sa svim ljudima;

*19. Ne osvećujte se sami, ljubljeni, nego podajte mjesto gnjevu, jer je pisano: »Moja je osveta, ja ću vratiti«, govori Gospodin.

*20. Ako je dakle gladan neprijatelj tvoj, nahrani ga; ako je žedan, napoj ga; jer čineći to, ugljevlje ognjeno skupit ćeš na glavu njegovu.

21. Ne daj, da te zlo nadvlada, nego nadvladaj zlo dobrim!

GLAVA 13.

Poslušnost i ljubav bližnjega.

*1. Svaka duša neka se pokorava višim vlastima, jer nema vlasti, da nije od Boga; a što su, od Boga su postavljene.

*2. Tko se dakle protivi vlasti, protivi se naredbi Božjoj. A koji se protive, navući će osudu na sebe;

3. Jer vladaoci nijesu strah dobru djelu, nego zlu. A hoćeš li da se ne bojiš vlasti: čini dobro, i imat ćeš hvalu od nje;

4. Jer je sluga Božji tebi za dobro. Ako li zlo činiš, boj se; jer uzalud ne nosi mača. Jer je sluga Božji, i kazni onoga, koji zlo čini.

*5. Zato se valja pokoravati nesamo radi kazne, nego i radi savjesti.

6. Jer zato i poreze plaćate; jer su sluge Božje, koje se time bave.

7. Podajte dakle svima što ste dužni: kome porez, porez; kome carinu, carinu; kome strah, strah; kome čast, čast.

7. Ne budite nikome ništa dužni, osim da ljubite jedan drugoga; jer koji ljubi bližnjega, ispunio je zakon.

*9. Jer: »Ne čini preljube, ne ubijaj, ne kradi, [ne svjedoči lažno,] ne želi požudno« i svaka druga zapovijed u ovoj se riječi sadrži: »Ljubi bližnjega svojega kao samoga sebe!«

10. Ljubav ne čini zla bližnjemu. Izvršenje dakle zakona jest ljubav.

(18) »Imajte mir sa svim ljudima«. Proti našoj volji mogu drugi poremetiti mir. I tada, koliko je do nas, moramo gledati, da se uspostavi mir.

(19) Isp. 5 Mojs 32, 35.

(20) Isp. Prič 25, 21. 22. — Neprijatelj mora učinjeno mu drobro u nevolji tako jako osjetiti, kao da bi mu se metnulo na glavu ognjeno ugljevlje.

Gl. 13 (1) Vlast, koju imaju vladaoci, od Boga je.

(2) »Tko se dakle protivi vlasti« u onom, za što je ona postavljena od Boga.

(5) »Radi savjesti« (isp. 1 Pet 2, 13: »radi Gospodina«, u istom smislu).

(9) Riječi u zaporci uzete su iz Vulgate.

*11. I znajući ovo vrijeme, da je već čas, te mi ustanemo od sna; jer je sad bliže naše spasenje, negoli kad vjerovasmo.
*12. Noć prođe, a dan se približi. Odbacimo dakle djela tmine, a obucimo se u oružje svijetla!
13. Hodimo pošteno kao po danu, ne u raskošnim gozbama i pijankama, ne u nečistoći i raspuštenosti, ne u svađi i zavisti;
*14. Nego se obucite u Gospodina Isusa Krista, i tijelu ne ugađajte u požudama!

GLAVA 14.

Treba snositi slabe i ne sablazniti braću.

*1. A slaboga u vjeri primajte lijepo, a da ne sudite o mišljenju njegovu.
2. Jer jedan vjeruje, da smije sve jesti, a koji je slab, jede zelje.
3. Koji jede, neka ne prezire onoga, koji ne jede, i koji ne jede, neka ne osuđuje onoga, koji jede, jer ga je Bog primio.
*4. Tko si ti, koji sudiš tuđemu slugi? On svojemu gospodaru stoji ili pada; a stajat će, jer ga može Gospodin podignuti.
*5. Jer jedan razlikuje dan od dana, a drugi drži sve dane da su jednaki: svaki neka je uvjeren za svoju misao!
6. Koji na dan pazi, poradi Gospodina pazi; i koji jede, poradi Gospodina jede, jer zahvaljuje Bogu. I koji ne jede, poradi Gospodina ne jede, i zahvaljuje Bogu.
7. Jer nijedan od nas ne živi samomu sebi, i nijedan ne umire samomu sebi.
8. Jer ako živimo, Gospodinu živimo, i ako umiremo, Gospodinu umiremo. Ako dakle živimo, ili ako umiremo, Gospodnji smo.
*9. Jer zato Krist umrije i oživje, da zavlada i mrtvima i živima.

---

(11) »Znajući ovo vrijeme«: na koje to vrijeme misli sv. Pavao? Na opći Sudnji dan svakako ne misli, jer to je vrijeme samo u ruci Božjoj. O tom danu nitko ne zna, nego samo Otac nebeski (Mt 24, 36. 51; Mk 13, 32—33; Lk 21, 34. 36). Sv. Ivan Zlatoust drži, da sv. Pavao misli na posebni sudnji dan, što čeka svakoga odmah iza smrti. I što se bliže vjernici primiču danima vječnosti, to više moraju odbijati od sebe pospanost u kršćanskom životu, i kloniti se grijeha, i braniti se od sile sotonske izvršujući kršćanske kreposti.

(12) »Noć prođe, a dan se približi«: kratko vrijeme života neka čovjeka ponuka, da se spremi za vječnost, da bude dostojan gledati Boga u vječnom blaženstvu. — »Djela tmine« jesu grijesi.

(14) Obući se u Isusa znači postati sličan njemu u svojoj nutrini i vanjštini.

Gl. 14. (1—23) Pod »slabima« razumijeva Apostol židovske kršćane, koji su još jednako bili pod utjecajem svojega prijašnjeg odgoja i načina života, pa su se držali propisâ mozajičkog zakona o svetkovinama i posnim danima, o čistim i nečistim jelima i t. d. Ovi zakonski propisi Staroga Zavjeta nijesu doduše više imali obvezne snage za vjernike Novoga Zavjeta: oni su milošću Kristovom bili oslobođeni od tereta mozajičkog zakona. Ali su ipak morali kršćani, što su bili došli iz neznaboštva, biti obzirni prema svojoj kršćanskoj braći iz židovstva i prema njihovim starim navikama, a ne poradi toga svađati se s njima i osuđivati njihovo shvaćanje, ili dapače sablazniti ih svojim slobodnijim životom.

(4) »On svojemu gospodaru stoji ili pada«: nitko dakle ne smije suditi svojega bližnjega, osim ukoliko mu to dopušta Bog; prijeđe li granicu, njegov je sud lakouman i grješan.

(5) »Svaki neka je uvjeren za svoju misao«: kad se radi o stvarima indiferentnim ili od kojega zakona nezapovjeđenim, onda neka svaki slijedi svoju savjest! Vulgata ima: »Svaki neka ostane kod svojega mišljenja« (»unusquisque in sensu suo abundet«).

(9) »Oživje« [Vulgata: »uskrsnu« (»resurrexit«)] obuhvata život Isusov na zemlji i njegovo uskrsnuće. »Mrtvi« su duše u šeolu, u limbi (Flp 2, 10).

10. A ti zašto sudiš brata svojega? Ili ti zašto prezireš brata svojega? Jer svi ćemo stajati pred sudom Božjim.
*11. Jer je pisano: »Tako živ ja, govori Gospodin, meni će se pokloniti svako koljeno, i svaki će jezik slaviti Boga.«
12. Tako će dakle svaki od nas dati Bogu račun za sebe.
*13. Zato ne sudimo više jedan drugoga; nego ovo većma mislite, da ne postavljate bratu spoticanja ili sablazni!
14. Znam i uvjeren sam u Gospodinu Isusu, da ništa nije nečisto po sebi, osim onomu, koji misli, da je što nečisto, onomu je nečisto.
15. A ako je brat tvoj radi jela žalostan, već ne postupaš po ljubavi. Ne upropašćuj jelom svojim onoga, za kojega je Krist umro!
*16. Dakle neka se ne psuje vaše dobro!
17. Jer kraljevstvo Božje nije jelo i piće, nego pravda i mir i radost u Duhu Svetome.
18. Jer tko u ovome služi Kristu, ugodan je Bogu i mio ljudima.
19. Tako dakle starajmo se za ono, što promiče mir, i potičimo jedan drugoga na dobro!
20. Ne obaraj djela Božjega radi jela; jer je sve čisto; nego je zlo za čovjeka, koji jede sa spoticanjem.
21. Dobro je ne jesti mesa, i vina ne piti, i ono ne činiti, na što se tvoj brat spotiče, ili se sablazni, ili slabi.
22. Ti imaš uvjerenje? Imaj ga sam za sebe pred Bogom! Blažen, koji sam sebe ne sudi za ono, što nađe za pravo!
23. A koji sumnja, ako jede, osuđen je, jer ne radi po uvjerenju. A sve, što ne biva po uvjerenju, jest grijeh.

GLAVA 15.

Jaki moraju, po primjeru Kristovu, nositi slabosti slabih. Odnosi Pavlovi prema rimskim vjernicima.

*1. A dužni smo mi jaki slabosti slabih nositi, i ne sebi ugađati.
2. Svaki od nas neka ugađa bližnjemu, da napreduje u dobru.
*3. Jer i Krist nije ugađao sebi, nego kao što je pisano: »Pogrde onih, koji tebe grde, padoše na me.«
4. Jer štogod je pisano, pisano je za našu nauku, da strpljivošću i utjehom Pisma nadu imamo.
5. A Bog strpljivosti i utjehe neka vam dadne, da složno mislite među sobom po Kristu Isusu,
6. Da jednodušno jednim ustima slavite Boga i Oca Gospodina našega Isusa Krista.
7. Zato primajte jedan drugoga, kao što je i Krist primio vas na slavu Božju.

(11) Isp. Iz 45, 23. — Katkad se kaže u Svetom Pismu, da se zaklinje Bog, da se tako označi nepromjenljivost božanske odluke.

(13—21) Ljubav traži, da se odrečemo slobode, kad bi za slaboga subrata nastala duhovna šteta. Jer visoko dobro vjere i milosti ne smije štetovati poradi kakvih neznatnih stvari.

(16) Vulgata ima: »Dakle neka se ne psuje dobro naše« (»Non ergo blasphemetur bonum nostrum«).

Gl. 15. (1) Kao što u zgradi stanoviti dijelovi, temelj i stupovi, nose teret cjeline, tako se u duhovnoj zgradi Crkve neki učine jakima, da nose teret drugih.

(3) Isp. Ps 69 [68], 10, gdje je progonjeni pravednik slika Mesijina.

*8. Jer kažem, da je Krist [Isus] bio sluga obrezanja radi istinitosti Božje, da potvrdi obećanje ocima;

*9. A neznabošci da slave Boga radi milosrđa, kao što je pisano: »Zato ću te slaviti među narodima [Gospodine], i pjevat ću imenu tvojemu.«

*10. I opet govori: »Veselite se, narodi, s narodom njegovim!«

*11. I opet: »Hvalite Gospodina, svi narodi, i neka ga slave svi puci!«

*12. I opet Izaija govori: »Bit će korijen Jesejev, i koji će ustati da vlada nad narodima, u njega će se uzdati narodi.«

13. A Bog nade neka vas napuni svake radosti i mira u vjeri, da obilujete u nadi jakošću Duha Svetoga!

14. A ja sam i sam uvjeren za vas, braćo moja, da ste i sami puni dobrote, napunjeni svakoga znanja, da možete jedan drugoga opominjati.

15. A pisao sam vam [braćo] dijelom slobodnije, da vam napomenem radi milosti, koja mi je dana od Boga,

16. Da budem sluga Krista Isusa za narode, izvršujući svetu službu evanđelja Božjega, da bude prinos narodâ ugodan i posvećen u Duhu Svetome.

17. Imam dakle slavu u Kristu Isusu kod Boga.

18. Jer ne smijem govoriti što o onome, što Krist nije učinio po meni, da obratim narode riječju i djelom,

*19. U sili znakâ i čudesâ, u sili Duha Svetoga, tako da sam od Jeruzalema i naokolo sve do Ilirika napunio evanđeljem Kristovim.

20. I tako sam se trudio, da ne propovijedam evanđelja ondje, gdje se je već spominjao Krist, da ne gradim na tuđemu temelju,

*21. Nego kao što je pisano: »Kojima nije javljeno za njega, vidjet će; i koji nijesu čuli, razumjet će.«

*22. Poradi čega sam mnogo puta bio zapriječen da dođem k vama.

23. A sad više ne imajući mjesta u ovim krajevima, a imajući želju već od mnogo godina da dođem k vama,

(8—9) »Sluga obrezanja«: služba je Mesijina, prema obećanjima Božjim, bila posvetiti svoju djelatnost spasenju židovskoga naroda. Obrezanim je Židovima donio dakle Krist svoju nauku i milost, kako im je to bio obećao Bog, koji je istinit i vjeran u svojim obećanjima. I zato obraćeni Židovi slave Božju istinitost i vjernost. Nasuprot obraćeni neznabošci veličaju Boga osobito poradi njegova milosrđa, jer oni nijesu bili pozvani u kraljevstvo Božje kakvim izričitim obećanjem Božjim, nego čistim milosrđem Božjim.

(9) Isp. Ps 18 [17], 50.

(10) »I opet govori« Pismo, 5 Mojs 32, 43.

(11) »I opet«, Ps 117 [116], 1.

(12) Isp. Iz 11, 10.

(19) Isp. Dap 9, 26 sl.; Dap 20, 1—3; Dap 26, 20.

(21) Isp. Iz 52, 15.

(22) »Da dođem k vama«; Vulgata pridomeće: »i zapriječen sam sve dosad« (»et prohibitus sum usque adhuc«). Ove pridometnute riječi ne nalaze se ni u kojem grčkom rukopisu, ni u kojem starom prijevodu; a nema ih ni u više rukopisa same Vulgate.

*24. Kad pođem u Španjolsku, nadam se, da ću prolazeći vidjeti vas, i vi ćete me otpratiti onamo, kad se najprije ponešto naužijem vas.

25. A sad idem u Jeruzalem, da poslužim svetima.

26. Jer Macedonija i Ahaja nađoše za dobro da saberu neki prinos za siromahe svetih, koji su u Jeruzalemu.

*27. Oni nađoše to za dobro, i dužnici su njihovi. Jer kad neznabošci dobiše dio njihovih duhovnih dobara, dužni su njima i svojim zemaljskim poslužiti.

*28. Kad ovo dakle svršim i ovaj im plod izručim, zaputit ću preko vas u Španjolsku.

29. A znam, da kad dođem k vama, doći ću s obiljem blagoslova [evanđelja] Kristova.

*30. Molim vas dakle, braćo, zaradi Gospodina našega Isusa Krista i zaradi ljubavi Duha [Svetoga]: Pomozite mi u borbi molitvama za me k Bogu,

31. Da se izbavim od nevjernikâ u Judeji, i da služba moja u Jeruzalemu bude ugodna svetima;

32. Da s radošću dođem k vama po volji Božjoj, i okrijepim se s vama.

*33. A Bog mira sa svima vama! Amen.

GLAVA 16.

Preporuka i pozdravi. Hvalospjev Bogu.

*1. A preporučujem vam Febu, sestru našu, koja je u službi općine u Kenhreji,

2. Da je primite u Gospodinu, kako dolikuje svetima, i da joj budete u pomoći u svemu, što od vas zatreba; jer je i ona pomogla mnogima i samome meni.

*3. Pozdravite Prisku i Akvilu, suradnike moje u Kristu Isusu,

*4. Koji za dušu moju vrat svoj položiše, kojima ne ja jedini zahvaljujem, nego i sve općine neznabožačke,

(24) »Da ću prolazeći vidjeti vas.« Rimska općina morala je dakle biti utemeljena dugo prije 58. godine. I pravo se upire na ovo mjesto, da se utvrdi svjedočanstvo povijesti, po kojemu je sv. Petar došao u Rim godine 42. p. Kr. Dok ovu bilješku pišemo, čitamo u novinama o 1900godišnjici dolaska sv. Petra u Rim. U spomen ovoga jubileja sprema se posebna spomen-knjiga s radovima mnogih odličnih katoličkih učenjaka.

(27) »Dužni su njima i svojim zemaljskim poslužiti«, doslovno: vjerski poslužiti svojim vremenitim dobrima, kao što se čini prinos Bogu.

(28) »I ovaj im plod izručim«, t. j. i ovaj im dar izručim, plod njihove ljubavi ili njihova pobira.

(30) »Pomozite mi u borbi molitvama za me k Bogu«, doslovno: »da se borite sa mnom« (Kol 4, 12). Pavao je slutio na progone, što ga čekaju u Jeruzalemu (Dap 20, 22 sl.; 21, 10 sl.).

(33) Isp. 1 Kor 14, 33; 2 Kor 13, 11; Flp 4, 9; 1 Sol 5, 23.

Gl. 16. (1) Feba je bila službenica, t. j. skrbnica za siromašne i bolesne u općini Kenhreji. Kenhreja je lučki grad Korinta.

(3) Priska (ili Priscila) i Akvila bili su židovski kršćani i supruzi. Isp. Dap 18, 2. 3. 18. 26; 1 Kor 16, 19; 2 Tim 4, 19. — Ostale osobe nijesu nam pobliže poznate.

(4) »Koji za dušu moju vrat svoj položiše«, t. j. izložiše svoj život za moj život; možda u Efezu 1 Kor 15, 32; 2 Kor 1, 8.

*5. I domaću općinu njihovu. Pozdravite mojega ljubljenoga Epeneta, koji je prvenac Azije za Krista!
6. Pozdravite Mariju, koja se je mnogo trudila za vas!
7. Pozdravite Andronika i Juniju, moje rođake i moje drugove u sužanjstvu, koji su ugledni među apostolima, koji i prije mene vjerovaše u Krista!
8. Pozdravite mojega u Gospodinu ljubljenog Amplijata!
9. Pozdravite Urbana, pomoćnika našega u Kristu, i mojega ljubljenog Stahija!
10. Pozdravite Apela, prokušanoga u Kristu! Pozdravite ukućane Aristobulove!
11. Pozdravite Herodiona, rođaka mojega! Pozdravite ukućane Narcisove, koji su u Gospodinu!
12. Pozdravite Trifenu i Trifozu, koje se trude u Gospodinu! Pozdravite Persidu ljubeznu, koja se je mnogo trudila u Gospodinu!
*13. Pozdravite Rufa, izabranoga u Gospodinu, i mater njegovu i moju!
14. Pozdravite Asinkrita, Flegona, Hermu, Patrobu, Herma i braću, koja su s njima!
15. Pozdravite Filologa i Juliju, Nereja i sestru njegovu, i Olimpiju, i sve svete, koji su s njima!
*16. Pozdravite jedan drugoga cjelivom svetim! Pozdravljaju vas sve općine Kristove.
17. A molim vas, braćo, da pazite na one, koji čine razmirice i smutnje proti nauci, koju vi naučiste, i klonite se njih!
*18. Jer ovakovi ne služe Gospodinu našemu Kristu, nego svojemu trbuhu; i slatkim riječima i blagoslovima zavode srca bezazlenih.
19. Vaša se je poslušnost razglasila posvuda; zato se radujem za vas; ali želim, da ste vi mudri na dobro, a bezazleni za zlo.
*20. A Bog mira satrt će skoro sotonu pod nogama vašim. Milost Gospodina našega Isusa Krista s vama!
21. Pozdravlja vas Timotej, suradnik moj, i Lucije, i Jazon i Sozipater, rođaci moji.

(5) »I domaću općinu njihovu«, t. j. općinu u njihovoj kući. U Rimu, kao i u Efezu (1 Kor 16, 19; Kol 4, 13; Flm 2), držali bi Akvila i Priska u svojoj kući sastanke vjernikâ, koji su se tu sastajali na službu Božju. Prevodilac se ovdje spominje svojega djetinjstva i turskoga vakta (vremena) u Bosni, kad bi se u njegovu rodnom gradu Travniku sastajali kršćani u povećoj kući, gdje bi obavljao službu Božju misnik iz bližnjega sela Ovčareva. Ovčarevo je bilo župa, pod koju je onda spadao Travnik, gdje nije bilo nikakve crkve. Prvi nadbiskup vrhbosanski dr. Josip Stadler, odmah iza svojega dolaska u Bosnu, osnovao je župu u Travniku, kojoj je prvi župnik bio nezaboravni fra Jako Duić, veliki dobrotvor današnjega nadbiskupa vrhbosanskog. Fra Jako ga je g. 1882. stavio u istom otvoreno nadbiskupsko sjemenište u Travniku.

(13) Rufo je po svoj prilici bio sin Simona iz Cirene. Isp. Mk 15, 21 s bilješkom.

(16) »Pozdravite jedan drugoga cjelivom svetim«: od Židova, koji su se pozdravljali cjelivom, prešao je cjeliv na prve kršćane kao znak bratske ljubavi. Ovaj se cjeliv zove i »bratski cjeliv« i »cjeliv mira«. Kršćani bi davali ovaj cjeliv osobito prije primanja svete pričesti (»svete večere«).

(18) »Svojemu trbuhu«, t. j. svima niskim strastima (1 Tim 6, 5; Tit 1, 11).

(20) Krivovjerci su sluge i ortaci sotonini, i njih nadvladati jest pobijediti sotonu. Ovu pobjedu želi od Boga Apostol vjernicima. — Između ovoga blagoslova i doksologije (r. 25 sl.) umeće Pavao još neke druge pozdrave.

22. Pozdravljam vas ja Tercije, koji napisa ovu poslanicu, u Gospodinu.

*23. Pozdravlja vas Gajo, domaćin moj i cijele općine. Pozdravlja vas Erast, blagajnik gradski, i brat Kvarto.

*[24. Milost Gospodina našega Isusa Krista sa svima vama! Amen.]

*25. A onome, koji vas može utvrditi po evanđelju mojemu i propovijedanju Isusa Krista, po objavljenju tajne, koja je bila sakrivena od vječnih vremena,

26. A sad se javila i kroz Pisma proročka upoznala, po zapovijedi vječnoga Boga, da se pokore vjeri svi narodi,

27. Jedinome mudrome Bogu, po Isusu Kristu, njemu [čast i] slava u vijeke vijekova! Amen.

---

(23) Gajo, koga je Pavao sâm krstio (1 Kor 1, 14) i gradski blagajnik Erast bili su građani Korinta.

(24) Ovaj redak ne nalazi se u mnogim grčkim rukopisima. Vulgata ga ima.

(25—27) Apostol je svečano započeo (1, 1—17) ovu tako spasonosnu poslanicu Rimljanima, pa je i svečano završuje, kad je po Isusu Kristu posvećuje Izvoru sve mudrosti — Bogu.

(25) »Koja je bila sakrivena od vječnih vremena«: od vječnosti nakanio je Bog poslati svojega Sina; ali je ipak htio, da ova njegova osnova spasenja ostane sakrivena, dok je Isus Krist ne izvede i apostoli je ne navijeste svemu svijetu.

PRVA POSLANICA KORINĆANIMA

1. Korint je bio od Julija Cezara godine 46. pr. Kr. nanovo sagrađen namjesto starog razorenoga grada. Car August učinio ga je glavnim gradom pokrajine Ahaje. Grad je Korint svejednako rastao, cvao i u bogatstvu napredovao. Ali s bogatstvom uvukla se u taj procvali trgovački grad nesamo znanost i umjetnost, nego i velika nećudorednost i raspuštenost.

2. Kršćansku općinu u Korintu bio je utemeljio Pavao na svome drugom misijskom putovanju uz najžešću oporbu tamošnjega židovstva (Dap 18, 1—7). Vjernici su bili većinom kršćani iz neznaboštva. I kada je Apostol nakon podrug godine neumornog rada i poučavanja morao ostaviti općinu, nastavio je njegovo djelo učeni židovski kršćanin, Apolo iz Aleksandrije. Njegov sjajni govornički dar našao je kod Korinćana mnogo pristaša, i njegovi osobiti štovatelji gledali su nekako poprijeko one, koji su bili ponosni učenici apostola Pavla. Nastade i još treća stranka, kad su u Korint pridošli učenici apostola Petra (Kefa), koji su bili židovski kršćani. Takove strančarske razmirice puno su škodile kršćanskoj općini u Korintu, makar da i nijesu dirale u vjeru i u crkveni život njezinih vjernika. Opasnost je zaprijetila općini u Korintu i od doticaja vjernikâ s neznabošcima, koji su u tom velikom trgovačkom gradu iz dana u dan propadali u sve veće blato nećudoređa i pokvarenosti. O svemu tome bio je Apostol izviješten na svome trećem putovanju, dok je dulje vremena boravio u Efezu (1 Kor 1, 11). Posebno odaslanstvo iz Korinta (1 Kor 16, 17), koje mu je donijelo te rđave glasove, donijelo mu je i odgovor na njegovu prijašnju poslanicu, koju je Pavao bio poslao kršćanskoj općini u Korintu, a koja nije došla do nas. I sada je Pavao napisao u Efezu novu poslanicu (1 Kor 16, 8), i to u godini 56. ili početkom godine 57. Odaslanstvo općine korrintske odnijelo je u Korint tu poslanicu: prvu poslanicu Korinćanima. U ovoj poslanici najprije osuđuje Apostol svako strančarenje među vjernicima. Onda ih opominje, da se čuvaju od općenja s javno poznatim grješnicima, i od međusobnih parnica pred neznabožačkim sucima, i od raskalašenog života neznabožaca. U drugom dijelu poslanice odgovara Apostol na razna pitanja o ženidbi, o djevičanstvu, o uče-

stvovanju na neznabožačkim žrtvenim gozbama, o ponašanju kod službe Božje, osobito kod svete pričesti, o uskrsnuću od mrtvih i o kršćanskom životu uopće. Za odgovore na to sve zahvalni su Apostolu narodâ kršćani svih vremena.

3. Za istinitost prve poslanice Korinćanima svjedoči nam sva kršćanska davnina. Već sv. Klement Rimski u prvom stoljeću spominje je u svojoj vlastitoj poslanici Korinćanima. I sv. Polikarp († g. 155.) poziva se na 1 Kor 6, 2 kao na riječi apostola Pavla.

PRVA POSLANICA SV. PAVLA APOSTOLA KORINĆANIMA

GLAVA 1.

Pozdrav i uvod. Mudrost evanđelja.

1. Pavao, voljom Božjom pozvani apostol Isusa Krista, i brat Sosten,

*2. Općini Božjoj u Korintu, posvećenima u Kristu Isusu, pozvanima svetima, sa svima, koji zazivaju ime Gospodina našega Isusa Krista na svakome mjestu, njihovu i našemu.

3. Milost vam i mir od Boga, Oca našega, i Gospodina Isusa Krista!

4. Zahvaljujem svagda Bogu svojemu za vas, što vam je dana milost Božja u Kristu Isusu,

5. Te se u svemu obogatiste u njemu, u svakoj riječi i svakom znanju,

6. Kao što se svjedočanstvo o Kristu utvrdilo u vama;

7. Tako da nemate nedostatka ni u jednoj milosti vi, koji čekate objavljenje Gospodina našega Isusa Krista,

8. Koji će vas i utvrditi sve do kraja, da budete bez krivnje na dan Gospodina našega Isusa Krista.

9. Vjeran je Bog, koji vas pozva u zajednicu Sina svojega Isusa Krista, Gospodina našega.

*10. A molim vas, braćo, imenom Gospodina našega Isusa Krista, da svi jednako govorite, i da ne budu među vama razdori, nego da budete savršeni u istom osjećanju i u istom mišljenju.

11. Jer mi je javljeno za vas, braćo moja, od Klojinih ukućana, da su prepiranja među vama.

12. A to kažem, da svaki od vas govori: »Ja sam Pavlov; a ja sam Apolov; a ja sam Kefin; a ja sam Kristov.«

13. Zar je Krist razdijeljen? Zar je Pavao propet za vas? Ili ste u ime Pavlovo kršteni?

*14. Hvala Bogu, što nikoga od vas nijesam krstio, osim Kripsa i Gaja,

15. Da ne rekne tko, da ste kršteni u moje ime.

Gl. 1. (2) »Općina Božja«. Tako se zove sveukupno kršćanstvo ili pojedina općina ili samo jedan dio općine. Ovo je ime bilo kasnije prenošeno i na mjesto sastanka. Kršćani su Crkva Kristova, jer je Krist njihov utemeljitelj, s kojim su oni spojeni kao udi s glavom; oni su i Crkva Božja, jer su stečeni krvlju Sina Božjega i k Bogu privedeni. Napokon se zove Crkva i Crkvom svetih, jer su svi njezini udi posvećeni krštenjem u Kristu, i od svijeta odvojeni i Bogu prikazani.

(10—16) Uza sve jedinstvo u vjeri i u kršćanskom životu bile su ipak nastale među kršćanima u Korintu tri stranke, od kojih je svaka nadjela sebi ime onoga, kojega je kao propovjednika evanđelja osobito cijenila. Pavao kori ovo isticanje ljudi propovjednika, jer ljudi napokon ništa ne znače prema onome, koga propovijedaju, prema Isusu Kristu. Kao što je samo jedan Krist i jedno krštenje, tako je samo i jedna Crkva.

(14) Krispo; isp. Dap 8, 8. — Gajo; isp. Rimlj 16, 23.

*16. A krstio sam i Stjefaninu kuću; dalje ne znam, jesam li koga drugoga krstio.

*17. Jer Krist nije poslao mene da krstim, nego da propovijedam evanđelje ne mudrim riječima, da ne izgubi silu križ Kristov.

*18. Jer je riječ o križu ludost onima, koji propadaju, a nama, koji se spasavamo, sila Božja.

*19. Jer je pisano: »Uništit ću mudrost mudrih i odbacit ću razum razumnih.«

20. Gdje je mudrac? Gdje je književnik? Gdje je istraživalac ovoga svijeta? Nije li učinio Bog mudrost [ovoga] svijeta ludošću?

21. Jer, kako u mudrosti Božjoj ne upozna svijet mudrošću Boga, bila je Božja volja, da ludošću propovijedanja spasi one, koji vjeruju.

22. Jer i Židovi ištu znake, i Grci traže mudrost;

*23. A mi propovijedamo Krista propetoga, Židovima sablazan, a neznabošcima ludost,

24. A onima, koji su pozvani, i Židovima i Grcima, Krista, Božju silu i Božju mudrost.

25. Jer je »ludost« Božja mudrija od ljudi, i »slabost« je Božja jača od ljudi.

26. Jer gledajte zvanje svoje, braćo, da nema ni mnogo mudrih po tijelu, ni mnogo silnih, ni mnogo plemenitih;

27. Nego što je ludo pred svijetom, izabra Bog, da posrami mudre, i što je slabo pred svijetom, izabra Bog, da posrami jako;

28. I što je neplemenito pred svijetom i prezreno, izabra Bog, i ono, što nije, da uništi ono, što jest,

29. Da se ne hvali nijedan čovjek pred Bogom.

30. Od njega ste vi u Kristu Isusu, koji nam posta mudrost od Boga i pravda i posvećenje i otkup,

*31. Da, kao što je pisano: »Tko se hvali, u Gospodinu neka se hvali!«

GLAVA 2.

Apostol je pravo izabrao ponizni način propovijedanja.

*1. I ja, kad dođoh k vama, braćo, ne dođoh s visokim govorom ili

(16) Stjefana (Stephanas); isp. 16, 15—17.

(17) Premda je Krist kod Mt 28, 19 naložio apostolima da uče i krste, ostaje ipak nauka i propovijedanje njihova poglavita služba. A propovijed evanđelja ne treba svjetske mudrosti; ova otima križu Kristovu, t. j. propovijedi o smrti Kristovoj na križu samo njegovu sadržinu i njegov učinak na slušatelje.

(18—31) Jednostavna i priprosta propovijed Apostolova o Propetome nije bila nekima dosta učena i visoka. Oni bi voljeli, da je Apostol imao sjajni i duhoviti jezik svjetske rječitosti. Njima veli Pavao, da im on donosi i pruža ne čovječju mudrost, nego božansku mudrost, koja se dakako ne dokučuje naravnim sjetilima, nego prosvjetljenjem Duha Svetoga.

(19) Isp. Iz 29, 14.

(23) Oboji, uzdajući se u vlastitu snagu, traže nauku, koja odgovara njihovim željama. Ali mjesto čudesâ daje se Židovima Otkupitelj, koji trpi na križu; mjesto ljudske mudrosti daje se neznabošcima Spasitelj, koji umire na križu, Pravednik, koji se dragovoljno predaje najsramotnijoj smrti.

(31) Isp. Jer 9, 24.

Gl. 2. (1—5) Pavao nije u Korintu predavao mudrosti ovoga svijeta, nego je propovijedao o važnosti smrti Kristove na križu i pouzdavao se u nutarnju snagu propovijedi i spasenja.

(1) »Svjedočanstvo Božje« (Vulgata: Kristovo) i svjedočanstvo Kristovo (2 Tim 1, 8) u stvari su jedno isto: apostoli svjedoče o Bogu ono, što je Bog činio po Isusu Kristu za spasenje ljudi.

mudrošću, da vam navješćujem svjedočanstvo Božje.

2. Jer nijesam mislio, da znam što među vama, osim Isusa Krista, i to propetoga.

*3. I ja sam bio među vama u slabosti i u strahu i u mnogom drhtanju.

*4. I govor moj i propovijedanje moje nije bilo u uvjerljivim riječima [ljudske] mudrosti, nego u dokazivanju Duha i sile,

5. Da vjera vaša ne bude u mudrosti ljudskoj, nego u sili Božjoj.

*6. Ali mudrost govorimo među savršenima, a ne mudrost ovoga svijeta, ni knezova ovoga svijeta, koji prolaze,

7. Nego govorimo mudrost Božju u tajnosti sakrivenu, koju preodredi Bog prije vijekova za slavu našu.

8. Ove nijedan od knezova ovoga svijeta nije upoznao, jer da su je upoznali, ne bi Gospodina slave propeli.

*9. Nego kao što je pisano: »Što oko nije vidjelo, ni uho nije čulo, ni u srce čovječje nije unišlo, to je pripravio Bog onima, koji ga ljube«;

10. A nama je Bog objavio Duhom svojim; jer Duh sve ispituje, i dubine Božje.

*11. Jer tko od ljudi zna, što je u čovjeku, osim duha čovječjega, koji je u njemu? Tako i u Bogu što je, nitko ne zna, osim Duha Božjega.

12. A mi ne primismo duha [ovoga] svijeta, nego Duha, koji je iz Boga, da znamo, što nam je darovano od Boga.

13. To i govorimo, ne riječima, što uči čovječja mudrost, nego što uči Duh, duhovno duhovnim tumačeći.

*14. Tjelesni čovjek ne prima što je od Duha Božjega; jer mu je ludost, i ne može da razumije, jer treba da se duhovno prosuđuje.

15. A duhovni sve prosuđuje, i njega nitko ne prosuđuje.

*16. »Jer tko je upoznao misao Gospodnju, da ga pouči?« A mi imamo misao Kristovu.

(3) Isp. Dap 7, 33 sl.

(4) »Mudrosti« (Vulgata dodaje »ljudske«), t. j. mudracâ, filozofâ.

(6—9) Pavao ne propovijeda mudrost ovoga svijeta, nego pravu mudrost, koja ima svoj izvor u Bogu, koju je Bog držao sakrivenu u predkršćansko doba i koju nam je odlučio objaviti, da postignemo spasenje i nebesku slavu. Ovu mudrost nije upoznao nijedan od mogućnika ovoga svijeta, ni onda, kad se je ona objavila u Isusu Kristu. Inače ne bi bili na križ pribili Krista, posrednika naše slave. Božja je mudrost nešto, što je nepristupno svakome osjetnom opažanju, i što ne može da istraži nikakva ljudska spoznaja. Božja je mudrost tajna, koja bi ostala sakrivena za sva vremena, da je nije Bog objavio i stim vjernicima otvorio put k vječnoj slavi.

(9) Isp. Iz 64, 3.

(11) Kao što duh čovječji, s čovjekom spojen po svome bistvu, jedini spoznaje ono, što biva u čovjeku, tako Duh Sveti, bistvom jednak s Ocem i Sinom, prodire u dubine Božanstva.

(14—15) »Tjelesni čovjek«, t. j. čovjek, kojega Duh Sveti nije prosvijetlio ni posvetio; »duhovni čovjek« jest kršćanin preporođen od Duha Svetoga. »Tjelesni čovjek ne prima«; Vulgata ima: »ne shvaća« (»non percipit«).

(16) Isp. Iz 40, 13.

GLAVA 3.

Korinćanima kao tjelesnim ljudima nijesu se mogle navijestiti one više tajne evanđelja. Strančarenje Korinćana to ne shvaća.

*1. I ja, braćo, nijesam mogao govoriti vama kao duhovnima, nego kao tjelesnima, kao maloj djeci u Kristu.

*2. Mlijeko sam vam davao da pijete, a ne jelo; jer još nijeste mogli, a ni sad još ne možete,

*3. Jer ste još tjelesni. Jer kad je među vama zavist i prepiranje, nijeste li tjelesni, i ne živite li po čovjeku?

*4. Jer kad govori tko: »Ja sam Pavlov«, a drugi: »Ja Apolov«, nijeste li ljudi?

*5. Tko je dakle Apolo, a tko je Pavao? Sluge, po kojima vjerovaste, svaki, kako mu je Gospodin dao.

6. Ja posadih, Apolo zali, a Bog dade te uzraste.

7. Tako niti je onaj što, koji sadi, ni onaj, koji zalijeva, nego Bog, koji daje te raste.

8. A onaj, koji sadi i koji zalijeva, jedno su, a svaki će primiti svoju plaću po svojemu trudu.

9. Jer mi smo Božji pomagači, a vi ste Božja njiva, Božja građevina.

*10. Po milosti Božjoj, koja mi je dana, ja kao mudri graditelj postavih temelj, a drugi naziđuje; ali svaki neka gleda, kako naziđuje.

11. Jer temelja drugoga nitko ne može postaviti, osim onoga, koji je postavljen, koji je Isus Krist.

12. Ako li tko naziđuje na ovome temelju, zlato, srebro, drago kamenje, drva, sijeno, strnjiku,

13. Svačije će djelo izaći na vidjelo; jer će dan [Gospodnji] pokazati, jer će se ognjem otkriti, i oganj će iskušati, kakvo je čije djelo.

14. Ako ostane čije djelo, što je nazidao, primit će plaću.

15. A čije djelo izgori, štetovat će, a sam će se spasiti, ali tako kao kroz oganj.

16. Ne znate li, da ste hram Božji, i Duh Božji da stanuje u vama?

17. Ako li tko oskvrni hram Božji, upropastit će njega Bog; jer je hram Božji svet, a to ste vi.

18. Nitko neka se ne vara! Ako tko među vama misli, da je mudar na ovome svijetu, neka bude lud, da bude mudar!

Gl. 3. (1—4) Pavao otkriva glavni uzrok razdoru: vjersko neznanje i svjetsko mišljenje. — »Ne živite li po čovjeku?« (κατὰ ἄνθρωπον, Vulgata: secundum hominem), t. j. ne živite li kao slab čovjek?

(2) »Mlijeko sam vam davao«, t. j. početni nauk kršćanski, »prve početne nauke Božje«. Isp. Hebr 5, 11 sl.

(4) »Nijeste li ljudi?«, t. j. slabi, tjelesni ljudi.

(5—9) Učitelji vjere nijesu glavari škola i stranaka, nego su samo sluge Božje. Isto tako ne pripadaju vjernici slugama Božjim, nego Bogu, oni su »Božja njiva«, »Božja građevina«.

(10—15) Pavao je svojim propovijedanjem udario u Korintu temelj kršćanskoj općini, drugi su zidali dalje. Ali da li tko naziđuje građu dobru i tvrdu ili rđavu i ništavu, t. j. da li tko vjernim vršenjem dužnosti promiče pravo kršćanstvo, ili da li on nemarnošću u svojim dužnostima obrazuje površno kršćanstvo, to će pokazati i otkriti dan Gospodnji. — Vulgata pridodaje »Gospodnji« (»dies Domini«), t. j. dan suda. Sv. Pavao govori često o danu suda, kao da bi ga on i njegovi suvremenici mogli još doživjeti. Pavlu nije bilo objavljeno vrijeme, kad će biti taj dan suda, dan Gospodnji.

*19. Jer je mudrost ovoga svijeta ludost pred Bogom; jer je pisano: »On hvata mudre u njihovu lukavstvu.«
20. I opet: »Gospodin zna misli mudrih, da su ništave.«
21. Zato nitko neka se ne hvali ljudima, jer je sve vaše:
*22. Bio Pavao, ili Apolo, ili Kefa, ili svijet, ili život, ili smrt, ili sadašnje, ili buduće: sve je vaše;
23. A vi ste Kristovi, a Krist je Božji.

GLAVA 4.

Sudbina apostolâ.

*1. Tako neka nas smatra čovjek kao sluge Kristove i upravitelje tajna Božjih.
2. I ovdje se od upraviteljâ traži, da se tko vjeran nađe.
*3. A ja nimalo ne marim, da me sudite vi ili čovječji dan; a ni sam sebe ne sudim.
4. Jer ničemu nijesam svijestan, no u tom nijesam opravdan; a koji mene sudi, Gospodin je.
5. Zato ne sudite ništa prije vremena, dok ne dođe Gospodin, koji će osvijetliti, što je u tami sakriveno, i objavit će namjere srdaca; i tada će pohvala biti svakome od Boga.
*6. A ovo, braćo, primijenih na sebe i Apola poradi vas, da se naučite od nas: ne preko onoga, što je napisano, da se ni za koga ne nadimate jedan na drugoga.
7. Jer tko tebe odlikuje? Što li imaš, što nijesi primio? A ako si primio, što se hvališ, kao da nijesi primio?
*8. Već ste zasićeni, već se obogatiste, bez nas kraljujete. O da biste kraljevali, da bismo i mi s vama kraljevali!
9. Jer mislim, da je Bog nas apostole najstražnje postavio, kao one, koji su na smrt osuđeni, jer smo postali za gledanje svijetu i anđelima i ljudima.
10. Mi smo lude poradi Krista, a vi ste mudri u Kristu; mi slabi, a vi jaki; vi štovani, a mi prezirani.
11. Do ovoga časa i gladujemo, i žeđamo, i goli smo, i biju nas, i potucamo se,
12. I trudimo se radeći svojim rukama. Psuju nas, a mi blagosivamo; progone nas, a mi trpimo;
13. Hule na nas, a mi molimo; postadosmo kao smeće svijeta, izmet svima sve dosad.
14. Ne pišem ovo, da vas posramim, nego da vas opomenem kao svoju ljubljenu djecu.

(19—20) Isp. Job 5, 13; Ps 94 [93], 11.
(19) »On hvata mudre...«; Vulgata: »Hvatat ću mudre...« (»Comprehendam sapientes...«).
(22) Isp. Rimlj 8, 28. — »Jer je sve vaše«, t. j. sve je određeno na korist vjernicima.
Gl. 4. (1) Apostoli su upravitelji tajna Božjih, jer je njihova služba, da priopćuju drugima nauke, što ih je Bog objavio njima. A jer je Krist svojoj Crkvi ostavio nesamo vjerske nauke, nego i sakramente kao sredstva spasenja, i njoj povjerio sve, što je donio na svijet, istinu i milost, i jer je on napokon predao apostolima i njihovim nasljednicima potpunu i svu vlast nad Crkvom, to i upogled sakramenata pripada jednako pravo apostolima, koji imaju da predaju vjerske nauke prema vremenu i mjeri, kako im se to učini dobro.
(3) »Čovječji dan«, t. j. čovječji dan suda.
(6) Što vrijedi za sve kršćanske učitelje, to je Pavao izrekao o sebi i o Apolu. Iz ovoga vladanja neka Korinćani nauče složni biti, a ne prekomjerno hvaliti jednoga na račun drugoga.
(8) Čovjek bi mislio, da ste već u stanju savršenosti i da ne trebate više ništa. Kad bi tako samo bilo!

15. Jer ako imate i deset tisuća odgojitelja u Kristu, ali nemate mnogo otaca. Jer vas ja u Kristu [Isusu] rodih evanđeljem.

*16. Molim vas dakle, ugledajte se na mene [kao i ja na Krista].

17. Zato poslah k vama Timoteja, koji mi je sin ljubljeni i vjerni u Gospodinu; on će vam napomenuti putove moje u Kristu [Isusu], kao što učim svuda u svakoj općini.

18. Neki se naduše, kao da ja ne ću doći k vama.

*19. Ali ću vam doći skoro, ako Gospodin htjedne, i ne ću gledati na riječi onih, što su se naduli, nego na silu.

20. Jer kraljevstvo Božje nije u riječi, nego u sili.

21. Što hoćete? da dođem k vama sa šibom, ili s ljubavi i duhom blagosti?

GLAVA 5.

Zao slučaj. Općenje s bludnicima.

*1. Općenito se čuje o bludnosti među vama, i to o takovoj bludnosti, kakove nema ni među neznabošcima, da naime neki ima ženu očevu.

2. I vi ste naduti, mjesto da žalite, da se ukloni između vas, koji je učinio to djelo.

*3. Jer ja, ako i nenazočan tijelom, ali nazočan duhom, već sam odsudio, kao da bih bio nazočan, onoga, koji je tako učinio:

4. U ime Gospodina našega Isusa [Krista], kad se saberete vi i moj duh sa silom Gospodina našega Isusa,

5. Da se takav preda sotoni na propast tijela, da se duh spasi u dan Gospodina [našega Isusa Krista].

6. Nije dobra hvalidba vaša. Ne znate li, da malo kvasca ukiseli sve tijesto?

*7. Očistite stari kvasac, da budete novo tijesto, kao što ste beskvasni; jer je žrtvovan naš Vazam, Krist.

(16) Riječi u zaporci uzete su iz Vulgate: (»sicut et ego Christi«).

(19) Apostol ne će gledati na lijepe riječi svojih protivnika, nego samo na uspjehe njihove misijske djelatnosti.

Gl. 5. (1) Takova rodoskvrnost bila je zabranjena zakonom grčkim i rimskim i mozajičkim zakonom.

(3—5) Pavao zaključuje izopćenje (ekskomunikaciju), a ne općina; u općini se ima izopćenje izvršiti, da bude za opomenu i primjer drugima. Job je bio nekoć predan sotoni, da dobije krunu nebesku; rodoskvrnik se predaje sotoni, da postigne otpuštenje svojega grijeha. Grješnik se dakle najprije uklanja iz Crkve. Oduzimaju mu se sredstva milosti, sredstva molitve, žrtve, sakramenata, i predaje se sotoni, čije je kraljevstvo izvan Crkve. Onda se izopćenjem i tijelo predaje sotoni, da ga ovaj udari raznim bolestima, te se tako oslobodi od pohote tijela. Pavao dakle isključuje rodoskvrnika iz crkvene zajednice, da ne zavede drugih. Pavao se nada, da će ovo izopćenje popraviti zločinca. Sotona će mu tjelesnim kaznama slomiti pohotu. Tada će izopćenik sam opet potražiti Crkvu i njezina sredstva milosti.

(7) »Stari kvasac«, sinonim (istoznačna riječ) »staroga čovjeka« (isp. Rimlj 6, 6; Ef 4, 22; Kol 3, 9). Slika je uzeta iz židovskog običaja, da se ukloni iz njihovih kuća svaki kvasac uoči blagdana Vazma (isp. 2 Mojs 12, 19; 13, 7). — »Novo tijesto«, isto tako sinonim »novoga stvora« (isp. 2 Kor 5, 17), »novoga čovjeka« (Ef 4, 24). — »Kao što ste beskvasni«: vi, kršćani, očišćeni ste krštenjem od kvasca grijeha. — »Naš Vazam« (τὸ Πάσχα ἡμῶν, »Pascha nostrum«), t. j. naše Janje vazmeno žrtvovano je. Pravi Vazam duhovni, kojemu je židovski Vazam bio samo slika, došao nam je; zato se moramo uzdržati od kvasca grijeha, kao što su se Židovi, kad bi im došao Vazam, uzdržavali od kvasnoga kruha. Čim bi se žrtveno janje u predvorju hrama zaklalo i žrtvovalo, nijesu više smjeli Židovi jesti kvasni kruh. A naše je žrtveno Janje, kojemu je židovsko bilo samo slika, već žrtvovano, dakle ne smijemo više zadržati u svojim dušama stari kvasac, kvasac grijeha.

8. Zato svetkujmo ne u starome kvascu, ni u kvascu zloće i pakosti, nego u beskvasnom kruhu čistoće i istine!

*9. Pisao sam vam u poslanici, da se ne miješate s bludnicima;

10. A to ne rekoh za bludnike ovoga svijeta, ili tvrdice, ili razbojnike, ili idolopoklonike; jer biste morali izaći iz [ovoga] svijeta.

*11. A sad vam napisah, da se ne miješate, ako je jedan, koji se brat zove, bludnik, ili tvrdica, ili idolopoklonik, ili psovač, ili pijanica, ili razbojnik; s takovima da i ne jedete!

*12. Jer što je meni stalo da sudim one, koji su izvan? Ne sudite li vi one, koji su unutra?

13. A one, koji su izvan, sudit će Bog. Uklonite zločinca između sebe!

GLAVA 6.

Grijeh bludnosti.

*1. Usuđuje li se tko od vas, koji ima tužbu na drugoga, ići na sud nepravednima, a ne svetima?

2. Ne znate li, da će sveti suditi svijetu? I ako ćete vi suditi svijetu, nijeste li vrijedni suditi najneznatnijim stvarima?

*3. Ne znate li, da ćemo anđelima suditi, a kamoli više svjetovnim stvarima?

4. Ako dakle imate tužbe za svjetovne stvari, uzmite za suce one, koji su neznatni u općini!

5. Na sramotu vašu govorim. Zar nema među vama nijednoga mudra, koji može rasuditi među braćom svojom?

6. Nego se brat s bratom sudi, i to pred nevjernicima!

*7. I to je već svakako prekršaj u vas, što imate tužbe među sobom. Zašto radije ne trpite nepravdu? Zašto radije ne pregorite štetu?

8. Nego vi činite nepravdu i štetu, i to braći!

*9. Ili ne znate, da nepravednici ne će baštiniti kraljevstva Božjega? Ne varajte se: ni bludnici, ni idolopoklonici, ni preljubočinci, ni mekoputni, ni muželožnici,

10. Ni kradljivci, ni lakomci, ni pijanice, ni psovači, ni razbojnici ne će baštiniti kraljevstva Božjega.

11. I takovi ste bili neki; ali se opraste, ali se posvetiste, ali se opravdaste u imenu Gospodina našega Isusa Krista i u Duhu Boga našega.

(9—10) »U poslanici«, koju je Pavao prije poslao Korinćanima, a koja nije došla do nas (isp. naš uvod 2, str. 302).

(11) »Koji se brat zove«, t. j. po imenu kršćanin. — »Idolopoklonik«, t. j. koji učestvuje na svetkovinama neznabožačkim.

(12—13) Suditi neznabošce i Židove, koji su izvan Crkve, ne pripada Apostolu, nego jedino Bogu. Samo oni, koji su po krštenju stupili u Crkvu, potpadaju pod crkveni sud.

Gl. 6. (1) Pod »nepravednima« razumijevaju se neznabožački suci, pod »svetima« kršćani.

(3) »Anđelima«, t. j. odbačenim anđelima.

(7) »Zašto radije ne trpite nepravdu? Zašto radije ne pregorite štetu?« Kada to traži slava Božja i ljubav bližnjega, onda je to sigurno propis pod grijeh; ako to nije slučaj, onda je samo savjet, da se odustane od svojega prava.

(9—10) Vječno blaženstvo uzima se kao baština djece Božje (Gal 5, 21; Ef 1, 11).

*12. Sve mi je slobodno, ali nije sve na korist; sve mi je slobodno, ali ne ću da me što zarobi.

13. Jelo je za trbuh, i trbuh za jelo. A Bog će oboje uništiti. Ali tijelo nije za bludnost, nego za Gospodina, i Gospodin za tijelo.

14. A Bog je i Gospodina uskrisio, i nas će uskrisiti silom svojom.

15. Ne znate li, da su tjelesa vaša udi Kristovi? Hoću li dakle uzeti ude Kristove i od njih načiniti ude bludničine? Bože sačuvaj!

*16. Ili ne znate, da tko se s bludnicom združi, jedno postane tijelo? »Jer bit će«, veli, »dvoje jedno tijelo.«

17. A tko se združi s Gospodinom, jedan je duh.

18. Bježite od bludnosti! Svaki grijeh, koji učini čovjek, izvan je tijela; a koji čini blud, griješi proti tijelu svome.

19. Ili ne znate, da je tijelo vaše hram Duha Svetoga, koji je u vama, kojega imate od Boga, i nijeste svoji?

*20. Jer ste kupljeni skupo. Proslavite dakle Boga u tijelu svome!

GLAVA 7.

Pitanja o ženidbi i beženstvu.

1. A za ono, što mi pisaste: dobro je čovjeku, da se ne dotiče žene;

2. Ali zbog bludnosti neka svaki ima svoju ženu, i svaka neka ima svojega muža!

3. Muž neka čini ženi dužnost, a isto tako i žena mužu!

4. Žena nije gospodar svojega tijela, nego muž; tako i muž nije gospodar svojega tijela, nego žena.

5. Ne kratite jedan drugomu, osim ako se dogovorite za vrijeme, da se posvetite molitvi, i opet da se sastanete, da vas sotona ne iskuša poradi vaše neuzdržljivosti!

6. Ali ovo razumijevam kao dopuštenje, a ne kao zapovijed.

*7. Jer bih htio, da svi ljudi budu kao i ja; ali svaki ima svoj dar od Boga, ovaj ovako, a onaj onako.

*8. A neoženjenim i udovicama velim: dobro im je, ako ostanu, kao i ja.

*9. Ako li se ne uzdrže, neka se žene i udaju; jer je bolje ženiti se, negoli upaljivati se.

(12—20) Kršćaninu je slobodno činiti sve, što u sebi nije grješno; ali mogu biti takve prilike, da nešto može njemu ili drugima škoditi, i stoga mu to nije dopušteno činiti. Također ne smije kršćanin postati rob kojoj sklonosti. Tako je uživanje kojega jela sebi jedan čisto naravan čin, ali to nije bludnost (12. 13). Jer po Božjoj volji ima tijelo jedno više određenje. Ono je pozvano na uskrsnuće; ono je ud na mističkom (otajstvenom) tijelu Kristovu, i hram je Duha Svetoga (14—20).

(16) Isp. 1 Mojs 2, 24.

(20) Vulgata ima: »Jer ste kupljeni velikom cijenom. Proslavite, i nosite Boga u tijelu svome!« (»Empti enim estis pretio magno. Glorificate, et portate Deum in corpore vestro!«).

Gl. 7. (7) Stalna uzdržljivost, koju on i drugi drže, osobit je dar Božji. Uostalom zove Apostol i ženidbu darom Božjim.

(8) Ovdje spomenute udovice jesu one, koje su obavljale stanovite službe u crkvi, poradi čega su morale ostati neudane.

(9) »Negoli upaljivati se«, t. j. negoli upadati u oganj tjelesnih strasti.

*10. A oženjenim zapovijedam, ne ja, nego Gospodin, da se žena od muža ne rastavlja.
11. Ako li se i rastavi, neka se više ne udaje, ili neka se pomiri sa svojim mužem, i muž neka ne otpušta žene!
12. A ostalima kažem ja, ne Gospodin: Ako koji brat ima nevjernicu ženu, i ona pristane da stanuje s njim, neka je ne otpušta!
13. I žena, koja ima muža nevjernika, i on pristane da stanuje s njom, neka muža ne otpušta!
*14. Jer je posvećen muž nevjernik ženom, i posvećena je žena nevjernica bratom; jer inače djeca vaša bila bi nečista, a sad su sveta.
15. Ako li se nevjernik rastavlja, neka se rastavi, jer se tada brat ili sestra ne zarobi, jer nas u miru pozva Bog.
16. Jer odakle znaš, ženo, da li ćeš spasiti muža? Ili odakle znaš, mužu, da li ćeš spasiti ženu?
*17. Svaki neka samo živi, kako mu je Gospodin odredio, kako ga je Bog pozvao. I tako zapovijedam po svim općinama.
18. Je li tko pozvan kao obrezan, neka se ne gradi kao neobrezan; ako li je tko pozvan neobrezan, neka se ne obrezuje!
19. Obrezanje je ništa, i neobrezanje je ništa; nego držanje zapovijedi Božjih.
20. Svaki neka ostane u onome zvanju, u kome je pozvan!
*21. Jesi li pozvan kao rob, ne brini se; nego, ako i možeš slobodan postati, ostani radije!
22. Jer koji je pozvan u Gospodinu kao rob, slobodnjak je Gospodnji; tako i koji je pozvan kao slobodnjak, rob je Kristov.
23. Kupljeni ste skupo, ne budite robovi ljudima!
24. Svaki, braćo, u čemu je tko pozvan, u onome neka ostane pred Gospodinom!
*25. A za djevice nemam zapovijedi Gospodnje, nego dajem savjet, kao koji sam milost dobio od Gospodina, da budem vjeran.
26. Mislim dakle, da je ovo dobro za sadašnju nevolju, da je čovjeku dobro tako biti.

(10—16) Ženidba među vjernicima uvijek je nerazrješiva. Ali ako u neznabožačkoj ženidbi jedna stranka prijeđe na kršćanstvo, a druga ne će onda da s njom nastavi ženidbu, tad se kršćanska stranka smije od neznabožačke rastaviti i ženidbu razriješiti. (Privilegium Paulinum — Pavlova povlastica). Ali ako neznabožačka stranka hoće s kršćanskom nastaviti ženidbu, onda ostaje kršćanska stranka vezana i ne smije razriješiti ženidbu. Takova ženidba može još nekršćansku stranku privesti kršćanstvu.

(14) Vulgata ima: »Jer je posvećen muž nevjernik ženom vjernicom, i posvećena je žena nevjernica mužem vjernikom« (»Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem«). — Djeca imaju udaljeno pravo na krštenje.

(17—24) Svaki čovjek iza svojega prijelaza na kršćanstvo neka ostane u svojim vanjskim životnim odnosima, u koje ga je Bog postavio, jer se kršćanin može spasiti u svakome zvanju i staležu.

(21) Apostol govori o robovima u kršćanskim obiteljima i svjetuje im, da radije ostanu u starom staležu. Neki tumačitelji uzimaju ovo mjesto u slobodnjačkom smislu i prevode: »A možeš li postati slobodan, budi to radije!« Ali ovo tumačenje ne odgovara kontekstu (svezi riječi).

(25) »A za djevice nemam zapovijedi Gospodnje«: djelo milosti jest predmet želje i sloboda izbora, a ne sile. — »Nego daje savjet«: razlika između zapovijedi i savjeta jest ta, da neposluh proti zapovijedi jest grijeh, jer se radi o potrebnu dobru; a neprimanje savjeta nije grijeh, jer savjet predstavlja bolje dobro.

27. Jesi li vezan za ženu, ne traži rastave; jesi li slobodan, ne traži žene!

28. A ako li se oženiš, nijesi sagriješio, i ako se uda djevica, nije sagriješila; ali će imati takovi nevolju tjelesnu, a ja vas štedim.

29. A ovo kažem, braćo: Vrijeme je kratko; preostaje, da i oni, koji imaju žene, budu, kao da ih nemaju.

30. I koji plaču, kao da ne plaču; i koji se raduju, kao da se ne raduju; i koji kupuju, kao da ne posjeduju;

*31. I koji uživaju ovaj svijet, kao da ga ne uživaju; jer prolazi obličje ovoga svijeta.

32. A hoću, da ste vi bezbrižni. Tko je neoženjen, brine se za Gospodnje, kako će ugoditi Gospodinu.

33. A koji je oženjen, brine se za svjetsko, kako će ugoditi ženi, pa je razdijeljen.

34. I žena neudata i djevica brine se za Gospodnje, da bude sveta tijelom i duhom; a udata brine se za svjetsko, kako će ugoditi mužu.

35. A ovo govorim na korist vama samim, ne da vam nametnem zamku na vrat, nego da časno i ustrajno služite Gospodinu bez smetnje.

*36. A ako li tko misli, da svojoj djevici, ako je usidjelica, nanosi sramotu, i tako mora biti, neka čini, što hoće; ne griješi, neka se udaju!

37. A koji je tvrdo odlučio u srcu svojemu, i nije primoran, a ima vlast da izvrši svoju volju, i ovo je rasudio u srcu svojemu, da sačuva svoju djevicu, dobro čini.

38. Tako i onaj, koji udaje svoju djevicu, dobro čini; a onaj, koji je ne udaje, bolje čini.

39. Žena je vezana [zakonom], dok joj živi muž; a ako joj umre muž, slobodna je. Neka se uda, za koga hoće, samo u Gospodinu!

40. A blaženija je, ako ostane tako po mojemu savjetu; a mislim, da i ja imam Duha Božjega.

GLAVA 8.

Pitanja o idolskim žrtvama.

*1. A za ono, što se žrtvuje idolima, znamo, jer svi imamo znanje. Znanje nadima, a ljubav gradi.

2. Ako li tko misli, da što zna, još nije upoznao, kako treba znati.

3. A ako tko ljubi Boga, ovoga je on upoznao.

4. A za jelo idolskih žrtava znamo, da idol nije ništa na svijetu, i da nema drugoga Boga osim jednoga.

5. Jer ako i ima, koji se bogovi zovu, ili na nebu ili na zemlji, —

(31) Neka ne uživaju i ne upotrebljavaju preko mjere i potrebe!

(36—38) Ovdje daje Apostol ocima i štitnicima naputak za udaju njihovih kćeri i štićenica. — Mjesto: »neka se udaju« ima Vulgata: »ako se uda« (»si nubat«).

Gl 8. (1—13) Žrtvene životinje neznabožačke ne bi bile sasvim spaljene, nego bi se spalili samo pojedini komadi od njih; jedan dio dobili bi svećenici, a ostalo bi pojeli sami žrtvovatelji na zajedničkoj gozbi, na takozvanoj žrtvenoj gozbi, u hramu ili kod kuće. Neki bi taj ostali dio žrtvenog mesa, iz škrtosti ili siromaštva, prodali na trgu. Moglo se je dakle dogoditi, da bi kršćani jeli takovo meso, ili svijesno učestvujući na žrtvenoj gozbi, ili nesvijesno kupivši ga na trgu. A jer doista nema neznabožačkih idola, nego je samo jedan pravi Bog, to jedenje takova idolskoga žrtvenog mesa nije zapravo po sebi zabranjeno; ali može biti grješno iz toga razloga, da se sablazne oni, koji vjeruju, da ima idolâ, kad vide, da ga jedu kršćani: ukoliko bi im se to jedenje moglo činiti kao zatajenje kršćanske vjere.

kao što ima mnogo bogova i mnogo gospodina, —

6. Ali mi imamo jednoga Boga Oca, od kojega je sve, i mi za njega, i jednoga Gospodina Isusa Krista, po kojemu je sve, i mi po njemu.

7. Ali nemaju svi znanja. Neki naime, jer su navikli na idole sve dosada, jedu meso kao idolske žrtve, i savjest njihova, jer je slaba, pogani se.

*8. A jelo nas ne preporučuje Bogu. Jer niti što gubimo, ako ne jedemo, niti što dobijemo, ako jedemo.

9. A gledajte, da kako ova sloboda vaša ne postane spoticanje slabima!

10. Jer ako tko tebe, koji imaš znanje, vidi u idolskom hramu gdje sjediš za stolom, ne će li njegova savjest, slaba budući, uslodobiti se da jede idolske žrtve?

11. I s tvojega znanja poginut će slabi brat, za kojega je Krist umro.

12. A tako kad se griješite o braću, i bijete njihovu slabu savjest, o Krista se griješite.

*13. Zato ako jelo sablažnjava brata mojega, ne ću jesti mesa do vijeka, da ne sablaznim brata svojega.

GLAVA 9.

Primjer Apostolov.

*1. Nijesam li ja slobodan? Nijesam li ja apostol? Nijesam li ja vidio Gospodina našega Isusa [Krista]? Nijeste li vi djelo moje u Gospodinu?

2. Ako drugima nijesam apostol, ali vama doista jesam, jer ste vi pečat mojega apostolstva u Gospodinu.

3. Ovo je moja obrana pred onima, koji me uspitaju:

4. Zar nemamo prava jesti i piti?

5. Zar nemamo prava sestru ženu voditi sa sobom, kao i ostali apostoli i braća Gospodnja, i Kefa?

6. Ili jedini ja i Barnaba nemamo prava ovo činiti?

*7. Tko vojuje kad o svome trošku? Tko sadi vinograd, a od roda njegova da ne jede? Tko pase stado, i od mlijeka stada ne jede?

---

(8) Vulgata ima: »Jer niti ćemo obilovati, ako budemo jeli, niti će nam nedostojati, ako ne budemo jeli« (»neque enim, si manducaverimus, abundabimus, neque, si non maducaverimus, deficiemus«).

(13) Isp. Mt 18, 6 sl.; Rimlj 14, 21.

Gl. 9. (1—27) Ovo je primjer Pavlov: On, da nikomu ne bude na teret, nije imao nikakve ženske posluge na svojim putovanjima. On nije ni od vjernikâ tražio ono, na što bi imao pravo. On propovijeda evanđelje badava, t. j. ne traži ni od koga ništa za svoje uzdržavanje. On živi od rada svojih ruku. On se odriče svega, da nikomu ne otešča primanje evanđelja.

(1) Pavao je pravi apostol, pa ima i prava jednog apostola. Ovima pravima među ostalim pripada pravo, da ga uzdržavaju općine, u kojima djeluje.

(7) I apostoli su vojnici, vinogradari, pastiri. Kao što vojnik ne smije sebi zarađivati kruh radom svojih ruku, nego ga moraju uzdržavati oni, za koje on nosi oružje; i kao što vinogradari jedu rod svojega vinograda; i kao što se pastiri hrane mlijekom svojega stada: tako se ni borci Kristovi ne smiju siliti, da zarađuju sebi svagdanji kruh radom svojih ruku. Općine su vinogradi, što su ih apostoli zasadili, i što ih obrađuju; općine su njihova stada, što ih oni pasu i čuvaju: dakle apostoli imaju pravo, da ih uzdržavaju općine.

8. Da li ja ovo govorim po čovjeku? Ne govori li ovo i zakon?

*9. Jer je u Mojsijevu zakonu napisano: »Ne zavezuj usta volu, koji vrše!« Zar se Bog brine za volove?

10. Ili govori jamačno za nas? Jer je za nas napisano: Tko ore, treba u nadi da ore, i tko vrše, u nadi će dobiti dio.

11. Ako smo mi vama duhovna dobra sijali, je li što veliko, ako mi vaša tjelesna požanjemo?

12. Ako drugi imaju pravo na vas, zašto ne mi više? Ali se ne poslužismo ovim pravom, nego sve podnosimo, da ne postavimo kakve zapreke evanđelju Kristovu.

*13. Ne znate li, da oni, koji vrše svetu službu, od svetinje se hrane, i koji žrtveniku služe, sa žrtvenikom dijele?

*14. Tako je i Gospodin zapovjedio, da oni, koji evanđelje propovijedaju, od evanđelja žive.

*15. A ja nijesam ništa od toga upotrebio. A ovo ne napisah, da tako bude meni; jer bih volio umrijeti, nego da tko slavu moju uništi.

16. Jer ako propovijedam evanđelje, nema mi hvale, jer mi je dužnost. Teško meni, ako evanđelja ne propovijedam!

*17. Jer ako ovo činim od svoje volje, plaću imam; a činim li pozvan, služba mi je povjerena.

18. Kakva mi je dakle plaća? Da propovijedajući evanđelje bez plaće propovijedam, tako da ne upotrebim svojega prava u evanđelju.

19. Jer premda sam slobodan od sviju, svima sam sebe učinio slugom, da ih više pridobijem.

20. Židovima sam bio kao Židov, da Židove pridobijem; onima, koji su pod zakonom, bio sam kao pod zakonom, premda sâm nijesam pod zakonom, da pridobijem one, koji su pod zakonom;

21. Onima, koji su bez zakona, kao da sam bez zakona, premda nijesam bez zakona Božjega, nego sam u zakonu Kristovu, da pridobijem one, koji su bez zakona.

22. Slabima bio sam slab, da slabe pridobijem; svima sam bio sve, da svakako nekoje spasim.

23. A sve činim poradi evanđelja, da bih imao dio u njemu.

24. Ne znate li, da oni, što trče u trkalištu, svi trče, ali jedan prima nagradu? Tako trčite, da dobijete!

25. A svaki, koji se bori, od svega se uzdržava: oni dakle da dobiju raspadljiv vijenac, a mi neraspadljiv.

26. Ja dakle tako trčim, ne kao na nepouzdano; tako se borim, ne kao onaj, koji bije vjetar.

27. Nego trapim tijelo svoje i zarobljavam, da kako, pošto sam drugima propovijedao, sam ne budem zabačen.

(9) Isp. 5 Mojs 25, 4.

(13) Vulgata prevodi: »Ne znate li, da oni, koji rade u svetištu« (»Nescitis, quoniam, qui in sacrario operantur«).

(14) Za apostole je to pravo, kojega se mogu odreći, a za vjernike je zapovijed.

(15) »Da tako bude meni«, t. j. da to bude meni u pohvalu.

(17—18) Apostol navodi ovdje, kako je stupio u apostolsku službu. Da je on, kao drugi apostoli, posve dragovoljno preuzeo apostolsku službu, primao bi posve osobitu plaću. Ali jer je kao primoran stupio u apostolsku službu, smije on osobitu plaću samo onda očekivati, ako se odreče prava, da ga uzdržavaju vjernici.

GLAVA 10.

Sudbina Izraelaca, koji su izašli iz Egipta, neka Korinćanima bude opomena!

*1. Ne ću vam naime zatajiti, braćo, da su oci naši svi bili pod oblakom, i svi su kroz more prošli;

*2. I svi su se u Mojsija krstili u oblaku i u moru;

*3. I svi su isto duhovno jelo jeli,

*4. I svi su pili isto duhovno piće, jer su pili od duhovne stijene, koja ih je pratila, a stijena je bila Krist.

5. Ali većina od njih nije bila po volji Bogu, jer su bili pobijeni u pustinji.

*6. A ovo se je zbilo nama za primjer, da mi ne žudimo zla, kao što su oni žudjeli.

*7. Niti budite idolopoklonici, kao neki od njih, kao što je pisano: »Sjede narod da jede i pije, i ustadoše da igraju.«

*8. Niti da griješimo bludno, kao što su neki od njih griješili bludno, i palo ih je u jedan dan dvadeset i tri tisuće.

*9. Niti da kušamo Gospodina, kao što su neki od njih kušali, i od zmija su poizginuli.

10. Niti da mrmljate, kao što su neki od njih mrmljali, i izginuli su od anđela pogubitelja.

*11. A ovo se sve u slici događalo njima, a napisano je za opomenu nama, koji živimo u posljednja vremena.

*12. Tko dakle misli, da stoji, neka gleda, da ne padne!

Gl. 10. (1—13) Premda je Izrael primio od Boga tolike milosti (1—4), ipak poradi svoje pohote i neuzdržljivosti nije u većini unišao u Obećanu zemlju (5—10). To je primjer i živa opomena vjernicima. Nije svaki, koji je primio od Boga velike milosti, siguran za svoje vječno spasenje (11—13).

(1) Krštenje i Presveta Euharistija jesu najveća dobročinstva, što ih mogu primiti kršćani. Krštenje uvodi čovjeka u borbu, Euharistija mu daje novih snaga za borbu.

(2) Mojsije jest slika Kristova. Kao što je Spasitelj u Novom Zavjetu, tako je Mojsije bio u Starom Zavjetu posrednik između Boga i naroda. Oblak je bio slika Duha Svetoga, koji se je imao podijeliti na krštenju. Prolaz kroz Crveno more suhom nogom jest slika uronjenja u vodu na krštenju.

(3) Mana i po svojem postanju, i po svojoj naravi, i po svojoj važnosti bila je čudesna, pa se zato zove duhovno jelo.

(4) »Duhovna stijena«, a ne tvarna (materijalna) stijena. I po mozajičkom pripovijedanju bio je Gospod (Jahve), »koji se je našao pred Mojsijem na stijeni na Horebu« (2 Mojs 17, 6); Gospod je, koji je dao da provrije čudesna voda; Gospod je vječna Riječ, Krist, koji je vodio pustinjom izabrani narod u Obećanu zemlju. Gospod je dao narodu čudesnu vodu, a ne ona tvarna i nepokretna stijena. Zato »duhovna stijena«.

(6) Isp. 4 Mojs 11, 4 sl.

(7) Isp. 2 Mojs 32, 6.

(8) »Dvadeset i tri tisuće«; u 4 Mojs 25, 9 stoji: »dvadeset i četiri tisuće«. Možebit je pogrješka prepisivača.

(9) Vulgata ima: »Niti da kušamo Krista« (»Neque tentemus Christum«).

(11) »Posljednja vremena« jesu vremena od prvoga do drugoga dolaska Kristova, od zemaljskoga kraljevstva Mesijina do promjene toga kraljevstva u nebesko.

(12) Zaključak svega, što se prije reklo.

*13. Kušanje nije došlo na vas osim čovječjega. Ali je vjeran Bog, koji vas ne će pustiti, da se iskušate većma, nego što možete, nego će učiniti s kušanjem povoljan izlaz, da mognete podnijeti.

*14. Zato, ljubljeni, bježite od idolopoklonstva!

15. Kao mudrima govorim: sudite vi [sami], što govorim!

*16. Kalež blagoslova, koji blagosivamo, nije li zajednica krvi Kristove? Kruh, koji lomimo, nije li zajednica tijela Kristova?

17. Jer jedan kruh, jedno smo tijelo mnogi, jer svi smo dionici jednoga kruha.

18. Gledajte Izraela po tijelu: koji jedu žrtve, nijesu li zajedničari žrtvenika?

19. Što dakle govorim? idolska žrtva da je što? ili idol da je što?

20. Ali što žrtvuju neznabošci, đavolima žrtvuju, a ne Bogu. A ja ne ću, da vi budete zajedničari s đavolima.

21. Ne možete piti kaleža Gospodnjega i kaleža đavolskoga; ne možete biti zajedničari stola Gospodnjega i stola đavolskoga.

22. Ili da izazivamo Gospodina? Zar smo jači od njega?

23. Sve [mi] je slobodno, ali nije sve na korist; sve mi je slobodno, ali sve ne ide na dobro.

24. Nitko neka ne traži, što je njegovo, nego što je drugoga!

*25. Sve, što se prodaje na trgu, jedite, i ništa ne ispitujte poradi savjesti;

*26. Jer je Gospodnja zemlja i sve, što je na njoj.

27. Ako li vas tko od nevjernika pozove, i hoćete ići, jedite sve, što se donese pred vas, i ništa ne ispitujte poradi savjesti!

*28. A ako li vam tko rekne: »Ovo je idolska žrtva«, ne jedite radi onoga, koji je kazao, i poradi savjesti;

29. Ali ne velim poradi savjesti tvoje, nego drugoga; jer zašto da moju slobodu sudi savjest drugoga?

30. Ako ja sa zahvalom uživam, zašto da me psuju za ono, za što ja zahvaljujem?

(13) Vulgata ima: »Kušanje neka vas ne zahvati osim čovječjega« (»Tentatio vos non apprehendat nisi humana«). Na svu priliku taj je Vulgatin »apprehendat« pogrješka; stari rukopisi, većina sv. Otaca i rimski misal imaju »apprehendit«. — Apostol razlikuje dvije vrste kušanja ili napasti: napasti, što napadnu čovjeka bez njegove krivnje i ne prouzrokuju kakvu veliku opasnost, jer tu ne fali Božja pomoć za pobjedu (r. 13); druge napasti, koje treba na svaki način izbjegavati, jesu one, kojima se čovjek izvrgava svojevoljno bez potrebe i koristi (r. 14). Napast je sve ono, što čovjeka navodi na grijeh i može da bude uzrok njegovu duševnom padu.

(14—22) Kao što je pričest vjernikâ sjedinjenje s tijelom i krvlju Kristovom, tako je učestvovanje na neznabožačkim žrtvenim gozbama zajedništvo s idolima ili dapače sa zlim dusima, koji stoje iza idolâ. Nitko ne može biti za stolom Kristovim i ujedno za stolom zlih duhova.

(16) »Kalež«, čaša euharistijska (isp. Mt 26, 27; Mk 14, 23). — »Kruh« nebeski euharistijski (isp. Lk 22, 19; Dap 2, 46).

(25) »Ništa ne ispitujte poradi savjesti«, t. j. ne pitajte, je li to meso, što je na prodaju, dio od žrtve idolske.

(26) Isp. Ps 24 [23], 1; 1 Tim 4, 4.

(28) »A ako li vam tko rekne«, t. j. tko od drugova za stolom, na svu priliku, po mišljenju Apostolovu, koji kršćanin slabe savjesti (8, 7 sl.).

*31. Ako dakle jedete, ako li pijete, ako li drugo što činite, sve na slavu Božju činite!

32. Ne budite na sablazan ni Židovima, ni neznabošcima, ni Crkvi Božjoj;

33. Kao što i ja u svemu svima ugađam, ne tražeći svoje koristi, nego mnogih, da se spase.

GLAVA 11.

Žena na crkvenim sastancima. O svetkovanju večere Gospodnje.

1. Ugledajte se na mene, kao i ja na Krista!

*2. A hvalim vas, [braćo,] što se u svemu mene spominjete i držite propise, kao što vam predadoh.

*3. Ali hoću, da vi znate, da je svakome mužu glava Krist, a muž je glava ženi, a Bog je glava Kristu.

*4. Svaki muž, koji se moli ili prorokuje s pokrivenom glavom, sramoti glavu svoju.

*5. A svaka žena, koja se moli ili prorokuje gologlava, sramoti glavu svoju, jer je svejedno, kao da je ostrižena.

6. Jer ako se ne pokriva žena, neka se striže; ako li je ružno ženi strići se ili glavu brijati, neka se pokriva!

7. Ali muž ne treba pokrivati glave, jer je slika i slava Božja, a žena je slava muževlja.

8. Jer nije muž od žene, nego žena od muža.

9. Jer muž nije stvoren radi žene, nego žena radi muža.

*10. Zato žena treba da ima znak vlasti na glavi poradi anđelâ.

*11. Ipak niti je žena bez muža, niti muž bez žene u Gospodinu.

12. Jer kako je žena od muža, tako je i muž po ženi; a sve je od Boga.

13. Sami među sobom sudite: je li lijepo, da se žena gologlava moli Bogu?

14. Ne uči li vas i sama priroda, da je mužu sramota, ako nosi dugu kosu?

15. A ženi je ures, ako nosi dugu kosu, jer joj je kosa dana mjesto pokrivala.

*16. Ako li tko misli, da se može prepirati, [neka zna,] mi takva običaja nemamo, niti općine Božje.

---

(31) I u stvarima neznatnim neka kršćani ništa ne čine, što umanjuje slavu Božju, dapače neka gledajú, da sve okrenu na što veću slavu Božju!

Gl. 11. (2—12) U Korintu su muževi po grčkom običaju dolazili na javne sastanke s nepokrivenom glavom, a žene bi pokrivale glavu koprenom. Neke žene, čini se, skidale bi tu koprenu, koja je bila znak podređenja mužu. U tom vidi Apostol pokušaj nepristojne slobode i traži, da se ostane kod staroga običaja. Obrazlaže svoj zahtjev odnosom žene prema mužu (2—6) i Svetim Pismom (7—12).

(3) »Bog je glava Kristu« kao čovjeku.

(4) »Sramoti glavu svoju«: muž, kad na službi Božjoj pokriva glavu svoju, pokazuje, da je podložan drugome čovjeku, on, koji na zemlji vidljivo predstavlja Boga-Čovjeka, Krista. A to je sramota.

(5) »Sramoti glavu svoju«: žena na službi Božjoj gologlava pokazuje svoju nečednost i nepodložnost mužu, koji joj je glava.

(10) Uz dometak »poradi anđelâ« misli Apostol na Iz 6, 2 i hoće da ženama predoči anđele kao uzor i primjer za njihovo vladanje kod službe Božje.

(11) Vulgata ima: »Ipak niti je muž bez žene, niti žena bez muža u Gospodinu« (»Verumtamen neque vir sine muliere, neque mulier sine viro in Domino«). — »U Gospodinu«, u Isusu Kristu, u vrhunaravnom redu milosti jednakost je među mužem i ženom (isp. Gal 3, 28; Mt 22, 30).

(16) »Niti općine Božje«; Vulgata: niti općina Božja« (»neque ecclesia Dei«).

*17. A kad ovo određujem, ne hvalim, da se ne na bolje, nego na gore sastajete.
18. Prvo naime, kad se sastajete na sastanak, čujem, da imaju razdori među vama; i nešto vjerujem od toga.
19. Jer treba da budu i krive nauke, da se pokažu, koji su prokušani među vama.
20. Kad se dakle sastajete zajedno, da se ne jede večera Gospodnja.
21. Jer svaki svoju večeru uzme najprije da jede; i jedan gladuje, a drugi se opija.
22. Zar nemate kuća da jedete i pijete? Ili prezirete Crkvu Božju, i sramotite one, koji nemaju? Što ću vam reći? Da vas pohvalim? U tom vas ne hvalim.
23. Jer ja primih od Gospodina, što vam i predadoh, da Gospodin [Isus] onu noć, u koju je bio izdan, uze kruh,
*24. I zahvalivši prelomi i reče: »[Uzmite i jedite!] Ovo je tijelo moje [koje se predaje] za vas; ovo činite na moju uspomenu!«
25. Tako i kalež po večeri, govoreći: »Ovaj je kalež Novi Zavjet u mojoj krvi; ovo činite, kadgod pijete, na moju uspomenu!«
*26. Jer kadgod jedete kruh ovaj i pijete kalež, smrt Gospodnju navješćujete, dok ne dođe.
*27. Tko dakle nedostojno jede kruh ovaj ili pije kalež Gospodnji, kriv je tijelu i krvi Gospodnjoj.
*28. Zato neka čovjek ispituje sam sebe, i onda od kruha neka jede i od kaleža neka pije!
29. Jer tko jede i pije [nedostojno], sud sebi jede i pije, ne razlikujući tijela Gospodnjega.
*30. Zato su među vama mnogi slabi i bolesni, i preminuše mnogi.
31. Jer kad bismo sami sebe sudili, ne bismo bili suđeni.
32. Ali kad nas sudi Gospodin, kazni nas, da se ne osudimo sa svijetom.
33. Zato, braćo moja, kad se sastajete da jedete, iščekujte jedan drugoga!
34. Ako li je tko gladan, neka jede kod kuće, da se na sud ne sastajete. A ostalo ću urediti, kad dođem.

(17—34) Oponašajući posljednju večeru Isusovu spajali bi prvi kršćani sa svetkovanjem svete Euharistije ujedno i zajedničku gozbu ljubavi, što je služila potpori siromašne subraće. Ali dogodilo bi se, da su neki jela, što bi ih donijeli sa sobom, sami brže pojeli, a siromasima ništa ne ostavili. Stim je ta gozba izgubila svoj značaj ljubavi na štetu siromahâ i na sramotu cijele općine. Da pokaže Korinćanima, da se takvo postupanje protivi svetkovanju svete Euharistije, podsjeća ih Apostol na Gospodnje riječi ustanove. Tko dakle s takvim bez ljubavi postupanjem pristupa k Stolu Gospodnjemu, taj navlači na se osudu, jer jede tijelo Gospodnje i pije krv Gospodnju kao kakvo obično jelo.

(17) »A kad ovo određujem«: ovo, t. j. što je prije rečeno; drugo (Vulgata), što slijedi.

(24) Riječi u zaporci uzete su iz Vulgate. — »Ovo je tijelo moje [koje se predaje] za vas«; neki rukopisi: »koje se lomi za vas«, ili: »koje je za vas«. — »Ovo činite na moju uspomenu!« Ovim riječima daje Isus apostolima i po njima svećenicima svih vremena vlast pretvorbe ili konsekracije (posvedbe). Sabor Tridentski, 22, 2.

(26) Sve glagole u ovom retku ima Vulgata u futuru (u budućem vremenu).

(27) Iz ove rečenice vidi se, da je pod svakom od obiju prilika nazočan cijeli Krist.

(28) Ako je tko u teškom grijehu, neka se učini dostojnim u svetoj ispovijedi, kako to izrijekom zahtijeva zapovijed svete Crkve.

(30) Čini se, da ovaj redak govori o doista fizički slabim, bolesnim i mrtvim; ta ih je kazna snašla za profanaciju (oskvrnu) svete Euharistije.

GLAVA 12.

Čudesni darovi Duha Svetoga. Crkva duhovno tijelo Kristovo.

*1. A za duhovne darove ne ću, braćo, da vi ne znate.

2. Znate, kad ste bili neznabošci, dadoste se slijepo voditi k nijemim idolima.

3. Zato vam dajem na znanje, da nitko, koji govori u Duhu Božjem, ne kaže: »Proklet Isus«; i nitko ne može reći: »Gospodin Isus«, osim u Duhu Svetom.

4. Milosni su darovi različni, ali je isti Duh.

5. I različne su službe, ali je isti Gospodin.

6. I različna su djelovanja, ali je isti Bog, koji djeluje sve u svima.

7. A svakomu se daje objava Duha na korist.

*8. Jer jednomu se daje po Duhu riječ mudrosti, drugomu riječ znanja po istom Duhu;

9. Drugomu vjera u istom Duhu, drugomu milosni dar liječenja u jednom Duhu;

10. Drugomu, da čini čudesa, drugomu proroštvo, drugomu, da razlikuje duhove, drugomu različni jezici, drugomu, da tumači jezike.

11. A ovo sve čini jedan i isti Duh, koji razdjeljuje svakome, kako hoće.

*12. Jer kao što je tijelo jedno i ude ima mnoge, a svi udi tijela, premda su mnogi, jedno su tijelo, tako i Krist.

13. Jer jednim Duhom mi se svi krstimo u jedno tijelo, bili Židovi ili neznabošci, ili robovi ili slobodni; i svi se jednim Duhom napojismo.

14. Jer i tijelo nije jedan ud, nego mnogi.

15. Ako reče noga: »Jer nijesam ruka, nijesam od tijela«, zar zato nije od tijela?

16. I ako reče uho: »Jer nijesam oko, nijesam od tijela«, zar zato nije od tijela:

17. Kad bi sve tijelo bilo oko, gdje bi bio sluh? Kad bi sve bilo sluh, gdje bi bio vonj?

18. Ali eto Bog postavi ude, svaki od njih u tijelu, kako je htio.

19. A kad bi svi bili jedan ud, gdje bi bilo tijelo.

20. A sad su mnogi udi, ali jedno tijelo.

21. A oko ne može reći ruci: »Ne trebam te«; ili opet glava nogama: »Ne trebate mi«.

22. Nasuprot, mnogo su više potrebni udi tijela, koji izgledaju slabiji.

Gl. 12. (1) U prvoj Crkvi opremio je Duh Sveti pojedine vjernike svojim izvanrednim darovima i milostima, da budu na diku Crkvi i na pouku nevjernicima. I u Korintu je bilo mnogo takovih vjernika. Ali ih se ipak našlo, koji nijesu znali, kako treba upotrebiti te čudesne darove Božje, pa su se uvukli kojekakvi neredi na crkvenim sastancima i kod službe Božje. Zato sad hoće sv. Pavao da pouči korintsku općinu u tom predmetu.

(8—10) Riječ ili dar mudrosti i znanja jest sposobnost objasniti i objaviti duboke i mudre odluke i misli božanske u lijepom, privlačnom i razumljivom obliku. Riječ ili dar vjere jest izvanredna jakost i stalnost u vjeri. Dar jezika jest sposobnost u vjerskom zanosu govoriti jezike strane, nenaučene.

(12—31) Apostol isporeďuje Crkvu s čovječjim tijelom. Kao što je tijelo čovjeka jedna jednina, a ima ipak mnoge ude, tako je i Crkva jedno, a ima ipak još mnoge ude (12—20). I kao što mnogi udi čovječjega tijela harmonički (skladno) jedan u drugi hvata (21—26), tako i udi Kristova tijela, uza sve različne darove i milosti, harmonički sudjeluju na dobro i korist cjeline (26—31).

(12) Crkva je još nazvana tijelom Kristovim u Ef 1, 23; 4, 12; 5, 30 i t. d. Isp. Kol. 1, 18.

23. I s većim poštovanjem pazimo na one ude tijela, koje smatramo kao manje ugledne. I nepristojne svoje ude pokrivamo s osobitom pristojnošću.
24. A pristojni naši ne trebaju ništa. Ali Bog složi tijelo i slabijemu udu više dade časti,
25. Da ne bude razdora u tijelu, nego da se udi jednako brinu jedan za drugoga.
26. I ako strada jedan ud, s njim stradaju svi udi; ili ako se slavi jedan ud, s njim se raduju svi udi.
27. A vi ste tijelo Kristovo, i pojedini udi.
*28. I jedne postavi Bog u Crkvi, prvo kao apostole, drugo kao proroke, treće kao učitelje, onda sile čudesne, zatim darove liječenja, pomaganja, upravljanja, različne jezike.
29. Zar su svi apostoli? Zar su svi proroci? Zar su svi učitelji? Zar su svi čudotvorci?
30. Zar svi imaju darove liječenja? Zar svi govore jezike? Zar svi tumače?
*31. A trsite se za najveće darove! I pokazat ću vam još izvrsniji put.

GLAVA 13.

Hvalospjev ljubavi.

*1. Ako jezike ljudske i anđeoske govorim, a ljubavi nemam, onda sam kao mjed, koja ječi, ili praporac, koji zveči.
2. I ako imam proroštvo i znam sve tajne i sve znanje, i ako imam svu vjeru, da i gore premještam, a ljubavi nemam, ništa sam.
3. I ako razdam sve imanje svoje, i ako predam tijelo svoje, da se sažeže, a ljubavi nemam, ništa mi ne koristi.
4. Ljubav dugo trpi, dobrostiva je; ljubav ne zavidi, ne hvasta se, ne nadima se.
5. Ne čini što ne valja, ne traži svoje, ne razdražuje se, ne misli o zlu,
6. Ne raduje se nepravdi, a raduje se istini,
*7. Sve pokriva, sve vjeruje, svemu se nada, sve trpi.
8. Ljubav nikad ne prestaje, a proroštva ako će i prestati, ili jezici ako će umuknuti, ili znanje ako će proći.
9. Jer dijelom znamo i dijelom prorokujemo.
10. A kad dođe, što je savršeno, prestat će, što je djelomično.
11. Kad sam bio dijete, govorio sam kao dijete, mislio sam kao dijete, sudio sam kao dijete. Kad sam postao muž, odbacio sam, što je bilo djetinje.
*12. Jer gledamo sad kroz ogledalo u zagonetki, a tada ćemo licem u lice. Sad poznajem dijelom, a tada ću poznati, kao što sam i poznat.

(28) Vulgata iza »različne jezike« pridodaje: »tumačenja govorâ« (interpretationes sermonum«).
(31) »Za najveće darove«! Vulgata ima: »za bolje darove« (»charismata meliora«).
Gl. 13. (1—3) Najveći darovi (charismata), darovi proroštva, mudrosti i znanja, čudotvorna vjera ne koriste ništa za život kršćanski, za život vječni bez prave ljubavi prema Bogu i bližnjemu.
(7) »Sve pokriva«, t. j. sve ispričava; Vulgata: »sve podnosi« (»omnia suffert«).
(12) Sad nam trebaju sredstva, da spoznamo Boga; spoznajemo ga u prirodi i u Isusu, u njegovu životu i u njegovoj nauci, dakle u slici, ostaje dakle tmina i tajna, kroz koju ne možemo, i kojoj se vjerom moramo podvrći. Drukčije će biti u blaženom životu, kad uzgledamo Boga, kakav je u sebi.

*13. A sad ostaje vjera, ufanje, ljubav, ovo troje, ali je najveća među njima ljubav.

GLAVA 14.

O upotrebi duhovnih darova.

1. Težite za ljubavlju! Revnujte za duhovne darove, a osobito, da prorokujete!

*2. Jer koji govori jezikom, ne govori ljudima, nego Bogu, jer nitko ne razumije, a Duhom govori tajne.

*3. A koji prorokuje, govori ljudima za popravljanje i opomenu i utjehu.

4. Koji govori jezike, sebe popravlja, a koji prorokuje, općinu [Božju] popravlja.

5. A želim, da vi svi govorite jezike, a još više da prorokujete; jer je veći onaj, koji prorokuje, negoli onaj, koji govori jezike, osim ako tumači, da se općina popravlja.

6. A sad, braćo, ako dođem k vama jezike govoreći, što ću vam koristiti, ako vam ne govorim ili u otkrivenju, ili u znanju, ili u proroštvu, ili u nauci?

7. Već je tako kod neživih stvari, koje jedan glas daju od sebe, kod svirale ili citare. Ako one različna glasa ne daju, kako će se razumjeti, što se svira ili igra?

8. Jer ako truba dadne nejasan glas, tko će se spremiti na boj?

9. Tako i vi, ako nerazumljivu riječ reknete jezikom, kako će se razumjeti, što se govori? Jer ćete govoriti u vjetar.

10. Tolike su vrste jezika na svijetu, i nijedan nije bez glasa.

11. Ako dakle ne znam sile glasa, bit ću tuđinac onome, kome govorim, i onaj, koji govori, bit će meni tuđinac.

12. Tako i vi, jer revnujete za duhovne darove, gledajte da obilujete onima, koji su na popravljanje općine!

13. Zato, koji govori jezikom, neka se moli, da protumači.

*14. Jer ako se jezikom molim, moj se duh moli, a um je moj bez ploda.

15. Što dakle? Molit ću se duhom, a molit ću se i umom; pjevat ću hvalu duhom, a pjevat ću i umom.

*16. Inače, ako zahvaljuješ duhom, kako će onaj, koji zauzima mjesto nevježe, reći Amen na tvoju zahvalu, kad ne zna, što govoriš?

17. Jer ti doduše dobro zahvaljuješ, ali se drugi ne popravlja.

*18. Hvala Bogu, govorim jezicima većma od sviju vas.

(13) Bogoslovske kreposti svima su vjernicima uvijek neophodno potrebne, zato ostaju one u vojujućoj Crkvi sve do drugoga dolaska Kristova. A jedna krepost ostaje i u drugom životu, ona, koja nadvisuje druge obadvije, ljubav.

Gl. 14. (2) Dar jezikâ jest dar govoriti strane jezike, kojih taj govornik nije učio.

(3) Dar proroštva bio je poticaj Duha Svetoga, da opominje i na sve kreposti upućuje.

(14) »A um je moj bez ploda«: za ekstaze (ushita) onoga, koji govori jezikom, um (νοῦς, mens) ostaje neaktivan (nedjelatan); on je »bez ploda« za se i za druge.

(16) Kad bi biskup ili svećenik ili sam prorok ili koji jezikom nadaren predmolio, odgovorila bi sva općina Amen, i tako bi se srcem i dušom pridružila toj molitvi. Taj je običaj i danas u Crkvi. Na molitvu svećenikovu odgovara puk: »Amen«, što znači: »Tako neka bude!« — »Nevježa«, t. j. čovjek iz puka.

(18) Vulgata prevodi: »Hvala Bogu mojemu, što govorim jezikom sviju vas« (»gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor«).

19. Ali na sastanku volim pet riječi umom svojim reći, da i druge poučim, negoli deset tisuća riječi jezikom.
20. Braćo, ne budite djeca umom, nego pakošću budite djeca, a razboritošću budite savršeni!
*21. U zakonu je pisano: »Tuđim jezicima i tuđim usnama govorit ću narodu ovome, i ni tako me ne će poslušati, govori Gospodin.«
22. Dakle su jezici za znak ne onima, koji vjeruju, nego onima, koji ne vjeruju; a proroštvo ne onima, koji ne vjeruju, nego onima, koji vjeruju.
23. Ako se dakle skupi sva općina zajedno, i svi uzgovore jezicima, a uniđu nevježe [ili nevjernici], ne će li reći, da ludujete?
24. A ako svi prorokuju, a uniđe kakav nevjernik ili nevježa, bude pokaran od sviju i suđen od sviju.
*25. Tajne srca njegova bivaju očitovane, i tako će pasti ničice i poklonit će se Bogu, priznajući, da je zaista Bog u vama.
26. Što će se dakle činiti, braćo? Kad se sastajete, svaki [vas] ima hvalospjev, ima nauku, ima otkrivenje, ima jezik, ima tumačenje; sve neka bude na popravljanje!
27. Ako govori tko jezikom, po dvojica, ili najviše po trojica, i po redu, a jedan neka tumači!
28. Ako li nema tumača, neka šuti na sastanku, a sebi neka govori i Bogu!
29. A proroci dva ili tri neka govore, i drugi neka rasuđuju!
30. Ako li se otkrije što drugome, koji sjedi, prvi neka šuti!
31. Jer možete prorokovati svi, jedan po jedan, da se svi uče, i svi da se tješe.
32. I duhovi proročki pokoravaju se prorocima;
*33. Jer Bog nije Bog nesloge, nego mira. Tako je u svima općinama svetih.
*34. žene neka šute na sastancima, jer se njima ne dopušta da govore, nego da budu pokorne, kao što i zakon govori.
35. Ako li hoće čemu da se nauče, kod kuće muževe svoje neka pitaju, jer je ružno ženi da govori na sastanku.
*36. Je li od vas izašla riječ Božja? ili je k vama samima došla?
37. Ako tko misli, da je prorok ili duhovan, neka zna: što vam pišem, Gospodnja je zapovijed.
38. Ako li tko ne zna, ne će biti pripoznat.
39. Dakle, braćo, nastojte da prorokujete, i ne zabranjujte govoriti jezicima!
40. A sve neka bude pošteno i uredno!

(21—22) Kad Izrael nije više slušao proroke, pusti Bog za kaznu da dođu na taj narod Asirci s tuđim jezikom. Tako je govor jezikom najprije znak kazne za tvrdokorno nevjerje. Nasuprot proročki govor, što ga svi razumiju, jest znak milosti za vjernike, t. j. on je na korist i na popravljanje vjernicima.

(21) Isp. Iz 28, 11. 12.

(25) Pouke i opomene, o kojima Apostol govori ovdje, i danas se još drže u domaćem jeziku.

(33) Mjesto: »Tako je u svima općinama svetih«, ima Vulgata: »Kako učim i u svim općinama svetih« (»sicut et in omnibus ecclesiis sanctorum doceo«).

(34) Isp. 1 Mojs 3, 16.

(36) Korint nije prva i jedina općina i zato ne može za se zahtijevati iznimku.

GLAVA 15.

Vjera u uskrsnuće.

1. A obznanjujem vam, braćo, evanđelje, koje sam vam propovijedao, koje ste i primili, u kojemu i stojite,
2. Po kojemu se i spasavate, ako držite, kako sam vam propovijedao, osim ako uzalud vjerovaste.
3. Jer sam vam najprije predao, što sam i primio, da je Krist umro za grijehe naše po Pismima;
4. I da je pokopan, i da je uskrsnuo treći dan po Pismima;
*5. I da se je javio Kefi, potom dvanaestorici;
*6. A zatim se je javio braći, kojih je bilo više od pet stotina zajedno. Od njih mnogi žive i sad, a neki usnuše;
7. A potom se je javio Jakovu, onda svima apostolima;
*8. A poslije sviju javio se i meni kao kakvu nedonoščetu.
9. Jer sam ja najmanji među apostolima, koji nijesam dostojan zvati se apostol, jer sam progonio Crkvu Božju.
10. Ali po milosti Božjoj jesam, što jesam, i milost njegova prema meni nije bila prazna, nego sam radio više od sviju njih, ali ne ja, nego milost Božja, koja je sa mnom.
11. Bio dakle ja, bili oni, tako propovijedamo, i tako vjerovaste.
*12. A ako se Krist propovijeda, da je uskrsnuo od mrtvih, kako govore neki među vama, da nema uskrsnuća mrtvih?
13. A ako nema uskrsnuća mrtvih, to nije ni Krist uskrsnuo.
14. A ako Krist nije uskrsnuo, uzalud je dakle propovijedanje naše, a uzalud je i vjera vaša.
15. A nalazimo se i lažni svjedoci Božji, što smo svjedočili proti Bogu, da je uskrisio Krista, kojega nije uskrisio, ako doista mrtvi ne uskršavaju.
16. Jer ako mrtvi ne uskršavaju, ni Krist nije uskrsnuo.
*17. A ako Krist nije uskrsnuo, uzalud je vjera naša, jer ste u grijesima svojim.
18. Dakle i oni, koji usnuše u Kristu, izgiboše.
19. Ako se samo u ovom životu uzdamo u Krista, bjedniji smo od sviju ljudi.
*20. A sad je Krist uskrsnuo od mrtvih, prvenac onima, koji usnuše.
*21. Jer kako po čovjeku smrt, tako dođe i uskrsnuće mrtvih po čovjeku.

Gl. 15. (5) »Kefa«, Petar, Lk 24, 34. — »Dvanaestorici«: »dvanaestorica« označuje zbor apostola (Iv 20, 19 sl.); Vulgata i neki rukopisi imaju: »jednaestorici«, jer je Juda bio izlučen.

(6) »Pet stotina braće«: javio im se Isus na gori galilejskoj (Mt 26, 32; 28, 10. 16—20).

(8) »Javio se i meni« na putu u Damask (Dap 9, 3 sl.). »Kao kakvu nedonoščetu«: kao djetetu, što se rodi nedozrelo. Apostol hoće reći, da on, kad je bio pozvan, nije bio spreman, nije bio zreo za apostolsku službu. Bio je nedostojan i slab.

(12—19) Bez uskrsnuća Kristova bilo bi otkupljenje i evanđelje, bila bi vjera i nada u drugi, vječni život samo jedna prazna i luda tlapnja.

(17) Ako Krist nije uskrsnuo, onda on nije pravi Mesija, jer je Mesija po Sv. Pismu morao uskrsnuti. Ako Krist nije pravi Mesija, onda on nije onaj, koji je po Sv. Pismu morao zadovoljiti za naše grijehe, dakle nijesu nam grijesi još otpušteni.

(20—22) Krist kao prvenac usnulih i kao drugi Adam jamči za uskrsnuće svih ljudi.

(21) Isp. Rimlj 5, 12 sl.

*22. Jer kako u Adamu svi umiru, tako će i u Kristu svi oživjeti.
23. Ali svaki u svom redu: prvenac Krist; potom oni, koji su Kristovi, i koji vjerovaše u njegov dolazak.
24. Onda svršetak, kad preda kraljevstvo Bogu i Ocu, i kad dokine svako poglavarstvo i svaku vlast i silu.
25. Jer njemu valja kraljevati, dok ne podloži sve neprijatelje pod noge svoje.
26. A kao posljednji će se neprijatelj uništiti smrt;
*27. »Jer je sve pokorio pod noge njegove.« A kad veli, da je sve [njemu] pokoreno, jasno je, da je osim onoga, koji je njemu sve pokorio.
28. A kad mu bude sve pokoreno, tada će se i sam Sin pokoriti onome, koji mu je sve pokorio, da bude Bog sve u svemu.
*29. Inače, što čine oni, koji se krste za mrtve? Ako mrtvi uopće ne uskršavaju, što se i krste za njih?
30. Zašto i mi podnosimo pogibli svaki čas?
31. Svaki dan umirem, tako mi, braćo, vaše slave, koju imam u Kristu Isusu, Gospodinu našemu!
*32. Jer ako sam se po čovjeku borio sa zvjeradi u Efezu, kakva mi je korist? Ako mrtvi ne uskršavaju, »sjedimo i pijmo, jer ćemo sutra umrijeti.«
*33. Ne dajte se zavesti: zli razgovori kvare dobro ćudoređe.
*34. Otrijeznite se kako treba, i ne griješite, jer neki ne znadu za Boga; na sramotu vam kažem.
*35. Ali će reći tko: Kako će uskrsnuti mrtvi? i u kakvu će tijelu doći?
*36. Bezumniče, ti što siješ, ne će oživjeti, ako ne umre.

(22) Kao što je Adam u smrtnom životu naš otac, tako je Krist u duhovnom; kao što smo mi svi u Adamu sagriješili i u njemu kaznu smrti na se navukli, tako se u Kristu vraćamo opravdani na nov život.

(27) Isp. Ps 8, 7.

(29) »Inače«, t. j. ako nema uskrsnuća. Krstiti se za mrtvoga nema smisla, ako je njegovo tijelo samo prah u zemlji i ostaje prah u zemlji. A što znače riječi »krstiti se za mrtve«, to je sigurno bilo dobro poznato Korinćanima. Nama, pa i sv. Ocima, one su jedna zagonetka. Neki tumači rješavaju tu zagonetku ovako: U Korintu su neki vjerovali, da svojim preminulim neznabožačkim rođacima mogu pribaviti milost otkupljenja tako, da se dadnu krstiti za njih. Apostol ne odobrava to mišljenje, nego samo pokazuje stim, da takvo vjerovanje i postupanje pretpostavlja vjeru u uskrsnuće.

32) Isp. Dap 19, 25 sl.; 20, 19; 2 Tim 4, 17. — »Po čovjeku« (κατὰ ἄνθρωπον), načinom čovjeka, kao čovjek. — »Sa zvjeradi«, t. j. s divljim i neprijateljskim ljudima. — »Ako mrtvi ne uskršavaju«: Vulgata ovu rečenicu veže s predašnjom. — Isp. Iz 22, 13; Mudr 2, 6.

(33) »Zli razgovori kvare dobro ćudoređe«; drugi (Crampon, Rösch) prevode: »zla društva«, »zlo drugovanje«. Ove riječi grčkoga pjesnika Menandra (342.—290. pr. Kr.) ušle su u poslovicu (in proverbium abierunt).

(34) »Otrijeznite se kako treba«, t. j. ozbiljno, pravo (δικαίως). Vulgata ima »justi«, pravednici, u apostrofi (u nagovoru).

(35) Kako može biti, da uskrsnu mrtvi? I kako će biti tijelo uskrsnuloga? Na prvo pitanje odgovara Apostol u r. 36.—38., na drugo u r. 39.—49.

(36—38) Kao što sjeme mora najprije u zemlji umrijeti i istruhnuti, prije nego oživi nanovo, tako mora i naše tijelo najprije umrijeti i prijeći u truhlost, prije nego uskrsne na vječni život (isp. Iv 12, 24) Ali je uskrsnulo tijelo neprispodobivo savršenije negoli truhljivo, kao što je i biljka savršenija od sjemena.

37. I što siješ, ne siješ tijelo, koje će biti, nego golo zrno, bilo pšenično ili drugo kakvo.

38. A Bog mu daje tijelo, kako hoće, i svakom sjemenu svoje tijelo.

*39. Nije svako tijelo isto tijelo, nego je drugo čovječje, a drugo je stoke, drugo ptičje, a drugo riblje.

40. I imaju tjelesa nebeska, i tjelesa zemaljska; ali je druga slava nebeskima, a druga zemaljskima.

41. Druga je slava suncu, i druga slava mjesecu, [i] druga slava zvjezdama; jer se zvijezda od zvijezde razlikuje u slavi.

*42. Tako i uskrsnuće mrtvih. Sije se u raspadljivosti, ustaje u neraspadljivosti.

43. Sije se u sramoti, ustaje u slavi; sije se u slabosti, ustaje u sili;

44. Sije se tijelo tjelesno, ustaje tijelo duhovno. Ako ima tjelesno, ima i duhovno.

*45. Tako je i pisano: »Prvi [čovjek] Adam postade duša živa«, posljednji Adam duh, koji oživljuje.

46. Ali nije prvo duhovno, nego tjelesno, pa onda duhovno.

47. Prvi je čovjek od zemlje, zemljan, drugi čovjek s neba.

48. Kakav je zemljani, takvi su i zemljani; i kakav je nebeski, takvi su i nebeski.

49. I kako smo nosili sliku zemljanoga, nosit ćemo i sliku nebeskoga.

50. A ovo kažem, braćo, da tijelo i krv ne mogu baštiniti kraljevstva Božjega, niti raspadljivost baštini neraspadljivost.

*51. Evo vam kazujem tajnu: Svi ne ćemo usnuti, ali svi ćemo se promijeniti;

52. Iznenada, u trenutku oka, u posljednjoj trubi; jer će zatrubiti, i mrtvi će uskrsnuti neraspadljivi, i mi ćemo se promijeniti.

53. Jer ovo raspadljivo treba da se obuče u neraspadljivost, i ovo smrtno da se obuče u besmrtnost.

*54. A kad se ovo raspadljivo obuče u neraspadljivost, i ovo se smrtno obuče u besmrtnost, onda će se ispuniti riječ, što je napisana: »Pobjeda proguta smrt.

*55. Gdje je, smrti, pobjeda tvoja? Gdje je, smrti, žalac tvoj?«

*56. A žalac je smrti grijeh, a sila je grijeha zakon.

(39—41) Proslavljeno tijelo stoji visoko nad zemaljskim. To objašnjava Apostol prispodobama iz područja zemaljskih i nebeskih tjelesa.

(42—44) Uskrsnulo tijelo dobiva četiri vlastitosti: neraspadljivost i stim nesposobnost za trpljenje, sjajnu ljepotu, okretnost i slobodu kretanja, duhovnost i preobraženje.

(45) Isp. 1 Mojs 2, 7.

(51) Vulgata: »Svi ćemo doduše uskrsnuti, ali se ne ćemo svi promijeniti« (»omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur«).

(54) Isp. Iz 25, 8; Oz 13, 14.

(55) Ovdje se smrt prikazuje kao osoba, i uskrsnuli pravednici pitaju smrt ironički (podsmješljivo), gdje li je njezina pobjeda, kojom se je ona, svesilna, hvalila, jer da je pobijedila sve ljude; i gdje je žalac, kojemu ona ima da zahvali svoju strahovitu moć?

(56) Žalac smrti jest grijeh istočni, kojega je strahovita sila izazvala Mojsijev zakon.

57. A Bogu hvala, koji nam dade pobjedu po Gospodinu našemu Isusu Kristu.

58. Zato, braćo moja ljubljena, budite stalni i nepokolebljivi, puni revnosti u djelu Gospodnjem svagda, znajući, da rad vaš nije uzaludan u Gospodinu!

GLAVA 16.

Završetak poslanice.

*1. A za sabiranje svetima, kao što sam uredio za općine galilejske, tako i vi činite!

*2. Svaki prvi dan sedmice neka svaki od vas ostavlja kod sebe i skuplja, koliko može, da ne bivaju sabiranja tada, kad dođem.

3. A kad dođem, koje nađete za sposobne, one ću s poslanicima poslati, da odnesu vaš dar u Jeruzalem.

4. A ako bude vrijedno, da i ja idem, poći će sa mnom.

5. A k vama ću doći, kad prođem Macedoniju, jer ću proći kroz Macedoniju.

6. A u vas možebit da ću se zadržati, ili i zimovati, da me vi otpratite, kudgod pođem.

7. Ne ću naime, da vas sad u prolaženju vidim, jer se nadam neko vrijeme ostati kod vas, ako Gospodin dopusti.

8. A u Efezu ću ostali do Duhova;

*9. Jer mi se otvoriše velika i širom otvorena vrata, i protivnika ima mnogo.

10. A ako dođe Timotej, gledajte, da bude kod vas bez straha, jer on radi djelo Gospodnje, kao i ja.

11. Da ga nitko dakle ne prezre, nego ga ispratite s mirom, da dođe k meni, jer ga čekam s braćom.

12. A za brata Apola [javljam vam]: Mnogo sam ga molio, da dođe k vama s braćom. I nikako mu nije bila volja, da sad dođe; ali će doći, kad imadne kad.

13. Bdijte, stojte u vjeri, držite se muževno, budite jaki!

14. Sve neka vam biva u ljubavi!

*15. A opominjem vas, braćo, znate kuću Stefaninu, da je prvi plod Ahaje, i da se staviše na službu svetima,

16. Da se i vi pokoravate takovima i svakome, koji surađuje i trudi se.

17. A radujem se dolasku Stefaninu i Fortunatovu i Ahajikovu, jer mi oni naknadiše, što sam bio bez vas;

18. Oni okrijepiše duh moj i vaš. Pripoznajte dakle takove!

*19. Pozdravljaju vas općine u Aziji. Pozdravljaju vas u Gospodidinu mnogo Akvila i Priska sa svo-

---

Gl. 16. (1) »A za sabiranje svetima«, t. j. kršćanima u Jeruzalemu, koji su bili vrlo siromašni.

(2) Prvi dan sedmice jest nedjelja. Počeci svetkovanja nedjelje zapažaju se ovdje isto onako kao kod Dap 20, 7.

(9) »Jer mi se otvoriše velika i širom otvorena vrata«, t. j. najbolja prilika za uspješno propovijedanje evanđelja.

(15) »Prvi plod Ahaje«, t. j. prva u Ahaji obitelj, koja je prigrlila kršćanstvo (isp. 1, 16; Rimlj 16, 6). — Vulgata pridomeće iza »znate kuću Stefaninu«: »i Fortunatovu i Ahajikovu«, što je izeto iz r. 17.

(19) Akvila i Priska (Priscila), koji su bili iz Korinta otišli u Efez, dali su dakle i tamo, kao kasnije u Rimu (Rimlj 16, 3), svoju kuću za sastanke općine. (Isp. Dap 18, 2. 16.)

jom domaćom općinom [kod kojih sam i gost].
20. Pozdravljaju vas braća sva. Pozdravite jedan drugoga cjelivom svetim!
21. Ovdje moj vlastoručni pozdrav: Pavao.
*22. Ako tko ne ljubi Gospodina [našega Isusa Krista], neka bude proklet! Maran atha!
23. Milost Gospodina Isusa [Krista] s vama!
24. Ljubav moja sa svima vama u Kristu Isusu! [Amen.]

(22) »Maran atha« jesu riječi aramejske i znače: »Gospodin naš dolazi«, t. j. da sudi i osudi one, koji ga ne ljube. Ili bi radije trebalo čitati: »Marana tha«, kao u Otkr 22, 20; »Gospodine naš, dođi!« Taj se je zaziv upotrebljavao u prvim kršćanskim općinama kao u nas danas Aleluja i Amen, i bio je izražaj pouzdanja u Krista.

DRUGA POSLANICA KORINĆANIMA

1. Izakako je Pavao bio poslao svoju prvu poslanicu Korinćanima, pun brige i tuge šalje u Korint Tita, da razvidi tamošnje stanje i da ga onda izvijesti o svemu. Izvještaj Titov ponukao je Pavla da napiše drugu poslanicu Korinćanima. Iz nje se vidi, da većina u općini korintskoj od srca žali, što je bila ožalostila Apostola (2 Kor 7, 7—11), i izriče mu svoju vjernost i odanost. Ali ipak još mnogi, podjareni od židovsko-kršćanskih učitelja, bune se i udaraju jednako na Apostola, na njegovu slabost i strogost i nepostojanost, na njegove naredbe, opomene i zle namjere (isp. 2 Kor 10, 10; 12, 20 sl.; 13, 1 sl.; 7, 2; 12, 16 sl.). I Pavao posla sad Tita u Korint s drugom poslanicom, da proti nepravednim osvadama i sumnjičenjima obrani svoj rad, svoju čast i uzvišenost svoje apostolske službe (1—7), da potakne revnost općine za sabiranje milostinje siromašnim kršćanima u Jeruzalemu (8—9), i da oštro i odlučno obračuna sa svojim židovskim protivnicima i lažnim učiteljima u Korintu (10—13).

2. Neki tumačitelji, obzirom na 2 Kor 2, 1 sl.; 7, 8 sl.; 12, 14; 13, 1 sl., uzimaju, da je Pavao između prve i druge poslanice Korinćanima poslao im još jednu poslanicu (»s mnogim suzama« po 2, 4), ili da je išao u Korint, da kršćane pobunjene uredi i smiri.

3. Istinitost druge poslanice Korinćanima priznata je općenito. Za nju svjedoči jednodušno predaja od apostolskih Otaca ovamo. Pavlov jaki i blagi duh upravo izbija iz sadržaja i oblika ove apostolske poslanice.

4. Vrijeme sastavka druge poslanice Korinćanima pada u godinu 57. Po Dap 20, 6 svetkovao je Pavao Uskrs g. 58. u Filipima, kamo je bio stigao nakon tromjesečnog boravka u Korintu (Dap 20, 3). A još prije putovao je više mjeseci po Macedoniji. Mjesto sastavka poslanice jest Macedonija (2 Kor 7, 5; 8, 1; 9, 2. 4), možda Filipi.

DRUGA POSLANICA SV. PAVLA APOSTOLA KORINĆANIMA

GLAVA 1.

Apostol zahvaljuje Bogu na utjehi u nevoljama. Obrana od prijekora zbog nepostojanosti.

*1. Pavao, apostol Krista Isusa po volji Božjoj, i brat Timotej općini Božjoj u Korintu sa svima svetima, koji su u svoj Ahaji.

2. Milost vam i mir od Boga, Oca našega, i Gospodina Isusa Krista.

*3. Blagosloven Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista, Otac milosrđâ i Bog sve utjehe,

4. Koji nas tješi u svakoj nevolji, da bismo mogli utješiti one, koji su u svakoj nevolji, utjehom, kojom nas same Bog tješi.

5. Jer kao što obiluju patnje Kristove u nama, tako i po Kristu obiluje utjeha naša.

*6. Ako li smo u nevolji, za vašu je utjehu i spasenje, ili se tješimo, za vašu je utjehu, koja djeluje, da podnosite postojano iste patnje, što ih i mi podnosimo.

*7. I naša je nada čvrsta za vas znajući, da kao što ste zajedničari u patnjama, tako ste i u utjehi.

*8. Jer vam ne ćemo, braćo, zatajiti nevolje naše, koja nam se dogodi u Aziji, kad smo bili preko mjere i preko snage opterećeni, tako da nam je bio već dodijao život.

9. Nego sami u sebi osudismo, da nam valja umrijeti, da se ne uzdamo sami u sebe, nego u Boga, koji podiže mrtve,

10. Koji nas je od tolike smrti izbavio i izbavit će nas; u njega se uzdamo, da će nas i još izbaviti,

---

Gl. 1.—gl. 13. U uvodu (gl. 1, 1—11) i u prvom (gl. 1, 12—7, 16) i drugom (gl. 8, 1—9, 15) dijelu ove poslanice sv. Pavao najviše upotrebljava višebroj »mi«, jer govori u svoje ime i svojih suradnika. U trećem dijelu (gl. 10—13, 10) njegova apologija (obrana) više je osobna.

(3—11) »Bog sve utjehe« Apostolu je utjeha i snaga u svakoj njegovoj nevolji; osobito je bio Bog njegova utjeha u prekomjernoj nevolji, što ju je imao da podnese u pokrajini Aziji i njezinu glavnom gradu Efezu (isp. Dap 19, 21—40; 1 Kor 15, 30 sl.; 16, 9). Tada je bila nevolja tolika, da je već sebi govorio: »Smrt mi je sigurna.«

(6) Vulgata prevodi: »Ako li mi trpimo nevolju, za vašu je opomenu i spasenje, ili ako smo utješeni, za vašu je utjehu, ili ako smo obodreni, za vašu je opomenu i spasenje, koje čini da strpljivo podnosite iste patnje, što ih i mi podnosimo« (»Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione et salute, sive consolamur pro vestra consolatione, sive exhortamur pro vestra exhortatione et salute, quae operatur tolerantiam earundem passionum, quas et nos patimur«).

(7) Apostol je u mnogim patnjama i kušnjama primio od Boga obilatu utjehu i pomoć. Jednaku će utjehu i pomoć u patnjama dobiti od Boga i vjernici, ako budu slijedili njegov primjer u pouzdanju i ustrpljenju.

(8) Koju nevolja ima Pavao pred očima, ne može se kazati sigurno. Po svoj prilici misli na bunu srebrnara Demetrija, o kojoj izvješćuju Dap 19, 23—40.

*11. Jer nas i vi pomažete molitvom, da mnogi zahvale Bogu za milost, koja je nama udijeljena po mnogima radi vas.

*12. Jer je naša slava ovo: svjedočanstvo savjesti naše, da smo u svetosti i iskrenosti pred Bogom, a ne u mudrosti tjelesnoj, nego u milosti Božjoj živjeli u svijetu, a osobito među vama.

13. Jer vam drugo ne pišemo, nego što čitate i razumijevate. A nadam se, da ćete i do kraja razumjeti,

14. Kao što nas dijelom i upoznaste, da smo vaša slava, kao što i vi naša u dan našega Isusa [Krista].

*15. I u ovom pouzdanju htjedoh da vam dođem prije, da drugu milost imate.

16. I od vas da idem u Macedoniju, i opet iz Macedonije da dođem k vama, i vi da me pratite u Judeju.

17. Kad sam dakle to htio, zar sam što lakomisleno činio? ili što namjeravam, da li po tijelu namjeravam, tako da bude u mene zajedno da, da, i ne, ne?

18. Ali je Bog vjeran, te riječ naša k vama nije zajedno da i ne.

*19. Jer Sin Božji, Isus Krist, kojega mi, ja i Silvan i Timotej, vama propovijedasmo, nije bio zajedno da i ne, nego je bio u njega samo da.

*20. Jer koliko je obećanja Božjih, našlo je u njemu svoj da, i u njemu je Amen Bogu na slavu po nama.

21. Bog je, koji nas utvrđuje s vama za Krista, i pomaza nas,

22. Koji nas i zapečati i dade zalog Duha u srca naša.

23. A ja za svjedoka Boga prizivam na svoju dušu, da štedeći vas ne dođoh više u Korint.

24. Ne kao da mi vladamo vjerom vašom, nego smo pomagači vaše radosti, jer u vjeri stojite čvrsto.

GLAVA 2.

Pavao preporučuje, da se ponovno primi grješnik, koji se kaje. Apostol slavi Boga za snažno djelovanje čiste propovijedi o Kristu.

1. A ovo odlučih u sebi, da opet ne dođem k vama u žalosti.

2. Jer ako vas ja žalostim, a tko je, koji će me razveseliti, ako ne onaj, kojega ja žalostim?

3. I pisah vam uprav ovo, da kad dođem, nemam žalosti od onih, za koje bi valjalo da se veselim uzdajući se u sve vas, da je moja radost sviju vas.

4. Jer sam od brige mnoge i tjeskobe srca pisao vam s mnogim suzama, ne da biste se ožalostili, nego da biste upoznali ljubav, koju imam izobilno k vama.

---

(11) »Radi vas«; Vulgata: »za nas« (»pro nobis«).

(12) »U svetosti«; drugi rukopisi: »u priprostoti«; Vulgata: »u priprostoti srca«. — »U iskrenosti pred Bogom«, t. j. istinitoj. — »U mudrosti tjelesnoj«, isp. 1 Kor 1, 20; 11, 4.

(15—2, 4) Protivnici Apostolovi prigovarali su mu, što je promijenio osnovu svojega putovanja, i uzeli to kao prevrtljivost i dvoličnost. Apostol izjavljuje, da njegove odluke određuje samo volja Božja (15—22). Odgodio je svoj dolazak samo zato, da Korinćanima dadne vremena za popravak (23—2, 4).

(19) Silvan ili Sila (skraćen oblik). Isp. Dap 15, 27. 40.

(20) »Po nama«, t. j. po našoj službi. Vulgata veli krivo: »na slavu našu« (»ad gloriam nostram«).

*5. Ali ako je tko ražalio, nije mene ražalio, nego barem dijelom, da ne uvećavam, sve vas.
6. Jer je takvome dovoljna ova kazna od većine.
7. Tako nasuprot treba da mu radije oprostite i tješite ga, da dotični kako ne padne u preveliku žalost.
8. Zato vas molim, da utvrdite ljubav prema njemu.
9. Jer sam vam zato i pisao, da upoznam vašu krepost, jeste li u svemu poslušni.
10. A kome vi što oprostite, onome opraštam i ja; jer i ja, što sam oprostio, ako sam imao što oprostiti, činim radi vas pred Kristom.
11. Da nas ne prevari sotona, jer znamo, što on misli.
*12. A kad dođoh u Troadu, da propovijedam evanđelje Kristovo, i otvoriše mi se vrata u Gospodinu,
13. Ne imadoh mira u duhu svojemu, ne našavši Tita, brata svojega, nego oprostivši se s njima zaputih u Macedoniju.
14. A hvala Bogu, koji nam svagda daje pobjedu u Kristu [Isusu], i po nama javlja miris poznanja svojega na svakom mjestu.
15. Jer smo mi Kristov ugodan miris Bogu i među onima, koji se spasavaju, i među onima, koji ginu:
16. Jednima dakle miris od smrti za smrt, a drugima miris od života za život. I za ovo tko je sposoban?
17. Jer nijesmo kao mnogi, koji izopaćuju riječ Božju, nego iskreno, kao iz Boga, pred Bogom, u Kristu govorimo.

GLAVA 3.

Pavao sluga Novoga Zavjeta.

*1. Počinjemo li opet sami sebe preporučivati? ili trebamo li kao neki preporučnih poslanica na vas ili od vas?
2. Vi ste naša poslanica napisana u srcima našim, koju poznaju i čitaju svi ljudi;
3. Koji ste se pokazali, da ste poslanica Kristova od nas izrađena i napisana ne crnilom, nego Duhom Boga živoga, ne na kamenim pločama, nego na tjelesnim pločama srca.
4. A takovo pouzdanje imamo po Kristu u Boga.
5. Ne da smo sposobni od sebe pomisliti što kao od sebe, nego je naša sposobnost od Boga,
*6. Koji i učini nas sposobne da budemo sluge Novoga Zavjeta, ne slova, nego Duha; jer slovo ubija, a Duh oživljuje.

Gl. 2. (5—11) Apostol se je u jednoj poslanici, ali ne u našoj Prvoj Korinćanima, potužio na jednu osobnu uvredu. Onaj, koji ga je bio uvrijedio, požalio je uvredu i pokajao se; Pavao sad moli vjernike u Korintu, neka mu i oni oproste, jer su bili vrlo ljuti na toga čovjeka, koji je uvrijedio Apostola.

(12—17) Apostol iznosi nov dokaz svoje ljubavi prema njima. On prekida svoju u Troadi misiju, koja je puno obećavala, da pohiti ususret Titu, koji se vraćao iz Korinta (12, 13). Jer su vijesti Titove bile povoljne, zahvaljuje Apostol Bogu na tom, što mu svagda pruža svoju pomoć i preko njega širi spoznaju Božju među ljudima (14—17).

Gl. 3. (1—11) Apostol ne treba čovječje hvale i preporuke. Njegova je slava kršćanska općina u Korintu (1—3) i njegova služba apostolska. On je sluga Novoga Zavjeta, koji nadvisuje Stari Zavjet (4—6). Služba Novoga Zavjeta ima trajnu vrijednost i opravdava grješnoga čovjeka, a prolazni Stari Zavjet osuđivao je čovjeka na smrt (7—11).

(6) »Slovo ubija, a Duh oživljuje«. Slovo, t. j. zakon Staroga Zavjeta, ubija, t. j. daje ljudima vanjski povod grijehu, kad svojim zabranama razdražuje čovječju pohotu, a da mu ne može pružiti snagu, da nadvlada takovu pohotu. Ali Duh Sveti Novoga Zavjeta djeluje svetost i vječni život, jer pruža čovjeku snagu, da nadvlada zloću.

7. Ako li je služba smrti, koja je u kamenje urezana slovima, bila u slavi, tako da sinovi Izraelovi ne mogoše pogledati na lice Mojsijevo od slave lica njegova, koja prestaje:
8. Kamo li ne će mnogo većma služba Duha biti u slavi?
9. Jer ako je služba osude slava, mnogo većma izobiluje služba pravde u slavi.
10. Jer i nije slavno, što se je proslavilo s ove strane, radi prevelike slave.
11. Jer ako je slavno, što prestaje, mnogo je većma u slavi ono, što ostaje.
*12. Imajući dakle takovu nadu s velikom slobodom radimo;
13. I ne kao što je Mojsije metao pokrivalo na lice svoje, da ne bi sinovi Izraelovi gledali svršetka onome, što prestaje.
14. Ali otvrdnuše misli njihove. Jer do današnjega dana stoji isto pokrivalo neotkriveno u čitanju Staroga Zavjeta, jer u Kristu prestaje.
*15. Nego do danas, kad se čita Mojsije, pokrivalo stoji na srcu njihovu.
16. A kad se obrati Gospodinu, oduzima se pokrivalo.
17. A Gospodin je Duh; a gdje je Duh Gospodnji, ondje je sloboda.
18. A mi svi, koji otkrivenim licem gledamo slavu Gospodnju, preobražavamo se u istu sliku iz slave u slavu, kao od Gospodnjega Duha.

GLAVA 4.

Čistoća Pavlova apostolskog djelovanja.

*1. Zato, jer imamo ovu službu radi milosrđa, koje smo postigli, ne malakšemo,
2. Nego se odričemo tajnoga srama, ne živimo u lukavstvu, niti izopačujemo riječ Božju, nego se navješćivanjem istine preporučujemo svakoj savjesti ljudskoj pred Bogom.
3. A ako li je i pokriveno evanđelje naše, u onima je pokriveno, koji ginu,
4. U kojima bog ovoga svijeta oslijepi mišljenje nevjernikâ, da im ne zasvijetli svijetlo evanđelja slave Kristove, koji je slika Božja.
5. Jer sami sebe ne propovijedamo, nego Krista Isusa Gospodina, a sebe vaše sluge poradi Isusa,
6. Jer Bog, koji reče: »Iz tame neka zasvijetli svijetlo«, zasvijetlio je u srcima našim, da svijetli poznanje slave Božje u licu Isusa Krista.

(12—18) Jer je Novi Zavjet daleko sjajniji od Staroga, zato apostoli otvorena lica izlaze pred svijet, a ne kao Mojsije pokriven pokrivalom (12—13). I još danas stoji to pokrivalo na licu židovskog naroda, jer u zakonu ne vidi Krista (14—16). Nasuprot vjernici puni Duha Gospodnjega vide u evanđelju slavu Božju (17—18).

Kad bi Mojsije, nakon razgovora s Bogom, silazio s gore Sinajske, pokrio bi svoje lice, što je tako sjalo i blistalo, da bi se prestrašili Izraelci. Ovo se pokrivalo na glavi Mojsijevoj prikazuje apostolu kao simbol (znamen) duhovnoga pokrivala, što je ležalo na zakonu Staroga Zavjeta i priječilo Židovima, da upoznaju pravo značenje zakona, što je bilo u tom, da je imao ljude pripraviti na Krista i buditi u njima čežnju za njim. Vjernici Novoga Zavjeta gledaju nepokrivenu slavu samoga Gospodina.

(15) »Da Bog, Gospodin naš, skine pokrivalo s njihovih (t. j. Židovâ) srdaca, da i oni upoznaju Gospodina našega Isusa Krista« — tako moli Crkva na Veliki Petak u onim prekrasnim misnim molitvama.

Gl. 4. (1—6) Otvoreno i neustrašivo navješćuje Apostol evanđelje; u svijetlu evanđelja gledaju vjernici slavu Kristovu.

*7. Ali ovo blago imamo u zemljanim posudama, da obilje sile bude od Boga, a ne od nas.
8. U svemu trpimo nevolje, ali nijesmo potišteni; zabunjeni smo, ali ne očajamo;
9. Progone nas, ali nijesmo ostavljeni; obaraju nas, ali ne ginemo;
10. Uvijek nosimo naokolo smrt Isusovu na tijelu, da se i život Isusov na tijelu našemu očituje.
11. Jer se mi uvijek, dok smo živi, predajemo na smrt poradi Isusa, da se i život Isusov očituje na smrtnome tijelu našemu.
12. Dakle smrt djeluje u nama, a život u vama.
*13. A imajući isti duh vjere, kao što je pisano: »Vjerovao sam, zato govorio sam«; i mi vjerujemo, zato i govorimo;
14. Znajući, da će onaj, koji uskrisi Isusa, i nas s Isusom uskrisiti, i postaviti s vama.
15. Jer je sve poradi vas, da milost, rastući zahvalom mnogih, služi na što veću slavu Božju.
16. Zato ne malakšemo, nego ako se naš izvanji čovjek i raspada, ipak se naš unutrašnji obnavlja iz dan u dan.
*17. Jer naša sadašnja i časovita laka nevolja donosi nam izobilnu vječnu slavu, koja sve nadvisuje,
18. Nama, koji ne gledamo na ovo, što se vidi, nego na ono, što se ne vidi, jer je ovo, što se vidi, za vrijeme, a ono, što se ne vidi, vječno.

GLAVA 5.

Uzdajući se u slavno uskrsnuće gleda Apostol da se dopadne jedino Kristu, Sucu.

*1. Jer znamo, da kad se ova zemaljska naša kuća raskopa, imamo zgradu od Boga, kuću nerukotvorenu, vječnu na nebesima.
2. Jer za tim uzdišemo, želeći obući se u svoj nebeski stan;
3. Samo da se nađemo obučeni, a ne goli!
4. Jer dok smo u ovom šatoru, uzdišemo pritisnuti, jer ne ćemo da se svučemo, nego da se na to obučemo, tako da život proguta, što je smrtno.
5. A koji nas za to pripravlja, Bog je, koji nam dade zalog Duha.
6. Zato se jednako uzdamo čvrsto, jer znamo, da, dok smo u tijelu, u tuđini smo, daleko od Gospodina;
7. Jer putujemo u vjeri, a ne u gledanju.
8. Ali se čvrsto uzdamo i volimo većma otići od tijela i unići Gospodinu.
*9. Zato se i trsimo, da mu se dopadnemo, ili odlazili ili ulazili.

(7—12) Premda je Apostol jednako izložen patnjama i smrtnim pogiblima, ipak ostaje na životu, jer ga čudesno štiti moć proslavljenoga Spasitelja.

(13—18) Što Apostola narodâ u svakom položaju drži, to je vjera u buduće slavno uskrsnuće (13—15) i u krasotu vječite nagrade (16—18). — Isp. Ps 116 [115], 1.

(17) Isp. Rimlj 8, 18.

Gl. 5. (1—10) Apostol ispoređuje zemaljsko tijelo čovječje s prolaznom kućom (šatorom), a nebesko tijelo s vječnim stanom nebeskim. On bi najvolio neposredno obući to nebesko tijelo, a da ne svlači najprije zemaljsko tijelo, t. j. da ne mora umrijeti (1—5). Ali ga ipak ne obara pomisao na smrt, jer zna, da je zemaljski život samo jedan progon. I tako se strah od smrti pretvara u čežnju za rastankom s ovim svijetom i u živu težnju za lijepim rajem (6—10).

(1) »Ova zemaljska kuća«, t. j. naše tijelo. — »Zgrada od Boga«, t. j. slavno, besmrtno tijelo Božjih izabranika poslije uskrsnuća (isp. 1 Kor 15, 44 sl.).

(9) Stim se nipošto ne niječe korist, koju donose naše molitve za pokojne.

10. Jer nam se svima valja javiti na sudu Kristovu, da primi svaki prema tome, kako je činio u tijelu svome dobro ili zlo.

*11. Znajući dakle strah Gospodnji ljude svjetujemo, a Bogu smo poznati; a nadam se, da smo i u vašim savjestima poznati.

12. Jer se ne preporučujemo opet vama, nego vam dajemo prigodu, da se ponosite s nama, da imate što odgovoriti onima, koji se diče onim, što je na licu, a ne u srcu.

13. Jer bilo da se odviše hvalimo, radi Boga je, bilo da smo smjerni, radi vas je.

14. Jer ljubav Kristova nagoni nas, kad ovako sudimo: ako je jedan za sve umro, to su svi umrli;

15. I za sve je umro, da i oni, koji žive, ne žive više sebi, nego onome, koji je za njih umro i uskrsnuo.

*16. Zato mi odsad nikoga ne poznajemo po tijelu; i ako Krista poznajemo po tijelu, ali ga sad više ne poznajemo.

*17. Ako je dakle tko u Kristu, to je on novo stvorenje, to je staro prošlo, gle, sve je novo postalo.

18. Ali je sve od Boga, koji pomiri nas sa sobom po Kristu i dade nam službu pomirenja.

19. Jer je Bog bio, koji je u Kristu pomirio svijet sa sobom, ne računajući im prestupaka njihovih i metnuvši u nas riječ pomirenja.

20. Za Krista smo dakle poslanici, jer Bog kao da opominje po nama. Molimo mjesto Krista: Pomirite se s Bogom!

*21. Njega, koji nije poznao grijeha, učini za nas grijehom, da mi postanemo pravda Božja u njemu.

GLAVA 6.

Kako se ljubav Kristova pokazuje u životu apostolâ.

1. A kao suradnici [njegovi] opominjemo vas, da ne primite uzalud milosti Božje.

*2. Jer govori: »U pravo vrijeme usliših te, i u dan spasenja pomogoh ti.« Evo, sad je »pravo vrijeme«! Evo, sad je »dan spasenja«!

*3. Ne dajmo nikakve ni u čemu smutnje, da se služba ne kudi!

4. Nego u svemu pokažimo se kao sluge Božje u mnogoj strpljivosti, u nevoljama, u potrebama, u tjeskobama,

*5. U ranama, u tamnicama, u bunama, u trudovima, u nespavanju, u postu;

6. U čistoći, u spoznaji, u dugotrpnosti, u dobroti, u Duhu Svetom, u ljubavi iskrenoj;

7. U riječi istine, u sili Božjoj, s oružjem pravde zdesna i slijeva;

8. Slavom i sramotom, zlim i dobrim glasom; kao zavodnici i istiniti,

9. Kao nepoznati i poznati, kao oni, koji umiru, i evo živimo, kao kažnjeni, a ne ubijeni,

(11—15) Ljubav prema Kristu vodi i oduševljava Apostola u vršenju njegove apostolske službe. Sve, što on čini, jest na slavu Božju i na spasenje bližnjega.

(16—17) Prije svojega obraćenja sve je Pavao prosuđivao po čisto ljudskim nazorima. Ali otkad je u Kristu postao nov čovjek, prosuđuje sve s kršćanskoga gledišta. Tako je prije i Krista po svojim farizejskim predrasudama gledao kao lažnoga Mesiju, ali sad vidi u njemu Spasitelja svijeta i početnika novoga života.

(17) Isp. Iz 43, 19.

(21) Bog je stavio naše grijehe na bezgrješnoga Spasitelja i tako nas otkupio.

Gl. 6. (2) Isp. Iz 49, 8.

(3—10) Apostola goni i vodi ljubav Kristova. Zato on podnosi rado sve patnje, što ih sa sobom donosi vršenje njegove službe.

(5) Isp. Dap 13, 50; 14, 18; 16, 18; 19 sl.; 19, 23 sl.

10. Kao žalosni, a jednako veseli, kao siromašni, a koji mnoge obogaćavaju, kao oni, koji ništa nemaju, a sve posjeduju.

11. Usta naša otvoriše se k vama, Korinćani, i srce se naše rasprostrani.

12. Vama nije tijesno u nama, ali vam je tijesno u srcima vašim.

13. A da isto vratite, kao djeci govorim: Rasprostranite se i vi!

14. Ne vucite jaram s nevjernicima! Jer što ima pravda s bezakonjem? Ili kakvu zajednicu ima svijetlo s tamom?

*15. Kako li se slaže Krist s Belijalom? Ili kakav dio ima vjernik s nevjernikom?

*16. Kako li se podudara hram Božji s idolima? Jer smo mi hram Boga živoga, kao što reče Bog: »Stanovat ću u njima, i među njima ću hodati, i bit ću im Bog, i oni će biti moj narod.

*17. Zato iziđite između njih i odvojite se, govori Gospodin, i ne dotičite se nečista, i ja ću vas primiti.

*18. I bit ću vam otac, i vi ćete biti moji sinovi i kćeri, veli Gospodin Svemogući.«

GLAVA 7.

Ljubav Pavlova.

*1. Imajući dakle ova obećanja, ljubljeni, očistimo se od svake ljage tijela i duha, te izvršimo posvećenje u strahu Božjemu!

2. Osvojite nas! Nikome ne učinismo nažao, nikoga ne pokvarismo, nikoga ne prevarismo.

3. Ne govorim, da vas osudim, jer prije rekoh, da ste u srcima našim, da s vama umremo i s vama živimo.

4. Veliko je moje pouzdanje u vas, velik je moj ponos s vama, pun sam utjehe, obilna je moja radost pored sve nevolje naše.

*5. Jer i kad dođosmo u Macedoniju, nikakva mira nije imalo tijelo naše, nego smo u svemu bili u nevolji: izvana borbe, iznutra strahovi.

6. Ali onaj, koji tješi ponižene, Bog, utješi nas dolaskom Titovim.

7. A nesamo dolaskom njegovim, nego i utjehom, kojom se utješi kod vas, javljajući nam vašu čežnju, vaše plakanje, vaše staranje za mene, tako se ja većma obradovah.

8. Jer ako sam vas i ožalostio poslanicom, ne kajem se; iako sam se kajao, kad vidjeh, da vas je ona poslanica ožalostila, makar i za čas.

9. Sad se radujem, ne što ste bili žalosni, nego što se ožalostiste na pokajanje; jer se ožalostiste po Bogu, da od nas ni u čemu ne štetujete.

*10. Jer žalost, koja je po Bogu, rađa stalno spasonosno pokajanje, a žalost svijeta rađa smrt.

---

(15) Belijal (u grčkom Beliar), t. j. ništavac, ime demona.

(16) Isp. 3 Mojs 26, 12. — »Jer smo mi hram Boga živoga«; Vulgata ima: »Jer ste vi hram Boga živoga« (»Vos enim estis templum Dei vivi«).

(17) Isp. Iz 52, 11.

(18) Isp. Jer 32, 38.

Gl. 7. (1) Vjernici su se dakako očistili krštenjem od svojih prijašnjih ljaga, ali ipak ostaje u njima iskra grijeha, i stim pogibao, da se opet okaljaju.

(5) »Jer i kad dođosmo u Macedoniju«: isp. 2, 12—13; Dap 20, 1 sl. — Apostol izriče svoju radost poradi vijesti, što mu ih donio Tito o uspjehu njegove (među) poslanice (5—7). Makar je on korintsku općinu i teško ožalostio, ipak je i mnogo dobra učinio (8—12).

(10) Kakva je ljubav, takva je i njezina žalost. Ako tko ljubi Boga, onda je i njegova žalost po Bogu; ljubi li tko svijet, onda mu je i žalost toga svijeta.

11. Jer, gle, upravo to, što se po Bogu ožalostiste, koliko učini staranje među vama, pa opravdanje, pa žaljenje, pa strah, pa čežnju, pa revnost, pa pomirenje: u svemu pokazaste, da ste čisti u toj stvari.

*12. Ako sam vam dakle i pisao, nije to bilo radi onoga, koji je skrivio, niti radi onoga, kome je krivo učinjeno, nego da se očituje kod vas revnost vaša za nas pred Bogom.

13. Zato se utješismo. A u našoj utjehi još se većma obradovasmo radosti Titovoj, jer vi svi okrijepiste duh njegov.

14. Jer ako sam mu se što s vama pohvalio, nijesam se posramio, nego kako je sve istinito, što govorismo vama, tako je i pohvala naša pred Titom bila istinita.

15. I srce njegovo još vas više ljubi, kad se spominje pokornosti sviju vas, kako ste ga primili sa strahom i drhtanjem.

16. Radujem se, što se u svemu mogu osloniti na vas.

GLAVA 8.

Sabiranje u Macedoniji za siromahe u Jeruzalemu. Sabiranje u Korintu. Preporučuju se povjerljivi ljudi.

*1. A javljamo vam, braćo, milost Božju, koja je dana u općinama Macedonije.

2. Premda su bile kušane teškom nevoljom, ipak je tekla iz punine njihove radosti i iz dubine njihova siromaštva obilna rijeka dobrotvornosti.

3. Svjedočim za njih, da su po mogućstvu i preko mogućstva dragovoljno davali.

*4. I usrdno su nas molili za milost, da i oni smiju pomagati svete.

5. Preko svakoga očekivanja predadoše sami sebe najprije Gospodinu, a onda nama po volji Božjoj.

*6. Zato zamolismo Tita, da kao što je počeo, onako i svrši i među vama ovu milostinju.

7. A vi, kako ste u svemu izobilni, u vjeri i u riječi, i u znanju i u svakoj revnosti, povrh toga i u ljubavi svojoj prema nama, neka izobilujete i u ovoj milosti!

8. Ne govorim, kao da zapovijedam, nego kad se drugi staraju, da kušam i vašu ljubav, je li istinita.

9. Jer znate milost Gospodina našega Isusa [Krista], da je, premda je bio bogat, poradi vas postao siromašan, da se vi njegovim siromaštvom obogatite.

10. I savjet dajem u tom; jer je ovo na korist vama, koji nesamo činiti, nego i htjeti počeste od lanjske godine.

11. A sad i dovršite to djelo, da kao što je bila spremna volja htjeti, tako da bude i izvršiti od toga, što imate.

(12) »Nego da se očituje kod vas revnost vaša za nas pred Bogom«; Vulgata ima: »nego da se očituje briga naša, koju imamo za vas — 13. pred Bogom« (»sed ad manifestandam sollicitudinem nostram, quam habemus pro vobis — 13. coram Deo«).

Gl. 8. (1—5) Pavao je bio u Jeruzalemu preuzeo dužnost, da na svojim misijskim putovanjima sabira milodare za siromašnu općinu u Jeruzalemu (Gal 2, 10). Zato je i u Korintu potaknuo to sabiranje (1 Kor 16, 1—4). Hoće sad da ga svrši po Titu. Da potakne Korinćane na što obilniju milostinju, pokazuje im sjajan primjer kršćana u Macedoniji, koji su sabrali velik pobir preko svakoga očekivanja.

(4) »Da i oni smiju pomagati svete«, t. j. siromašne kršćane u Jeruzalemu (isp. Rimj 15, 26; 1 Kor 16, 1).

(6—9) Na revnost za milostinju treba da nas osobito potakne primjer Kristov, koji je izabrao zemaljsko siromaštvo, da nas obogati nebeskim dobrima.

12. Jer ako je spremna volja, mila je po onome, što ima, a ne po onome, što nema.
13. Ali ne tako, da drugima bude polakšica, a vama potreba, nego neka bude jednakost.
*14. U sadašnje vrijeme vaš suvišak neka pomogne njihovoj oskudici, da i njihov suvišak pomogne vašoj oskudici, da bude jednakost;
*15. Kao što je pisano: »Tko je mnogo skupio, nije mu preteklo, i tko je malo, nije mu nedostalo.«
*16. A hvala Bogu, koji je dao takovo staranje za vas u srce Titovo!
17. Jer primi doduše molbu, ali kako je pun revnosti, svojevoljno otide k vama.
18. A poslasmo s njim i brata, kojega je pohvala u evanđelju po svim općinama.
19. A nesamo to, nego je i izabran od općine, da ide s nama i obavi ovo djelo ljubavi, za koje mi služimo na slavu Gospodina, i po našoj spremnoj volji;
20. Čuvajući se toga, da nas tko ne pokudi za ovo obilje, u kojemu mi služimo;
21. Jer nastojimo o dobru nesamo pred Gospodinom, nego i pred ljudima.
22. A poslasmo s njima i brata našega, kojega revnost često iskušasmo u mnogim stvarima, a sad je još mnogo revniji poradi velikoga pouzdanja u vas.
23. A za Tita, on je moj drug i pomagač za vas, a za braću našu, oni su poslanici crkveni, slava Kristova.
24. Pokažite dakle na njima svjedočanstvo svoje ljubavi i našega ponosa s vama pred općinama!

GLAVA 9.

Kako treba dijeliti milostinju.

*1. O milostinji, koja se kupi za svete, suvišno je da vam pišem.
2. Jer poznajem vašu dobru volju, za koju se s vama ponosim kod Macedonaca, da je i Ahaja spremna od lanjske godine, i vaša je revnost potaknula mnoge.
3. A braću poslah, da hvala naša vama ne bude prazna u ovoj stvari, nego da budete spremni, kao što sam govorio;
4. Da se, ako dođu sa mnom Macedonci i nađu vas nespremne, ne osramotimo mi, da ne kažemo vi, u toj stvari.
*5. Smatrao sam dakle potrebnim umoliti braću, da prije idu k vama i da priprave obećani blagoslov, da taj stoji gotov, i to kao blagoslov, a ne kao lakomstvo.
6. A ovo velim: Tko oskudno sije, oskudno će i žeti; a tko u blagoslovima sije, u blagoslovima će i žeti.
*7. Svaki, kako je odlučio u srcu, a ne sa žalošću ili od nevolje, jer Bog ljubi vesela darovatelja.

(14) »Da i njihov suvišak pomogne vašoj oskudici«: ovdje se, osobito, misli na duhovna dobra, što će ih dobri kršćani u Jeruzalemu izmoliti od Gospodina za kršćane u Korintu (isp. Rimlj 15, 27).
(15) Isp. 2 Mojs 16, 18, gdje je riječ o mani.
(16—24) Apostol povjerava izvršenje milostinje Titu i dvojici drugih suradnika i ističe njihove zasluge.
Gl. 9. (1—5) Pavao potiče Korinćane, da ne zaostanu za Macedoncima. Zato šalje naprijed Tita i svoja dva pratioca, da dobro priprave pobir i milostinju za njegov dolazak.
(5) »Braću«, o kojoj je govorio u gl. 8, 17 sl. — »Blagoslov«, t. j. milostinja, koja je doista blagoslov onome, koji je prima.
(7) »Bog ljubi vesela darovatelja«; isp. Rimlj 12, 8.

*8. A Bog može učiniti, da je među vama izobilna svaka milost, da u svemu svagda svega dovoljno imajući izobilujete za svako dobro djelo;

*9. Kao što je pisano: »Prosu, dade siromasima, pravda njegova ostaje do vijeka.«

*10. A koji daje sjeme sijaču, dat će i kruh za jelo i umnožit će sjeme vaše i dat će da uzrastu plodovi pravde vaše,

11. Da se u svemu obogatite za svaku darežljivost, koja po nama čini hvalu Bogu.

12. Jer vršenje ove milostinje ne podmiruje samo oskudicu svetih, nego donosi i obilat plod po mnogim hvalama u Gospodinu,

13. Kad poradi ove prokušane službe ljubavi oni slave Boga za vaše pokorno priznanje evanđelja Kristova i za darežljivost, kojom dijelite njima i svima,

14. I u svojoj molitvi za vas kad čeznu za vama poradi preobilate milosti Božje u vama.

15. Hvala Bogu na njegovu neiskazanom daru!

GLAVA 10.

Pavao brani svoju apostolsku čast.

*1. A sâm ja, Pavao, molim vas radi krotkosti i blagosti Kristove, koji sam naoči doduše neznatan među vama, a odsutan da sam odvažan prema vama.

2. Ali molim, da mi ne ustreba, kad budem kod vas, odvažan biti s onim pouzdanjem, kojim mislim smjelo postupati proti nekima, koji misle, da mi po tijelu živimo.

*3. Jer ako i živimo u tijelu, ne borimo se po tijelu.

4. Jer oružje naše borbe nije tjelesno, nego silno po Bogu za rušenje utvrdâ, da obaramo mudrovanje

5. I svaku visost, koja se podiže proti spoznaji Božjoj, i zarobljujemo svaki razum za pokornost Kristu;

6. I pripravni smo kazniti svaku nepokornost, kad se izvrši vaša pokornost.

7. Gledajte, što je pred očima! Ako se tko uzda u sebe, da je Kristov, neka misli opet u sebi, da kako je on Kristov, tako smo i mi.

8. Jer ako se što i više pohvalim vlašću našom, koju nam dade Gospodin za popravljanje, a ne na rušenje vaše, ne ću se postidjeti.

9. Ali da ne mislite, da vas htjedoh plašiti poslanicama,

10. »Jer su poslanice«, kažu, »stroge i žestoke, a kad je tijelom pred nama, slab je, i riječ njegova ne valja ništa«.

11. Ovo neka pomisli takav, da kakvi smo odsutni u riječima po poslanicama, takvi ćemo biti i prisutni u djelu.

---

(8) »Da je među vama izobilna svaka milost«, t. j. svaki dar vremeniti.

(9) Isp. Ps 112 [111], 9. »Prosu«, slika uzeta od sijača; t. j. obilato dade.

(10—14) Sjeme, što ga baca sijač, nije izgubljeno; on dobiva od toga kruh svagdanji. Tako ni milostinja nije izgubljena darovatelju. Ona mu donosi Božju plaću (10—11) i zahvalnost i molitvu siromahâ (12—14).

Gl. 10. (1—6) Židovski protivnici prekoravaju Pavla, da je on slab, kad je prisutan, a kad je odsutan, da se onda pokazuje jak u svojim poslanicama. Pavao izjavljuje, da on i prisutan može upotrebiti svoju apostolsku jakost, jer da je ona dosta jaka, da uništi sve ohole osnove i namjere njegovih protivnika.

(3) I sv. Pavao nosi u sebi pohotu, »živi u tijelu«, ali ne ide za tom pohotom i za niskim strastima, kad radi u službi, što mu ju Bog povjerio; on se bori kao pravi borac Kristov dobrim oružjem.

*12. Jer se ne usuđujemo sebe pribrojiti ili isporediti s nekima, koji sami sebe preporučuju; ali kad sami po sebi sebe mjere i ispoređuju sami sebe sa sobom, nerazumni su.

*13. A mi se ne ćemo hvaliti preko mjere, nego po mjeri pravila, koje nam Bog odmjeri kao mjeru, da dopremo i do vas.

14. Jer se mi ne prostiremo predaleko, kao da nijesmo stigli do vas; jer doprijesmo i do vas s evanđeljem Kristovim.

15. Niti se hvalimo preko mjere tuđim poslovima, nego imamo nadu, kad uzraste vjera vaša, da ćemo se u vama veličati po pravilu svojemu izobilno,

16. Tako da i preko vaših granica propovijedamo evanđelje, i da se ne pohvalimo onim, što je po tuđemu pravilu učinjeno.

*17. »A tko se hvali, u Gospodinu neka se hvali!«

18. Jer nije onaj prokušan, koji sam sebe preporučuje, nego onaj, kojega Gospodin preporučuje.

GLAVA 11.

Apostol se hvali proti svojim klevetnicima.

*1. O da biste malo potrpjeli moje bezumlje! No i potrpite me!

2. Jer revnujem za vas Božjom revnosti; jer vas zaručih mužu jednome, da djevicu čistu privedem Kristu.

3. Ali se bojim, da kao što zmija Evu prevari lukavstvom svojim, tako i misli vaše da se ne pokvare i odmetnu od iskrene odanosti prema Kristu.

*4. Jer ako tko dođe i drugoga Isusa propovijeda, kojega mi ne propovijedasmo, ili drugoga Duha primite, kojega ne primiste, ili drugo evanđelje, koje ne prihvatiste, lijepo podnosite.

5. Jer mislim, da ni u čemu nijesam manji od prevelikih apostola.

6. Jer ako sam i nevješt u govoru, a u znanju nijesam. A u svemu se očitovasmo vama.

*7. Ili sam počinio grijeh ponizujući sebe, da se vi povisite, jer sam vam zabadava propovijedao Božje evanđelje?

(12) Vulgata ima: »Nego mi se mjerimo po onome, što smo u sebi, i mi ispoređujemo sebe sa samima sobom« (»sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, et comparantes nosmetipsos nobis«).

(12—16) Protivnici se hvale svakojakim ishitrenim odlikama i mjere se po svojim izmišljenim mjerama. Apostol će se hvaliti samo na temelju božanskoga poziva, koji mu daje sve područje neznabožačko kao polje misijsko.

(13) Ironija je Pavlova u ovom retku.

(17) Isp. Jer 9, 23; 1 Kor 1, 31.

Gl. 11. (1—6) Briga za općinu nagoni Apostola, da kao kakav bezumnik govori o sebi. On je prosac Kristov i ne može podnijeti, da ona postane nevjerna svojemu božanskom zaručniku i da padne u šake židovskih provalnika.

(4) Lažni su apostoli tvrdili, da samo evanđelje postaje prezirno, ako se njegovi propovjednici kao kakvi robovi snizuju do niskogâ rada svojih ruku i tako se uzdržavaju. Nasuprot Apostol spreman je sve podnijeti, ako samo stim neke izvede iz grijeha u stanje milosti Božje.

(7—12) Pavao se je snizio do ručnoga posla, da digne Korinćane iz dubine neznaboštva u visinu kršćanstva. I unapredak bit će istotako nesebičan u svojoj službi apostolskoj, premda protivnici drže takav rad nedostojnim propovjednika evanđelja.

*8. Druge sam općine oplijenio i uzeo potporu od njih, da služim vama. I kad sam bio kod vas i bio u potrebi, nikomu nijesam bio na teret.

9. Jer meni u oskudici pomogoše braća, koja dođoše iz Macedonije, i u svemu sam se čuvao, da vam ne budem na teret, i čuvat ću se.

10. Kao što je istina Kristova u meni, ova hvala za mene ne će se suziti u zemlji Ahaji.

11. Zašto? što vas ne ljubim? Bog zna. A što činim, i činit ću,

12. Da odsiječem prigodu onima, koji traže prigodu, da bi se našli kao i mi u onome, čim se hvale.

13. Jer takovi ljudi lažni su apostoli, prevarljivi poslenici, koji se pretvaraju u apostole Kristove.

14. I nije čudo, jer se sam sotona pretvara u anđela svijetla.

15. Nije dakle ništa osobito, ako se i sluge njegove pretvaraju kao sluge pravde, kojima će svršetak biti po djelima njihovim.

*16. Opet velim: Nitko neka me ne drži bezumnim! Ali ako ipak, kao bezumna primite me, da se i ja za malo što pohvalim.

17. Što govorim, ne govorim po Gospodinu, nego kao u bezumlju, u ovom predmetu hvaljenja.

18. Jer se mnogi hvale po tijelu, i ja ću se pohvaliti.

19. Jer rado podnosite bezumne, kad ste sami mudri.

20. Jer podnosite, ako vas tko robi, ako vas tko izjeda, ako vam tko vaše uzima, ako se tko veliča, ako vas tko po obrazu udara.

21. Na sramotu govorim, kao da smo u tome bili slabi. Čim se tko ponosi, u bezumlju govorim, ponosim se i ja.

*22. Hebreji su, i ja; Izraelci su, i ja; potomci su Abrahamovi, i ja;

23. Sluge su Kristove, da nepametno reknem, ja još više, više sam se trudio, više po tamnicama bio, preko mjere izbijen bio, mnogo puta u pogibli smrtnoj bio.

*24. Od židova primio sam pet puta četrdeset manje jedan udarac.

*25. Tri puta sam bio šiban, jedamput kamenovan, tri puta sam doživio brodolom, noć i dan proveo sam u dubini morskoj.

26. Često na putovanjima, u pogiblima od rijeka, u pogiblima od razbojnikâ, u pogiblima od zemljakâ, u pogiblima od neznabožaca, u pogiblima u gradu, u pogiblima u pustinji, u pogiblima na moru, u pogiblima od lažne braće,

27. U trudu i muci, u mnogom nespavanju, u gladu i žeđi, u mnogom postu, u zimi i golotinji,

---

(8) »Oplijenio«: hiperbola (pretjerano); »druge općine«, na pr. onu u Macedoniji (Flp (4, 15).

(16—33) Doduše, vlastita je hvala nešto bezumno; ali Korinćani neka mu prime u dobro, ako on istupa za svoj ugled. Kad puštaju, da im se hvale i nadimaju kojekakvi uljezi učitelji, neka poslušaju i njega (16—20), kad ističe svoje osobne odlike i svoje puno veće radove i žrtve (21—33).

(22) »Hebreji« označuje narodnost; »Izraelci« narod Božji (Rimlj 9, 4 sl.); »potomci Abrahamovi« narod mesijanski, baštinik obećanjâ spasenja po Mesiji; tu je dakle gradacija (stupnjevanje). Isp. Gal 3, 16.

(24) Po mozajičkom zakonu sudac je mogao naložiti, da se krivcu dadne toliko udaraca, koliko je odgovaralo njegovoj krivnji. Četrdeset udaraca smio je naložiti da mu se dadne, ali ne više (5 Mojs 25, 3). I tako je u farizejsku praksu ušao broj trideset i devet, da se ne povrijedi zakon.

(25) »Bio šiban«, rimska kazna (Dap 16, 22). — »Kamenovan« (Dap 14, 18). — »U dubini morskoj«, ali ne na dnu mora, nego na pučini morskoj, bacan iza brodoloma po moru na kakvim daskama i gredama.

*28. Osim, što inače bude navaljivanje ljudi k meni svaki dan, briga za sve općine.
29. Tko oslabi, i ja da ne oslabim? tko se sablazni, i ja da se ne raspalim?
30. Ako se valja hvaliti, svojom ću se slabošću hvaliti.
31. Bog i Otac Gospodina [našega] Isusa [Krista], koji je blagosloven na vijeke, zna, da ne lažem.
*32. U Damasku namjesnik kralja Arete čuvao je grad Damaščana, da me uhvati;
33. I kroz prozor spustiše me u košari preko zida, i tako izbjegoh iz njegovih ruku.

GLAVA 12.

Izvanredne milosti Apostolove.

1. Ako se moram hvaliti, ne koristi doduše, doći ću na viđenja i otkrivenja Gospodnja.
*2. Znam čovjeka u Kristu, koji je prije četrnaest godina — ili u tijelu, ne znam, ili izvan tijela, ne znam, Bog zna — bio odnesen do u treće nebo.
3. I znam, da je taj čovjek, — ili u tijelu, ili izvan tijela, ne znam, Bog zna, —
4. Bio odnesen u raj, i čuo neiskazane riječi, kojih čovjeku nije slobodno govoriti.
5. Tim ću se hvaliti, a sobom se ne ću hvaliti, osim slabostima svojim.
6. Jer kad bih se htio i hvaliti, ne bih bio bezuman, jer bih istinu kazao; ali se uzdržavam od toga, da ne bi tko više pomislio za mene, nego što vidi na meni ili čuje što od mene.
*7. I da se ne bih ponio poradi veličine otkrivenja, dade mi se ostan u tijelo, anđeo sotonin, da me bije pesnicom, da se ne ponosim.
8. Zato sam molio triput Gospodina, da odstupi od mene.
*9. I reče mi: »Dosta ti je milost moja, jer se sila u slabosti usavršava.« Rado ću se dakle hvaliti svojim slabostima, da se nastani u meni sila Kristova.
10. Zato su mi ugodne slabosti, pogrde, nevolje, progonstva, tjeskobe poradi Krista, jer kad sam slab, onda sam jak.
11. Postadoh bezuman, vi me natjeraste, jer je trebalo da me vi preporučite; jer ni u čemu nijesam manji od prevelikih apostola, ako i jesam ništa.
12. Dokazi apostolstva mojega učinjeni su među vama u svakoj strpljivosti, u znacima i čudesima i silama.
13. Jer što je, u čemu ste manji od ostalih općina, osim što vam ni-

(28) »Osim, što inače bude«; Vulgata: »osim onoga, što je izvana« (»praeter illa, quae extrinsecus sunt«).

(32) Areta IV. bio je kralj kraljevstva Rabatejaca, pod kojim je onda bio grad Damask.

Gl. 12. (2) »Znam čovjeka u Kristu«: to je sâm Pavao, koji, ponizan, govori o sebi u trećoj osobi. Pavao ne zna, da li je bio odnesen u nebo u promatranju ili po duši svojoj. — »Treće nebo«: Hebreji su razlikovali zračno nebo (atmosphère), zvjezdano nebo (éther) i duhovno, najviše, nebo, gdje stanuju Bog i blaženi duhovi (empyrée).

(7) Pod »ostanom u tijelo«, što ga Pavao zove »anđelom sotoninim«, na svu priliku treba razumjeti neku tešku tjelesnu bolest, koja je Korinćanima bila poznata, a nama je nepoznata. Tako Jeronim i Ivan Zlatoust.

(9) U čovjeku, koji priznaje svoju slaboću, razvija i pokazuje milost Božja svoju veliku jakost.

jesam bio na teret. Oprostite mi ovu krivnju!

*14. Evo, po treći put sam spreman da vam dođem, i ne ću vam biti na teret, jer ne tražim što je vaše, nego vas. Jer djeca nijesu dužna roditeljima blago teći, nego roditelji djeci.

*15. A ja ću veoma rado [sve] žrtvovati, i sama ću sebe žrtvovati za duše vaše. Kad vas ljubim tako žarko, zar ćete vi mene manje ljubiti?

*16. Ali neka bude, ja vam nijesam bio na teret, nego hitar budući uhvatio sam vas prijevarom.

17. Jesam li vas što zakinuo po kome od onih, koje poslah k vama?

*18. Umolio sam Tita i s njim sam poslao brata. Je li vas Tito što zakinuo? Nijesmo li hodili jednim duhom, jednim stopama?

19. Mislite li opet, da se mi pred vama branimo? Pred Bogom u Kristu mi govorimo. A sve je, ljubljeni, za vaš napredak.

20. Jer se bojim, da kad dođem, počem vas ne nađem, kakve hoću, i da vi nađete mene, kakva ne ćete: da kako ne budu kod vas svađe, zavisti, srdžbe, prkosi, opadanja, šaptanja, nadimanja, bune;

21. Da me opet, kad dođem, ne ponizi Bog moj kod vas i ne usplačem za mnogima, koji su prije sagriješili, a nijesu se pokajali za nečistoću i bludnost i raspuštenost, što počiniše.

GLAVA 13.

Opomene, pozdravi i blagoslovi.

*1. Ovo po treći put idem k vama. »U ustima dvojice ili trojice svjedoka stajat će svaka riječ.«

2. Naprijed kazah, i naprijed kažem, kao kad sam bio drugi put prisutan, i sada odsutan, onima, koji su prije sagriješili, i svima ostalima, da ako dođem opet, ne ću štedjeti.

*3. Jer tražite dokaz, da u meni govori Krist, koji među vama nije slab, nego je silan među vama?

4. Jer ako je i propet bio po slabosti, ali živi po sili Božjoj; jer smo i mi slabi u njemu, ali ćemo živjeti s njim silom Božjom među vama.

5. Sami sebe okušajte, jeste li u vjeri, sami sebe ogledajte! Ili ne poznajete sebe, da je Isus Krist u vama? osim ako nijeste možda neprokušani.

*6. A nadam se, da ćete poznati, da mi nijesmo neprokušani.

7. A molimo se Bogu, da vi ne činite nikakva zla, ne da se mi prokušani pokažemo, nego da vi dobro činite, a mi da smo kao neprokušani.

(14) »Po treći put«: Djela Apostolska ne spominju jedno od prva dva putovanja Pavlova u Korint.

(15) Vulgata: »I sama ću sebe žrtvovati za duše vaše, premda ja, što više vas ljubim, to manje sam ljubljen« (»licet plus vos diligens, minus diligar«).

(16—18) Apostol se brani od sumnjičenja, da bi se njegovi pomoćnici obogatili na općini.

(18) Isp. 8, 6. 17. 22.

Gl. 13. (1—4) Kod svojega slijedećeg pohoda u Korint nastupit će Apostol kao strog sudac, istražit će stvar po svjedocima, kao što je propisano u zakonu, i postupat će odlučno proti krivcima.

(1) Isp. 5. Moj 19, 15: »Istom na izjavu dvojice ili trojice svjedoka neka padne odluka«.

(3) »Jer tražite«; drugi prevode kao Vulgata: »Tražite li dokaz, i t. d.?«

(6) Korinćani se imaju pokazati kao pravi kršćani, Pavao kao pravi apostol. Za Korinćane je dakle dosta, ako se pronađu u živoj vjeri; za Pavla, ako vrši apostolsku vlast.

8. Jer ništa ne možemo proti istini, nego za istinu.

9. Jer se radujemo, kad smo mi slabi, a vi jaki. Zato se i molimo za vaše savršenstvo.

*10. Zato vam pišem ovo odsutan, da prisutan ne moradnem postupati strogo po vlasti, koju mi je dao Gospodin, da gradim, a ne da rušim.

11. Uostalom, braćo, radujte se, budite savršeni, tješite jedni druge, jednako mislite, mir imajte, i Bog ljubavi i mira bit će s vama.

12. Pozdravite jedan drugoga cjelivom svetim! Pozdravljaju vas svi sveti.

*13. Milost Gospodina Isusa [Krista], i ljubav Boga, i zajednica Duha Svetoga sa svima vama! [Amen.]

(10) Sva crkvena, i kaznena, vlast ima za svrhu: graditi, a ne rušiti.

(13) »Amen« ne stoji u grčkom izvorniku; uzet je iz Vulgate i zato je u zaporci.

POSLANICA GALAĆANIMA

1. Galaćani su bili pleme keltsko. Navala Germana prema krajevima na Rajni potisnula je oko g. 300. pr. Kr. veliko mnoštvo Kelta iz njihove postojbine dolje prema jugu i jugoistoku, pa i u Malu Aziju. Ovdje su osnovali naseobinu, što se je prozvala Galacija, »zemlja Galaćana« (Dap 16, 6), t. j. Kelta. Bila je ta pokrajina usred Male Azije. Apostol Pavao bio je tu pokrajinu pohodio na svome drugom i trećem misijskom putovanju (Dap 16, 6; 18, 23) i tamo osnovao kršćanske općine (Gal 4, 13—15). U ovim općinama bili su većinom t. zv. neznabožački kršćani (4, 8; 5, 2; 6, 13), a bilo je dosta i t. zv. židovskih kršćana (3, 13 sl.; 4, 3).

2. Na svome drugom misijskom putovanju bio je sv. Pavao prvi put došao u Galaciju (Dap 16, 6; Gal 4, 12—15). Nije mislio u njoj ostati, ali mu bolest (»slabost tijela« Gal 4, 13) nije dala dalje putovati. I u toj je bolesti Apostol djelovao i propovijedao Galaćanima evanđelje. Oni su ga primili i držali »kao anđela Božjega, kao **Krista** Isusa« (Gal 4, 14). Po drugi put došao je Apostol u Galaciju na svome trećem putovanju (Dap 18, 23). Tada je opazio, da njegovi protivnici (judaisti), kao u svima njegovim općinama, unose i ovdje razdor i pobunu među kršćane.

3. Judaisti, t. j. židovsko-kršćanski učitelji, učili su, da se ne može postići vječno spasenje bez obdržavanja mozajičkog zakona, pa su obarali ugled sv. Pavla, odlučnoga borca za slobodu evanđelja. Govorili su, da Pavao, koji je primio neznabošce u Crkvu bez obrezanja, nije pravi apostol, da se njegova nauka kosi s naukom ostalih apostola, da on »ljudima ugađa« (Gal 1, 10), sve u svemu: da je obdržavanje mozajičkog zakona i obrezanje isto tako potrebno za spasenje kao i vjera u Isusa.

4. Vijesti o toj pobuni primio je Apostol, kad je iz Galacije stigao u Efez, pod jesen g. 54. Zabrinut za Galaćane šalje on iz Efeza ovu poslanicu, da stane na put pobuni i razdoru.

5. U poslanici Galaćanima Pavao visoko uzdiže evanđelje Kristovo posve slobodno od mozajičkoga zakona. Obrazlaže božanski postanak evanđelja (1—2) i sadržaj

njegov (3), potiče Galaćane na revan kršćanski život po evanđelju (4—6). U poslanici osobito odsijeva odlučnost Pavlova, kojom brani čistoću i slobodu evanđelja. U njoj je, kao ni u jednoj drugoj poslanici Pavlovoj, upravo raspaljen oganj govora i sila čvrste polemike, koja obara protivnika. Ali dubina misli i sažet izražaj čine, da čitanje poslanice nije tako lako. A to uprav i čini, da se ona jako prima duha i srca našega.

6. Za istinitost poslanice Galaćanima svjedoči sva kršćanska davnina. Sv. Irenej, Klement Aleksandrijski, Tertulijan i drugi govore o njoj kao o poslanici sv. Pavla Apostola.

POSLANICA SV. PAVLA APOSTOLA GALAĆANIMA

GLAVA 1.

Božanski postanak nauke sv. Pavla.

*1. Pavao, apostol, ne od ljudi, ni po čovjeku, nego po Isusu Kristu i Bogu Ocu, koji ga uskrisi od mrtvih,

2. I sva braća, koja su sa mnom, općinama Galacije.

3. Milost vam i mir od Boga Oca i Gospodina našega Isusa Krista,

4. Koji dade sebe za grijehe naše, da nas izbavi od sadašnjega zla svijeta, po volji Boga i Oca našega,

5. Kojemu je slava u vijeke vijekova! Amen.

6. Čudim se, da se tako brzo odvraćate od onoga, koji vas pozva milošću Kristovom, na drugo evanđelje;

*7. A drugoga ipak nema; samo što su neki, koji vas zbunjuju i hoće da izvrnu evanđelje Kristovo.

8. Ali ako i mi, ili anđeo s neba navijesti vam evanđelje drukčije, nego što vam navijestismo, neka bude proklet!

9. Kao što prije rekosmo, i sad opet velim: Ako vam tko navijesti evanđelje drukčije, nego što primiste, neka bude proklet!

10. Jer zar ja sad gledam da dobijem naklonost kod ljudi, ili mi je do toga, da se dopadnem Bogu? Ili zar nastojim da ugađam ljudima? Kad bih još ljudima ugađao, ne bih bio sluga Kristov.

*11. Ali vam dajem na znanje, braćo, da evanđelje, koje sam ja propovijedao, nije po čovjeku.

Gl. 1. (1, 24—2, 21) Unatoč odluci apostolskog sabora, da neznabošci nijesu obvezani držati se mozajičkog zakona i da mogu i bez njega biti pravi kršćani, ipak židovski kršćani u Antiohiji nijesu htjeli općiti s neznabožačkim kršćanima, jer da su oni nečisti, kad ne drže obrezanja i mozajičkog zakona. I Petar je tako činio, kad je došao u Antiohiju; nije se htio zamjeriti židovskim kršćanima. On se je držao podalje od neznabožačkih kršćana, ali ne zato, kao da bi ih držao nečistima, jer je on sâm bio za onu odluku apostolskog sabora u Jeruzalemu. Petar je to činio samo iz obzira prema židovskim kršćanima. Pavao naziva to ponašanje Petrovo pretvaranjem, ukoliko se nije slagao s Petrovim nutarnjim osvjedočenjem. Pavao je bio tako otvoren i smjel, jer se je bojao, da ponašanje apostolskog poglavice ne bude djelovalo rđavo na vjernike neznabožačke, a onda i na sve kršćane. Petar u ovom slučaju zapravo nije pogriješio; on je znao i pripoznao, što je pravo, ali se je iz obzira prema tjesnogrudnim Židovima uzdržao od svojega uvjerenja u praksi. Napokon, za njegovo uvjerenje mogli su znati neznabožački kršćani. A sv. Augustin primjećuje zgodno na ovaj slučaj: Ako se je Pavao istaknuo svojom ljubežljivom otvorenošću, Petar se je istaknuo svojom ljubežljivom poniznošću.

(7—10) Ovdje izriče Apostol najoštriju osudu za lažne učitelje. Ognjena revnost za Boga to mu je nadahnula.

(11) »Nije po čovjeku«, t. j. nije čovječja nauka.

12. Jer ga ne primih od čovjeka, niti naučih, nego otkrivenjem Isusa Krista.

13. Jer ste čuli moje življenje nekad u židovstvu, da sam odviše progonio Crkvu Božju i rušio je.

14. I napredovao sam u židovstvu većma od mnogih vršnjaka svojih u narodu svome, i više sam revnovao za predaje otaca svojih.

15. A kad se svidjelo Bogu, koji me izabra od krila matere moje i pozva milošću svojom,

16. Da objavi Sina svojega u meni, da ga propovijedam među neznabošcima, ni začas se ne obratih tijelu i krvi,

*17. Niti pođoh u Jeruzalem k starijim apostolima od sebe, nego otidoh u Arabiju, i opet se vratih u Damask.

*18. Zatim poslije tri godine pođoh u Jeruzalem, da vidim Kefu, i ostadoh u njega petnaest dana.

19. A drugoga od apostola ne vidjeh, osim Jakova, brata Gospodnjega.

20. A što vam pišem, evo, pred Bogom, da ne lažem.

21. Onda dođoh u krajeve Sirije i Cilicije.

22. A bio sam licem nepoznat općinama Kristovim u Judeji.

23. A samo su bili čuli, da onaj, koji nas je nekad progonio, sad propovijeda vjeru, na koju je nekoć napadao.

24. I slavili su Boga poradi mene.

GLAVA 2.

Podudaranje Pavlova evanđelja s naukom ostalih apostola.

*1. Zatim, nakon četrnaest godina, opet uziđoh u Jeruzalem s Barnabom, uzevši sa sobom i Tita.

*2. A uziđoh, po otkrivenju, i predložih im evanđelje, koje propovijedam među neznabošcima, a osobito onima, koji su bili ugledni, da li uzalud nijesam trčao ili ne bih trčao.

3. Ali ni Tito, koji je bio sa mnom, premda je bio neznabožac, nije bio primoran da se obreže.

*4. A to poradi lažne braće, koja se nametnuše i ušuljaše, da uhode slobodu našu, koju imamo u Kristu Isusu, da nas zarobe,

5. Ovima ne popustismo nimalo, ni začas, da istina evanđelja ostane kod vas.

6. Oni nasuprot, koji su bili ugledni, tko su inače oni bili, ne marim ništa, jer Bog ne gleda, tko je tko, i ovi, koji su bili ugledni, ništa me novo ne naučiše,

*7. Nego nasuprot, kad vidješe, da je meni povjereno evanđelje među neobrezanima, kao Petru među obrezanima;

---

(17) »Nego otiđoh u Arabiju«, ne da tamo propovijedam evanđelje, nego da se u samoći pripravim na propovijedanje evanđelja. Isp. Dap 9, 19. Ovdje je razlog, zašto Djela Apostolska šute o putovanju Pavlovu u Arabiju.

(18) »Da vidim Kefu«; Vulgata ima: da vidim Petra« (»videre Petrum«). Pavao ide da vidi Petra, jer je u Petru vidio apostolskoga poglavicu.

Gl. 2. (1) »Nakon četrnaest godina«, t. j. četrnaest godina nakon njegova obraćenja. Ovo putovanje spominju Djela Apostolska 11, 30 i 12, 25.

(2) »Po otkrivenju« (κατὰ ἀποκάλυψιν), t. j. bilo mu je rečeno u jednoj objavi, da uziđe u Jeruzalem.

(4) »Lažna braća«, židovski kršćani iz Judeje, što su došli u Antiohiju (Dap 15, 1. 2) i bez ikakva prava tajno se uvukli.

(7) »Kao Petru«: Pavao ističe Petra bez sumnje zato, jer je Petrov primat (prvenstvo) bio poznat u cijeloj Crkvi.

8. Jer onaj, koji pomože Petru u apostolstvu među obrezanima, pomože i meni među neznabošcima;
9. I jer upoznaše milost, koja je meni dana, dadoše Jakov i Kefa i Ivan, koji su se brojili kao stupovi, meni i Barnabi ruku u znak zajednice, da mi idemo k neznabošcima, a oni k obrezanima;
*10. Samo da bismo se spominjali siromahâ, a to sam doista i revno nastojao činiti.
*11. A kad dođe Kefa u Antiohiju, ja sam mu se u lice usprotivio, jer je bio zavrijedio ukor.
*12. Jer prije, dok ne dođoše neki od Jakova, jeo je s neznabošcima; a kad dođoše, povukao se i odvajao bojeći se onih, koji su bili iz obrezanja.
*13. I pretvaranju njegovu prikjučili se ostali Židovi, tako da je i Barnaba bio od njih zaveden u isto pretvaranje.
*14. A kad vidjeh, da ne idu pravo prema istini evanđelja, rekoh Kefi pred svima: »Kad ti, koji si Židov, živiš neznabožački, a ne židovski, zašto neznabošce siliš, da drže običaje židovske?«
*15. Mi smo od rođenja Židovi, a ne grješnici od neznabožaca.
*16. A jer znamo, da se čovjek ne opravdava djelima zakona, nego samo vjerom u Isusa Krista, i mi vjerovasmo u Krista Isusa, da se opravdamo vjerom u Krista, a ne djelima zakona, jer se djelima zakona ne će opravdati nijedan čovjek.
17. Ako li se mi, koji tražimo da se opravdamo u Kristu, nađosmo i sami grješnici, je li tad počem Krist grijehu sluga? Bože sačuvaj!
18. Jer ako opet gradim ono, što sam porušio, dokazujem, da sam prestupnik.

(10) Isp. Rimlj 15, 27.

(11) Kefa, t. j. sv. Petar. — »Ja sam mu se u lice usprotivio«, t. j. javno pred svima.

(12) »Dok ne dođoše neki od Jakova«, t. j. ukućani Jakovljevi, koji su, kao i on, revnovali za zakon, ali zapravo nijesu znali o čemu se radi, nijesu bili potpuno upućeni u pitanje.

(13) Apostol naziva ponašanje sv. Petra i ostalih pretvaranjem, ukoliko se vanjsko postupanje nije podudaralo s njihovim nutarnjim uvjerenjem: oni su naime bili uvjereni, da ih mozajički ritualni (obredni) propisi nijesu obvezivali, a ipak su, povukavši se od neznabožačkih kršćana, postupali, kao da bi ih još obvezivali mozajički propisi. Slično se je »pretvarao« i Pavao (isp. Dap 21, 20 sl.). Ali iako je bilo kod Pavla i Petra jednako postupanje, ipak su bile različne posljedice toga postupanja. Primjer poglavice Crkve vukao je sve za sobom, pa kad se je i Barnaba sa židovskim kršćanima povukao od Pavla, nije više Pavao mogao šutjeti.

(14) Oni su išli pravim putem, ali ne pravo, t. j. po istini. Pogrješka je bila u hodanju i ponašanju, a ne u nauci. — »Siliti«: svojim primjerom. Kako je, eto, bio velik ugled sv. Petra u mladoj Crkvi! Pavla, svojega apostola, koji je, boraveći među njima, učio ih tolike godine nesamo primjerom, nego i riječju, i poučavao ih, da je dokinut sav zakon, njega ostavljaju neznabožački kršćani, čim se je činilo, da se Petar svojim promijenjenim postupanjem ne slaže s njima! I sâm Pavao ne smatra svoj ugled dovoljnim, da Antiohijce zaustavi i odvrati od tobožnjega mišljenja sv. Petra. Riječ »pretvaranje« (r. 13.) treba dakle uzeti u veoma širokom smislu.

(15—21) U ovom odsjeku ne obraća se više Pavao na Petra, — kojemu slijedeća pouka nije bila potrebna — nego na židovske kršćane, što su bili došli iz Jeruzalema (isp. r. 12). On izlaže: Ne mozajički zakon, nego vjera u Krista donosi nam spasenje (15—16). Tražiti opet spasenje u zakonu značilo bi nepoznavati veličine djela otkupljenja (17—21).

(16) »Nijedan čovjek«, doslovno: nijedno tijelo.

19. Jer ja sam po zakonu umro zakonu, da živim Bogu; s Kristom sam pribijen na križ.

*20. A ja živim, ali ne više ja, nego živi u meni Krist. A što sad živim u tijelu, živim u vjeri u Sina Božjega, koji me je ljubio, i predao samoga sebe za mene.

21. Ne odbacujem milosti Božje. Jer ako pravda po zakonu dolazi, to je Krist uzalud umro.

GLAVA 3.

Opravdanje se postiže vjerom.

*1. O nerazumni Galaćani! Tko vas je opčinio [da se ne pokoravate istini], vas, kojima je bio pred očima naslikan Isus, kao da bi bio među vama propet.

2. Ovo jedno hoću od vas da doznam: Jeste li primili Duha po djelima zakona ili prihvatom vjere?

3. Tako li ste nerazumni, da počevši Duhom, sad tijelom svršujete?

4. Toliko li uzalud pretrpjeste? Kad bi bilo samo uzalud!

5. Koji vam dakle daje Duha i čini čudesa među vama, [čini li to] djelima zakona ili prihvatom propovijedi vjere?

*6. Kao što Abraham vjerova Bogu, i uračuna mu se u pravdu.

*7. Poznajte dakle, da su oni sinovi Abrahamovi, koji su od vjere.

*8. A jer je Pismo predvidjelo, da Bog po vjeri opravdava neznabošce, naprijed navijesti Abrahamu: »U tebi će se blagosloviti svi narodi.«

9. Tako oni, koji su od vjere, blagosivaju se s vjernim Abrahamom.

*10. Jer svi, koji se oslanjaju na djela zakona, pod kletvom su; jer je pisano: »Proklet svaki, koji ne ostaje u svemu, što je napisano u knjizi zakona, da to čini.«

*11. A da se zakonom nitko ne opravdava kod Boga, očito je, jer »pravednik živi od vjere«.

(20) Isp. Rimlj 6, 11; 8, 9 sl.; Ef 3, 17.

Gl 3. (1—29) Apostol dokazuje svoju nauku, da obdržavanje zakona nije potrebno za postignuće spasenja, pokazujući na činjenicu, da su Galaćani bez djelâ zakona primili Duha Svetoga i savršenstvo opravdanja; zatim, da je Abraham bio opravdan na temelju svoje vjere, a ne poradi svojega obdržavanja zakona; nadalje, da ispunjenje svega zakona nije upravo moguće, pa zato da se ne može ni opravdanje postići na taj način; napokon, da Bog svojih obećanja Abrahamu nije vezao za uvjet, da obdržava zakon, nego ih je obećao kao nagradu za njegovu vjeru: i zato se ne može ni nakon nekoliko stoljeća ispunjenje ovih božanskih obećanja vezati za obdržavanje zakona, jer bi se inače zavjet Božji iskrivio ili ukinuo. Zakon je imao drugu svrhu: on je imao čovjeka uvjeriti, da ne može sam svojom snagom izvršivati volju Božju. Stim je imao zakon buditi čežnju za Spasiteljem, koji će skinuti s čovjeka teški jaram starozavjetnog zakona i dati mu snagu, da izvršuje zapovijedi Novoga Zavjeta.

(1) »O nerazumni Galaćani!« Nerazuman je onaj, koji ne posjeduje istinu. Riječi u zaporci uzete su iz Vulgate, a nema ih u grčkim rukopisima.

(6) Vulgata počinje ovaj redak ovako: Kao što je pisano: »Abraham vjerova Bogu...« (Sicut scriptum est: »Abraham credidit Deo...«). Isp. 1 Mojs 15, 6.

(7) Lažni apostoli gledali su dokazati Galaćanima, da se moraju obrezati, da kao sinovi Abrahamovi budu dionici obećanjâ, što ih je Bog dao Abrahamu.

(8) »Pismo« je ovdje personificirano (poosobljeno). Duh Sveti, koji govori preko Pisma (1 Mojs 12, 3; isp. 18, 18). — »U tebi će se blagosloviti svi narodi.« Sve je milosti Krist zaslužio, i to za sve, dakle ne samo za jedan dio, kako su htjeli dokazati lažni učitelji.

(10) Isp. 5 Mojs 27, 26.

(11) Isp. Hab 2, 4; Rimlj 1, 17.

*12. A zakon nije od vjere, nego »tko čini, živjet će u tome«.

*13. Krist nas je iskupio od kletve zakona, jer je za nas postao kletva; jer je pisano: »Proklet svaki, koji visi na drvetu«;

14. Da bi na neznabošce došao blagoslov Abrahamov u Isusu Kristu, tako da obećanje Duha primimo po vjeri.

15. Braćo, govorim po čovjeku, nitko ipak čovječje potvrđene oporuke ne odbacuje, niti joj što dodaje.

*16. A Abrahamu su rečena obećanja i potomku njegovu. Ne veli: I potomcima, kao za mnoge, nego kao za jednoga: I potomku tvojemu, koji je Krist.

17. A ovo velim: Zavjeta, koji je od Boga potvrđen, ne ukida zakon, koji je postao poslije četiri stotine i trideset godina, tako da se poruši obećanje.

18. Jer ako je baština od zakona, onda nije od obećanja; a Abrahamu se je Bog milostiv iskazao obećanjem.

*19. Što će dakle zakon? Poradi prestupaka bio je postavljen, dok dođe potomak, kojemu je bilo dano obećanje, određen po anđelima, rukom posrednika.

20. A posrednik nije jednoga, a Bog je jedan.

21. Je li dakle zakon protivan obećanjima Božjim? Bože sačuvaj! Jer kad bi bio dan zakon, tako da bi mogao život dati, zaista bi od zakona bila pravda.

*22. Ali je Pismo sve zatvorilo pod grijeh, da se obećanje dadne po vjeri u Isusa Krista onima, koji vjeruju.

23. A prije nego je došla vjera, bili smo pod zakonom čuvani i zatvoreni za vjeru, koja se je imala objaviti.

24. Tako je zakon bio čuvar naš do Krista, da se vjerom opravdamo.

25. A kad je došla vjera, nijesmo više pod čuvarom.

26. Jer ste svi sinovi Božji po vjeri u Kristu Isusu.

*27. Jer koji se god u Kristu krstiste, Krista obukoste.

28. Nema tu više ni Židova ni Grka, nema više ni roba ni slobodnjaka, nema više ni muškoga roda ni ženskoga, jer ste vi svi jedno u Kristu Isusu.

29. A kad ste vi Kristovi, onda ste potomci Abrahamovi, po obećanju baštinici.

---

(12) Isp. 3 Mojs 18, 5. — Sveti Staroga Zavjeta vjerovali su onako, kako je to propisivao zakon, ali ne u snazi zakona, koji je davao propise, nego u moći Mesije, koji je bio u njemu obećan, kojega su oni očekivali u vjeri i na čiji su dolazak po njemu pripravljani.

(13) Isp. 5 Mojs 21, 23.

(16) Isp. 1 Mojs 13, 15; 17, 8.

(19) Isp. Rimlj 5, 20; 7, 7—13. — »Po anđelima«: to je predaja židovska, kojoj se prvi trag nalazi u 5 Mojs 33, 2, a jasno je potvrđen u Novom Zavjetu. Isp. Dap 7, 53; Hebr 2, 2. — »Rukom posrednika« među Bogom i narodom. Bio je taj posrednik Mojsije (5 Mojs 5, 5 sl. ; 9, 9 sl.). Sv. Pavao hoće stim da istakne posredni i podređeni značaj zakona.

(22) »Pismo« poosobljeno kao u r. 8. (Rimlj 3, 10 sl.).

(27) »Krista obukoste«: ova je slika mila sv. Pavlu (Rimlj 13, 14; Ef 4, 24; Kol 3, 9 sl.), a znači usku zajednicu života i duha, u koju ulazi čovjek s Isusom Kristom po krštenju.

GLAVA 4.

Vrijeme zakona prestalo je dolaskom Kristovim.

*1. Ali velim: Dok je baštinik malodoban, ne razlikuje se ništa od roba, premda je gospodar svega,

2. Nego je pod skrbnicima i upraviteljima sve do vremena od oca određena.

*3. Tako smo bili i mi, kad bijasmo malodobni, počelima svijeta podložni.

*4. Ali kad dođe punina vremena, posla Bog Sina svojega, rođena od žene, postavljena pod zakon,

5. Da iskupi one, koji su bili pod zakonom, da primimo posinaštvo.

*6. A jer ste sinovi, posla Bog Duha Sina svojega u srca vaša, koji vapije: »Aba, Oče!«

7. Tako više nijesi rob, nego sin; a ako si sin, i baštinik po Bogu.

8. Ali tada, jer nijeste znali Boga, služili ste bogovima, koji nijesu uistinu.

9. A sada, kad ste upoznali Boga, ili ste dapače upoznati od Boga, kako se obraćate opet na slaba i jadna počela, kojima opet iznova hoćete da služite?

*10. Obdržavate dane i mjesece i vremena i godine.

*11. Bojim se za vas, da nijesam možda uzalud radio među vama.

12. Budite kao ja, jer i ja sam kao vi. Braćo, molim vas, ništa mi ne učiniste nažao.

13. A znate, da sam vam prvi put u slabosti tijela propovijedao evanđelje,

14. I u kušnji vašoj, koja je bila zbog tijela mojega, nijeste me prezreli ni odbacili, nego ste me primili kao anđela Božjega, kao Isusa Krista.

Gl. 4. (1—10) Bog je u Starom Zavjetu izabrao Izraelce i njima je kao svojoj djeci obećao svoju baštinu; ali istom u Novom Zavjetu Židovi, koji se obratiše, ušli su u baštinu božanskih obećanja. Vrijeme Staroga Zavjeta bilo je dakle kao vrijeme malodobnosti. Ovome stanju malodobnosti odgovaralo je i nesavršenstvo njihove vjere: sav je mozajički zakon, rečeno u slici, bio samo nauk za malodobnu djecu. A kad su Židovi odrasli i dorasli, t. j. kad je po odluci Božjoj prestao Stari Zavjet, tad su postali dionici sve i potpune objave Božje u evanđelju Kristovu, tad su ušli u pun posjed obećane baštine. Krist ih je oslobodio od malodobnoga nauka, t. j. od starozavjetnoga zakona. Istom tada, kada su se Židovi obratili na kršćanstvo, postali su oni u pravom smislu djeca Božja i primili su Duha Svetoga, čijim nadahnućem mogli su nazivati Boga »Ocem«. Svaki dakle Židov, koji se obrati na kršćanstvo, prestaje stim biti rob starozavjetnomu zakonu. I tko tvrdi, da je potrebno za spasenje obdržavanje starozavjetnih blagdana i subota, taj se opet kao vraća pod staro ropstvo, od kojega je bio oslobođen vjerom u Krista. A tad je i Apostol uzalud za njega propovijedao evanđelje Kristovo.

(3) »Tako smo bili i mi«, t. j. obraćeni Židovi.

(4) »Ali kad dođe punina vremena«: Bog je bio utvrdio određeno vrijeme, u kojemu je imao zakon postići svoj cilj, da bude čuvar. — »Rođena od žene«: ovdje se uzima riječ »žena« isto onako kao što u evanđelju, naime jedino da se stim označi spol.

(6) Isp. Rimlj 8, 15.

(10) Židovske blagdane.

(11—20) Apostol poziva Galaćane, da se oslobode od zakona, t. j. da ne vjeruju naukama, koje kažu, da je obdržavanje starozavjetnoga zakona potrebno za vječno spasenje. On ih to moli i spominje njihovu dosadašnju ljubav, kojom su ga primili unatoč njegovoj tjelesnoj slabosti. Zar da bi ih lažni učitelji odvratili od te ljubavi prema njemu? Tada bi on želio opet doći k njima, da ih svojom propovijedi natrag privede k istini evanđelja.

15. Gdje je dakle vaše blaženo oduševljenje? Jer vam svjedočim, da biste bili, kad bi moguće bilo, izvadili oči svoje i dali meni.

16. Jesam li vam dakle postao neprijatelj, što sam vam govorio istinu?

17. Oni ne revnuju za vas, kako je pravo, nego dapače hoće da vas odvoje, da revnujete za njih.

18. A dobro je, da uvijek poradi dobra revnuju za vas, a ne samo, kad sam ja kod vas.

19. Dječice moja, koju opet s mukom rađam, dokle Kristovo obličje ne postane u vama!

20. A htio bih sad da sam kod vas i da izmijenim glas svoj, jer sam zbunjen za vas.

*21. Kažite mi, koji hoćete da budete pod zakonom, ne slušate li zakona?

*22. Jer je pisano, da je Abraham imao dva sina, jednoga od ropkinje, a drugoga od slobodne.

23. Ali koji je bio od ropkinje, po tijelu je rođen, a koji od slobodne, po obećanju.

24. A to je u slici rečeno, jer ovo su dva zavjeta: jedan od gore Sinajske, koji rađa za robovanje, i to je Agara.

*25. Jer Agara znači Sinaj goru u Arabiji, a odgovara sadašnjemu Jeruzalemu, koji robuje s djecom svojom.

*26. A onaj Jeruzalem, koji je gore, slobodan je, i taj je mati naša.

*27. Jer je pisano: »Razveseli se, nerotkinjo, koja ne rađaš; klikni i poviči, koja ne trpiš muke porođaja; jer ostavljena ima mnogo više djece, negoli ona, koja ima muža.«

*28. A vi ste, braćo, po Izaku djeca obećanja.

29. Ali kako je onda onaj, koji se rodio po tijelu, progonio onoga, koji se rodio po Duhu, tako i sad.

*30. Ali što kaže Pismo: »Istjeraj ropkinju i sina njezina; jer sin ropkinje ne će biti baštinik sa sinom slobodne!«

*31. Tako, braćo, nijesmo djeca ropkinje, nego slobodne.

GLAVA 5.

Kršćanska sloboda. Život u Duhu Svetom.

1. K slobodi nas je vodio Krist. Stojte dakle čvrsto i ne dajte se opet u jaram ropstva uhvatiti!

2. Evo, ja, Pavao, kažem vam: Ako se obrežete, Krist vam ne će ništa koristiti.

(21) »Ne slušate li zakona?« Vulgata ima: »Nijeste li čitali zakon?« (»Legem non legistis?«). Običaj čitati knjige Staroga Zavjeta, zakon i proroke, bio je prešao iz sinagoge u kršćanske skupštine (isp. Dap 15, 21).

(22) Isp. 1 Mojs 16, 15; 21, 2 sl.

(25) Vulgata izostavlja riječ »Agara« i prevodi: »Jer je Sinaj gora u Arabiji« (»Sina enim mons est in Arabia«).

(26) »A onaj Jeruzalem, koji je gore«: kraljevstvo Mesijino, Crkva, koja će se u svome savršenstvu pokazati za uskrsnuća mrtvih i za općega suda. Njezin je duh i njezin cilj gore u nebu. U nebu je i njezina glava.

(27) Isp. Iz 54, 1.

(28—31) Kao što dvije žene (Sara i Agara), tako i njihovi sinovi (Izak i Izmael) znamenuju dva zavjeta: Izak je slika kršćana, a Izmael je slika izrođenoga Izraela.

(30) Isp. 1 Mojs 21, 10.

(31) Vulgata pridomeće ovomu retku prve riječi iz slijedeće gl. 5, 1 s ovim smislom: »po slobodi, kojom nas oslobodi Krist« (»qua libertate Christus nos liberavit«).

*3. A opet svjedočim svakome čovjeku, koji se obreže, da je dužan izvršiti sav zakon.
4. Rastavljeni ste od Krista, koji hoćete zakonom da se opravdate, izgubiste milost.
5. Jer mi iščekujemo u Duhu iz vjere nadu opravdanja.
*6. Jer u Kristu Isusu niti što pomaže obrezanje, ni neobrezanje, nego vjera, koja radi po ljubavi.
*7. Trčali ste dobro; tko vam je branio, da se ne pokoravate istini?
8. Ovo odvraćanje nije od onoga, koji vas je pozvao.
*9. Malo kvasca ukiseli sve tijesto.
10. Ja se uzdam u vas u Gospodinu, da ništa drukčije ne ćete misliti. A tko vas buni, podnijet će osudu, makar tko bio.
11. A ako ja, braćo, još obrezanje propovijedam, zašto me još progone? Dakle je ukinuta sablazan križa!
12. O da bi odsječeni bili oni, koji vas bune!
*13. Jer ste vi, braćo, na slobodu pozvani; samo ne dajte, da sloboda bude na službu tijelu, nego ljubavlju služite jedan drugome!
*14. Jer se sav zakon izvršuje u jednoj riječi: »Ljubi bližnjega svojega kao samoga sebe!«
15. Ali ako jedan drugoga grizete i izjedate, gledajte, da jedan drugoga ne istrijebite!
*16. A velim: U duhu živite, i želja tjelesnih ne ćete izvršiti!
17. Jer tijelo želi proti duhu, a duh proti tijelu; a ovo se protivi jedno drugome, da ne činite ono, što hoćete.
18. Ako li vas duh vodi, nijeste pod zakonom.
19. Očita su djela tjelesna, a ova su: preljubočinstvo, nečistoća, besramnost, razuzdanost,
20. Idolopoklonstvo, čaranja, neprijateljstva, svađe, ljubomor, srdžbe, spletke, razdori, sljedbe,
21. Zavisti, ubojstva, pijanstva, razuzdane gozbe i ovim slična, za koja vam unaprijed kažem, kao što sam i prije kazao, da oni, koji tako šta čine, ne će postići kraljevstva Božjega.
*22. A plod je Duha: ljubav, radost, mir, ustrpljivost, blagost, dobrota, vjernost,
23. Krotkost, umjerenost; proti ovakima nema zakona.
24. A koji su Kristovi, propeli su tijelo sa strastima i požudama.
25. Ako u duhu živimo, i hodajmo u duhu!
26. Ne tražimo tašte slave, tako da izazivamo jedan drugoga i zavidimo jedan drugome!

Gl. 5. (3) Obrezanje je bilo znak Mesije, koji će doći. Tko se dakle još obrezuje, ne vjeruje, da je Mesija došao.

(6) Kao što život tijela poznajemo po njegovim kretnjama, tako i život vjere poznajemo po dobrim djelima, po djelima ljubavi.

(7) »Trčali ste dobro«: slika mila sv. Pavlu (1 Kor 9, 24).

(9) Poslovica mila sv. Pavlu (2 Kor 5, 6).

(13) Nije vam Krist dao slobodu zato, da ostavite dobro, nego da bez jarma živite i činite dobro.

(14) Isp. 3 Mojs 19, 18.

(16—26) Kršćanska je sloboda život u duhu: »živite u duhu«, t. j. živite tako, da Duh Božji prebiva u vama (Rimlj 8, 9; 1 Kor 3, 16), i da vaš duh bude pun njegove milosti i jakosti; i onda ne ćete nikada učiniti, što želi tijelo, t. j. vaša niska narav, i duh će vaš vladati nad tijelom.

(22—23) Vulgata pridodaje »dugotrpnost« i »čednost«, i meće »čistoća« mjesto »umjerenost«. — »Proti ovakima«, t. j. plodovima.

GLAVA 6.

Razne opomene i završetak poslanice.

*1. Braćo, ako i upadne čovjek u kakav prekršaj, vi duhovni ispravljajte takvoga duhom krotkosti; a pazi na sebe, da i ti ne budeš iskušan!

2. Nosite bremena jedan drugoga, i tako ćete ispuniti zakon Kristov!

3. Jer ako tko misli, da je što, a nije ništa, vara sam sebe.

4. A svaki neka ispita svoje djelo, i tada će on samo u sebi imati slavu, a ne u drugome,

5. Jer će svaki svoje breme nositi.

6. A koji se uči riječi, neka dijeli od svakoga dobra onome, koji ga uči!

7. Ne varajte se: Bog se ne da ružiti, jer što čovjek posije, ono će i požeti.

*8. Jer koji sije u tijelo svoje, od tijela će požeti propast; a koji sije u duh, od duha će požeti život vječni.

*9. A dobro činiti, neka nam ne dodija, jer ćemo u svoje vrijeme požeti, ako ne malakšemo.

10. Zato dakle, dok imamo vremena, činimo dobro svima, a osobito onima, koji su s nama u vjeri!

*11. Vidite, kakvim sam slovima pisao vam rukom svojom!

12. Jer svi, koji hoće da se svide tijelom, oni vas sile, da se obrežete, samo da ne budu progonjeni poradi križa Kristova.

13. Jer ni oni sami, koji se obrezuju, ne drže zakona, nego hoće, da se vi obrežete, da se hvale vašim tijelom.

14. A ja, Bože sačuvaj, da se čim drugim hvalim, osim križem Gospodina našega Isusa Krista, po kojemu je meni svijet propet, i ja svijetu.

*15. Jer u Kristu Isusu niti što pomaže obrezanje, ni neobrezanje, nego novi stvor.

*16. I svi, koji po ovome pravilu žive, na njih mir i milosrđe, i na Izraela Božjega!

*17. Odsad neka mi nitko ne dosađuje, jer ja nosim na tijelu svojemu znakove [Gospodina] Isusa!

18. Milost Gospodina našega Isusa Krista s duhom vašim, braćo! Amen.

Gl. 6. (1—5) Isp. Mt 18, 15; 1 Kor 10, 12. — Pomisao na svoje zloće i prekršaje (»bremena«) neka čuva čovjeka od nestrpljivosti i žestine prema drugima!
(8) »Koji sije«: poslovica. Isp. Job 4, 8; Prič 22, 8; Oz 8, 7.
(9) Isp. Jak 5, 7.
(11) Završne riječi napisao je Pavao vlastoručno. Bit će da su bila slova dosta slaba poradi slaboga vida Pavlova.
(15) Isp. 2 Kor 5, 7; Ef 2, 15.
(16) »Izrael Božji«, t. j. kršćani u Galaciji nasuprot »Izraelu po tijelu« (isp. Ps. 125 [124], 5; 1 Kor 10, 18).
(17) Robove bi žigosali na tijelu, da se vidi, tko im je gospodar. Tako i Pavla označuju kao slugu Kristova oni znakovi (stigmata) tolikih muka i progona, što ih je podnio u službi Kristova evanđelja.

POSLANICA EFEŽANIMA

1. Efez je bio glavni grad rimske pokrajine Azije. Bio je trgovački grad, moćan, vrlo bogat i silno pokvaren. U njemu se je osobito štovala božica Dijana. Iza kratka boravka u Efezu na drugom misijskom putovanju (Dap 18, 19) izabrao je Pavao na trećem putovanju grad Efez za središte svojega djelovanja (Dap 19, 1 sl.) i boravio u njemu skoro tri godine. Propovijedao je evanđelje nesamo u Efezu, nego i po svoj prednjoj Aziji. Kako je počelo padati štovanje Dijanino u Efezu, to je srebrnar Demetrije, koji je pravio razne hramiće (kipiće) Dijanine, podigao bunu proti Pavlu, poradi koje Pavao ostavi grad (Dap 20, 1).

2. Apostol Pavao na povratku u Jeruzalem rekao je starješinama efeške općine, koje je bio pozvao k sebi u Milet na oproštaj: »Ja znam, da će poslije odlaska mojega ući među vas vuci grabežljivi, koji ne će štedjeti stada. I između vas samih ustat će ljudi, koji će govoriti izvrnutu nauku, da povuku učenike za sobom« (Dap 20, 29. 30). Tako se je i dogodilo. Lažne ideje širile su se po gradu i na sve strane u pokrajini, i prava vjera i kršćanski život bili su u opasnosti od tih raznih lažnih učitelja. To je bio povod ovoj poslanici Efežanima. Pavao je šalje po učeniku Tihiku iz Rima, gdje je bio u prvom sužanjstvu.

3. Svrha je poslanici da Efežane utvrdi u svetoj vjeri i u kršćanskom životu, i da im prikaže, kako je Isus Krist sjedinio pokrštene neznabošce i Židove u jednoj Crkvi. Svi su vjernici jedno tijelo, kojemu je glava Isus Krist. Zato treba da svi žive kao sinovi svijetla u duhu svetoga jedinstva.

4. Poslanica Efežanima sadrži u svome poučnom dijelu prikaz blagoslova i slave Kristova evanđelja, u drugom dijelu opomene i naputke o ćudorednoj obnovi života i o pojedinim staleškim dužnostima.

5. Poslanice Efežanima, Kološanima i Filemonu pisane su u isto vrijeme i na istom mjestu (isp. Ef 6, 21; Kol 4, 7 sl. i Flm 12). Jer je Pavao po Flm 22 siguran, da će brzo biti oslobođen iz sužanjstva, pisane su spomenute poslanice pri kraju njegova prvog rimskog sužanjstva u g. 63. u Rimu.

7. Istinitost poslanice Efežanima zajamčena je starom crkvenom predajom. Navodi se već od sv. Ireneja u 2. stoljeću i u Muratorskom fragmentu.

POSLANICA SV. PAVLA APOSTOLA EFEŽANIMA

GLAVA 1.

Veličanje Boga za njegova dobročinstva po Kristu.

*1. Pavao, po volji Božjoj apostol Krista Isusa, svetima, koji su u Efezu, i vjernima u Kristu Isusu.

2. Milost vam i mir od Boga Oca našega i Gospodina Isusa Krista!

3. Blagosloven Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista, koji nas je blagoslovio svakim blagoslovom duhovnim na nebesima u Kristu.

4. U njemu nas je izabrao prije postanja svijeta, da budemo sveti i neokaljani pred njim.

*5. U ljubavi nas je preodredio po Isusu Kristu za svoje sinove po slobodnoj odluci volje svoje,

6. Da slavimo slavnu milost njegovu, kojom nas je obdario u ljubljenome [Sinu svojemu],

7. U kome imamo otkupljenje krvlju njegovom, oproštenje grijehâ po bogatstvu milosti njegove,

8. Koju je obilno udijelio nama u svakoj mudrosti i razboritosti,

9. Očitovavši nam tajnu volje svoje po svojoj slobodnoj odluci, koju je preodredio u njemu;

*10. Da je izvrši u punini vremena: da sve sjedini u Kristu kao glavi, što je na nebesima i na zemlji.

11. U njemu i mi postadosmo baštinici preodređeni po odredbi onoga, koji sve čini po odluci volje svoje,

12. Da bismo bili na hvalu slave njegove, koji smo se prije uzdali u Krista.

*13. U njemu se i vi, čuvši riječ istine, evanđelje spasenja svojega,

---

Gl. 1. (1—10) Po utjelovljenju Sina Božjega došle su na zemlju i na nas milosti nebeske. Poradi Spasiteljevih zasluga mi smo već od vječnosti izabrani od Boga i određeni za djecu njegovu, da se tako njegova milost očituje pred ljudima. Krist nam je svojom krvlju zaslužio oproštenje grijehâ i obilnu milost, koja se u otkupljenima očituje kao vrhunaravna mudrost i razboritost, da se shvati tajna utjelovljenja i otkupljenja, što se je imala pokazati i obistiniti u punini vremenâ. Po otkupljenju Kristovu obnovljeno je sve, što je bio grijeh pokvario. U Kristu smo mi pozvani na spasenje i primili smo Duha Svetoga, izakako smo prihvatili evanđelje.

(1) »Po volji Božjoj«: uvjeti, da tko u strogom smislu bude apostol, bili su: od Boga biti pozvan i svjedok biti uskrsnuća Kristova. — »Svetima«; Vulgata ima: »svima svetima« (»omnibus sanctis«).

(5) »U ljubavi«; Vulgata ovu riječ prislanja retku 4.

(10) »Da sve sjedini«; Vulgatin prijevod »obnoviti sve u Kristu« (»instaurare omnia in Christo«) ne odgovara posve riječi sv. Pavla.

(13) Iza slušanja riječi evanđeoske istine dolazi vjera, iza vjere slijedi zapečaćenje Duhom Svetim u krštenju i potvrdi.

i vjerovavši zapečatiste Svetim Duhom obećanja,

14. Koji je zalog baštine naše za otkupljenje tečevine na hvalu slave njegove.

*15. Zato i ja čuvši za vašu vjeru u Gospodinu Isusu i ljubav k svima svetima,

16. Ne prestajem zahvaljivati za vas i spominjati se vas u svojim molitvama,

17. Da Bog Gospodina našega Isusa Krista, Otac slave, dadne vama duha mudrosti i otkrivenja, da ga poznate.

18. Neka rasvijetli oči srca vašega, da biste znali, koja je nada njegova zvanja, i koje je bogatstvo slave baštine njegove u svetima;

19. I koja je izobilna veličina sile njegove prema nama, koji vjerujemo po djelovanju jake sile njegove,

20. Koju je učinio u Kristu, kad ga uskrisi od mrtvih i posadi sebi s desne strane na nebesima,

*21. Nad svako poglavarstvo i vlast, i silu, i gospodstvo, i nad svako ime, što se naziva nesamo na ovome svijetu, nego i u budućemu.

22. I sve podloži pod noge njegove, i njega dade za glavu nad svom Crkvom,

23. Koja je tijelo njegovo, punina onoga, koji sve ispunjava u svemu.

GLAVA 2.

Spasenje milošću Kristovom.

1. I vas, koji ste bili mrtvi poradi prestupaka i grijeha svojih,

*2. U kojima ste nekad hodili po vijeku ovoga svijeta, po knezu, koji vlada u vazduhu, po duhu, koji sad radi u sinovima nepokornosti,

3. U kojima smo i mi svi nekad živjeli po željama tijela svojega, čineći volju tijela i pomislî, i bili smo po naravi djeca srdžbe, kao i ostali;

4. Ali Bog, koji je bogat u milosrđu, radi velike ljubavi svoje, kojom nas je ljubio,

5. I nas, koji smo bili mrtvi poradi grijehâ, oživi s Kristom (milošću ste spašeni),

6. I s njim uskrisi i s njim posadi na nebesima u Kristu Isusu,

7. Da pokaže u budućim vijekovima preveliko bogatstvo milosti svoje dobrotom prema nama u Kristu Isusu.

8. Jer ste milošću spašeni po vjeri, i to nije od vas, jer je dar Božji,

9. Ne od djelâ, da se tko ne pohvali.

*10. Jer smo njegovo djelo, stvoreni u Kristu Isusu za djela dobra, koja Bog naprijed pripravi, da u njima hodimo.

*11. Zato se spominjite, da vi, koji ste nekad po tijelu bili neznabošci i nazivani neobrezani od onih, na kojima se je učinilo rukom obrezanje na tijelu,

(15—23) Krist je s Crkvom spojen kao glava s tijelom. Istom u ovom nutarnjem ujedinjenju, u vođenju Crkve po njezinu nevidljivom poglavaru Isusu Kristu i u poniznom podvrgnuću svih vjernika pod ovo vodstvo dolazi do svojega ispunjenja otkupiteljsko djelo Božje.

(21) Četiri zbora anđeoska spominju se radi primjera.

Gl. 2. (2) Adam je bio dobio od Boga vlast nad naravi, ali ju je izgubio grijehom, i zao duh postao je knez ovoga svijeta. Pod njegovom vlašću uzdiše sad narav, koja je bila određena, da slavi Boga u službi čovjeka.

(10) Iako opravdanje ne dolazi od djelâ, mora ipak s Kristom ujedinjeni kršćanin činiti u njemu dobra djela, koja Bog pripravlja svojom milošću.

(11) Isp. Rimlj 2, 28. 29.

12. Da ste bili u ono vrijeme bez Krista, isključeni od zajednice Izraelove i bez dijela u zavjetima obećanja, nade nemajući i bez Boga na svijetu.

*13. A sad u Kristu Isusu, vi koji ste nekad bili daleko, blizu postadoste krvlju Kristovom.

14. Jer je on mir naš, koji oboje sastavi u jedno, i razvali zid, koji je rastavljao, tijelom svojim,

15. Zakon zapovijedî ukinuvši naredbama, da iz oboga načini u sebi jednoga novog čovjeka, čineći mir,

*16. I da pomiri s Bogom oboje u jednom tijelu križem, ubivši neprijateljstvo na njemu.

17. On je došao i propovijedao je mir vama, koji ste bili daleko, i mir onima, koji su bili blizu;

*18. Jer po njemu imamo oba pristup k Ocu u jednom Duhu.

19. Tako dakle više nijeste tuđinci i došljaci, nego ste sugrađani svetih i ukućani Božji,

*20. Nazidani na temelju apostolâ i prorokâ, a ugaoni je kamen sam Krist Isus,

21. Na kojemu je sva građevina složena i raste za sveti hram u Gospodinu,

*22. Na kojemu se i vi sazidujete za stan Božji u Duhu.

GLAVA 3.

Molitva, da Bog sačuva Efežane u njihovu zvanju.

*1. Zato sam ja Pavao sužanj Krista Isusa za vas neznabošce.

2. Jer čuli ste službu milosti Božje, koja je meni dana za vas,

*3. Da se meni po otkrivenju očitova tajna, kao što gore opisah ukratko.

*4. Odakle možete čitajući razabrati moje razumijevanje u tajni Kristovoj,

5. Koja se u drugim vremenima ne očitova sinovima čovječjim, kako se je sad otkrila svetim njegovim [apostolima] i prorocima u Duhu,

6. Da su neznabošci subaštinici i sutjelesnici i zajedničari obećanja u Kristu Isusu po evanđelju.

7. Njegov postadoh sluga po daru milosti Božje, koja mi je dana po djelovanju sile njegove.

8. Meni, najmanjemu od svih svetih dana je ova milost, da navijestim među neznabošcima neistražljivo bogatstvo Kristovo,

9. I da otkrijem svima, kako se je ostvarila tajna od vijekova sakrivena u Bogu, koji je sve stvorio;

(13) Krist je svojom žrtvom i smrću dokinuo zakon, koji je bio u nebrojenim propisima.

(16) »Na njemu«; Vulgata: »na sebi samom« (»in semetipso«), na svome tijelu pribijenom na križ.

(18) Crkva je tijelo Kristovo, koje njegov Duh oživljava i ujedinjuje s glavom.

(20) Na njemu kao na ugaonom kamenu temelja, koji spaja i drži dijelove skupa u jedinstvu, utemeljeni su proroci i apostoli, da odatle dobiju vjernike kao građevno kamenje za gradnju Crkve, i to kamenje da se među se poveže i onda sve skupa spoji s Kristom.

(22) Apostol nam je u ovoj glavi iznio biljege prave Crkve: jedinstvo (r. 14), vidljivost (r. 16. 18), svetost (r. 19. 22), općenitost (r. 20), apostolstvo (r. 20).

Gl. 3. (1) Apostol pomišlja na svoje prvo sužanjstvo u Rimu ili u Cezareji (g. 61—63). — »Za vas neznabošce«: ovim riječima ističe Pavao svoju veliku i svetu misiju Apostola narodâ.

(3) Isp. Gal 1, 12.

(4—5) »Tajna Kristova« jest tajna otkupljenja. Ova tajna nije bila jasno i potpuno objavljena u Starom Zavjetu. — »Proroci« u Novom Zavjetu (isp. 4, 11; Dap 8, 1; 1 Kor 12, 10. 12. 28).

10. Da se po Crkvi sad obznani
poglavarstvima i vlastima na nebu
mnogorazlična mudrost Božja,
11. Po odredbi vijekova, koju iz-
vrši u Kristu Isusu, Gospodinu na-
šemu,
12. U kome imamo slobodu i pri-
stup u nadi po vjeri u njega.
13. Zato vas molim, da ne ma-
lakšete poradi nevolja mojih za
vas, koje su slava vaša.
*14. Poradi toga pregibam kolje-
na svoja pred Ocem [Gospodina
našega Isusa Krista],
15. Od koga se zove svaka zajed-
nica na nebesima i na zemlji,
*16. Da vam dadne po bogatstvu
slave svoje, da se silom utvrdite
po Duhu njegovu u nutarnjem čo-
vjeku,
17. Da Krist stanuje vjerom u
srcima vašim, da budete u ljubavi
ukorijenjeni i utemeljeni;
*18. Da biste mogli razumjeti sa
svima svetima, koja je širina i du-
žina, i visina i dubina;
19. I poznati ljubav Kristovu,
koja nadilazi svaku spoznaju, da
se ispunite svom puninom Božjom.
20. A onome, koji može sve uči-
niti izobilnije nego što molimo ili
mislimo, po sili, koja djeluje u
nama,
21. Njemu slava u Crkvi i u Kri-
stu Isusu u sva pokoljenja od vije-
ka do vijeka! Amen.

GLAVA 4.

Jedinstvo Crkve. Stari i novi čovjek.

*1. Molim vas dakle ja, sužanj u
Gospodinu, da se vladate dostojno
zvanja, u koje ste pozvani,
2. Sa svom poniznošću i krot-
košću, sa strpljivošću podnoseći je-
dan drugoga u ljubavi,
3. Starajući se, da čuvate jedin-
stvo duha u vezi mira.
4. Jedno tijelo i jedan duh, kao
što ste i pozvani u jednoj nadi zva-
nja svojega.
5. Jedan Gospodin, jedna vjera,
jedno krštenje.
*6. Jedan Bog i Otac sviju, koji
je nad svima, i kroza sve, i u svima.
7. A svakomu je od nas dana
milost po mjeri, kako ju je Krist
darovao.
*8. I zato govori: »Uzađe na vi-
sinu, odvede zarobljene i porazdi-
jeli darove ljudima.«

---

(14) »Pred Ocem«; Vulgata pridomeće: »Gospodina našega Isusa Krista«; ali ovoga pridometka nema u izvornom tekstu; nema ga ni u boljim rukopisima Vulgate.

(14—19) Apostol moli Boga, gospodara i stvoritelja svih stvari, da što više ojača vjera i ljubav u kršćana, da tako što bolje upoznaju »širinu, dužinu, visinu i dubinu« bogatstva njegove slave i ljubavi i stim postanu dionici sve punine božanskih blagoslova.

(16) Isp. Rimlj 7, 23.

(18) Četiri protege križa znače ljubav Božju, što se očituje u trpljenju.

Gl. 4. (1—16) Posve ispunjen mišlju: »Krist — glava Crkve, Crkva — tijelo Kristovo«, uzima Apostol tu misao kao podlogu za opomenu Efežanima: neka bi oni nadasve čuvali slogu i jedinstvo u crkvenom životu; neka različnost i razna mjera darova milosti u članovima općine ne bude nipošto povod neslozi i svađi među njima; jer je tu različnost i raznu mjeru darova učinila volja jednoga Krista, koji je djelitelj milostî (4, 7. 11—16; isp. 1 Kor 12, 27—30).

(6) »I u svima«; Vulgata ima: »i u svima nama« (»et in omnibus nobis«). — Kako je ovdje, u (r. 4—6), lijepo stupnjevanje: Crkva, Krist, Bog! I kako je sjajna ispovijest Presvetoga Trojstva: Duh, Gospodin, Otac!

(8) Isp. Ps 68 [67], 19. — »Odvede zarobljene«: ovi »zarobljeni« jesu neprijateljski dusi od Krista pobijeđeni.

9. A »uzađe« što je, nego da najprije i sađe u donje dijelove zemlje?
10. Koji sađe, to je onaj, koji i uzađe više sviju nebesa, da ispuni sve.
*11. I on je dao jedne za apostole, a jedne za proroke, a jedne za evanđeliste, a jedne za pastire i učitelje,
12. Da se sveti usavrše za djelo službe, na sazidanje tijela Kristova;
13. Dok ne stignemo svi u jedinstvo vjere i poznanja Sina Božjega, u čovjeka savršena, u mjeru dobi punine Kristove;
14. Da ne budemo više mala djeca, koju ljulja i zanosi svaki vjetar nauke po zloći ljudi, po lukavstvu, da zavede u zabludu;
15. Nego držeći se istine u ljubavi da u svemu uzrastemo u onome, koji je glava, Krist,
16. Iz kojega je sve tijelo sastavljeno i sklopljeno svakim vezom, da jedan drugome pomaže silom, što je odmjerena svakome pojedinom udu, i čini, da raste tijelo i usavršuje se u ljubavi.
17. Ovo dakle kažem i zaklinjem vas u Gospodinu, da više ne hodite, kao što hode i neznabošci u taštini mišljenja svojega,
18. Koji imaju razum tamom pokriven i otuđeni su životu Božjemu poradi neznanja, što je u njima, poradi sljepoće srca njihova;
*19. Kojim, bez višega osjećaja, predadoše se razuzdanosti, da čine svaku nečistoću u lakomstvu.
20. Ali vi tako ne upoznaste Krista;
21. Jer ste ga čuli i u njemu ste poučeni, kao što je istina u Isusu,
22. Da iza prijašnjega života odložite staroga čovjeka, koji se raspada u željama prevarljivim,
*23. I da se obnovite duhom uma svojega,
*24. I obučete novoga čovjeka, koji je stvoren po Bogu, u pravdi i svetosti istine.
25. Zato odbacite laž i govorite istinu svaki sa svojim bližnjim, jer smo udi jedan drugome!
26. Srdite se, a ne griješite, sunce neka ne zađe nad srdžbom vašom!
27. Niti dajite mjesta đavolu!
28. Tko je krao, više neka ne krade, nego neka se radije trudi čineći dobro rukama svojim, da ima što davati potrebitome!
*29. Nikakva rđava riječ neka ne izlazi iz usta vaših, nego samo dobra, koja pobuđuje na dobro prema potrebi, da dadne milost onima, koji slušaju!
30. I ne žalostite Duha Svetoga Božjega, kojim ste zapečaćeni za dan otkupljenja!

(11) »Za apostole« u širem smislu, t. j. za one, kojima je Bog povjerio misiju, sličnu onoj dvanaestorice apostola. »Za proroke«, t. j. za one, koji nadahnuti (inspirirani) govore na sastancima (1 Kor 12, 29). »Za evanđeliste«, t. j. za pomoćnike apostolima, za misionare (Dap 21, 8). »Za pastire i učitelje«, t. j. za predstojnike kršćanskih općina.

(19) »Bez višega osjećaja«; Vulgata, po drugom čitanju, »bez svake nade« (»desperantes«) u budući svijet.

(23) Vulgata meće redak 23. i 24. u imperativ: »A obnovite se duhom... i obucite novoga čovjeka...« (»Renovamini autem spiritu... et induite novum hominem...«).

(24) »Po Bogu«, t. j. na sliku Božju (Kol 3, 10, 1 Mojs 1, 27), onako, kako je čovjek bio stvoren u početku.

(29) »Prema potrebi«; Vulgata po kojem drugom čitanju: »za napredovanje vjere« (»ad aedificationem fidei«).

31. Svaka gorčina, i gnjev i ljutina, i vika i psovka neka se ukloni od vas sa svakom pakošću!

32. A budite jedan drugome blagi, milosrdni, praštajući jedan drugome, kao što je i Bog u Kristu oprostio vama!

GLAVA 5.

Djeca svjetlosti. Staleške dužnosti.

1. Budite dakle nasljedovatelji Boga, kao ljubljena djeca,

2. I živite u ljubavi, kao što je i Krist ljubio nas i predao sebe za nas kao prinos i žrtvu Bogu na ugodni miris!

3. A bludnost i svaka nečistoća i lakomstvo neka se ni ne spominje među vama, kao što se pristoji svetima!

4. Tako i besramnost, i ludi govor, ili nepristojne šale, što ne dolikuju, nego radije zahvaljivanje.

5. Jer ovo neka znate, da nijedan bludnik, ili nečist, ili lakomac, a to je idolopoklonik, nema dijela u kraljevstvu Krista i Boga!

*6. Nitko neka vas ne vara praznim riječima, jer radi ovih dolazi gnjev Božji na sinove nepokornosti!

7. Nemojte dakle postati zajedničari njihovi!

*8. Jer ste bili nekada tama, a sad ste svijetlo u Gospodinu. Kao djeca svijetla živite!

9. Jer je rod svijetla u svakoj dobroti i pravdi i istini.

*10. Istražujte, što je Gospodinu ugodno!

11. I ne pristajte na nerodna djela tame, nego ih radije karajte!

12. Jer je sramotno i govoriti, što oni tajno čine.

*13. A sve, za što se kara, svijetlo objavljuje; jer sve, što se objavljuje, svijetlo je.

*14. Zato se kaže: »Ustani, koji spavaš, i uskrsni od mrtvih, i obasjat će te Krist!«

*15. Gledajte dakle pomno, kako ćete živjeti; ne kao nemudri, nego kao mudri,

16. I dobro iskoristite vrijeme, jer su dani rđavi!

*17. Zato ne budite nerazumni, nego uvidite, što je volja Gospodina našega!

18. I ne opijajte se vinom, u kojemu je raspuštenost, nego se napunite Duhom,

19. Govoreći među sobom u psalmima i hvalospjevima i duhovnim

---

Gl. 5. (6) »Praznim riječima«: misli ovdje Apostol na one učitelje, koji su pod izlikom kršćanske slobode učili oslobođenje od šeste zapovijedi Božje.

(8) Metafora (prenoska) mila sv. Pavlu. Isp. Rimlj 13, 11—13; 1 Sol 5, 5—10. Prije neznalice u božanskim stvarima, sad vas obasjalo sunce božanskih milosti, i postali ste svjetlonoše, tako da možete i druge poučavati.

(10) »Što je Gospodinu ugodno«; Vulgata ima: »što je Bogu ugodno« (»quid sit beneplacitum Deo«).

(13—14) Spasonosno je svijetlom božanske istine pokazati grješniku njegovo jadno stanje. Tako može lako njegova duhovna tama postati svijetlo. Ova je istina izrečena na jednom mjestu, za koje mi ne znamo. Možda Apostol smjera (aludira) na Iz 26, 19 i 9, 1. Ili je, što je priličnije, taj citat (navod) uzet iz kojega starokršćanskog hvalospjeva.

(14) Za opravdanje potrebne su dvije stvari: slobodna volja grješnikova, što sudjeluje, i milost Božja. Ovo će ustajanje i uskrsnuće proizvesti svijetlo, koje obasjava vjernika.

(15) Vulgata: »Gledajte dakle, braćo, kako da pomno živite« (»Videte itaque, fratres, quomodo caute ambuletis«).

(17) »Što je volja Gospodina našega«; Vulgata ima: »što je volja Božja« (»quae sit voluntas Dei«).

pjesmama, pjevajući i kličući u srcu svojem Gospodinu,

20. Zahvaljujući svagda za sve u ime Gospodina našega Isusa Krista Bogu i Ocu!

*21. Pokoravajte se jedan drugome u strahu Kristovu!

*22. žene neka se pokoravaju svojim muževima kao Gospodinu,

23. Jer je muž glava ženi, kao što je i Krist glava Crkvi; on je spasitelj tijela.

24. Ali kao što se Crkva pokorava Kristu, tako i žene svojim muževima u svemu.

*25. Muževi, ljubite svoje žene, kao što je i Krist ljubio Crkvu i sebe samoga predao za nju,

*26. Da je posveti, očistivši je kupelju vodenom u riječi,

27. Da on prikaže sebi slavnu Crkvu, koja nema ljage ni nabora, ili što slično, nego da bude sveta i neokaljana.

28. Tako su dužni i muževi ljubiti svoje žene kao svoja tjelesa. Tko ljubi svoju ženu, sebe samoga ljubi.

*29. Jer nitko nije nikad zamrzio na svoje tijelo, nego ga hrani i grije kao i Krist Crkvu,

*30. Jer smo udi tijela njegova [od mesa njegova i od kostiju njegovih].

*31. Zato će ostaviti čovjek oca svojega i mater, i prionut će uz ženu svoju, i bit će dvoje jedno tijelo.

*32. Tajna je ovo velika; a ja velim obzirom na Krista i na Crkvu.

33. Ali i vi svaki pojedini neka ljubi onako svoju ženu kao sebe samoga; a žena neka se boji svojega muža!

GLAVA 6.

Dužnosti roditeljâ i djece. Dužnosti sluga i gospodarâ. Završetak poslanice.

1. Djeco! Slušajte svoje roditelje u Gospodinu, jer je ovo pravo!

(21—6, 9) Ovaj odsjek odgovara Kol 3, 18—4, 1. Samo su kratke rečenice u poslanici Kološanima ovdje kao posljedak nauke o Crkvi uzete i shvaćane, i naširе su izvedene i obrazložene.

(22—33) Apostol prikazuje kršćansku ženidbenu vezu muža i žene kao simbol (znamen) nerazrješive i milosti pune veze Krista sa svojom Crkvom. A veza Krista sa svojom Crkvom stoji posve na vrhunaravnom temelju milosti, jer ljubav Kristova prema Crkvi posvećuje i čisti Crkvu i sve njezine članove. Dosljedno mora i kršćanska ženidba počivati na vrhunaravnom temelju i u sebi nositi snagu, što posvećuje.

Krist je ostavio svojega Oca i svoja nebesa, da se posve posveti svojoj Crkvi. Ovo će sjedinjenje postati još savršenije i uže, kad on kod svojega ponovnoga dolaska na svršetku vijekova primi Crkvu kao svoju vjernu zaručnicu u nebo, u vječno blaženstvo.

(25—26) Ovdje smjera Apostol na krštenje i meće ga u tijesni odnos sa smrću Kristovom. Krštenje ima od smrti i žrtve Kristove svoju snagu, što čisti i posvećuje.

(26) »U riječi«; Vulgata: »u riječi života« (»in verbo vitae«).

(29) Krist hrani Crkvu svojim tijelom i svojom krvlju i svojim je Duhom grije i njeguje.

(30) Riječi u zaporci uzete su iz Vulgate. Kao što žena ima svoje postanje iz muža, tako Crkva iz Krista.

(31) Isp. 1 Mojs 2, 24; Mt 19, 5.

(32—33) Jer je ženidba prilika tajinstvene veze među Kristom i Crkvom, zato je ona velika tajna. Kao što iz veze među Kristom i Crkvom proizviru milosti, tako i iz veze ženidbene, osobito one, što je u Crkvi sklapaju članovi tajinstvenoga tijela Kristova.

*2. »Poštuj oca svojega i mater«; ovo je prva zapovijed s obećanjem,
3. »Da ti dobro bude, i da živiš dugo na zemlji.«
*4. I vi, oci! Ne razdražujte djece svoje, nego ih odgajajte u stezi i nauci Gospodnjoj!
5. Sluge! Slušajte gospodare svoje po tijelu sa strahom i drhtanjem, u iskrenosti srca svojega, kao Krista!
6. Ne služite na oko, kao ljudima da ugađate, nego kao sluge Kristove, čineći volju Božju od srca!
7. Dragovoljno služite kao Gospodinu, a ne ljudima,
8. Znajući, da svaki što učini dobro, ono će i primiti od Gospodina, bio rob ili slobodnjak.
9. I vi, gospodari! Isto činite njima, a da ne prijetite, znajući, da je i njima i vama Gospodar na nebesima, i on ne gleda, tko je tko.
10. Uostalom [braćo] budite jaki u Gospodinu i u moći sile njegove!
11. Obucite se u sve oružje Božje, da biste se mogli održati proti zasjedama đavolskim!
*12. Jer naša borba nije proti krvi i tijelu, nego proti poglavarstvima, proti vlastima, proti upraviteljima tame ovoga svijeta, proti duhovima pakosti u vazdušnim visinama.
*13. Zato uzmite sve oružje Božje, da biste se mogli oduprijeti u zao dan, i svršivši sve održati se!
14. Stojte dakle opasavši bokove svoje istinom, i obukavši se u oklop pravde,
15. I obuvši noge, da budete spremni za evanđelje mira!
16. A povrh svega uzmite štit vjere, kojim ćete moći pogasiti sve ognjene strijele đavola!
17. I kacigu spasenja uzmite, i mač Duha, koji je riječ Božja!
18. Svakom molitvom i prošnjom molite se u Duhu u svako vrijeme, i uz to bdijte sa svom ustrajnosti i molitvom za sve svete,
19. I za mene, da mi se dadne riječ, kad otvorim usta svoja, da navješćujem sa slobodom tajnu evanđelja,
*20. Za koje sam poslanik u okovima, da u njemu govorim slobodno, kao što mi treba govoriti.
21. A da i vi znate, kako mi je i što radim, sve će vam javiti Tihik, ljubljeni brat i vjerni sluga u Gospodinu.
22. Njega šaljem k vama upravo za to, da znate, kako nam je, i da utješi srca vaša.
23. Mir braći i ljubav s vjerom od Boga Oca i Gospodina Isusa Krista!
24. Milost sa svima, koji ljube Gospodina našega Isusa Krista u nepokvarenosti! [Amen.]

Gl. 6. (2—3) Isp. 2 Mojs 20, 12.

(4) Oci neka ne razdražuju svoje djece, t. j. neka ih srdžba ili strast ne zavede u preveliku strogost i nemilosrdnost, jer takovo postupanje ne popravlja djecu, nego ruši i obara njihovu ljubav i njihovo poštovanje. Ozbiljnost i blagost imaju voditi oce, ali obadvoje u Gospodinu.

(12—13) Kršćanin je postavljen u borbu između neba i pakla. Njegovi protivnici nijesu toliko njegove vlastite zle požude, koliko otpali anđeli, đavoli. Da se njih nadvlada, treba se obući u »Božje oružje«.

(13) »I svršivši sve održati se«; Vulgata ima: »i u svemu savršeni stajati« (»et in omnibus perfecti stare«).

(20) »U okovima«: sv. Pavao bio je tada pod stražom rimskih vojnika; imao je pred očima njihovo oružje, kad je poticao kršćane, da se obuku u duhovno oružje, u »Božje oružje«.

POSLANICA FILIPLJANIMA

1. Filipi, tako su prozvani po Filipu, ocu Aleksandra Velikoga. Bio je to jedan od najznamenitijih gradova u rimskoj pokrajini Macedoniji. U povijesti kršćanstva znamenit je ovaj grad osobito zato, jer su Filipljani prvi u Europi primili sveto evanđelje. Na svome drugom misijskom putovanju došao je Pavao u Filipe, i tu je osnovao kršćansku općinu. Triput, što mi znamo, bio je Apostol, prije sastavka ove poslanice, u Filipima. Prvi put u pratnji Sile, Timoteja i Luke, kad je osnovao općinu. Kako je to bilo, pripovijedaju Djela Apostolska u 16, 11—40. Drugi put nalazimo Pavla u Filipima jedno pet godina poslije osnutka općine u vrijeme sastavka druge poslanice Korinćanima, dakle nekako pod jesen u g. 57. Treći put boravio je Pavao u Filipima samo kratko vrijeme na prolazu u Jeruzalem. U Jeruzalemu je bio Apostol g. 58. uhvaćen i kao sužanj najprije odveden u Cezareju i dvije godine kasnije u Rim. Kršćani u Filipima bili su tada u velikoj brizi za Apostola i za evanđelje. Oni poslaše ugledna čovjeka u općini, po imenu Epafrodita, s novčanim prinosom u Rim, da tako materijalno nešto pomognu onome, koji je njima bio dao najveće duhovno dobro, vjeru u Krista. I već prije, za njegova boravka u Solunu i Korintu, bili su mu oni u pomoći novčanim prinosom (4, 10—18).

2. Epafrodit bio se je u Rimu ozbiljno razbolio i želio je od srca da se vrati natrag kući u Filipe (2, 25—27). Zato ga, kad je ozdravio, šalje Apostol u Filipe s ovom poslanicom Filipljanima. Pavao govori u njoj jezikom srca. Divna snaga i vjera, potpuna predanost u ruke Božje, smjelost i odvažnost, koja nema straha ni pred smrću, sve nas to, opet i opet, susreće u ovoj tako miloj poslanici. Samo treba, recimo, pročitati 1, 20 sl.; 2, 17 sl.; 4, 12. I onda nesebično, i nježno, i zabrinuto srce Apostola narodâ u svoj svojoj dubini na pr. u 1, 2—11; 2, 17 i t. d. I kad Apostol u 4, 8 preporučuje težnju za kršćansko-ćudorednim životnim idealom i progovara u 4, 9: »što i naučiste, i primiste, i čuste, i vidjeste u meni, ono činite!«, onda ćemo i mi ljudi od danas to i čuti i naučiti i k srcu primiti, da i s nama bude »Bog mira«.

3. Poslanica Filipljanima napisana je u prvom rimskom sužanjstvu Apostolovu između 61. i 63. godine p. Kr. (1, 7. 13; 2, 24; 4, 22).

4. Za istinitost poslanice svjedoče sveti Oci u davnini. Već sv. Polikarp u svojoj poslanici Filipljanima poziva se na ovu Pavlovu poslanicu Filipljanima.

POSLANICA SV. PAVLA APOSTOLA FILIPLJANIMA

GLAVA 1.

Vijesti o Pavlu i njegovim drugovima.

*1. Pavao i Timotej, sluge Isusa Krista, svima svetima u Kristu Isusu, koji su u Filipima, s predstojnicima i đakonima.

2. Milost vam i mir od Boga, Oca našega, i Gospodina Isusa Krista!

3. Zahvaljujem Bogu svojemu, kad se god spomenem vas,

4. Svagda u svakoj molitvi svojoj za sve vas s radošću moleći se,

5. Što vi postadoste zajedničari u evanđelju od prvoga dana do danas.

6. Uzdam se upravo u to, da će onaj, koji je počeo dobro djelo u vama, dovršiti ga do dana Krista Isusa.

*7. Kao što je pravedno, da ja ovo mislim za sve vas, jer vas nosim u srcu, budući da ste svi sudionici moje milosti i u okovima mojim i u obrani i potvrđivanju evanđelja.

8. Jer Bog mi je svjedok, kako čeznem za svima vama najnježnijom ljubavlju Krista Isusa.

9. I zato se molim, da ljubav vaša sve više i više izobiluje u spoznaji i u svakom razumijevanju,

10. Da iskusite bolje, da budete čisti i bez spoticanja na dan Kristov,

11. Napunjeni plodom pravde po Isusu Kristu na slavu i hvalu Božju.

12. A hoću, da vi znate, braćo, da je moje sadašnje stanje dapače pomoglo napretku evanđelja,

*13. Tako da se je razglasilo kod sve tjelesne straže i kod svih ostalih, da ja nosim okove poradi Krista.

14. I većina braće u Gospodinu, ohrabrena okovima mojim, usuđuje se još revnije, bez straha navješćivati riječ Božju.

15. Jedni doduše iz zavisti i svađe, ali drugi od dobre volje propovijedaju Krista.

16. Ovi iz ljubavi znajući, da sam postavljen za obranu evanđelja.

17. A oni iz prkosa navješćuju Krista, neiskreno, da jače pritegnu okove moje.

Gl. 1. (1) »S predstojnicima«: riječ »predstojnik« (ἐπίσκοπος) značila je u prvo vrijeme Crkve isto, što riječ »starješina« (πρεσβύτηρ). Obadvije riječi označivale su crkvenog predstojnika bez obzira na njegov činovni red (isp. Dap 20, 17. 28).

(7) Filipljani šaljući potporu Apostolu imaju dio na zaslugama njegovih apostolskih radova i patnja (isp. Mt 10, 41). — »Sudionici moje milosti«; Vulgata ima: »drugovi moje radosti« (»socios gaudii mei«).

(13) I kod carske tjelesne straže dobio je Pavao vjernikâ.

18. Što dakle? Dok se na svaki način propovijeda Krist, bilo izlikom, bilo iskreno, ja se za to i radujem, a i radovat ću se;

19. Jer će mi ovo izaći na spasenje vašom molitvom i pomoću Duha Isusa Krista.

*20. Očekujem i nadam se, da se ni u čem ne ću postidjeti, nego da će se i sada, kao svagda, sa svom slobodom Krist proslaviti u tijelu mojemu, bilo životom, bilo smrću.

21. Jer je meni život Krist, a smrt dobitak.

22. A ako mi život u tijelu plod donosi, to ne znam, što ću izabrati.

*23. Jer sam pritisnut s obje strane: imam želju umrijeti i biti s Kristom, što bi bilo mnogo bolje.

24. Ali ostati u tijelu, potrebnije je radi vas.

25. I ovo znam pouzdano, da ću ostati i ustrajati kod sviju vas na vaš napredak i radost vjere.

26. Da se vi sa mnom što više ponosite u Kristu Isusu, kad opet dođem k vama.

27. Samo živite dostojno evanđelja Kristova, da ili dođem i vidim vas, ili sam odsutan, čujem za vas, da stojite u jednome duhu, i da se jednodušno zajedno borite za vjeru u evanđelje;

*28. I ni u čem da se ne plašite od protivnikâ; jer je to za njih znak propasti, a za vas spasenja, i to od Boga;

29. Jer je vama dana milost za Krista, da nesamo vjerujete u njega, nego da i trpite za njega,

30. Imajući istu borbu, kakovu vidjeste na meni i sad čujete za mene.

GLAVA 2.

Primjer Krista. Revnost u dobru. Preporučivanje Timoteja i Epafrodita.

1. Ako vrijedi dakle koja opomena u Kristu, ako koja utjeha ljubavi, ako koja zajednica duha, ako što ljubezno i milosrdno srce,

2. Ispunite moju radost, da isto mislite, imajući istu ljubav, jednodušni i jednomisleni!

*3. Ništa ne činite uz prkos ili za taštu slavu, nego u poniznosti neka jedan drugoga smatra većim od sebe!

4. Ne gledajte svaki na svoje, nego i na ono, što je drugih!

*5. Jer ovo mišljenje treba da je u vama, kakvo je i u Kristu Isusu,

6. Koji kad je bio u obličju Božjemu, nije držao za otimačinu, da bude jednak Bogu,

(20) Cilj, za kojim Apostol jedino teži, jest proslava Krista. To će se svakako postići, bilo s njim što mu drago. Ostane li još na životu, on će živjeti i raditi samo za Krista. Umre li, on će svojom mučeničkom smrću opet proslaviti Krista.

(23—25) Kad Apostol misli samo na sebe, onda on nema veće želje od ove, da se sjedini s Kristom. Ali kad pomisli na tolike neznabošce, koji još nijesu čuli radosne vijesti o Kristu, onda bi htio još dulje živjeti i raditi za proširenje evanđelja. A kako sad vidi, da je njegov rad još potreban, nada se, da će ga Bog još jedno vrijeme uzdržati na životu.

(28) Jaka sloga i jednodušnost vjernikâ od Boga je dan znak, da protivnici propadaju u vječnu propast, a vjernici da se spasavaju.

Gl. 2. (3) Nitko nije tako dobar, da na njemu ne bi bilo kakva nesavršenstva, makar i pokrivena.

(5—8) Sloga će vladati među kršćanima, ako budu nesebični i ponizni kao Krist. Njemu je pripadalo božansko veličanstvo, a on ipak ostavlja to i pojavljuje se u neuglednom obličju čovjeka.

*7. Nego je sebe poništio uzevši obličje sluge, i postao je sličan ljudima, i vanjštinom je bio nađen kao čovjek.
8. Ponizio je sam sebe postavši poslušan do smrti, do smrti na križu.
*9. A zato i Bog njega povisi i darova mu ime, koje je nad svako ime,
10. Da se u ime Isusovo pokloni svako koljeno onih, koji su na nebu i na zemlji i pod zemljom,
11. I svaki jezik da prizna, da je Gospodin Isus Krist na slavu Boga Oca.
12. Tako, ljubljeni moji, kao što svagda slušaste, nesamo kad sam kod vas, nego i sad mnogo većma, kad nijesam kod vas, radite o spasenju svome sa strahom i drhtanjem!
13. Jer Bog je, koji čini u vama, da hoćete i izvršite, kako mu je ugodno.
14. Sve činite bez mrmljanja i oklijevanja,
*15. Da budete besprijekorni i bezazleni, djeca Božja bez mane usred roda nevaljaloga i pokvarenoga, u kojemu svijetlite kao zvijezde u svijetu,
16. Držeći se riječi života na moju slavu na dan Kristov, da nijesam uzalud trčao, niti se uzalud trudio.
17. Ali ako i žrtvovan budem za žrtvu i službu vjere vaše, radujem se i veselim se sa svima vama.
18. Tako se i vi radujte i veselite se sa mnom!
19. A nadam se u Gospodinu Isusu, da ću skoro poslati k vama Timoteja, da se i ja ohrabrim saznavši, kako je vama.
20. Jer nijednoga nemam jednake misli sa sobom, koji bi se tako iskreno brinuo za vaše stvari.
21. Jer svi traže, što je njihovo, a ne što je Krista Isusa.
*22. A znate, da je prokušan, da je, kao dijete ocu, služio sa mnom u službi evanđelja.
23. Njega dakle nadam se da ću poslati odmah, kako razaberem, što će biti sa mnom.
24. A uzdam se u Gospodina, da ću i sam skoro doći [k vama].
25. A nađoh za potrebno, da pošljem k vama brata Epafrodita, suradnika i suborca svojega, kojega vi poslaste, da mi posluži u mojoj potrebi,
26. Jer je čeznuo za svima vama i bilo mu je žao, što ste čuli, da je bolovao.
27. Jer, zaista, bio je blizu smrti, ali Bog mu se je smilovao, nesamo

(7) Obličje sluge zove se čovječja narav naprema Bogu, jer je Bog svima stvorenjima gospodar; dakle su stvorenja prema Bogu sluge. — »Uzevši« ono, što nije prije bio, a ne izgubivši, što je bio, nego sakrivši to. On se je ponizio; on Bog pojavio se je kao čovjek. — »Sličan ljudima«, dakle ne samo čovjek, nego Bog-čovjek.

(9) Iza poniznoga posluha dolazi uzvišenje čovječje naravi, jer kao Bog imao je Krist uvijek slavu i vazda će je imati. — »Darova mu ime«, t. j. vlast i čast, koja nadilazi svaku drugu vlast i čast. Ovo ime i ova vlast stoji u naslovu »Gospodin« i uključuje u sebi kraljevsku čast nad svima stvorenjima.

(15—17) Apostolu se prikazuje svijet taman i mračan; samo ovdje ondje svijetle pojedine zvijezde: to su kršćanske općine. One rasprostiru svijetlo evanđelja po svem svijetu. To je plod njegova apostolskog djelovanja, njegova slava na dan ponovnoga dolaska Kristova. A moradne li on za utvrđenje njihove vjere i svoj život žrtvovati u mučeničkoj smrti, to se stim ne će nimalo pomutiti njegova radost.

(22) »A znate«; Vulgata: »znajte« (»cognoscite«). Timotej se je bio pridružio Pavlu u Filipima (isp. Dap 16, 1, 3; 17, 14).

njemu, nego i meni, da mi ne dođe žalost na žalost.

*28. Zato ga šaljem brže, da se obradujete, kad ga opet vidite, a ja da budem manje žalostan.

29. Primite ga dakle u Gospodinu sa svom radošću, i takove poštujte!

30. Jer poradi djela Kristova došao je blizu smrti, ne marivši za svoj život, da naknadi u službi mojoj, što vas nemam.

GLAVA 3.

Lažni učitelji.

*1. Uostalom, braćo, moja, radujte se u Gospodinu! Da vam isto pišem, meni nije dosadno, a vama je potrebno.

2. Čuvajte se od pasa, čuvajte se od zlih poslenika, čuvajte se od siječenja!

3. Jer mi smo obrezani, koji duhom Bogu služimo i hvalimo se u Kristu Isusu, a ne uzdamo se u tijelo,

4. Premda bih se i ja mogao uzdati u tijelo. Ako tko drugi misli, da se može uzdati u tijelo, ja još većma,

5. Koji sam obrezan osmi dan, od roda Izraelova, od plemena Benjaminova, Hebrejin od Hebreja, po zakonu farizej,

6. Po revnosti progonio sam Crkvu, po pravdi zakonskoj bio sam besprijekoran.

*7. Ipak što mi je bio dobitak, sve sam to smatrao za štetu poradi Krista.

8. Jer sve držim za štetu prema prevažnoj spoznaji Isusa Krista, Gospodina svojega, radi kojega sve izgubih i smatram za blato, da Krista stečem,

9. I da se nađem u njemu, nemajući svoje pravde, koja je od zakona, nego onu, koja je po vjeri u Krista, pravdu, koja je od Boga po vjeri,

10. Da spoznam njega i silu uskrsnuća njegova i zajednicu njegovih muka, da mu budem sličan u smrti,

11. Ne bih li kako dostigao uskrsnuće od mrtvih.

*12. Ne kao da bih već bio postigao, ili već savršen bio; ali nastojim, ne bih li ga uhvatio, jer je i mene uhvatio Krist Isus.

13. Braćo, ja ne umišljam sebi, da sam uhvatio, ali jedno činim: To, što je za mnom, zaboravljam, a za onim, što je preda mnom, posežem.

14. Trčim k biljezi, k nagradi nebeskoj, kojoj me Bog zove u Kristu Isusu.

---

(28) »Manje žalostan« misleći na vašu radost; Vulgata ima: »bez žalosti« (»sine tristitia«).

Gl. 3. (1—4) Što je Pavao već toliko puta stavio na srce Filipljanima, jest da se čuvaju od učiteljâ, koji misle židovski. Da njihovu opasnost stavi u pravo svijetlo, označuje ih kao nasrtljive pse lajavce, njihovo djelovanje kao podmuklo rovarenje, njihovo obrezanje kao čisto vanjsko siječenje i njihove izvanje prednosti kao prazne hvalisave naslove. Uistinu obrezani jesu vjernici, koji traže svoju slavu u Isusu Kristu. Židovsko obrezanje dokinuto je smrću Kristovom, i sad se posve pravo zove siječenje.

(7—11) Negda je sv. Pavao držao vanjske prednosti židovstva za dragocjene. Ali od svojega obraćenja ne mari više za njih. Sada je njemu sve Krist. S njim hoće da otajstveno živi, trpi i umre.

(12—13) Pavao vidi, da još nije na cilju savršenstva. On je tek svakako učinio odlučan početak. Njega je pred Damaskom Krist dostigao i uhvatio. I sada je on kao kakav trkač na trkalištu s punom snagom na putu, da dostigne cilj.

15. Koji smo god dakle savršeni, mislimo ovo, i ako što drukčije mislite, i ovo će vam Bog otkriti.

*16. Ali što dostigosmo, toga se držimo!

17. Ugledajte se na mene, braćo, i gledajte na one, koji tako žive, kao što nas imate za ugled!

*18. Jer mnogi žive, za koje sam vam mnogo puta govorio, a sad i plačući govorim, kao neprijatelji križa Kristova;

19. Kojima je svršetak propast, kojima je Bog trbuh, i slava u sramoti njihovoj, koji zemaljski misle.

*20. Ali naša je domovina na nebesima, otkuda i Spasitelja očekujemo, Gospodina Isusa Krista,

21. Koji će preobraziti tijelo poniznosti naše, da bude jednako tijelu slave njegove, po sili, kojom može i sve sebi pokoriti.

GLAVA 4.

Opomene. Zahvala za milodare. Završetak poslanice.

1. Zato, braćo moja ljubljena i poželjena, radosti i kruno moja, tako stojte u Gospodinu, ljubljeni!

2. Evodiju opominjem i Sintihu molim, da jedno misle u Gospodinu.

*3. Da, molim i tebe, vjerni druže, zauzmi se za njih, koji se u evanđelju trudiše sa mnom i s Klementom i s ostalim suradnicima mojim, kojih su imena u knjizi života!

4. Radujte se svagda u Gospodinu; opet velim, radujte se!

5. Blagost vaša neka bude poznata svim ljudima!

*6. Gospodin je blizu. Ne brinite se tjeskobno ni za što, nego u svemu molitvom i prošnjom sa zahvalom neka se javljaju Bogu potrebe vaše!

*7. I mir Božji, koji nadilazi svaki um, čuvat će srca vaša i misli vaše u Kristu Isusu.

8. Uostalom, braćo, što je god istinito, što je časno, što je pravedno, što je sveto, što je ljubezno, što je slavno, što je god kreposno, i što je god hvale vrijedno, to mislite!

9. Što i naučiste, i primiste, i čuste, i vidjeste u meni, ono činite, i Bog mira bit će s vama!

*10. A obradovah se vrlo u Gospodinu, što je opet procvalo staranje vaše za mene, kao što se i staraste; ali su vas bile spriječile prilike.

---

(16) Vulgata dodaje: »i ostanimo u istom pravilu« (»et in eadem permaneamus regula«).

(18) »Neprijatelji križa Kristova« jesu židovski kršćani (judaisti), koji niječu, da je jedino spasenje u križu Kristovu.

(20) »Naša domovina« (isp. Hebr 13, 14).

Gl. 4. (3) »Vjerni druže«: jedni kažu, da je taj »vjerni drug« bio biskup u Filipima; drugi uzimaju riječ σύνζυγε kao vlastitu imenicu i prevode: »dragi Sinzige«. — »I s Klementom«: je li ovaj Klement sv. Klement Rimski, treći nasljednik sv. Petra? Sva davnina govori za to, i premda ova identifikacija (istovetnost) ima nekih poteškoća, ona je ozbiljno probabilna (vjerojatna).

(6) Samo je onaj tjeskobno zabrinut, koji nije vičan imati sve odnose svojega života u zavisnosti od Boga.

(7) »Čuvat će«; Vulgata: »neka čuva« (»custodiat«). »U Kristu Isusu«, t. j. u jedinstvu s njim vjerom, ufanjem i ljubavlju.

(10) »Što je opet procvalo staranje vaše za mene«: slika uzeta od stabla, kojemu je ljuta zima poizlomila grane, a sad su opet potjerale nove. Općina u Filipima poradi raznih nezgoda nije mogla Apostolu prije poslati novčane pomoći, a sad mu je poslala po Epafroditu (2, 25 sl.).

11. Ne govorim radi oskudice, jer se ja navikoh biti zadovoljan onim, što imam.

12. Znam i oskudijevati, znam i obilovati; u svemu i u sve sam se uputio, i sit biti, i gladovati, i izobilovati i nemati.

13. Sve mogu u onome, koji me krijepi.

14. Ali dobro učiniste, što ste dionici u mojoj nevolji.

*15. A znate i vi, Filipljani, da u početku evanđelja, kad izađoh iz Macedonije, nijedna mi općina ne otvori račun davanja i primanja, osim vas jedinih.

16. Jer i u Solun i jedamput i opet poslaste, što mi je bilo potrebno.

17. Ne kao da tražim dara, nego tražim ploda, koji se množi na korist vašu.

18. A ja sam primio sve i imam izobila. Obogatio sam se primivši od Epafrodita, što ste mi poslali, sladak miris, žrtvu prijatnu, ugodnu Bogu.

*19. A Bog moj ispunit će svaku potrebu vašu po bogatstvu svojemu, u slavi, u Kristu Isusu.

20. A Bogu i Ocu našemu slava u vijeke vijeka! Amen.

21. Pozdravite svakoga svetoga u Kristu Isusu! Pozdravljaju vas braća, što su sa mnom.

*22. Pozdravljaju vas svi sveti, a osobito koji su iz kuće careve.

23. Milost Gospodina našega Isusa Krista s duhom vašim! [Amen.]

---

(15) »U početku evanđelja«, t. j. propovijedanja evanđelja. — »Kad izađoh iz Macedonije«, isp. Dap 17, 13 sl. — »Ne otvori račun davanja i primanja«: govor uzet iz jezika trgovačkoga. — Kod Filipljana učinio je Apostol iznimku, i za duhovna dobra, što im je donio, uzeo vremenitu potporu odmah neposredno nakon svojega odlaska iz Filipa.

(19) »Ispunit će«. Vulgata: »neka ispuni« (»impleat«).

(22) »Koji su iz kuće careve«, t. j. kršćani u službi cara (Nerona).

POSLANICA KOLOŠANIMA

1. Kolosa (Kolose), grad u maloazijskoj pokrajini Velikoj Frigiji, bila je u vrijeme, kada je sv. Pavao boravio u Efezu, predobivena za Krista od Epafre, učenika Pavlova (Kol 1, 7; 4, 12). Sam apostol Pavao nije nikada bio u Kolosi (Kol 2, 1).

2. Za sužanjstva Apostolova došao je Epafra u Rim i javio mu, da su lažni učitelji ustali u Kolosi. Oni da nagovaraju vjernike, neka prihvate neku vrstu židovske filozofije i anđeosku službu (2, 17 sl.) i židovske običaje i uredbe. Taj Epafrin izvještaj bio je povod Pavlovoj poslanici Kološanima.

3. Apostol u poslanici Kološanima prikazuje osobnu čast Kristovu i savršenstvo njegova otkupiteljskog djela; zatim potiče vjernike na pravi kršćanski život. U poslanici je osobito lijep hvalospjev **Kristu Isusu.**

4. Poslanica Kološanima pisana je u isto vrijeme, kad i poslanica Efežanima i Filemonu, u godini 63. Pisana je u Rimu za prvoga Pavlova sužanjstva. Poslao ju Apostol u Kolosu po učeniku Tihiku.

5. Za istinitost poslanice Kološanima svjedoče Klement Rimski, poslanica Barnabina, sv. Irenej, Tertulijan i drugi.

DRUGA POSLANICA SV. PAVLA APOSTOLA KOLOŠANIMA

GLAVA 1.

Molitva Apostolova za Kološane. Hvalospjev Kristu Bogu Spasitelju.

*1. Pavao, apostol Krista Isusa po volji Božjoj, i Timotej, brat,

*2. Svetima u Kolosi i braći vjernicima u Kristu [Isusu]. Milost vam i mir od Boga Oca našega [i Gospodina Isusa Krista].

*3. Zahvaljujemo Bogu [i] Ocu Gospodina našega Isusa [Krista], moleći se svagda za vas,

*4. Čuvši za vjeru vašu u Kristu Isusu i za ljubav [koju imate] k svima svetima

5. Radi nade, koja vam je pohranjena na nebesima, za koju ste naprijed čuli u riječi istine evanđelja,

6. Koje je došlo k vama, kao i u svemu svijetu, i plodno je i raste, kao i u vama, od onoga dana, kako čuste i upoznaste milost Božju u istini,

*7. Kao što naučiste od Epafre, našega ljubljenog druga u službi, koji je za vas vjerni sluga Kristov,

8. Koji nam i javi vašu ljubav u duhu.

9. Zato i mi od onoga dana, kako čusmo, ne prestajemo za vas moliti se i prositi, da se ispunite poznanjem volje njegove u svakoj mudrosti i duhovnoj razboritosti,

10. Da živite dostojno Gospodina, te mu u svemu omilite, da budete plodni u svakom dobrom djelu i rastete u poznanju Božjemu,

11. Ojačani svakom snagom po sili slave njegove, da sve podnesete u strpljivosti i ustrajnosti s radošću;

*12. Zahvaljujući [Bogu] Ocu, koji nas čini sposobnima, da budemo subaštinici svetih u svijetlu;

Gl. 1. (1—29) Krist nam je svojom mukom zaslužio obilne milosti. Njegovo dakle djelo ne treba da se popunjava. Ali se život Kristov, rekao bih, nastavlja u progonima i mukama njegove Crkve i svih vjernika. I ove muke, pretrpljene u sjedinjenju s Kristom i iz ljubavi prema njemu, puno koriste cijeloj Crkvi. Zato hoće Pavao da bude dionik ovih muka Crkve, da njihovim zaslugama mogne koristiti Crkvi.

(1) Timotej se je tada nalazio kod Pavla u Rimu, i možda je on pisao ovu poslanicu, koju je Apostol diktirao (u pero kazivao). Isp. 4, 18.

(2) Riječi u zaporci ne nalaze se u mnogim i dobrim rukopisima.

(3—12) Sa zahvalom za obilni plod, što ga je donijela propovijed evanđelja među Kološanima (3—8), spaja Apostol prošnju za njihovo prosvjetljenje i ojačanje na putu kršćanske savršenosti (9—12).

(4) Vjera i ljubav jesu darovi Božji, jer kako bi se moglo zahvaljivati Bogu za ono, što nije dao niti učinio?

(7) Epafra, po svoj prilici prvi apostol i utemeljitelj kršćanske općine u Kolosi. On je bio tada kód sužnja Pavla u Rimu i morao se je vratiti u Aziju.

(12) »Sposobnima«; Vulgata: »dostojnima« (»dignos«).

13. Koji nas izbavi od vlasti tame i premjesti u kraljevstvo Sina ljubavi svoje,
*14. U kojemu imamo otkupljenje krvlju njegovom, oproštenje grijehâ;
*15. Koji je slika Boga nevidljivoga, prvorođeni prije svakoga stvorenja;
16. Jer je u njemu sve stvoreno, što je na nebu i na zemlji, vidljivo i nevidljivo, bili prijestoli, ili gospodstva, ili poglavarstva, ili vlasti: sve je po njemu i za njega stvoreno.
17. I on je prije svega, i sve postoji u njemu.
*18. I on je glava tijelu Crkve, koji je početak, prvorođeni od mrtvih, da bude on u svemu prvi;
19. Jer se je dopalo [Bogu], da u njemu stanuje sva punina,
*20. I po njemu da pomiri sve sa sobom, učinivši mir krvlju križa njegova, bilo što je na zemlji ili na nebesima.
21. I vas, koji ste nekad bili otuđeni i neprijatelji mišljenjem u zlim djelima,
*22. Sad pomiri smrću čovječjeg tijela njegova, da vas njemu prikaže svete i bez mane i krivnje:
23. Ako samo ostanete u vjeri utemeljeni i tvrdi, i nepokolebljivi u nadi evanđelja, koje čuste, koje je propovijedano u svemu stvorenju pod nebom, kojemu ja Pavao postadoh sluga.
*24. I sad se radujem u patnjama za vas, i dopunjujem na svome tijelu nedostatak Kristovih muka za tijelo njegovo, koje je Crkva,
*25. Kojoj ja postadoh sluga po odredbi Božjoj, koja mi je dana za vas, da ispunim riječ Božju,
26. Tajnu, koja je bila sakrivena od vijekova i pokoljenjâ, a sad se javi svetima njegovim,
27. Kojima Bog htjede objaviti, kako je bogata slava tajne ove među neznabošcima, a ta je Krist u vama, nada u slavu,
28. Kojega mi navješćujemo, opominjući svakoga čovjeka i učeći svakoga čovjeka u svoj mudrosti, da prikažemo svakoga čovjeka savršena u Kristu [Isusu];
29. Za što se i trudim, boreći se po njegovoj moći, koja silno radi u meni.

(14) Isp. Ef 1, 7.
(15) U Kristu je po sebi nevidljivi Bog postao za nas po vjeri vidljiv i očevidan.
(15—17) Apostol govori ovdje o odnosu Kristovu prema svijetu. Krist je prvorođeni prije svega stvorenja, t. j. on je iznad svih stvorova. Jer je on stvoritelj i uzdržavatelj svih stvari: zemaljskih i nadzemaljskih, vidljivih i nevidljivih, osobito i anđelâ.
(18—20) Krist stoji na čelu i kao Otkupitelj. On je glava Crkve i u svemu ima sigurnu prednost, jer u njemu stanuje božansko biće sa svima svojim savršenostima.
(20) Krist je sav svijet opet postavio u pravi odnos prema Bogu.
(22) Podnijevši Krist za nas smrt, uništio je ono, što nas je dijelilo od Boga; uništio je krivnju grijeha i dobio ono, što nas je opet sjedinilo s Bogom: Duha Svetoga, Duha ljubavi.
(24) Za Krista je ostala muka, koju on ima podnijeti ne sâm, nego u svojim članovima, da njegovo tijelo bude nazidano mukom.
(25—27) Pavao je određen od Boga za apostola neznabošcima, da navješćuje božansku odluku otkupljenja po Isusu Kristu. Ova je odluka (tajna) bila prije sakrivena, ali se je sada poslije smrti i proslave Kristove propovijedanjem apostolâ objavila vjernicima i pokazuje se najsjajnije na neznabošcima, koji su bili tako daleko od Boga.

GLAVA 2.

Čvrsto stajati uz Isusa Krista i čuvati se lažnih učitelja.

*1. Jer hoću da vi znate, koliku borbu imam za vas i za one, što su u Laodiceji, i za sve, koji ne vidješe lica mojega u tijelu,

2. Da se utješe srca njihova, da sjedinjeni u ljubavi dođu do svega bogatstva punine razboritosti, te upoznaju tajnu Boga [Oca i Isusa] Krista,

3. U kojemu je sve blago mudrosti i znanja sakriveno.

4. A ovo govorim, da vas nitko ne prevari zamamljivim riječima.

5. Jer ako tijelom i nijesam kod vas, ali sam duhom s vama, radujući se i videći vaš red i čvrstoću vaše vjere u Krista.

6. Kako dakle primiste Krista Isusa Gospodina, onako živite u njemu,

7. Ukorijenjeni i nazidani u njemu i utvrđeni vjerom, kao što naučiste, izobilujući u njoj zahvalnošću.

*8. Gledajte, da vas tko ne prevari filozofijom i praznom prijevarom po predaji ljudi, po počelima svijeta, a ne po Kristu,

*9. Jer u njemu stanuje sva punina Božanstva bistveno;

10. I u njemu ste ispunjeni, koji je glava svakome poglavarstvu i vlasti;

*11. U kome ste bili i obrezani obrezanjem nerukotvorenim, skinuvši tjelesnu put, obrezanjem Kristovim,

12. Zakopani s njim u krštenju, u kojemu s njim i uskrsnuste po vjeri u silu Boga, koji ga uskrisi od mrtvih.

13. I vas, koji ste bili mrtvi u prestupcima i u neobrezanju tijela svojega, oživio je s njim, oprostivši nam sve prestupke,

14. Izbrisavši zadužnicu, koja je bila svojom odredbom proti nama, i to uzevši sa srijede prikova je na križ;

*15. I razoružavši poglavarstva i vlasti, izvede ih smjelo na ugled, pobijedivši ih u njemu.

*16. Neka vas dakle nitko ne osuđuje za jelo, ili za piće, ili za kakav blagdan, ili za mlađak, ili za subote;

Gl. 2. (1—23) Lažni učitelji učili su, da je za spasenje potrebno obdržavati mozajičke zapovijedi o jelu i propise o blagdanima. Ali svi ovi zakonski propisi bili su sjena i slika istinite pravednosti u Isusu Kristu. Lažni učitelji u svojoj pretjeranoj poniznosti učili su, da čovjek može općiti s Bogom samo preko anđelâ. Ovom svojom pretjeranom poniznošću i nerazboritom strogošću prema svojemu tijelu i njegovim potrebama htjeli su pokazati svijetu svoju pobožnost. Ali se njihova nauka ne temelji na božanskoj objavi, nego je samo goli čovječji izum.

(1) Laodiceja je grad u Frigiji. Kršćanska općina u Laodiceji lijepo se je pazila s kršćanskom općinom u Kolosi. — »Koji ne vidješe lica mojega u tijelu«, t. j. koji me nijesu vidjeli osobno.

(8) »Filozofijom«, t. j. nekom stanovitom naukom židovskih učitelja u Kolosi.

(9) »Punina Božanstva«, t. j. narav, samo božansko bistvo u svojoj punini.

(11) »Obrezanje Kristovo«: isp. Rimlj 2, 29; Ef 2, 11. — Vulgata ima ovaj redak ovako: »U kome ste bili i obrezani obrezanjem ne rukotvorenim skinuvši tjelesnu put, nego obrezanjem Kristovim« (»in quo et circumcisi estis circumcisione non manufacta in exspoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi«). Vulgatina čestica »sed« (»nego«) ne nalazi se ni u jednom grčkom rukopisu, pa niti u mnogim starim rukopisima Vulgate.

(15) »Izvede ih smjelo na ugled«, t. j. na oči svijetu.

(16) »Ili za mlađak«, t. j. mlad (nov) mjesec.

17. što je sjena budućih stvari; a tijelo je Kristovo.

18. Neka vas nitko ne liši nagrade, koji uživa u postu i službi anđelâ ponoseći se stvarima, što ih je tobože vidio, uzalud nadimajući se mišljenjem tijela svojega,

*19. A ne držeći se glave, iz koje je sve tijelo pomoću zglavaka i sveza složeno i sastavljeno, i raste za rast u Bogu.

20. Ako dakle umrijeste s Kristom počelima svijeta, zašto vas, kao da još živite u svijetu, vežu propisima:

21. »Ne dotakni se!« »Ne okusi!« »Ne opipaj!«? Sve to propada samom upotrebom.

*22. To su zapovijedi i nauke ljudske.

23. Imaju doduše priliku mudrosti po umišljenoj pobožnosti, postu i trapljenju tijela, ali u njima nema ništa časno, nego da se zasiti tijelo.

GLAVA 3.

Gore srca! Stari i novi čovjek. Staleške dužnosti.

*1. Ako dakle uskrsnuste s Kristom, tražite ono, što je gore, gdje Krist sjedi s desne strane Boga!

2. Težite za onim, što je gore, a ne što je na zemlji!

3. Jer umrijeste, i vaš je život sakriven s Kristom u Bogu.

4. Kad se pojavi Krist, život naš, onda ćete se i vi s njim pojaviti u slavi.

5. Umrtvite dakle ude svoje, koji su na zemlji: bludnost, nečistoću, požudu, zlu želju i lakomstvo, koje je idolopoklonstvo,

6. Radi kojih dolazi gnjev Božji na sinove neposluha,

7. U kojima ste i vi negda hodili, kad ste živjeli među njima.

7. A sad odbacite i vi sve to: srdžbu, ljutinu, zloću, psovanje, sramotne riječi iz usta svojih!

*9. Ne lažite jedan na drugoga, svucite staroga čovjeka s djelima njegovim,

*10. I obucite novoga, koji se obnavlja za poznanje po slici onoga, koji ga je stvorio;

*11. Gdje nema Grka ni Židova, obrezanja ni neobrezanja, barbara ni Skita, roba ni slobodnjaka, nego sve i u svima Krist.

12. Obucite se dakle kao izabranici Božji, sveti i ljubljeni, u srdačno milosrđe, dobrotu, poniznost, krotkost i strpljivost;

13. Podnosite jedan drugoga i praštajte jedan drugome, ako ima tko tužbu na koga; kao što je i Gospodin vama oprostio, tako i vi.

14. A povrh svega toga imajte ljubav, koja je veza savršenstva!

15. I mir Kristov neka vlada u srcima vašim, na koji ste i pozvani u jednome tijelu, i zahvalni budite!

(19) »Držeći se glave«, t. j. Isusa Krista, koji je glava tijela Crkve.

(22) Stim nije Apostol zabacio zapovijedi Crkve o postu, kako je jasno: Crkva po dobivenoj od Krista punovlasti ima božanski ugled (Lk 10, 16), a i apostoli su sami već naložili stanovite odredbe. Isp. Dap 16, 4.

Gl. 3. (1) Mi smo s Kristom na krštenju pokopani i s njim uskrsnuli. A jer je Krist, naša glava i naš Otkupitelj, slavno uzašao na nebo, moraju i naše težnje i misli biti upravljene prema nebu.

(9) »Svucite staroga čovjeka«, t. j. čovjeka naravnoga, koji silazi od Adama, s istočnim grijehom i sklona na zlo (Rimlj 6, 6; Ef 4, 22).

(10) »I obucite novoga«: posvećenjem je stari čovjek na krštenju svučen, novi je rođen; a jer novi čovjek ostaje, treba borbe.

(11) »Ni Skita«: Skiti su bili smatrani u stara vremena kao najgrublji divljaci među barbarima.

*16. Riječ Kristova neka stanuje u vama obilato, u svakoj mudrosti učeći i opominjući jedan drugoga, sa psalmima, hvalospjevima i pjesmama duhovnim u milosti pjevajući u srcima svojim Bogu.
*17. I sve štogod činite riječju ili djelom, sve [činite] u ime Gospodina Isusa [Krista], zahvaljujući Bogu Ocu po njemu.
18. Žene, pokoravajte se muževima, kao što treba u Gospodinu!
19. Muževi, ljubite žene svoje i ne budite osorni prema njima!
20. Djeco, slušajte roditelje svoje u svemu, jer je to ugodno u Gospodinu!
*21. Oci, ne razdražujte djece svoje, da ne budu malodušna!
22. Sluge, pokoravajte se u svemu svojim tjelesnim gospodarima, ne služeći im na oko, kao da ljudima ugađate, nego u priprostoti srca, bojeći se Gospodina!
23. Štogod činite, od srca činite kao Gospodinu, a ne kao ljudima;
24. Znajući, da ćete od Gospodina primiti plaću baštine. Gospodinu Kristu služite!
*25. Jer koji krivdu čini, primit će, što je skrivio, i nema gledanja tko je tko.

GLAVA 4.

Opomene. Završetak poslanice.

1. Gospodari, što je pravo i pravedno, činite slugama, znajući, da i vi imate gospodara na nebu!
2. Ustrajte u molitvi, bdijte u njoj sa zahvaljivanjem!
3. Molite se ujedno i za nas, da nam Bog otvori vrata riječi, da propovijedamo tajnu Kristovu, za koju sam i svezan,
4. Da je javim, kao što mi treba govoriti!
5. Mudro živite prema onima, koji su napolju, vrijeme iskupljujući!
*6. Riječ vaša neka je svagda u milosti solju začinjena, da znate, kako vam treba svakome odgovarati!
*7. Kako je meni, javit će vam sve Tihik, ljubljeni brat i vjerni sluga i drugar u Gospodinu.
*8. Njega šaljem k vama upravo zato, da upoznate, kako je nama, i da utješi srca vaša,
*9. S Onezimom, vjernim i ljubljenim bratom, koji je od vas. Oni će vam sve javiti, kako je ovdje.
*10. Pozdravlja vas Aristarh, koji je sa mnom u sužanjstvu, i

(16) »U svakoj mudrosti« proti tobožnjoj mudrosti lažnih učitelja.

(17) »Sve [činite] u ime Gospodina Isusa [Krista]«. Mi ne smijemo ništa činiti, što je protivno našemu odnosu prema Kristu. Mi činimo nešto u ime Isusa Krista, ako je vjera naša vodilja, ako nas podupire nada u Krista, koji nam je stekao svojom mukom sve milosti, a osobito, ako iz ljubavi prema onomu, koji je za nas smrt podnio, činimo sve na njegovu slavu.

(21) Apostol ne zabacuje potrebne kazne, nego samo tvrdo, mušičavo, nepravedno postupanje, koje izaziva ogorčenje i ubija pouzdanje i snagu za borbu proti zlu.

(25) »I nema gledanja tko je tko«; Vulgata ima: »i nema gledanja na osobe u Boga« (»et non est personarum acceptio apud Deum«).

Gl. 4. (6) »Solju začinjena«, t. j. jedra, da može dobro djelovati na dušu u vjerskom smislu.

(7) Tihik, nosilac poslanica Efežanima i Kološanima (Ef 6, 21).

(8) »Da upoznate, kako je nama«; Vulgata: »da upozna, kako je vama« (»ut cognoscat, quae circa vos sunt«).

(9) Onezim, rob bjegunac Kološanina Filemona, obraćen od sv. Pavla za njegova sužanjstva.

(10) Aristarh, Solunjanin, bio se pridružio sv. Pavlu u Efezu (Dap 19, 29; 20, 4), onda u Rimu (Dap 27, 2), ali dragovoljno, a ne kao sužanj. — Marko, Ivan Marko (Dap 12, 12; 15, 37. 39).

Marko, nećak Barnabin, za kojega primiste zapovijedi [ako dođe k vama, primite ga];

11. I Isus, prozvan Just, koji su iz obrezanja. Ovo su jedini moji pomagači za kraljevstvo Božje, koji su mi bili za utjehu.

12. Pozdravlja vas Epafra, koji je od vas, sluga Krista Isusa; on se jednako bori za vas u molitvama, da stojite savršeni i ispunite sve, što je volja Božja.

*13. Jer svjedočim za njega, da se mnogo trudi za vas i za braću u Laodiceji i Hieropolisu.

*14. Pozdravlja vas Luka, liječnik, ljubljeni, i Dema.

15. Pozdravite braću u Laodiceji, i Nimfu, i općinu, koja je u kući njegovoj!

*16. I kad se pročita [ova] poslanica kod vas, učinite, da se pročita i u Laodicejskoj općini, i onu, iz Laodiceje, da i vi pročitate.

17. I kažite Arhipu: Gledaj na službu, koju si primio u Gospodinu, da je ispuniš!

*18. Pozdrav mojom rukom Pavlovom. Spominjite se mojih okova! Milost s vama! [Amen.]

(13) Laodiceja i Hierapolis, gradovi susjedni Kolosi.

(14) Luka, pisac trećega Evanđelja. — Dema, isp. 2 Tim 4, 10.

(16) Poslanica, koja je imala biti pročitana u Laodiceji i odatle u drugim kršćanskim općinama, izgubljena je na svu priliku.

(18) Izakako je Pavao izdiktirao ovu svoju poslanicu, po svoj prilici Timoteju (Kol 1, 1), pridomeće sv. Pavao ove riječi svojom rukom.

PRVA POSLANICA SOLUNJANIMA

Solun (Thessalonich, današnji Saloniki), grad na Egejskom moru, bio je u vrijeme sv. Pavla jedan od najznamenitijih lučkih i trgovačkih gradova rimskoga carstva. U ovaj grad došao je Pavao na svome drugom misijskom putovanju. Uspjeh njegova tamošnjeg djelovanja bio je slab kod Židova, ali je zato veliko mnoštvo Grka prigrlilo nauku Kristovu na apostolsku riječ Pavlovu. Zavidni Židovi podigoše bunu proti Pavlu, i on morade ostaviti Solun (Dap 17, 1—10). Da mladu općinu, koju sâm nije mogao posjetiti (1 Sol 2, 18), utvrdi i ohrabri proti židovskim progoniteljima, posla iz Atene u Solun Timoteja (Dap 17, 15; 1 Sol 3, 1—5), da čuje preko njega, kako je stanje u općini. Timotej, vraćajući se iz Soluna, ne nađe više Pavla u Ateni, nego u Korintu (Dap 18, 5).

2. Neposredni povod prvoj poslanici Solunjanima bio je Timotejev izvještaj. Saznao je Pavao od Timoteja, da Solunjani, unatoč progonima, lijepo napreduju u vjeri, ali da su zabrinuti za udes svojih milih pokojnika, da li će i oni uskrsnuti na slavni Sudnji dan (1 Sol 4, 13—18). A bilo je dakako u tom trgovačkom gradu i teških mana, kao: nečistoća, lakomstvo i besposličenje (1 Sol 4, 3—6. 11; 5, 14). Zato Apostol piše poslanicu, da Solunjane utvrdi u vjeri u evanđelje, da ih odvrati od mana i navrati na sveti kršćanski život, i da ih pouči o ponovnom dolasku Kristovu.

3. Sv. Pavao napisao je prvu poslanicu Solunjanima neposredno iza povratka Timotejeva (3, 6; Dap 18, 5), dakle u prvo vrijeme svojega boravka u Korintu, oko 51. godine.

4. Za istinitost prve poslanice Solunjanima svjedoče sv. Irenej, Klement Aleksandrijski, Klement Rimski, Tertulijan i drugi. U njoj se odrazuje značaj Pavlov, njegova majčina nježnost, njegova radost radi napretka, njegova zabrinutost radi mana. Takav je bio Pavao. Uvijek pravi vođa i pastir besmrtnih duša.

PRVA POSLANICA SV. PAVLA APOSTOLA SOLUNJANIMA

GLAVA 1.

Zahvala za plodove evanđelja.

1. Pavao i Silvan i Timotej općini Solunjana u Bogu Ocu i Gospodinu Isusu Kristu. Milost vam i mir!

2. Zahvaljujemo Bogu svagda za sve vas spominjući se vas u molitvama svojim,

*3. Sjećajući se bez prestanka vašega djela vjere i truda, i ljubavi i ustrajnosti u nadi u Gospodina našega Isusa Krista pred Bogom i Ocem našim,

4. Znajući, braćo, ljubljena od Boga, za izbor vaš,

*5. Jer evanđelje naše nije došlo k vama samo u riječi, nego i u sili i u Duhu Svetome, i u punini mnogoj, kao što znate, kakvi smo bili među vama poradi vas.

*6. I vi se ugledaste na nas i na Gospodina, primivši riječ u velikoj nevolji s radošću Duha Svetoga,

*7. Tako da vi postadoste izgled svima vjernicima u Macedoniji i Ahaji.

8. Jer je od vas odjeknula riječ Gospodnja, nesamo u Macedoniji i Ahaji, nego se je po svakom mjestu razglasila vjera vaša u Boga, tako da nam ne treba što govoriti.

9. Jer oni obznanjuju za nas, kakav smo ulazak imali k vama, i kako ste se obratili k Bogu od idolâ, da služite Bogu živomu i istinitomu,

*10. I da čekate Sina njegova s nebesa, kojega uskrisi od mrtvih, Isusa, koji nas izbavlja od budućega gnjeva.

GLAVA 2.

Propovijedanje Pavlovo u Solunu. Pavlova ljubav.

1. Jer sami znate, braćo, ulazak naš k vama da ne bi uzalud.

*2. Nego postradavši prije i pretrpjevši pogrde, kao što znate, u

---

Gl. 1. (3—7) Što sv. Pavla potiče na neprestanu zahvalu, jest lijepo stanje Solunske općine i činjenica, da je ona po milosti Božjoj izabrana (3—4). To je učinila Božja pomoć propovijedanjem evanđelja u Solunu (5); to je učinilo i primanje riječi evanđeoske od strane Solunjana (6—7).

(5) »I u sili« čudesâ, što potiču da se prihvati evanđelje (Dap 19, 11; Rimlj 15, 19; Gal 3, 5). — »I u Duhu Svetome« po njegovim darovima (isp. 5, 19 sl.; 1 Kor 12, 7 sl). — »I u punini mnogoj«, t. j. ništa nije falilo, da budete posve uvjereni.

(6) »I vi se ugledaste na nas« (isp. 1 Kor 4, 16; Flp 3, 17; 2 Sol 2, 14).

(7) Rimljani su bili razdijelili Grčku na dvije pokrajine: Macedoniju na sjeveru, Ahaju na jugu.

(10) »Od budućega gnjeva« (isp. Rimlj 2, 8; 5, 9).

Gl. 2. (2) »U Filipima« (isp. Dap 16, 19 sl.). — »S velikom borbom«; Vulgata: »u mnogoj brizi« (»in multa sollicitudine«).

Filipima, ohrabrismo se u Bogu
svojemu, da propovijedamo vama
evanđelje Božje s velikom borbom.
3. Jer propovijedanje naše nije
od prijevare, ni od nečistoće, ni u
lukavstvu,
*4. Nego kako nas je okušao Bog
za dostojne, da nam povjeri evanđelje,
tako govorimo, ne da ljudima
ugađamo, nego Bogu, koji kuša
srca naša.
5. Jer nijesmo nikada govorili
vama laskavim riječima, kao što
znate, niti pod izlikom lakomstva,
Bog je svjedok;
6. Niti tražeći od ljudi slave, ni
od vas, ni od drugih.
*7. Premda smo mogli pokazati
svoju vlast kao apostoli Kristovi,
bili smo ipak krotki među vama,
kao što dojilja njeguje djecu svoju.
8. Tako smo čeznuli za vama, da
smo bili spremni dati vam nesamo
evanđelje Božje, nego i život svoj,
jer ste nam omiljeli.
9. Jer se spominjete, braćo, truda
našega i umora, kako smo noć
i dan radili, da ne budemo na teret
nijednome od vas; tako smo vam
propovijedali evanđelje Božje.
*10. Vi ste svjedoci, i Bog, kako
smo se sveto, pravedno i besprijekorno
vladali prema vama, koji vjerujete.
11. Znate, kako smo svakoga vas
kao otac djecu svoju
12. Molili, bodrili i zaklinjali, da
živite dostojno Boga, koji vas je
pozvao u svoje kraljevstvo i slavu.
*13. Zato i mi zahvaljujemo Bogu
bez prestanka, što vi, primivši
od nas propovijedanu riječ Božju,
primiste je ne kao riječ čovječju,
nego, kao što zaista jest, riječ Boga,
koji i djeluje u vama, koji vjerujete.
14. Jer vi postadoste, braćo, nasljedovatelji
općina Božjih, koje su
u Judeji u Kristu Isusu, jer i vi isto
pretrpjeste od svojih suplemenika,
kao i oni od Židova,
15. Koji ubiše i Gospodina Isusa,
i proroke, i nas progoniše, i Bogu
se ne mile, i svima se ljudima protive,
*16. Jer nam priječe govoriti narodima,
da se spase, da ispune mjeru
svojih grijeha svagda; ali dođe
gnjev na njih do kraja.
17. A mi, braćo, odijeljeni od vas
za neko vrijeme licem, a ne srcem,
osobito nastojasmo s velikom željom
da vidimo lice vaše.
*18. Zato smo htjeli da dođemo
k vama, a ja, Pavao, jedamput i
drugi put, ali zapriječi nam sotona.
19. Jer tko je naša nada, ili radost,
ili kruna slave? Nijeste li i
vi pred Gospodinom našim Isusom
[Kristom] o njegovu dolasku?
20. Jer ste vi slava naša i radost.

(4) Božanski poziv naložio je Pavlu dužnost, da propovijeda evanđelje.

(7) »Pokazati svoju vlast«; Vulgata: »biti na teret vama« (»vobis oneri esse«). Isp. r. 9; 1 Kor 9, 14.

(10) »Sveto« izriče pravo ponašanje prema Bogu, »pravedno« prema ljudima, »besprijekorno« izriče i jedno i drugo. — »Koji vjerujete«; Vulgata: »koji vjerovaste« (»qui credidistis«).

(13) »Koji vjerujete«; Vulgata: »koji vjerovaste« (»qui credidistis«).

(16) Jer su Židovi u prošlosti i u sadašnjosti sve činili, da ispune mjeru svojih grijeha, zato je nužna posljedica tome: njihovo tvrdoglavstvo i odbačenje. Sv. Pavao vidi u blizoj budućnosti propast Jeruzalema i židovskog naroda. Isp. Mt 23, 37—39; 24, 6. 16. — »Gnjev«, t. j. Božji. Dođe gnjev Božji na njih, da ostane kod njih do kraja.

(18) Po svoj prilici bili su Židovi u Solunu, koji su kao ortačine sotonine znali zapriječiti, da Pavao dođe tamo.

GLAVA 3.

Pavao šalje Timoteja.

1. Zato ne mogosmo više podnositi i naumismo sami ostati u Ateni;

*2. I poslasmo Timoteja, brata svojega i slugu [Božjega] u evanđelju Kristovu, da vas utvrdi i obodri za vjeru vašu,

3. Da se nitko ne uskoleba u ovim nevoljama; jer sami znate, da smo za to određeni.

4. Jer i kad smo bili kod vas, kazali smo vam unaprijed, da ćemo podnositi nevolje, a to se je i dogodilo, kako znate.

5. Zato i ja, jer nijesam mogao više podnositi, poslah, da upoznam vjeru vašu, da vas nije kako iskušao kušač, i da uzalud ne bude trud naš.

6. A sad, kad dođe Timotej k nama od vas i javi nam vašu vjeru i ljubav, i da imate dobar spomen o nama svagda, želeći nas vidjeti, kao i mi vas,

7. Zato se utješismo, braćo, radi vas u svoj bijedi i nevolji svojoj vašom vjerom,

8. Jer sad živimo, kad vi stojite u Gospodinu.

9. Jer kakvu zahvalu možemo uzvratiti Bogu za vas, za svu radost, kojom se radujemo radi vas pred Bogom svojim?

10. Noć i dan molimo se najgorljivije, da vidimo lice vaše i da ispunimo nedostatak vjere vaše.

11. A sam Bog, i Otac naš, i Gospodin naš Isus [Krist] neka upravi put naš k vama!

12. A vas Gospodin neka umnoži, i neka imate izobilnu ljubav jedan k drugome, i k svima, kao i mi k vama,

13. Da bi se utvrdila srca vaša bez prijekora u svetosti, pred Bogom i Ocem našim, kad dođe Gospodin naš Isus [Krist] sa svima svetima svojim. [Amen.]

GLAVA 4.

Kloniti se svake zloće i živjeti kreposno.

*1. Uostalom dakle, braćo, molimo vas i opominjemo u Gospodinu Isusu, kao što ste naučili od nas, kako vam treba živjeti i ugađati Bogu, da tako i živite, da sve više napredujete.

2. Jer znate, kakve vam dadosmo zapovijedi po Gospodinu Isusu.

*3. Jer je ovo volja Božja, svetost vaša, da se čuvate od bludnosti,

4. Da svaki vas zna čuvati svoj sud u svetosti i časti,

5. A ne u strasti požude, kao i neznabošci, koji ne poznaju Boga;

6. I da ne prestupate i zakidate u poslu brata svojega; jer je Gospodin osvetnik za sve ovo, kao što vam i prije kazasmo i posvjedočismo.

7. Jer Bog nas ne pozva na nečistoću, nego na svetost.

Gl. 3. (2) Poslije odlaska Pavlova u Atenu bili su ostali Sila i Timotej u Bereji (Dap 17, 14 sl.). Odavle je poslao Pavao Timoteja u Solun. — »Slugu« ili po drugom čitanju »suradnika Božjega« (isp. 1 Kor 3, 9). Neki rukopisi spajaju oba naslova: »slugu Božjega i mojega suradnika«.

Gl. 4. (1) Kad Pavao opominje u Gospodinu Isusu, onda je to opomena samoga Gospodina.

(3) Ne ugađa se volji Božjoj vanjskim darovima, nego Bog traži od nas, da sami budemo sveti.

*8. Koji dakle prezire, ne prezire čovjeka nego Boga, koji je dao svojega Duha Svetoga u vas.

9. A za ljubav bratsku ne treba da vam pišemo, jer ste sami od Boga naučeni, da se ljubite među sobom.

10. I jer to činite prema svoj braći u cijeloj Macedoniji. A molimo vas, braćo, da još većma u tom napredujete,

11. I da nastojite da provodite miran život, i da gledate svoj posao, i da radite svojim rukama, kao što vam zapovjedismo;

*12. Da se vladate pošteno prema onima, što su napolju, i da ni od koga ništa ne trebate.

*13. A ne ćemo, braćo, da vi ne znate za one, koji su usnuli, da se ne žalostite kao i ostali, koji nemaju nade.

14. Jer ako vjerujemo, da je Isus umro i uskrsnuo, tako će Bog i one, koji su usnuli po Isusu, dovesti s njime.

*15. Jer vam ovo kazujemo po riječi Gospodnjoj, da mi, koji živimo, koji ostajemo za dolazak Gospodnji, ne ćemo preteći onih, koji su usnuli.

*16. Jer će sam Gospodin na dani znak, na glas arkanđelov, na zvuk trube Božje sići s neba, i mrtvi u Kristu uskrsnut će najprije.

17. Onda ćemo mi, koji živimo, koji smo ostali, biti zajedno s njima uzeti u oblake, nasusret Gospodinu u vazduh, i tako ćemo svagda biti s Gospodinom.

18. Tješite dakle jedan drugoga ovim riječima!

GLAVA 5.

Vrijeme dolaska Gospodnjega. Završetak poslanice.

1. A o vremenu i času, braćo, ne treba da vam pišemo.

2. Jer sami dobro znate, da će dan Gospodnji doći tako kao tat u noći.

*3. Jer kad reknu: Mir i sigurnost! onda će iznenada napasti na njih propast, kao bol na trudnu ženu, i ne će uteći.

---

(8) »Koji je dao svojega Duha Svetoga u vas«, t. j. u vaša srca; Vulgata ima: »koji je također dao svojega Duha Svetoga u nas« (»qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis«).

(12) U Vulgati je ovaj redak u prеđašnjem (11.) retku, i tako ona u ovoj glavi ima 17 redaka, a ne 18 kao grčki izvornik.

(13—18) Solunjani su se bojali, da već preminuli kršćani ne će imati dijela na slavi dolaska Kristova. Zato su se vrlo žalostili. Ali ih tješi Pavao i objašnjava im, da u Gospodinu preminuli (usnuli) kod dolaska Kristova ne će ništa zaostajati za onima, koji žive, jer će oni uskrsnuti iz groba i s onima, koji još žive, biti dionici slave Kristove.

(13) Apostol uzima zajedno uskrsnuće tijela i besmrtnost duše. Tko jedno zabacuje, ne stoji mu tvrdo ni drugo.

(15) Kad ovdje Apostol uzima zajedno sebe i Solunjane, onda se to njihovo očekivanje, da će doživjeti dolazak Gospodnji, može samo osnivati na želji i nadi, što proizlazi iz te želje, a da Pavao ne će navesti vrijeme, u koje će se Krist u slavi pojaviti. — »Po riječi Gospodnjoj«, t. j. po neposrednoj objavi Isusovoj Apostolu (isp. 1 Kor 15, 51; 2 Kor 12, 1; Gal 1, 12). — »Ne ćemo preteći«, t. j. ne ćemo unići prije onih i bez onih u slavno kraljevstvo Isusovo.

(16—17) »Na zvuk trube«, aluzija (smjeranje) na zvuk trube, koja je zvala narod Božji u hram na službu Božju. Ovo je prvi čin velike drame; drugi je čin opisan u r. 17.

Gl. 5. (3) Kad se misli, da se može bez straha i brige podati lasti života, uprav će onda doći dan Gospodnji i zateći nepripravne ljude nevjernike.

*4. Ali vi, braćo, nijeste u tami, da vas onaj dan kao tat iznenadi.
5. Jer ste vi svi sinovi svijetla i sinovi dana; nijesmo noći niti tame.
6. Tako dakle ne spavajmo kao ostali, nego bdijmo i budimo trijezni!
7. Jer koji spavaju, u noći spavaju, i koji se opijaju, u noći se opijaju.
8. A mi, koji smo [sinovi] dana, budimo trijezni i obučeni u oklop vjere i ljubavi, i s kacigom nade spasenja;
9. Jer nas Bog ne postavi za gnjev, nego da stečemo spasenje po Gospodinu našem Isusu [Kristu],
*10. Koji umrije za nas, da mi, ili bdjeli, ili spavali, zajedno s njim živimo.
11. Zato tješite jedan drugoga i potičite jedan drugoga na dobro, kao što i činite!
12. A molimo vas, braćo, da pripoznate one, koji se trude među vama, i nastojnike svoje u Gospodinu, i koji vas opominju,
*13. Da ih osobito cijenite u ljubavi poradi djela njihova: živite u miru među sobom!
14. A opominjemo vas, braćo, poučavajte neuredne, tješite malodušne, zauzimajte se za slabe, budite ustrpljivi sa svima!
15. Gledajte, da nitko ne vraća kome zla za zlo; nego svagda revno nastojte o dobru i među sobom i prema svima!
16. Radujte se svagda!
17. Molite se bez prestanka!
18. Na svemu zahvaljujte; jer je ovo volja Božja u Kristu Isusu od vas.
*19. Duha ne gasite!
20. Proroštva ne prezirite!
21. A sve kušajte; što je dobro, zadržite!
22. Uklanjajte se od svake vrste zla!
*23. A sam Bog mira neka vas posveti u punoj mjeri; neka se vaš duh, vaša duša i vaše tijelo posve bez prijekora sačuva za dolaska Gospodina našega Isusa Krista!
24. Vjeran je, koji vas pozva, on će i izvršiti.
25. Braćo, molite se za nas!
26. Pozdravite svu braću cjelivom svetim!
27. Zaklinjem vas Gospodinom, da se pročita ova poslanica svoj [svetoj] braći.
*28. Milost Gospodina našega Isusa Krista s vama! [Amen.]

(4—5) Solunjanima svijetli u vjeri pravo svijetlo, i za njih je u opravdanju, u životu milosti, već nastao svijetao dan. Zato ih i dan Gospodnji ne može zateći nepripravne. — »Nijesmo noći niti tame«: mi kršćani ne pripadamo noći ni tami (isp. Mt 25, 1 sl.).

(10) »Ili bdjeli, ili spavali«: ovo nije više u moralnom smislu kao u r. 6; ovo su slike života i smrti. Smisao je: ili da smo još u životu, ili da nas je već smrt stigla, dan će nam Gospodnji doći.

(13) »Živite u miru među sobom!« Vulgata: »Mir imajte s njima!« (»Pacem habete cum eis!«).

(19) Darovi Duha Svetoga (»Duha«) ne smiju se zlorabiti. Svaki mora dobivene darove Božje upotrebiti što bolje za općinu.

(23) »Neka vas posveti u punoj mjeri«; Vulgata: »Neka vas posveti u svemu« (»sanctificet vos per omnia«).

(28) Neki rukopisi i Vulgata pridomeću Amen.

DRUGA POSLANICA SOLUNJANIMA

1. Neprestani progoni kršćanske općine u Solunu i tolike njezine nevolje i duboka uzbuđenja radi drugoga dolaska Kristova bili su Apostolu povod njegovoj drugoj poslanici Solunjanima. Makar da je u prvoj poslanici iznesena bistra i jasna pouka o ponovnom dolasku Kristovu, ipak se duhovi nijesu primirili, osobito kad su se pronosile među vjernicima lažne Pavlove poslanice s izjavama posve protivnim. Neki su mislili, da je već na pragu drugi dolazak Kristov, a s njim i Sudnji dan, pa su u strahu i jednakom razgovoru o tom zanemarivali svoje staleške poslove i podavali se besposličenju i raznim neurednostima (2, 1. 2; 3, 6. 11). To je sve potaklo Apostola, da u drugoj poslanici oprovrgne zabludu o neposrednom drugom dolasku Kristovu i da prekori neurednosti i mane mnogih kršćana u općini Božjoj.

2. Poslanica ima dva dijela: dogmatski i poučni. U dogmatskom dijelu uči Apostol, kako će nastati prije Sudnjega dana velik vjerski otpad, koji će iznijeti antikrista, »čovjeka grijeha«, »sina propasti« (2, 3). U poučnom dijelu poziva Apostol vjernike, da vrše svoje dužnosti i da vjerno obdržavaju evanđeosku nauku, koju su naučili bilo poslanicom, bilo propovijedanjem apostolskim. I prva i druga poslanica Solunjanima vrlo su nalik jedna na drugu i po sadržaju i po obliku. Način je govora u drugoj nešto oporniji negoli u prvoj.

3. Radi veoma uske veze druge poslanice s prvom morala je ona biti napisana skoro iza prve, kad su još Sila i Timotej boravili u Korintu kod Apostola. Dakle je pisana druga poslanica Solunjanima isto tako u Korintu oko 53. godine.

4. Istinitost druge poslanice Solunjanima dokazuju najstariji Oci, kao Polikarp, Justin, Irenej, Klement Aleksandrijski i drugi.

DRUGA POSLANICA SV. PAVLA APOSTOLA SOLUNJANIMA

GLAVA 1.

Zahvala, opomena, utjeha.

1. Pavao i Silvan i Timotej općini Solunjana u Bogu Ocu našemu i Gospodinu Isusu Kristu.

2. Milost vam i mir od Boga Oca [našega] i Gospodina Isusa Krista!

*3. Dužni smo svagda zahvaljivati Bogu za vas, braćo, kao što dolikuje, jer raste vrlo vjera vaša, i množi se ljubav svakoga vas među vama,

4. Tako da se mi sami hvalimo vama u općinama Božjim radi vaše strpljivosti i vjere u svima vašim progonima i nevoljama, koje podnosite,

*5. Za znak pravednoga suda Božjega, da budete dostojni kraljevstva Božjega, za koje i trpite.

6. Jer je doista pravedno u Boga, da uzvrati muku onima, koji vas muče,

7. A vama, koje muče, pokoj s nama, kad se objavi Gospodin Isus s neba s anđelima sile svoje,

*8. U ognju plamenome, kad će dati osvetu onima, koji ne poznaju Boga, i koji ne slušaju evanđelja Gospodina našega Isusa [Krista];

9. Koji će trpjeti kaznu, propast vječnu, odbačeni od lica Gospodnjega i od slave sile njegove,

*10. Kad dođe u onaj dan da se proslavi u svetima svojim i divan da bude u svima, koji vjerovaše; jer se je primilo svjedočanstvo naše među vama.

11. Zato se i molimo svagda za vas, da vas Bog naš učini dostojnima zvanja, i ispuni svaku radost dobrote i djelo vjere u sili,

12. Da se proslavi ime Gospodina našega Isusa [Krista] u vama i vi u njemu, po milosti Boga našega i Gospodina Isusa Krista.

Gl. 1. (3) Kao što je početak vjere, tako je i svako umnožavanje vjere milost Božja.

(5—7) Apostol tješi vjernike u njihovim nevoljama i progonima sudom Božjim, na kojem će se pokazati pravda Božja, koja će vjernike nagraditi, a nevjernike kazniti.

(8) »U ognju plamenome«, kao na Sinaju, odgovara onome »s velikom silom i slavom« kod Mt 24, 31, i karakterizira (označuje) slavu i veličanstvo Mesije. U Starom Zavjetu Jahve, osobito kad dolazi kao sudac, pojavljuje se u plamenu ognjenom (isp. 2 Mojs 3, 2 sl.; 19, 18; Dan 7, 9 sl.; Otkr 19, 11).

(10) Sudnji dan očitovat će u svoj njihovoj veličini moć i milost, koju je Bog učinio na svetima.

GLAVA 2.

Znaci drugoga dolaska Kristova.

*1. A molimo vas, braćo, za dolazak Gospodina [našega] Isusa Krista i našega ujedinjenja s njime,
2. Da se ne date brzo pokrenuti od uma, niti da se plašite, ni duhom, ni riječju, ni poslanicom, tobože od nas poslanom, kao da je već blizu dan Gospodnji.
3. Da vas nitko ne prevari ni na koji način, jer treba da najprije dođe otpad, i objavi se čovjek grijeha, sin propasti,
4. Koji se protivi i podiže više svega, što se zove Bog, ili što se štuje, tako da će on sjesti u hramu Božjem pokazujući sebe, kao da je Bog.
5. Ne pamtite li, da sam vam ovo kazivao, još kad sam bio kod vas?
6. I sad znate, što zadržava, da se ne javi u svoje vrijeme.
7. Jer tajna bezakonja već djeluje; samo treba da se ukloni onaj, koja sad zadržava.
8. I onda će se pojaviti bezakonik, kojega će Gospodin Isus ubiti dahom usta svojih i uništiti sjajem dolaska svojega,
9. Kojega je dolazak po djelovanju sotoninu sa svakom silom i znacima i lažnim čudesima,
10. I sa svakom prijevarom nepravde među onima, koji propadaju, jer ljubavi istine ne primiše, da bi se spasili.
*11. I zato će im Bog poslati silu zablude, da vjeruju laži,
*12. Da se svima sudi, koji ne vjerovaše istini, nego privolješe nepravdi.
*13. A mi smo dužni svagda zahvaljivati Bogu za vas, braćo ljubljena od Gospodina, što vas je Bog kao prvence izabrao za spasenje posvećenjem Duha i vjerom istine,
14. U koje vas pozva evanđeljem našim, da postignete slavu Gospodina našega Isusa Krista.
*15. Tako dakle, braćo, stojte i držite predaje, koje naučiste ili riječju ili poslanicom našom.

Gl. 2. (1—17) **Lažni proroci u Solunu** širili su među vjernicima razne tobožnje objave o Sudnjem danu. Proti njima neka se vjernici drže onih sigurnih i pouzdanih znakova, što će biti prije Sudnjega dana. Dva su to znaka: velik otpad od vjere po svemu svijetu (Mt 24, 11. 12; Lk 18, 18) i pojava antikrista. Ovi znaci nijesu još došli, pa zato se vjernici mogu posve umiriti. Antikrist se zove »čovjek grijeha«, jer je sve u njemu grijeh; zove se i »sin propasti«, jer je upao u vječnu propast; zove se »protivnik«, jer je neprijatelj Krista i njegova kraljevstva na zemlji. U svojoj nadutoj oholosti umišlja sebi da je kao Bog, i gleda zavesti vjernike raznim opsjenama i varkama i lažnim čudesima, a to kod mnogih i postiže. Antikristova zloća i zloba i danas već djeluje u svijetu, ali još nije u svojoj pravoj slici, u kojoj će se istom u osobi antikristovoj pokazati u vrijeme od Boga određeno. Pod onim, koji zloću i zlobu antikristovu još zaustavlja i zadržava, možda se razumijeva jedan svjetski vladalac, koji ne podnosi sotonskih pothvata antikristovih.

(11) Vulgata ima ovaj redak u pređašnjem (10.) retku, i tako ova glava ima u Vulgati 16 redaka, a ne 17 kao grčki izvornik.

(12) Prvi je cilj Božji vječno spasenje čovječanstva; sredstvo je dvojako: od strane Božje priopćivanje milosti, dakle posvećenje Duha; od strane ljudi vjera u istinu, što je pruža evanđelje, i ta istina donosi čovjeku posvećujuću milost.

(13) »Kao prvence«: kršćanska općina u Solunu bila je jedna od prvih, koje je Pavao bio osnovao u Europi. Ovdje se aludira na zakon Staroga Zavjeta, po kojemu se je Bogu za žrtvu pridržalo ono, što je prvina (isp. 4 Mojs 15, 20).

(15) Što apostoli nijesu sve napisali, nije se čuditi, jer im je Isus naložio da propovijedaju, a ne da pismom uče sve narode. Pisali su, kad bi to zatražila osobita prilika. I zato se ono, što su nam oni nenapisano predali, isto tako ima vjerovati kao ono, što se nalazi u njihovim spisima.

16. A sam Gospodin naš Krist Isus i Bog Otac naš, koji nas je ljubio i dao utjehu vječnu i dobru nadu u milosti,
17. Neka utješi srca vaša i utvrdi u svakom dobrom djelu i riječi!

GLAVA 3.

Opomena, blagoslov i pozdrav.

1. Uostalom, braćo, molite se za nas, da riječ Gospodnja trči i da se slavi kao i u vas;
2. I da se izbavimo od dosadnih i zlih ljudi; jer vjera nije stvar svakoga.
3. A Gospodin je vjeran, on će vas utvrditi i sačuvati oda zla.
4, A uzdamo se u Gospodinu za vas, da ono, što vam zapovijedamo, i činite, i činit ćete.
5. A Gospodin neka upravi srca vaša na ljubav Božju i na strpljivost Kristovu!
6. A zapovijedamo vam, braćo, u ime Gospodina [našega] Isusa Krista, da se odvojite od svakoga brata, koji živi neuredno, a ne po predaji, koju primiše od nas.
7. Jer sami znate, kako treba da se ugledate na nas, jer nijesmo živjeli neuredno među vama.
8. Niti smo zabadava kruh jeli u koga, nego smo radili u trudu i muci noć i dan, da ne budemo na teret nikome od vas.
*9. Ne kao da nemamo vlasti, nego da sebe damo vama za ugled, da nas nasljedujete.
10. Jer kad smo bili u vas, ovo smo vam zapovijedali, da, ako tko ne će da radi, neka i ne jede!
11. Jer čujemo, da neki neuredno žive među vama, ništa ne rade, nego se bave ništavim stvarima.
12. Takovima zapovijedamo i opominjemo ih u Gospodinu Isusu Kristu, da mirno radeći svoj kruh jedu.
13. A vi, braćo, ne umarajte se dobro čineći!
14. A ako tko ne posluša riječi naše u ovoj poslanici, toga naznačite i ne općite s njim, da se posrami!
15. Ali ga ne držite kao neprijatelja, nego ga opominjite kao brata!
*16. A sam Gospodin mira neka vam dadne mir svagda na svakom mjestu! Gospodin sa svima vama!
*17. Pozdrav mojom rukom Pavlovom, što je znak u svakoj poslanici. Ovako pišem.
18. Milost Gospodina našega Isusa Krista sa svima vama! [Amen.]

Gl. 3. (9) Izakako je Apostol umirio Solunjane, opisuje pobliže pojavu antikrista.

(16) »Na svakom mjestu«; drugi čitaju: »na svaki način«.

(17) »Pozdrav«: dovle je Pavao diktirao; sad Pavao svojom rukom isporučuje pozdrav i blagoslov, i stim završuje poslanicu.

PRVA POSLANICA TIMOTEJU

1. Timotej, najmiliji učenik Pavlov, rodio se je u Listri u Maloj Aziji. Mati mu Eunika bila je židovka, a otac neznabožac. Pokrstio ga je apostol Pavao na prvom misijskom putovanju (Dap 16, 1—3). Na drugom putovanju uzeo ga je Apostol za svojega druga. Otada bio je Timotej gotovo uvijek u pratnji sv. Pavla, koji ga je unatoč njegovoj mladosti uzimao za teške misijske poslove (1 Sol 3, 1—8; 1 Kor 4, 17; 16, 10; Flp 2, 19—23; Hebr 13, 23). Iza svojega prvog sužanjstva učinio je Apostol s Timotejem nova putovanja, a onda mu je predao upravu Crkve u Efezu (1 Tim 1, 3). I u svome posljednjem sužanjstvu želio je Apostol, da Timotej bude uz njega, i pozvao ga je u Rim. Poslije smrti Apostolove vratio se je Timotej u Efez, da tamo biskupuje dalje. Napokon je umro mučeničkom smrću. Crkva slavi njegovu svetkovinu 24. siječnja.

2. Pogibli, što ih je bio apostol Pavao nagovijestio u svome oproštajnom govoru u Miletu, bile su doista nastale (1 Tim 5, 17; 3, 6. 8). Napali su lažni učitelji kao grabežljivi vuci na stado Kristovo. I Timoteju nije bilo lako izdržati u toj borbi proti krivovjerju. Mladome učeniku i suradniku htio je Apostol priskočiti u pomoć ovom poslanicom, u kojoj mu pismeno daje potrebne naputke. Prva poslanica Timoteju ima dva dijela. U prvom dijelu nalaže Apostol Timoteju, da ustane proti lažnim učiteljima, koji su miješali židovske bajke s kršćanskom istinom. Sveto je evanđelje zdrava nauka, koju mu je predao Apostol. Neka se Timotej dobro bori, da sačuva vjeru i čistu savjest! Neka se kršćani na javnim sastancima mole za sve, osobito za poglavare! Biskupi i svećenici treba da se odlikuju krepostima u javnom i zasebnom životu! U drugom dijelu upućuje Apostol učenika, kako da se vlada prema raznim staležima. Neka Timotej nastoji oko pravde i kreposti, neka vojuje dobru vojnu, da postigne život vječni!

3. Dvije poslanice Timoteju i poslanica Titu poradi svojega sadržaja imaju zajedničko ime »pastoralne poslanice«, t. j. pastirske poslanice. One opisuju zadaće i dužnosti dobrih duhovnih pastira. One su i danas krasno vrelo svetih pouka za sve one, kojima je povjerena duhovna pastirska služba, bila biskupska ili svećenička.

4. Prva poslanica Timoteju pisana je oko godine 65., dakle u vrijeme između prvoga i drugoga rimskog sužanjstva Apostolova.

5. Od najstarijih vremena smatrane su Pavlove pastoralne poslanice za kanonske, t. j. za spise, koji pripadaju Sv. Pismu. Spominju ih sv. Irenej, pisac Muratorskog fragmenta, Origen i drugi.

PRVA POSLANICA SV. PAVLA APOSTOLA TIMOTEJU

GLAVA 1.

Pravi način propovijedanja svetog evanđelja.

1. Pavao, apostol Isusa Krista, po zapovijedi Boga, Spasitelja našega i Krista Isusa, nade naše,

2. Timoteju, pravome sinu u vjeri. Milost, milosrđe, mir od Boga Oca i Krista Isusa, Gospodina našega!

3. Kao što sam te molio, da ostaneš u Efezu, kad sam zaputio u Macedoniju, da zapovjediš nekima, da ne uče drukčije,

*4. Niti da se bave bajkama i beskrajnim rodoslovljima, koja čine više prepiranja, negoli gradnju Božju, što stoji na vjeri.

*5. A svrha je zapovijedi ljubav iz čista srca i dobre savjesti i vjere nelicemjerne.

6. Od toga neki zastraniše i svrnuše u prazne govore.

7. Htjeli su da budu učitelji zakona, a da ne razumiju, ni što govore, ni što utvrđuju.

*8. A znamo, da je zakon dobar, ako ga tko drži kako treba.

9. Znajući ovo, da pravedniku zakon nije postavljen, nego bezakonicima i nepokornima, bezbožnicima i grješnicima, zločincima i nečistima, ubojicama oca i matere, krvnicima ljudskim,

10. Bludnicima, muželožnicima, ljudokradicama, lažljivcima, krivokletnicima, i ako što drugo ima protivno zdravoj nauci,

11. Po evanđelju slave blaženoga Boga, koje je meni povjereno.

12. Zahvaljujem onome, koji mi dade jakost, Kristu Isusu, Gospodinu našemu, što me je držao za vjerna i postavio u službu,

13. A prije sam bio hulnik, i progonitelj i nasilnik; ali sam pomilovan, jer sam ne znajući učinio u nevjerstvu,

14. Ali je vanredno obilovala milost Gospodina našega s vjerom i ljubavi u Kristu Isusu.

15. Pouzdana je riječ i vrijedna da bude potpuno primljena, da je

---

Gl. 1. (4) »Niti da se bave bajkama i beskrajnim rodoslovljima«: Židovi onoga vremena hvalili su se svojim rodom i koljenom. Oni da su koljenovići, ljudi od stara dobra koljena. To je izazivalo mnoga prepiranja. — »Negoli gradnju Božju«: gradnja je Božja poredak spasenja postavljen od Boga. Temelj je Krist. Za podizanje, utvrđenje i dovršenje te gradnje radi Bog preko svojih sluga, i milosti i sile, što ih Bog daje svakomu vjerniku, također su zaokupljene poslom na toj gradnji.

(5) Tko, izakako se je objavio Bog, još hoće sâm tražiti istinu ili od objavljene istine uzima samo ono, što se dopada njemu, taj ne vjeruje Bogu, nego sebi.

(8—11) Zakoni imaju važnost samo za takove ljude, koji skloni na zlo moraju biti prisiljeni, da ne počine zla.

Krist Isus došao na svijet da spasi grješnike, od kojih sam prvi ja.
16. Ali sam zato bio pomilovan, da na meni prvome pokaže Isus Krist svu strpljivost za pouku onima, koji će vjerovati u njega za život vječni.
17. A kralju vijekova, besmrtnome, nevidljivome, jedinome Bogu čast i slava u vijeke vijekova! Amen.
*18. Ovu zapovijed predajem ti, sine Timoteju, po pređašnjim proroštvima za tebe, da biješ u njima dobar boj,
19. Imajući vjeru i dobru savjest, koju neki odbacivši postadoše brodolomci u vjeri;
20. Među kojima su Himenej i Aleksandar, koje predadoh sotoni, da se nauče ne huliti.

GLAVA 2.

Propisi za javnu molitvu.

*1. Molim dakle prije svega, da se čine prošnje, molitve, zagovori, zahvaljivanja za sve ljude,
2. Za kraljeve i sve, koji su na vlasti, da tihi i mirni život provodimo u svakoj pobožnosti i čestitosti.
*3. [Jer] ovo je dobro i ugodno pred Spasiteljem našim Bogom,
*4. Koji hoće, da se svi ljudi spase i dođu do spoznanja istine.
5. Jer je jedan Bog, i jedan posrednik Boga i ljudi, čovjek Krist Isus,
*6. Koji sebe dade u otkup za sve, svjedočanstvo u svoje vrijeme,
7. Za koje sam postavljen ja kao propovjednik i apostol [istinu govorim, ne lažem], kao učitelj neznabožaca u vjeri i istini.
8. Hoću dakle, da se mole muževi na svakome mjestu, podižući čiste ruke bez gnjeva i svađe.
9. Tako [i] žene u pristojnom odijelu sa stidom i čednošću da se kite, ne pletenicama, ni zlatom, ili biserom, ili haljinama skupocjenim,
10. Nego dobrim djelima, kao što se pristoji ženama, koje se obećavaju pobožnosti.
*11. žena u tišini neka se uči sa svom pokornošću!
12. A ne dopuštam ženi, da uči, niti da vlada mužem, nego da bude u tišini.

(18) Pavao podsjeća ovdje svojega učenika na jedan događaj, za koji mi ne znamo pobliže ništa. Proročki nadareni ljudi pokazivali su na Timoteja kao na pravoga čovjeka, koji bi se imao staviti na čelo Crkvi efeškoj kao natpastir. Isp. 4, 14.

Gl 2. (1) Prije svega, što treba za kršćanski život, zauzima molitva prvo mjesto, jer je ona najbolji štit proti napastima, najbolje sredstvo za napredak.

(3) »Ovo«. t. j. moliti se za sve ljude.

(4) Ako nevjernici čine naravno dobro, što stoji u njihovoj moći, onda im Bog pomaže dalje k spasenju svojom osobitom pomoći. Vjernost njegovim nadahnućima Boga će skloniti, da im dadne milost vjere. I jer Bog ne će, da se itko izgubi, nego, koliko je do njega, da se svi spase, to on daje svima potrebnu i dovoljnu milost, da dođu do vjere. Ali jer opet Bog ne sili ničiju volju, to on, koji predviđa, što će tko učiniti, pripušta posljedicu zle volje, nevjeru i osudu.

(6) »Svjedočanstvo u svoje vrijeme«: u tajnosti od vijehova sakrivena odluka Božja, da spasi sve ljude, Židove i neznabošce, odkrit će se, kad bude pravo vrijeme za to. Isp. 1 Kor 2, 7; Ef 3, 5. 6. 9; Kol 1, 26.

(11—12) U početku Crkve bilo je dopušteno svakome vjerniku, za vjerske službe, ako je osjetio u sebi božansko nadahnuće, upraviti riječ skupštini i pomoliti se na glas (1 Kor 14, 26 sl.). žene su htjele imati to pravo (1 Kor 11, 1 sl.); sv. Pavao to im ne dopušta (1 Kor 14, 34 sl.).

*13. Jer je Adam najprije bio stvoren, onda Eva;

14. I Adam nije bio zaveden, a žena zavedena postade prestupnica.

*15. Ali će se spasiti rađanjem djece, ako ostane u vjeri i ljubavi i u svetosti s čednošću.

GLAVA 3.

Vlastitosti crkvenih službenika.

*1. Istinita je riječ: ako tko biskupstvo želi, dobru službu želi.

*2. Biskup dakle treba da je besprijekoran, jedne žene muž, trijezan, pametan, častan, gostoljubiv, sposoban da uči,

3. Ne odan piću, ne nasilan, nego krotak, ne svadljivac, ne lakom;

4. Koji svojom kućom dobro upravlja i ima poslušnu djecu sa svom čestitošću.

5. [A ako tko ne zna svojom kućom upravljati, kako će se starati za Crkvu Božju?]

6. Ne novoobraćeni, da se ne bi naduo i upao u sud đavolji.

7. A valja da ima i dobro svjedočanstvo od onih, koji su napolju, da ne bi upao u sramotu i u zamku đavolju.

*8. Tako i đakoni treba da su pošteni, ne dvojezični, ne koji mnogo vina piju, ne lakomi na dobitak pogan,

*9. Koji imaju tajnu vjere u čistoj savjesti.

10. A i ovi neka se kušaju najprije, pa onda da vrše službu, ako su besprijekorni.

*11. Tako i žene treba da su poštene, ne koje kleveću, trijezne, vjerne u svemu.

*12. Đakoni neka su muževi jedne žene, koji dobro upravljaju djecom i svojim kućama.

---

(13) Isp. 1 Mojs 2, 22. 23; 1 Kor 11, 8.

(15) Apostol govori ovdje o posebnom pozivu udate žene po naravnoj uredbi Božjoj, da odgaja djecu. Nije ženino govoriti na javnim crkvenim skupštinama. Neka udata žena gleda da postigne svoje spasenje tihim ispunjavanjem dužnosti kao supruga i mati!

Gl. 3. (1) U pastoralnim poslanicama riječ »biskup« znači uopće crkvenog predstojnika bez obzira na njegov posebni činovni i posvetni red. Isp. Dap 20, 28.

(2) »Jedne žene muž«: Apostol traži, da je crkveni predstojnik samo jedamput bio oženjen. Iza smrti svoje žene ne smije se ženiti po drugi put. Ideal (uzor) bio je za Apostola djevičanstvo, kako to pokazuje osobito 1 Kor 7. Ali je to onda bilo rijetko, jer je bilo malo neoženjenih, koji su bili zreli za crkvenog predstojnika. Zato se traži, da se crkveni predstojnik barem donekle približi k idealu djevičanstva. I kod neznabožaca smatrala se je druga ženidba nepristojnom.

(8) Već u početku kršćanske Crkve bilo je takovih, koji su imali podređene službe u svetištu.

(9) »Koji imaju tajnu vjere u čistoj savjesti«, t. j. u besprijekornom životu. Kršćanska vjera i kršćanski život idu uporedo. Tko vjeru u životu praktično zaniječe, zanijekat će je brzo i teoretički.

(11) »Tako i žene«, t. j. đakonise (isp. 5, 9 sl.; Rimlj 16, 1); drugi hoće da su to žene đakonâ.

(12) »Đakoni neka su muževi jedne žene«. Zahtjevom, da crkveni predstojnici (»biskupi«) i đakoni imaju biti muževi samo j e d n e žene, ne će Apostol reći, da samo oženjeni imaju biti posvećeni za biskupa i đakone. Pavao je sam bio neoženjen. Kako smo i gore (r. 2) istaknuli, stim se hoće samo to reći, da se nijedan ne smije posvetiti, koji se je iza smrti svoje prve žene opet oženio, jer takova ponovna ženidba, makar da je dopuštena, pokazuje ipak neki znak neuzdrživosti, koja ne dolikuje jednome biskupu i đakonu. — U prvo su se vrijeme Crkve morali i oženjeni posvećivati za biskupe i đakone, jer se nije moglo dobiti dosta neoženjenih za te službe. Ali kad je, pod utjecajem kršćanske nauke o visokoj vrijednosti djevičanstva, ponarastao broj dragovoljno neoženjenih, odredila je Crkva pripuštati višim redovima samo neoženjene.

13. Jer koji dobro služe, oni stiču sebi dobar stepen i veliko pouzdanje u vjeri, koja je u Kristu Isusu.

14. Ovo ti pišem nadajući se, da ću brzo doći k tebi.

*15. Ako li se zadržim, da znaš, kako ti se treba vladati u kući Božjoj, koja je Crkva Boga živoga, stup i tvrđa istine.

*16. I kao što je priznato, velika je tajna pobožnosti: On se javio u tijelu, opravdao se u Duhu, pokazao se anđelima, propovijedao se neznabošcima, vjerovao se u svijetu, uznio se u slavi.

GLAVA 4.

Lažne nauke.

*1. A Duh govori jasno, da će u posljednja vremena odstupiti neki od vjere, slušajući lažne duhove i nauke đavolske,

2. U licemjerju lažaca, žigosanih na svojoj savjesti,

*3. Koji zabranjuju ženiti se, blagovati jela, koja Bog stvori, da ih vjernici i oni, koji upoznaše istinu, uzimaju sa zahvalnošću.

4. Jer je svako stvorenje Božje dobro, i ništa nije na odmet, što se uzima sa zahvalnošću,

*5. Jer se posvećuje riječju Božjom i molitvom.

6. Ako to predočiš braći, bit ćeš dobar sluga Krista Isusa, othranjen riječima vjere i dobrom naukom, koju si primio.

7. A ludih i bapskih gatalica klonis se, a vježbaj se u pobožnosti!

8. Jer tjelesno vježbanje malo je korisno, a pobožnost je korisna za sve, jer ima obećanje života sadašnjega i budućega.

9. Istinita je riječ i dostojna, da bude potpuno primljena.

10. Jer zato se trudimo, i podnosimo sramotu, jer se uzdamo u Boga živoga, koji je Spasitelj svih ljudi, osobito vjernikâ.

11. Ovo zapovijedaj i uči!

12. Nitko neka ne prezre tvoju mladost; nego budi primjer vjernicima u riječi, u vladanju, u ljubavi, u vjeri, u čistoći!

13. Dok dođem, pripazi na čitanje, opominjanje i učenje!

*14. Ne zanemaruj milosti, koja je u tebi i dana ti je po proroštvu polaganjem ruku svećeničkih!

15. Ovo promišljavaj, u ovom budi, da tvoj napredak bude očevidan svima!

16. Pazi na sebe i na nauku; ustraj u tome! Jer ovo čineći spasit ćeš i sebe i one, koji te slušaju.

(15) »Kuća Božja«: slika uzeta iz Staroga Zavjeta, u kojemu je često Izrael označen pod tim imenom (Oz 8, 1; 9, 8. 15). — »Stup i tvrđa istine«: stup je poduporanj; tako dakle od Duha Svetoga vođena Crkva čuva i podupire istinu, koju je objavio Isus Krist. — U ovom retku, kako se vidi, pogled Apostolov od Crkve efeške zanio se je na svu Crkvu Božju.

(16) »Tajna vjere« (r. 9), koju sv. Pavao naziva ovdje »tajnom pobožnosti«, jest Utjelovljenje i Otkupljenje. Ovo šest kratkih rečenica, razdijeljenih po zakonima paralelizma u tri skupine, čini se, uzeto je iz jednog hvalospjeva, što se je pjevao na skupštinama vjernikâ (Ef 5, 19). — »On se javi...«, t. j. Krist; grčki izvornik: ὅς; Vulgata ima »quod«, t. j. »sacramentum« (tajna), što napokon ne mijenja smisao.

Gl. 4. (1) »Slušajući lažne duhove«, t. j. lažne učitelje. Vulgata ima: »slušajući duhove zablude« (»attendentes spiritibus erroris«).

(3) »Koji zabranjuju ženiti se«, t. j. djecu rađati.

(5) Ovdje imamo biblijski temelj za crkvene blagoslove i blagoslovine.

(14) Apostol podsjeća Timoteja na milost, koja mu je dana, kad je bio posvećen za biskupa. Rukopolaganje izvršio je sam Apostol uz sudjelovanje svećenikâ.

GLAVA 5.

Vladanje prema raznim staležima.

*1. Starijega ne karaj, nego ga upozori kao oca, mlađe kao braću;

2. Stare žene kao matere, mlađe kao sestre sa svom čistoćom!

3. Udovice poštuj, koje su zaista udovice!

*4. Ako li koja udovica ima djecu ili unučad, neka se nauče najprije svoju kuću poštovati i zajam vraćati roditeljima; jer je ovo ugodno pred Bogom.

5. A koja je zaista udovica i usamljena, uzda se u Boga i ostaje u molitvama i u prošnjama noć i dan.

6. Jer koja je u slastima, živa je mrtva.

7. I ovo zapovijedaj, da budu besprijekorne!

8. Ako li se tko za svoje, a osobito za ukućane ne brine, odrekao se je vjere i gori je od nevjernika.

*9. Udovica neka se ne izabere mlađa od šezdeset godina, koja je bila jednome mužu žena,

*10. I koja ima svjedočanstvo u dobrim djelima, ako je djecu odgojila, ako je gostoljubiva bila, ako je svetima noge prala, ako je nevoljnima pomagala, ako je išla za svakim dobrim djelom.

11. A mlađe udovice odbij; jer kad postanu raskošne proti Kristu, hoće da se udaju,

12. I navlače na se osudu, što prvu vjeru pokvariše.

13. A ujedno i besposlene uče se obilaziti po kućama, a nesamo besposlene, nego i jezične i radoznale, pa govore, što ne treba.

14. Hoću dakle, da se mlađe udaju, djecu rađaju, da budu domaćice, a nikakve prilike da ne daju protivniku za psovanje.

15. Jer se već neke okrenuše za sotonom.

*16. Ako [koji vjerni ili] koja vjerna ima udovice, neka se stara za njih, i da se ne optereti općina, da one, koje su zaista udovice, može zadovoljiti.

17. Svećenici, koji dobro predstoje, neka se časte dvostrukom časti, osobito koji se trude u riječi i nauci!

Gl. 5. (1) »Upozori«; Vulgata: »moli« (»obsecra«); Vulgata bolje istu riječ prevodi u 6, 2 i drugdje.

(4) »Neka se nauče...«; Vulgata: »neka se nauči najprije svojom kućom upravljati, i vraćati zajam roditeljima« (»discat primum domum suam regere, et mutuam vicem reddere parentibus«). Po Vulgati: neka se udovica nauči najprije (prije nego se pripusti u koju crkvenu službu, r. 9) svojom kućom upravljati (odgajati svoju djecu), i vraćati zajam roditeljima (preminulim, uime svoje djece).

(9—16) Kao pomoćnice za crkvenu službu (đakonise) imaju se izabrati samo udovice preko šezdeset godina, koje se iza smrti svojega prvoga muža nijesu opet udale, nego su se posve posvetile molitvi i dobrim djelima. I ovdje se ne misli, da se imaju izabrati samo takove žene, koje su već jedamput bile udate, nego samo, da se iz broja udovica imaju uzeti takove, koje se nijesu udale po drugi put. Kod mlađih je udovica opasnost, da, makar su kod pristupa u crkvenu službu položile zavjet neudatosti, kasnije popuste požudi i prelome svoju prvu vjeru; ili da ne obilaze kuće vjernikâ i ne vode praznih i grješnih razgovora. Mlađe udovice neka se radije opet udaju, ako nemaju dosta jakosti, da žive neudate. Ali Apostol misli ovdje nesamo na prave udovice, nego i na neudate žene uopće.

(10) »Ako je svetima noge prala«: ova najniža služba pokazuje najvišu gostoljubivost i uslužnost.

(16) »Ako [koji vjerni ili] koja vjerna«; riječi u zaporci fale u Vulgati i u nekim grčkim rukopisima.

*18. Jer Pismo govori: »Volu, koji vrše, ne zavezuj usta«, i »radnik je dostojan svoje plaće«.

19. Proti svećeniku ne primaj tužbe, osim kad imaju dva ili tri svjedoka!

20. A koji griješe, pokaraj ih pred svima, da i drugi imaju strah!

21. Zaklinjem te pred Bogom i Kristom Isusom i izabranim anđelima, da ovo držiš bez predrasude, ne čineći ništa iz pristranosti.

*22. Rukû brzo ne polaži ni na koga, niti budi dionik tuđih grijeha! Drži sebe čista!

23. Više ne pij vode, nego pij pomalo vina poradi želuca i čestih svojih slabosti!

24. Nekih su ljudi grijesi očevidni i idu na sud pred njima, a nekih idu za njima.

25. Tako su i dobra djela očevidna, i koja su drukčija, ne mogu se sakriti.

GLAVA 6.

Posebni propisi za Timoteja.

*1. Robovi, koji su god pod jarmom, neka smatraju svoje gospodare vrijednima svake časti, da se ne huli na ime Božje i na nauku.

2. A koji imaju vjernike za gospodare, neka ih ne cijene manje, što su braća, nego još bolje neka služe, jer su vjernici i ljubljeni, koji nastoje da dobro čine. Ovo uči i svojski preporuči!

3. Ako li tko drukčije uči i ne pristaje na zdrave riječi Gospodina našega Isusa Krista i na nauku pobožnu,

4. Taj se je naduo i ne zna ništa, nego boluje od zapitkivanja i praznih prepiranja, oda šta postaje zavist, svađa, psovke, zle sumnje,

5. Neprestane razmirice ljudi, koji su u svojemu sudu pokvareni i bez istine, koji misle, da je pobožnost sredstvo za dobitak.

6. U istinu velik je dobitak pobožnost, kad je spojena sa zadovoljstvom.

7. Jer ništa ne donesosmo na ovaj svijet; bez sumnje ne možemo ništa ni odnijeti.

8. A kad imamo hranu i odjeću, ovim budimo zadovoljni!

*9. Jer koji hoće da se obogate, upadaju u napast i zamku [đavla], i u mnoge lude i škodljive želje, koje obaraju ljude u propast i pogibao.

10. Jer je korijen sviju zala lakomstvo, kojemu neki predavši se zalutaše od vjere i na sebe navukoše jade mnoge.

11. A ti, o čovječe Božji, bježi od ovoga, a idi za pravdom, pobožnosti, vjerom, ljubavi, strpljivosti, krotkosti!

---

(18) Isp. 5 Mojs 25, 4; Lk 10, 7; 1 Kor 9, 9. — Radnik i t. d. poslovica jednako navedena kod Lk 10, 7.

(22) O rukopolaganju, vanjskom znaku posvete đakonâ i biskupâ, bio je već govor u 4, 14. I ovdje se može samo raditi o svetim redovima.

Gl. 6. (1) Prema nekršćanskim gospodarima osjećaju robovi svoj položaj kao svoj jaram. — »Da se ne huli na ime Božje i na nauku«, kao da bi kršćanstvo odobravalo nepokornost. Na vanjskom pravnom odnosu između gospodara i roba nije bilo ništa promijenilo kršćanstvo. Ali je kršćanska ljubav pomalo istisnula ropstvo.

(9) »U mnoge lude«; Vulgata: »u mnoge nekorisne« (»multa inutilia«).

*12. Bori se u dobroj borbi vjere, postigni život vječni, na koji si pozvan i za koji si položio dobru ispovijest pred mnogim svjedocima.
13. Zapovijedam ti pred Bogom, koji sve oživljuje, i Kristom Isusom, koji je položio pred Poncijem Pilatom svjedočanstvo, dobru ispovijest,
14. Da držiš zapovijed neokaljanu i besprijekornu do dolaska Gospodina našega Isusa Krista,
*15. Što će ga u svoje vrijeme pokazati blaženi i jedini vladalac, Kralj nad kraljevima i Gospodar nad gospodarima,
16. Koji jedini ima besmrtnost i prebiva u svjetlosti, kojoj se ne može pristupiti; kojega nitko od ljudi nije vidio, a niti može vidjeti; kojemu čast i vlast vječna! Amen.
*17. Bogatima na ovome svijetu zapovijedaj, da se ne uzohole, niti uzdaju u bogatstvo nestalno, nego u Boga [živoga], koji nam sve daje obilato za užitak;
18. Neka dobro čine, neka se obogate u dobrim djelima, neka budu darežljivi, podašni,
19. Neka sabiraju sebi blago kao dobar temelj za budućnost, da postignu život istiniti!
*20. O Timoteju, sačuvaj, što ti je povjereno, kloneći se nevaljalih novotarija u govoru i prepiranjá lažno nazvanoga znanja,
21. Kojim neki hvaleći se otpadoše od vjere. Milost s tobom! [Amen.]

(12) »I za koji si položio dobru ispovijest«: na svojoj biskupskoj posveti položio je Timotej pred mnogim svjedocima, t. j. pred svećenicima i narodom, svečanu vjeroispovijest, kako to biva i danas, kad se posvećuje biskup.

(15) Završetak ovoga retka i 16. redak, čini se, uzeti su iz jednog hvalospjeva u javnim molitvama vjernikâ.

(17) »U Boga«; Vulgata, a i neki grčki rukopisi pridomeću »živoga« (»in Deo vivo«). — Jer Bog svima, nesamo bogatima, daje izobila sve, što trebaju, može se čovjek pouzdati u njega i ne treba bogatstva, da se u nj uzda. Bogatstvo ni ne može probuditi u čovjeku pouzdanja.

(20) »Sačuvaj, što ti je povjereno«, t. j. predaju (tradiciju), kojoj si čuvar.

DRUGA POSLANICA TIMOTEJU

1. Djela Apostolska 28, 30 sl. govore nam o dvogodišnjem sužanjstvu Apostolovu u Rimu, koje pada između 61.—63. godine p. Kr. Po izvještaju Djela Apostolskih bilo je ovo sužanjstvo u Rimu dosta lako. Apostol je stanovao u iznajmljenom stanu, dakako pod stražom pretorijanskih vojnika; mogao je sve primati, koji bi mu dolazili, i smio je propovijedati o kraljevstvu Božjemu. U ovom su sužanjstvu napisane četiri poslanice: Filipljanima, Efežanima, Kološanima i Filemonu. Po dosta sigurnoj predaji pušten je Pavao na slobodu, još prije nego je ljeti g. 64. buknulo Neronovo progonstvo. Poslije kratkog putovanja u Španjolsku posjetio je Apostol još jedamput općine u Maloj Aziji, Macedoniji i Grčkoj. Pod okolnostima, koje nam nijesu pobliže poznate, došao je opet u zatvor, i tako ga nalazimo g. 67. po drugi put kao sužnja u Rimu. Po svjedočanstvu ove druge poslanice Timoteju bio mu je ovdje položaj vrlo ozbiljan i težak. Apostol gleda u oči svojoj mučeničkoj smrti. Ostavljen je od sviju svojih prijatelja. Jedini je Luka u njegovoj blizini (4, 9—11). Apostol od svega srca želi da još jedamput vidi svojega najdražeg učenika Timoteja. Zato mu piše u Efez, neka mu što prije s Markom dođe u Rim (1, 4; 4, 9. 11). Ova poslanica, koja se je pod Pavlovim prstom razvila u pravu pastoralnu poslanicu, u neku je ruku oporuka Apostola narodâ. Neka mjesta u njoj takova su, kao da su upravo pisana za naše danas zgode i nezgode.

2. Druga poslanica Timoteju ima dva dijela. U prvom dijelu potiče Apostol Timoteja, neka vjerno i neustrašivo propovijeda evanđelje! Neka se ne stidi evanđelja i Pavla, sužnja za evanđelje! Neka jača u milosti i bude pravi borac Božji! U drugom dijelu upozoruje ga, kako treba da se vlada proti krivovjercima. Neka se ne upušta s njima u suvišne i neplodne rasprave! Neka propovijeda čistu istinu! Bezbožna nauka, nažalost, izjeda svijet kao rak-rana tijelo, ali je Crkva Kristova neoboriva. Timotej neka vjerno drži predanu nauku i marljivo uči Sveto Pismo!

3. Druga poslanica Timoteju pisana je u drugom rimskom sužanjstvu Pavlovu, malo prije njegove smrti, u godini 66/67.

4. Za istinitost ove poslanice svjedoče Irenej, Klement Aleksandrijski, Tertulijan i drugi, koji je navode i gledaju svi u njoj plemenitu i veliku dušu Pavlovu. Tako mu je živa vjera u Krista, tako mu je očinska ljubav prema učeniku; tako je miran u duši i uoči svoje mučeničke smrti!

DRUGA POSLANICA SV. PAVLA APOSTOLA TIMOTEJU

GLAVA 1.

Budi vjeran i hrabar!

*1. Pavao, apostol Isusa Krista po volji Božjoj za navješćivanje života u Kristu Isusu,

2. Timoteju, ljubljenome sinu: Milost, milosrđe, mir od Boga Oca i Krista Isusa, Gospodina našega.

3. Zahvaljujem Bogu, kojemu služim od praroditeljâ čistom savjesti, što bez prestanka imam spomen za tebe u molitvama svojim noć i dan,

4. želeći da te vidim, spominjući se suza tvojih, da se radosti ispunim,

5. Sjećajući se one vjere, koja je u tebi nelicemjerna, koja se nastani najprije u babi tvojoj Loidi i u materi tvojoj Euniki, a uvjeren sam, da je i u tebi.

*6. Zato opominjem te, da opet raspiriš milost Božju, koja je u tebi polaganjem ruku mojih.

7. Jer nam Bog ne dade duha bojažljivosti, nego jakosti i ljubavi i razboritosti.

*8. Ne stidi se dakle svjedočanstva Gospodina našega, ni mene, sužnja njegova, nego podnosi sa mnom za evanđelje po sili Boga,

9. Koji nas je spasio i pozvao zvanjem svetim, ne po djelima našim, nego po svojoj odluci i milosti, koja nam je dana u Kristu Isusu prije vječnih vremena;

10. A sad se je objavila pojavom Spasitelja našega Isusa Krista, koji uništi smrt, a obasja život i neraspadljivost evanđeljem;

11. Za koje sam ja postavljen kao propovjednik i apostol i učitelj neznabožaca.

12. Zato i ovo trpim, ali se ne stidim, jer znam, kome sam vjerovao, i uvjeren sam, da je on u stanju sačuvati zaklad moj za dan onaj.

*13. Izgled zdravih riječi, što si ih čuo od mene, drži u vjeri i ljubavi, koja je u Kristu Isusu!

*14. Lijepi zaklad čuvaj Duhom Svetim, koji stanuje u nama!

Gl. 1. (1) Apostol ima zadaću da navješćuje i priopćuje ljudima milost spasenja i vječni život.

(6) »Milost Božja«, t. j. milost sakramenta reda (isp. 1 Tim 4, 14). — »Koja je u tebi polaganjem ruku mojih«: rukopoloženje nije samo kakav goli znamen (simbol), jer se po njemu daje posveta i dar milosti Božje.

(8) »Podnosi«; Vulgata: »surađuj« (»collabora«).

(13) Samo u vjeri, a ne golim razumom, samo u ljubavi, i to u onoj ljubavi, koja je najuže sjedinjena s Kristom, može se sačuvati istinita nauka.

(14) »Lijepi zaklad« kršćanske nauke. U tom stoji pomoć, koju daje Duh Sveti Crkvi, da se sačuva čista i neokaljana nauka, koju su joj predali apostoli.

15. Znaš ovo, da se odvratiše od mene svi, koji su u Aziji, među kojima i Figel i Hermogen.
16. A Gospodin neka dadne milost kući Oneziforovoj, jer me je često utješio, i okova se mojih nije stidio;
17. Nego došavši u Rim potražio me je brižno, i našao.
*18. Neka njemu dadne Gospodin, da nađe milosrđe u Gospodina u dan onaj! I u Efezu koliko mi posluži, ti znaš najbolje.

GLAVA 2.

Propisi za dobro uređovanje.

1. Ti dakle, sine moj, jačaj u milosti, koja je u Kristu Isusu;
*2. I što si čuo od mene po mnogim svjedocima, ono predaj vjernim ljudima, koji će biti sposobni i druge naučiti!
*3. Podnosi sa mnom napore kao dobar vojnik Krista Isusa!
*4. Nijedan, koji se bori, ne upušta se u poslove ovoga svijeta; inače ne će ugoditi vojskovođi.
5. A ako se tko i bori, ne dobije vijenca, ako se pravilno ne bori.
6. Poljodjelac, koji se trudi, najprije treba da primi od plodova.
7. Razumij, što govorim; jer Gospodin dat će ti razumijevanje u svemu.
8. Sjeti se, da je Isus Krist, koji je uskrsnuo od mrtvih, od roda Davidova, po evanđelju mojemu,
9. Za koje trpim zlo sve do okova kao zločinac; ali riječ Božja nije okovana.
*10. Zato podnosim sve radi izabranih, da i oni postignu spasenje u Kristu Isusu sa slavom vječnom.
*11. Pouzdana je riječ: Ako smo s njim umrli, s njim ćemo i živjeti;
12. Ako podnosimo, s njim ćemo i kraljevati; ako se odrečemo, i on će se nas odreći.
13. Ako smo nevjerni, on ostaje vjeran, jer se sam sebe ne može odreći.
*14. Ovo napominji i posvjedoči pred Gospodinom! Ne upuštaj se u prepiranje riječima, jer to ništa ne koristi, nego je na propast onima, koji slušaju.
15. Postaraj se, da se pokažeš prokušan pred Bogom kao radnik, koji se nema šta stidjeti, koji pravo upravlja riječju istine!
16. A kloni se nesvetih i praznih razgovora, jer će još više napredovati u bezbožnosti!
17. I riječ njihova razjedat će oko sebe kao rak-rana; a među njima je Himenej i Filet,

(18) Ovaj redak sadrži najstarije svjedočanstvo zagovorne molitve za pokojnika. Molitelj je veliki Apostol. On najprije moli od Boga milosrđe za obitelj Oneziforovu, i onda moli milostiv sud za samoga Onezifora, koji je bio već preminuo. Dakle imamo ovdje lijep primjer zagovorne molitve za pokojne u apostolsko doba.

Gl. 2. (2) Dakle na živu usmenu riječ, a ne na mrtvo slovo, veže Pavao raširenje kršćanske nauke. Imamo ovdje dokaz za crkvenu predaju (tradiciju).

(3) »Vojnik Krista Isusa.« Isp. Ef 6, 14 sl.; Hebr 2, 10; 12, 2; 2 Tim 4, 8.

(4) Vulgata dodaje »Božji« (»militans Deo« — »borac Božji«), ali ovdje nezgodno.

(10) »Sa slavom vječnom«; Vulgata: »sa slavom nebeskom« (»cum gloria caelesti«).

(11—13) Ovaj je odsjek uzet po svoj prilici iz koje crkvene pjesme.

(14) Riječima se prepire onaj, kaže sv. Augustin, koji ne ide za tim, da zabludu pobijedi istinom, nego ide za tim, da svojim riječima nadjača riječi drugoga.

18. Koji odstupiše od istine govoreći, da je uskrsnuće već bilo, i ruše vjeru nekima.

*19. A čvrsto stoji temelj Božji imajući ovaj pečat: »Pozna Gospodin svoje«, i dalje: »Neka odstupi od nepravde svaki, koji zaziva ime Gospodnje!«

20. A u velikoj kući nijesu samo posude zlatne i srebrne, nego i drvene i zemljane, i jedne su za čast, a druge za sramotu.

*21. Ako dakle tko očisti sebe od ovih, bit će posuda za čast, posvećena i korisna domaćinu, pripravljena za svako dobro djelo.

22. Od želja mladenačkih bježi, idi za pravdom, vjerom, ljubavlju, mirom s onima, koji zazivaju Gospodina iz čista srca!

23. A ludih i praznih zapitkivanja kloni se znajući, da rađaju svađe.

24. A sluga Gospodnji ne treba da se svađa, nego da bude blag prema svima, sposoban da uči, spreman da podnosi zlo,

25. Da s blagošću poučava one, koji se protive istini; ne bi li im kako Bog dao, da se pokaju i spoznaju istinu,

26. I da dođu k sebi i iskopaju se iz zamke đavola, koja ih je stjerala pod volju njegovu.

GLAVA 3.

Pokvarenost budućih krivovjeraca.

*1. Ali ovo znaj, da će u posljednje dane nastati vremena teška;

*2. Jer će ljudi biti samoživi, lakomi, hvališe, oholice, psovači, nepokorni roditeljima, nezahvalni, opaki,

3. Neljubezni, nepomirljivi, klevetnici, neuzdržljivi, nemilosrdni, okrutni,

4. Izdajnici, drzoviti, naduveni, koji više mare za slasti nego za Boga,

5. Koji imaju obličje pobožnosti, a sile su se njezine odrekli. I ovih se kloni!

6. Jer su među ovima oni, koji se uvlače u kuće i zarobljuju ženice, koje su natovarene grijesima, i vode ih različne želje,

7. Koje se svagda uče, i nikad ne mogu da dođu k poznanju istine.

*8. A kao što se Janes i Jambres protiviše Mojsiju, tako se i ovi protive istini, ljudi izopačenoga uma, neutvrđeni u vjeri,

9. Ali ne će dalje napredovati, jer će njihovo bezumlje postati javno svemu, kao što i onih posta.

10. A ti si se ugledao na moju nauku, življenje, namjeru, vjeru, dugotrpnost, ljubav, strpljivost,

(19) Isp. 4 Mojs 16, 5. »A čvrsto stoji temelj Božji«, t. j. od Krista utemeljena, od njega ujedinjena i vođena Crkva. Temelj se Crkve ne drma. A ovaj su temelj oni, koji su vjerom i svetošću ujedinjeni s apostolima i s Kristom. I kao što neznabožački hramovi, tako i Crkva Kristova ima na sebi napise, po kojima se ona raspoznaje. Ovi su napisi pečat, koji utvrđuje nepokolebljivost Crkve.

(21) »Ako dakle tko očisti sebe od ovih«, t. j. od nepravde i zabluda, r. 16. 17. 19.

Gl. 3. (1) O »posljednjim danima«, vremenu prije ponovnoga dolaska Kristova, prorekao je već Spasitelj, da će biti zli i teški (isp. Mt 24, 9—12).

(2) »Samoživi«, t. j. koji samo sebe ljube. Iz prekomjernoga sebeljublja proizlazi opačina krivovjerja.

(8) Janes i Jambres (Vulgata: Mambres): ova dva imena ne nalaze se u Starome Zavjetu. Po židovskoj predaji ovo su dva egipatska vračara, koji su se pred Faraonom protivili Mojsiju (isp. 2 Mojs 7, 11. 12; 8, 7).

*11. Progonstva, stradanja, kakova mi se dogodiše u Antiohiji, u Ikoniju, u Listri; kakova progonstva podnesoh, i od sviju me izbavi Gospodin.
12. A i svi, koji pobožno hoće da žive u Kristu Isusu, trpjet će progonstvo.
13. A zli ljudi i varalice napredovat će na gore, varajući i varajući se.
*14. Ali ti stoj u onome, što si naučio i o čemu si se uvjerio, znajući, od kojih si naučio;
15. I jer iz djetinjstva znaš Sveta Pisma, koja te mogu učiniti mudrim na spasenje po vjeri, koja je u Kristu Isusu.
*16. Sve je Pismo Bogom nadahnuto i korisno za učenje, za karanje, za popravljanje, za odgajanje u pravdi,
17. Da bude savršen čovjek Božji, spreman za svako dobro djelo.

GLAVA 4.

Opomena Timoteju, da dobro vrši svoju službu. Završetak poslanice.

1. Zaklinjem te pred Bogom i Isusom Kristom, koji će suditi žive i mrtve, dolaskom njegovim i kraljevstvom njegovim:
2. Propovijedaj riječ, nastoj oko toga u dobro vrijeme i u nevrijeme, pokaraj, opominji, zaprijeti sa svom strpljivošću i naukom!
3. Jer će biti vrijeme, kad zdrave nauke ne će podnositi, nego će po svojim željama nakupiti sebi učitelje, jer ih uši svrbe.
4. I odvratit će uši od istine, a okrenut će se k bajkama.
*5. A ti budi razborit u svemu, trpi zlo, učini djelo evanđelista, službu svoju izvrši potpuno!
6. Jer ja se već žrtvujem, i vrijeme moje smrti blizu je.
7. Dobar sam boj vojevao, trku svršio, vjeru očuvao.
*8. Uostalom, meni je pripravljen vijenac pravde, koji će mi dati Gospodin u dan onaj, pravedni sudac; a nesamo meni, nego i svima, koji su ljubili dolazak njegov.
*9. Požuri se da dođeš brzo k meni!
10. Jer me Dema ostavi iz ljubavi k sadašnjemu svijetu i otide u Solun, Krescent u Galaciju, Tito u Dalmaciju. Luka je sam kod mene.
11. Marka uzmi i dovedi sa sobom; jer mi je koristan za službu.
12. A Tihika sam poslao u Efez.
13. Kad dođeš, donesi mi kabanicu, koju sam ostavio u Troadi kod Karpa, i knjige, a osobito pergamente!
14. Aleksandar, kovač, mnogo mi je zla zadao; platit će mu Gospodin po djelima njegovim.
15. Čuvaj se i ti njega, jer se je vrlo protivio našim riječima.

---

(11) Isp. Dap 13, 14. 50; 14, 1 sl.
(14) Istom u svijetlu Novoga Zavjeta dolazimo do potpunog razumijevanja Staroga Zavjeta. Učiteljstvo je prvi razlog vjeri. Sveto Pismo pretpostavlja već znanje vjere, koje ga jača.
(16) Isp. 2 Pet 1, 21. — »Korisno«; ne kaže: dostatno je. — Sveto Pismo, Duhom Svetim nadahnuto, od velike je vrijednosti i koristi. Iz njega kršćanski čitatelj može crpsti nauku dogmatsku, apologetsku, moralnu i pedagošku.
Gl. 4. (5) Vulgata pridodaje ovomu retku: »Trijezan budi!« (»Sobrius esto!«) Ove dvije riječi ne nalaze se ni u jednom grčkom rukopisu, a ni u mnogim rukopisima Vulgatinim.
(8) »Vijenac pravde« pripravljen je svima, koji se spremaju čestitim kršćanskim životom na dolazak Spasitelja Suca.
(9) Isp. Kol 4, 14; Flm 24.

16. Za prve moje obrane nije mi nitko pomogao, nego su me svi ostavili; neka im se to ne uračuna!

*17. Ali mi je Gospodin pomogao i ojačao me, da se po meni izvrši propovijedanje, i da čuju svi narodi, i izbavio sam se od usta lavovih.

*18. I Gospodin će me izbaviti od svakoga zla djela, i spasit će me u kraljevstvo svoje nebesko. Njemu slava u vijeke vijekova! Amen.

*19. Pozdravi Prisku i Akvilu, i Oneziforovu kuću!

20. Erast je ostao u Korintu. A Trofima sam ostavio u Miletu bolesna.

*21. Požuri se da dođeš prije zime! Pozdravljaju te Eubul i Pudent, i Lino i Klaudija, i braća sva.

22. Gospodin Isus [Krist] s duhom tvojim! Milost s vama! [Amen.]

(17) »Od usta lavovih«, slikoviti izražaj, da se označi smrtna opasnost. Isp. Dan 6, 21—23; 1 Kor 15, 31 sl.

(18) »I Gospodin će me izbaviti«; Vulgata: »Gospodin me je izbavio« (»liberavit me Dominus«).

(19) Priska i Akvila: isp. Rimlj 16, 3; oni su se bili bez sumnje povratili u Efez.

(21) Lino je bio prvi nasljednik sv. Petra.

POSLANICA TITU

1. Tito, rođen od neznabožačkih roditelja (Gal 2, 1. 3), bio je već zarana prigrlio kršćanstvo; po svoj prilici primljen je u kršćanstvo od samoga Pavla, jer ga Pavao naziva svojim pravim sinom u Kristu (Tit 1, 4). On je pratio Apostola na raznim putovanjima. Tako je išao s Pavlom na apostolski sabor u Jeruzalem. Na trećem misijskom putovanju bio je Apostolu pri ruci u Efezu. Odavle je kao njegov poslanik otputovao u Korint, da čuje o uspjehu prve poslanice Korinćanima (2 Kor 2, 13; 7, 13 sl.; 12, 18). S Pavlom se je opet sastao u Macedoniji, i tada je odnio u Korint drugu poslanicu Korinćanima. I sad nam za dulje vremena iščeznu iz očiju. Istom na putovanju, što ga je Pavao, nakon svojega oslobođenja iz rimskog sužanjstva i nakon svojega kratkog putovanja u Španjolsku, učinio na Istok, spominje se Tito u Kreti kao pratilac Apostolov (Tit 1, 5). Jedno su vrijeme radili zajedno na ovom otoku. Onda je Pavao s Erastom zaputio na sjever u Grčku, a Tita je ostavio na Kreti, da nastavi apostolski rad i uredi crkvene prilike.

2. Nije bio lak Titov rad i zadatak na Kreti. Značaj Krećana u davnini nije bio na dobru glasu (1, 12). Prilike kod vjernikâ bile su nesređene (1, 5), i lažni učitelji unosili su i ovdje zabunu i krivu nauku (1, 10). Briga za ovu mučnu pokrajinu bila je povod poslanici Titu. U njoj Apostol pokazuje Titu način i put, kojim će poći, da prevlada tolike poteškoće i protivnike.

3. Poslanica Titu pisana je možda iz Korinta ili iz Nikopolisa u Epiru pod konac 65. godine.

4. Za istinitost poslanice Titu svjedoče Klement Rimski, Justin, Teofil Antiohijski i drugi. Srodna je s prvom Timoteju. Čitatelj i u njoj upravo uživa u mislima Pavlovim.

5. Euzebije izvješćuje, da je Tito kao biskup na Kreti propovijedao evanđelje i po okolnim otocima. Sv. Jeronim kazuje, da je Tito sve do svoje smrti očuvao sveto djevičanstvo. Po nalogu sv. Pavla zaputio je i u Dalmaciju (2 Tim 4, 10), i nakon smrti Pavlove vratio se u Kretu, gdje je umro blaženom smrću. Crkva slavi njegovu svetkovinu 6. veljače.

POSLANICA SV. PAVLA APOSTOLA TITU

GLAVA 1.

Briga za Crkvu na Kreti.

1. Pavao, sluga Božji i apostol Isusa Krista, za vjeru izabranika Božjih i za poznanje istine, koja je po pobožnosti,

*2. Za nadu u vječni život, koji obeća istiniti Bog prije vremena vječnih;

3. A javi u vremena svoja riječ svoju propovijedanjem, koje je meni povjereno po zapovijedi Spasitelja našega, Boga,

*4. Titu, pravomu sinu po zajedničkoj vjeri: milost i mir od Boga Oca i Krista Isusa, Spasitelja našega.

*5. Zato te ostavih u Kreti, da urediš, što je nedovršeno, i da postaviš po gradovima starješine, kao što ti ja zapovjedih:

*6. Ako je tko bez prijekora, jedne žene muž, i ima vjernu djecu, koju ne kore radi raspuštenosti ili nepokornosti.

7. Jer predstojnik treba da je bez prijekora, kao Božji upravitelj, ne samovoljan, ne gnjevljiv, ne pijanica, ne svadljiv, ne lakom na gadan dobitak;

8. Nego gostoljubiv, dobrostiv, razborit, pravedan, svet, uzdržljiv,

9. Koji se drži pouzdane riječi, što se slaže s naukom, da bude u stanju i opominjati sa zdravom naukom i pokarati one, koji se protive.

10. Jer ih ima mnogo neposlušnih, praznih brbljavaca i zavodnika, osobito koji su iz obrezanja,

11. Kojima treba usta zatvoriti; koji cijele kuće izopačuju učeći, što ne treba, radi gadna dobitka.

*12. Reče netko od njih, njihov vlastiti prorok: »Krećani su svagda lažljivi, zle živine, besposleni trbusi.«

13. Svjedočanstvo je ovo istinito. Zato ih karaj strogo, da budu zdravi u vjeri,

*14. Ne prianjajući uz židovske bajke i zapovijedi ljudi, koji se odvraćaju od istine.

Gl. 1. (2—3) Vječni život obećao je Bog već u Zemaljskom raju. Ali u svoje vrijeme, t. j. u vrijeme od njega unaprijed određeno, on je potpuno objavio to obećanje propovijedanjem evanđelja.

(4) »Pravomu sinu«; Vulgata: »ljubljenomu sinu« (»dilecto filio«).

(5) Obadvije riječi »starješina« (r. 5) i »predstojnik« (r. 7) označuju u Novom Zavjetu crkvenoga predstojnika bez obzira na hierarhijski čin.

(6) O zahtjevu, da crkveni predstojnik smije biti samo jedamput oženjen, isp. 1 Tim 3, 2.

(12) Opisao je narodni značaj Krećana njihov vlastiti zemljak, pjesnik Epimenid u 6. stoljeću pr. Kr. Prorok se zove u smislu Krećana.

(14) »Bajke«: isp. 1 Tim 1, 4.

*15. Čistima je sve čisto; a okaljanima i nevjernicima ništa nije čisto, nego su im okaljani i um i savjest.

*16. Tvrde, da poznaju Boga, a djelima ga niječu; jer su mrski i nepokorni, i ni za kakvo dobro djelo valjani.

GLAVA 2.

Dužnosti raznih staleža. Svrha Kristova otkupljenja.

*1. A ti govori, što se slaže sa zdravom naukom:

2. Starci da budu trijezni, pošteni, mudri, zdravi u vjeri, u ljubavi, u strpljivosti;

3. Starice istotako da se vladaju, kako dolikuje svetima, da ne kleveću, da se ne predaju vrlo vinu, da uče dobro,

4. Da mudro upućuju mlade žene, neka ljube svoje muževe, neka ljube svoju djecu.

*5. Neka budu razborite, čiste, dobre kućanice, blage, pokorne svojim muževima, da se ne psuje riječ Božja!

6. Istotako mladiće opominji, da budu čestiti!

7. U svemu sam sebe podaj za izgled dobrih djela: u nauci cijelost, dostojanstvenost,

8. Riječ zdravu, besprijekornu, da se posrami onaj, koji se protivi, ne imajući ništa zlo govoriti o nama.

*9. Sluge neka se pokoravaju svojim gospodarima, da budu ugodni u svemu, da ne odgovaraju,

10. Da ne varaju, nego u svemu da pokazuju dobru vjeru, da nauku Spasitelja našega Boga ukrašuju u svemu!

*11. Jer se pokaza milost Božja, koja spasava sve ljude,

12. Učeći nas, da odrekavši se bezbožnosti i svjetskih želja, trijezno i pravedno i pobožno živimo na ovome svijetu,

*13. Čekajući blaženu nadu i dolazak slave velikoga Boga i Spasitelja našega Isusa Krista,

14. Koji je dao samoga sebe za nas, da nas otkupi od svakoga bezakonja i očisti sebi narod izabrani, koji je revan u dobrim djelima.

15. Ovo govori i opominji, i poučavaj sa svom odlučnošću! Nitko neka te ne prezire!

---

(15) Onome, koji je čista srca i u svemu vidi djelo Božje, sve stvoreno jest čisto. A pod rukama onih, koji su nečista srca, sve, pa i najsvetije, nečisto je, jer je nečista njihova nutrina, njihova savjest. Čitavo djelovanje čovjeka zavisi od njegove nutrine.

(16) Isp. 2 Tim 3, 27. — »Nepokorni«; Vulgata: »vjeri neposlušni« (incredibiles«).

Gl. 2. (1) Proti lažnim učiteljima neka Tito iznese zdravu nauku, t. j. nauku, koja je od Krista objavljena, od apostolâ predana i nikojim ljudskim djelom nagrđena.

(5) Riječ se Božja psuje i obeščasti, ako oni, koji priznaju riječ Božju, ne pokazuju se pred nekršćanima u svoj ćudorednoj jakosti i čistoći, koju evanđelje propovijeda i zahtijeva.

(9) Isp. Ef 6, 5 sl.; Kol 3, 22 sl.; 1 Tim 6, 1 sl.; 1 Pet 2, 18.

(11—15) Ovaj je odsjek sjajan hvalospjev otkupiteljskoj milosti, koja se pokazala u Kristu. Crkva uzima ovaj odsjek za poslanicu u prvoj božićnoj Misi.

(13) »Dolazak slave velikoga Boga i Spasitelja«, t. j. drugi dolazak Sina Božjega (isp. 1 Tim 6, 14; 2 Tim 4, 1; Flp 3, 20; Kol 3, 4; 1 Pet 4, 13).

GLAVA 3.

Općenite opomene. Završetak poslanice.

*1. Opominji ih, da se pokoravaju vlastima i poglavarima, da budu poslušni i spremni na svako dobro djelo;

2. Nikoga da ne psuju, da se ne svađaju, da budu čedni i svaku krotkost da pokazuju prema svim ljudima!

3. Jer i mi smo bili negda ludi, nepokorni, lutajući, služeći različnim željama i slastima, u pakosti i zavisti živeći, mrski, jedan na drugoga mrzeći.

4. A kad se pokaza dobrota i čovjekoljublje Boga, Spasitelja našega,

*5. Ne za djela pravde, koja mi učinismo, nego po svom milosrđu spasi nas kupelju preporođenja i obnovljenja Duha Svetoga,

6. Kojega izli na nas obilato po Isusu Kristu, Spasitelju našemu,

7. Da opravdani milošću njegovom, po nadi budemo baštinici života vječnoga.

8. Pouzdana je riječ, i ovo hoću da postojano učiš, da se oni, koji vjeruju u Boga, trude i prednjače u vršenju dobrih djela. Ovo je dobro i korisno ljudima.

*9. A ludih zapitkivanja i rodoslovlja, i svađa i prepiranja o zakonu kloni se, jer su beskorisna i isprazna!

10. Čovjeka krivovjerca iza prve i druge opomene kloni se,

11. Znajući, da se takav izopačio i griješi, i sam sebe osuđuje.

12. Kad pošljem k tebi Artemu ili Tihika, požuri se da dođeš k meni u Nikopolis, jer sam namislio da ondje zimujem.

*13. Zenu, zakonika, i Apola brižno opremi na put, da im ništa ne uzmanjka!

14. A i naši neka se uče prednjačiti u dobrim djelima, kada je nužda i potreba, da ne budu bez ploda!

*15. Pozdravljaju te svi, koji su sa mnom. Pozdravi sve, koji nas ljube u vjeri! Milost sa svima vama! Amen.

Gl. 3. (1) »Opominji ih, da se pokoravaju vlastima...« Zadaća je vlasti, da zapovijeda dobro. Kršćanstvo ne daje nikakvu potanju odredbu o uređenju državâ. Pravnomu stanju, što postoji, podvrgava se kršćanin kao od Boga postavljenomu, da izvršuje pravdu.

(5) Svakolika nauka o posvećenju sadržana je u ovom retku. Mi smo opravdani bez djelâ, bila ta djela naravnoga ili mozajičkoga zakona. Mi smo na krštenju oslobođeni od grijehâ, opravdani nutarnjim obnovljenjem, kojemu je uzrok Duh Sveti. Isp. Ef 5, 26; 1 Pet 3, 21.

(9) Isp. 1, 14; 1 Tim 1, 7.

(13) »Brižno opremi na put«; Vulgata: »brižno pošalji naprijed« (»sollicite praemitte«). Vulgata svagdje drugdje prevodi drukčije tu grčku riječ (na pr. Rimlj 5, 24).

(15) »Milost sa svima vama!« Vulgata s nekim grčkim rukopisima pridodaje: »Božja« (»Milost Božja sa svima vama!«) (»Gratia Dei cum omnibus vobis!«) Drugi: »Milost Gospodnja«.

POSLANICA FILEMONU

1. F i l e m o n je bio bogat, ugledan i vrlo zaslužan član kršćanske općine u Kolosi u Frigiji. Njemu je bio pobjegao rob Onezim, koji dođe u Rim i bi pokršten od Pavla, koji je tada bio u svome prvom sužanjstvu (r. 1. 9). Pavao je zavolio Onezima, i bio bi ga rado zadržao kod sebe, ali ne htjede bez odobrenja njegova gospodara. Zato ga s Tihikom (Kol 4, 7—9) šalje natrag k Filemonu, kojemu šalje poslanicu s toplom preporukom. Pavao moli Filemona, da bude milostiv siromašnome robu, svojemu bratu u Kristu, i da ga ne primi više kao roba, nego kao dragoga brata. Ako je Onezim što sagriješio, neka to Filemon uračuna Pavlu!

2. Poslanica Filemonu najkraća je u kanonu. Ali je jedna od najljepših poslanica Pavlovih. I ako je privatna, puna je korisne i uzvišene nauke. U njoj gledamo Pavlovo srce puno ljubavi, dobrote i plemenitosti. I ona je od velike važnosti za stanovište mladoga kršćanstva prema ropstvu, koje je u ono vrijeme odgovaralo socijalnom uređenju. Biskup Keppler nazvao je ovu poslanicu »p r v i m m a n i f e s t o m (p r o g l a s o m) u p r i l o g d o k i n u ć u r o p s t v a, a n e s i l o m, n e g o k r š ć a n s k o m l j u b a v l j u«.

3. Poslanica Filemonu p i s a n a j e u R i m u p o d k o n a c g o d i n e 63., u isto vrijeme s poslanicom Efežanima i s poslanicom Kološanima. Prema r. 22. činilo se je tada Pavlu, da ga doskora čeka oslobođenje.

4. Za i s t i n i t o s t poslanice Filemonu, koja se, kako je malena, ne navodi često, svjedoče starolatinski prijevod, Muratorski fragmenat, Tertulijan, Origen i drugi.

POSLANICA SV. PAVLA APOSTOLA FILEMONU

JEDNA GLAVA.

Apostol preporučuje Filemonu roba Onezima, koji je pobjegao od Filemona, a sada se obratio.

1. Pavao, sužanj Krista Isusa, i brat Timotej, Filemonu, ljubljenomu i suradniku našemu,

*2. I Apiji, sestri [ljubljenoj], i Arhipu, suborcu našemu, i općini u tvojoj kući:

3. Milost vam i mir od Boga, Oca našega, i Gospodina Isusa Krista!

4. Zahvaljujem svagda Bogu svojemu, kad te spominjem u molitvama svojim,

5. I kad čujem ljubav tvoju i vjeru, koju imaš prema Gospodinu Isusu i prema svima svetima.

*6. Neka tvoja vjera, koju imamo zajedno, bude djelotvorna u poznavanju svakoga dobra, koje je u nama na čast Krista [Isusa]!

7. Jer sam imao veliku radost i utjehu radi ljubavi tvoje, što su po tebi, brate, otkupljena srca svetih.

8. Zato, iako imam veliku slobodu u Kristu [Isusu], da ti zapovijedam, što si dužan učiniti,

9. Radi ljubavi većma molim, ja, starac Pavao, a sada i sužanj Isusa Krista,

*10. Molim te za svojega sina Onezima, kojega rodih u okovima svojim;

*11. Koji je tebi negda bio nekoristan, a sada je tebi i meni vrlo koristan, kojega poslah tebi natrag;

*12. A ti ga, to jest, moje srce primi!

13. Ja ga htjedoh da zadržim kod sebe, da mi mjesto tebe posluži u okovima evanđelja;

14. Ali bez tvojega odobrenja ne htjedoh ništa učiniti, da ne bi tvoje dobro bilo kao za nevolju, nego od dobre volje.

15. Jer možda, da se zato na neko vrijeme odijeli, da ga dobiješ vječno,

16. Ne više kao roba, nego više od roba, brata ljubljenoga, osobito meni, a kamoli većma tebi, i po tijelu i u Gospodinu.

17. Ako dakle držiš mene za druga, primi njega kao mene!

---

(2) Apija je bila po svoj prilici žena Filemonova. »Sestra«, t. j. kršćanka. — Arhip po Kol 4, 17 imao je neku crkvenu službu. Da li je on bio sin Filemonov, nije sigurno.

(6) »Koje je u nama...«; Vulgata: »koje je u vama...« (»quod est in vobis...«).

(10) Kad ga je predobio za vjeru, postao je njegov duhovni sin.

(11) Ovdje je aluzija (smjeranje) na ime ὀνήσιμος, što znači koristan.

(12—16) Apostol šalje natrag Onezima i stim pripoznaje Filemonovo pravo na njega. Ali mu Apostol stavlja pred dušu i zahtjev kršćanske ljubavi, jer je Onezim sad njegov brat u Kristu.

18. Ako li ti je u čemu skrivio, ili je dužan, to meni uračunaj!
*19. Ja, Pavao, napisah rukom svojom: »Ja ću platiti;« da ti ne kažem, da si i samoga sebe meni dužan.
20. Da, brate, da imam korist od tebe u Gospodinu, okrijepi srce moje u Kristu!
21. Uzdajući se u tvoju poslušnost napisah ti znajući, da ćeš još više učiniti, nego što govorim.
22. A uz to pripravi mi i stan; jer se nadam, da ću po vašim molitvama biti darovan vama.
23. Pozdravlja te Epafra, koji je sa mnom sužanj u Kristu Isusu, Marko, Aristarh, Dema, Luka, suradnici moji.
24. Milost Gospodina našega Isusa Krista s duhom vašim! Amen.

(19) Filemon duguje Apostolu stari veliki dug: vjeru u Krista. Isporedi li se sad račun Filemonov s Pavlovim, izlazi, da Apostol ima još velik plus (višak).

POSLANICA HEBREJIMA

1. U poslanici Hebrejima nijesu navedeni pisac i primalac poslanice kao u drugim Pavlovim poslanicama. Ali u najstarijim rukopisima i prijevodima ima napis: Hebrejima. Pod ovim »Hebrejima« razumijevaju se židovski kršćani u Jeruzalemu i u Palestini. Oni su bili jednako progonjeni od nevjernih židova. Sv. Jakov Mlađi, biskup jeruzalemski, stup i glava kršćana u Svetoj Zemlji, bio je godine 62. pogubljen od Židovâ. U takvoj bijesnoj okolini živjeti i vjeru sačuvati, nije bilo lako kršćanima. Svaki kamen bio je posvećen tolikim uspomenama Staroga Zavjeta. Sa svih strana prijetila je kršćanima u Palestini pogibao, da otpadnu od kršćanstva k židovstvu.

2. I bila je vrlo potrebna apostolska utješna riječ i opomena (Hebr. 13, 22), da se kršćani ohrabre i održe u Kristovoj vjeri i nauci. U tu svrhu iznosi im se u poslanici pred oči čast i uzvišenost Novoga Zavjeta nad Starim Zavjetom. Novi Zavjet vječan je i nepromjenljiv; njegov posrednik, njegov veliki svećenik, njegova žrtva jest Isus Krist, Sin Božji. U drugom dijelu opominje Apostol primaoce poslanice na vjernost i stalnost u vjeri, na bratsku slogu i ljubav, na poslušnost i molitvu. Osobnim vijestima i pozdravima završuje poslanica.

3. Najstarija predaja crkvena pripisuje apostolu Pavlu poslanicu Hebrejima. Kod sastavljanja ove poslanice imao je Pavao suradnika, koji je dao poslanici poseban vanjski oblik, gotovo homilijski, propovjedni. Ne može se sigurno kazati, tko je bio taj suradnik. Spominju se i sv. Klement Rimski, i Luka, i Barnaba, i aleksandrijski židovski kršćanin Apolo, a i drugi.

4. Poslanica Hebrejima pisana je nakon smrti sv. Jakova († 62.), u godini 63. (isp. i Hebr. 13, 23). Po 13, 24 napisana je u Italiji poslije prvoga rimskog sužanjstva Apostolova. Svakako je napisana prije razorenja Jeruzalema, jer cijela poslanica pretpostavlja, da još postoje hram jeruzalemski i starozavjetno svećenstvo i bogoslužje.

5. Biblijska komisija izdala je 24. lipnja 1914. odluku, po kojoj poslanica Hebrejima pripada pravim poslanicama sv. Pavla Apostola. Ali ne treba uzeti, da joj je Pavao dao i njezin vanjski oblik. Tridentski sabor ubrojio je poslanicu Hebrejima među četrnaest poslanica sv. Pavla Apostola.

POSLANICA SV. PAVLA APOSTOLA HEBREJIMA

GLAVA 1.

Dostojanstvo Kristovo.

*1. Bog, koji je negda mnogo puta i različnim načinogm govorio ocima po prorocima, progovori nama u posljednje ove dane po Sinu,

2. Kojega postavi baštinikom svemu, po kojemu stvori i svijet;

3, Koji jer je sjajnost slave njegove i prilika bića njegova i nosi sve riječju sile svoje, pošto nas je očistio od grijehâ, sjede s desne strane veličanstva na visini;

4. A toliko uzvišeniji postade od anđelâ, koliko odličnije ime od njihova baštini.

*5. Jer kome od anđela reče kad: »Ti si Sin moj, ja te danas rodih«? I opet: »Ja ću mu biti Otac, i on će mi biti Sin«?

*6. I kad opet uvodi Prvorođenoga u svijet, govori: »I neka mu se poklone svi anđeli Božji.«

*7. I anđelima govori: »Koji čini anđele svoje vjetrove i sluge svoje plamen ognjeni.«

*8. A Sinu: »Prijestol je tvoj, Bože, u vijek [vijeka]; i žezlo pravde, žezlo kraljevstva tvoga.

9. Ljubio si pravdu, i mrzio si na bezakonje; zato te pomaza, o Bože, Bog tvoj uljem radosti većma nego drugove tvoje.«

*10. I: »Ti si, Gospodine, u početku osnovao zemlju, i nebesa su djela ruku tvojih;

11. Ona će proći, a ti ostaješ, i sva će ostarjeti kao haljina;

12. I savit ćeš ih kao kabanicu, kao haljinu, i izmijenit će se; a ti si onaj isti, i tvojih godina ne će nestati.«

*13. A kome od anđela reče kad: »Sjedi meni s desne strane, dok položim neprijatelje tvoje za podnožje nogama tvojim«?

14. Nijesu li svi službeni duhovi, koji su poslani na službu radi onih, koji će baštiniti spasenje?

Gl. 1. (1—14) U Starom je Zavjetu bio doduše živ saobraćaj između Boga i naših otaca. Ali je u tom pogledu Stari Zavjet natkriljen od Novog Zavjeta, u kojemu je došlo do potpune objave Božje. U Starom su Zavjetu posrednici proroci, u Novom je Zavjetu posrednik sam Sin Božji, Krist, koji je Stvoritelj i Spasitelj svega svijeta. I zato je njegovo mjesto i pročelje odmah uz njegova nebeskoga Oca. Anđeli su na službu Sinu Božjemu, podređene samo sluge, kao što su počela vjetar i oganj sredstva u ruci Božjoj. Krist je vječni i nepromjenljivi Bog, kojemu služe anđeli.

(5) Isp. Ps 2, 7; 2 Kralj 7, 14.
(6) Isp. Ps 97 [96], 7.
(7) Isp. Ps 104 [103], 4.
(8—9) Isp. Ps 45 [44], 7. 8.
(10—12) Isp. Ps. 102 [101], 26—28.
(13) Isp. Ps 110 [109], 1.

GLAVA 2.

Krist Kralj.

*1. Zato valja nam većma paziti na riječi, koje smo čuli, da kako ne propadnemo.

2. Jer ako je riječ, govorena po anđelima, bila čvrsta, i svaki prestupak i neposluh pravednu plaću primio;

3. Kako ćemo izbjeći, ako ne budemo marili za toliko spasenje, koje je započelo propovijedanjem Gospodinovim, a od onih, koji su čuli, utvrdilo se za nas;

4. Kad i Bog posvjedoči i znacima i čudesima i različnim silama, i dijeljenjem Duha Svetoga po svojoj volji.

*5. Jer Bog ne pokori anđelima budućega svijeta, o kojem govorimo.

*6. Ali netko posvjedoči negdje govoreći: »Što je čovjek, da ga se spominješ, ili sin čovječji, da ga pohađaš?

7. Umanjio si ga nešto malo od anđelâ, slavom i čašću ovjenčao si ga, [i postavio si ga nad djelima ruku svojih,]

8. Sve si pokorio pod noge njeve.« A kad mu pokori sve, ništa ne ostavi njemu nepokoreno. Ali sad još ne vidimo, da mu je sve pokoreno.

9. A Isusa, koji je bio samo malo umanjen od anđelâ, vidimo poradi smrti, što podnese, ovjenčana slavom i čašću, da bi po milosti Božjoj za sve okusio smrt.

10. Jer je prilikovalo njemu, radi kojega je sve, i po kojemu je sve, koji dovede mnoge sinove u slavu, da patnjama privede k slavi početnika spasenja njihova.

11. Jer i onaj, koji posvećuje, i oni, koji se posvećuju, svi su od jednoga. Zato se ne stidi zvati ih braćom,

*12. Govoreći: »Objavit ću ime tvoje braći svojoj, posred općine hvalit ću te.«

13. I opet: »Ja ću se u njega uzdati«. I opet: »Evo ja i djeca, koju mi je dao Bog.«

14. A jer djeca zajednički imaju tijelo i krv, i on uze dijel u tome, da smrću satre onoga, koji ima vlast nad smrću, to jest đavla;

15. I da izbavi one, koji su od straha smrti u svemu životu bili robovi.

16. Jer se nigdje ne zauzima za anđele, nego se zauzima za potomke Abrahamove.

17. Zato je trebalo, da bude u svemu sličan braći, da bude milosrdan i vjeran veliki svećenik pred Bogom, da okaje grijehe naroda.

Gl. 2. (1—4) Kako je Sin Božji uzvišen nad anđele, moramo mi još više cijeniti njegovu objavu i još je vjernije čuvati negoli starozavjetnu. Jer kad je već prestupak staroga zakona, koji je objavljen po anđelima, bio strogo kažnjen, kako će istom biti kažnjen prestupak novoga zakona, koji nam je dan od samoga Gospodina!

(5—18) Ovdje se uzvišenost Kristova iznad anđelâ osvjetljuje s nove strane. Nije Bog predao anđelima vlasti nad budućim svijetom, nad mesijanskim kraljevstvom, nego Sinu. Doduše svojim utjelovljenjem, a osobito svojom mukom i smrću, ponizio se je Sin Božji do ispod anđelâ. Ali zato je to veće bilo njegovo uzvišenje iza ovoga njegova svojevoljnog poniženja. Po uzašašću na nebo bio je on okrunjen slavom i čašću (5—7), i postao je svemu čovječanstvu vođa u vječno spasenje (8—10). Također i njegovi protivnici i neprijatelji, koji se još sada odupiru njegovoj vlasti, bit će mu podvrgnuti.

(6—7) Isp. Ps 8, 5—8.

(12—13) Ps 22 [21], 23; Iz 8, 17; Iz 8, 18. (Isp. Mt 27, 46; Iv 19, 24.)

*18. Jer zato, što je sam trpio i bio iskušan, može pomoći onima, koji se iskušavaju.

GLAVA 3.

Krist nad Mojsijem.

*1. Zato, braćo sveta, zajedničari zvanja nebeskoga, pogledajte na poslanika i velikog svećenika vjeroispovijesti naše, Isusa.

2. Koji je vjeran onome, koji ga postavi, kao i Mojsije u [svoj] kući njegovoj.

3. Jer je ovaj zavrijedio veću slavu od Mojsija, koliko veću od kuće ima čast onaj, koji ju je sagradio.

4. Jer svaku kuću gradi netko, a Bog je, koji je sve stvorio.

5. I Mojsije bio je doduše vjeran u svoj kući njegovoj kao sluga, da posvjedoči za ono, što je trebalo da se objavi.

6. Ali je Krist kao Sin nad kućom svojom. Ova smo kuća mi, ako čvrsto do svršetka održimo pouzdanje i slavu nade.

*7. Zato, kao što govori Duh Sveti: »Danas, ako glas njegov čujete,

8. Neka ne otvrdnu srca vaša, kao za pobune u dan napasti u pustinji;

9. Gdje me iskušaše oci vaši, kušaše me, premda gledaše djela moja četrdeset godina.

10. Zato se rasrdih na taj rod, i rekoh: Uvijek lutaju srcem, a ne poznaju putova mojih.

11. Zato se zakleh u gnjevu svojemu: Ne će ući u pokoj moj.«

12. Gledajte, braćo, da ne bude kad u kome od vas zlo srce nevjerstva, da odstupi od Boga živoga;

13. Nego opominjite jedan drugoga svaki dan, dok se »danas« govori, da koji od vas ne otvrdne prijevarom grijeha.

14. Jer postasmo zajedničari Kristovi, ako samo, kako smo počeli, pouzdanje svoje do svršetka tvrdo održimo,

15. Dok se govori: »Danas, ako glas njegov čujete, neka ne otvrdnu srca vaša, kao za pobune one.«

*16. A koji su to čuli, pa se pobunili? Zar ne svi oni, koji izađoše iz Egipta pod Mojsijem?

17. A na koje se je ljutio četrdeset godina? Nije li na one, koji sagriješiše, kojih tjelesa padoše u pustinji?

18. A kojima se je zakleo, da ne će ući u pokoj njegov, nego onima, koji se ne pokoriše?

19. I vidimo, da ne mogoše ući radi nevjerstva.

---

(18) Isp. Lk 22, 28.

Gl. 3. (1—19) Krist nije samo uzvišeniji od anđelâ, koji su posredovali za Stari Zavjet na gori Sinajskoj, nego je uzvišeniji i od Mojsija. Vjernost Mojsijeva u Starom Zavjetu bila je vjernost sluge u tuđoj kući. Vjernost Isusova u Novom Zavjetu bila je vjernost Sina u vlastitoj kući.

(1) Isus je »poslanik vjeroispovijesti naše«, t. j. on je poslan od Boga, da je objavi ljudima. Isus je »veliki svećenik«, koji neprestano pomiruje čovječanstvo s Bogom. Isus je ujedinio u sebi ove dvije službe, što ih je bio Bog razdijelio među dvojicu: Mojsija i Arona.

(7—11) Isp. Ps 95 [94], 8—11. — Psalmist ovdje pomišlja na 2 Mojs 17, 7; 4 Mojs 20, 1 sl.

(16) Vulgata (čitajući τινὲς mjesto τίνες) ima ovaj redak bez upitnika: »Jer neki čuvši pobuniše se; ali ne svi, koji izađoše iz Egipta pod Mojsijem« (»Quidam enim audientes exacerbaverunt; sed non universi, qui profecti sunt ex Aegypto per Moysen«). Ali čini se, da je bolji upitnik i u ovom retku, kad je i u retku 17. i 18.

GLAVA 4.

Ulaz u vječni pokoj.

*1. Bojmo se dakle, da kako, dok je još ostavljeno obećanje, da se ulazi u pokoj njegov, ne okasni tko od vas!

2. Jer je i nama objavljeno kao i onima; ali onima ne pomože čuvena riječ, jer je oni, koji je čuše, ne združiše s vjerom.

*3. Jer mi, koji vjerovasmo, ulazimo u pokoj, kao što reče: »Tako se zakleh u gnjevu svojemu, da ne će ući u pokoj moj«, ako su djela i bila gotova od postanja svijeta.

*4. Jer negdje reče za sedmi dan ovako: »I počinu Bog u sedmi dan od sviju djela svojih.«

*5. I na tom mjestu opet: »Ne će ući u pokoj moj.«

6. Budući dakle ostaje, da neki ulaze u njega, dok oni, kojima je najprije javljeno, ne uđoše radi nevjerovanja;

*7. Opet određuje jedan dan »danas« govoreći u Davidu iza tolikog vremena, kao što je prije rečeno: »Danas, ako glas njegov čujete, neka ne otvrdnu srca vaša!«

8. Jer da je Jozua one doveo u pokoj, ne bi poslije govorio za drugi dan.

9. Dakle je ostavljeno još počivanje narodu Božjemu.

10. Jer tko je ušao u pokoj njegov, i on počiva od djela svojih, kao Bog od svojih.

*11. Nastojmo dakle da uđemo u onaj pokoj, da ne upadne tko u onaj isti primjer nevjerstva.

*12. Jer je živa riječ Božja, i djelotvorna i oštrija od svakoga mača oštra s obje strane i prodire sve do rastavljanja duše i duha, i zglavaka i mozga, i sudi mislima i namjerama srca.

13. I nema stvorenja nevidljiva pred njim, nego je golo i otkriveno očima onoga, kojemu treba da dadnemo račun.

14. Imajući dakle uzvišenoga velikog svećenika, koji je prošao nebesa, Isusa, Sina Božjega, držimo se odlučno vjeroispovijesti!

*15. Jer nemamo velikoga svećenika, koji se ne bi mogao sažaliti s naših slaboća, nego koji je u svemu iskušan kao i mi, osim grijeha.

Gl. 4. (1—13) Pokoj Božji, u koji će ući kršćani iza muka i kušnja ovoga života, isti je onaj pokoj, u koji je Bog ušao, izakako je dovršio stvorenje svijeta. Već uredbom subote pokazao je Bog ljudima, da će i oni biti dionici njegova vječnog subotnoga pokoja; jer je subota imala biti znamenje vječnoga pokoja u Bogu. Narodu izraelskome htio je Bog dati pokoj u zemlji Kanaanu, ali je Izrael osujetio ispunjenje ovoga obećanja svojim nevjerstvom i otpadom. Zato je ispunjenje ovoga obećanja sačuvano za novozavjetni narod Božji.

(3) Isp. Ps 95 [94], 11.

(4) Isp. 1 Mojs 2, 2.

(5) »I na tom mjestu opet«, t. j. u Ps 95 [94], što je naveden uz r. 3. Pavao pušta, da sâm čitatelj povuče zaključak.

(7) Isp. Ps 95 [94], 8. — »U Davidu«, t. j. u knjizi psalama, kojoj je David glavni autor (pisac).

(11) »Da ne upadne tko u onaj isti primjer nevjerstva«, t j. da ne propadne onako, kako su propali nevjerni Izraelci u pustinji (isp. 3, 17).

(12) »Riječ Božja« nije Riječ (utjelovljena), o kojoj dosada nije bilo govora; nego je posebna prijetnja Božja proti nevjernicima, kao u 3, 11. 18. 19; 4. 3.

(15) »Osim grijeha«: napast je mogla pristupiti k Spasitelju, ali ga nije mogla navesti na grijeh.

*16. Pristupimo dakle s pouzdanjem k prijestolu milosti, da postignemo milosrđe i nađemo milost, kad nam ustreba pomoć!

GLAVA 5.

Vlastitosti velikoga svećenika.

*1. Jer svaki veliki svećenik, koji se iz ljudi uzima, za ljude se postavlja na službu Bogu, da prinosi darove i žrtve za grijehe;

2. Koji može biti blag prema onima, koji ne znaju i lutaju, jer je sam podvrgnut slabosti;

3. I zato je dužan, kako za grijehe naroda, tako i za sebe prinositi žrtve za grijehe.

*4. I nitko sam sebi ne prisvaja časti, nego koji je pozvan od Boga, kao i Aron.

*5. Tako i Krist ne proslavi sam sebe, da bude veliki svećenik, nego onaj, koji mu reče: »Ti si Sin moj, ja te danas rodih.«

*6. Kao što i na drugom mjestu govori: »Ti si svećenik do vijeka po redu Melkizedekovu.«

7. On je u dane tijela svojega prošnje i ponizne molitve k onome, koji ga je mogao izbaviti od smrti, s velikom vikom i suzama prinosio, i bio je uslišen za svoju smjernost.

*8. Iako je bio Sin [Božji], po muci naučio se je poslušnosti.

9. I došavši k svrsi, postade svima, koji ga slušaju, uzrok spasenja vječnoga,

10. Nazvan od Boga veliki svećenik po redu Melkizedekovu.

*11. O tome bismo imali mnogo govoriti, što je teško protumačiti, jer ste postali mlitavi u slušanju.

12. Jer vi, iako biste morali biti učitelji po godinama, opet trebate da se učite, koja su počela riječi Božje; i postadoste da trebate mlijeka, a ne jake hrane.

13. Jer koji se god hrani mlijekom, ne razumije riječi pravde, jer je dijete.

(16) »K prijestolu milosti«; dva su prijestola: jedan je milosti; tko pristupi k njemu, prima od Boga otpuštenje grijehâ; drugi je prijesto onaj kod drugoga dolaska Kristova na sud. Prijesto milosti jest na nebesima, gdje Krist sjedi s desne Ocu nebeskomu, da ljude uvijek zagovara.

Gl. 5. (1—7) Prvo, što se traži od velikoga svećenika, jest blagost prema grješnicima. Ovu blagost može lako imati, jer i sâm ima toliko ljudskih slabosti. Drugo, što se traži od velikoga svećenika, jest božanski poziv. Veliki svećenik jest naime zastupnik ljudi u njihovim stvarima kod Boga. Ali tko hoće zastupati druge kod Boga, mora za to imati dopuštenje od Boga (1—4). Ovo sve ima Krist. On je krotak i blag, jer je sam okušao ljudsku slabost u svojoj duševnoj borbi na Maslinskoj gori. On je i pozvan od Boga na velikosvećeničku službu. Vidi se to iz Svetoga Pisma Starog Zavjeta (6—7).

(4) »Kao i Aron«: isp. 2 Mojs 28, 1; 3 Mojs 8, 2; 4 Mojs 3, 10.

(5) Isp. Ps 2, 7. — »Ja te danas rodih«: svetomu je Pavlu taj »danas« dan uskrsnuća Sina Božjega (Dap 13, 33), kad je Otac nebeski doista proglasio Krista, Boga-Čovjeka, Sina svojega i Kralja svega svijeta.

(6) Isp. Ps. 110 [109], 4.

(8) On je bio poslušan, a naučio je iz iskustva, kako je teško biti poslušan u najvećim poteškoćama. — »Sin«; Vulgata dodaje »Božji«.

(11—14) Nauka o velikom svećeništvu Kristovu obilata je i duboka. Ona se stoga može predavati samo takvima, koji su u svojemu duhovnom životu i ćudorednom mišljenju postigli neku stanovitu zrelost. K ovima još uvijek ne pripadaju čitatelji, makar da su već toliko vremena kršćani.

14. A za savršene je tvrda hrana, koji imaju osjećanja navadom izvježbana za razlikovanje dobra i zla.

GLAVA 6.

Zrelost u duhovnom životu.

1. Zato da ostavimo počela Kristove nauke, i da se damo na savršenstvo; da ne postavljamo opet temelja odvraćanjem od mrtvih djela, i vjerom u Boga;

*2. Naukom o krštenju, i polaganju ruku, i uskrsnuću od mrtvih, i sudu vječnom.

3. I ovo ćemo učiniti, ako Bog dopusti.

*4. Jer nije moguće one, koji su jednom prosvijetljeni, i okusili dara nebeskoga, i postali zajedničari Duha Svetoga,

5. I okusili dobru riječ Božju, i sile budućega svijeta,

6. Pa su ipak otpali, opet obnoviti na pokajanje, jer sami sebi nanovo propinju i ruže Sina Božjega.

7. Jer zemlja, koja pije dažd, što često na nju pada; i koja rađa povrće korisno onima, koji je obrađuju, prima blagoslov od Boga;

8. A koja iznosi trnje i drač u, nepotrebna je i blizu je prokletstvu, i ona se najposlije sažeže.

9. Ali od vas, ljubljeni, nadamo se boljemu i što je blizu spasenju, ako i govorimo tako.

10. Jer Bog nije nepravedan, da zaboravi djelo vaše i ljubav, koju pokazaste u ime njegovo, posluživši svetima i služeći.

11. Ali želimo, da svaki vas pokaže istu revnost, da se ispuni nada do kraja,

12. Da ne budete tromi, nego nasljedovatelji onih, koji vjerom i strpljivošću baštine obećanja.

13. Jer kad je Bog Abrahamu obećao, nemajući nikoga većega, da se njim zakune, zakle se sam sobom,

*14. Govoreći: »Zaista, obilno ću te blagosloviti i silno ću te umnožiti.«

15. I tako strpljivo čekajući dobi obećanje.

16. Jer se ljudi većim kunu, i svakoj njihovoj prepirci svršetak je zakletva za potvrđenje.

17. Zato i Bog, kad je htio baštinicima obećanja pokazati nepokolebljivost svoje odluke, posluži se zakletvom,

18. Da bi u dvjema nepokolebljivim stvarima, u kojima Bogu nije moguće prevariti, imali jaku utjehu mi, koji smo pribjegli, da se uhvatimo za nadu, koja nam je dana,

*19. Koju imamo kao sigurno i tvrdo sidro duše, koje ulazi u unutrašnjost iza zavjesa,

20. Kuda Isus uđe kao preteča za nas, postavši veliki svećenik do vijeka po redu Melkizedekovu.

Gl. 6. (2—3) Sada se treba podići iznad počelá k višim istinama. K ovomu će cilju Apostol s pomoću Božjom privesti čitatelje.

(4—8) Kad Apostol piše, da nije moguće one, koji su imali pravu vjeru, ali su opet otpali od nje, još jednom skloniti na pokoru, onda on hoće stim reći, da takav otpad od vjere pretpostavlja takvo duševno stanje, te više gotovo nema nade, da se toga čovjeka opet predobije za vjeru. Takav je čovjek kao njiva, koja uza sav trud i muku iznosi trnje i drač u; i takva se njiva više ne obrađuje, nego se prepušta samoj sebi na vječitu neplodnost.

(14) Isp. 1 Mojs 22, 16.

(19) Sidro je bilo kod starih simbol (znamen) nade.

GLAVA 7.

Prednost Kristova svećeništva.

*1. Jer ovaj Melkizedek, kralj Salemski, svećenik Boga svevišnjega, koji srete Abrahama, kad se vraćao nadvladavši kraljeve, i blagoslovi ga;

2. Kojemu Abraham i desetinu dade od svega. Njegovo dakle ime najprije znači kralj pravde, a potom i kralj Salemski, t. j. kralj mira;

3. Bez oca, bez matere, bez rodoslovlja, nemajući ni početka danima, ni svršetka životu, a sličan Sinu Božjemu, ostaje svećenik do vijeka.

4. A pogledajte, koliki je ovaj, kome je Abraham patrijarh dao desetinu od najboljih dijelova plijena.

5. Istina, i oni od sinova Levijevih, koji primaju svećeništvo, imaju zapovijed, da uzimaju po zakonu desetinu od naroda, to jest, od braće svoje, premda su i oni izašli iz bedara Abrahamovih.

6. A onaj, koji se ne broji od njihova roda, uze desetinu od Abrahama, i blagoslovi onoga, koji je imao obećanja.

7. A bez ikakva izgovora manje se blagosiva od većega.

8. I ovdje doduše primaju desetinu ljudi, koji umiru, a ondje onaj, za kojega se svjedoči, da živi.

9. I, rekao bih, Levije, koji prima desetinu, dao je po Abrahamu desetinu;

10. Jer je bio još u bedrima očevim, kad ga srete Melkizedek.

11. Ako je dakle savršenstvo dano po levitskom svećeništvu (jer je narod pod njim primio zakon), kakva je još potreba bila, da ustane drugi svećenik po redu Melkizedekovu, a da se ne zove po redu Aronovu?

12. Jer kad se promijeni svećeništvo, potrebno je, da se i zakon promijeni.

13. Jer za koga se ovo govori, od drugoga je plemena, od kojega nitko nije služio žrtveniku.

14. Jer je poznato, da Gospodin naš od plemena Judina izađe, za

Gl. 7. (1—28) Krist je veliki svećenik Novoga Zavjeta po redu Melkizedekovu. Već Melkizedek bio je uzvišen nad levitske svećenike, koji su morali dokazati svoje rodoslovlje, a o Melkizedeku se u Svetom Pismu ne kazuje ni rođenje ni smrt. U tom je on slika Isusa Krista, koji je kao vječni, božanski svećenik bez početka i bez svršetka. Melkizedek je bio uzvišen i nad Abrahama, jer je on primio desetinu od njega; ali još uzvišeniji nego Melkizedek jest Krist. Leviti su umirali, a svećeništvo Melkizedekovo naziva Sveto Pismo vječnim. Tako je i svećeništvo Kristovo neprolazno. Da je svećeništvo Staroga Zavjeta bilo savršeno i da je moglo ljude pomiriti s Bogom, onda ne bi trebalo novoga svećeništva. Tako je samo svećeništvo Kristovo dokaz za nesavršenstvo starozavjetnoga svećeništva. A sa starozavjetnim svećeništvom bio je dokinut i zakon, što već proizlazi iz toga, da je Krist bio određen za velikoga svećenika, makar da nije proizlazio iz plemena Levijeva i iz obitelji Aronove, kako je to mozajički zakon zahtijevao od velikoga svećenika. Krist je proizlazio iz plemena Judina. Starozavjetni zakon bio je dokinut, jer nije bio sposoban da ljude pomiri s Bogom. Na njegovo mjesto stupa Novi Zavjet u Kristu, koji daje ljudima veće nade. Ovaj Novi Zavjet pokazuje se već stim uzvišen nad Stari Zavjet, što je Krist svečanom zakletvom određen za posrednika i jamca Novoga Zavjeta. Daljna prednost novozavjetnoga svećeništva stoji u tom, da ostaje za sva vremena vezan za osobu Isusa Krista, dok je starozavjetno svećeništvo poradi smrti svojih nosilaca moralo opet i opet prelaziti na druge. A osobito se razlikuje veliki svećenik Novog Zavjeta od velikog svećenika Starog Zavjeta svojom bezgrješnošću. Velikom svećeniku Novoga Zavjeta ne treba prinositi žrtve za svoje vlastite grijehe.

koje pleme nije Mojsije ništa kazao o svećenicima.

15. I još je to više poznato, ako kao Melkizedek ustaje drugi svećenik,

16. Koji nije postao po zakonu tjelesne odredbe, nego po sili života vječnoga.

17. Jer svjedoči: »Ti si svećenik do vijeka po redu Melkizedekovu.«

18. Tako se ukida pređašnja zapovijed, što je bila slaba i beskorisna.

19. Jer zakon nije ništa usavršio, ali je uveo bolju nadu, po kojoj se približujemo k Bogu.

20. I koliko se to nije dogodilo bez zakletve (jer dok su oni bez zakletve postali svećenici,

21. Ovaj sa zakletvom po onome, koji mu govori: »Zakle se Gospodin, i ne će se pokajati: Ti si svećenik do vijeka«),

22. Toliko je boljega zavjeta postao jamac Isus.

23. I dok su oni mnogi bili svećenici, jer ih je smrt priječila da ostanu,

24. A ovaj, budući da ostaje do vijeka, ima vječno svećeništvo.

25. Zato i može u vijek spasiti one, koji po njemu dolaze k Bogu, kad svagda živi, da ih zagovara.

26. Jer takav nam je trebao da bude veliki svećenik: svet, nevin, neokaljan, odvojen od grješnikâ i uzvišen nad nebesa;

27. Koji ne treba svaki dan, kao veliki svećenici, najprije za svoje grijehe žrtve prinositi, zatim za narodne; jer je ovo učinio jednom, kada je sam sebe prinio.

28. Jer zakon postavlja ljude za velike svećenike, koji imaju slabost; a riječ zakletve, koja je poslije zakona rečena, Sina do vijeka savršena.

GLAVA 8.

Prednosti Novoga Zavjeta.

*1. A glavno je od toga, što govorimo: Imamo takova velikog svećenika, koji sjede s desne strane prijestola veličanstva na nebesima,

2. Kao sluga svetišta i pravoga šatora, koji načini Gospodin, a ne čovjek.

3. Jer se svaki veliki svećenik postavlja, da prinosi dare i žrtve; zato je potrebno, da i ovaj što ima, što će prinijeti.

4. Jer da je na zemlji, ne bi bio svećenik, kad jesu, koji prinose dare po zakonu,

5. Koji služe prilici i sjeni nebeskih stvari, kao što bi rečeno Mojsiju, kad je htio šator da načini: »Gledaj«, reče, »načini sve po slici, koja ti je pokazana na gori!«

6. A sad je dobio uzvišeniju službu, koliko je i posrednik uzvišenijeg zavjeta, koji je utvrđen na uzvišenijim obećanjima.

Gl. 8. (1—13) Najglavnija prednost svećeništva Kristova pred starozavjetnim stoji u tom, da Krist svoju velikosvećeničku službu vrši u nebu s desne Boga i ne treba zemaljskog žrtvišta kao levitski veliki svećenik. Za žrtvenu djelatnost Isusa Krista ne bi bilo ni prostora u starozavjetnom svećeništvu, jer su starozavjetne žrtve smjeli prinositi samo svećenici u zakonu određeni, a Krist uz to nije bio ni iz svećeničkoga plemena. Svetište, u kojemu bi veliki svećenik Staroga Zavjeta prinosio svoje žrtve, bilo je samo slika i sjena nebeskoga svetišta, u kojemu Krist vrši svoju velikosvećeničku službu; zato je njegova svećenička služba uzvišenija nego ona Staroga Zavjeta. Uostalom uzvišenost velikoga svećeništva Kristova stoji već u činjenici, da je Bog ustanovio »Novi« Zavjet, jer Stari nije zadovoljavao. Novi Zavjet mora dakle biti savršeniji od Staroga, i zato je i njegov posrednik, Isus Krist, uzvišen nad posrednike Staroga Zavjeta, nad levitske svećenike.

7. Jer da je onaj prvi bio besprijekoran, ne bi se drugome tražilo mjesto.

*8. Jer kudeći ih govori: »Evo dolaze dani, govori Gospodin, i načinit ću s kućom Izraelovom i s kućom Judinom nov zavjet,

9. Ne po zavjetu, koji sam načinio s ocima njihovim u onaj dan, kad ih uzeh za ruku, da ih izvedem iz zemlje egipatske; jer oni ne ostadoše u zavjetu mome, i ja nijesam mario za njih, govori Gospodin.

10. Jer je ovo zavjet, koji ću načiniti s kućom Izraelovom poslije onih dana, govori Gospodin: Dat ću zakone svoje u pamet njihovu, i na srcima njihovim napisat ću ih, i bit ću im Bog, i oni će biti narod moj.

11. I nitko ne će učiti svojega sugrađanina, i nitko brata svojega govoreći: Poznaj Gospodina; jer će me svi poznati od maloga do velikoga među njima.

12. Jer ću biti milostiv nepravdama njihovim, i grijeha njihovih ne ću više spominjati.«

13. A kad veli novi, prvi načini starim; a što je staro i ostarjelo, blizu je da nestane.

GLAVA 9.

Nesavršene stare žrtve. Kristova beskrajno savršena žrtva. Isus posrednik Novoga Zavjeta.

1. Imao je doduše i prvi zavjet propise za službu Božju i za svetište zemaljsko.

2. Bio je naime načinjen šator, prednji, u kojemu je bio svijetnjak i stol i postavljeni kruhovi, što se zove Svetinja.

3. A za drugim zavjesom bio je šator, koji se zove Svetinja nad svetinjama,

4. Koja je imala zlatni kadioni žrtvenik i kovčeg zavjeta, obložen sa svih strana zlatom, u kojemu je bila zlatna posuda s manom i štap Aronov, koji je bio procvao, i ploče zavjeta.

5. A povrh njega bili su kerubini slave, koji su zasjenjivali pomirište, o čemu ne treba sad da se govori napose.

*6. A kad je ovo bilo tako uređeno, ulazili su svećenici svagda u prednji šator i vršili žrtvenu službu;

7. A u drugi je ulazio jednom u godini sâm veliki svećenik, ne bez krvi, koju prinosi za svoje i za narodne grijehe neznanja.

8. Ovim pokazuje Duh Sveti, da se još nije otvorio put u Svetinju nad svetinjama, dok prednji šator stoji;

9. Taj je slika za sadašnje vrijeme, po kojoj se prinose darovi i žrtve, koje ne mogu da usavrše u savjesti onoga, koji služi;

10. Jer su to zapovijedi o izvanjoj čistoći, za jela i pića i različna pranja, a postavljene su do vremena popravljenja.

---

(8) Isp. Jer 31, 31—34.

Gl. 9. (6—10) Rastavom Svetinje od Svetinje nad svetinjama, osobito time, što se nije moglo ući u Svetinju nad svetinjama, htio je Duh Sveti pokazati, da pristup k Bogu ostaje zatvoren, dok stoji Stari Zavjet. Razlog tome jest u tom, što su starozavjetne žrtve, zakoni o jelu i pranju mogli samo učiniti izvanje levitsko očišćenje, a nijesu mogli proizvesti nutarnje opravdanje i pomirenje s Bogom. Žrtve starozavjetne nijesu mogle pribaviti milost Božju.

*11. Ali Krist se je pojavio kao veliki svećenik budućih dobara i ušao u veći i savršeniji šator, koji nije rukom načinjen, to jest, nije od ovoga svijeta;
12. Niti je s krvlju jaraca, ni junaca, nego sa svojom krvlju ušao jednoć za uvijek u Svetinju nad svetinjama i stekao vječni otkup.
13. Jer ako krv jaraca i junaca i pepeo junice, poškropivši njom okaljane, posvećuje na izvanju čistoću;
14. Koliko će više krv Krista, koji je Duhom Svetim samoga sebe prinio neokaljana Bogu, očistiti savjest našu od mrtvih djela, da služimo Bogu živomu!
*15. I zato je Novome Zavjetu posrednik, da po smrti, koju podnese za otkup od prestupaka u prvome zavjetu, prime pozvani obećanje vječne baštine.
16. Jer gdje je oporuka, valja da bude i smrt onoga, koji čini oporuku.
17. Jer je oporuka po smrti utvrđena, a nema nikakve snage, dok je živ onaj, koji ju je načinio.
18. Zato i prvi [zavjet] nije posvećen bez krvi.
19. Jer kad Mojsije izgovori sve zapovijedi po zakonu svemu narodu, uze krvi junaca i jaraca s vodom i vunom crvenom i hizopom, te poškropi i knjigu i sav narod
*20. Govoreći: »Ovo je krv zavjeta, koji s vama načini Bog.«
21. I šator i sve posude za službu [Božju] jednako poškropi krvlju.
22. I gotovo sve se krvlju čisti po zakonu, i bez proljevanja krvi nema oproštenja.
23. Tako dakle treba da se slike nebeskih stvari čiste, ali same nebeske stvari boljim žrtvama od ovih.
*24. Jer Krist ne uđe u rukotvorenu Svetinju nad svetinjama, koja je slika istinita, nego u samo nebo, da se pokaže sad pred licem Božjim za nas;
*25. Niti da mnogo puta prinosi samoga sebe, kao što veliki svećenik ulazi u Svetinju nad svetinjama svake godine s krvlju tuđom;
26. Inače bi on morao mnogo puta trpjeti od postanja svijeta; a sad jednom na svršetku vijekova javi se, da svojom žrtvom satre grijeh.
27. I kao što je ljudima određeno jednom umrijeti, a po tom sud;

(11—14) Starozavjetni veliki svećenik ulazio bi kroz zemaljsku svetinju u zemaljsku Svetinju nad svetinjama. Veliki svećenik Isus Krist kroz nebeske prostore unišao je u nebesku Svetinju nad svetinjama. A nije kao starozavjetni veliki svećenik unišao u Svetinju nad svetinjama s krvlju životinjskih žrtava, nego sa svojom vlastitom krvlju, koju je prolio na križu, i izvršio je za uvijek pomirenje s Bogom (11. 12). Jer dok životinjske žrtve Staroga Zavjeta pribavljaju samo izvanje zakonsko očišćenje, žrtva Kristova na križu učini neprispodobivo veće nutarnje očišćenje i posvećenje (13. 14).

(15—24) Žrtvena smrt Krista, posrednika Novog Zavjeta, bila je potrebna. Jer svaka oporuka postaje pravovaljana istom iza smrti oporučitelja (15—17). Ako je tada Stari Zavjet bio posvećen i njegova Svetinja nad svetinjama bila poškropljena krvlju životinjskom (18—22), to je zahtijevalo osnovanje Novoga Zavjeta i otvorenje nebeske Svetinje nad svetinjama još višu i dragocjeniju krvnu žrtvu: vlastitu žrtvu Isusa Krista (23. 24).

(20) Isp. 2 Mojs 24, 8.

(24) »Jer Krist«; Vulgata: »Jer Isus« (»Jesus«).

(25—28) Kad ne bi žrtva Krista za uvijek donijela potpuno pomirenje, onda bi morao Isus opet i opet polaziti u muke i smrt. A to je već stim isključeno, što čovjek samo jedampút može umrijeti.

28. Tako se i Krist jednom prinese, da oduzme grijehe mnogih; a drugi put će se javiti bez grijeha na spasenje onima, koji ga iščekuju.

GLAVA 10.

Jedina prava žrtva. Treba ustrajati i stalan biti u vjeri.

*1. Jer kako zakon ima samo sjenu budućih dobara, a ne bitnu sliku stvarî, to ne može nikada usavršiti one, koji pristupaju svake godine i prinose neprestano one iste žrtve;
2. Inače bi prestale prinositi se, kad oni, koji služe, ne bi više imali nikakve savjesti za grijehe, kad su se jednom očistili;
3. Nego se njima svake godine čini spomen na grijehe.
4. Jer krv junaca i jaraca ne može oduzeti grijehâ.
*5. Zato ulazeći u svijet govori: »žrtava i darova nijesi htio, ali si mi tijelo pripravio.
6. Paljenice i žrtve za grijeh nijesu ti bile ugodne.
7. Tada rekoh: Evo dolazim (u početku knjige pisano je za mene), da činim volju tvoju, o Bože!«
8. Prije kazavši: »žrtava i darova i paljenica i žrtava za grijeh nijesi htio, niti su ti bili ugodni«, što se po zakonu prinose;
9. Tada reče: »Evo dolazim, da učinim [o Bože] volju tvoju.« Ukida prvo, da postavi drugo.
10. U ovoj smo volji posvećeni prinosom tijela Isusa Krista jedamput za uvijek.
11. I svaki svećenik svaki dan služi i iste žrtve mnogo puta prinosi, koje nikad ne mogu oduzeti grijehâ;
12. A on prinesavši jednu žrtvu za grijehe sjedi svagda s desne strane Bogu,
*13. Čekajući dalje, »dok se polože neprijatelji njegovi za podnožje nogama njegovim.«
14. Jer je jednim prinosom usavršio za uvijek one, koji bivaju posvećeni.
15. A svjedoči nam i Duh Sveti, jer izakako je rekao:
*16. »Ovo je zavjet, koji ću sklopiti s njima poslije onih dana, govori Gospodin, dat ću zakone svoje u srca njihova, i u pamet njihovu napisat ću ih;
17. I grijeha njihovih i bezakonja njihovih ne ću se više spominjati.«
18. A gdje je oproštenje ovih, [ondje] nema više prinosa za grijeh.
*19. Imajući dakle, braćo, pouzdanje ulaziti u Svetinju nad svetinjama krvlju Isusovom,
20. Koji nam je otvorio put novi i živi zavjesom, to jest, tijelom svojim,
21. I velikoga svećenika nad kućom Božjom:

Gl. 10. (1—19) Starozavjetne žrtve, unatoč svojemu čestom opetovanju, nijesu mogle očistiti od grijehâ ljude. A novozavjetna žrtva Isusa Krista jednokratnim prinosom sve je ljude otkupila i s Bogom pomirila. Zato više ne treba u Novom Zavjetu druge žrtve. S tim ne stoji u protuslovlju svagdanje prikazivanje svete Mise; jer sveta Misa nije druga žrtva, nego je samo predočenje jednokratne žrtve Kristove na križu, da ljudima svih vremena stavlja pred oči djelo otkupljenja Isusa Krista i plodove im njegove pribavi.

(5) Isp Ps 40 [39], 7—9.

(13) Isp. Ps 110 [109], 1; 1 Kor 15, 22 sl.

(16) Isp. Jer 31, 33.

(19—21) Dok je u Starom Zavjetu put k Svetinji nad svetinjama bio zatvoren, stoji vjernicima otvoren pristup k Bogu, ulaz u njegovu nebesku Svetinju nad svetinjama. Ovaj je ulaz otvorio Krist žrtvovanjem svojega tijela.

22. Pristupajmo istinitim srcem u punini vjere, očišćeni u srcima od zle savjesti, i oprani po tijelu vodom čistom!

*23. Držimo se tvrdo vjere u nadu [jer je vjeran onaj, koji je obećao],

24. I pazimo jedan na drugoga u poticanju k ljubavi i dobrim djelima;

*25. Ne ostavljajmo skupštine svoje, kao što neki imaju običaj, nego bodrimo jedan drugoga, i toliko većma, koliko vidite, da se približuje dan.

*26. Jer kad mi griješimo dragovoljno, pošto smo primili poznanje istine, nema više žrtve za grijehe;

27. Nego strašno čekanje suda i jarost ognja, koji će pojesti protivnike.

28. Tko prestupi zakon Mojsijev, bez milosrđa umire kod dva ili tri svjedoka.

29. Koliko goru, mislite, da će zaslužiti kaznu onaj, koji Sina Božjega pogazi, i krv zavjeta, kojom je bio posvećen, za nečistu drži, i Duha milosti obruži?

*30. Jer znamo onoga, koji reče: »Moja je osveta, ja ću uzvratiti.« I opet: »Gospodin će suditi narodu svojemu.«

31. Strašno je upasti u ruke Boga živoga.

*32. A spominjite se prijašnjih dana, u koje prosvijetljeni mnogu borbu muka podnesoste,

33. Sami sad postavši prizor zbog sramota i nevolja, sad postavši drugovi onima, koje stiže sudbina takova.

*34. Jer ste i čuvstvovali sa sužnjima, i podnijeli ste s radošću otimačinu svojih dobara, znajući, da imate bolje i trajno imanje.

35. Ne gubite dakle pouzdanja svojega, koje ima veliku plaću!

36. Jer vam je strpljivost od potrebe, da ispunivši volju Božju postignete obećanje.

*37. »Jer još malo, vrlo malo, pa će doći onaj, koji treba da dođe, i ne će zakasniti.

38. A pravednik moj živjet će od vjere; ako li odstupi, ne će mojoj duši ugoditi.«

39. A mi, braćo, nijesmo od onih, koji odstupaju na propast, nego od onih, koji vjeruju, da spase dušu.

GLAVA 11.

Primjeri vjere.

*1. A vjera je tvrdo pouzdanje u ono, čemu se nadamo, osvjedočenje o onom, što ne vidimo.

(23) »Vjera u nadu«: nada je naša uskrsnuće i život vječni.

(25) »Da se približuje dan«: dan drugoga dolaska Kristova; prvi su kršćani mislili, da je blizu taj dan (isp. 10, 37). Ili dan pravde, dan razorenja Jeruzalema.

(26—31) Za kršćanina, koji jasnom spoznajom i slobodnom voljom otpadne od Krista, i krv njegovu pogazi, i tvrdokorno se milosti Božjoj opire, nema više pomirne žrtve, nego je za njega samo strahota suda Božjega i muka ognja paklenoga.

(30) Isp. 5 Mojs 32, 35 sl.

(32) »Prosvijetljeni«, t. j. na kršćanstvo obraćeni.

(34) S radošću podnositi može samo onaj, koji zna, da ga za muke, što ih podnosi iz ljubavi prema Bogu i Kristu, čeka u drugom životu vječna nebeska plaća i nagrada.

(37) Isp. Hab 2, 3. 4.

Gl. 11. (1) Izvjesnost, koju daje vjera, jest najveća, koju može postići čovjek ovdje na zemlji o Bogu i božanskim stvarima, jer se osniva na neposrednom ugledu Božjem.

2. Jer u njoj stari postigoše sjajno svjedočanstvo.

3. Vjerom poznajemo, da je svijet riječju Božjom zgotovljen, tako da iz nevidljiva postade vidljivo.

4. Vjerom prinese Abel Bogu bolju žrtvu nego Kain, i po njoj je dobio svjedočanstvo, da je pravedan, kad Bog posvjedoči za dare njegove, i po njoj on mrtav još govori.

5. Vjerom bi Henoh prenesen, da ne vidi smrti, i ne nađe se, jer ga Bog premjesti; jer prije nego ga premjesti, dobi svjedočanstvo, da je ugodio Bogu.

*6. A bez vjere nije moguće ugoditi Bogu; jer onaj, koji hoće da dođe k Bogu, valja da vjeruje, da ima Bog i da plaća onima, koji ga traže.

*7. Vjerom Noa primivši objavu o onome, što još ne vidje, poboja se i načini kovčeg za spasenje kuće svoje, kojom osudi sav svijet, i postade baštinik pravde po vjeri.

8. Vjerom posluša Abraham, kad bi pozvan da izađe na mjesto, koje je imao da primi u baštinu, izađe ne znajući, kuda ide.

9. Vjerom se preselio u zemlju obećanja kao u tuđu, i u šatorima je stanovao s Izakom i Jakovom, subaštinicima istoga obećanja;

*10. Jer je iščekivao grad na tvrdu temelju, kojemu je graditelj i tvorac Bog.

*11. Vjerom i sama Sara primi silu, da zatrudni i unatoč poodmakloj dobi, jer je vjerovala, da je vjeran onaj, koji je bio obećao.

12. Zato se i rodiše od jednoga, i to gotovo mrtvoga, potomci: mnogobrojni kao zvijezde nebeske i nebrojeni kao pijesak na obali morskoj.

*13. U vjeri pomriješe svi ovi ne primivši obećanjâ, nego ih vidješe izdaleka i pozdraviše i priznaše, da su tuđinci i putnici na zemlji.

14. Jer koji tako govore, pokazuju, da traže domovinu.

15. I da su mislili na onu, iz koje su izašli, imali bi vremena da se vrate.

*16. Ali sad teže za boljom, to jest, nebeskom. Zato se Bog ne stidi nazivati se Bog njihov, jer im je pripravio grad.

17. Vjerom prikaza Abraham Izaka, kad bi kušan, i jedinorođenoga je prikazao on, koji je bio primio obećanja,

*18. I kojemu bi kazano: »U Izaku nazvat će ti se potomstvo«;

*19. Jer je mislio, da Bog može i od mrtvih uskrisiti; zato ga i natrag dobi, da bude slika.

(6) Tko hoće da ugodi Bogu, mora pristupiti k njemu, to jest, duhovno se približiti k njemu. Ali tko se hoće približiti k Bogu, mora prije vjerovati, da je Bog, dakle vjerovati u njegovo bistvo, onda u njegovu dobrotu i milosrdnost.

(7) Isp. Mt 24, 37; 1 Pet 3, 20; 2 Pet 2, 5.

(10) Čežnja je Abrahamova išla daleko preko granica ovoga svijeta, tamo u višu domovinu nebesku, u nebeski Jeruzalem (isp. 12, 22; 13, 14; Otkr. 21, 14).

(11) Vulgata: »I sama Sara nerotkinja« (»Et ipsa Sara sterilis«). Isp. 1 Mojs 22, 17.

(13) »Ne primivši obećanjá«, t. j. nebeskoga kraljevstva Mesijina, kojega slika bila je zemlja kanaanska. Ovo su kraljevstvo pozdravljali patrijarsi, gledajući ga u vjeri izdaleka, kao mornari luku.

(16) Jer su patrijarsi čeznuli za višom domovinom, zato je Bog stupio u tijesni odnos s njima.

(18) Isp. 1 Mojs 21, 12.

(19) Izak, koji je bio Božjim zahvatom spašen od smrti, slika je uskrsnuloga Spasitelja.

20. Vjerom blagoslovi Izak Jakova i Ezava u stvarima budućim.
*21. Vjerom blagoslovi Jakov umirući svakoga sina Josipova i nagnu se duboko nad vršak palice svoje.
22. Vjerom se spominje Josip umirući izlaska sinova Izraelovih i zapovijeda za kosti svoje.
23. Vjerom su Mojsija, pošto se rodi, tri mjeseca sakrivali roditelji njegovi, jer vidješe krasno dijete i ne pobojaše se zapovijedi kraljeve.
24. Vjerom Mojsije, kad bi veliki, ne htjede da se naziva sinom kćeri Faraonove;
*25. I volio je stradati s narodom Božjim, negoli imati časovit užitak grijeha,
26. Državši sramotu Kristovu za veće bogatstvo od blaga egipatskoga, jer je gledao na plaću.
27. Vjerom ostavi Egipat, ne pobojavši se srdžbe kraljeve, jer je ustrajao, kao da bi vidio Nevidljivoga.
28. Vjerom je svetkovao Vazam i škropio krvlju, da se onaj, koji je ubijao, ne dotakne njihovih prvorođenaca.
29. Vjerom prijeđoše Crveno more kao po suhoj zemlji, dok se Egipćani, kad su to pokušali, utopiše.
30. Vjerom padoše zidovi Jerihonski, kad se obilazilo oko njih sedam dana.
31. Vjerom Rahaba bludnica ne pogiba s nevjernicima, jer je bila primila uhode s mirom.
32. I što još da kažem? Jer mi ne bi dostalo vremena, kad bih stao pripovijedati o Gedeonu, Baraku, Samsonu, Jefti, Davidu, Samuelu i prorocima,
*33. Koji vjerom pobijediše kraljevstva, učiniše pravdu, dobiše obećanja, zatvoriše usta lavovima,
34. Ugasiše silu ognjenu, utekoše od oštrica mača, ojačaše od slabosti, postadoše junaci u boju, rastjeraše vojske tuđe;
35. žene primiše svoje mrtve uskrsnućem; a drugi su bili pobijeni ne primivši oslobođenja, da dobiju bolje uskrsnuće;
36. A drugi pogrde i udarce podnesoše, pa još okove i tamnice;
37. Bili su kamenovàni, mučeni, prepiljeni, posječeni od mača pomriješe; obilazili su u ovčjim kožusima, u kozjim kožama, u oskudici, u nevolji, u sramoti;
38. Kojih nije bio dostojan svijet; potucali se po pustinjama, po gorama i pećinama, i po rupama zemaljskim.

(21) Tekst hebrejski ima: »Tada se prignu Izrael prema uzglavlju postelje« (isp. 1 Mojs 47, 31).

(25—26) Mjesto da živi u bogatstvu i uživanju, htio je Mojsije radije dijeliti s narodom svojim tlačenje i sramotu. Ova se sramota zove sramota Kristova, jer je bila slika sramotnoga postupanja s Kristom.

(33—38) Kraljevstva pobijediše suci i David; pravdu učiniše suci i kraljevi; obećanja dobiše David i proroci; usta lavovima zatvoriše Samson, David, Danijel; silu ognjenu ugasiše tri mladića u ognjenoj peći; oštricu mača utekoše David, Ilija, Elizej; od slabosti ojačaše Samson i Ezehija; junaci su bili u boju suci, David, Makabejci; svoje mrtve dobiše opet žive udovica od Sarepte i Sunamitka; mučeničkom smrću pomriješe Eleazar i sedam makabejske braće sa svojom majkom; okove i tamnicu podnese Jeremija; kamenovan je bio Zaharija, prepiljen Izaija; od mača pogibe prorok Urija; u ovčjim kožusima i u kozjim kožama hodali su Ilija i Elizej; po pustinjama i gorama potucali se Ilija i bjegunci u doba Makabejaca.

*39. I ovi svi, koji su dobili vjerom svjedočanstvo, ne primiše obećanja,
40. Jer je Bog nešto bolje za nas odredio, da ne prime bez nas savršenstva.

GLAVA 12.

Na putu vjere naprijed!

*1. Zato dakle i mi imajući oko sebe toliki oblak svjedokâ, odbacimo svako breme i grijeh, koji je za nas prionuo, i s ustrajnošću trčimo na utakmicu, koja nam je određena,
2. Gledajući na utemeljitelja i usavršitelja vjere Isusa, koji mjesto određene sebi radosti podnese križ ne mareći za sramotu, i sjede s desne strane prijestola Božjega.
3. Promotrite njega, koji je takovo protivljenje proti sebi od grješnikâ podnio, da se ne utrudite i da ne klonu duše vaše!
4. Jer još se ne opriješte do krvi boreći se proti grijehu,
*5. I zaboraviste na opomenu, koja vam govori kao sinovima: »Sine moj, ne preziri karanja Gospodinova, i nemoj klonuti duhom, kad te on pokara!
6. Jer koga ljubi Gospodin, onoga pokara, a bije svakoga sina, kojega prima.«
7. Izdržite u karanju! Bog postupa s vama kao sa svojom djecom, jer gdje je sin, kojega otac ne pokara?
8. Ako li ste bez karanja, u kojemu svi dio dobiše, tada ste nezakoniti, a ne pravi sinovi.
9. Onda: karali su nas tjelesni oci naši, i štovali smo ih; pa ne ćemo li se zar mnogo radije pokoravati Ocu duhova, da živimo?
10. Oni su nas karali za vrijeme od malo dana, kako im se svidjelo, a on za ono, što je spasonosno, da budemo dionici svetosti njegove.
11. Jer svako karanje ne čini se za čas, da pruža radost, nego žalost; ali poslije daje miran rod pravde onima, koji su njime izvježbani.
12. Zato ispravite oslabljene ruke i mlohava koljena;
13. I poravnite staze nogama svojim, da nitko ne ohromi i ne zabludi, nego još da se iscijeli!
*14. Težite za mirom sa svima i za posvećenjem, bez kojega nitko ne će vidjeti Gospodina.
15. Gledajte, da tko ne ostane bez milosti Božje, da ne uzraste kakav korijen gorčine, i ne počini štete, da se mnogi ne okaljaju!
*16. Da ne bude tko bludnik ili lakouman, kao Ezav, koji je za jedno jelo prodao prvorodstvo svoje!
17. Jer znate, da je i zatim, kad je htio baštiniti blagoslov, odbačen;

(39—40) Stari oci nijesu više doživjeli najvišega predmeta svoje vjere, dolazak obećanoga Spasitelja. On se je pojavio u naše dane. I naše je doba njihovu na spasenje.
Gl. 12. (1) Čitatelji neka predoče sebi mnogobrojne junake i izglede vjere iz Staroga Zavjeta, i neka odbace od sebe sve, što bi moglo biti opasno njihovoj kršćanskoj vjeri i njihovu životu!
(5—6) Isp. Prič 3, 11. 12. Hebrejski tekst: 3, 11. »Sine moj, ne misli nisko o stegi Gospodnjoj! Nemoj da ti omrzne karanje njegovo!« — 12. »Jer koga ljubi Gospodin, onoga kara kao otac sina, kojemu hoće dobro.«
(14) Isp. Rimlj 12, 18.
(16—17) Kao što je Ezav za jelo od leće proigrao svoje pravo prvorodstva, tako i otpadnik poradi kratke vremenite koristi izgubi svoje posinstvo Božje i baštinsko pravo na nebo.

jer za pokajanje ne nađe mjesta, ako ga je i sa suzama tražio.

*18. Jer ne pristupiste gori, koja se može opipati, i ognju razgorjelom, i oblačini i tami, i oluji,

19. I zvuku trube, i glasu riječî, za koji su slušatelji molili, da im se više tako ne govori.

*20. Jer nijesu mogli da podnesu zapovijedi: »Ako se i živinče dotakne gore, kamenovat će se.«

*21. I tako je strašno bilo ono, što se vidjelo, da Mojsije reče: »Uplašio sam se i dršćem.«

*22. Nego pristupiste gori Sionskoj i gradu Boga živoga, Jeruzalemu nebeskome, i mnogim tisućama anđela,

23. I općini prvorođenaca, koji su napisani na nebesima, i Bogu, sucu svih, i duhovima savršenih pravednika,

*24. I Isusu, posredniku Novoga Zavjeta, i krvi škropljenja, koja bolje govori negoli Abelova.

*25. Gledajte, da ne odbijete onoga, koji govori! Jer kad oni ne utekoše, koji odbiše onoga, koji je prorokovao na zemlji, a kamoli mi, koji se odvraćamo od onoga, koji nam govori s nebesa!

*26. Njegov glas potrese onda zemlju, a sad obeća govoreći: »Još jednom ja ću potresti nesamo zemlju, nego i nebo.«

27. A što veli: »još jednom« pokazuje, da će se promijeniti ono, što se kao stvoreno pomiče, da ostane ono, što se ne pomiče.

28. Zato jer primamo kraljevstvo nepokolebljivo, dajmo hvalu i njom služimo ugodno Bogu s poštovanjem i sa strahom!

*29. Jer je »Bog naš oganj, koji spaljuje.«

GLAVA 13.

Razne opomene, Završetak poslanice.

1. Ljubav bratinska neka ostane!

*2. Gostoljubivosti ne zaboravljajte, jer njom neki ne znajući pogostiše anđele!

3. Sjećajte se sužanja, kao da ste s njima zasužnjeni; onih, koje zlostavljaju, kao da ste i sami u tijelu!

4. ženidbu neka drže svi u časti, i postelja ženidbena neka bude čista, jer bludnicima i preljubočincima sudit će Bog.

(18—24) Već izraelski narod morao se je posvetiti (2 Mojs 19, 10), kad je pristupio gori Sinajskoj da sklopi zavjet. Koliko više moraju to učiniti kršćani, koji pripadaju zavjetu, koji svoje članove ne prima kao Stari Zavjet s prijetnjom i strahom, nego ih uvodi u sjajno kraljevstvo Božje, u Crkvu Kristovu. Djeca Crkve jesu sjajna prvorođena djeca Božja. Ona su očišćena i posvećena krvlju Kristovom, koja snažnije i jače viče za milosrđem, negoli ono krv Abelova za osvetom.

(20) Isp. 2 Mojs 19, 13.

(21) Isp. 5 Mojs 9, 19.

(22) Jeruzalem i gora Sion, središta stare teokracije (bogovlade), bili su slike Mesijina kraljevstva, kršćanske Crkve, koja vojuje na zemlji, a slavlje slavi na nebu.

(24) »Krvi škropljenja«; Vulgata« »škropljenju krvi« (»sanguinis aspersionem«); to jest, krvi Isusovoj, s kojom je on unišao u svetište neba.

(25—29) Kad se je već neposluh prema Staromu Zavjetu teško kaznio, koliko će se više kazniti otpad od neba! U Novom Zavjetu govori Bog s nebesa, a u Starom Zavjetu govorio je s gore Sinajske. Novi je Zavjet vječan, a Stari je Zavjet bio prolazan.

(26) Isp. Ag 2, 7.

(29) Isp. 5 Mojs 4, 24.

Gl. 13. (2) Misli se ovdje na Abrahama, Lota ili Tobiju.

*5. Ne budite lakomci, budite zadovoljni s onim, što imate! Jer on reče: »Ne ću te ostaviti, niti ću te napustiti.«

*6. Zato možemo s pouzdanjem govoriti: »Gospodin je moj pomoćnik, i ne ću se bojati; što će mi učiniti čovjek?«

*7. Sjećajte se svojih predstojnika, koji su vam kazivali riječ Božju; gledajte na svršetak njihova življenja, ugledajte se na vjeru njihovu!

8. Isus Krist isti jučer i danas i u vijeke.

9. Ne dajte se zavesti različnim i tuđim naukama, jer je bolje milošću utvrđivati srce, negoli jelima, od kojih ne imadoše koristi oni, koji su živjeli u njima.

10. Imamo žrtvenik, od kojega ne smiju jesti, koji služe šatoru.

11. Jer se tjelesa onih životinja, kojih krv za grijeh unosi veliki svećenik u svetinju nad svetinjama, spaljuju izvan tabora.

12. Zato je i Isus, da posveti narod krvlju svojom, trpio izvan vrata.

13. Iziđimo dakle k njemu izvan tabora, noseći njegovu sramotu!

14. Jer ovdje nemamo grada, koji će ostati, nego tražimo onaj, koji će doći.

*15. Po njemu dakle prinosimo svagda Bogu žrtvu zahvalnu, to jest, plod usana, koje priznaju ime njegovo!

16. A dobro činiti i davati milostinju ne zaboravljajte, jer se takovim žrtvama ugađa Bogu!

17. Slušajte predstojnike svoje i budite im podložni, jer oni bdiju nad dušama vašim kao oni, koji će dati račun, da to s radošću čine, a ne uzdišući, jer vam to ne pomaže!

18. Molite se za nas, jer se uzdamo, da imamo dobru savjest, jer nastojimo da se u svemu dobro vladamo.

19. A još većma vas molim, da činite ovo, da bih se što brže vratio k vama.

*20. A Bog mira, koji uskrisi od mrtvih velikoga pastira ovaca, krvlju zavjeta vječnoga, Gospodina našega Isusa,

21. Neka vas usavrši u svakome dobru, da činite volju njegovu, čineći u vama, što je ugodno pred njim, po Isusu Kristu, kojemu slava u vijeke vijekova! Amen.

*22. A molim vas, braćo, primite dobro ovu riječ opominjanja; jer sam vam ukratko pisao.

23. Znajte, da je oslobođen brat naš Timotej; s njim ću vas, ako brzo dođe, vidjeti.

24. Pozdravite sve predstojnike svoje i sve svete! Pozdravljaju vas braća iz Italije.

25. Milost sa svima vama! Amen.

(5) Isp. Joz 1, 5.

(6) Isp. Ps 118 [117], 6.

(7) Kao njihovi duhovni roditelji (na pr. sv. Stjepan, sv. Jakov, brat sv. Ivana, i sv. Jakov, biskup jeruzalemski) neka vjernici ostanu vjerni Kristu, neka ih ne primame židovske žrtve i žrtvene gozbe, i neka ne upadnu natrag u židovstvo (7—11)! Isus Krist je naša pomirna žrtva. Uz njega moramo pristajati, makar nam to donijelo i sramotu (12—13).

(15—16) Bogu se više ne dopadaju životinjske žrtve, nego zahvalne žrtve, to jest, duhovne žrtve.

(20) Uskrsnuće Kristovo od mrtvih bilo je svjedočanstvo, kojim je Bog potvrdio nauku Kristovu.

(22) U ovom retku označuje pisac poslanicu Hebrejima, koja je, kao »riječ opominjanja«, više homilija negoli poslanica.

KATOLIČKE POSLANICE

1. Poslanice Novoga Zavjeta, koje nijesu došle od sv. Pavla, nego od drugih apostola, bile su već u staro doba nazvane »Katoličke poslanice«. Ima ih sedam, i to: poslanica apostola Jakova (Mlađega), prva i druga Petrova poslanica, prva, druga i treća Ivanova poslanica i poslanica apostola Jude (Tadeja). Ove se poslanice zovu zato »katoličke«, jer su »određene za općenitost«. Pavlove su poslanice određene za pojedine osobe ili kršćanske općine, a »katoličke« imaju općenitiji sadržaj; one se ne odnose na posebne i određene mjesne i vremene prilike, nego su više poučne rasprave, više su okružnice upravljene na veći broj kršćanskih općina.

3. Red, u kojemu danas stoje »Katoličke poslanice«, uzet je iz najstarijih vremena. Katkad bi se uzimao obzir na čast pisca, pa je bio ovaj red: prva i druga Petrova poslanica, prva, druga i treća Ivanova poslanica, Jakovljeva, Jude Tadeja.

3. Više crkvenih sabora proglasilo je, da »Katoličke poslanice« bez sumnje pripadaju kanonu Novoga Zavjeta, i prema tome da se imaju smatrati Svetim Pismom.

JAKOVLJEVA POSLANICA

1. Sv. Jakov, s pridjevkom Mlađi za razliku od Jakova Starijega, sina Zebedejeva, bio je sin Alfeja ili Kleofe (Mt 10, 3). Mati mu se je zvala Marija (Mt 27, 56) i bila je »sestra« (= rođakinja) Majke Isusove. Jakov je dakle bio u rodu s Gospodinom, i zato se je osobito zvao »brat Gospodinov« (Gal 1, 19). Jakov Stariji umro je već u godini 42. mučeničkom smrću, a Jakov Mlađi u prvih trideset godina iza uzašašća Kristova stajao je u najvišem ugledu. Sv. Pavao naziva ga uz Petra i Ivana »stupom« Crkve (Gal 2, 9). Uživao je Jakov Mlađi ovaj ugled, jer je bio prvi biskup jeruzalemski, a i jer je bio na glasu sa svoje pobožnosti, tako da je imao i pridjev »Pravedni«. Mrtvio je svoje tijelo, nije jeo mesa, nije pio vina. Uza sve to nije ga poštedio židovski progon, i oko 62. godine umro je mučeničkom smrću. Bio je na zapovijed velikoga svećenika s vrha hrama bačen na zemlju, kamenovan i oklagijom ubijen. Crkva slavi njegovu svetkovinu 1. svibnja.

2. Sv. Jakov određuje svoju poslanicu za »dvanaest plemena u diaspori«, to jest za židovske kršćane izvan Jeruzalema i Palestine (1, 1). A može se izraz »u diaspori« uzeti i u prenesenom smislu kao oznaka za kršćane, koji su u diaspori (rasijani) među nevjernicima (isp. 1 Pet 1, 1). U mnogim je općinama bilo zavladalo strančarenje i nekršćansko življenje, pa je to ponukalo svetoga biskupa jeruzalemskog, da napiše ovu poslanicu, koja je i zato lijepa i privlačna, jer je puna sjajne istočne slikovitosti. Ali je još punija duha Jakova »Pravednoga«, koji nam s tolikim žarom i ugledom stavlja na srce svetu molitvu (1, 5—8; 4, 2. 3; 5, 16—18).

3. Jakovljeva poslanica spada među najstarije spise Novoga Zavjeta. Mogla je biti napisana i oko godine 48. p. Kr. Drugi vele između 58. i 62. p. Kr.

4. Crkva je Jakovljevu poslanicu uvijek smatrala istinitom i kanonskom. Navode je već Klement Rimski, Polikarp, Justin, Irenej i drugi.

POSLANICA SV. JAKOVA APOSTOLA

GLAVA 1.

Vjera mora biti djelotvorna i ljubavlju proniknuta.

*1. Jakov, sluga Boga i Gospodina Isusa Krista, pozdravlja dvanaest plemena, koja su rasijana.

2. Svaku radost imajte, braćo moja, kad padate u različne napasti,

*3. Znajući, da kušanje vaše vjere gradi strpljivost.

4. A strpljivost neka ima savršeno djelo, da budete savršeni i potpuni, bez ikakva nedostatka.

5. Ako li kome od vas nedostaje mudrosti, neka ište u Boga, koji daje svima obilato, i ne kori, i dat će mu se.

6. Ali neka ište s vjerom, ne sumnjajući ništa; jer tko sumnja, sličan je morskomu valu, koji vjetar podiže i goni.

7. Takav čovjek neka ne misli, da će primiti što od Gospodina.

8. Čovjek s dvije duše nestalan je na svima putovima svojim.

9. A niski brat neka se hvali visinom svojom;

10. A bogati svojom niskoćom; jer će proći kao cvijet trave.

11. Jer sunce ogranu s vrućinom, i osuši travu, i cvijet njezin otpade, i krasota lica njezina uginu; tako će i bogati na putovima svojim uvenuti.

12. Blažen čovjek, koji pretrpi napast, jer, kad bude prokušan, primit će vijenac života, koji je Gospodin obećao onima, koji ga ljube.

*13. Nijedan, kad se kuša, neka ne kaže, da je od Boga kušan, jer Bog ne može biti kušan na zlo, a on ne kuša nikoga.

14. Nego svakoga kuša vlastita požuda, koja ga vuče i mami.

15. Tada začevši požuda rađa grijeh, a grijeh izvršen rađa smrt.

16. Ne varajte se, ljubljena braćo moja!

17. Svaki dobri dar i svaki savršeni poklon odozgo je, silazeći od Oca svjetlosti, u kojega nema promjene ni sjene mijene.

*18. Jer nas dragovoljno porodi riječju istine, da budemo kao prvenci njegovih stvorenja.

Gl. 1. (1) »Sluga Boga i Gospodina Isusa Krista«; drugi sa sv. Ćirilom Aleksandrijskim: »Sluga Isusa Krista, Boga i Spasitelja našega«. Isp. Iv 20, 28; 2 Sol 1, 12. — »Dvanaest plemena«, t. j. židovski kršćani, rasijani među neznabošcima.

(3—17) Kušnje, što ih Bog šalje na vjernike, imaju svrhu, da dadnu prigodu, u kojoj će se prokušati njihova postojanost. Bog ne će, da ljudi podlegnu napasti, nego im daje dostatnu milost, da prevladaju i najteže napasti. Pobuda na grijeh dolazi od zle požude. Ali ova pobuda nije još grijeh, nego bude grijeh istom onda, kad čovjek privoli. Od Boga dolazi samo dobro.

(13) Bog kuša našu vjernost, a đavao potiče na grijeh. (Aug.)

(18) Čovjek, od naravi kruna zemaljskih stvorenja, zaodijeva se preporođenjem u vrhunaravni sjaj posvećujuće milosti, i postaje tako sličan anđelima.

19. Znate, ljubljena braćo moja: Neka bude svaki čovjek brz čuti, a spor govoriti i spor srditi se.
20. Jer srdžba čovječja ne čini pravde Božje.
21. Zato odbacivši svaku nečistoću i ostatak zloće, u krotkosti primite usađenu riječ, koja može spasiti duše vaše!
22. A budite izvršitelji riječi, a nesamo slušatelji, varajući sami sebe!
23. Jer ako tko sluša riječ, a ne izvršuje, on je kao čovjek, koji gleda naravsko lice svoje u ogledalu;
24. On se je ogledao, pa otišao, i odmah je zaboravio, kakav je bio.
25. Ali tko pomno pogleda u savršeni zakon slobode i ostane u njemu, i ne bude zaboravni slušatelj, nego izvršitelj djela, taj će biti blažen u djelu svojemu.
*26. Ako li tko misli, da je pobožan, a ne zauzdava jezika svojega, nego vara srce svoje, njegova je pobožnost isprazna.
27. Pobožnost čista i neokaljana pred Bogom i Ocem jest ova: posjećivati sirote i udovice u njihovoj nevolji i držati sebe neokaljana od svijeta.

GLAVA 2.

Vjera i ljubav bližnjega. Mrtva vjera.

*1. Braćo moja, u vjeri slavnoga Gospodina našega Isusa Krista ne gledajte tko je tko!
2. Jer ako uđe u vašu skupštinu čovjek sa zlatnim prstenom i u sjajnoj haljini, a uđe i siromah u rđavoj haljini,
3. I pogledate na onoga, koji nosi sjajnu haljinu, i reknete mu: Ti sjedi ovdje lijepo, a siromahu reknete: Ti stani tamo, ili sjedi niže podnožja mojega;
4. Nijeste li tu odlučili svojevoljno i sudili nepravedno?
5. Čujte, ljubljena braćo moja! Ne izabra li Bog siromahe u ovome svijetu za bogate u vjeri i za baštinike kraljevstva, koje obeća onima, koji njega ljube?
6. A vi osramotiste siromaha. Nijesu li bogati, koji vas tlače i vuku vas na sudove?
7. Ne psuju li oni lijepo ime, po kojemu ste nazvani?
*8. Ako zaista zakon kraljevski izvršujete po Pismu: »Ljubi bližnjega svojega kao samoga sebe«, dobro činite;
*9. Ako li gledate, tko je tko, grijeh činite, i zakon će vas uvjeriti, da ste prestupnici.
10. Jer kojigod vas zakon drži, a pogriješi u jednome, kriv je za sve.

(26) Prava pobožnost osniva se na Bogu; a tko ne ljubi svojega brata, nego ga nemilosrdno sudi, kako će takav čovjek ljubiti Boga?

Gl. 2. (1—7) Pretpostavljanje bogatih pred siromahe ne podudara se s kršćanskom vjerom. Jer kršćanska vjera uči, da su siromasi od Boga izabrani baštinici kršćanskih dobara spasenja. Nasuprot su bogati općenito zadrti neprijatelji kršćanstva i njegova uzvišenog utemeljitelja.

(8—13) Krivi obzir na bogate jest teška povreda kraljevskog zakona ljubavi bližnjega, s kojim se ima u sklad dovesti sve naše djelovanje i propuštanje.

(9) Isp. 3 Mojs 19, 18. — Apostol ne zabacuje ovdje nipošto, da se bogatu iskaže veća čast negoli siromahu, kad to biva samo iz obzira na opće dobro, a ne samo zato, jer je on bogat. Ovakav razlog ubija u pojam ljubav bližnjega.

*11. Jer koji je rekao: »Ne čini preljube«, rekao je također: »Ne ubijaj«. Ako dakle ne učiniš preljube, a ubiješ, postao si prestupnik zakona.
12. Tako govorite i tako činite kao oni, koji imaju biti zakonom slobode suđeni!
13. Jer će onome biti sud bez milosrđa, koji ne čini milosrđa; a milosrđe pretegne sud.
*14. Što koristi, braćo moja, ako tko kaže, da ima vjeru, a djelâ nema? Zar ga može vjera spasiti?
15. Ako li brat ili sestra goli budu i nemaju svagdanje hrane,
16. I rekne im koji od vas: »Idite u miru, grijte se i nasitite se«, a ne dadne, što im je potrebno za tijelo, što koristi?
17. Tako i vjera, ako nema djelâ, mrtva je u samoj sebi.
18. Ali reći će tko: Ti imaš vjeru, a ja imam djela. Pokaži mi vjeru svoju bez djelâ, a ja ću tebi pokazati vjeru iz djela svojih.
19. Ti vjeruješ, da je jedan Bog; dobro činiš; i đavoli vjeruju, i dršću.
20. A hoćeš li znati, o čovječe ludi, da je vjera bez djelâ mrtva?
21. Abraham, otac naš, ne opravda li se djelima, kad prinese sina svojega Izaka na žrtvenik?
22. Vidiš li, da je pomagala djelima njegovim, i da se je djelima vjera usavršila?
*23. I ispuni se Pismo, koje govori: »Abraham vjerova Bogu, i uračuna mu se u pravdu«, i »prijatelj Božji« nazva se.
24. Vidite, da se djelima opravdava čovjek, a ne samo vjerom.
25. Jednako i Rahaba bludnica ne opravda li se djelima, kad primi glasnike i izvede ih drugim putem?
26. Jer kao što je tijelo bez duha mrtvo, tako je i vjera bez djelâ mrtva.

GLAVA 3.

Grijesi jezika.

*1. Ne budite, braćo moja, mnogi učitelji, znajući, da ćemo biti strože suđeni!
*2. Jer svi griješimo u mnogome. Ako tko u riječi ne pogrješuje,

(11) Isp. 2 Mojs 20, 13. 14.

(14—26) Nije dosta za kršćanina, da se poziva na vjeru. Što pomažu bijedniku lijepe riječi, ako iza ovih ne dođe djelo! Vjera bez dobrih djela nema vrijednosti (14—19). Da samo djelotvorna vjera vodi do opravdanja i spasenja, uči već primjer Abrahama i Rahabe (20—26).

Nauka apostola Jakova o mrtvoj vjeri ne protuslovi nauci apostola Pavla o opravdanju vjerom bez zakonskih djela. Pavao ne izjavljuje nigdje, da su dobra djela u smislu kršćanstva suvišna za spasenje. Pavao, kad govori o djelima u opreci prema vjeri, misli uvijek na izvršivanje mozajičkih zakonskih propisa. Ove mozajičke propise označuje on u Novom Zavjetu kao dokinute, jer su oni našli svoje izvršenje u višoj ćudorednoj nauci Isusa Krista i u pravom bogoslužju Novoga Zavjeta. Ali da Pavao ne zabacuje dobrih djela u smislu kršćanstva, dokazuju njegove mnogobrojne u svim njegovim poslanicama opomene na ljubav bližnjega i na vršenje zvaničnih dužnosti. Uostalom apostol Jakov ne uči, da bi dobra djela i bez vjere imala vrijednost za posvećenje čovjeka. Kad on govori o djelima, misli uvijek na dobra djela, što proizlaze iz kršćanskoga vjerskog uvjerenja. Kako je apostol Jakov mislio o mozajičkom zakonu, izjavio je na apostolskom saboru, gdje je zauzeo načelno stanovište, da neznabošci nijesu vezani mozajičkim zakonom. Podudara se dakle potpuno nauka ove dvojice apostola.

(23) Isp. 1 Mojs 15, 6.

Gl. 3. (1) Bila je židovska baštinjena mana nametati se za učitelje, pa zato opominje Jakov, da se okane toga nametanja za učiteljsko zvanje.

(2) Ovim riječima ne će Jakov reći, da je kršćanska savršenost već postignuta, ako se može jezik obuzdati.

taj je savršen čovjek; može zauzdati i sve tijelo.

3. Ako li konjma mećemo uzde u usta, da nam se pokoravaju, to sve tijelo njihovo ravnamo.

4. Gle, i lađe, iako su velike, i silni ih vjetrovi gone, okreću se malim kormilom, kudgod hoće volja kormilareva.

5. A tako je i jezik malen ud, a ipak čini silno s velikim stvarima. Gle, mala vatra, i koliku šumu sažeže!

*6. I jezik je vatra, svijet nepravde. Jezik je među našim udovima, koji kalja sve tijelo i pali kolo života našega, sam zapaljen od pakla.

7. Jer narav svih divljih životinja i ptica i gmazova i ostalih živina kroti se i ukroćena je bila od čovječje naravi,

8. A jezika nitko od ljudi ne može ukrotiti, to nemirno zlo, puno otrova smrtonosnoga.

9. Njim blagosivamo Boga i Oca, i njim kunemo ljude, koji su stvoreni na sliku Božju.

10. Iz istih usta izlazi blagoslov i kletva. Ne valja, braćo moja, da ovo tako biva.

11. Može li izvor iz istoga otvora točiti slatko i gorko?

12. Može li, braćo moja, smokva masline rađati ili trs smokve? Tako ne može slani izvor učiniti slatke vode.

13. Tko je među vama mudar i pametan? Neka pokaže dobrim življenjem djela svoja u krotkosti mudrosti!

14. Ako li imate gorku zavist i svađu u srcu svojemu, ne hvalite se i ne lažite na istinu!

15. Ovo nije mudrost, što silazi odozgo, nego zemaljska, putena, đavolska.

16. Jer gdje je zavist i svađa, ondje je nered i svako zlo djelo.

17. A mudrost odozgo jest najprije čista, onda mirotvorna, čedna, popustljiva, poslušna, puna milosrđa i dobrih plodova, nepristrana, nelicemjerna.

18. A plod pravde sije se u miru onima, koji mir čine.

GLAVA 4.

Plodovi pohlepe. Opomene.

*1. Otkuda ratovi i raspre među vama? Otkuda? Ako li ne od pohlepa vaših, koje se bore u vašim udima?

*2. Želite i nemate; ubijate i zavidite, i ne možete postići; borite se i vojujete, i nemate, jer ne molite.

3. Molite, i ne primate, jer zlo molite, da u nasladama svojim trošite.

*4. Preljubočinci, ne znate li, da je prijateljstvo ovoga svijeta neprijateljstvo Bogu? Tko dakle hoće da bude prijatelj svijetu, postaje neprijatelj Božji.

5. Ili mislite, da uzalud Pismo govori: Ljubomorno ljubi duh, koji u nama stanuje?

(6) **Jezik je malena, ali paklena vatra. On može čovječji život**, što se jednako dalje okreće, zapaliti i proždrijeti.

Gl. 4. (1) Pohlepe imaju svoje sjedište u udima, odakle izlaze da osvajaju.

(2) Zašto ljudi ne postižu što žele? Jer ne mole ili pravo ne mole. Možemo moliti Boga i za vremenita dobra, ali na pravi način: u nakani, da ćemo ih upotrebiti na slavu Božju.

(4) Odnos Boga prema njegovu narodu često se u Svetom Pismu predstavlja pod slikom ženidbene veze; zato se vjerolomstvo naroda uzima kao preljubočinstvo.

*6. A on daje veću milost, jer govori: »Bog se protivi oholima, a poniznima daje milost.«

*7. Pokorite se dakle Bogu, a protivite se đavlu, i pobjeći će od vas!

8. Približite se k Bogu, i on će se približiti k vama. Očistite ruke, grješnici, i čistite srca, vi ljudi s dvije duše!

9. Osjećajte svoju bijedu, tugujte i plačite; smijeh vaš neka se pretvori u plač, i radost u žalost!

10. Ponizite se pred Gospodinom, i uzvisit će vas.

11. Ne klevećite jedan drugoga, braćo, jer tko kleveće brata ili sudi brata svojega, kleveće zakon i sudi zakon. A ako zakon sudiš, nijesi izvršitelj zakona, nego sudac.

12. Jedan je zakonodavac i sudac, koji može spasiti i upropastiti. A ti tko si, da bližnjega sudiš?

13. Slušajte sad vi, koji govorite: »Danas ili sutra poći ćemo u ovaj i onaj grad, i provest ćemo ondje jednu godinu, i trgovat ćemo, i teći ćemo.«

14. Vi, koji ne znate, što će biti sutra. Jer sto je vaš život? Jer ste dim, koji se zamalo pokaže, i onda ga nestane.

15. Mjesto da govorite: »Ako Gospodin htjedne, živjet ćemo i učinit ćemo ovo ili ono.«

16. A sad se hvalite svojim hvalisanjem. Svaka je hvala takova zla.

17. Jer tko zna dobro činiti i ne čini, grijeh mu je.

GLAVA 5.

Teško nepravednim bogatašima! Strpljiv biti! Nauka o zakletvi i posljednjem pomazanju. Sv. ispovijeđ. Molitva.

*1. Hodite vi sad, bogati, plačite i jaučite za svoje nevolje, koje idu na vas!

2. Bogatstvo vaše istruhnu, i haljine vaše pojedoše moljci.

*3. Zlato vaše i srebro zarđa, rđa njihova bit će svjedočanstvo proti vama i izjest će tjelesa vaša kao oganj. Nagomilaste blago u posljednje dane.

4. Gle, plaća poslenika, koji su želi njive vaše, a vi ste im otkinuli, viče, i vika žetelaca dođe do ušiju Gospodina vojski.

*5. Raskošno živjeste na zemlji u nasladama, nahraniste srca svoja na dan zaklanja.

6. Osudiste, ubiste pravednika, i on vam se ne usprotivi.

7. Strpite se dakle, braćo, do dolaska Gospodinova! Gle, poljodjelac iščekuje dragocjenoga roda iz zemlje, i strpljivo čeka, dok ne primi dažd, rani i kasni.

8. Strpite se dakle i vi, i utvrdite srca svoja, jer se dolazak Gospodinov približi.

9. Ne uzdišite jedan na drugoga, braćo, da ne budete suđeni! Gle, sudac stoji na vratima.

10. Uzmite, braćo, za izgled, kako treba ustrajno i strpljivo podnositi nevolje, proroke, koji su govorili u ime Gospodnje!

---

(6) Isp. Prič 3, 34.

(7) Đavao može napadati, ali ne može nadvladati, ako mi ne ćemo.

Gl. 5. (1) Oštrim tonom (glasom) proroka Jakov predočuje bogatašima njihovu nevolju i njihove grjehote. Već vidi on nesreću, što dolazi na bogataše.

(3) Zemaljsko blago propada tvrdici bogatašu, ukoliko mu ništa ne koristi u onom životu, dapače podignut će tužbu proti njemu.

(5) Kao što se utovljena životinja još na dan zaklanja bezbrižno najede, tako se i bogataši naslađuju, sve dok ih ne stigne sud.

11. Gle, blažene nazivamo one, koji ustrajaše. Za strpljivost Jobovu čuli ste i svršetak ste Gospodnji vidjeli; jer je Gospodin vrlo milostiv i milosrdan.

12. A prije svega, braćo moja, ne kunite se, ni nebom ni zemljom, ni drugom kakvom zakletvom, nego neka vaš »da« bude »da«, i vaš »ne« bude »ne«, da ne padnete pod sud.

13. Trpi li tko među vama? Neka se moli! Je li tko veseo? Neka pjeva hvalu!

*14. Boluje li tko među vama? Neka dozove svećenike Crkve, i neka mole nad njim mažući ga uljem u ime Gospodnje!

15. I molitva vjere spasit će bolesnika, i podignut će ga Gospodin; i ako je učinio grijehe, oprostit će mu se.

16. Ispovijedajte dakle jedan drugome grijehe, i molite se jedan za drugoga, da ozdravite; jer mnogo može ustrajna molitva pravednoga.

17. Ilija je bio čovjek podvrgnut patnji kao i mi, i vruće se je molio, da ne bude dažda, i ne udari dažd na zemlji za tri godine i šest mjeseci.

18. I opet se je pomolio, i nebo dade dažd, i zemlja iznese rod svoj.

19. Braćo moja, ako tko od vas zaluta od istine, i obrati ga tko,

20. Neka zna, da će onaj, koji obrati grješnika s krivoga puta njegova, spasiti dušu njegovu od smrti i pokriti mnoštvo grijehâ.

(14—15) Bolesnicima preporučuje Apostol sakramenat posljednjega pomazanja. On opisuje točno vanjski znak: pomazanje uljem i molitvu, i trojako djelovanje milosti: ozdravljenje, olakšicu i oproštenje grijehâ. Ozdravljenje ne biva uvijek, nego samo onda, kada je korisno za duševno spasenje bolesnika; istotako se opraštaju grijesi u ovom sakramentu samo onda, ako se bolesnik nije mogao već prije očistiti primanjem sakramenta pokore. A redovito je, da sakramenat posljednjega pomazanja, ako se primi dostojno, pruža bolesniku olakšicu i daje mu jakost, da strpljivo podnosi svoju bolest. — Takvo djelovanje može posljednje pomazanje samo onda imati, ako je ono ustanovljeno od Krista kao sakramenat. Zato kaže Apostol, da se sakramenat posljednjega pomazanja mora dijeliti »u ime«, t. j. po nalogu Gospodnjem.

PRVA PETROVA POSLANICA

1. Život svetoga Simona Petra, prvaka apostolâ (Mt 16, 16 sl.) i poglavara stada Kristova (Iv 21, 13 sl.), uglavnom se opisuje u svetim Evanđeljima i u Djelima Apostolskim (Iv 1,40—42; Mt 4, 18—20; Lk 5, 1 sl.; Mt 26, 37; Iv 6, 68. 69; Mt 16, 21 sl.; 17, 24—26; Iv 13, 1—10; Mt 26; Iv 18, 20. 21; Dap gl. 1—12, 15). Još za života Isusova zauzimao je Petar prvo mjesto među apostolima. Iza uskrsnuća predao mu je Spasitelj najvišu vlast nad svojom Crkvom. I tu je vlast počeo Petar izvršivati odmah iza uzašašća Isusova. Djelovao je najprije u Jeruzalemu i Palestini, kasnije u Rimu, kamo je po svoj prilici pošao poslije čudesnoga oslobođenja iz tamnice u Jeruzalemu. Ipak nije još ostao stalno u Rimu, jer je bio na apostolskom saboru u Jeruzalemu (Dap 15), i zatim je kratko vrijeme boravio u Antiohiji (Gal 2, 11—14). Na svu priliku došao je u Rim godine 42., gdje je osnovao svoje sjedište kao poglavar Crkve. 25 godina kasnije, na isti dan kao sv. Pavao, godine 67. podnio je mučeničku smrt u vrijeme cara Nerona.

2. Prva poslanica apostola Petra pisana je u Rimu (u »Babilonu«; 5, 13) oko 64. godine. Poslanica je upravljena kršćanskim općinama u Pontu, Galaciji, Kapadociji, Aziji i Bitiniji. Progon kršćana, što ga je bio započeo car Neron u Rimu, prešao je i u rimske pokrajine, osobito u Malu Aziju, gdje su bili kršćani, kao i u Rimu, najokrutnije pljačkani i zlostavljani. U tom teškom progonu i stradanju gledao je Petar da utješi tamošnje kršćane, da ih obodri i potakne na postojanost i stalnost u vjeri. Nad onima, koji pate i stradaju, lebdi Duh Sveti. Nestat će stradanja, a velika nagrada čeka nas iza bijede na ovome svijetu, gdje smo samo stranci i putnici.

3. Istinitost prve Petrove poslanice dokazuju već najstariji Oci. Slika, koju nam daju povijesne knjige Novoga Zavjeta o osobi apostola Petra, potpuno se podudara sa slikom, koju nam daje poslanica o svojemu piscu. Iste nauke i misli, što su po Djelima Apostolskim vlastite poglavaru apostolskom, nalaze se i u prvoj Petrovoj poslanici. I pisac podsjeća više puta na govore i doživljaje Isusove, te se vidi, da im je bio svjedok.

PRVA POSLANICA SV. PETRA APOSTOLA

GLAVA 1.

Budite sveti!

1. Petar, apostol Isusa Krista, izabranim došljacima, rasijanim po Pontu, Galaciji, Kapadociji, Aziji i Bitiniji;

*2. Po predznanju Boga Oca, posvećenjem Duha, na pokornost i škropljenje krvlju Isusa Krista: Milost vam i mir u punini!

3. Blagosloven Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista, koji nas po velikom milosrđu svome preporodi za živu nadu uskrsnućem Isusa Krista od mrtvih,

*4. Za baštinu neraspadljivu i neokaljanu i neuvelu, sačuvanu na nebesima za vas,

5. Koje čuva po vjeri sila Božja za spasenje, pripravljeno da se objavi u posljednje vrijeme.

*6. U njemu ćete se radovati, iako ste sad malo, ako je potrebno, rastuženi različnim kušnjama,

7. Da se kušnja vaše vjere, mnogo dragocjenija od zlata raspadljivoga, koje se kuša ognjem, nađe na hvalu i slavu i čast u dan objavljenja Isusa Krista,

*8. Kojega, a da ga ne vidjeste, ljubite, u kojega, iako ga ne gledate, vjerujete; a jer vjerujete, radovat ćete se radošću neiskazanom i proslavljenom,

9. Kad postignete cilj svoje vjere, spasenje duša.

*10. I to su spasenje tražili i ispitivali proroci, koji su prorokovali za vašu milost,

11. Ispitujući, na koje ili na kakovo vrijeme pokazuje Duh Kristov u njima, unaprijed svjedočeći za Kristove muke i za slave po tome,

---

Gl. 1. (2) U ovom je retku izrečeno otajstvo Presvetoga Trojstva. Bog Otac od vijeka je izabrao kršćane za vjeru (pokornost); Sin je u vremenu svojom krvlju osnovao novi zavjet milosti; Duh Sveti dao je kršćanima posvećenje.

(4) Abrahamu i njegovim potomcima Obećana zemlja bila je oduvijek slika punine dobara, što će ih dobiti djeca Božja.

(6) Sadašnji dani života kao da su u protuslovlju s budućim blaženstvom; ali kršćana ne pogodi ništa bez volje Božje; i sve te kušnje traju samo kratko vrijeme. Patnje i stradanja zovu se zato kušnje, jer se po njima stavlja na kušnju naša vjera.

(8) U ovom se retku nalaze po prvi put kod apostolskoga prvaka tri bogoslovske kreposti zajedno: nada indirektno (neupravno) u »radovanju radošću neiskazanom i proslavljenom«; direktno (upravno) se spominje u r. 3.; obadvije se druge kreposti spominju izrijekom.

(10—12) Tako je velika slava milosti otkupljenja Kristova, da je ona bila predmet čežnji i ispitivanju za proroke; pa i za same anđele bila je privlačna i nedohitna tajna. Isto, što su prorokovali proroci, nalazi se u evanđelju; isti Duh, koji je prosvjetljivao proroke, prosvjetljuje i učitelje Crkve. Stari i Novi Zavjet jesu jedno.

12. Kojima se je objavilo, da nijesu sebi, nego vama služili ovim, što vam se je sad javilo po onima, koji su vam propovijedali evanđelje u Duhu Svetome, poslanom s neba, u koje anđeli žele da zarone.
*13. Zato opasavši bedra svojega uma, budite trijezni i zacijelo se nadajte milosti, koja vam se pruža u otkrivenju Isusa Krista.
14. Kao djeca posluha, ne vladajući se po pređašnjim željama u svojemu neznanju,
15. Nego po primjeru Sveca, koji vas je pozvao, i sami budite sveti u svemu življenju;
*16. Jer je pisano: »Budite sveti, jer sam ja svet!«
17. I ako zovete Ocem onoga, koji, ne gledajući tko je tko, sudi svakome po djelu, provodite vrijeme svojega življenja u strahu,
18. Znajući, da nijeste otkupljeni raspadljivim srebrom ili zlatom iz grješnoga svojega življenja, koje vam je predano od otaca,
19. Nego skupocjenom krvlju Krista kao nedužna i neokaljana janjeta,
20. Koji je preodređen prije postanja svijeta, a javio se u posljednja vremena poradi vas,
*21. Koji po njemu vjerujete u Boga, koji ga uskrisi od mrtvih, i dade mu slavu, da vaša vjera i nada bude u Boga.
22. Očistite duše svoje u poslušnosti istine za bratsku ljubav bez pretvaranja, od čista srca ljubite svesrdno jedan drugoga;
23. Jer ste preporođeni ne od sjemena, koje truhne, nego od onoga, koje ne truhne, riječju živoga Boga, koja ostaje [do vijeka].
*24. Jer je »svako tijelo kao trava, svaka slava njegova kao cviet trave; osuši se trava, i cvijet [njezin] otpadne,
25. Ali riječ Gospodnja ostaje do vijeka.« A ovo je riječ, što je kao evanđelje navieštena vama.

GLAVA 2.

Za stopama Kristovim!

1. Odbacite dakle svaku zlobu i svako lukavstvo, licemjerstvo i zavist i svako klevetanje,
*2. I želite kao novorođena djeca duhovnoga, čistoga mlijeka, da po njemu uzrastete za spasenje,
3. Jer okusiste, kako je dobrostiv Gospodin.
*4. Pristupite k njemu, kamenu živome, koji je, istina, od ljudi odbačen, ali je od Boga izabran i čašćen,
5. I sami se kao živo kamenje uzidajte kao duhovni hram za svećeništvo sveto, da prinosite žrtve duhovne, koje su ugodne Bogu po Isusu Kristu.
6. Zato stoji u Pismu: »Evo stavljam na Sionu kamen ugaoni, izabrani, dragocjeni, i tko vjeruje u njega, ne će se posramiti.«

(13) »Opasavši bedra svojega uma« jest slika duhovne spremnosti i jakosti.
(16) Isp. 3 Mojs 11, 44.
(21) Uskrsnuće i proslava Krista jest jamstvo i zalog našega vlastitog uskrsnuća i naše proslave. Tako je vjera u Boga ujedno i nada čvrsto utemeljena na Bogu.
(24) Isp. Iz 40, 6—8.
Gl. 2. (2) Ovdje mlijeko znači svu koliku kršćansku istinu. Drukčije 1 Kor 3, 2; Hebr 5, 12.
(4—5) Opomenu, da sve više rastu u milosti i u istini kršćanstva, objašnjava i potkrepljuje Apostol, kad pokazuje na to, kako kršćani vjernim pristajanjem uz Krista, taj živi kamen, i sami se kao živo kamenje uziđuju u duhovni hram i sveto svećeništvo.

*7. Vama dakle, koji vjerujete, čast je, a onima, koji ne vjeruju, kamen, koji odbaciše graditelji, koji postade kamen ugaoni, i kamen spoticanja, i stijena sablazni,

8. Na koji se spotiču, jer ne vjeruju riječi, na što su i određeni.

*9. A vi ste rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti narod, puk dobitka, da objavite kreposti onoga, koji vas pozva iz tame k divnome svijetlu svojemu;

*10. Koji nekad nijeste bili puk, a sad ste puk Božji, koji nijeste bili pomilovani, a sad ste pomilovani.

11. Ljubljeni, opominjem vas kao došljake i putnike, da se uzdržite od tjelesnih želja, koje vojuju na dušu,

12. Vladajući se dobro među neznabošcima, da bi za ono, što vas kleveću kao zločince, vidjevši vaša dobra djela, slavili Boga u dan pohođenja.

13. Budite dakle pokorni svakoj uredbi čovječjoj radi Gospodina: bilo kralju kao vrhovnom poglavaru,

14. Bilo namjesnicima, kao onima, koje on šalje, da kazne zločince, a pohvale dobre;

15. Jer je tako volja Božja, da dobrim djelima ušutkate neznanje bezumnih ljudi,

*16. Kao slobodni, a ne da biste imali slobodu za pokrivač pakosti, nego kao sluge Božje.

17. Sve poštujte, braću ljubite, Boga se bojte, kralja štujte!

18. Sluge, budite pokorni sa svim strahom gospodarima, nesamo dobrima, nego i zlima!

19. Jer je ovo ugodno, ako tko iz savjesnosti prema Bogu podnosi protivštine, kad trpi na pravdi.

20. Jer kakva je slava, ako radi prestupaka podnosite kazne? Ali ako dobro činite i pritom strpljivo trpite, to je ugodno pred Bogom.

21. Jer ste na to pozvani, jer je i Krist trpio za nas i ostavio vam primjer, da idete za stopama njegovim;

*22. »On, koji ne učini grijeha, i u čijim se ustima ne nađe prijevara,«

*23. Koji nije vratio psovkom, kad su ga psovali, nije prijetio, kad je trpio, nego se je prepustio onome, koji ga je nepravedno osudio;

24. Koji je grijehe naše sam na tijelu svojemu iznio na drvo, da grijesima umremo i pravdi da živimo, čijim se ranama iscijeliste.

25. Jer ste bili kao izgubljene ovce, ali sad se obratiste k pastiru i biskupu duša svojih.

(7) Isp. Ps 118 [117], 22.

(9) U mnogo višoj mjeri nego Židovi (2 Mojs 19, 6) tvore kršćani »kraljevsko svećenstvo«, jer oni prinose Bogu Gospodinu duhovne žrtve po Kristu kao svojemu velikom svećeniku (r. 5.) i učestvuju osobito u nebu na Kristovoj kraljevskoj moći i slavi. Ali kao što izraelski narod nije imao sav takovu svećeničku čast, da bi suvišan bio jedan posebni svećenički stalež, tako ni Apostol ne će ovdje reći, da su svi kršćani svećenici u pravom smislu; inače bi se i izraz »kraljevsko« morao u tom smislu razumjeti, da su svi kršćani kraljevi, i da ne treba pravoga kralja.

(10) Kao neznabošci bili su daleko od Boga. Sad su postali puk Božji.

(16) Kršćanska sloboda ne odrešuje od poslušnosti prema državnim i ćudorednim zakonima, nego uključuje u sebe kao službu Božju uprav ovu poslušnost.

(22) Isp. Iz 53, 9.

(23) U grčkom je govor o pravednom sucu (Bogu), kojemu se je trpeći Spasitelj utješen prepustio; u latinskom je govor o nepravednom sucu (Pilatu).

GLAVA 3.

Ponašanje vjernikâ u sadašnjem progonu.

*1. Tako i žene neka budu pokorne svojim muževima, da i oni, koji možda ne vjeruju riječi, budu predobiveni ponašanjem žena bez riječi,

2. Kad vide čisto življenje vaše sa strahom.

3. Nakit ženâ neka ne bude vanjski u pletenju kose ili u udaranju zlata ili u sjajnim haljinama,

4. Nego sakriveni čovjek srca u neprolaznosti tihoga i krotkoga duha, koji je pred Bogom dragocjen.

5. Jer su se tako kitile nekada i svete žene, koje su se uzdale u Boga i pokoravale se svojim muževima.

6. Tako je slušala Sara Abrahama i zvala ga gospodarom, kojoj ste vi kćeri, ako činite dobro i ne gubite srčanosti ni pred kojom protivštinom.

7. Tako i vi, muževi, živite u razboritost zajedno sa ženskom čeljadi kao sa slabijim spolom, iskazujući im štovanje kao onima, koje su također subaštinice milosti života, da se ne zapriječe molitve vaše.

8. A najposlije budite svi složni, milostivi, bratoljubivi, milosrdni, ponizni;

9. Ne vraćajte zla za zlo, ni psovke za psovku, nego nasuprot blagosivajte, jer ste na to pozvani, da baštinite blagoslov.

*10. Jer »tko ljubi život i hoće da vidi dane dobre, neka susteže jezik svoj od zla, i usne svoje, da ne govore prijevare!

11. Neka se ukloni od zla i neka čini dobro; neka traži mir i neka hrli za njim!

12. Jer su oči Gospodinove upravljene na pravednike, i uši njegove slušaju molitvu njihovu, a lice je Gospodinovo proti onima, koji zlo čine.«

13. I tko da vam naudi, ako revnujete za dobro?

14. Ali ako i trpite poradi pravde, blaženi ste! Ne dajte se od njih zastrašiti niti uznemiriti.

15. Držite samo Krista, Gospodina, sveto u srcima svojim! Budite uvijek spremni na odgovor svakome, koji od vas zatraži račun o nadi, koja je u vama;

*16. Ali s krotkošću i strahom imajući dobru savjest, da se oni, koji kleveću vaše dobro življenje u Kristu, posrame u onome, u čemu vas kude.

17. Jer je bolje, ako hoće volja Božja, da trpite poradi dobrih djela, negoli poradi zlih.

18. Jer je i Krist jedamput za grijehe [naše] umro, pravedan za nepravedne, da nas privede k Bogu, ubijen doduše tijelom, ali oživljen Duhom.

*19. U njemu je sišao i propovijedao duhovima, koji su bili u tamnici,

---

Gl. 3. (1) Riječi i primjeri potrebni su i uspješni.

(10) Isp. Ps 34 [33], 13—17.

(16) U blagosti i u svijesti istine i sa željom, da uvjerite, a ne s oholim samopouzdanjem i u prkosu, nego sa strahom pred Bogom, čiju stvar zastupate, i koji je sve iz milosti udijelio, i sa štovanjem pred ljudima.

(19) Ovdje imamo biblijsku podlogu za članak vjere: »Sišao nad pakao«. Duša Kristova iza njegove smrti sišla je u podzemni svijet (pretpakao) i navijestila je pravednicima Staroga Zavjeta radosnu vijest, da je sad izvršeno njihovo otkupljenje, i nebo da je otvoreno. Među ovim pravednicima bili su i oni, koji su u dane Noine bili nevjerni, ali su činili pokoru.

20. Koji su nekada bili nevjerni, kad su se u dane Noine oslanjali na dugotrpnost Božju, dok se je gradio kovčeg, u kojem se malo, to jest, osam duša, spasilo vodom.

*21. Slično i vas sada spasava krštenje, koje nije pranje tjelesne nečistoće, nego molitva k Bogu za dobru savjest po uskrsnuću Isusa Krista,

*22. Koji je, otišavši na nebo, s desne strane Bogu, gdje mu se pokoravaju anđeli i vlasti i sile.

GLAVA 4.

Naša smrt s Kristom. Sud Božji.

*1. Kad je dakle Krist trpio tijelom, i vi se naoružajte istim mišljenjem; jer koji je trpio tijelom, prestao je da griješi;

2. Da preostalo vrijeme zemaljskoga života ne živi više željama čovječjim, nego volji Božjoj.

3. Jer je dosta, da ste prošlo vrijeme činili volju neznabožaca, živeći u razuzdanosti, požudama, pijanstvu, raspuštenim gozbama, pijankama i zločinačkom idolopoklonstvu.

4. Zato se čude, što vi ne trčite s njima u iste divlje razuzdanosti, i grde vas.

5. Ali će oni dati račun onome, koji stoji spreman da sudi žive i mrtve.

*6. Jer zato se i mrtvima propovijedalo evanđelje, da budu suđeni kao ljudi tijelom, a po Bogu da žive Duhom.

*7. A svemu se je kraj približio. Budite dakle mudri i budni u molitvama!

*8. A prije svega imajte neprestanu ljubav među sobom, jer ljubav pokriva mnoštvo grijehâ!

9. Budite gostoljubivi među sobom bez mrmljanja!

10. Poslužujte jedan drugoga, svaki darom, koji je primio, kao dobri upravitelji različne milosti Božje.

11. Ako tko govori, [neka govori] kao riječi Božje; ako tko služi [neka služi] kao po jakosti, koju Bog daje, da se u svemu slavi Bog po Isusu Kristu, kome je slava i vlast u vijeke vijekova! Amen.

12. Ljubljeni, ne čudite se vatri, koja vas stiže za kušanje vaše, kao da vam se što neobično događa,

13. Nego se radujte, što ste dionici muka Kristovih, da biste se radovali i veselili, kad se objavi slava njegova!

---

(21) Voda, što je nosila kovčeg i stim spasila Nou i njegove od tjelesne smrti, jest slika krsne vode, koju je Bog učinio nosilicom milosti otkupljenja. Kao što su se ljudi u vrijeme Noino mogli spasiti samo kovčegom, tako sada samo krštenjem. — »Po uskrsnuću Isusa Krista«: Isusovo uskrsnuće jest kruna i svršetak djela otkupljenja.

(22) Vulgata umeće u ovaj redak iza »s desne strane Bogu«: »pošto je progutao smrt, da bismo postali baštinici života vječnoga« (»deglutiens mortem, ut vitae aeternae heredes efficeremur«).

Gl. 4. (1) Jer je Krist tijelom, t. j. po smrtnoj naravi, umro, to se imaju i kršćani sprijateljiti s tom mišlju, da su umrli duhovnim načinom tijelu, t. j. naravi grijehom pokvarenoj.

(6) I mrtvi mogu biti suđeni i bivaju suđeni. Jer i njima se je propovijedalo evanđelje, kad su još živjeli, da iza tjelesne smrti prime novi, doista božanski život.

(7) Razdoblje, u koje je svijet stupio pojavom Krista, jest posljednje. S njim se je dakle približio svršetak svijeta. Ali kako će dugo trajati ovo razdoblje, nije Bog objavio (isp. Mt 24, 36; Mk 13, 22).

(8) Mržnja iznosi na vidjelo pogrješke drugih; ljubav ih blago pokriva.

14. Ako vas grde poradi imena Kristova, blago vama, jer čast i slava i sila Božja i Duh njegov počiva na vama!
15. A nitko od vas neka ne trpi kao krvnik ili tat ili zločinac ili kao onaj, koji teži za tuđim dobrom!
16. Ako li kao kršćanin, neka se ne stidi, nego neka slavi Boga u ovom imenu!
*17. Jer je vrijeme, da počne sud od kuće Božje. Ako li najprije od nas, kakav li će biti konac onima, koji se ne pokoravaju evanđelju Božjemu?
18. I ako se pravednik jedva spasi, gdje će se bezbožnik i grješnik pokazati?
19. Zato i koji trpe po volji Božjoj, neka preporučuju vjernome Stvoritelju duše svoje dobrim djelima!

GLAVA 5.

Opomene starješinama i vjernicima.

1. Starješine dakle, koje su među vama, opominjem, koji sam i sam starješina i svjedok Kristovih muka, a koji sam i dionik slave, koja se ima otkriti:
2. Pasite stado Božje, koje vam je povjereno, i nadgledajte ga ne silom, nego dragovoljno, kako Bog hoće, niti radi niskoga dobitka, nego iz dobra srca;
3. Niti kao da gospodujete općinama, nego kao oni, koji su izgledi stadu od srca.
4. I kad se javi vrhovni pastir, primit ćete neuveli vijenac slave.
5. Tako, vi mlađi, pokoravajte se starješinama! A svi budite proniknuti poniznošću međusobnom, jer se Bog oholima protivi, a poniznima daje milost.
6. Ponizite se dakle pod silnu ruku Božju, da vas povisi u vrijeme [pohoda]!
7. I svu svoju brigu bacite na njega, jer se on brine za vas!
8. Budite trijezni i bdijte, jer protivnik vaš, đavao, kao lav ričući obilazi i traži, koga da proždere.
9. Njemu se oduprite tvrdi u vjeri i znajte, da iste muke podnose vaša braća u svijetu!
*10. A Bog svake milosti, koji vas pozva na vječnu svoju slavu u Kristu Isusu, on će vas, iza malo muke, usavršiti, okrijepiti, utvrditi.
11. Njemu [slava i] vlast u vijeke [vijekova]! Amen.
*12. Po Silvanu, vjernom bratu, kao što mislim, napisah vam ukratko, da vas opomenem i uvjerim, da je ovo prava milost Božja, u kojoj stojite.
*13. Pozdravlja vas s vama izabrana općina u Babilonu i Marko, sin moj.
14. Pozdravite jedan drugoga cjelivom ljubavi! Mir vam svima, koji ste u Kristu [Isusu]! [Amen.]

(17—18) **Po odluci Božjoj ima sud početi kod kršćana.** Na svojim vlastitim mukama i kaznama imaju oni spoznati, kako će istom biti strahovit i užasan sud za nevjernike i bezbožnike. Sud, koji je za dobre očišćenje, za grješnike je upropašćenje.

Gl. 5. (10) Koji je kršćane pozvao svojom milošću, on će istotako svojom milošću dovršiti dobro djelo. — Vulgata ima: »koji nas pozva« (»qui vocavit nos«).

(12) Silvan ili Sila pratio je apostola Pavla na njegovu drugom misijskom putovanju i osnovao je s njim velik broj općina, kojima je upravljena ova poslanica.

(13) »S vama izabrana općina u Babilonu« jest rimska kršćanska općina. — Marko jest pisac drugoga Evanđelja. »Sin moj«, učenik moj, a na svu priliku priveden k vjeri od sv. Petra.

DRUGA PETROVA POSLANICA

1. Druga Petrova poslanica, kojoj je pisac »Simon Petar, sluga i apostol Isusa Krista« (1, 1), upravljena je »onima, koji su postigli s nama jednaku dragocjenu vjeru«, a to su po 3, 1 one iste maloazijske općine, kojima je upravljena prva Petrova poslanica.

2. Apostol Petar predosjeća svoju skoru smrt, a to mu je, kaže, i objavio Krist (1, 14), pa šalje spomenutim općinama svoje posljednje opomene: neka se čuvaju lažnih učitelja, koji im propovijedaju neku lažnu nauku anđeosku, i koji potkopavaju među njima kršćansku stegu i ćudorednost, i koji niječu ponovni dolazak Kristov. Ovi opasni i drski lažni učitelji, koji su povod ovoj Petrovoj poslanici, ne će izbjeći strogome sudu Božjemu; »dovodit će sami sebi brzu propast« (2, 1).

3. U ovoj poslanici izbijaju lijepe vlastitosti Petrove: on je očevidac preobraženja Kristova na svetoj gori (1, 18), pa zna, da ga čeka slava nebeska; on naziva Pavla »ljubljenim bratom svojim« (3, 15) i toplo preporučuje njegove poslanice; on jednako naziva Krista našim Bogom, Gospodinom i Spasiteljem; on je u svakoj svojoj riječi blag i ozbiljan kao pravi otac kršćanstva.

4. Vrijeme i mjesto sastavka druge Petrove poslanice kazuje nam sama poslanica. Sveti Petar stoji uoči svoje smrti, i jer je on mučeničkom smrću umro u Rimu, to je ova poslanica napisana u posljednje vrijeme sužanjstva Apostolova (66—67) u Rimu.

DRUGA POSLANICA SV. PETRA APOSTOLA

GLAVA 1.

Veličina Kristovih dobara i čvrstoća kršćanske vjere.

*1. Simon Petar, sluga i apostol Isusa Krista, onima, koji su postigli s nama jednaku dragocjenu vjeru u pravdi našega Boga i Spasitelja Isusa Krista:

2. Milost vam i mir u obilju poznavanjem Boga i Isusa, Gospodina našega!

3. Božanstvena sila njegova darovala nam je sve, što služi za život i pobožnost, poznavanjem onoga, koji nas pozva slavom i moći.

*4. Po tom nam je dao dragocjena i najveća obećanja, da po njima budete dionici božanske naravi, jer ste utekli od pogubne požude svijeta.

5. I zato iz sve snage poradite, da pokažete u vjeri svojoj krepost, a u kreposti poznanje,

6. A u poznanju uzdržljivost, a u uzdržljivosti strpljivost, a u strpljivosti pobožnost,

*7. A u pobožnosti ljubav bratsku, a u ljubavi bratskoj ljubav Božju.

8. Jer ako je ovo u vama i množi se, ne će vas ostaviti besposlene i bez ploda za poznanje našega Gospodina Isusa Krista.

9. Jer tko nema ovoga, slijep je i rukom pipa, i zaboravio je očišćenje od starih svojih grijeha.

10. Zato, braćo, postarajte se još većma, da svoj poziv i izbor utvrdite [dobrim djelima]; jer čineći ovo ne ćete pasti nikada.

11. Jer će vam se tako obilno dopustiti ulaz u vječno kraljevstvo našega Gospodina i Spasitelja Isusa Krista.

12. Zato ću vas uvijek podsjećati na ovo, premda znate i utvrđeni ste u ovoj istini.

*13. Ali smatram da sam dužan, dok sam god u ovom šatoru, da vas budim opominjanjem;

14. Znajući, da će se doskora porušiti moj šator, kao što mi javi i naš Gospodin Isus Krist.

15. A revno ću nastojati, da se vi uvijek i poslije smrti moje sjećate toga.

16. Jer vam ne javismo sile i dolaska našega Gospodina Isusa Kri-

---

Gl. 1. (1) Simon, ili po boljem čitanju Simeon; Simon je oblik grčki, Simeon je oblik hebrejski. — Vjera je dar milosti Božje, koji se daje svima ljudima bez vlastite zasluge pomoću »pravde Kristove«, t. j. pomoću milosti otkupljenja, koju je zaslužio Krist.

(4) Po vjeri postajemo dionici božanskoga poznanja; po ljubavi postajemo dionici božanskoga života; sva nam se duša kao obnavlja po sličnosti Božjoj.

(7) Kao što vjera u početku, tako ljubav na svršetku zauzima posebno mjesto: vjera je podloga i korijen, ljubav je kruna i završetak.

(13—14) Šator je slika čovječjega tijela (isp. 2 Kor 5, 1).

sta po bajkama mudro izmišljenim, nego smo sami vidjeli slavu njegovu.

*17. Jer je on primio od Boga Oca čast i slavu, kad siđe k njemu od uzvišene slave ovaj glas: »Ovo je Sin moj ljubljeni, koji je po mojoj volji [njega slušajte].«

18. I ovaj smo glas mi čuli gdje siđe s neba, kad smo bili s njim na svetoj gori.

*19. I tako nam je sad čvršća proročka riječ, i dobro činite, što pazite na nju kao na svjetiljku, koja svijetli u tamnome mjestu, dok dan ne osvane, i danica se ne pomoli u srcima vašim.

*20. A ovo najprije znajte, da se nijedno proroštvo Pisma ne smije tumačiti na svoju ruku.

21. Jer nikad nije bilo proroštvo javljeno po volji čovječjoj, nego su ponukani od Duha Svetoga govorili sveti Božji ljudi.

GLAVA 2.

Čuvati se lažnih učitelja!

*1. A bilo je i lažnih proroka u narodu, kao što će i među vama biti lažnih učitelja, koji će unijeti pogubna krivovjerja i zatajiti Gospodina, koji ih iskupi, i dovodit će tako sebi brzu propast.

2. I mnogi će poći za njihovom razuzdanošću, i po njima će se huliti na put istine.

3. I u lakomstvu tražit će od vas dobitak izmišljenim riječima. Već odavno stoji čvrsto za njih sud kazneni. Propast njihova ne drijema.

4. Jer Bog nije poštedio ni anđela, koji sagriješiše, nego ih je strovalio u pakao, i predao ih u mračnu tamnicu, da se čuvaju za sud.

5. I staroga svijeta nije poštedio. Samo je Nou, propovjednika pravde, spasio sa sedam još drugih, kad je naveo potop na svijet bezbožnikâ.

(17) Preobraženje Isusovo bilo je slika slave Gospodnje u nebu i ujedno sa svjedočanstvom Očevim jasan dokaz za to, da je Krist vječni Sin Božji i kao takav ima moć da dođe na sud kao Sudac živih i mrtvih. — Vulgata dodaje: »Njega slušajte!« (»ipsum audite!«) po Mt 17, 5.

(19) Slava, u kojoj su apostoli gledali Krista za njegova preobraženja, uvjerava ih, da će on jedamput doći u slavi. O tom ih uvjeravaju i starozavjetna proroštva, koja govore o moći i slavi Mesijinoj.

(20—21) Čovječje znanje i čovječja volja ne mogu javljati budućnosti. Samo ljudi prosvijetljeni i nadahnuti Duhom Svetim mogli su proricati.

Gl. 2. (1—22) Kao što su već u Starom Zavjetu ustajali lažni proroci, tako gledaju i u Novom Zavjetu lažni učitelji da odvrate vjernike od prave vjere i od kršćanskog života. Oni uče lažno o Kristovoj osobi i niječu njegovu božansku čast. Oni žive razuzdano i navode kršćane na razuzdanost. Oni gledaju da se svojim lažnim govorima obogate na vjernicima. Ove lažne učitelje stići će kazna Božja, kao što je stigla i otpale anđele i suvremenike Noine ili bezbožne gradove Sodomu i Gomoru. A pravednici ne će propasti sa zlima, nego će biti spašeni sa svojima kao Noa i Lot. Kao što se je Balaam, željan novaca, odazvao medijanskom kralju Balaku, da prokune Izraelce, premda je znao, da ih je Bog blagoslovio, pa je morao biti opomenut od svojega živinčeta (4 Mojs 22, 5 sl.), tako i lažni učitelji, željni novaca i dobitka, iskrivljuju pravu vjeru. Lažni se učitelji okreću najviše oko novoobraćenih kršćana, koji još nijesu utvrđeni u vjeri. Pod izlikom slobode zavode ih u nećudorednost i opakost. Upadnu li novoobraćenici opet u neznaboštvo, postanu gori, nego što su bili prije svojega obraćenja.

(2) Put istine jest kršćanstvo (isp. Dap 9, 2; 19, 9. 23). Razuzdanost lažnih učitelja i zavedenih daju kršćanima povod, da okrivljuju kršćansku vjeru, a to je već znak otpada od nje.

6. I gradove Sodomu i Gomoru osudio je na propast i spalio, i tako je postavio primjer budućim bezbožnicima.

7. Samo je izbavio pravednoga Lota, koji morade teško da prepati pod neobuzdanim življenjem bezakonikâ.

8. Jer pravednik, koji je stanovao među njima, gledao je i slušao bezbožna djela, i to je dan na dan zadavalo muke pravednoj duši njegovoj.

*9. Tako zna Gospodin pobožne izbaviti iz kušnje, a bezbožne, da ih kazni, sačuvati za dan suda,

10. A osobito one, koji idu za tjelesnim željama nečistoće, i preziru veličanstvo Gospodina, i drski su i tvrdoglavi, i ne piršću huleći na nosioce slave,

11. Dok anđeli, koji veću snagu i silu imaju, ne izgovaraju na njih pred Gospodinom hulnoga suda.

*12. A oni kao nerazumne životinje, koje su od prirode stvorene, da se hvataju i ubijaju, hule na ono, što ne razumiju, i propast će kao one,

13. I primit će plaću nepravde. Oni misle, da je sva slast častiti se svaki dan; oni su sramota i gnusoba, koji se hrane svojim prijevarama, kad se goste s vama.

14. Njihove su oči pune preljubočinstva i svagda sklone na grijeh. Mame neutvrđene duše, imaju srce naučeno lakomstvu, djeca su kletve.

15. Ostaviše pravi put, zalutaše i pođoše putem Balaama, sina Beorova, koji je volio nepravednu plaću;

*16. Ali je primio ukor za svoje bezakonje: nijema živina progovori glasom čovječjim i spriječi bezumlje prorokovo.

*17. Ovo su izvori bez vode, tmasti oblaci, koje progoni bura, za koje se čuva tama najdublja.

18. Jer govore ohole i prazne riječi, i mame tjelesnim željama i razuzdanošću one ljude, koji se odskora ukloniše od onih, što žive u zabludi.

19. Obećavaju im slobodu, a sami su robovi propasti, jer koga tko nadvlada, onaj mu i robuje.

20. Jer ako se oni, koji su odbjegli od nečistoće svijeta poznanjem našega Gospodina i Spasitelja Isusa Krista, opet zapletu i budu nadvladani, bude im posljednje gore od prvoga.

21. Jer im je bilo bolje, da nijesu upoznali puta pravde, negoli kad su upoznali, da se opet odvrate od predane im svete zapovijedi.

22. Jer im se dogodi istinita poslovica: »Pas se povraća na

(9) Bezbožni su bili zli anđeli i stanovnici Sodome i Gomore, a sad su bezbožni i pogubni lažni učitelji.

(12) Oni, koji se sami uznose nad svijet duhova, ne stoje ni na stepenu ljudi, nego su spali do životinja.

(16) Bezakonje Balaamovo bilo je u tome, što je Balaam namjeravao poradi plaće kleti narod izraelski, premda mu je Bog bio to zabranio (isp. 4 Mojs 22).

(17) Lažni učitelji varaju ljude kao izvori, u kojima nema vode, i kao oblaci, koji ne daju dažda.

(21) Put pravde jest kršćanstvo; sveta zapovijed jest kršćanski ćudoredni zakon.

svoju bljuvotinju« i: »svinja, koja se okupala, opet se valja u kaljuži.«

GLAVA 3.

Nauke lažnih učitelja.

1. Ljubljeni, ovo je već druga poslanica, što vam je pišem, da opomenama uzbudim vaše čisto mišljenje;

*2. Da se spominjete riječi, koje su naprijed kazali sveti proroci, i zapovijedi Gospodina i Spasitelja [predanih vam] od apostola vaših.

3. I ovo znajte najprije, da će u posljednje dane doći rugači s varkom, koji će živjeti po svojim vlastitim pohotama

*4. I govoriti: »Gdje je obećanje dolaska njegova? Jer otkako oci usnuše, sve stoji tako, kako je bilo od početka stvorenja.«

5. Jer naumice ne će da znadu, da su nebesa bila već odavna, i da je zemlja iz vode i po vodi postala riječju Božjom.

*6. Zato tadašnji svijet bi vodom potopljen i propade.

7. A sadašnja nebesa i zemlja tom istom riječi zadržana su i čuvaju se za oganj na dan suda i propasti bezbožnih ljudi.

*8. Ali ovo, ljubljeni, da vam ne bude nepoznato, da je jedan dan pred Gospodinom kao tisuća godina, i tisuća godina kao jedan dan.

9. Ne kasni Gospodin s obećanjem svojim, kao što neki misle, nego vas strpljivo trpi, jer ne će da se tko izgubi, nego svi da se pokaju.

10. Ali će doći dan Gospodnji kao tat, u koji će nebesa s velikom bukom proći, a počela će se od ognja rastopiti, i zemlja i djela, što su na njoj, izgorjet će.

11. I jer će se ovo sve jedamput raspasti, kako treba da vi sveto i pobožno živite,

12. Iščekujući i želeći dolazak dana Božjega, kojim će se nebesa spaliti i raspasti, i počela od ognja rastopiti.

*13. Ali čekamo po obećanju njegovu novo nebo i novu zemlju, u kojima stanuje pravednost.

14. Zato, ljubljeni, čekajući ovo starajte se, da vas nađe čiste i neokaljane u miru.

*15. I dugotrpnost Gospodina našega držite za spasenje, kao što vam je i ljubljeni naš brat Pavao po danoj mu mudrosti pisao;

Gl. 3. (2) Ako je Krist Bog, onda dolazi teška kazna, ako se ne drže njegove zapovijedi.

(4—9) Ne stoji, da je od početka stvorenja sve ostalo nepromijenjeno. Dokaz je potop, koji je promijenio svijet u njegovu prijašnjem obliku. Isto će tako sadašnji svijet biti sigurno spaljen ognjem na Sudnji dan, i tako će se promijeniti. Osim toga Božje dugotrpno milosrđe čeka, da se ljudi obrate. Tako je bilo i u dane Noine.

(6) Tadašnji svijet propade vodom, sadašnji će se promijeniti ognjem (r. 7).

(8) Isp. Ps 90 [89], 4. — Vrijeme dolaska Gospodnjega ne određuje iščekivanje ljudi, nego Božja dugotrpnost.

(13) Isp. Iz 65, 17; Otkr 21, 1.

(15) Misli se ovdje na jednu posebnu poslanicu Pavlovu, možda na poslanicu Efežanima.

*16 Kao što i u svim poslanicama, kada u njima govori o tom. U njima su neke stvari teško razumljive, koje neuki i nestalni izvrću, kao i ostala Pisma na svoju vlastitu propast.
17. Vi dakle, ljubljeni, znajući naprijed, čuvajte se, da prijevarom bezakonikâ ne budete odvučeni s njima i ne izgubite svojega tvrdog uvjerenja;
18. Nego rastite u milosti i u poznaju našega Gospodina i Spasitelja Isusa Krista! Njemu slava i sad i u dan vječnosti! Amen.

(16) Ove riječi sv. Petra kazuju nam, da Sveto Pismo nije svuda tako jasno i razumljivo, da ga svaki vjernik može pravo shvatiti i pravu vjeru iz njega crpsti. I zato treba Sveto Pismo čitati pod vodstvom Crkve, koja je od Krista postavljena za čuvaricu Svetoga Pisma i njegova smisla.

PRVA IVANOVA POSLANICA

1. Prva Ivanova poslanica jest popratno pismo njegovu Evanđelju. Ivan Evanđelist sabrao je u ovoj poslanici glavne misli svojega Evanđelja i izvodi iz toga praktične (porabne) posljedice za život: ljubav Boga i bližnjega.

2. Niti se vidi iz same poslanice, niti iz svjedočanstva svetih Otaca, komu je upravljena prva Ivanova poslanica. Čitatelji su bili vrlo blizu Apostolu. Bili su dakle njemu povjereno stado. Nije više bilo prepiranja među židovskim i neznabožačkim kršćanima. Sada su uznemirivali Crkvu razni krivovjerci, koji nijesu priznavali Isusa za Mesiju i Sina Božjega. I sv. Ivan kao u Evanđelju, tako i u ovoj poslanici ističe proti krivovjercima dostojanstvo i čast utjelovljenoga Sina Božjega (2, 18 sl.; 4, 1—3; 5, 10); ističe i zapovijed ljubavi bližnjega, koju je Isus svakom prilikom stavljao na srce svojim učenicima. Prva Ivanova poslanica mogla bi se nazvati praktičnim komentarom (tumačenjem) zapovijedi ljubavi prema bližnjemu.

3. Prva Ivanova poslanica, kao popratnica Ivanova Evanđelja, pisana je brzo iza Evanđelja u Efezu, dakle svršetkom prvoga stoljeća.

4. Istinitost prve Ivanove poslanice zajamčena je kršćanskom davninom i predajom. Navode je Polikarp, Muratorski fragmenat, Irenej i drugi. Nalazi se u svakom crkvenom popisu.

PRVA POSLANICA SV. IVANA APOSTOLA

GLAVA 1.

Hodimo u svijetlu!

*1. Što je bilo od početka, što smo čuli, što smo vidjeli očima svojim, što razmotrismo i ruke naše opipaše o riječi života,

2. — I život se javi, i vidjeli smo, i svjedočimo, i javljamo vam život vječni, koji bijaše u Oca, i javi se nama; —

3. Što smo vidjeli i čuli, javljamo i vama, da i vi s nama imate zajednicu; a naša je zajednica s Ocem i sa Sinom njegovim Isusom Kristom.

*4. I ovo mi [vama] pišemo, da [se radujete i] radost naša bude potpuna.

*5. I ovo je navještenje, koje smo čuli od njega i javljamo vama, da je Bog svijetlo, i tame u njemu nema nikakve.

*6. Ako kažemo, da imamo zajednicu s njim, a u tami hodimo, lažemo i ne činimo istine.

*7. Ako li u svijetlu hodimo, kao što je on u svijetlu, imamo zajednicu jedan s drugim, i krv Isusa [Krista], Sina njegova, čisti nas od svakoga grijeha.

8. Ako kažemo, da grijeha nema, sami sebe varamo, i istine nema u nama.

*9. Ako priznajemo grijehe svoje, vjeran je i pravedan, da nam oprosti grijehe i očisti nas od svake nepravde.

*10. Ako kažemo, da nijesmo sagriješili, gradimo ga lašcem, i riječ njegova nije u nama.

GLAVA 2.

Oproštenje grijehâ po Kristu. Zapovijed ljubavi.

*1. Dječice moja, ovo vam pišem, da ne griješite. I ako tko sagriješi,

---

Gl. 1. (1—4) Apostol je očima svojim vidio i ušima svojim čuo, što javlja vjernicima riječju i pismom. Sadržaj njegova navještenja jest utjelovljeni Sin Božji, »riječ života«, »život«.

(1) Isp. Iv 1, 1 sl,; Iv 20, 27; Lk 24, 39.

(4) Isp. Iv 15, 11; 16, 22.

(5—6) Bog je svijetlo, t. j. sama savršenost, istina i svetost. Zato zajednica s njim jest bježanje od grijeha.

(5) Tama znači ovdje svaku vrstu nesavršenosti.

(6) Zajednica s Bogom jest cilj svakoj pobožnosti. Zajednica s Bogom počinje u vjeri i ima svoj završetak u ljubavi.

(7) U najboljim rukopisima nema riječi »Krista«; zato je stavismo u zaporku.

(9) Ovo priznanje nije u tom, da se iskažemo, kako smo u stanju grijeha, nego optužba određenih pojedinih grijeha.

(10) Isp. Iv 9, 41; Lk 5, 31. — Tko tvrdi, da je potpuno bez grijeha, sumnja o Božjoj istinitosti. Bog veli, da su svi ljudi grješnici.

Gl. 2. (1) »Ovo vam pišem«, 1, 7—10. — »Zagovornika«: isp. Iv 14, 16. Svi zagovori svetaca jesu zagovori ljudi; drukčiji su zagovori Krista. I naš zagovor, kao i zagovor svetaca u nebu, temelji se na zagovoru Kristovu.

imamo zagovornika kod Oca, Isusa Krista, pravednika.
2. I on je pomirna žrtva za grijehe naše, i nesamo naše, nego i svega svijeta.
3. I po tom razumijemo, da ga poznajemo, ako zapovijedi njegove držimo.
4. Tko govori: Poznajem ga, a zapovijedi njegovih ne drži, laža je, i u njemu istine nema.
5. A tko drži riječ njegovu, u njemu je zaista ljubav Božja savršena; po tom poznajemo, da smo u njemu.
*6. Tko govori, da u njemu ostaje, i taj treba tako da hodi, kao što je on hodio.
*7. Ljubljeni, ne pišem vam nove zapovijedi, nego zapovijed staru, koju imadoste od početka; stara zapovijed jest riječ, koju čuste.
8. Opet vam pišem novu zapovijed, koja je istinita u njemu i u vama, jer tama prolazi, i svijetlo istinito već svijetli.
9. Tko govori, da je u svijetlu, a mrzi na svojega brata, još je uvijek u tami.
10. Tko ljubi brata svojega, u svijetlu ostaje, i sablazni u njemu nema.
11. A tko mrzi na svojega brata, u tami je, i u tami hodi, i ne zna, kuda ide, jer mu tama zaslijepi oči.
12. Pišem vam, dječice, jer su vam oprošteni grijesi radi imena njegova.
13. Pišem vam, oci, jer poznaste onoga, koji je od početka. Pišem vam, mladići, jer nadvladaste onoga, koji je zao. Pisah vam, djeco, jer poznaste Oca.
*14. Pisah vam, oci, jer poznaste onoga, koji je od početka. Pisah vam, mladići, jer ste jaki, i riječ Božja u vama ostaje, i nadvladaste onoga, koji je zao.
*15. Ne ljubite svijeta, ni što je u svijetu! Ako tko ljubi svijet, nema ljubavi Očeve u njemu.
16. Jer sve, što je u svijetu: požuda tijela, požuda očiju i oholost života, nije od Oca, nego je od svijeta.
17. I svijet prolazi i požuda njegova; a tko čini volju Božju, ostaje do vijeka.
*18. Dječice, posljednja je ura, i kao što čuste, da će doći antikrist, već sad mnogi antikristi ustadoše; po tom poznajemo, da je posljednja ura.
*19. Od nas izađoše, ali nijesu bili od nas; jer kad bi bili od nas, ostali bi s nama; na njima se je imalo očitovati, da nijesu svi od nas.
*20. Ali vi imate pomazanje od Svetoga, i znate sve.

(6) »Treba da tako hodi«, t. j. da se tako ponaša: hebraizam.
(7—8) Ivan ne će da kršćanima propisuje novu zapovijed, nego im na srce stavlja ponovno staru zapovijed ljubavi. A može se zvati i nova zapovijed, jer je istom u Kristu i po Kristu našla svoje pravo savršenstvo (isp. Mt 5, 43 sl.; Iv 13, 34).
(14) Ivan ovdje pokazuje na svoje prije pisano Evanđelje.
(15) »Ne ljubite svijeta«, t. j. onih, koji su se odrekli Boga.
(18) Posljednja ura ili posljednje vrijeme u širem je smislu vrijeme od uzašašća Kristova na nebo do njegova ponovnog dolaska; u užem je smislu vrijeme, što je neposredno pred ponovnim dolaskom Kristovim. Za ovo posljednje vrijeme prorokovan je dolazak antikrista (2 Sol 2, 3). Njegove su preteče već tu, naime krive vjere.
(19) Oni su izašli iz naše sredine, ali nijesu pripadali nama po nutarnjoj vezi istine i milosti.
(20) Čitatelji su primili pomazanje, t. j. Duha Svetoga, od Svetoga, t. j. od Krista, Pomazanika; stim su primili i dar, da razlikuju duhove istine i laži.

21. Ne pisah vam, kao da ne znate istine, nego jer je znate, i jer nikakva laž ne dolazi od istine.

22. Tko je inače lažljivac nego onaj, koji niječe, da je Isus Mesija? Taj je antikrist, koji niječe Oca i Sina.

23. Kojigod niječe Sina, ni Oca nema, a koji priznaje Sina, i Oca ima.

24. Što čuste od početka, neka ostane u vama! Ako u vama ostane, što čuste od početka, i vi ćete ostati u Sinu i u Ocu.

25. I ovo je obećanje, koje nam on obeća, život vječni.

26. Ovo vam pisah za one, koji vas zavode.

*27. Što se vas tiče, to ostaje u vama pomazanje, koje primiste od njega, i ne treba da vas tko uči, nego kako vas to samo pomazanje uči u svemu, i istinito je, i nije laž, i kao što vas nauči, ostanite u njemu!

28. I sad, dječice, ostanite u njemu, da imamo pouzdanje, kad se javi, i da se ne osramotimo pred njim o njegovu dolasku.

29. Ako znate, da je pravedan, znajte, da je svaki, koji čini pravdu, od njega rođen.

GLAVA 3.

Kršćani moraju težiti za svetošću, braću ljubiti, u Krista vjerovati i njegove zapovijedi držati.

*1. Vidite, kakvu nam je ljubav dao Otac: Mi se zovemo djeca Božja, i jesmo. Zato svijet ne poznaje nas, jer ne poznaje njega.

*2. Ljubljeni, sad smo djeca Božja, i još se ne pokaza, što ćemo biti. Znamo, da kad se pokaže, bit ćemo mu slični, jer ćemo ga vidjeti, kao što jest.

3. I svaki, koji ovu nadu ima u njega, čisti se, kao i on što je čist.

*4. Svaki, koji čini grijeh, čini i bezakonje, jer je grijeh bezakonje.

*5. I znate, da se on javi, da oduzme grijehe [naše]; i grijeha u njemu nema.

*6. Svaki, koji u njemu ostaje, ne griješi, i svaki, koji griješi, nije ga vidio niti ga upoznao.

7. Dječice, nitko neka vas ne zavede! Tko pravdu čini, pravedan je, kao što je on pravedan.

(27) Što činimo dakle, koji vas učimo? Ako vas pomazanje uči u svemu, mučimo li se bez razloga? Ali ja stavljam jedno pitanje i upravljam ga na samoga Apostola. Ti kažeš: Njegovo pomazanje uči nas u svemu. Čemu si dakle pisao ovu poslanicu? Što si htio da učiš čitatelje? Zvuk naših riječi dopire do vaših ušiju, učitelj je u vašim srcima. Kad ne bi ovaj učitelj bio u vašim srcima, uzalud bi zvučile naše riječi. Ima prijesto u nebu onaj, koji uči vaša srca. To je Krist, koji vas uči svojim nadahnućima i pomazanjem. Mi možemo dakle svojim govorima saditi ili zalijevati, mi smo ipak ništa, nego je Bog, koji daje rast; njegovo je pomazanje, koje vas uči u svemu. (Sv. Augustin.)

Gl. 3. (1) Isp. Iv 17, 25. Kako će svijet djecu Božju, koja su to po svojoj sličnosti s Bogom, upoznati kao takovu, kad taj svijet nije upoznao Boga po svojemu bistvu? Zato nas to nepoznavanje svijeta ne smije pomesti u našoj svijesti.

(2) Isp. 2 Pet 1, 4.

(4) Takav otpor proti Božjoj volji mora se kazniti, i nikad se grijeh ne može dopustiti, i nikakve okolnosti ne mogu učiniti, da grijeh bude po volji Božjoj.

(5) »Da oduzme grijehe«; Vulgata dodaje: »naše« (»peccata nostra«).

(6) Tko griješi, stim pokazuje, da nije u zajednici s Kristom, da mu je Krist još tuđ, kao jedan, kojega još nikada nije vidio i ne pozna.

*8. Tko čini grijeh, od đavla je, jer đavao griješi od početka. Zato se javi Sin Božji, da razori djela đavolja.

*9. Svaki, koji je rođen od Boga, ne čini grijeha, jer njegovo sjeme ostaje u njemu, i ne može griješiti, jer je rođen od Boga.

10. Po tom se poznaju djeca Božja i djeca đavolja: Tko ne čini pravde, nije od Boga; istotako, tko ne ljubi brata svojega.

11. Jer je ovo navještenje, koje čuste od početka, da ljubimo jedan drugoga.

12. Ne kao Kain, koji je bio od nečastivoga i ubio brata svojega. A zašto ga je ubio? Jer su djela njegova bila zla, a brata mu pravedna.

13. Ne čudite se, braćo, ako svijet mrzi na vas!

14. Mi znamo, da smo prešli iz smrti u život, jer ljubimo braću; tko ne ljubi, ostaje u smrti.

15. Svaki, koji mrzi na brata svojega, ubojica je, i znate, da nijedan ubojica nema u sebi vječnoga života.

*16. Po tom spoznasmo ljubav [Božju], što on za nas život svoj položi; tako moramo i mi položiti život za braću.

17. Tko ima blago svijeta i vidi brata svojega u nevolji i zatvori srce svoje od njega; kako ljubav Božja ostaje u njemu?

*18. Dječice, ne ljubimo riječju ni jezikom, nego djelom i istinom!

19. Po tom poznajemo, da smo od istine, i možemo srce svoje pred njim umiriti.

*20. Ako nas kori srce naše, Bog je veći od srca našega. On zna sve.

21. Ljubljeni, ako nas srce ne kori, imamo pouzdanje u Boga,

22. I štogod molimo, primamo od njega, jer zapovijedi njegove držimo i činimo, što je njemu ugodno.

23. A ovo je zapovijed njegova, da vjerujemo u ime njegova Sina Isusa Krista i da ljubimo jedan drugoga, kao što nam je dao zapovijed.

24. I tko drži zapovijedi njegove, u njemu ostaje, i on u njemu; i po tom poznajemo, da ostaje u nama, po Duhu, koga nam je dao.

GLAVA 4.

Ne vjerovati svakome duhu! Ljubav Božja i bližnjega.

1. Ljubljeni, ne vjerujte svakome duhu, nego kušajte duhove, jesu li od Boga; jer mnogi lažni proroci iziđoše na svijet.

2. Po ovome poznajte Duha Božjega: Svaki duh, koji priznaje, da je Isus Krist u tijelu došao, od Boga je;

(8) »Tko čini grijeh«, t. j. tko u grijehu kao u svom elementu (počelu) živi i ostaje, pa čini, što se protivi volji Božjoj. — »Od đavla je«, t. j. po smjeru svojega mišljenja i življenja ima svoj početak od đavla, kao što je onaj, koji čini pravdu, rođen od Boga.

(9) Stim Apostol ne će reći, da dijete Božje ne može uopće više griješiti, nego samo to veli, da se zajedno ne može biti i u stanju milosti i u stanju grijeha. Posvećujuća milost štiti dijete Božje. Ali se posvećujuća milost može izgubiti vlastitom krivnjom. — »Sjeme Božje« jest posvećujuća milost, i po tom Duh Sveti, koji stavlja u naša srca vjeru, ufanje i ljubav, i čini nas djecom Božjom.

(16) »Ljubav« (Vulgata pridodaje: Božja); radi se o ljubavi uopće. »Što on«, t. j. Isus Krist.

(18) Isp. Jak 2, 15 sl.

(20) Ako nas muči sumnja, da li smo u stanju milosti, onda ispitajmo svoju ljubav k Bogu i bližnjemu. Ako je ona prava, bit će nam Bog milostiv i milosrdan.

*3. I svaki duh, koji ne priznaje Isusa, nije od Boga; i ovaj je antikristov, za kojega čuste da dolazi, i sad je već u svijetu.

*4. Vi ste od Boga, dječice, i nadvladaste ih, jer je veći, koji je u vama, negoli koji je u svijetu.

5. Oni su od svijeta, zato govore od svijeta, i svijet ih sluša.

6. Mi smo od Boga. Tko poznaje Boga, sluša nas; tko nije od Boga, ne sluša nas. Po ovom poznajemo Duha istine i duha zablude.

7. Ljubljeni, ljubimo jedan drugoga, jer je ljubav od Boga; i svaki, koji ljubi, od Boga je rođen i poznaje Boga.

8. Koji ne ljubi, ne poznaje Boga, jer je Bog ljubav.

*9. Po tom se pokaza ljubav Božja prema nama, što Bog Sina svojega jedinorođenoga posla na svijet, da živimo po njemu.

10. U tom je ljubav, ne da smo mi ljubili Boga, nego da je on ljubio nas i poslao Sina svojega kao pomirnu žrtvu za grijehe naše.

11. Ljubljeni, ako nas je Bog tako ljubio, i mi moramo ljubiti jedan drugoga.

*12. Boga nije nikad nitko vidio. Ako ljubimo jedan drugoga, Bog ostaje u nama, i ljubav je njegova savršena u nama.

13. Po tom poznajemo, da u njemu ostajemo, i on u nama, što nam je dao od Duha svojega.

14. I mi vidjesmo, i svjedočimo, da je Otac poslao Sina za Spasitelja svijeta.

15. Tkogod prizna, da je Isus Sin Božji, Bog ostaje u njemu, i on u Bogu.

16. I mi upoznasmo i vjerovasmo ljubav, koju Bog ima prema nama. Bog je ljubav, i koji ostaje u ljubavi, u Bogu ostaje, i Bog ostaje u njemu.

*17. U tom se ljubav [Božja] u nas usavršuje, da imamo pouzdanje na dan suda, jer kao što je on, i mi smo u svijetu ovom.

18. U ljubavi nema straha, nego savršena ljubav izgoni strah napolje; jer strah ima muku, a tko se boji, nije savršen u ljubavi.

19. Mi [dakle] ljubimo Boga, jer nas je on najprije ljubio.

20. Ako tko kaže: Ljubim Boga, a mrzi na brata svojega, laža je; jer tko ne ljubi brata svojega, koga vidi, kako može ljubiti Boga, koga ne vidi?

21. I ovu zapovijed imamo od njega: Tko ljubi Boga, neka ljubi i brata svojega!

GLAVA 5.

Vjera je korijen ljubavi.

1. Svaki, koji vjeruje, da je Isus Mesija, od Boga je rođen; i svaki, koji ljubi onoga, koji je rodio, ljubi i onoga, koji je rođen od njega.

Gl. 4. (3) Vulgata: »I svaki duh, koji razdjeljuje Isusa«, stavljajući u njega dvije osobe, »jest antikrist«.

(4) »I nadvladaste ih«; Vulgata: »i nadvladaste ga« (»et vicistis eum«), t. j. antikrista. — Koji je u vama, jest Bog; koji je u svijetu, jest »knez svijeta«, đavao (Iv 16, 11).

(9) Namjera je Božja bila, da svima dadne život; ali su se samo vjernici odazvali toj namjeri.

(12) Nitko nije Boga vidio tako, da bi upoznao njegovo bistvo. Ali se očituje u ljubavi.

(17) Savršena ljubav Božja i bližnjega učini nas sličnima Kristu, i tako ga se ne trebamo bojati kao našega budućeg Suca.

2. Po tom znamo, da ljubimo djecu Božju, ako Boga ljubimo i njegove zapovijedi držimo.
3. Jer je ovo ljubav Božja, da zapovijedi njegove držimo, i zapovijedi njegove nijesu teške.
*4. Jer sve, što je rođeno od Boga, pobjeđuje svijet, i pobjeda, koja pobjeđuje svijet, jest vjera naša.
5. Jer tko da pobijedi svijet, ako ne onaj, koji vjeruje, da je Isus Sin Božji?
*6. Ovaj je, koji dođe vodom i krvlju i Duhom, Isus Krist, ne samo u vodi, nego u vodi i krvi; i Duh je, koji svjedoči, jer je Duh istina.
*7. Jer su trojica, što svjedoče [u nebu: Otac, Riječ i Duh Sveti; i ova su trojica jedno.
8. I troje je, što svjedoči na zemlji]: Duh, i voda, i krv; i ovo je troje jedno.
9. Ako primamo svjedočanstvo ljudi, svjedočanstvo je Božje veće, jer je ovo svjedočanstvo Boga: On je svjedočio za Sina svojega.
10. Tko vjeruje u Sina Božjega, ima svjedočanstvo [Božje] u sebi. Tko ne vjeruje Bogu, učinio ga je lažom; jer ne vjerova u svjedočanstvo, koje svjedoči Bog za Sina svojega.
11. I ovo je svjedočanstvo, da nam je Bog dao život vječni; i ovaj je život u Sinu njegovu.
12. Tko ima Sina, ima život; tko nema Sina Božjega, nema života.
13. Ovo pisah vama, koji vjerujete u ime Sina Božjega, da znate, da imate život vječni.
14. I ovo je pouzdanje, koje imamo prema njemu, da nas usliši, ako što molimo po volji njegovoj.
15. I kad znamo, da nas usliši, štogod molimo, znamo, da primamo, što ga zamolismo.
*16. Ako tko vidi brata svojega, gdje čini grijeh, što ne donosi smrti, neka moli, i dat će mu život. To vrijedi za one, koji ne čine grijeha, što donosi smrt. Ima grijeh, što donosi smrt; za taj ne govorim, da moli.
17. Svaka je nepravda grijeh; i ima grijeh, što ne donosi smrti.
18. Znamo, da nijedan, koji je rođen od Boga, ne griješi; nego koji je rođen od Boga, čuva se, i nečastivi ga se ne dotiče.

Gl. 5. (4) Držati zapovijedi posve je razumljivo za onoga, koji ljubi Boga. Ali zar nijesu i preveć teške one muke i napasti, što ih donosi svijet? Ne, tko je rođen od Boga, pobjeđuje ih: 4, 4. Tvrda vjera u Krista osigurava mu pomoć milosti, pokazuje mu krunu, koja ga čeka, i ujedinjuje ga s Bogom.

(6—8) Vjera, da je Isus Mesija i Sin Božji, zajamčena je trostrukim svjedočanstvom: svjedočanstvom Oca nebeskoga kod krštenja Isusova na Jordanu, svjedočanstvom Sina u njegovoj smrti na križu i svjedočanstvom Duha Svetoga, koji od danâ Duhova u Crkvi po glasnicima evanđelja i u srcima vjernikâ po svojoj milosti neprestano svjedoči za Isusa kao obećanoga Mesiju i Sina Božjega. Ovo svjedočanstvo Duha Svetoga jest nepogrješivo, jer je on Duh istine i zato uči samo istinu (Iv 14, 17).

(7) Riječi u zaporci — t. zv. Comma Joanneum [zarez (u smislu »odsjek«) Ivanov] — ne nalaze se ni u jednom starom grčkom rukopisu. Po svoj prilici bile su te riječi prvotno jedna primjedba, koja je naprema trojakom zemaljskom svjedočanstvu stavila i trojako nebesko svjedočanstvo. Znanstveno ispitivanje toga pitanja izrijekom je dopustila rimska izjava od 2. lipnja 1927. Svakako ove u zaporci riječi tumače katoličku istinu o Presv. Trojstvu u zajamčenom tekstu, što se nalazi izvan zaporke.

(16) Zagovorna molitva za kršćanina grješnika, koji još nije posve otpao od vjere, bit će sigurno uslišena. Ali je nesigurno uslišenje molitve za onoga, koji je otpao od vjere i odrekao se Krista.

19. Znamo, da smo od Boga, a sav svijet leži u zlu.

20. Znamo, da je Sin Božji došao i dao nam razum, da upoznamo Istinitoga [Boga]. I mi smo u Istinitome, u Sinu njegovu Isusu Kristu. Ovaj je istiniti Bog i život vječni.

*21. Dječice, čuvajte se od idolâ! [Amen.]

---

(21) Ove su riječi upravljene neznabožačkim kršćanima, koji, u sredini nevjerstva i idolopoklonstva, bili su izloženi mnogoj opasnosti.

DRUGA IVANOVA POSLANICA

1. P i s a c druge i treće Ivanove poslanice zove se samo ὁ πρεσβύτερος, starješina. Kao takav mora da je bio posve poznat svojim čitateljima. To pristaje Ivanu Apostolu, koji je bio pravi starješina i svojom visokom čašću i svojom dubokom starošću.

2. S a d r ž a j i druge i treće Ivanove poslanice, kao i jezik i sav način pisanja podsjećaju na četvrto Evanđelje i na prvu Ivanovu poslanicu.

3. Druga Ivanova poslanica upravljena je »i z a b r a n o j g o s p o đ i i d j e c i n j e z i n o j«, to jest: jednoj maloazijskoj kršćanskoj općini i njezinim vjernicima. Tako drže Klement Aleksandrijski, Jeronim i drugi; dok opet drugi tumačitelji misle, da je to bila jedna kršćanska udovica. Apostol hvali »izabranu gospođu i djecu njezinu« radi njihova pristajanja uz kršćanske istine; stavlja im na srce zapovijed ljubavi i opominje ih, da se čuvaju od ljudi, koji zavode prave na zao put i niječu, da se je Krist kao Bog pojavio u tijelu.

4. Po sadržaju druge Ivanove poslanice bila je onda Crkva u Maloj Aziji u miru i sigurnosti od strane države i neznabožaca. Samo je prijetila vjernicima opasnost od strane k r i v o v j e r a c a. Ali se kršćani nijesu dali zavesti od krivovjeraca. Pod budnim i blagim okom Ivana Apostola ustrajali su oni vjerno u pravoj vjeri i nauci Kristovoj.

5. Kada i gdje je sv. Ivan napisao ovu poslanicu, nije nam predano. Može se misliti n a p o s l j e d n j e g o d i n e n j e g o v a ž i v o t a u E f e z u.

DRUGA POSLANICA SV. IVANA APOSTOLA

JEDNA GLAVA.

Čuvati se od krivovjeraca.

*1. Starješina izabranoj gospođi i djeci njezinoj, koju ja ljubim u istini, i ne samo ja, nego svi, koji poznaše istinu,

2. Poradi istine, koja ostaje u nama, i bit će s nama do vijeka.

3. Neka bude s vama milost, milosrđe, mir od Boga Oca i od Isusa Krista, Sina Očeva, u istini i ljubavi!

4. Obradovah se vrlo, što nađoh među tvojom djecom takove, koji hode u istini, kao što primismo zapovijed od Oca.

*5. I sad molim te, gospođo, ne kao da ti novu zapovijed pišem, nego koju imadosmo od početka, da ljubimo jedan drugoga.

6. I u tom je ljubav, da hodimo po zapovijedima njegovim. Kao što čuste od početka, ovo je zapovijed njegova, da hodite po njoj.

*7. Jer mnogi zavoditelji izađoše u svijet, koji ne priznaju, da je Isus Krist došao u tijelu; ovo je zavoditelj i antikrist.

8. Čuvajte se, da ne izgubite, što ste stekli, nego da primite potpunu plaću!

9. Svaki, koji odstupi i ne ostane u nauci Kristovoj, nema Boga; a koji ostane u nauci, ima Oca i Sina.

10. Ako tko dolazi k vama i ove nauke ne donosi, ne primajte ga u kuću i ne pozdravljajte ga!

11. Jer tko ga pozdravlja, prima dio u njegovim zlim djelima.

12. Mnogo bih vam imao pisati, ali ne htjedoh papirom i crnilom; jer se nadam, da ću doći k vama i iz usta u usta govoriti, da radost vaša bude potpuna.

*13. Pozdravljaju te djeca tvoje sestre izabrane.

---

(1) »Starješina«: i sv. Irenej upotrebljava ovu riječ za najvišeg nosioca crkvene vlasti, kao za Polikarpa i biskupa rimskog. — »Gospođa i njezina djeca« jesu općina i njezini vjernici. Općina je personificirana (poosobljena) pod slikom jedne žene. — Ističe: Ja, biskup vaš.

(5) Isp. 1 Iv 2, 7. — Zapovijed ljubavi bližnjega samo je utoliko nova zapovijed, ukoliko je ona našla svoje savršenstvo istom u Kristu i po Kristu.

(7) U krivim naukama pokazuje se već duh antikristov (isp. 1 Iv 2, 18).

(13) »Djeca tvoje sestre izabrane« jesu po r. 1. vjernici sestrinske općine u Efezu, gdje se je Apostol nalazio i ovu poslanicu pisao.

TREĆA IVANOVA POSLANICA

1. *Treća poslanica* sv. Ivana upravljena je nekome bogatu i revnu kršćaninu po imenu Gaju, za kojega se inače ne zna dalje ništa. Apostol hvali ljubav i gostoljubivost Gajevu, koji tako prijateljski i rado prima vjerovjesnike, što putuju po Maloj Aziji. Gostoljubivost je sveta dužnost. A obraća se Apostol na ovoga pouzdanog čovjeka, jer slavohlepni biskup Diotref njegovu prijašnju poslanicu nije htio objaviti općini. I dok sv. Ivan kori Diotrefa, preporučuje Gaju Demetrija, kojega svi hvale.

2. Po ovoj trećoj poslanici Ivanovoj bila je Crkva u Maloj Aziji *potpuno organizirana (uređena)*. U većim su mjestima postavljeni biskupi, da upravljaju vjernicima, ali su oni, kao Diotref, pod vrhovnim nadzorom Ivana Apostola. Ipak su u svojoj biskupskoj službi samostalni, monarhički (jednovladni) biskupi. Pojedine kršćanske općine u živom su međusobnom saobraćaju. I na ruku ići misionarima stavlja im se u svetu dužnost. Znamenita je tako treća Ivanova poslanica, jer nam ona otkriva crkvene prilike koncem 1. vijeka.

3. I ovu je poslanicu sv. Ivan *napisao potkraj svojega života u Efezu*.

4. Poslanicu navodi Origen, Dionizije Aleksandrijski, Muratorski fragmenat.

TREĆA POSLANICA SV. IVANA APOSTOLA

JEDNA GLAVA.

Radost i žalost.

1. Starješina ljubljenome Gaju, kojega ja ljubim u istini.

2. Ljubljeni, želim, da ti u svemu bude dobro, i da budeš zdrav, kao što je tvojoj duši dobro.

*3. Obradovah se vrlo, kad dođoše braća i posvjedočiše za tvoju istinu, kako ti u istini hodiš.

4. Nemam veće radosti od ove, da čujem, moja djeca u istini da hode.

5. Ljubljeni, vjerno radiš u svemu, što činiš braći, a osobito putnicima.

6. Oni posvjedočiše tvoju ljubav pred općinom, i dobro ćeš učiniti, ako ih dalje opremaš, kako je dostojno Boga.

7. Jer radi imena njegova izađoše, a da ne primaju ništa od neznabožaca.

8. Mi smo dakle dužni primati takove, da budemo suradnici istine.

*9. Pisao sam nešto općini; ali Diotref, koji hoće da bude prvi među njima, ne prima nas.

10. Zato, ako dođem, spomenut ću njegova djela, kako nas sumnjiči zlim riječima. I nije mu to dosta, nego sam braće ne prima, i zabranjuje onima, koji to hoće, i izgoni ih iz općine.

*11. Ljubljeni, ne ugledaj se na zlo, nego na dobro! Tko dobro čini, od Boga je; a tko zlo čini, nije vidio Boga.

*12. Demetriju svjedoče svi, i sama istina; a i mi svjedočimo, i znaš, da je svjedočanstvo naše istinito.

13. Mnogo bih imao da ti pišem; ali ne ću crnilom i perom da ti pišem;

14. Nego se nadam, da ću te skoro vidjeti, i iz usta u usta ćemo govoriti.

15. Mir tebi! Pozdravljaju te prijatelji. Pozdravi prijatelje po imenu!

---

(3) »Posvjedočiše za tvoju istinu«, t. j. za tvoj uistinu kršćanski život.

(9) Ovdje misli Apostol na svoju drugu poslanicu, koje slavohlepni biskup Diotref nije htio objaviti općini.

(11) Isp. 1 Iv 3, 6; 5, 7. 8.

(12) »Demetriju svjedoče svi«, t. j. vjernici općine, kojoj je pripadao. Bit će da je Demetrije donio Gaju ovu poslanicu Ivanovu.

JUDINA POSLANICA

1. Sv. Juda zove se u natpisu ove poslanice »brat Jakovljev«. Ovaj Jakov jest Jakov Mlađi, biskup jeruzalemski. Juda je dakle bio sin Alfeja (Kleofe) i Marije, »sestre« Majke Božje, i tako je u širem smislu riječi »brat Gospodinov« (Mt 13, 55; Mk 6, 3). Sa svojim bratom Jakovom primljen je u zbor apostolski i naveden je u obadva popisa apostolska kod Luke (Lk 6, 16; Dap 1. 13) kao »brat Jakovljev«. U apostolskim popisima kod Mateja (10, 2—4) i kod Marka (3, 16—19) navodi se pod drugim imenom Tadej, da se tako razluči od Jude Iskariota, izdajnika. Kod Ivana (14, 22) naziva se »Juda, ne onaj Iskariot«. Osim onoga, što navode Evanđelja i Djela Apostolska o svima apostolima, nije nam više ništa pobliže poznato o životu sv. Jude Tadeja. Po crkvenoj predaji, koju navodi sv. Jeronim, propovijedao je sv. Juda evanđelje u Edesi. Rimski brevijar navodi Mezopotamiju i Perziju kao polje njegova apostolskog djelovanja. Općenito se štuje kao mučenik, jer je, nakon povratka iz nutrašnje Azije, u Beritu (Beirut) u Feniciji podnio mučeničku smrt za svojega Spasitelja. Crkva slavi njegovu svetkovinu 28. listopada.

2. Sv. Juda u svojoj poslanici pretpostavlja kod čitateljâ veliko znanje Staroga Zavjeta i židovske predaje. Zato se uzima, da je njegova poslanica poglavito upravljena židovsko-kršćanskim općinama, u kojima se je zlorabila kršćanska sloboda od starozavjetnog zakona, pa se upadalo u svakojaku raspuštenost (r. 8. 11. 12. 16. 18). Ova je raspuštenost dovela i do nijekanja Božanstva Kristova (r. 4. 8). I to je ponukalo Apostola, da napiše ovu poslanicu, u kojoj odvraća kršćanske općine od raspuštenosti i krivovjerja. Opažamo veliku čednost, ali i odlučnost Apostolovu, kojom ustaje proti krivovjercima.

3. Poslanica je napisana prije razorenja Jeruzalema, jer bi se inače u njoj spomenula ta katastrofa (kobni događaj), kad Apostol navodi primjere raznih Božjih pedepsa (r. 5—7). A napisana je i prije 67. godine, jer je sv. Petar poznavao Judinu poslanicu. Po Hegesipu ostala je Crkva u Palestini za života sv. Jakova, biskupa jeruzalemskog, očuvana od svakog razdora i krivovjerja. Zato poslanica nije mogla biti

napisana ni prije 62. godine, kada je umro sv. Jakov. Tako je poslanica napisana između 62. i 67. godine.

4. Uvijek je bila ova poslanica pripisivana sv. Judi Apostolu. U svojoj drugoj poslanici (gl. 2. i početak gl. 3.) upotrebljava je sv. Petar. Gotovo svi sveti Oci spominju je kao spis Jude Apostola.

POSLANICA SV. JUDE APOSTOLA

JEDNA GLAVA.

Opis krivovjeraca i sudbina, koja ih čeka.

1. Juda, sluga Isusa Krista, a brat Jakovljev, pozvanima, koji su ljubljeni u Bogu Ocu i čuvani za Isusa Krista.

2. Milosrđe vam i mir i ljubav u obilju!

3. Ljubljeni! Kako mi je veoma na srcu, da vam pišem o našemu općem spasenju, smatrao sam potrebnim opomenuti vas pismom, da se borite za vjeru, koja je jedamput za uvijek predana svetima.

4. Jer se uvukoše neki ljudi, za koje već davno pismeno stoji ovo osuđenje: bezbožni, koji pretvaraju milost Boga našega u raspuštenost, i odriču se jedinoga Gospodara i Gospodina našega Isusa Krista.

***5. A napomenut ću vam samo to — jer vi već znate sve jedamput za uvijek —, da je Isus doduše izbavio narod iz zemlje egipatske, ali je potom upropastio one, koji ne vjerovaše.**

6. I anđele, koji ne održaše svojega dostojanstva, nego ostaviše svoje prebivalište, zadržao je vječnim okovima u mraku za sud velikoga dana.

7. Kao što Sodoma i Gomora i okolni gradovi, koji su griješili kao i oni bludom i išli za protunaravnom nasladom, postavljaju se za primjer sa svojom kaznom vječnoga ognja.

***8. Jednako i ovi sanjači tijelo kaljaju, gospodstvo preziru i na slavu hule.**

***9. A Mihael Arkanđel, kad se je prepirao s đavlom i borio se za Mojsijevo tijelo, nije se usudio**

(5—7) Sva objava Božja u riječi i u djelu dogodila se je već u Starom Zavjetu po Kristu, posredniku između Boga i ljudi. Zato mu se ovdje pripisuje i oslobođenje Izraela iz ropstva egipatskoga, uništenje nevjernikâ, kazna palih anđela i propast pokvarenih gradova Sodome i Gomore. — »Da je Isus«; drugi rukopisi čitaju: »da je Gospodin«; Vulgata: »da je Isus«. Sv. Juda misli na onoga, koji se zove Anđeo Gospodnji u 2 Mojs 23, 20 sl.; 4 Mojs 20, 16. A taj je bio Isus Krist. Isp. našu bilješku kod 2 Mojs 23, 20 sl.

(8) Lažni učitelji ne priznaju vlasti Kristove i preziru anđele, u kojima se pokazuje slava Božja.

(9—13) Po židovskoj predaji Bog je mrtvo tijelo Mojsijevo dao pokopati po arkanđelu Mihaelu. Pritom je nastala prepirka između arkanđela i sotone za mrtvo tijelo Mojsijevo. Ali arkanđeo nije se usudio izgovoriti riječ pogrde proti sotoni premda je sotona bio otpali anđeo. Arkanđeo je prepustio Bogu kazneni sud. — Lažni su učitelji bratoubojice kao Kain, jer otimaju svojoj kršćanskoj subraći vrhunaravni život milosti. Oni, kao Balaam, daju se pohlepom za dobitkom navesti na to, da proklinju one, koji su u pravoj vjeri postali dionici Božjega blagoslova. Ali će Bog upropastiti lažne učitelje, kao što je kaznio buntovnu četu Korejevu, kad se je podigla proti od Boga postavljenom ugledu Mojsija i Arona.

izgovoriti sud pogrde, nego reče:
»Gospodin neka te kazni!«
10. A ovi pogrđuju ono, što ne
znaju, a u onom, što znaju po pri-
rodi kao nerazumne životinje, pro-
padaju.
11. Teško njima! Oni pođoše pu-
tem Kainovim. Oni u svojoj pohle-
pi za dobitkom padoše u prijevaru
Balaamovu, i u svojoj pobuni kao
Kore propadoše.
12. Ovo su oni, što pogane vaše
gozbe ljubavi, gosteći se bez stida,
pasući sebe same, oblaci bez vode,
koje vjetrovi okolo gone, jesenska
drveta bez roda, što su dvaput izu-
mrla, iz korijena iščupana;
13. Bijesni valovi morski, što se
pjene svojim sramotama; zvijezde,
koje lutaju, za koje se čuva mrak
vječite tame.
*14. Ali i za ove prorokova He-
noh, sedmi potomak Adamov, go-
voreći: »Gle, dolazi Gospodin s ti-
sućama svojih svetih,
15. Da učini sud nad svima, i
da kazni sve bezbožnike za sva nji-
hova bezbožna djela, koja bezbožno
počiniše, i za sve drske riječi, koje
bezbožni grješnici izgovoriše proti
njemu.«
16. Oni mrmljaju i jadikuju nad
svojom sudbinom, a žive po svojim
požudama. Usta njihova govore
nadute riječi, i laskaju se ljudima
poradi dobitka.
17. A vi, ljubljeni, sjećajte se ri-
ječi, koje naprijed kazaše apostoli
Gospodina našega Isusa Krista!
*18. Oni vam kazaše, da će u po-
sljednje vrijeme doći rugači, koji
će hoditi po svojim bezbožnim po-
žudama.
19. Ovo su oni, koji čine razdo-
re, puteni, koji Duha nemaju.
20. A vi, ljubljeni, naziđujte se
svojom presvetom vjerom i molite
se u Duhu Svetome!
21. Držite sami sebe u ljubavi
Božjoj i čekajte milost Gospodina
našega Isusa Krista za život vječni!
22. Upućujte one, koji još kole-
baju! Druge otmite ognju i spa-
site ih!
23. Opet se drugima smilujte u
strahu! A čuvajte se haljine, koja
je okaljana od tijela!
24. A onome, koji vas može sa-
čuvati od pada i [kod dolaska na-
šega Gospodina Isusa Krista] po-
staviti vas neokaljane i u velikoj
radosti pred slavu svoju:
25. Njemu, jedinome Bogu, Spa-
sitelju našemu, po Isusu Kristu,
Gospodinu našemu, čast i slava,
vlast i moć prije svakog vremena i
sad i u sve vijeke! Amen.

(14) Proročanstvo Henohovo ne nalazi se u Svetom Pismu, nego je živjelo u usmenoj predaji. Slično proročanstvo nalazi se i u knjizi Henohovoj, koja je nastala u drugom stoljeću pr. Kr., ali ne pripada kanonu, t. j. nije u popisu svetih knjiga.

(18—25) Apostol veli za lažne učitelje, da se odvajaju od crkvene zajednice i idu svojim vlastitim putovima zato, da se otrgnu od spasonosne stege Crkve. Oni upadaju posve u putenost, jer su svojim grješnim životom izgubili Duha Svetoga, bez čije pomoći i milosti ne može čovjek obuzdati niskih nagona svoje pokvarene naravi. Da se očuvaju od tih lažnih učitelja, koji laskaju riječima naravnome čovjeku, preporučuje Apostol vjernicima molitvu u duhovnom sjedinjenju s Duhom Svetim, čije božansko djelovanje u Crkvi upravljeno je poglavito na očuvanje prave vjere. Onda propisuje Apostol vjernicima, kako će se ponašati prema zavoditeljima i zavedenima. Zavoditelje, kod kojih nema nikakve nade u obraćenje, neka smatraju kao od Boga suđene i osuđene, i neka se ne druže s njima! A što se tiče zavedenih, neka one, koji su već duboko upali u zabludu, gledaju što prije izbaviti iz te zablude, jer su u najvećoj opasnosti, da upadnu u vječni oganj. A one, koji još nijesu odveć u zabludi, neka nastoje predobiti lijepim postupanjem, ali ipak oprezno, da sami ne budu zaraženi i okaljani.

OTKRIVENJE

1. Otkrivenje ili Apokalipsa (Ἀποκάλυψις) jest proročka knjiga. Sâm je pisac naziva proročkom knjigom (Otkr 1, 3; 22, 7. 10. 18 sl.). Ovo Otkrivenje primio je i napisao apostol Ivan za svojega progonstva na otoku Patmosu. »Radi riječi Božje i radi svjedočanstva Isusova« (Otkr 1, 9) bio je »sin groma« (Mk 3, 17) prognan na taj kameniti, pusti otok u Egejskom moru. Bilo je to u vrijeme kršćanskoga progonstva pod rimskim carem Domicijanom oko godine 95. po Kr. Bilo je »u dan Gospodnji« (Otkr 1, 10), t. j. u jednu nedjelju, kada je Uskrsnuli Spasitelj svojemu ljubljenom učeniku ulio u srce i u pero ovo veliko svoje Otkrivenje.

2. Otkrivenje Isusa Krista bilo je najprije namijenjeno za kršćanske općine (crkve) u Maloj Aziji, da ih učini tvrde i postojane u vjeri. Pod konac prvoga stoljeća bile su ove općine na mnogim i teškim mukama. Apostol Ivan, vjerni i brižljivi pastir, bio je u progonstvu na Patmosu, daleko od svojega stada, što se je borilo za svoja najsvetija dobra. I neznabošci, i Židovi, i razni krivovjerci ustajali su na vjeru maloazijskih kršćana. I mnogi se je vjernik mogao pitati: Što će napokon biti s Crkvom napadanom sa svih strana? Je li moguće, da kršćanska nauka osvoji svijet? Odgovor na ta pitanja daje nam Otkrivenje, koje proriče pobjedu kraljevstva Božjega na zemlji nad svima neprijateljskim silama. Tako je Otkrivenje moglo vjernike ohrabriti u kršćanskoj vjeri posred tolikih kušnja i muka. Ali i za svu koliku Crkvu svih vremena Otkrivenje je utješna knjiga. Maloazijska je Crkva slika velike svjetske Crkve. I Otkrivenje stavlja pečat na Spasiteljevo obećanje: »I vrata paklena ne će je nadvladati« (Mt 16, 18).

3. Knjiga Otkrivenja jest jedina proročka knjiga Novog Zavjeta. Ona se može razdijeliti u tri dijela. Prvi dio (1, 9—3, 22) opominje, hvali i kori sedam maloazijskih općina. Drugi dio (4, 1 — 11, 19) obuhvata viđenja (vizije), u kojima se prikazuje pobjeda Svetaca Božjih, a predočuje se i kazna Božja nad neznabožnim svijetom. Treći dio (12, 1 — 22, 21) kazuje, kako se paklene sile od početka svijeta dižu proti Božjoj osnovi spasenja. Taj se sotonski otpor nastavlja svom silom i u Novom Zavjetu.

4. U Otkrivenju sv. Ivan, u duhu uznesen u nebo, gleda, kako Krist, Janje Božje, otvara sa sedam pečata zapečaćenu knjigu, u kojoj su zapisane tajne osnove Božje. I dok otvara prvih šest pečata, vidi sv. Ivan u slikama kušnje i borbe, što dolaze na zemlju prije posljednjega suda. I dok otvara sedmi pečat, počinje sud, prije kojega se još šalju dva propovjednika pokore, dva Kristova svjedoka: Ilija i Henoh. I onda vidi sv. Ivan sedam anđela sa sedam truba. Kad sedmi put zatrubi anđeoska truba, započe posljednja borba. I Krist pobjeđuje. I ugleda sv. Ivan novo nebo i novu zemlju. Nebeski Jeruzalem! »Svadba Janjeta«! »Blago onima, koji su pozvani na svadbenu gozbu Janjetovu!« (Otkr. 19, 9).

OTKRIVENJE SV. IVANA APOSTOLA

GLAVA 1.

Uvod. Na sedam crkava. Sin čovječji.

*1. Otkrivenje Isusa Krista, koje dade njemu Bog, da pokaže slugama svojim, što ima da se skoro zbude, i pokaza, poslavši po anđelu svojemu slugi svojemu Ivanu,

*2. Koji svjedoči riječ Božju i svjedočanstvo Isusa Krista, sve, što vidje.

3. Blago onome, koji čita, i onima, koji slušaju riječi proroštva i drže, što je napisano u njemu, jer je vrijeme blizu!

*4. Ivan na sedam crkava u Aziji. Milost vam i mir od onoga, koji jest, i koji bijaše, i koji će doći, i od sedam duhova, koji su pred prijestoljem njegovim;

5. I od Isusa Krista, koji je svjedok vjerni, prvorođenac od mrtvih, i vladalac nad kraljevima zemaljskim. Njemu, koji nas je ljubio i otkupio nas od grijeha naših krvlju svojom;

6. I učinio nas kraljevstvom i svećenicima Bogu i Ocu svojemu: Njemu slava i vlast u vijeke vijekova! Amen.

7. Eno, dolazi na oblacima, i gledat će ga svako oko, i oni, koji ga probodoše. I projadikovat će nad njim sva plemena zemaljska. Da, Amen.

*8. Ja sam alfa i omega [početak i svršetak], govori Gospodin Bog, koji jest, i koji bijaše, i koji će doći, Svemogući.

*9. Ja, Ivan, brat vaš i dionik u nevolji i u kraljevstvu i strpljivosti u Kristu Isusu, bijah na otoku, koji se zove Patmos, radi riječi Božje i radi svjedočanstva Isusova.

*10. Tada se zanesoh u dan Gospodnji, i začuh za sobom glas veliki kao trube,

---

Gl. 1. (1) »Otkrivenje«, t. j. objavljenje Božjih tajna o budućim događajima, koje su dotada bile sakrivene u Bogu.

(2) Isp. Iv 1, 14; 21, 24; 1 Iv 1, 1.

(4—6) »Koji jest, i koji bijaše, i koji će doći«: premda nepromjenljiva Božja narav ne dopušta nikakav ni »bijaše« ni »bit će«, ipak kažemo bez zablude: Bijaše, jest i bit će. On je bio, jer nikada nije počeo biti; on će biti, jer nikada ne prestaje; on jest, jer je uvijek. — Sedam duhova označuje Duha Svetoga sa sedam svojih darova (isp. 11, 2). — Isus Krist je vjerni svjedok, koji je Božju riječ i volju objavio i svojom krvlju zapečatio; koji je svojim uskrsnućem zajamčio naše uskrsnuće i pozvao nas u svoje kraljevstvo.

(8) Alfa i omega jesu prvo i posljednje slovo grčkog alfabeta. Smisao je: ja sam početak i svršetak, prvi i posljednji (Iz 33, 6), onaj, po kojemu sve počinje, i po kojemu sve dočinje. Bog je početak i svršetak svega.

(9) Sv. Ivan ističe svoje zajedništvo u mukama s vjernicima. Ističe pusti otok Patmos u Egejskom moru, kamo je bio pod carem Domicijanom prognan radi propovijedanja evanđelja.

(10) Običaj svetkovati dan Gospodnji (nedjelju) kao dan uskrsnuća Isusova spominje se već u 1 Kor 16, 2; Dap 20, 7.

11. Koja je govorila: »Što vidiš, napiši u knjigu i pošlji onima sedam crkava [u Aziji]: u Efez, i u Smirnu, i u Pergam, i u Tijatiru, i u Sardes, i u Filadelfiju, i u Laodiceju.

12. I obazreh se, da vidim glas, koji mi je govorio; i obrazrevši se vidjeh sedam svijetnjaka zlatnih,

*13. I usred [sedam zlatnih] svijetnjaka kao Sina čovječjega, obučena u dugačku haljinu, i opasana po prsima pojasom zlatnim.

14. A glava njegova i kosa bijela kao bijela vuna, kao snijeg; i oči njegove kao plamen ognjeni;

*15. I noge njegove kao mjed, kad se rastopi u peći; i glas njegov kao šum voda mnogih;

*16. I imao je u svojoj desnoj ruci sedam zvijezda, i iz usta njegovih izlazio mač oštar s obje strane; i lice njegovo kao što sunce sja u sili svojoj.

17. I kad ga vidjeh, padoh k nogama njegovim kao mrtav. I metnu desnicu svoju na me govoreći: »Ne boj se, ja sam prvi i posljednji,

*18. I živi: i bio sam mrtav, i evo živim u vijeke vijekova, i imam ključeve od smrti i podzemlja.

19. Napiši dakle, što si vidio, i što jest, i što ima da se zbude po tom:

*20. Tajnu sedam zvijezda, koje si vidio na desnici mojoj, i sedam svijetnjaka zlatnih. Sedam zvijezda jesu anđeli sedam crkava, i sedam svijetnjaka jesu sedam crkava.

GLAVA 2.

Crkvi u Efezu, crkvi u Smirni, crkvi u Pergamu, crkvi u Tijatiri.

*1. Anđelu crkve u Efezu napiši: Ovako govori onaj, koji drži sedam zvijezda u desnici svojoj, koji hodi posred sedam svijetnjaka zlatnih:

(13) »Sin čovječji«; tako se označuje Mesija u viđenju Danijelovu (7, 13). — Dugačku haljinu nosi kao nebeski veliki svećenik i vladalac. — Pojas oko velikog svećenika u Starom Zavjetu jest znamen uzdržljivosti i čistoće. Veliki svećenik Staroga Zavjeta nosio je pojas oko bedara; Spasitelj ga nosi oko prsiju kao znak svoje potpune slobode od svake sklonosti na grijeh.

(15) Vode su narodi.

(16) Sedam zvijezda jesu simboli biskupa onih crkava, koje su prikazane kao svijetnjaci. »Mač oštar s obje strane«, simbol (znamen) snage riječi Božje (Hebr 4, 12).

(18) Ključevi su simbol suverenske (vrhovne) vlasti Kristove nad smrću i podzemljem. Isp. Hebr 2, 14; Otkr 20, 13 sl.; Rimlj 14, 9.

(20) »Tajnu«; ova riječ zavisi još od riječi »napiši«, kao i »sedam svijetnjaka«, koji su, u grčkom, u akuzativu.

Sedam svijetnjaka znamenuju sedam kršćanskih općina ili crkava u Maloj Aziji, u kojima gori svijetlo svijeta, t. j. među kojima je ogranulo svijetlo prave vjere. Sedam zvijezda jesu sedam anđela, t. j. biskupi ovih sedam crkava. Oni se zovu »zvijezde«, jer se od njih rasprostire i širi svijetlo vjere, ili »anđeli«, jer je njihova zadaća navješćivati vijest spasenja i kao anđeli čuvari bdjeti nad vjernicima, što su im povjereni. Ove zvijezde primaju svoje svijetlo od sunca Isusa Krista: zato se kaže, da Krist drži zvijezde u svojoj desnici.

Gl. 2. (1—7) Gospodin daje biskupu u Efezu svjedočanstvo, da se u svojoj pastirskoj službi puno trudi, da progonstvo strpljivo podnosi i da se odupire lažnim učiteljima, ali da ipak ne djeluje više s onom revnosti i snagom, s kojom je radio na početku svoje biskupske službe. Zato ga opominje na pokoru i povratak k njegovoj prijašnjoj ljubavi, jer bi ga inače njegova mlakost mogla malo pomalo dovesti do otpada od vjere. — Nikolaiti bili su lažni učitelji, koji su govorili, da je slobodno živjeti u bludu i učestvovati na idolskim žrtvenim gozbama; prezirali su sve zapovijedi i podavali se svakoj raspuštenosti.

*2. Znam tvoja djela i trud tvoj i strpljivost tvoju, i da ne možeš podnositi zlih, i iskušao si one, koji govore, da su apostoli, a nijesu, i našao si ih kao lašce;
3. I strpljivost imaš, i podnosio si poradi imena mojega, i nijesi sustao.
4. Ali imam proti tebi, što si ljubav svoju prvu ostavio.
5. Pomisli, s koje si visine spao, čini pokoru i djeluj opet kao prije! Ako li ne, doći ću ti brzo, i dignut ću svijetnjak tvoj s mjesta njegova, ako se ne pokaješ.
6. Ali ovo imaš, što mrziš na djela Nikolaita, na koja i ja mrzim.
7. Tko ima uši, neka čuje, što Duh govori crkvama: Tko pobijedi, dat ću mu da jede od drveta života, koje je u raju Boga [mojega].
*8. I anđelu crkve u Smirni napiši: Ovako govori prvi i posljednji, koji je bio mrtav i oživio:
9. Znam tvoju nevolju i siromaštvo, ali ti si bogat; znam, da te pogrđuju oni, koji se zovu Židovi, a nijesu, nego sinagoga sotonina.
*10. Ništa se ne boj od muka, što te čekaju! Gle, đavao će neke od vas baciti u tamnicu, da se iskušate, i imat ćete nevolju deset dana. Budi vjeran do smrti, i dat ću ti vijenac života.
*11. Tko ima uši, neka čuje, što Duh govori crkvama: Tko pobijedi, ne će mu nauditi druga smrt.
*12. I anđelu crkve u Pergamu napiši: Ovako govori onaj, koji ima oštar mač s obje strane:
13. Znam, gdje stanuješ, gdje je prijestolje sotonino; i držiš ime moje, i nijesi se odrekao vjere u mene ni u one dane, kad je Antipa, vjerni svjedok moj, ubijen kod vas, gdje stanuje sotona.
14. Ali imam nešto malo proti tebi, što imaš ondje, koji drže nauku Balaama, koji je učio Balaka zavoditi djecu Izraelovu, da učestvuju na žrtvama idolskim i da griješe bludno.
15. Tako imaš i ti, koji jednako drže nauku Nikolaita.
16. Čini dakle pokoru! Ako li ne, doći ću ti brzo i borit ću se proti njima mačem usta svojih.
*17. Tko ima uši, neka čuje, što govori Duh crkvama: Tko pobijedi, dat ću mu od mane sakrivene, i dat ću mu kamen bijel, i na kamenu novo ime napisano, koje nitko ne zna, osim onoga, koji ga prima.

(2) Isp. 2 Tim 2, 16—18; 3, 2 sl.; Iv 2, 18; 2 Petr 2, 1 sl.; Jud r. 18.

(8—11) Kršćanska općina u Smirni doduše je oplijenjena progonstvima, njezina vremenita dobra njoj su ugrabljena, ali je ona zato postala bogatija na duhovnim, vrhunaravnim dobrima. Njezini neprijatelji bili su tamošnji Židovi, koji su se kao pripadnici izabranoga naroda nazivali Božjom općinom, a uistinu su bili sotonska općina, jer su progonili pravu Božju općinu, Crkvu, i tako pomagali sotoni, da izvede svoje sotonske osnove.

(10) »Deset dana«, t. j. kratko vrijeme.

(11) »Druga smrt«, vječna rastava od Boga, pakao. Isp. 20, 6. 14; 21, 8; Dan 12, 2.

(12—17) Biskup u Pergamu dobiva od Gospodina pohvalu, da su on i njegova crkva čvrsto držali uz pravu vjeru, premda su stanovali među neznabošcima. Ali Gospodin mora ukoriti biskupa, što su njegovom krivnjom otpali vjernici u krivu nauku Balaamitâ i Nikolaitâ. Gospodin ga opominje na pokoru pod prijetnjom gubitka vječnog blaženstva.

(17) »Kamen bijel«: bijela boja znamenuje sjaj pobjede (6, 2) i odgovara čistome biću blaženikâ u nebu (4, 4). Na male kamenove običavalo se pisati u staro doba. Pravo značenje tih kamenova istakne istom ime.

*18. I anđelu crkve u Tijatiri napiši: Ovako govori Sin Božji, koji ima oči svoje kao plamen ognjeni, i noge njegove kao žarka mjed:
19. Znam tvoja djela, i ljubav i vjeru i službu i strpljivost tvoju, i tvoja posljednja djela, kojih ima više od prvih.
20. Ali imam proti tebi, što dopuštaš ženi Jezabeli, koja govori, da je proročica, i uči i zavodi sluge moje, da griješe bludno i da jedu žrtve idolske.
21. I dadoh joj vrijeme, da čini pokoru, ali ne će da se pokaje od bludnosti svoje.
22. Evo bacam je na postelju, i one, koji čine preljubu s njom, u nevolju veliku, ako se ne pokaju od svojih djela;
23. I djecu njezinu pobit ću na mjesto; i poznat će sve crkve, da sam ja, koji ispitujem bubrege i srca, i dat ću vam svakome po djelima vašim.
24. A vama govorim, ostalima u Tijatiri, kojigod nemaju nauke ove, koji ne upoznaše dubina sotoninih, kao što govore: Ne mećem na vas drugoga bremena;
25. Ali koje imate, držite, dok dođem!
26. I tko pobijedi i održi djela moja do kraja, dat ću mu vlast nad neznabošcima;
*27. I vladat će njima gvozdenim žezlom, i razbit će se kao sudovi lončarski; kao što sam i ja primio od Oca svojega;
28. I dat ću mu zvijezdu danicu.
29. Tko ima uši, neka čuje, što govori Duh crkvama.

GLAVA 3.

Crkvi u Sardesu, crkvi u Filadelfiji, crkvi u Laodiceji.

*1. I anđelu crkve u Sardesu napiši: Ovako govori onaj, koji ima sedam Duhova Božjih i sedam zvijezda: Znam tvoja djela; imaš ime, da si živ, a mrtav si.
2. Budi budan i utvrđuj ostalo, što hoće da umre; jer ne nađoh tvojih djela savršenih pred Bogom svojim.
3. Sjeti se dakle, kako si primio i čuo, i drži i čini pokoru! Ako li ne budeš bdio, doći ću [na tebe] kao tat, i ne ćeš znati, u koji ću čas doći na tebe.
*4. Ali imaš malo imenâ u Sardesu, koja ne oskvrniše svojih haljina, i hodit će sa mnom u bijelima, jer su dostojni.
5. Tko pobijedi, on će se obući u haljine bijele, i ne ću izbrisati imena njegova iz knjige života, i priznat ću ime njegovo pred Ocem svojim i pred anđelima njegovim.
6. Tko ima uši, neka čuje, što govori Duh crkvama.

(18—29) Ovdje se radi o jednoj ženi u kršćanskoj općini u Tijatiri, koja se je izdavala kao proročica, ali je bila lažna učiteljica. Zove se Jezabela, jer je kao i žena Ahabova zavodila narod na blud i idolopoklonstvo; i biskupa općine progonila je i mrzila na njega, kao ona starozavjetna Jezabela na proroka Iliju. Ali će Bog oboriti na nju i na njezine pristalice tešku kaznu.

(27) Isp. Ps 2, 9.

Gl. 3. (1—6) Biskup u Sardesu uživa izvana ugled vrijedna biskupa, ali Gospodin, koji ispituje bubrege i srca, zna, da je on duhovno mrtav. Doduše nije još sve dobro izumrlo u njemu; zato ga opominje Gospodin na pokoru podsjećajući ga na njegovu prijašnju revnost. Ako se ne obrati, svalit će se na njega iznenada propast. Kao biskup, tako je i većina vjernika u Sardesu okaljala grijesima svoju bijelu krsnu haljinu. Samo ih je malo, koji su čisti, i ovi će primiti vječno blaženstvo.

(4) Oskvrnjene, okaljane haljine jesu u Svetom Pismu često slika grijeha, kojim se čovjek okalja. Bijele haljine jesu slika ćudoredne čistoće i svetosti.

*7. I anđelu crkve u Filadelfiji napiši: Ovako govori Sveti, Istiniti, koji ima ključ Davidov, i koji otvori, i nitko ne zatvori, koji zatvori, i nitko ne otvori:
8. Znam tvoja djela; gle, postavio sam pred tobom vrata otvorena, koja nitko ne može zatvoriti, jer imaš malo sile; ali si držao moju riječ, i nijesi se odrekao imena mojega.
9. Evo dajem one iz sinagoge sotonine, koji govore, da su Židovi, a nijesu, nego lažu; evo ću ih učiniti, da dođu i da se poklone pred nogama tvojima, i da poznadu, da te [ja] ljubim.
10. Jer si održao riječ strpljivosti moje, i ja ću tebe sačuvati od časa kušnje, koji će doći na sav svijet, da iskuša one, koji stanuju na zemlji.
11. [Evo] dolazim brzo: drži, što imaš, da nitko ne uzme vijenca tvojega!
*12. Tko pobijedi, učinit ću ga stupom u hramu Boga svojega, i više ne će izaći napolje; i napisat ću na njemu ime Boga mojega i ime grada Boga mojega, novoga Jeruzalema, koji silazi s neba od Boga mojega, i ime moje novo.
13. Tko ima uši, neka čuje, što govori Duh crkvama.

*14. I anđelu crkve u Laodiceji napiši: Ovako govori Amen, svjedok vjerni i istiniti, početak stvorenja Božjega:
15. Znam tvoja djela, da nijesi ni studen ni vruć. O da si studen ili vruć!
16. Ali jer si mlak, i nijesi ni studen ni vruć, izbljuvat ću te iz usta svojih.
*17. Jer govoriš: Bogat sam i obogatio sam se i ništa ne trebam; a ne znaš, da si bijedan i nevoljan, i siromah i slijep, i gô.
18. Svjetujem te, da kupiš u mene zlata žeženoga u ognju, da se obogatiš, i bijele haljine, da se obučeš, i da se ne pokaže sramota golotinje tvoje, i masti, da pomažeš oči svoje, da vidiš.
19. Ja kojegod ljubim, one korim i kaznim; budi revan dakle i pokoru čini!
20. Evo stojim na vratima i kucam: ako tko čuje glas moj i otvori vrata, ući ću k njemu i večerat ću s njim, i on sa mnom.
*21. Tko pobijedi, dat ću mu da sjedi sa mnom na prijestolju mojemu, kao i ja što pobijedih i sjedoh s Ocem svojim na prijestolju njegovu.
22. Tko ima uši, neka čuje, što govori Duh crkvama.

(7—11) Krist ima ključ Davidov, t. j. vlast nad kraljevstvom Božjim. Nitko ne dolazi k Ocu osim po njemu. Općina u Filadelfiji izdržala je za židovskih progona.

(12) U čast pobjeditelju u olimpijskim borbama postavio bi se u hramu stup, koji bi mladež poticao na hrabrost i odvažnost.

(14—22) Biskupa u Laodiceji prekorava Gospodin radi njegove mlakosti u duhovnom životu. To je najgore duševno stanje, jer mlak čovjek ne uviđa svoje bijede, nego se umiruje. Bolje bi bilo, da je studen; tada bi barem uviđao potrebu svojega obraćenja. On se drži bogatim na duhovnim dobrima, a uistinu je puki siromah. Samo potpunom predanošću Kristu može on sebi skupiti pravo blago; samo ga Gospodin može iscijeliti od njegove duhovne sljepoće.

(14) Krist je »Amen«, t. j. ispunjenje svih Božjih obećanja; isp. 2 Kor 1, 20.

(17) »Gô«, t. j. bez igdje ikakvih zaslužnih djela.

(21) Za olimpijskog pobjeditelja bilo je najviše odlikovanje u tom, da je smio sjediti na prijestolju uz cara.

GLAVA 4.

Bog u tajinstvenom veličanstvu.

*1. Potom vidjeh: I gle, vrata otvorena na nebu, i glas prvi, što sam ga čuo kao trubu gdje govori sa mnom, reče: »Uzađi amo, i pokazat ću ti, što treba da bude za ovim.«
2. Odmah se zanesoh. I gle, prijestolje je stajalo u nebu, i na prijestolju je sjedio netko.
3. I onaj, koji je sjedio, bijaše po viđenju kao kamen jaspis i sardis; i oko prijestolja bijaše duga po viđenju kao smaragd.
4. I oko prijestolja bijahu dvadeset i četiri prijestolja, i na prijestoljima sjeđahu dvadeset i četiri starješine, obučene u bijele haljine, i imahu krune zlatne na glavama svojim.
5. I od prijestolja izlažahu munje i glasovi i gromovi, i sedam bakalja gorahu pred prijestoljem, koje su sedam duhova Božjih.
6. I pred prijestoljem bijaše kao stakleno more, slično kristalu; i u sredini pred prijestoljem i oko prijestolja četiri bića, puna očiju sprijeda i straga.
7. I prvo biće bijaše slično lavu, i drugo biće slično juncu, i treće biće imaše lice kao čovjek, i četvrto biće bijaše kao orao, kad leti.
*8. I svako od četiri bića imaše po šest krila, i bijahu naokolo izvana i unutra puna očiju, i pjevala su bez odmora dan i noć: »Svet, svet, svet Gospodin Bog svemogući, koji bijaše, i koji jest, i koji će doći.«
9. I kad bića dadoše slavu i čast i hvalu onóme, koji sjeđaše na prijestolju, i koji živi u vijeke vijekova,
10. Padoše dvadeset i četiri starješine pred onim, koji sjeđaše na prijestolju, i pokloniše se onome, koji živi u vijeke vijekova, i metnuše krune svoje pred prijestolje govoreći:
11. »Dostojan si, Gospodine i Bože naš, da primiš slavu i čast i silu, jer si ti stvorio sve, i po volji je tvojoj bilo i stvoreno je.«

GLAVA 5.

Knjiga sa sedam pečata. Janje Božje.

*1. I vidjeh u desnici onoga, koji sjeđaše na prijestolju, knjigu napisanu iznutra i izvana i zapečaćenu sa sedam pečata.
2. I vidjeh silnoga anđela, koji povika glasom velikim: »Tko je dostojan da otvori knjigu i da razlomi pečate njezine?«
3. I nitko nije mogao u nebu i na zemlji i pod zemljom da otvori knjigu i da zagleda u nju.
4. I ja sam plakao mnogo, što se nitko ne nađe dostojan da otvori knjigu i da zagleda u nju.

Gl. 4. (1—11) Sv. Ivan opisuje veličanstvo Boga. Njegov je sjaj kao drago kamenje. Oko Njega Vječnoga sjede zastupnici pravoga Božjeg naroda u svećeničkoj odjeći i kraljevskom nakitu. Pred njegovim prijestoljem gori sedam bakalja, t. j. Duh Sveti sa svojih sedam darova. Podnožje sjajno kao kristal nosi prijestolje. Oko prijestolja, kao kod Ezekijela (1, 15. 18), jesu kerubini u obliku od četiri najviša zemaljska bića.

(8) Isp. Iz 6, 2.

Gl. 5. (1—14) U knjizi sa sedam pečata zapečaćenoj napisana je buduća sudbina čovječanstva i Crkve, što se po osnovi Božjoj ima da ispuni. Knjiga je sa sedam pečata zapečaćena, t. j. njezin je sadržaj potpuno sakriven ljudima. Nijedno stvorenje, pa ni anđeli nebeski, ne mogu da otvore knjigu i da objave ljudima tajne budućnosti. To može samo utjelovljeni Sin Božji, žrtveno Janje Božje, koje je opremljeno silom i jakošću — to znače rogovi — opremljeno svima darovima Duha Svetoga — to znače sedam duhova Božjih.

*5. I jedan od starješina reče mi: »Ne plači, evo je pobijedio lav iz plemena Judina, korijen Davidov, da otvori knjigu i sedam pečata njezinih.«
6. I vidjeh nasred prijestolja i četiri bića i posred starješina Janje, koje je stajalo kao zaklano, i imalo sedam rogova i sedam očiju: to su sedam duhova Božjih poslanih po svemu svijetu.
7. I dođe i uze knjigu iz desnice onoga, koji sjeđaše na prijestolju.
*8. I kad uze knjigu, četiri bića i dvadeset i četiri starješine padoše pred Janjetom. Svaki je imao citaru i zlatne čaše pune tamjana: to su molitve svetih.
9. I pjevahu pjesmu novu govoreći: »Dostojan si da uzmeš knjigu i da otvoriš pečate njezine, jer si bio zaklan i iskupio si nas Bogu krvlju svojom od svakoga plemena i jezika i puka i naroda;
10. I učinio si ih Bogu našemu kraljevstvo i svećenike, i kraljevat će na zemlji.«
11. I vidjeh i začuh glas anđela mnogih oko prijestolja i bića i starješina; i bijaše broj njihov mirijade mirijada i tisuće tisuća,
12. Koji su govorili glasom velikim: »Dostojno je Janje, koje je zaklano, da primi silu i bogatstvo i mudrost i jakost i čast i slavu i blagoslov.«
13. I svako stvorenje, što je u nebu i na zemlji i pod zemljom i na moru i sve, što je u njima, začuh gdje govore: »Onome, koji sjedi na prijestolju, i Janjetu blagoslov i čast i slava i vlast u vijeke vijekova.«
14. I četiri bića govorahu: »Amen«. I dvadeset i četiri starješine padoše i pokloniše se [onome, koji živi u vijeke vijekova].

GLAVA 6.

Janje otvara prvih šest pečata.

*1. I vidjeh, kad otvori Janje jedan od sedam pečata, i začuh jedno od četiri bića gdje govori kao glas groma: »Dođi [i vidi]!«
2. I vidjeh, i gle konj bijel, i onaj, koji sjeđaše na njemu, imao je luk. I njemu se dade vijenac, i izađe pobjeđujući i da pobijedi.
3. I kad otvori drugi pečat, začuh drugo biće gdje govori: »Dođi [i vidi]!«
4. I izađe drugi konj riđ, i onome, koji sjeđaše na njemu, dopusti se, da uzme mir sa zemlje, i da ubija jedan drugoga, i dade mu se mač veliki.
5. I kad otvori treći pečat, začuh treće biće gdje govori: »Dođi [i vidi]!« I vidjeh, i gle, konj vran, i onaj, koji sjeđaše na njemu, imao je vagu u ruci svojoj.
6. I začuh kao glas između četiri bića gdje govori: »Oka pšenice za denar, i tri oke ječma za denar; a ulja i vina ne će ni biti!«
7. I kad otvori četvrti pečat, začuh glas četvrtoga bića gdje govori: »Dođi [i vidi]!«

(5) »Evo je pobijedio«, t. j. on je pobijedio grijeh, smrt i đavla, pa je tako dostojan da otvori knjigu, gdje je ispisana budućnost Crkve. Drugi mjesto »evo je pobijedio« čitaju: »evo je dobio vlast«.

(8) Broj četiri znači općenitost. — »Zlatne čaše pune tamjana«: kađenje tamjanom jest simbol molitve; dim od kađenja, što se diže, znači pobožnost u molitvi.

Gl. 6. (1—8) Konjanik s lûkom jest Krist, koji izlazi kao pobjeditelj, da završi svoju pobjedu nad svojim neprijateljima. Lûk je znak ratnika; vijenac i konj bijelac znakovi su pobjeditelja. Kao ratni drugovi dolaze iza njega rat, skupoća i smrt; to znamenuju tri slijedeća konjanika.

8. I vidjeh, i gle, konj plav, i onome, koji sjeđaše na njemu, bilo je ime smrt, i podzemlje pratilo ga. I njemu se dade vlast nad četvrtim dijelom zemlje, da ubija mačem i glađu i kugom i zvijerima zemaljskim.

*9 I kad otvori peti pečat, vidjeh pod žrtvenikom duše onih, koji su bili pobijeni radi riječi Božje i radi svjedočanstva, koje su dali.

10. I povikaše glasom velikim govoreći: »Dokle, Gospodine sveti i istiniti, ne sudiš i ne osvetiš krvi naše na onima, što stanuju na zemlji?«

11. I dane su svakome od njih haljine bijele, i rečeno im bi, neka se strpe još malo vremena, dok se navrši broj drugova njihovih i braće njihove, koji valja da budu pobijeni kao i oni.

*12. I vidjeh, kad otvori šesti pečat, i gle, zemlja se potrese vrlo, i sunce postade crno kao vreća od kostrijeti, i sav mjesec postade kao krv.

13. I zvijezde nebeske padoše na zemlju, kao što smokva odbacuje svoje nezrele plodove, kad je veliki vjetar zaljulja.

14. I nebo se izmače kao knjiga, kad se savije; i svaka gora i otok s mjesta se svojih pokrenuše.

15. I kraljevi zemaljski i knezovi i vojskovođe i bogataši i silnici i svaki rob i slobodnjak posakriše se po spiljama i po pećinama gorskim;

*16. I govorahu gorama i pećinama: »Padnite na nas, i sakrijte nas od lica onoga, koji sjedi na prijestolju, i od gnjeva Janjeta;

17. Jer dođe veliki dan gnjeva njegova, i tko može opstati?«

GLAVA 7.

Zapečaćeni iz dvanaest plemena. Sveci pred prijestoljem Božjim.

*1. Potom vidjeh četiri anđela gdje stoje na četiri ugla zemlje i drže četiri vjetra zemlje, da ne duva vjetar na zemlju, ni na more, niti na ikakvo drvo.

2. I vidjeh drugoga anđela, gdje uzlazi od istoka sunčanoga, koji je imao pečat Boga živoga; i povika glasom velikim na četiri anđela, kojima je bilo dano, da naškode zemlji i moru,

3. Govoreći: »Nemojte škoditi ni zemlji, ni moru, ni drveću, dok ne zapečatimo sluge Boga našega na čelima njihovim.«

4. I začuh broj zapečaćenih: sto i četrdeset i četiri tisuće zapečaćenih od svakoga plemena sinova Izraelovih:

*5. Od plemena Judina dvanaest tisuća zapečaćenih; od plemena Ru-

(9—11) Peti pečat pokazuje na smrt mučeničku, koju su kršćani morali podnijeti za svoju vjeru. Mučenici žele, da sud Božji dostigne progonitelje Crkve, i da kraljevstvo Božje napokon postigne pobjedu. Ali oni treba da se još ustrpe do dana suda.

(12—17) Šesti pečat pokazuje na strahovite pojave u prirodi, koje će svaliti stanovnike na zemlji u neiskazanu nevolju i tjeskobu.

(16) Isp. Oz 10, 8; Lk 23, 30.

Gl. 7. (1—17) Prije nego dođe na svijet veliki sud kazneni, označuju se pečatom izabranici iz židovstva i neznabоštva. Brojeve ne treba uzeti doslovno, nego oni znače samo veliko mnoštvo. I ovi će izabranici morati doduše podnijeti patnje, ali oni imaju utješno obećanje, da u tim patnjama ne će propasti, nego će kroz muke unići u slavu nebesku.

(5) Vulgata, a i neki grčki rukopisi kod svakoga plemena stavljaju »zapečaćeni« (»signati«).

benova dvanaest tisuća; od plemena Gadova dvanaest tisuća;
6. Od plemena Aserova dvanaest tisuća; od plemena Neftalijeva dvanaest tisuća; od plemena Manasejeva dvanaest tisuća;
7. Od plemena Simeonova dvanaest tisuća; od plemena Levijeva dvanaest tisuća; od plemena Izaharova dvanaest tisuća;
8. Od plemena Zabulonova dvanaest tisuća; od plemena Josipova dvanaest tisuća; od plemena Benjaminova dvanaest tisuća zapečaćenih.
9. Potom vidjeh, i gle, veliko mnoštvo, kojega nije mogao nitko izbrojiti, od svakoga naroda i plemena i puka i jezika, gdje stoje pred prijestoljem i pred Janjetom, obučeni u bijele haljine, i palme u rukama njihovim.
10. I vikahu glasom velikim govoreći: »Spasenje Bogu našemu, koji sjedi na prijestolju, i Janjetu!«
11. I svi anđeli stajahu oko prijestolja i starješina i četiri bića, i padoše na lice pred prijestoljem, i pokloniše se Bogu
12. Govoreći: »Amen! Blagoslov i slava i mudrost i hvala i čast i sila i jakost Bogu našemu u vijeke vijekova! Amen.«
13. I prozbori jedan od starješina i reče mi: »Tko su ovi obučeni u bijele haljine, i otkuda dođoše?«
*14. I rekoh mu: »Gospodine moj, ti znaš.« I reče mi: »Ovo su, koji dođoše iz nevolje velike, i opraše haljine svoje i ubijeliše ih u krvi Janjetovoj.
15. Zato su pred prijestoljem Božjim, i služe mu dan i noć u hramu njegovu; i onaj, koji sjedi na prijestolju, stanovat će kod njih.
*16. Više ne će ogladnjeti ni ožednjeti, i ne će više na njih pasti sunčana žega, niti ikakva vrućina.
17. Jer Janje, koje je nasred prijestolja, past će ih i vodit će ih na izvore žive vode; i Bog će otrti svaku suzu od očiju njihovih.«

GLAVA 8.

Trube. Trostruko zlo.

*1. I kad otvori sedmi pečat, postade tišina u nebu, jedno pô sata.
2. I vidjeh sedam anđela, koji stajahu pred Bogom, i dade im se sedam truba.
3. I drugi anđeo dođe, i stade pred žrtvenik imajući zlatnu kadionicu; i bijaše mu dano mnogo tamjana, da ga prikaže s molitvama svih svetih na žrtvenik zlatni pred prijestoljem.
4. I dim od kađenja s molitvama svetih uzađe iz ruke anđelove pred Boga.
5. I uze anđeo kadionicu, i napuni je ognja sa žrtvenika, i baci je na zemlju, i nastadoše glasovi i gromovi i sijevanje munja i potres.
6. I sedam anđela, koji su imali sedam truba, pripraviše se da zatrube.

(14) Dakle nesamo mučenici, nego svi izabranici, koji su svoje haljine oprali u krvi Janjetovoj i stalno sačuvali vjernost Kristovoj nauci (Beda).

(16) Isp. Iz 49, 10; Ps 121 [120], 6.

Gl. 8. (1—7) Otvorenjem sedmoga pečata počinje posljednji sud. Ali se posljednji sud ne svršava u jednom činu, nego u nizu zala, što dolaze sve jedno po jedno, slično onim egipatskim zlima prije izlaska Izraelova iz Egipta. Pod danom suda treba razumjeti dulje razdoblje.

*7. I prvi anđeo zatrubi, i postade tuča i oganj, pomiješani s krvlju, i padoše na zemlju, i trećina drveća izgorje, i sva zelena trava izgorje.

*8. I drugi anđeo zatrubi, i kao velika gora ognjem zapaljena bačena bi u more; i trećina mora postade krv.

9. I umrije trećina stvorenja, što živi u moru, i trećina lađa propade.

10. I treći anđeo zatrubi, i pade s neba velika zvijezda, koja je gorjela kao baklja, i pade na trećinu rijeka i na izvore voda.

*11. I ime je zvijezdi Pelen; i trećina voda postade pelen, i mnogi ljudi pomriješe od voda, jer postadoše gorke.

*12. I četvrti anđeo zatrubi, i udarena bi trećina sunca, i trećina mjeseca, i trećina zvijezda, da pomrča trećina njihova, i trećina dana da ne svijetli, tako i noći.

13. I vidjeh, i začuh glas jednoga orla gdje leti posred neba vičući glasom velikim: »Jao, jao, jao onima, koji stanuju na zemlji, od ostalih truba trojice anđela, koji će još trubiti!«

GLAVA 9.

Peta i šesta truba.

*1. I peti anđeo zatrubi, i vidjeh zvijezdu gdje pade s neba na zemlju, i dade joj se ključ od zjala bezdana.

*2. I otvori zjalo bezdana, i izađe dim iz zjala kao dim iz velike peći, i pocrnje sunce i nebo od dima iz zjala.

*3. I iz dima [zjala] izađoše skakavci na zemlju, i dade im se vlast, kao što je imaju škorpioni zemaljski.

4. I zapovjedi im se, da ne škode travi zemaljskoj, niti ikakvoj zeleni, niti ikakvu drvetu, nego samo ljudima, koji nemaju pečata Božjega na čelima svojim.

5. I dade im se, da ih ne ubijaju, nego da ih muče pet mjeseci; i mučenje njihovo bijaše kao mučenje škorpiona, kad ubode čovjeka.

6. I u one dane tražit će ljudi smrt, i ne će je naći; i željet će da umru, i smrt će od njih bježati.

7. I skakavci bijahu kao konji opremljeni za boj; i na glavama njihovim kao krune od zlata; i lica njihova kao lica čovječja.

8. I imahu kose kao kose ženske, i zubi njihovi bijahu kao u lavova;

(7—13) Prve četiri trube navješćuju strahovite događaje u prirodi: bure, vulkane, meteore, pomrčine. Ali je to sve samo uvod u još strahovitije događaje.

(7) Isp. 2 Mojs 9, 24.

(8) Isp. 2 Mojs 7, 20.

(11) Isp. 2 Mojs 15, 23.

(12) Isp. egipatsku tamu (2 Mojs 10, 21 sl.).

Gl. 9. (1—12) Zvijezda je jedan knez nebeski, koji je otvorio bezdan pakla, iz kojega je onda izašla vojska duhova, slična skakavcima. Izdaleka je slično njihovo jato oblaku, izbliza su izgledali djelimice kao konji, djelimice kao ljudi. Vojska skakavaca slična je onoj kod proroka Joela (1, 6; 2, 4. 5) i nanosi bezbožnom čovječanstvu najstrašnije smrtne muke.

(2) Bezdan je ovdje pakao, koji na površini zemlje svršava zjalom; to zjalo bilo je zatvoreno, kao što se i danas još na Istoku zatvaraju čatrnje. To, da zvijezda otvara zjalo ključem od Boga danim, pokazuje na dvojaki uzrok zla: pakao to čini, ali čini samo s pripuštenjem Božjim.

(3) Isp. 2 Mojs 10, 14 sl.

9. I imahu oklope kao oklope gvozdene, i glas krila njihovih bijaše kao glas kolâ, kad mnogi konji trče u boj;
10. I imahu repove i žalce kao škorpioni; u repovima njihovim bijaše sila, da škode ljudima pet mjeseci;
*11. I imahu nad sobom kralja anđela bezdana, kojemu je ime hebrejski Abadon, a grčki Apolion.
12. Jedno zlo prođe; evo idu još dva zla za ovim.
*13. I šesti anđeo zatrubi, i začuh glas jedan od četiri roga zlatnoga žrtvenika, koji je pred Bogom,
*14. Gdje govori šestome anđelu, koji je imao trubu: »Odveži četiri anđela, koji su svezani kod rijeke velike Eufrata!«
15. I bila su odvezana četiri anđela, koji bijahu pripravljeni na sat i dan i mjesec i godinu, da pobiju trećinu ljudi.
*16. I broj vojske na konjma bijaše dvadeset tisuća puta deset tisuća; čuo sam broj njihov.
17. I tako vidjeh u viđenju konje i one, što sjeđahu na njima: imali su oklope ognjene i plavetne i sumporne; i glave konjâ bile su kao glave lavova, i iz usta njihovih izlazio je oganj i dim i sumpor.
18. I od ova tri zla pogibe trećina ljudi, od ognja i od dima i sumpora, što je izlazilo iz usta njihovih.
19. Jer sila je konja u ustima njihovim i u repovima njihovim, jer su repovi njihovi kao zmije, imaju glave, i njima čine zlo.
20. I ostali ljudi, koji nijesu bili pobijeni ovim zlima, ne pokajaše se za djela ruku svojih, da se ne poklanjaju đavolima i idolima zlatnim i srebrnim i mjedenim i kamenim i drvenim, koji niti mogu vidjeti, ni čuti, ni hoditi;
21. Niti se pokajaše za ubojstva svoja, ni za čaranja svoja, ni za blud svoj, ni za krađe svoje.

GLAVA 10.

Anđeo s knjigom.

*1. I vidjeh drugoga anđela jaka gdje silazi s neba, koji bješe ogrnut u oblak, i duga nad glavom njegovom, i lice njegovo kao sunce, i noge njegove kao stupovi ognjeni;
2. I imaše u ruci svojoj knjižicu otvorenu, i metnu nogu svoju desnu na more, a lijevu na zemlju;
*3. I povika glasom velikim, kao lav kad riče; i kad on povika, ispustiše sedam gromova glasove svoje.
4. I kad ispustiše sedam gromova glasove svoje, htjedoh ja da pišem;

(11) Sotona, nazvan »Abadon«, t. j. propast, ruševina (u opreci prema Kristu, koji je Spasitelj), i »Apolion«, t. j. razarač, razbijač.

(13—21) Isp. 2 Mojs 30, 3. — Kao što su u vrijeme Staroga Zavjeta strašne vojske Asiraca i Babilonaca navalile od Eufrata na zemlju izraelsku, tako i vidjelac sv. Ivan vidi, gdje strahovita vojska ide od ove rijeke na čovječanstvo. Velik je dio čovječanstva poizginuo (13—19), ali je ipak preostali dio ostao tvrdokoran (20—21).

(14) Broj »četiri anđela« kaže, da se ima voditi vojska na sve četiri strane zemlje. Anđeli su anđeli suda. — »Kod rijeke velike Eufrata«: tu je Babilon, tu je sila, koja će kasnije biti antikristova.

(16) Dvadeset tisuća puta deset tisuća iznosi 200 milijuna: ovaj golemi broj znamenuje nešto nadljudsko.

Gl. 10. (1) Anđeo, što silazi s neba, ide putem, koji će izabrati Gospodin, kad bude dolazio na sud.

(3—4) Kad povika anđeo, odgovoriše kao jeka sedam gromova. Vidjelac sv. Ivan razumije njihov smisao, ali to ne smije zapisati.

i začuh glas s neba, koji je govorio: »Zapečati, što objaviše sedam gromova! I to ne piši!«
5. I anđeo, kojega vidjeh, gdje stoji na moru i na zemlji, podiže ruku svoju desnu prema nebu,
*6. I zakle se onim, koji živi u vijeke vijekova, koji stvori nebo i što je na njemu, i zemlju i što je na njoj, i more i što je u njemu, da vremena više ne će biti,
7. Nego u dane glasa sedmoga anđela, kad zatrubi, svršit će se tajna Božja, kao što javi svojim slugama, prorocima.
8. I glas, koji začuh s neba, opet progovori sa mnom i reče: »Idi, uzmi knjigu otvorenu u ruci anđela, koji stoji na moru i na zemlji!«
*9. I otidoh k anđelu i rekoh mu, da mi dadne knjižicu. I reče mi: »Uzmi i izjedi je! Gorka će doduše biti u tvojoj utrobi, ali u ustima bit će ti slatka kao med.«
10. I uzeh knjižicu iz ruke anđela, i izjedoh je; i bijaše u ustima mojim kao med slatka, a kad je izjedoh, bijaše gorka u mojoj utrobi.
*11. I reče mi: »Valja ti opet prorokovati o mnogim pucima i narodima i jezicima i kraljevima.«

GLAVA 11.

Sveti grad i dva svjedoka. Sedma truba.

*1. I dade mi se trska kao palica, govoreći: »Ustani i izmjeri hram Božji i žrtvenik i one, koji se klanjaju u njemu;
*2. A trijem, što je izvan hrama, izuzmi i ne mjeri ga, jer je predan neznabošcima; oni će sveti grad gaziti četrdeset i dva mjeseca.
*3. I dat ću dvojicu svojih svjedoka, i proricat će tisuću i dvjesta i šezdeset dana, obučeni u haljine pokorničke.
*4. Ovi su dvije masline i dvije svjetiljke, što stoje pred Gospodarom zemlje.
*5. I ako im tko hoće da naškodi, oganj izlazi iz usta njihovih i spaljuje neprijatelje njihove; iako tko htjedne da im učini nažao, taj istotako ima da bude ubijen.
*6. Ovi imaju vlast da zatvore nebo, da ne padne dažd u dane nji-

(6) »Vremena više ne će biti«, t. j. ne će više biti oklijevanja za izvršenje Božjih osnova i odluka.
(9—10) Kao prorok Ezekijel (3, 1 sl.) mora i naš vidjelac uzeti u se knjigu, t. j. njegov sadržaj. Slatko je za proroka primiti od Boga koje objavljenje, ali je gorko objaviti ga, jer mu je sadržaj gorak i žalostan.
(11) »I reče mi«, doslovno: »i rekoše mi«, t. j. anđeo i onaj glas u r. 8.
Gl. 11. (1—12) Vjerni kršćani u velikim zlima posljednjega vremena ne će stradati. Mlaki i otpali kršćani čut će propovijed pokore od dvojice svjedoka kao posljednji poziv milosti Božje. Pod dvojicom svjedoka treba razumjeti dvojicu preteča i proroka poslanih od Krista u posljednje dane. Kao što dvije životinje imaju svoju silu od sotone, tako ovi svjedoci imaju svu moć od Krista. Njihov poraz, uskrsnuće i uzašašće na nebo nalik su na smrt, uskrsnuće i uzašašće Kristovo.
(2) Događaji traju dugo i neprestano. »Četrdeset i dva mjeseca« (mjesec po 30 dana) iznosi 1260 dana; toliko traje propovijedanje dvojice svjedoka (r. 3); toliko traje i boravak žene u pustinji (12, 14 isp. r. 6); toliko traje i progonstvo Svetih od bezbožnoga kralja, što je proizašao od zvijeri s deset rogova (Dan 7, 25; Otkr 13, 5).
(3) Ova dva Kristova svjedoka jesu Ilija i Henoh.
(4) Isp. Zah 4, 2 sl.
(5) Isp. 4 Kralj 1, 10. 12.
(6) Prvi dio ovoga retka podsjeća na Iliju (3 Kralj 17, 1); drugi dio podsjeća na Mojsija (2 Mojs 17, 19).

hova proricanja; i imaju vlast nad vodama, da ih pretvaraju u krv, i da udare zemlju svakom nevoljom, kadgod htjednu.

7. I kad svrše svjedočanstvo svoje, zvijer će, što izlazi iz bezdana, voditi s njima rat, i pobijedit će ih i ubit će ih.

*8. I tjelesa njihova ležat će na ulici grada velikoga, koji se duhovno zove Sodoma i Egipat, gdje je i Gospodin njihov propet.

9. I gledaju ljudi od pukova i plemena i jezika i naroda tijelo njihovo tri dana i pô, i ne daju, da se njihova tjelesa polože u grob.

10. I koji stanuju na zemlji, raduju se poradi njih i vesele i šalju dare jedan drugome, jer ova dva proroka mučiše one, što stanuju na zemlji.

11. I poslije tri dana i pô duh života uđe u njih od Boga; i stadoše na noge svoje, i strah veliki obuze one, koji su ih vidjeli.

12. I čuše glas veliki s neba, koji im govorio: »Uzađite amo!« I uzađoše na nebo u oblaku, i vidješe ih neprijatelji njihovi.

13. I u onaj čas nastade potres veliki, i deseti dio grada pade, i potres zemlje pobi sedam tisuća ljudi; i ostali se uplašiše i dadoše slavu Bogu nebeskome.

14. Drugo zlo prođe; evo zlo treće ide brzo.

*15. I sedmi anđeo zatrubi, i postadoše veliki glasovi u nebu govoreći: »Postade kraljevstvo svijeta Gospodina našega i Krista njegova, i kraljevat će u vijeke vijekova.

*16. I dvadeset i četiri starješine, koje sjeđahu pred Bogom na prijestoljima svojim, padoše na lica svoja i pokloniše se Bogu

17. Govoreći: »Zahvaljujemo ti, Gospodine Bože svemogući, koji jesi, i koji bijaše, [i koji ćeš doći], što si primio silu svoju veliku i zakraljevao.

*18. I neznabošci se razgnjeviše, i dođe gnjev tvoj i vrijeme, da se sudi mrtvima, i da se dadne plaća slugama tvojim, prorocima i svetima i onima, koji se boje imena tvojega, malima i velikima, i da se pogube, koji kvare zemlju.

19. I otvori se hram Božji u nebu, i vidje se kovčeg zavjeta njegova u hramu njegovu, i nastade sijevanje munja, i glasovi, i gromovi, i potres zemlje, i tuča velika.

GLAVA 12.

Žena i zmaj.

*1. I znak veliki pokaza se na nebu: žena, obučena u sunce, i mje-

(8) »Na ulici«; Vulgata: »na ulicama« (»in plateis«). Isp. Iz 1, 10; Ezek 14, 49.

(15—19) Na glas sedme trube počinje posljednji napadaj neprijateljskih sila proti kraljevstvu Božjemu, ali i njihovo konačno uništenje. A najprije slavi nebo pobjedu.

(16) »Dvadeset i četiri starješine«, koje predstavljaju narod Božji (4, 4), slave Boga i zahvaljuju mu za tri njegova velika djela: za stvorenje svijeta (4, 11), za otkupljenje (r. 9) i za utemeljenje njegova kraljevstva (11, 15).

(18) Isp. Ps 2.

Gl. 12. (1—17) Žena, o kojoj se ovdje govori, jest mati Spasitelja i ujedno mati spašenih, Crkva. Crkva tajinstveno nosi u svojemu krilu (1. 2) Krista, Sina Božjega i vladaoca svijeta. Zato silno bjesni zmaj na nju i poduzima proti njoj borbu, da je uništi (3—6). Tada izađe proti njemu sv. Mihael sa svojim anđelima i izbaci ga iz kraljevstva Božjega (7—12). Pun gnjeva poradi svojega poraza obraća sad zmaj sav svoj bijes proti Crkvi, ali uzalud, jer je ona pod osobitom zaštitom Božjom (16—17).

sec pod nogama njezinim, i na glavi njezinoj vijenac od dvanaest zvijezda.
2. Bijaše trudna i vikala je od bolova, i mučila se da rodi.
*3. I pokaza se drugi znak na nebu: i gle, velik, crven zmaj, imajući sedam glava i deset rogova; i na glavama njegovim sedam kruna;
*4. I rep njegov odvuče trećinu zvijezda nebeskih, i baci ih na zemlju. I zmaj stajaše pred ženom, koja je imala da rodi, da joj proždere dijete, kad rodi.
5. I rodi muško, sina, koji će vladati svim narodima sa žezlom gvozdenim; i dijete njezino bi uzeto k Bogu i prijestolju njegovu.
*6. A žena uteče u pustinju, gdje je imala mjesto pripravljeno od Boga, da se ondje hrani tisuću i dvjesta i šezdeset dana.
*7. I postade [velik] rat u nebu: Mihael i anđeli njegovi borili su se sa zmajem, i zmaj se je borio, i anđeli njegovi.
8. I ne nadvladaše, i više im se ne nađe mjesta u nebu.
9. I zbačen bi zmaj onaj veliki, stara zmija, koja se zove đavao i sotona, koji zavodi sav svijet, zbačen bi na zemlju, i anđeli njegovi zbačeni biše s njim.
10. I začuh glas veliki u nebu, koji je govorio: »Sad dođe spasenje i sila i kraljevstvo Boga našega, i vlast Krista njegova, jer je zbačen tužitelj braće naše, koji ih je tužio pred Bogom našim dan i noć.
11. I oni ga pobijediše krvlju Janjeta i riječju svjedočanstva svojega, i ne mariše za život svoj sve do smrti.
12. Zato veselite se, nebesa i vi, koji stanujete u njima! Jao zemlji i moru, jer đavao siđe k vama, imajući gnjev velik, jer zna, da vremena malo ima.«
13. I kad vidje zmaj, da zbačen bi na zemlju, progonio je ženu, koja rodi muško.
*14. I ženi dana su dva krila orla velikoga, da leti u pustinju na svoje mjesto, gdje će se hraniti vrijeme i vremena i pô vremena daleko od zmije.
*15. I ispusti zmija za ženom iz usta svojih vodu kao rijeku, da je odnese rijeka.
16. I pomože zemlja ženi, i otvori zemlja usta svoja i proguta rijeku, koju ispusti zmaj iz usta svojih.
17. I razgnjevi se zmaj na ženu, i otide da zametne borbu s ostalima od potomstva njezina, koji drže zapovijedi Božje i imaju svjedočanstvo Isusa [Krista].
*18 I stade na žalu morskome.

(3) »Crven« (Vulgata: »rufus«): boja ognja i krvi (isp. 17, 3).

(4) »Odvuče trećinu zvijezda«: ovdje zvijezde znače anđele (isp. Jb 38, 7; Iz 24, 20).

(6) Isp. našu bilješku kod 11, 2.

(7) »Mihael« je hebrejska riječ (Mi-cha-el) i znači: »Tko kao Bog?« Mihael je jedan od glavnih anđela, po svoj prilici jedan od sedmorice, koji stoje pred prijestoljem Božjim (isp. Tob 12, 15). Sv. Juda naziva ga arkanđelom (r. 9).

(14) »I ženi dana su dva krila orla velikoga«: to znači zaštitu Božju. — »Vrijeme i vremena i pô vremena«, t. j. tri vremena (godine) i pô. Isp. našu bilješku kod 11, 2.

(15) »Vodu kao rijeku«, t. j. vode žalosti i boli (isp. Ps 69 [68], 2).

(18) »I stade na žalu morskome«. Po drugom čitanju: »I stadoh na žalu morskome«, t. j. sv. Ivan u viđenju stade na žalu morskome, da pribiva pojavi zvijeri, što je izašla iz mora.

GLAVA 13.

Zvijer iz mora. Zvijer iz zemlje.

*1. I vidjeh zvijer gdje izlazi iz mora, koja je imala deset rogova i sedam glava, i na rogovima njezinim deset kruna, a na glavama imena psovke.

2. I zvijer, koju vidjeh, bijaše kao leopard, i noge joj kao u medvjeda, i usta njezina kao usta lavova. I dade joj zmaj silu svoju i prijestolje svoje i vlast veliku.

3. I [vidjeh] jednu od glava njezinih kao ranjenu na smrt, i njezina rana smrtonosna izliječi se. I sva se zemlja začudila pristajući uz zvijer. I pokloniše se zmaju, što je dao vlast zvijeri;

4. I pokloniše se zvijeri govoreći: »Tko je kao zvijer, i tko se može boriti s njom?«

*5. I dana su joj usta, da govori velike riječi, i psovke, i dana joj je vlast, da čini četrdeset i dva mjeseca.

6. I otvori usta svoja, da psuje Boga, da psuje ime njegovo, i šator njegov, i one, koji stanuju u nebu.

7. I bilo joj je dano, da zametne rat sa svetima i da ih pobijedi; i dana joj je vlast nad svakim plemenom i pukom i jezikom i narodom.

*8. I poklonit će joj se svi, koji stanuju na zemlji, kojima ime nije zapisano u knjizi života Janjeta, koje je žrtvovano, od postanja svijeta.

9. Ako tko ima uši, neka čuje!

10. Ako tko u ropstvo vodi, [u ropstvo] ide; ako tko mačem ubije, valja da bude mačem ubijen. Ovdje je strpljivost i vjera svetih.

*11. I vidjeh drugu zvijer, gdje izlazi iz zemlje, i imala je dva roga kao u janjeta, i govorila je kao zmaj.

12. I vrši svu vlast prve zvijeri pred njim; i učini, da se zemlja i koji stanuju u njoj poklone prvoj zvijeri, kojoj se izliječila rana smrtna.

13. I čini čudesa velika, da i oganj silazi s neba na zemlju pred ljudima.

14. I zavodi one, koji stanuju na zemlji, znacima, koji su joj dani, da čini pred zvijeri, govoreći onima, što stanuju na zemlji, da načine sliku zvijeri, koja imade ranu od mača i ostade živa.

15. I bi joj dano, da udahne život slici zvijerinoj, da progovori slika zvijerina, i učini, da se poubijaju, koji se god ne poklone slici zvijerinoj.

16. I učini, da se svima, malim i velikim, i bogatim i siromašnim, i slobodnim i neslobodnim dadne

---

Gl. 13. (1—8) Zvijer iz mora jest Kristu neprijateljska svjetska vlast. Sedam glava znači sedam svjetskih kraljevstva, što dolaze sve jedno za drugim, a stavila su se u službu sotoninu. Ona su prisvojila na zemlji vlast, koja pripada jedino Bogu. Šesta glava, rimska svjetska vlast, na smrt je bila ranjena Kristovim rođenjem, i sada je još samo jedna sjena.

(5) »četrdeset i dva mjeseca«; isp. našu bilješku kod 11, 2.

(8) »I poklonit će se«; Vulgata: »I pokloniše se« (»et adoraverunt«): perfekt proročki. — »Od postanja svijeta«: ove riječi, kako se vidi iz 17, 8, ne odnose se na »žrtvovano Janje«, nego na »zapisano u knjizi života« (isp. 3, 5; Ef 1, 4 sl.). U Vulgati trebalo bi zarez staviti iza »qui occisus est«.

(11—12) Druga zvijer, što stoji u službi prve zvijeri, jest po 16, 13 lažni prorok, t. j. lažno proroštvo, koje svojim vračanjem podupire neznaboštvo i pomaže tlačiti kršćane. Ova zvijer izlazi iz zemlje, jer lažni proroci mogu se hvaliti jedino zemaljskom mudrošću, a ne objavom nebeskom. Već je Spasitelj unaprijed navijestio lažne proroke (Mt 24, 23 sl.).

žig na desnoj ruci njihovoj ili na čelima njihovim;

17. I da nitko ne može ni kupiti ni prodati, osim tko ima žig: ime zvijeri ili broj imena njezina.

*18. Ovdje je mudrost! Tko ima um, neka izračuna broj zvijeri; jer je broj čovjeka, i broj njezin je šest stotina i šezdeset i šest.

GLAVA 14.

Janje i pratnja njegova. Navješćivanje suda.

*1. I vidjeh, i gle, Janje stajaše na gori Sionskoj i s njim sto i četrdeset i četiri tisuće, koji su imali ime njegovo i ime Oca njegova napisano na čelima svojim.

2. I začuh glas s neba kao glas voda mnogih i kao glas groma velikoga; i glas, što ga začuh, kao glas svirača, koji sviraju na citarama svojim.

3. I pjevahu [kao] novu pjesmu pred prijestoljem i pred četiri bića i pred starješinama; i nitko ne mogaše naučiti pjesme, osim onih sto i četrdeset i četiri tisuće, koji su otkupljeni sa zemlje.

4. Ovo su, koji se ne okaljaše sa ženama, jer su djevice. Ovi prate Janje, kudgod ono pođe. Ovi su otkupljeni od ljudi kao prvenci Bogu i Janjetu.

5. I u njihovim ustima ne nađe se laž, jer su bez mane [pred prijestoljem Božjim].

*6. I vidjeh [drugoga] anđela gdje leti posred neba, koji je imao da propovijeda vječno evanđelje onima, koji stanuju na zemlji, i svakome narodu i plemenu i jeziku i puku.

7. I govoraše velikim glasom: »Bojte se Boga i dajte mu slavu, jer dođe čas suda njegova, i poklonite se onome, koji je stvorio nebo i zemlju, more i izvore vodene.«

*8. I drugi anđeo za njim ide govoreći: »Pade, pade Babilon veliki, koji je žestokim vinom bluda svojega napajao sve narode.«

9. I treći anđeo za njim ide govoreći glasom velikim: »Ako se tko pokloni zvijeri i slici njezinoj, i primi žig na čelo svoje ili na ruku svoju,

10. I on će piti od vina gnjeva Božjega, koje je nepomiješano utočeno u čašu gnjeva njegova, i bit će mučen ognjem i sumporom pred anđelima svetim i pred Janjetom.

11. I dim muka njihovih diže se u vijeke vijekova, i ne će imati počinka dan i noć, koji se klanjaju zvijeri i slici njezinoj, i ako tko primi žig imena njezina.

12. Ovdje je strpljivost svetih, koji drže zapovijedi Božje i vjeru Isusovu.

(18) Broj 666, kao većinu brojeva u Otkrivenju, treba uzeti kao simbolički broj i znači potrostručenu, umnoženu (potenciranu) zloću.

Gl. 14. (1—5) Izakako je sv. Ivan prikazao strahovitu sliku đavla i njegovih pristaša, prikazuje nam sada milu sliku Janjeta, t. j. Krista, na gori Sionskoj i s njim njegovu djevičansku četu od 144.000 vjernika. I ovaj broj treba uzeti simbolički i znači veliko mnoštvo.

(6—11) Jedan anđeo propovijeda posljednju opomenu svima zemljama; drugi navješćuje pad glavnoga grada protukršćanske svjetske moći; treći prijeti svima poklonicima zvijeri vječnom osudom.

(6) »Vječno evanđelje«, t. j. knjiga, u kojoj je vječna odluka Božja o spasenju ljudi po Isusu Kristu, ili vječna odluka Božja o pobjedi Kristovoj, a u svrhu, da potakne ljude na pokoru.

(8) Pod Babilonom razumijeva se Rim, glavno sjedište neznaboštva. Taj svjetski grad prikazuje se kao bludnica, koja zavodi sve narode na blud, t. j. na idolopoklonstvo. Zato se na nju obara sva mjera Božjega gnjeva.

13. I začuh glas s neba gdje [mi] govori: »Napiši: Blago mrtvima, koji umiru u Gospodinu! Od sada već, govori Duh, neka počinu od trudova svojih, jer ih prate djela njihova.«

*14. I vidjeh, i gle, oblak bijel, i na oblaku sjeđaše kao Sin čovječji, i imao je na glavi svojoj krunu zlatnu, i u ruci svojoj srp oštar.

15. I drugi anđeo izađe iz hrama vičući velikim glasom onome, što je sjedio na oblaku: »Zamahni srpom svojim i žanji, jer dođe čas, da se žanje, dozrio je plod zemlje.«

16. I onaj, koji sjeđaše na oblaku, baci srp svoj na zemlju, i požeta bi zemlja.

17. I drugi anđeo izađe iz hrama, što je u nebu, i imao je i on srp oštar.

18. I drugi anđeo izađe iz žrtvenika, koji je imao vlast nad ognjem, i povika velikim glasom onome, koji je imao srp oštar, govoreći: »Zamahni srpom svojim oštrim i beri grožđe od trsa zemlje, jer već sazreše jagode njegove.«

19. I baci anđeo srp svoj [oštri] na zemlju, i obra trs zemlje i metnu u veliki tijesak gnjeva Božjega.

*20. I zgažen je tijesak izvan grada, i izađe iz tijeska krv sve do uzda konjma, tisuću i šest stotina stadija.

GLAVA 15.

Sedam čaša Božjega gnjeva.

1. I vidjeh drugi znak na nebu, veliki i divni: sedam anđela, koji su imali sedam posljednjih zala, jer se u njima izvrši gnjev Božji.

*2. I vidjeh kao stakleno more, pomiješano s ognjem, i one, koji pobijediše zvijer i sliku njezinu i broj imena njezina, gdje stoje na moru staklenom i imaju citare Božje.

3. I pjevaju pjesmu Mojsija, sluge Božjega, i pjesmu Janjeta, govoreći: »Velika su i divna djela tvoja, Gospodine Bože svemogući! Pravedni su i istiniti putovi tvoji, Kralju narodâ!

4. Tko da te se ne boji, Gospodine, i ne slavi ime tvoje? Jer si ti jedini svet. Svi će narodi doći i pokloniti se pred tobom, jer se tvoji pravedni sudovi javiše.«

*5. I poslije ovoga vidjeh, i gle, otvori se hram šatora svjedočanstva u nebu.

6. I izađoše sedam anđela iz hrama, koji su imali sedam zala, obučeni u čisto i bijelo platno, i opasani oko prsiju pojasima zlatnim.

*7. I jedno od četiri bića dade sedmorici anđela sedam čaša zlatnih napunjenih gnjeva Boga, koji živi u vijeke vijekova.

(14—20) Anđeli žetve u službi su Sina čovječjega, koji se sad pojavljuje kao sudac svijeta. Čovječanstvo je dozrelo za žetvu, t. j. za sud. Žito se žanje, grožđe se gnječi. Krv grožđa, t. j. krv čovječja nalik je na rijeku, koja svoje valove valja preko 1600 stadija, t. j. preko cijele zemlje.

(14) »Sin čovječji na oblaku« podsjeća na Dan 7, 13; Mt 24, 30; Otkr 1, 7.

(20) Stadij (potrkalište), mjera za put od 400 lakata (210 m).

Gl. 15. (2—3) Kao što je nekoć Mojsije zapjevao hvalospjev, kad je izraelski narod prešao preko Crvenoga mora, a egipatska vojska bila uništena (2 Mojs 15), tako sad ovdje opijevaju spašeni svoje oslobođenje po pravome Mojsiju, velikom Spasitelju naroda Božjega.

(5) Isp. 2 Mojs 25, 16; 27, 21.

(7) »I jedno od četiri bića«, t. j. ono biće, koje predstavlja prirodne sile, što pomažu, da se izvrše osnove Božje (4, 6—8).

*8. I napuni se hram dima od slave Božje i od sile njegove; i nitko nije mogao ući u hram, dok se ne svrši sedam zala sedmorice anđela.

GLAVA 16.

Izlijevaju se čaše Božjega gnjeva.

1. I začuh glas veliki iz hrama gdje govori sedmorici anđela: »Idite i izlijte sedam čaša gnjeva Božjega na zemlju!«

*2. I otide prvi i izli čašu svoju na zemlju; i postade zli i ljuti čir na ljudima, koji su imali žig zvijerin, i koji su se klanjali slici njezinoj.

3. I drugi anđeo izli čašu svoju u more; i postade krv kao od mrtvaca, i svaka duša živa umrije u moru.

4. I treći izli čašu svoju na rijeke i na izvore vodene; i postade krv.

5. I začuh anđela voda gdje govori: »Pravedan si [Gospodine], koji jesi, i koji bijaše, ti Sveti, što si ovako sudio!

6. Jer proliše krv svetih i prorokâ; zato si im krv dao da piju; to su zaslužili.«

*7. I začuh, gdje žrtvenik govori: »Da, Gospodine Bože svemogući, istiniti su i pravedni sudovi tvoji.«

8. I četvrti izli čašu svoju na sunce, i dano mu je, da pali ljude ognjem.

9. I opališe se ljudi od velike žege, i psovaše ime Boga, koji ima vlast nad zlima ovima, i ne pokajaše se, da mu dadnu slavu.

*10. I peti izli čašu svoju na prijestolje zvijerino; i kraljevstvo njezino postade tamno, i grizli su jezike svoje od bola.

11. I psovali su Boga nebeskoga od bolova svojih i od čirova svojih, i ne pokajaše se za djela svoja.

12. I šesti izli čašu svoju na veliku rijeku Eufrat; i presahnu voda njezina, da se pripravi put kraljevima od istoka sunčanoga.

*13. I vidjeh iz usta zmajevih, i iz usta zvijerinih, i iz usta lažnoga proroka tri nečista duha kao žabe.

*14. To su naime duhovi đavolski, koji čine znake, i izlaze kraljevima svega svijeta, da ih skupe na boj za veliki dan Boga svemogućega.

15. Evo idem kao tat: blago onome, koji je budan i čuva haljine svoje, da gô ne hodi, i da ne vide sramotu njegovu!

---

(8) Isp. 2 Mojs 11, 32.

Gl. 16. (2—21) Prva četiri zla pogodiše stanovnike (2—9); posljednja tri pogodiše glavni grad protukršćanskog svjetskoga grada (10—21). Ova zla puno su nalik na egipatska zla (2 Mojs 7—10).

(7) Vulgata ima: »I začuh drugoga, gdje govori od žrtvenika« (»et audivi alterum ab altari dicentem«).

(10) Isp. 2 Mojs 10, 22; Mudr 17.

(13) »Tri nečista duha«, što izlaze: jedan iz usta zmajevih, drugi iz usta zvijerinih, kojoj je sotona dao svoju vlast (13, 2), treći iz usta lažnoga proroka, t. j. zvijeri, što je izašla iz zemlje (13, 11 sl.). — »Kao žabe«, što se kote i žive u blatnim močvarama. Ovdje se vide simboli (znameni) đavolskoga utjecaja na događaje u svijetu; tu su razni načini djelovanja: neposredni (zmaj), posredni preko sile ljudske (materijalne i intelektualne — tvarne i umne), što predstavljaju dvije zvijeri.

(14) »Boj za veliki dan«, koji je opisan u 19, 11—21, ukoliko se tiče antikrista i njegovih ljudskih ortaka (isp. 2 Sol 2, 8), i ponovno, ukoliko se tiče naročito djelovanja zmajeva i propasti njegovih pothvata u 20, 8—10.

*16. I sabra ih na mjesto, koje se hebrejski zove Armagedon.
17. I sedmi izli čašu svoju u zrak; i izađe glas veliki iz hrama od prijestolja govoreći: »Svršeno je«.
18. I nastadoše munje i glasovi i gromovi, i bi veliki potres zemlje, kakav nikad ne bi, otkako su ljudi na zemlji, toliki potres, tako veliki.
19. I grad veliki razdijeli se na tri dijela, i gradovi neznabožački padoše; i Babilon veliki spomenu se pred Bogom, da mu dadne čašu vina ljutoga gnjeva svojega.
20. I svi otoci iščeznuše, i gore se ne nađoše.
*21. I tuča velika kao talenti pade s neba na ljude; i ljudi su psovali Boga poradi zla od tuče, jer je bilo izvanredno veliko.

GLAVA 17.

Veliki Babilon.

*1. I dođe jedan od sedam anđela, koji su imali sedam čaša, i progovori sa mnom i reče: »Hodi, da ti pokažem sud bludnice velike, koja sjedi na vodama mnogim;
2. S kojom su blud provodili kraljevi zemlje, i koji stanuju na zemlji, opiše se vinom bluda njezina.«
3. I odvede me u pustinju u duhu; i vidjeh ženu, gdje sjedi na zvijeri crvenoj, punu imena psovačkih, imajući sedam glava i deset rogova.
4. I žena bijaše obučena u grimiz i skerlet i nakićena zlatom i kamenjem dragim i biserom, i imala je čašu zlatnu u ruci svojoj punu gada i nečistoće bluda svojega.
5. I na čelu njezinu napisano ime: »Tajna! Babilon veliki, mati bludnicama i gadovima zemlje.«
6. I vidjeh ženu pijanu od krvi svetih i od krvi svjedoka Isusovih. I začudih se čudom velikim, kad je vidjeh.
7. I reče mi anđeo: »Što se čudiš? Ja ću ti kazati tajnu žene i zvijeri, koja je nosi i ima sedam glava i deset rogova.
8. Zvijer, koju si vidio, bijaše i nije, i izaći će iz bezdana, i otići će u propast; i divit će se, koji stanuju na zemlji, kojima nije ime napisano u knjigu života od postanja svijeta, kad vide zvijer, koja bijaše, i nije više, i opet će doći.
9. Ovdje je um, koji ima mudrost. Sedam glava, sedam su gora, na kojima žena sjedi.
10. I sedam je kraljeva. Pet je njih palo, jedan jest, a drugi još nije došao; i kad dođe, zamalo treba da ostane.
11. I zvijer, koja bijaše i nije, i ona je osmi, i jest od sedmorice, i u propast ide.
12. I deset rogova, koje si vidio, to su deset kraljeva, koji kraljevstva još ne primiše, nego vlast kao kraljevi na jednu uru primaju sa zvijeri.

---

(16) Kao što su bili potučeni kraljevi kanaanski (Suc 5, 19) kod Armagedona (gora Magedon ili Megiddo), tako će naći svoj Armagedon i oni kraljevi cijeloga svijeta. Mi bismo danas rekli: Naći će svoj Waterloo, t. j. prizor potpunoga poraza.
(21) Talenat, kod Hebreja, vrijedio je 300 sekala; ili, po težini, 42 kg.
Gl. 17. (1—18) U slici bludne i krvožedne žene opisuje vidjelac sv. Ivan bogati i raskošni glavni grad protukršćanskoga svjetskog carstva, koji zavodi kraljeve i narode na idolopoklonstvo i blud (1—6). Boje na slici opet su uzete od povijesnoga neznabožačkog Rima (7—10). Ali je povijesni Rim samo prilika protukršćanske svjetske sile i njezinih zločina i bojeva proti »Božjemu Janjetu« (11—14). Ipak se boj proti Bogu svršava porazom Bogu neprijateljskih sila (15—18).

13. Oni imaju jednu namjeru, i silu i vlast svoju daju zvijeri.

14. Oni će ratovati s Janjetom, i Janje će ih pobijediti, jer je Gospodar nad gospodarima i Kralj nad kraljevima, i koji su s njim, jesu pozvani, izabrani i vjerni.«

15. I reče mi: »Vode, što si vidio, gdje sjedi bludnica, puci su i plemena i narodi i jezici.

16. I deset rogova, što si vidio na zvijeri, oni će zamrziti na bludnicu, i učinit će je pustom i golom, i meso će njezino pojesti i spalit će je ognjem.

17. Jer je Bog dao u srca njihova, da učine odluku njegovu, da dadnu vlast svoju zvijeri, dok se izvrše riječi Božje.

18. I žena, koju si vidio, jest grad veliki, koji ima vlast nad kraljevima zemlje.«

GLAVA 18.

Pad Babilona.

*1. Iza toga vidjeh drugoga anđela gdje silazi s neba, koji je imao vlast veliku, i zemlja se rasvijetli od slave njegove.

*2. I povika jakim glasom govoreći: »Pade, pade Babilon veliki, i postade stan đavolima, i tamnica svakome duhu nečistome, i tamnica svakoj ptici nečistoj i mrskoj; jer žestokim vinom bludnosti svoje napoji sve narode;

3. I kraljevi zemlje s njom su bludno griješili, i trgovci zemlje obogatili su se od sile raskoši njezinih.«

4. I začuh glas drugi s neba, koji je govorio: »Izađite iz nje, narode moj, da ne budete dionici grijeha njezinih, i da ne primite od zala njezinih!

5. Jer grijesi njezini doprriješe sve do neba, i Bog se opomenu nepravda njezinih.

6. Platite joj, kao što i ona plati [vama], i podajte joj dvojinom onoliko po djelima njezinim; u čašu, u koju je lijevala, ulijte joj dvojinom onoliko!

7. Koliko se slavila i naslađivala, toliko joj podajte muke i tuge, jer govori u srcu svojemu: ‚Sjedim kao kraljica, i nijesam udovica, i tuge ne ću vidjeti.'

*8. Zato će u jedan dan doći zla njezina: smrt, i tuga i glad, i spalit će se ognjem, jer je jak [Gospodin] Bog, koji joj sudi.

9. I plakat će i tugovati za njom kraljevi zemlje, koji s njom blud provodiše i raskošno življeše, kad vide dim požara njezina;

10. Izdaleka stajat će od straha pred mukama njezinim i govorit će: Jao, jao, grade veliki Babilone, grade jaki, jer u jedan čas dođe sud tvoj!

11. I trgovci zemlje plakat će i jadikovati za njom, što njihovih tovara nitko više ne kupuje:

*12. Tovara zlata i srebra, i kamenja dragoga i bisera, i beza i grimiza, i svile i skerleta, i svako-

Gl. 18. (1—19) Jedan anđeo kao glasnik Božje pravde oglašuje sud nad glavnim gradom protukršćanskoga svjetskog carstva kao već završen (1—3). Zatim odjeknu drugi glas s neba, koji najprije poziva vjernike, da ostave grad (4—8), i onda opisuje, kako pad grada oplakuju razočarani kraljevi (9—10), trgovci (11—16) i mornari (17—19).

(2) Isp. Iz 13, 21; 34, 11—14; Jer 50, 39; Mt 12, 43.

(8) Neki rukopisi imaju κύριος, Gospodin.

(12) Ovo dugo nabrajanje svakojake robe i skupocjenih stvari, što su pridolazile u tadanji neznabožački Rim sa svih strana svijeta, pokazuje, koliko je bilo u njemu bogatstvo i raskoštvo, koje ga je napokon dovelo do pada i propasti.

ga mirisnog drveta, i svakojakih suđova od slonove kosti, i svakojakih sudova od najdragocjenijeg drveta; i mjedi i gvožđa i mramora;

*13. I cimeta i balzama, i mirisa i pomasti i tamjana, i vina i ulja, i bijela brašna i pšenice, i velike i male marve, i konjâ i kolâ, i tjelesâ i duša čovječjih.

14. I sve voće, koje željela duša tvoja, ode od tebe, i sve dragocjeno i sjajno propade ti, i više ga ne ćeš naći.

15. Trgovci ovih stvari, koji se obogatiše od njih, stajat će izdaleka od straha pred mukom njezinom, plačući i tugujući,

16. I govoreći: Jao, jao, grade veliki, obučeni u bez i grimiz i skerlet, i nakićeni zlatom i kamenjem dragim i biserom;

*17. Jer u jedan čas propade toliko bogatstvo. I svi kormilari, i svi, koji plove prema gradu, i mornari, i kojigod rade na moru, stadoše izdaleka.

18. I vikahu vidjevši dim požara njezina: Tko je bio kao ovaj grad veliki?

19. I posuše prahom glave svoje, i vikahu plačući i tugujući: Jao, jao, grad onaj veliki, u kojemu se obogatiše svi, koji su imali lađe na moru, od bogatstva njegova, opustošen je u jedan čas!

*20. Veselite se nad njim, nebo i sveti, i apostoli i proroci, jer Bog na njemu izvrši sud za vas!«

*21. I uze jedan jak anđeo kamen, koji je bio velik kao mlinski kamen, i baci ga u more govoreći: »S takvom će silom biti bačen Babilon, grad onaj veliki, i ne će se više naći.

22. I glas citaraša i pjevača i svirača i trubača ne će se više čuti u tebi, i nikakav umjetnik ni od koje umjetnosti ne će se više naći u tebi, i glas mlina ne će se više čuti u tebi;

*23. I svijetlo svjetiljke ne će se više svijetliti u tebi, i glas zaručnika i zaručnice ne će se više čuti u tebi, jer trgovci tvoji bijahu velikaši zemlje, jer tvojim čaranjem dadoše se zaluditi svi narodi.

24. I u njemu je nađena krv prorokâ i svetih, i sviju, koji su pobijeni na zemlji.«

GLAVA 19.

Slavlje u nebu.

*1. Poslije ovoga začuh kao glas veliki naroda mnogoga u nebu gdje govore: »Aleluja! Spasenje i slava i sila Bogu našemu:

2. Jer su istiniti i pravedni sudovi njegovi, što je osudio bludnicu veliku, koja pokvari zemlju bludom svojim, i osvetio krv sluga svojih od ruke njezine.«

(13) »I tjelesâ i duša čovječjih«, t. j. robova (isp. 1 Mojs 36, 6).

(17) »I svi, koji plove prema gradu«, doslovno: prema mjestu. Vulgata ima: »in lacum« mjesto »in locum«.

(20) Sud nad svjetskim gradom jest znak Gospodnji, da će on sada doći, da uništi antikrista i njegovu silu, i da podigne svoju slavu.

(21—24) Bacanjem mlinskoga kamena u more pokaza anđeo, kako će najedamput i potpuno biti propast grada.

(23) Isp. Jer 7, 34; 16, 9; 25, 10; 33.

Gl. 19. (1—8) Glasnim hvalospjevom slave izabranici Božju moć, slavu i pravednost, koja se je pokazala u sudu nad glavnim gradom protukršćanskoga svjetskog carstva (1—5). Oni već vide dan, na koji će zaručnica Kristova, Crkva, ući u potpunu i beskrajnu slavu i sjedinjenje s Kristom. U opreci prema krvavoj bludnici (17, 4) ona sja u nakitu svoje čistoće i svetosti (6—8).

*3. I opet rekoše: »Aleluja! I dim njezin diže se u vijeke vijekova.«
4. I padoše dvadeset i četiri starješine i četiri bića, i pokloniše se Bogu, koji sjeđaše na prijestolju, i rekoše: »Amen! Aleluja!«
*5. I glas izađe od prijestolja govoreći: »Hvalite Boga našega, sve sluge njegove, i koji ga se bojite, mali i veliki!«
6. I začuh kao glas naroda mnogoga, i kao glas voda mnogih, i kao glas gromova jakih, koji govore: »Aleluja, jer zakraljeva Gospodin Bog naš svemogući!
*7. Radujmo se i veselimo, i dajmo slavu njemu, jer dođe svadba Janjeta, i zaručnica se je njegova pripravila.
8. I dade joj se, da se obuče u platno sjajno i bijelo. Jer je platno pravednost svetih.
*9. I reče mi: »Napiši: Blago onima, koji su pozvani na svadbenu gozbu Janjetovu!« I reče mi: »Ovo su istinite riječi Božje.«
*10. I padoh pred noge njegove, da mu se poklonim. I reče mi: »Nemoj! Ja sam sluga kao i ti i braća tvoja, koja imaju svjedočanstvo Isusovo. Bogu se klanjaj!« Jer je svjedočanstvo Isusovo duh proroštva.

*11. I vidjeh nebo otvoreno, i gle, konj bîjel, i koji sjeđaše na njemu, zove se Vjerni i Istiniti, i sudi i vojuje po pravdi.
12. A oči su mu kao plamen ognjeni, i na glavi njegovoj krune mnoge, imajući ime napisano, kojega nitko ne zna do on sam.
13. I obučen je u haljinu umočenu u krv, i ime se njegovo zove »Riječ Božja«.
14. I vojske nebeske iđahu za njim na konjma bijelim, obučene u platno bijelo i čisto.
15. I iz usta njegovih izlazi mač oštar, da njim pobije narode. I on će njima vladati sa žezlom gvozdenim; i on gazi tijesak žestokoga vina gnjeva Boga svemogućega.
16. I ima na haljini i na bedru svome ime napisano: »Kralj nad kraljevima i Gospodar nad gospodarima«.
17. I vidjeh jednoga anđela, gdje stoji na suncu; i povika glasom velikim, govoreći svima pticama, što su letjele posred neba: »Dođite, i skupite se na veliku gozbu Božju,
18. Da jedete mesa od kraljeva, i mesa od vojskovođa i mesa od mogućnikâ i mesa od konjâ i njihovih jahača, i mesa od sviju slobodnjaka i robova, i od malih i velikih!«

(3) »Dim njezin«, t. j. dim požara njezina (18, 9).

(5) Isp. Ps 134 [133], 1; 135 [134], 1. 20.

(7) »Jer dođe svadba Janjeta«: svadba Janjeta jest vječno sjedinjenje Krista s Crkvom u nebeskoj slavi. — »Zaručnica njegova«, t. j. Crkva, kako je prikazuje sv. Pavao (isp. Ef 5, 23 sl.; 2 Kor 11, 2). Ova se zaručnica kasnije zove »Jeruzalem« (isp. 21, 2. 9 sl.), kao što je njezina takmica bila nazvana »Babilon«.

(9) »I reče mi«, t. j. anđeo; po svoj prilici anđeo, koji je objavio sv. Ivanu ovo cijelo Otkrivenje. Isp. 1, 1; 22, 8; 22, 16.

(10) Po starozavjetnom načinu (Suc 13, 20; Dan 8, 17 sl.) hoće vidjelac sv. Ivan da se pokloni anđelu; ali ga poučava anđeo, da je i on, poput sv. Ivana, samo Božji glasnik čovječanstvu.

(11—16) Na bijelu konju izlazi Krist na pobjednu slavu praćen od nebeskih vojski, t. j. od anđelâ. Njegove plamene oči istražuju sve; njegovo je ime nedohitno; njegova je odjeća u krv umočena, jer se kao pobjednik vraća iz bitke. Gvozdenim žezlom udara on svoje neprijatelje i gazi tijesak, t. j. izvršuje kazneni sud.

*19. I vidjeh zvijer i kraljeve zemlje i vojske njihove skupljene, da zametnu rat s onim, koji sjedi na konju, i s vojskom njegovom.

20. I bi uhvaćena zvijer, i s njom lažni prorok, koji učini pred njom znake, kojima zavede one, koji primiše žig zvijerin, i koji se klanjaju slici njezinoj. Živi su bili bačeni oboje u jezero ognjeno, koje gori sumporom;

21. I ostali su pobijeni mačem, koji izađe iz usta onoga, što sjedi na konju; i sve se ptice nasitiše od mesa njihova.

GLAVA 20.

Tisućgodišnje kraljevstvo. Posljednji sud.

*1. I vidjeh anđela gdje silazi s neba, koji je imao ključ od bezdana i verige velike u ruci svojoj.

2. I uhvati zmaja, staru zmiju, koja je đavao i sotona, i sveza ga na tisuću godina;

3. I u bezdan baci ga, i zatvori, i zapečati nad njim, da više ne zavodi narodâ, dok se ne navrši tisuća godina; i potom valja da bude odvezan na malo vremena.

4. I vidjeh prijestolja, i sjedili su na njima, i dade im se sud; i [vidjeh] duše pogubljenih radi svjedočanstva Isusova i radi riječi Božje; i koji se ne pokloniše zvijeri ni slici njezinoj, i ne primiše žiga na čelu i na ruci svojoj; i oživješe i kraljevaše s Kristom tisuću godina.

5. Ostali mrtvaci ne oživješe, dok se ne svrši tisuća godina. Ovo je prvo uskrsnuće.

6. Blažen i svet, koji ima dio u prvom uskrsnuću; nad njima druga smrt nema vlasti, nego će biti svećenici Božji i Kristovi, i kraljevat će s njim tisuću godina.

7. I kad se svrši tisuća godina, odvezat će se sotona iz tamnice svoje,

*8. I izaći će da zavodi narode na sva četiri kraja zemlje, Goga i Magoga, da ih skupi na boj, kojih je broj kao pijesak morski.

9. I izađoše na širinu zemlje, i opkoliše tabor svetih i grad ljubljeni. I siđe oganj s neba, i proguta ih.

10. I đavao, koji ih je zavodio, bi bačen u jezero ognjeno i sumporito, gdje je zvijer i lažni prorok; i bit će mučeni dan i noć u vijeke vijekova.

11. I vidjeh veliko bijelo prijestolje, i onoga, koji je sjedio na njemu, od čijega je lica pobjegla zemlja i nebo, i mjesto im se ne nađe.

12. I vidjeh mrtvace velike i male, gdje stoje pred prijestoljem; i knjige se otvoriše; i druga se knjiga otvori, koja je života; i suđeni biše mrtvaci po onome, što je napisano u knjigama, po djelima njihovim.

(19—21) Izakako su bile uništene protukršćanske vojske, bačeni su antikrist i njegov prorok u plameni oganj i sumpor pakleni. Antikrist i njegov lažni prorok (13, 11) bili su u boju proti Bogu sjedinjeni, pa im je i kazna jednaka.

Gl. 20. (1—10) Iza uništenja Kristu neprijateljske svjetske moći, svezan bi i sam sotona, t. j. nije mu više bilo dopušteno, da provodi svoju razornu silu na zemlji. Tisuća godina njegova zatvora i sužanjstva znači jedno dulje razdoblje. Poslije ovoga vremena bit će mu opet na kratko vrijeme povraćena njegova prijašnja moć, dok ne bude njegova vlast potpuno uništena. I tada će biti sotona bačen u pakao na sve vijekove.

(8) »Gog i Magog«; o Gogu i Magogu govori prorok Ezekijel u gl. 38. i 39. Tu su i naše bilješke o Gogu i Magogu. (V. Stari Zavjet II, str. 585.—588.)

13. I more dade svoje mrtvace; i smrt i podzemlje dadoše svoje mrtvace; i svaki bi suđen po djelima svojim.
14. I smrt i podzemlje bačeni biše u jezero ognjeno. Ovo je druga smrt, jezero ognjeno.
15. I tko se ne nađe napisan u knjizi života, bačen bi u jezero ognjeno.

GLAVA 21.

Novo nebo i nova zemlja. Nebeski Jeruzalem.

*1. I vidjeh nebo novo i zemlju novu; jer prvo nebo i prva zemlja prođoše, i mora više nema.
2. I vidjeh grad sveti, Jeruzalem novi, gdje silazi od Boga s neba, pripravljen kao zaručnica, ukrašena zaručniku svojemu.
3. I začuh glas veliki s prijestolja gdje govori: »Evo šatora Božjega među ljudima, i stanovat će s njima, i oni će biti narod njegov, i sam Bog bit će s njima [Bog njihov].
4. I otrt će Bog svaku suzu od očiju njihovih, i smrti ne će biti više, ni tuge, ni vike, ni boli ne će biti više, jer prvo prođe.«
5. I reče onaj, koji je sjedio na prijestolju: »Evo sve novo činim.« I reče mi: »Napiši, jer su ove riječi vjerne i istinite.«
*6. I reče mi: »Svršilo se. Ja sam alfa i omega: početak i svršetak. Ja ću žednome dati iz izvora vode života zabadava.
7. Tko pobijedi, ovo će baštiniti, i bit ću mu Bog, i on će biti moj sin.
*8. A strašljivima, i nevjernima i nečistima, i ubojicama i bludnicima, i vračarima i idolopoklonicima i svima lažama, njima je dio u jezeru, što gori ognjem i sumporom. To je smrt druga.
*9. I dođe jedan od sedam anđela, koji su imali sedam čaša punih sedam posljednjih zala, i reče mi sa mnom govoreći: »Dođi, pokazat ću ti zaručnicu, ženu Janjetovu.«
10. I odvede me u duhu na goru veliku i visoku, i pokaza mi sveti grad Jeruzalem, gdje silazi s neba od Boga,
11. U krasoti Božjoj. I svjetlost njegova bijaše kao dragi kamen, kao kamen jaspis, što sja kao kristal.
12. I imao je zid velik i visok, što je imao dvanaestora vrata; i na vratima dvanaest anđela, i imena napisana, i imena dvanaest plemena sinova Izraelovih.
*13. Od istoka vrata troja, i od sjevera vrata troja, od juga vrata troja, i od zapada vrata troja.

Gl. 21. (1—8) Iz stvorenja očišćenoga od prokletstva proizlazi novo nebo i nova zemlja, koja je sada dostojna da bude postojbina pravoga Jeruzalema, pobjedonosne Crkve. U njoj Bog udara svoj stan (1—3) i izgoni svaku muku i svaku zemaljsku nevolju (4—7). Od ove sreće isključeni su oni, koji su na ovom svijetu hodili lagodnim putem grijeha (8).

(6) »Voda života«: ovdje je slika blažene besmrtnosti (isp. 7, 17; Iz 4, 1; Iv 4, 10. 14; Mt 5, 6).

(8) »Smrt druga«, smrt definitivna (konačna), osuda vječna (20, 6. 14).

(9—21) Ovdje se još točnije opisuje krasota nebeskoga grada Jeruzalema. On sja u sjaju dragoga kamenja. Njegovu vanjsku sigurnost znamenuje »zid velik i visok«. Njegova nutarnja čvrstoća počiva na temelju apostolâ. Njegovi su stanovnici pravednici od dvanaest plemena, izabrani narod Novoga Zavjeta (9—14). Toliko drago kamenje pokazuje njegovu savršenost i sjajnost (15—21). Tu divotu i slavu onako je divno opjevao Tobija u 13, 13 sl., i Izaija u 60, 18—22.

(13) »Vrata troja« kao grad Ezekijelov (isp. Ezek 48, 31 sl.).

14. I zid gradski imao je dvanaest temelja, i na njima dvanaest imena dvanaest apostola Janjetovih.
15. I onaj, koji je govorio sa mnom, imao je kao mjeru zlatnu trsku, da izmjeri grad i vrata njegova i zidove njegove.
16. I grad na četiri ugla stoji, i dužina je njegova, kolika i širina. I izmjeri grad trskom na dvanaest tisuća stadija. Dužina i širina i visina jednaka je.
17. I izmjeri zid njegov na sto i četrdeset i četiri lakta, po mjeri čovječjoj, koja je anđelova.
18. I bila je građa zida njegova jaspis, i grad zlato čisto kao čisto staklo.
19. Temelji zida gradskoga bili su ukrašeni svakim dragim kamenjem: prvi temelj bijaše jaspis, drugi safir, treći kalcedon, četvrti smaragd,
20. Peti sardoniks, šesti sard, sedmi hrizolit, osmi beril, deveti topaz, deseti hrizopras, jedanaesti hijacint, dvanaesti ametist.
21. I dvanaest vrata dvanaest bisera; svaka vrata bijahu od jednoga bisera; i ulica gradska bijaše zlato čisto, kao staklo prozirno.
*22. I hrama ne vidjeh u njemu, jer je njegov hram Gospodin Bog svemogući, i Janje.
23. I grad ne treba sunca ni mjeseca, da svijetle u njemu; jer ga je slava Božja obasjala, i svjetiljka je njegova Janje.
*24. I hodit će narodi u svijetlu njegovu, i kraljevi zemlje donijet će slavu i čast svoju u njega.
*25. I vrata njegova ne će se zatvarati danju, jer ondje noći ne će biti.
26. I donijet će slavu i čast narodâ u njega.
27. I ne će u njega ući ništa nečisto, i koji čini, što je gad i laž, nego samo, koji su napisani u knjizi života Janjeta.

GLAVA 22.

Novi Jeruzalem. Završetak knjige Otkrivenja.

*1. I pokaza mi rijeku vode života, bistru kao kristal, koja je izlazila od prijestolja Božjega i Janjetova.
2. Nasred ulice njegove i s obje strane rijeke drvo života, koje rađa dvanaest plodova, dajući svakoga mjeseca svoj plod; i lišće od drveta lijek je narodima.
3. I više ne će biti nikakva prokletstva. I prijestolje Božje i Janjetovo bit će u njemu, i sluge njegove klanjat će mu se.
4. I gledat će lice njegovo, i ime njegovo bit će na čelima njihovim.
5. I noći više ne će biti, i ne će trebati svijetla od svjetiljke, ni od svijetla sunčanoga, jer će ih oba-

(22) Nebeski grad Jeruzalem ne treba više hrama, jer je on stan Svevišnjega.
(24) Ovdje je tekst uzet iz Izaije (60, 3. 11) i primijenjen Jeruzalemu novoga svijeta.
(25) »I vrata njegova ne će se zatvarati«: gradska bi se vrata zatvarala uvečer. Nebeski Jeruzalem grad je vječnoga mira, pa se njegova vrata ne trebaju zatvarati nikada. Noći ne će više biti u njemu (22, 5; Iz 60, 11).
Gl. 22. (1—3) Stanovnici nebeskoga Jeruzalema uživaju radosti raja. Piju iz rijeke vječnih radosti. Jedu plod s drveta vječnoga života. I tu nebesku sreću ne pometa nikakva krivnja, ne kvari nikakvo proklestvo. Tako u ovoj posljednoj slici vidjelac sv. Ivan pokazuje Crkvu Božju u njezinoj nebeskoj slavi. Prestale su sve borbe, kušnje i muke. Nebo i zemlja jesu kao pomlađeni: opet je rajski mir kao na početku stvorenja. To je konačno stanje otkupljenoga svijeta i čovječanstva.

sjavati Gospodin Bog, i kraljevat će u vijeke vijekova.

*6. I reče mi: »Ove su riječi vjerne i istinite. I Gospodin Bog proročkih duhova poslao je anđela svojega, da pokaže slugama svojim, što treba brzo da bude.

7. I evo, dolazim brzo. Blago onome, koji drži riječi proroštva ove knjige!«

8. I ja, Ivan, čuo sam i vidio ovo. I kad sam bio čuo i vidio, padoh pred noge anđelu, koji mi ovo pokaza, da mu se poklonim;

9. I reče mi: »Nemoj, jer sam i ja sluga kao i ti i braća tvoja proroci i oni, koji drže riječi knjige ove. Bogu se klanjaj!«

10. I reče mi: »Ne zapečaćavaj riječi proroštva knjige ove, jer je vrijeme blizu.

11. Tko čini nepravdu, neka čini još nepravdu; i tko je nečist, neka se još kalja; i tko je pravedan, neka još čini pravdu; i tko je svet, neka se još posvećuje!

*12. Evo, dolazim brzo, i plaća moja sa mnom, da dadnem svakome po djelima njegovim.

13. Ja sam alfa i omega, prvi i posljednji, početak i svršetak.

14. Blago onima, koji peru haljine svoje [u krvi Janjeta], da imadnu pravo na drvo života, i da uđu na vrata u grad!

15. Vani su psi, i vračari i bludnici, i ubojice i idolopoklonici, i svaki, koji ljubi i čini laž.

16. Ja, Isus, poslah anđela svojega, da vam ovo posvjedoči u crkvama. Ja sam korijen i rod Davidov, sjajna zvijezda danica.

*17. I Duh i zaručnica govore: Dođi! I tko čuje, neka govori: Dođi! A tko je žedan, neka dođe; i tko hoće, neka uzme vodu života zabadava!«

18. Svjedočim svakome, koji čuje riječi proroštva knjige ove: Ako tko što dometne ovome, Bog će nametnuti na njega zla napisana u knjizi ovoj.

*19. I ako tko oduzme od riječi knjige proroštva ovoga, Bog će oduzeti njegov dio od drveta života i od grada svetoga, o kojima je pisano u knjizi ovoj.

*20. Govori onaj, koji svjedoči ovo: »Da, dolazim brzo.« Amen. Dođi, Gospodine Isuse!

21. Milost Gospodina Isusa Krista sa svima svetima! Amen.

(6—15) »I reče mi«, t. j. anđeo, koji je sv. Ivanu govorio u ime Kristovo (isp. 19, 9). — Otkrivenje se potvrđuje kao istinito. Ono dolazi od Boga, koji je prosvjetljivao i stare proroke. Već bliže vrijeme donijet će njegovo ispunjenje. Zato blago onome, koji uzme k srcu sadržaj ove knjige (6—9) i kratko vrijeme upotrebi za svoje posvećenje, da tako osigura sebi ulazak u nebo (10—15).

(12) Od r. 12.—16. govori Krist.

(17) Zaručnica, t. j. Crkva, u kojoj stanuje Duh Sveti, izriče svoju živu želju, da opet dođe Krist. Ovu želju neka ima i svaki pojedini vjernik!

(19) »Od drveta života«; Vulgata ima: »od knjige života« (»de libro vitae«), i pridodaje: »i od onoga, što je napisano u knjizi ovoj« (»et de his, quae scripta sunt in libro isto«).

(20) Krist na rastanku veli Ivanu: »Da, dolazim brzo«, a Ivan mu odgovara u ime cijele Crkve sa živom čežnjom: »Dođi, Gospodine Isuse!« I ta riječ Ivanova ostaje za sva vremena živa čežnja vojujuće i trpeće Crkve.

POSLANICE I EVANĐELJA
PREKO CRKVENE GODINE

Nedjelje i blagdani	Poslanica	Evanđelje
Došašće (Advent)		
1. nedjelja u Došašću	Rimlj 13, 11—14	Lk 21, 25—33
2. nedjelja u Došašću	Rimlj 15, 4—13	Mt 11, 2—10
3. nedjelja u Došašću	Flp 4, 4—7	Iv 1, 19—28
4. nedjelja u Došašću	1 Kor 4, 1—5	Lk 3, 1—6
Božić: 1. misa	Tit 2, 11—15	Lk 2, 1—14
2. misa	Tit 3, 4—7	Lk 2, 15—20
3. misa	Hebr 1, 1—12	Iv 1, 1—14
Sveti Stjepan	Dap 6, 8-10; 7, 54-59	Mt 23, 34—39
Nedjelja po Božiću	Gal 4, 1—7	Lk 2, 33—40
Nova Godina	Tit 2, 11—15	Lk 2, 21
Ime Isusovo	Dap 4, 8—12	Lk 2, 21
Bogojavljenje	Iz 60, 1—6	Mt 2, 1—12
Sveta Obitelj	Kol 3, 12—17	Lk 2, 42—52
1. nedjelja po Bogojavljenju . .	Kol 3, 12—17	Lk 2, 42—52
2. nedjelja po Bogojavljenju . .	Rimlj 12, 6—16	Iv 2, 1—11
3. nedjelja po Bogojavljenju . .	Rimlj 12, 16—21	Mt 8, 1—13
4. nedjelja po Bogojavljenju . .	Rimlj 13, 8—10	Mt 8, 23—27
5. nedjelja po Bogojavljenju . .	Kol 3, 12—17	Mt 13, 24—30
6. nedjelja po Bogojavljenju . .	1 Sol 1, 2—10	Mt 13, 31—35
Sedamdesetnica	1 Kor 9, 24—10, 5	Mt 20, 1—16
Šezdesetnica	2 Kor 11, 19—12, 9	Lk 8, 4—15
Pedesetnica	1 Kor 13, 1—13	Lk 18, 31—43
Korizma		
1. nedjelja u Korizmi	2 Kor 6, 1—10	Mt 4, 1—11
2. nedjelja u Korizmi	1 Sol 4, 1—7	Mt 17, 1—9
3. nedjelja u Korizmi	Ef 5, 1—9	Lk 11, 14—28
4. nedjelja u Korizmi	Gal 4, 22—31	Iv 6, 1—15
5. nedjelja (Gluha)	Hebr 9, 11—15	Iv 8, 46—59
6. nedjelja (Cvjetna)	Flp 2, 5—11	Mt 21, 1—9
Uskrs	1 Kor 5, 7—8	Mk 16, 1—7
Uskrsni ponedjeljak	Dap 10, 37—43	Lk 24, 13—35
1. nedjelja po Uskrsu (Bijela) . .	1 Iv 4—10	Iv 20, 19—31
2. nedjelja po Uskrsu	1 Pet 2, 21—25	Iv 10, 11—16
3. nedjelja po Uskrsu	1 Pet 2, 11—19	Iv 16, 16—21
4. nedjelja po Uskrsu	Jak 1, 17—21	Iv 16, 5—14
5. nedjelja po Uskrsu	Jak 1, 22—27	Iv 16, 23—30
Uzašašće	Dap 1, 1—11	Mk 16, 14—20
Nedjelja po Uzašašću	1 Pet 4, 7—11	Iv 15, 26—16, 4

Nedjelje i blagdani	Poslanica	Evanđelje
Duhovi	Dap 2, 1—11	Iv 14, 23—31
Duhovski ponedjeljak	Dap 10, 42—48	Iv 3, 16—21
Presveto Trojstvo	Rimlj 11, 33—36	Mt 28, 18—20
1. nedjelja po Duhovima . . .	1 Iv 4, 8—21	Lk 6, 36—42
Tijelovo	1 Kor 11, 23—29	Iv 6, 56—59
2. nedjelja po Duhovima . . .	1 Iv 3, 13—18	Lk 14, 16—24
Blagdan Presv. Srca Isusova . .	Ef 3, 3—19	Iv 19, 31—37
3. nedjelja po Duhovima . . .	1 Pet 5, 6—11	Lk 15, 1—10
4. nedjelja po Duhovima . . .	Rimlj 8, 18—23	Lk 5, 1—11
5. nedjelja po Duhovima . . .	1 Pet 3, 8—15	Mt 5, 20—24
6. nedjelja po Duhovima . . .	Rimlj 6, 3—11	Mk 8, 1—9
7. nedjelja po Duhovima . . .	Rimlj 6, 19—23	Mt 7, 15—21
8. nedjelja po Duhovima . . .	Rimlj 8, 12—17	Lk 16, 1—9
9. nedjelja po Duhovima . . .	1 Kor 10, 6—13	Lk 19, 41—47
10. nedjelja po Duhovima . . .	1 Kor 12, 2—11	Lk 18, 9—14
11. nedjelja po Duhovima . . .	1 Kor 15, 1—10	Mk 7, 31—37
12. nedjelja po Duhovima . . .	2 Kor 3, 4—9	Lk 10, 23—37
13. nedjelja po Duhovima . . .	Gal 3, 16—22	Lk 17, 11—19
14. nedjelja po Duhovima . . .	Gal 5, 16—24	Mt 6, 24—33
15. nedjelja po Duhovima . . .	Gal 5, 25—6, 10	Lk 7, 11—16
16. nedjelja po Duhovima . . .	Ef 3, 13—21	Lk 14, 1—11
17. nedjelja po Duhovima . . .	Ef 4, 1—6	Mt 22, 35—46
18. nedjelja po Duhovima . . .	1 Kor 1, 4—8	Mt 9, 1—8
19. nedjelja po Duhovima . . .	Ef 4, 23—28	Mt 22, 1—14
20. nedjelja po Duhovima . . .	Ef 5, 15—21	Iv 4, 46—53
21. nedjelja po Duhovima . . .	Ef 6, 10—17	Mt 18, 23—35
22. nedjelja po Duhovima . . .	Flp 1, 6—11	Mt 22, 18—21
23. nedjelja po Duhovima . . .	Flp 3, 17—4, 3	Mt 3, 18—25
24. nedjelja po Duhovima . . .	Kol 1. 9—14	Mt 24, 15—35
Krist Kralj	Kol 1, 12—20	Iv 18, 33 37
Bezgrješno Začeće	Prič 8, 22—35	Lk 1, 26—28
Sveti Ivan Evanđelist	Sir 15, 16	Iv 21, 19—24
Svijećnica	Mal 3, 1—4	Lk 2, 22—32
Sveti Josip	Sir 45, 1—6	Mt 1, 18—24
Sveti Ivan Krstitelj	Iz 49, 1—7	Lk 1, 57—68
Sveti Petar i Pavao	Dap 12, 1—11	Mt 16, 13—19
Sveti Ćiril i Metodije	Hebr 7, 23—27	Mt 24, 42—47
Sveti Ilija prorok	Sir 48, 1—10	Mt 17, 1—9
Velika Gospa	Sir 24, 11—20	Lk 10, 38—42
Svi Sveti	Otkr 7, 2—12	Mt 5, 1—12
Spomen svih mrtvih (Dušni dan) .	1 Kor 15, 51—57	Iv 5, 25—29
Posveta crkve	Otkr 21, 2—5	Lk 19, 1—10

STVARNO KAZALO

NOVCI, MJERE I UTEZI

As: mali rimski bakreni novac; vrijednost oko 5 banica u zlatu.

Denar (denarius): rimski glavni srebrni novac, u kojemu se je i porez plaćao rimskome caru (Mt 22, 19); vrijednost 87 banica u zlatu; jednak grčkoj drahmi.

Drahma: grčki srebrni novac; vrijednost kao denara.

Funta: rimska funta, oko 327.5 g.

Lakat: biblijska mjera za dužinu; oko 52 cm.

Metrete: palestinska mjera za šupljinu; obuhvatala je nešto preko 39 litara.

Mina = 100 drahmi; vrijednost oko 87 kuna u zlatu.

Modij: grčko-rimska mjera za šupljinu; obuhvatala je 8.75 l.

Sekal: stari hebrejski novac; vrijednost oko 3 denara.

Stadij (potrkalište): mjera za put oko 400 lakata (210 m).

Stater: oko 3 denara u vrijednosti.

Subotni put: duljina puta, što se smjela ujedamput prevaliti u subotu = 5 stadija (potrkališta), oko 1 km.

Šefel = modij.

Talenat = oko 4125 kuna u zlatu; po težini 42 kg.

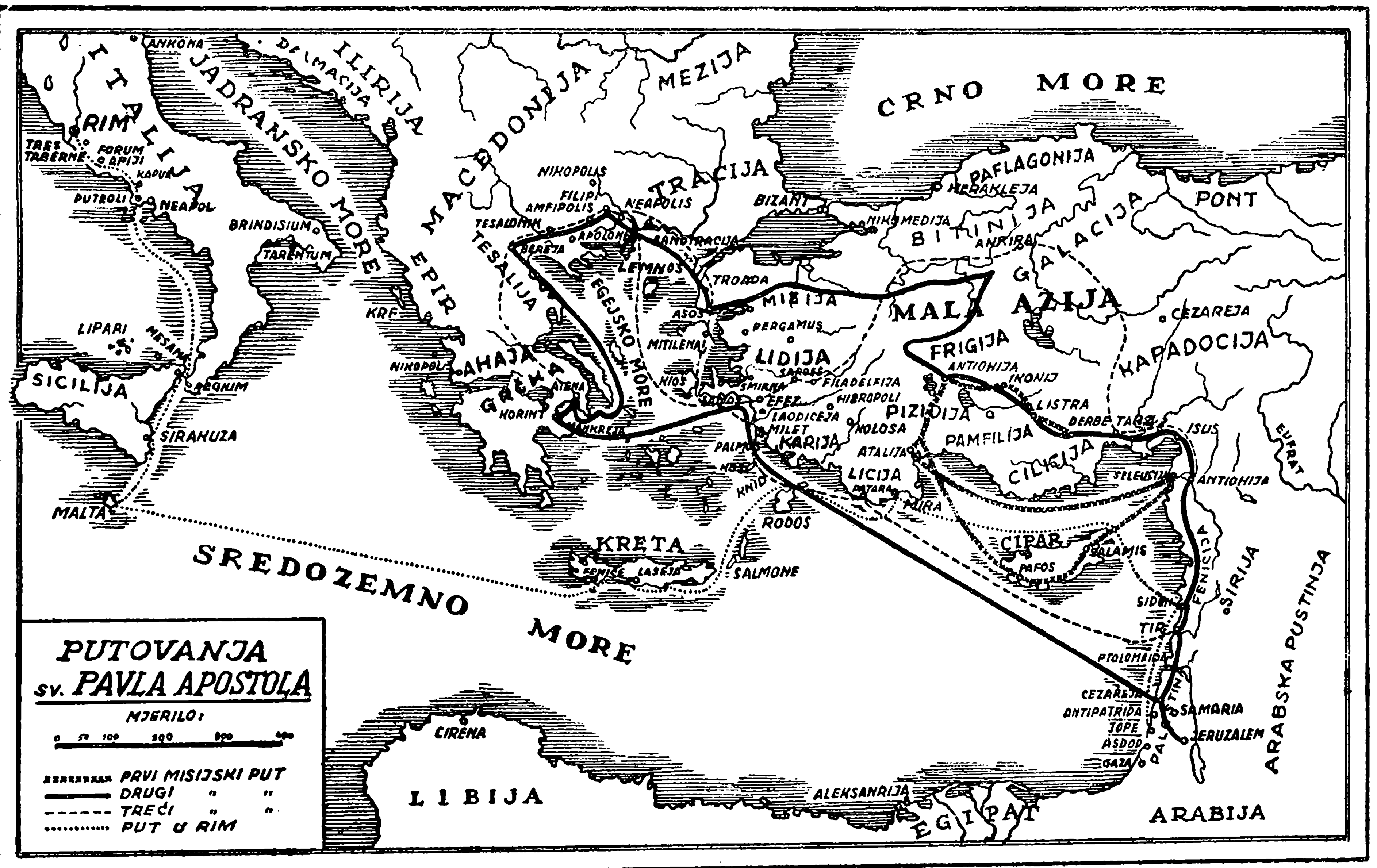
PALESTINA
ZA VREMENA
KRISTOVA
I APOSTOLÂ

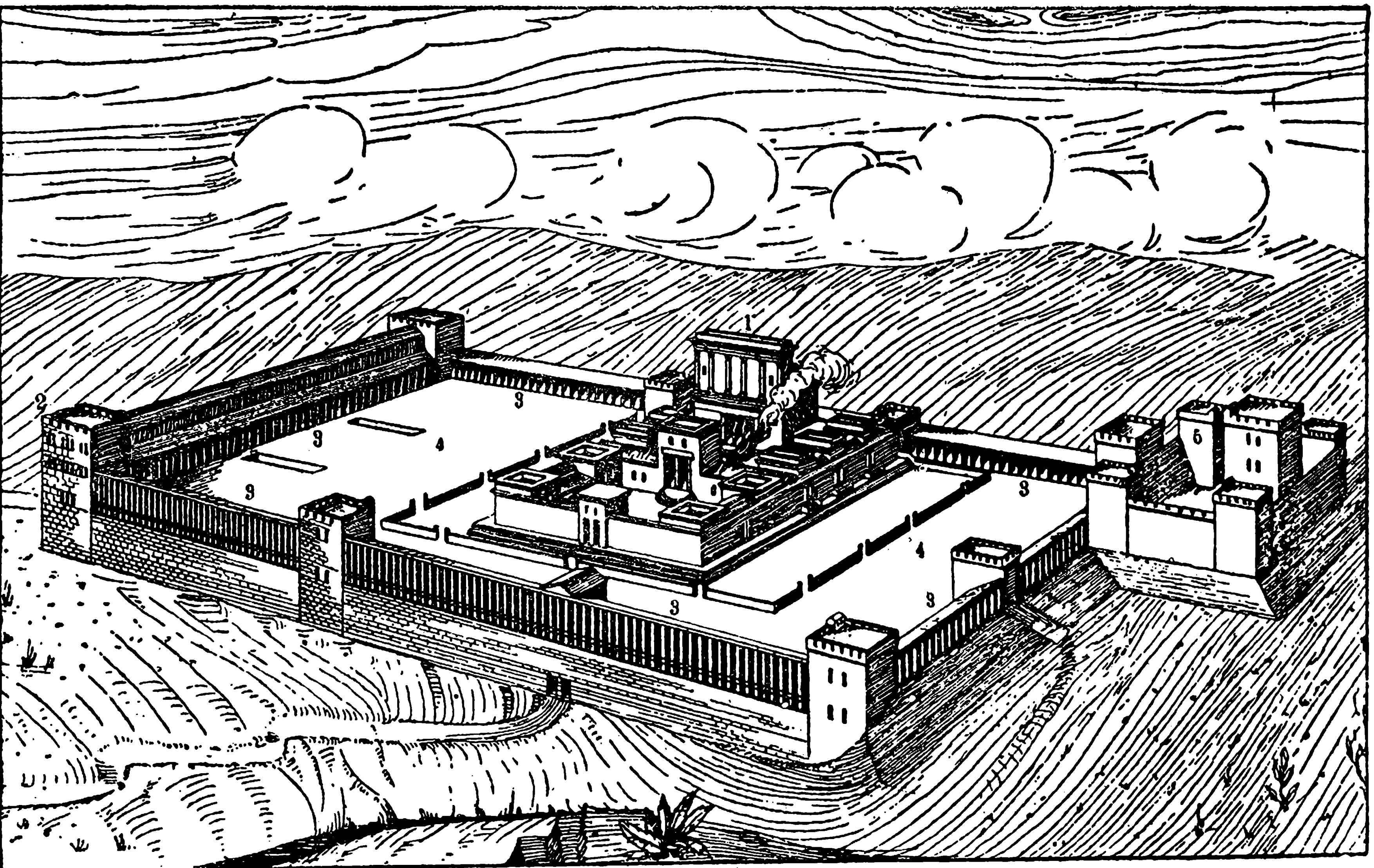
MJERILO:
0 5 10 20 30 40 50

GENEZARETSKO JEZERO
KORAZAIN
BETSAIDA JULIAS
KAFARNAUM
BETSAIDA
GALILEJSKO MORE
JEZ. GENEZARET
MAGDALA
GARMALA
TIBERIADA
GER-GESA
HAMAT
SENABRIS
Jordan
Jarmuk

BERIT
SIDON
SAREPTA
LEONTES
TIR
FENICIJA
Libanon
Antilibanon
ABILENA
DAMASK
SIRIJA
Pl. Hermon
DAN
CEZAREJA FILIPI
KEDES
MEROM JEZ.
ITUREJA
TRAHONITIDA
EKDIPA
PTOLEMAIDA
GALILEJA
KORAZIN
KAFARNAUM
BETSAIDA
BETSAIDA JULIAS
KANA
MAGDALA
TIBERIADA
GALILEJSKO MORE
GENEZARET
BATANEJA
HAIFA
Karmel
NAZARET
Jarmuk
DOR
g. Tabor
NAIM
GADARA
MEGIDO
CEZAREJA
Ezdrelon plan.
JEZRAEL
BOZRA
PELA
DEKAPOLA
SARON
SAMARIJA
SAMARIJA
SIHEM
GERASA
Pl. Garizim
Jordan
APOLONIA
ANTIPATRIDA
RAMOT GELEAD
JOPPE
RAVNICA SARON
AMON
EFREM
LIDA
BETEL
FILADELFIJA
RAMA
JERIHO
JAMA
EKRON
PEREJA
EMAUS
JERUZALEM
HESEBON
ASDOD
BETANIJA
BETLEHEM
ASKALON
RAVNICA SEFELA
MARESA
HEBRON
GAZA
EGLON
Plan. Juda
ENGEDI
JUDEJA
JUTA
MRTVO MORE
ARNON
MOAB
MASADA
VELIKO MORE (SREDOZEMNO MORE)
IDUMEJA
Gore Seir

KARTA ČETVEROVLASNIKA (LK III. 1.)
BERIT
SIDON
LEONT.
TIR
PTOLOMAIDA
CEZAREJA
DAMASK
LIZANIJA
FENICIJA
GALILEJA
TRAHONITIDA
FILIPOVA
HERODOVA
RIMSKA PROVINCIJA
JUDEJA
JERUZALEM
BETLEHEM
GAZA
MRTVO MORE
ARABIJA

PUTOVANJA
sv. PAVLA APOSTOLA
MJERILO:
0 50 100 200 300 400
PRVI MISIJSKI PUT
DRUGI " "
TREĆI " "
PUT U RIM
CRNO MORE
EGEJSKO MORE
SREDOZEMNO MORE
JADRANSKO MORE
MALA AZIJA
ITALIJA
RIM
TRES TABERNE
FORUM APIJI
KAPUA
PUTEOLI
NEAPOL
BRINDISIUM
TARENTUM
ANKONA
LIPARI
MESANA
REGIUM
SIRAKUZA
SICILIJA
MALTA
DALMACIJA
ILIRIJA
MACEDONIJA
MEZIJA
TRACIJA
EPIR
KRF
NIKOPOLIS
NIKOPOLI
FILIPI
AMFIPOLIS
NEAPOLIS
TESALONIK
APOLONIJA
BEREJA
TESALIJA
AHAJA
GRČKA
ATENA
KORINT
KENKREJA
SAMOTRACIJA
LEMNOS
TROADA
BIZANT
NIKOMEDIJA
BITINIJA
PAFLAGONIJA
HERAKLEJA
PONT
ANKIRA
GALACIJA
MIZIJA
ASOS
PERGAMUS
MITILENA
LIDIJA
SARDES
KIOS
SMIRNA
EFEZ
FILADELFIJA
HIEROPOLI
LAODICEJA
KOLOSA
MILET
KARIJA
PATMOS
KOS
KNID
RODOS
LICIJA
PATARA
MIRA
ATALIJA
PIZIDIJA
PAMFILIJA
FRIGIJA
ANTIOHIJA
IKONIJ
LISTRA
DERBE
TARZ
CILICIJA
ISUS
KAPADOCIJA
CEZAREJA
SELEUCIJA
EUFRAT
CIPAR
SALAMIS
PAFOS
KRETA
FENIKS
LASEJA
SALMONE
SIDON
TIR
FENICIJA
SIRIJA
PTOLOMAIDA
CEZAREJA
ANTIPATRIDA
JOPE
ASDOD
GAZA
SAMARIA
JERUZALEM
PALESTINA
ARABSKA PUSTINJA
ARABIJA
CIRENA
LIBIJA
ALEKSANDRIJA
EGIPAT

Hram u vrijeme Kristovo.

1 Hram. 2 Vrh hrama. 3 Trijemovi. 4. Predvorje za neznabošce. 5 Tvrđava Antonija.